

โลวาทผู้ขังศัสมการ

โอรราชผู้บังคับการ

พระยาภะรตราชา

(ม.ล. ทศทิศ อิศรเสนา ณ อยุธยา)

ศาสตราจารย์ ดร. กัลย์ อิศรเสนา ณ อยุธยา

คำนำ

โอวาทที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้เป็นของอดีตท่านผู้บังคับการ พระยา
ภระตราชา และ ศาสตราจารย์ ดร.กัลย์ อิศรเสนา ณ อยุธยา ซึ่งวีรารุทวิทยาลัย
ได้รวบรวมจัดพิมพ์ขึ้นในโอกาสที่โรงเรียนมีอายุครบ ๕๐ ปี ในปี พ.ศ. ๒๕๔๓

ถ้อยคำที่เป็นข้อบรมจิตใจนั้น คนที่ฟังโดยเฉพาะเด็กๆ อาจรู้สึกเหมือนๆ
กันว่าเป็นของที่น่าเบื่อ แต่ทว่า การทำซ้ำ ที่เรียกว่า “พร่ำสอน” นั้น ก่อให้เกิดรอย
ประทับที่หนักแน่นมั่นคง แม้ไม่เกิดผลในทางปฏิบัติในทันที ก็ต้องเกิดผลในวัน
ข้างหน้า และเมื่อเวลาผ่านไปได้ทวนกลับมารำลึกถึง คำสอนที่ครั้งหนึ่งเคยเป็นสิ่ง
น่าเบื่อ จะกลับกลายเป็นสิ่งที่มีคุณค่าต่อชีวิตจิตใจอย่างมหาศาล

วีรารุทวิทยาลัยจึงหวังว่า “คำพร่ำสอน” นี้จะจารีกรอยอยู่ในใจของผู้อ่าน
โดยเฉพาะนักเรียน เพื่อเป็นต้นทุนสำหรับการพัฒนาตนให้เป็น “คนหนุ่มที่ผึ่งผาย
และเป็นพลเมืองดี” ของสังคมต่อไปในอนาคต

ผู้ที่สมควรได้รับความขอบคุณอย่างยิ่งก็คือ ผู้ที่ทำหน้าที่บันทึกถ่ายทอด
ถ้อยคำของท่านผู้บังคับการลงไว้ในวีรารุธานุสาสน์ สืบเนื่องยาวนานมาร่วม ๕๐ ปี
ทำให้ เราได้อ่านกันจนถึงทุกวันนี้

วีรารุทวิทยาลัย

พฤศจิกายน ๒๕๔๓

โอวาทของท่านผู้บังคับการ

แสดงแก่นักเรียน ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันเสาร์ที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๐

บัดนี้ การสอบเตรียมอุดมปีสอง ก็ได้ผ่านพ้นไปแล้ว หวังว่าครั้งนี้คงเป็นครั้งสุดท้ายที่นักเรียนเตรียมปีสองจะได้มาฟังการประชุม ขออย่าถึงเรื่องระเบียบวินัยว่าเมื่อครั้งอยู่โรงเรียนเคยปฏิบัติอย่างไร เมื่อออกจากโรงเรียนไปแล้ว ก็ขอให้เอาไปปฏิบัติ การงานทุกอย่าง ต้องการระเบียบทั้งนั้น ดังนั้นที่ได้ฝึกมาแล้วทั้งหลายจงอย่าได้ลืมนเสียให้ตัดแปลงเอาไปใช้ ในมหาวิทยาลัยนั้น เราต้องเลี้ยงตัวเอง เราต้องช่วยตัวเองทุกอย่าง จึงขอให้แบ่งเวลาให้ถูกต้องเพราะถ้าแบ่งเวลาไม่ดี อาจจะเป็นโทษเพราะเราเป็นผู้ใหญ่แล้ว ไม่มีใครเขามาจ้ำจี้จ้ำไชเรา ถึงเวลาเรียน อาจารย์เขาก็เข้ามาปาฐกถาไปตามเรื่องของเข ต่อจากนั้นก็เป็นที่ของเราที่จะต้องจดจำไปค้นคว้าอ่านหนังสือเอาเอง เช่นเขาพูดเพียงหนึ่งชั่วโมง เราก็ต้องไปอ่านหนังสืออีกนานานาน จะชี้แจงอ่านหนังสือไม่ได้ ฟังปาฐกถาเพียงอย่างเดียวไม่ได้ความรู้เพียงพอ ถึงอย่างนั้นเราเรียนอย่างเดียวก็ไม่พอ ต้องการสมาคมด้วย เราควร จะแบ่งเวลาเรียนเสียสองส่วน เวลาที่เหลือเอาไปทำงานอื่น ในต่างประเทศเวลาหยุดของเขาเป็นเวลาเรียนกันจริง ๆ จัง ๆ เวลาไปฮอลิเดย์มีอาจารย์คุมไปด้วย มหาวิทยาลัยกินนอนในอังกฤษนั้น นักเรียนไปฟังปาฐกถากันตามสมควร แบ่งออกเป็นพวก ๆ พวกหนึ่งอย่างน้อยสิบคน ต่างก็อยู่ในความควบคุมของอาจารย์แต่ละคน เมื่อเกิดสงสัยอะไรก็ผลัดกันเข้าไปหาอาจารย์ทีละคนสองคน ส่วนวิชาเอกนั้นอ่านเอาเอง แต่มหาวิทยาลัยของเรายังไม่เจริญถึงขั้นนั้น นักเรียนยังหาเวลาพบกับ

ศาสตราจารย์ไม่ค่อยได้ ความสนิทสนมก็ยังไม่มีความที่นำมาเล่า ก็ขอทราบไว้เท่านั้นเอง จะให้มหาวิทยาลัยของเราทำอย่างนี้ไม่ได้ นอกจากจะเป็นการส่วนตัว เราต้องเลี้ยงตัวเอง การคบเพื่อนเป็นของสำคัญยิ่ง ต้องเลือกคบแต่เพื่อนที่ดี เป็นผู้รู้ถูกรู้ผิด สำหรับในระหว่างหยุดเรียนนี้ ใครมีอะไรติดขัด โรงเรียนยินดีช่วยเหลือให้เสมอ ตั้งแต่บัดนี้ไป

ส่วนพวกที่เหลือนอยู่ พวกที่เขาออกไปนั้น ส่วนมากเป็นพวกหัวหน้า เพราะฉะนั้นปีหน้าพวกที่เหลือนอยู่นี้ต้องทำหน้าที่แทน เวลาหนึ่งเดือนที่เหลือนอยู่นี้เป็นโอกาสอันดีของผู้กำกับคณะ ผู้กำกับคณะอาจจะเรียกใครมาทดลองเป็นหัวหน้า คณะจนกว่าจะเห็นควร ผู้ที่จะอยู่ต่อไปนั้นขอให้ดูคนเก่าว่าเขาดีอย่างไร พยายามรักษาความดีนั้นไว้และพยายามทำให้ดีกว่า อย่างน้อยก็ให้ดีเสมอเขา ตามปกติคนใหม่ต้องดีกว่าคนเก่าเสมอ เพราะได้มีโอกาสเห็นข้อบกพร่องของคนเก่า หมูใด หรือคณะใด ถ้าคนใหม่ไม่ดีกว่าคนเก่าหรือดีน้อยกว่าคนเก่าบ้านเมืองนั้นหรือหมู่คณะนั้นก็ต้องทรุดโทรมลง ขอให้พวกเราจึงเป็นอย่างสุภาพคำว่า “กรุงศรีอยุธยาไม่สิ้นคนดี” ประเทศชาติจึงจะเจริญสืบไป

โอวาทของท่านผู้บังคับการ

แสดงแก่นักเรียน ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๑

มีใจความว่าการสอบใกล้เข้ามาขอเตือนให้ทำอะไรทำจริง เพราะการทำจริงย่อมก่อให้เกิดผล

มีเรื่องหนึ่งในอินเดียเล่ามา มีแขกจำพวกหนึ่งยังไม่เสื่อมใสในลัทธิฮินดู ถูกพวกพราหมณ์บังคับให้มาบูชาพระอิศวรด้วยข้าวของเงินทอง แต่พราหมณ์เหล่านั้นหาได้เอาไปบำรุงโบสถ์ไม่ กลับเอาไปบำรุงพราหมณ์ด้วยกัน แขกพวกนั้นก็โกรธ ยังมีแขกคนหนึ่งเจ็บใจมาก ตั้งใจจะแก้แค้นให้ได้ จึงอธิษฐานว่าทุกวันที่ก่อนรับประทานอาหารเย็นจะเป็นวันอะไรก็ตาม ต้องเข้าไปตुरुรูปพระอิศวรให้ได้ทีหนึ่งก่อน แล้วจึงมารับประทานข้าว วันหนึ่งไปทำงานมาเหนื่อยมาก เมื่อยกอาหารมาให้กิน จะกินแล้วนึกขึ้นได้ว่าต้องไปตुरुรูปพระอิศวรก่อนหนึ่งที จึงเดินออกไปตुरुรูปพระอิศวร พระอิศวรเห็นก็ร้องออกมาว่า ที่เจ้าอุตส่าห์มาปฏิบัติเป็นนิจสินดังนี้ มีความประสงค์อะไรเราจะให้ เพราะว่าพวกพราหมณ์ของเราเองก็ทำได้ปฏิบัติเป็นนิจสินอย่างนี้ไม่ แขกคนนั้นจึงบอกว่า ไม่ปรารถนาอะไรเลยนอกจากทำตามคำพูดเท่านั้น ผลสุดท้ายแกจึงขอให้เรียกสถานที่นั้นตามชื่อของแกว่า “ภูวนาล” เรื่องนี้เป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่า การทำความดีนั้นต้องมีคนเห็นไม่วันหนึ่งก็วันใดผู้ที่เคยอ่านเรื่องรามเกียรติ์ต้องเคยผ่านมามากมายแล้ว ในเรื่องที่ยักษ์บางคนได้ทำความเพียรต่าง ๆ นานา จนได้พรจากพระอิศวร แต่เอาพรมาใช้ในทางผิดจึงต้องตาย ความดีต่าง ๆ นั้น ผู้ใหญ่เขามองเห็นเอง แล้วเขาต้องช่วย แต่เมื่อเขาช่วยแล้วเขาไปใช้ผิดทาง ก็เป็น

อันตรายแก่ตัวเอง ดังนั้นการตั้งใจเป็นของสำคัญ โรงเรียนก็มีความตั้งใจ อบรมนักเรียนให้เป็นพลเมืองดีตามพระบรมราโชบาย จะหย่อนระเบียบวินัยไม่ได้ต้องดีเสมอ ผลของการทำเช่นนี้ต้องตามมาสนองเรา เวลาเราเข้าไปรวมพบกับผู้อื่นคนที่มีใจเป็นธรรมเขาก็มองเห็นเอง ดังสองสามวันที่ผ่านมาแล้ว รัฐบาลได้กล่าวในที่ประชุมรัฐสภาว่าศีลธรรมจารีตของนักเรียนเสื่อมลง ระเบียบวินัยของพัลลิกสกูลดีเหลือเกิน จึงมีนโยบายที่จะให้โรงเรียนในประเทศไทยประกอบไปด้วยพัลลิกสกูลตัวอย่างของโรงเรียนพัลลิกสกูลราชวิทยาลัย แต่บัดนี้เลิกไปแล้ว ยังเหลืออีกโรงเรียนเดียวคือ วชิราวุธวิทยาลัย อะไรที่ได้ทำมาแล้วก็ได้ถือเป็นประเพณีสืบต่อกันมา ท่านยังได้กล่าวต่อไปว่า การปกครองของพัลลิกสกูล คือการปกครองแบบประชาธิปไตย ถ้าจะให้เด็กไทยมีนิสัยไปทางประชาธิปไตย ก็ต้องสนับสนุนโรงเรียนพัลลิกสกูลขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้ เขาคงต่างพากันมาดูเราเป็นตัวอย่าง เราต้องทำตัวอย่างให้ดี ระเบียบวินัยต้องรักษาไว้

ความกตัญญูอีกอันหนึ่งที่สำคัญ ไม่จำเป็นต้องเป็นคนเท่านั้นที่รู้จักกตัญญู สัตว์ก็ยิ่งรู้จัก ดังมีเรื่องเล่า มีชายคนหนึ่งไปป่า พบสิงโตนอนร้องครวญครางด้วยความเจ็บปวด ทีแรกชายคนนั้นกลัว แต่ภายหลังก็ได้ช่วยดึงหนามออกจากเท้าของมัน สิงโตก็รอดตาย เขาและสิงโตก็เป็นเพื่อนที่ดีกัน วันหนึ่งต่อมาชายคนนี้ถือคริสตัง แต่ชาวกรุงโรมไม่ชอบ จึงจับไปลงโทษให้สู้กับสิงโต ถ้าสู้ไม่ได้ก็ตาย เขาจึงถูกโยนลงไปในกรงสิงโต แต่พอสิงโตเห็นก็จำได้จึงเข้ามาหมอบที่เท้าของชายผู้นั้น เช่นนี้จึงเห็นว่าสัตว์ยังมีความกตัญญูกตเวทิตะ นักเรียนเป็นคนจะไม่รู้จักความกตัญญูกตเวทิตะหรือ การทำชื่อเสียงให้แก่โรงเรียนเป็นการตอบแทนอย่างหนึ่ง ถ้าทำดี ตั้งใจดี หวังดีต่อโรงเรียน และตัวนักเรียนเองแล้วก็ขอให้ความสำเร็จจงมีแก่นักเรียนทุกคน

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมมหาวิทยาลัย

วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๔๙๑

บันทึกโดย *ม.ร.ว. คัตราสโรจน สวัสดิวัตน์*

อาทิศยนี้เป็นอาทิศยแรกที่พวกเราประชุมกันเพราะฉะนั้นนักเรียนจะต้องทำ
ให้ดี เพราะถ้าเราเริ่มต้นดีแล้วก็จะเป็นการนำไปทำดีในต่อไป หากตั้งต้นไม่ดี
ต่อไปอาจไม่ได้ ภาคนี้เป็นภาคเริ่มต้น มีนักเรียนใหม่มาเข้ามา และนักเรียนใหม่
เหล่านี้ยังไม่รู้วาระเบียบวินัยของโรงเรียนเป็นอย่างไร ขอให้นักเรียนเก่าช่วยแนะนำ
และดูแลทุกข์สุขให้นักเรียนใหม่บ้างตามสมควร อย่าให้มีการรังแกกันเกิดขึ้นได้
เรื่องการเล่าเรียนนักเรียนทุกคนต้องยึดมั่นในพุทธภาษิตที่ว่า “คนนั้นแหละเป็นที่พึ่ง
แก่ตน” โรงเรียนเป็นผู้ชี้ทางที่จะปฏิบัติให้เท่านั้น หากนักเรียนต้องการผลสำเร็จให้
สอบไล่ได้ ก็ต้องตั้งใจเรียนทำการบ้านที่ครูกำหนดให้ ความสำเร็จก็จะมาถึง หาก
นักเรียนไม่เรียน ไม่ทำการบ้านแล้ว อย่าว่าแต่ครูสามัญจะสอนเธอเลย ถึงพระ
พุทธเจ้ามาโปรดก็ไม่สำเร็จได้ ดั่งนิทานชาดกเรื่องหนึ่งว่า เมื่อครั้งพระพุทธเจ้า
ประทับอยู่ที่กรุงสาวัตถี มีพราหมณ์คนหนึ่งเข้ามากราบทูลถามพระพุทธเจ้าว่า
พระพุทธเจ้ารู้ทางไปนิพพาน และทรงสั่งสอนสาวกของพระองค์เอง แต่สาวกของ
พระองค์หาได้สำเร็จนิพพานทุกองค์ไม่ พราหมณ์มีความสงสัยว่า ทำไมจึงเป็นเช่น
นั้นพระพุทธเจ้าจึงตรัสถามพราหมณ์นั้นว่า ท่านรู้จักทางระหว่างสาวัตถีกับราชคฤห์
ดีไม่ใช่หรือ พราหมณ์กราบทูลว่าเป็นเช่นนั้น พระองค์จึงรับสั่งว่า มีผู้มาขอให้
พราหมณ์บอกทางจากที่นั่นไปยังกรุงราชคฤห์อยู่ไม่น้อยไม่ใช่หรือ แต่ทำไมบางคนก็

ไปถูกบางคนก็ไปไม่ถูก พราหมณ์ผู้นั้นจึงกราบทูลว่า ถึงแม้ว่าตนจะรู้จักทางทุกห่อมหญ้าก็จริง และบอกทางแก่พวกนั้นโดยละเอียดก็จริง แต่พวกที่ไปไม่ถูกหาได้ปฏิบัติตามที่ตัวบอกไม่ พระพุทธเจ้าจึงตรัสแก่พราหมณ์ว่า เรื่องนั้นเป็นความจริงฉันใดการสำเร็จนิพพานก็จริงฉันนั้น พราหมณ์คงเห็นแล้วซิว่าพระองค์เป็นเพียงผู้สอนเท่านั้น หากผู้ปฏิบัติไม่ปฏิบัติตามก็ไม่อาจสำเร็จได้ ดังคนที่ไม่สามารถถึงกรุงราชคฤห์ได้ฉันนั้น

โรงเรียนเป็นแต่เพียงให้การสอนชี้ทางให้ หากนักเรียนไม่ปฏิบัติตามก็ไม่อาจสอบไล่ได้ ขอเตือนพวกนักเรียนใหม่และนักเรียนเก่าที่ยังอยู่ในโรงเรียนให้หมั่นทำความดีไว้ดูแลรักษาความเค็ม รักษาชื่อเสียงอันดีงามของวิชารูชัวไว้ เพราะมีตัวอย่างแล้วว่าผู้ที่ไปจากวิชารูชัวเมื่อถึงตอนเข้าสัมภาสณในการเข้าสถานศึกษาชั้นสูงขึ้นไป สถานศึกษานั้น ๆ กางแขนรับยอมให้ผ่าน การสอบก็เพียงให้เป็นไปตามระเบียบเท่านั้น

ในการประชุมที่กระทรวงการคลัง เมื่อวันพฤหัสบดีที่แล้วมา มีผู้กล่าวในที่นั้นว่าวิชารูชัวมีการปกครองเป็นระเบียบเรียบร้อยดี เป็นโรงเรียนตัวอย่างที่ดีและเป็นโรงเรียนเดียวเท่านั้นที่ดำเนินการปกครองแบบพับลิกสกูล ฉะนั้นพวกเราควรจะมีใจในเกียรติของโรงเรียนเรา จงรักษาความดีให้คงที่ไว้ และทำตามกฎข้อบังคับของโรงเรียนเสมออย่าคิดว่าทำชั่วไม่มีใครรู้ ทำดีไม่มีใครเห็น ความจริงจะต้องปรากฏขึ้นวันหนึ่งเสมอ ขอความสวัสดีจงมีแก่นักเรียนที่ปฏิบัติตนในทางที่ดีทุกคน

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมมหาวิทยาลัย

วันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๔๙๑

บันทึกโดย จีระศักดิ์ เจริญธุรกิจ

เมื่อสัปดาห์ก่อนได้เตือนไปแล้วให้นักเรียนพยายามช่วยตัวเอง มิฉะนั้นความสำเร็จจะไม่บังเกิดตามหลัง โรงเรียนของเราเวลานี้มีอาจารย์ที่มีปริญญาสูงสุด และมีความสามารถเป็นอย่างดีมาสอนหลายคน ถึงแม้ครูจะสอนจะทำให้ดีประการใดก็ตามถ้านักเรียนไม่ปฏิบัติตามสอนแล้ว ความสำเร็จก็จะไม่เกิดขึ้น

ได้รับรายงานว่า นักเรียนเตรียมอุดมปีที่ ๒ เวลานี้ทำงานดีขึ้น นักเรียนชั้นอื่นๆ ควรจะทำตามด้วย การบ้านที่ให้ทำงานทำอย่าให้เป็นที่น่าพอใจของครู ให้นักเรียนรีบทำเสียแต่บัดนี้ เพราะถ้าขาดการปฏิบัติแล้ว แม้แต่สาวกของพระพุทธเจ้าเองก็ยังไม่สามารถสำเร็จได้

วันนี้จะเปิดห้องสมุด นักเรียนจงใช้ห้องสมุดให้เป็น อย่าทำเสียงอึกทึกให้รำคาญผู้อื่น เพราะผู้ที่เข้าไปในห้องสมุดก็เพื่ออ่านหนังสือ ต้องการความสงบ อย่ารบกวนเขา กิจกรรมของห้องสมุดมีกรรมการเป็นผู้ดำเนินการ การใดที่เกี่ยวกับคนจำนวนมากต้องมีระเบียบ และระเบียบซึ่งกรรมการวางไว้แล้ว จะให้ถูกใจทุกคนย่อมเป็นไปไม่ได้ กรรมการพวกนี้ก็เป็นนักเรียนพวกเธอนั่นเอง และระเบียบซึ่งเขาวางไว้ เขาต้องนึกถึงประโยชน์ส่วนรวม จะให้ถูกใจทุกคนไม่ได้ ถ้าชินทำเช่นนั้นจะเข้ากับนิทานตาแก่ขายลา ซึ่งกล่าวไว้ว่า ชายชราและบุตรชายนำลาไปขายที่ตลาดในเมือง พ่อชี่หลังลูกเดินไป ประชาชนที่เดินมาพบเข้าก็พูดว่า ชายชรามีใจโหดร้าย

เหลือเกินปล่อยให้ลูกเดิน เอาเปรียบลูก ชายชราจึงลงจากหลังลาแล้วให้ลูกชายขี่ลา ส่วนตัวเองเดินไป ประชาชนที่เดินผ่านมาเห็นเข้าก็พูดว่า ลูกชายชราคนนั้นช่างเลวเสียจริง ๆ ปล่อยให้พ่อผู้ชราเดินไปด้วยความลำบาก ชายชราและลูกชายจึงเดินทั้งสองคน ประชาชนที่เดินผ่านมาก็พูดว่า พ่อลูกทั้งสองนั้นโง่มีลาไม่ขี่ไป ชายชราและลูกชายจึงขี่ไปทั้งสองคน ประชาชนที่เดินผ่านมาก็พูดอีกว่าสองคนพ่อลูกไม่มีความกรุณาแก่สัตว์ ลาตัวนิดเดียวขี่ถึงสองคน พ่อลูกต้องลงจากลาเอาเชือกผูกขาลาแล้วเอาไม้คานสอดเข้าไปช่วยกันหามไปจนถึงสะพานแห่งหนึ่ง ลาก็เกิดรำคาญจึงดันและพลัดตกลงไปในน้ำ จมน้ำตาย สองพ่อลูกจึงได้บทเรียนว่า การที่จะทำอะไรให้เป็นที่พอใจแก่คนทุกคนนั้นย่อมเป็นไปไม่ได้

เรื่องนี้ฉันใดการเปิดห้องสมุดก็ฉันนั้นกรรมการห้องสมุดคงพยายามทำเต็มที่ แต่จะปฏิบัติตามให้ลูกใจนักเรียนทุกคนยอมไม่ได้ ถ้าขึ้นปฏิบัติตามและเปลี่ยนกลับไปกลับมาแล้วจะเข้าเรื่องตาแก่กับลาฉันนั้น

การใช้สถานที่ซึ่งมีหมู่ชนมากอยู่ในนั้นเช่นนี้ ต้องทราบจุดประสงค์เสียก่อนว่าในขณะนั้นเขาใช้ที่นั้นเพื่ออะไร แล้วเราก็ปฏิบัติตัวให้เป็นไปตามจุดประสงค์นั้น จึงจะเป็นคนซึ่งสังคมไม่รังเกียจ เช่นจะใช้ห้องสมุดก็ต้องรู้ว่าเข้าไปอ่านหนังสือ ต้องเงียบ จะฟังดนตรีหรือดูหนังก็ต้องไม่พูดกันหรือลุกเข้าออกไปมาให้เป็นที่น่ารำคาญแก่ผู้อื่น ซึ่งตั้งใจจะฟังเพลงหรือดูหนัง ท่านผู้บังคับการเล่าว่า ได้เคยไปดูอุปรากรในประเทศอังกฤษได้เคยเห็นคนใหญ่โตซึ่งเข้าไปในที่นั่ง แล้วคนจะต้องยืนทำการเคารพคนเช่นนั้นมักไปก่อนอุปรากรแสดง ถ้าไปไม่ทันก็มักไปตอนหยุดเปลี่ยนฉาก ทั้งนี้เพราะท่านผู้นั้นรู้ระเบียบสังคมดี ไม่ต้องการจะทำลายความสนใจและความเพลิดเพลินของผู้อื่น ฉะนั้นนักเรียนควรทราบระเบียบของการสังคมไว้เมื่อถึงคราวเข้าร่วมการสมาคม จะได้ไม่เป็นที่รังเกียจแก่คนในสังคมนั้น เมื่อนักเรียนปฏิบัติได้เช่นนี้เสมอ ความดีงามจะเกิดขึ้นแก่ตัวเอง

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๔๙๐

บันทึกโดย *ม.ร.ว. ฉัตรโสภณ สวัสดิวัตน์*

การอบรมจิตใจในทางศาสนา ดังเช่นกระทำอยู่ในวันนี้ โรงเรียนได้เริ่มมาตั้งแต่ต้นปีการศึกษา ๒๔๙๐ แล้ว พวกที่เพิ่งเข้ามาใหม่และรับการอบรมในสถานที่เช่นนี้ต้องพยายามสวดมนต์ ต้องพยายามทำวัตรให้ดีขึ้น เพราะเป็นการแสดงการมีศีลธรรมของนักเรียนวชิราวุธวิทยาลัย เราจะต้องเตรียมไว้ให้พร้อมเสมอ หากมีแขกผู้มีเกียรติมาร่วมการประชุมด้วย ท่านจะได้เห็นความดีของเรา ขอบอกให้นักเรียนทราบว่ วันที่ ๔-๑๘ กรกฎาคม และ ๙ สิงหาคม จะมีอนุศาสนาจารย์จากกระทรวงศึกษาธิการมาร่วมการอบรมด้วย อนุศาสนาจารย์เหล่านี้อบรมนักเรียนในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์เกือบทุกโรงเรียน เมื่อถึงคราวที่เขามาโรงเรียนเรา จะต้องทำความดีให้เขาเห็น เพื่อเขาจะได้นำไปเปรียบเทียบกับโรงเรียนอื่น

วันอาทิตย์ตอนเช้า นักเรียนไม่ควรเล่นกีฬาก่อนประชุมสวดมนต์ เพราะภายหลังการสวดมนต์แล้วยังมีเวลาว่างอีกเป็นอันมาก ถ้าเล่นก่อนสวดมนต์ เสื้อผ้าจะไม่สะอาดพอกับความต้องการ และเวลาสวดมนต์ก็จะเหนื่อยเกินควร ทำให้การสมาธิบกพร่องไป

การกีฬาในวันปรกติ เราเริ่มแต่เวลา ๑๖.๐๐ น. เป็นต้นไป ฉะนั้นก่อนเวลานั้นนักเรียนไม่ควรเล่นกีฬาใดๆ ทั้งสิ้น การกีฬาของโรงเรียนมีสองชนิด คือ กีฬาพวกและกีฬาเพื่อการสมาคม กีฬาพวกได้แก่ แอสโซซิเอชันฟุตบอล รักบี้ฟุตบอล

และบาสเกตบอล เป็นต้น กีฬาเพื่อการสมาคม เช่น สควอช เทนนิส เป็นต้น กีฬาพวกสอนให้นักเรียนมีนิสัยกล้าหาญ อดทน รักหมู่รักคณะมากกว่ากีฬาสมาคม เป็นการอบรมจิตใจของนักเรียนได้เป็นอันมาก ผู้ที่มาใหม่ยังเล่นไม่จำเป็นต้องพยายาม เล่นบ่อย ๆ เขาก็เป็นไปเอง รักบี้ฟุตบอลมีคนเล่นเป็นมากขึ้นแล้วในโรงเรียน ฉะนั้น การแข่งขันระหว่างคณะทางรักบี้ฟุตบอล ให้แข่งขันกันทั้งรุ่นกลางและรุ่นใหญ่ จะ ได้ฝึกหัดใจให้มีความกล้าหาญยิ่งขึ้น

นักเรียนจะต้องเข้าใจว่าความกล้าหาญมีความหมายเพียงไร เช่นนักเรียน ขึ้นไปบนหลังคาหอประชุม แล้วแสดงว่าไม่กลัวตายโดดลงมาจากหอประชุมเช่นนี้ ไม่เรียกว่าความกล้าหาญ เรียกว่าบ้าระห่ำมากกว่า ถึงแม้ว่าความไม่กลัวตายจะเป็นหนทางนำไปสู่ความกล้าหาญก็จริง แต่จะต้องมีเหตุผลด้วย เช่นเรารู้ความลับของประเทศชาติและมีข้าศึกจับเราได้บังคับจะให้บอกความลับ มิฉะนั้นจะฆ่าให้ตาย ความลับอันนี้ถ้าเราบอกออกไปแล้ว จะทำให้ประเทศชาติถึงความพินาศล่มจม ถ้าเรายอมตายเพื่อสงวนความลับไว้ เช่นนี้ก็มีความกล้าหาญ ขอชักตัวอย่างความกล้าหาญไม่กลัวตายมาให้สักเรื่องหนึ่ง ถึงแม้ว่าเหตุการณ์เกิดกว่าร้อยปีมาแล้วก็ตาม ยังปรากฏเป็นกลอนซูเกียรติไม่มีคนลืมอยู่จนทุกวันนี้ เรื่องมีอยู่ว่า ในการสงครามครั้งหนึ่ง ระหว่างอังกฤษกับรัสเซีย รัสเซียมีกองปืนใหญ่ขวางอยู่ข้างหน้า ทำให้กองทัพอังกฤษเคลื่อนที่ไปไม่ได้ แต่อังกฤษมีกองพลทหารม้าเบาอยู่กองพลหนึ่ง เผลอหน้ากับกองปืนใหญ่นี้ แม่ทัพอังกฤษได้รับรายงานทางฝ่ายข้าศึกมาไม่ถึงถ้วนไม่รู้กำลังและที่ตั้งของข้าศึกโดยละเอียด จึงออกคำสั่งให้กองพลม้าเบาเข้าตะลุมบอนกองปืนใหญ่ ผู้บัญชาการกองพลม้าเบาทราบดีว่ามีปืนใหญ่ของข้าศึกอยู่ทางด้านขวาตรงกลางและด้านซ้าย คำสั่งที่ให้เข้าประจัญบานนี้เป็นคำสั่งออกมาผิด การเข้าประจัญบานก็เท่ากับเข้าไปสู่ความตาย ถึงกระนั้นก็ตามก็ตีมิได้ยอต่อล้อต่อเถียงกับคำสั่ง นำกองพลซึ่งมีกำลัง ๖๐๐ คน เข้าประจัญบานทันทีและถูกกระหน่ำด้วยปืนใหญ่รอบด้านเหลือกลับมาเพียง ๒๐๐ คนเท่านั้น เช่นนี้เป็นการแสดงความกล้าหาญ และเกียรติของความกล้าหาญของกองพลม้าเบาที่ยังคงหมอบอยู่ในโลก

ตลอดมา นี่คือตัวอย่างของการไม่กลัวตายที่เราเรียกว่า ความกล้าหาญ

การกีฬาพวกที่โรงเรียนให้นักเรียนเล่นเป็นหนทางที่ให้นักเรียนไปสู่ความกล้าหาญเราต้องกระทำกันจนเคยชิน ให้เป็นนิสัยติดตัว เมื่อถึงเวลาที่จะแสดงจะได้แสดงได้โดยไม่ต้องรีรอ

เวลลิงตันแม่ทัพอังกฤษผู้มีชื่อเสียงโด่งดัง ซึ่งนำทัพรบชนะฝรั่งเศสในสนามรบวอเตอร์ลู ได้กล่าวไว้ว่าอังกฤษชนะสงครามบนสนามกีฬาอีตัน ทั้งนี้เพราะแม่ทัพนายกองของอังกฤษส่วนมากได้รับการอบรมมาจากโรงเรียนอีตัน หวังว่าความสำเร็จของนักเรียนวชิราวุธฯ คงจะเป็นคำกล่าวต่อไปในวันหนึ่ง ว่าความสำเร็จมาจากสนามกีฬาวชิราวุธฯ เป็นแน่แท้

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๔๙๑

วันนี้เป็นครั้งแรกแห่งปีการศึกษา ๒๔๙๑ ซึ่งนักเรียนนำรายงานการศึกษา ยื่นต่อผู้บังคับการในที่ประชุม จึงขอแสดงความยินดีแก่นักเรียนผู้พยายามเล่าเรียน จนได้คะแนนสูงๆ รายงานครั้งนี้ได้เห็นนักเรียนใหม่หลายคน ตั้งใจเล่าเรียนแข่งขัน ความดีกับนักเรียนเก่า จนบังเกิดผลสำเร็จก็มี ขอแสดงความพอใจไว้ด้วย และขอเตือนผู้ได้คะแนนสูงทุกคนจงพยายามรักษาระดับไว้อย่าให้ลดถอยด้อยลงได้

โรงเรียนเรามีภาคีคิดเป็นคติประจำอยู่ข้อหนึ่งดังปรากฏท้ายเพลงมหา วชิราวุธราชสดุดีว่า “คณะนี้จึงมีคตินิยม กตัญญูประจำฝังจิตให้ รู้รักชาติศาสน์ กษัตริย์เป็นฉัตรไชย อีกรู้เสียสละได้ด้วยใจงาม” คตินิยมอันนี้นักเรียนเก่าทุกคน ทราบดีอยู่แล้ว นักเรียนใหม่จงปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบประเพณีของ โรงเรียนด้วย การที่เป็นคนกตัญญูนั้นไม่มีใครติเลย มีแต่คนยกย่องสรรเสริญ ทั่วหน้า การที่มีความกตัญญูก็เท่ากับเราตอบแทนบุญคุณแก่ผู้ที่มีบุญคุณต่อเรา เท่านั้น ผู้ที่เขามีบุญคุณแก่เราแล้วเราไม่สนองคุณเขานั้น ย่อมได้รับคำติเตียนทั่วไป ไม่มีใครยกย่อง การรู้จักคุณผู้ที่มีคุณนั้นแม้แต่สัตว์ยังกระทำได้ โฉนเลยเราซึ่งเป็น มนุษย์จะทำได้ ขอชักเรื่องที่ได้เล่ากันต่อๆ มา มาเล่าให้ฟังสักเรื่องหนึ่ง คือ

ครั้งหนึ่งมีนักบวชคริสตังคนหนึ่งเดินไปพบสิงโตที่ฝังแม่น้ำกำลังร้อง ครวญครางด้วยความเจ็บปวดเป็นอันมาก และชูตีนเข้ามาหา นักบวชก็จับตีนสิงโต ขึ้นมาพิจารณาเห็นไม้แหลมใหญ่ต่าอยู่ที่ฝ่าตีน จึงดึงไม้ออกมาแล้วเอาน้ำมาชะเลือด

ให้ ไม่ช้าสิ่งโตก็หายปวดเดินได้เป็นปกติ และเดินมากับนักบวชนั้นจนถึงกุฏิ เลย
สมัครใจอยู่ด้วยกันตลอดมาเป็นเวลาหลายปี

นักบวชมีลาอยู่ตัวหนึ่งสำหรับใช้บรรทุกน้ำจากแม่น้ำมาใช้ที่กุฏิ เมื่อลาทำ
การเสร็จแล้ว นักบวชมักปล่อยให้กินหญ้าโดยลำพังและบอกสิงโตให้ไปคอยระวังลา
อย่าให้ถูกขโมยได้

วันหนึ่งขณะที่ลากินหญ้าอยู่ สิงโตเข้าไปในป่า ขโมยมาพบลาเข้าเลยจูงไป
เสีย ตอนเย็นสิงโตเดินคอคดกลับกุฏิ นักบวชไม่เห็นลากลับมากี่ว่าสิงโตด้วยถ้อยคำ
รุนแรง ทหาว่าสิงโตกินลา จึงลงโทษให้สิงโตทำหน้าที่บรรทุกน้ำมาใช้ที่กุฏิแทนลา
สิงโตอดสำหรับปฏิบัติตาม จนกระทั่งวันหนึ่งมีคนใจบุญมาเห็นเข้ารู้สึกทุเรศขึ้นมา
ก็บริจาคเงินให้นักบวชซื้อลาใหม่สำหรับบรรทุกน้ำมาใช้บนกุฏิแทนสิงโต

ต่อมาไม่นานผู้ร้ายซึ่งขโมยลาไป นำลาบรรทุกสินค้าไปขายผ่านกุฏินักบวช
สิงโตจำลาได้ วิ่งไล่ผู้ร้ายพ้อคำนั้น ซึ่งเปิดหนีเอาชีวิตรอด สิงโตจึงคาบเชือกจูงลามา
ให้นักบวช นักบวชจึงทราบบว่าสิงโตหาได้กินลาดังที่ตัวเข้าใจไม่

สิงโตกตัญญูคงอยู่เป็นเพื่อนนักบวชตลอดมา จนคราวหนึ่งออกไปป่า และ
อยู่เสียนาน ระหว่างนั้นนักบวชชราล้มป่วยลงและถึงแก่กรรม นักบวชผู้เป็นศิษย์จึง
นำไปฝังไว้ ครั้นสิงโตกลับมาไม่เห็นนักบวชชราที่ค้นหาจนทั่ว พวกนักบวชศิษย์เหล่า
นั้นรู้เชิงก็บอกแก่สิงโตว่า นักบวชผู้ชราถึงแก่กรรมเสียแล้ว และนำสิงโตไปยังที่ฝังศพ
สิงโตแสดงความเศร้าโศกร้องด้วยเสียงอันดังลั่นป่าแล้วก็ล้มตัวลงนอนอยู่ที่ฝังศพนั้น
ไม่ไปหาอาหารกินดังเคย สักหนอยก็นอนตายอยู่บนหลุมฝังศพนั่นเอง

นักเรียนเห็นไหม แม้แต่สิงโตก็ยังแสดงความกตัญญูต่อผู้มีคุณได้ โรงเรียน
มีบุญคุณแก่เรา ตั้งใจพรั่สอนจะให้เราเป็นคนดีเช่นนี้เราจะแสดงความกตัญญูบ้าง
ไม่ได้ทีเดียวหรือ ความกตัญญูที่โรงเรียนต้องการจากนักเรียนก็ไม่มีอะไร ขอให้เชื่อฟัง
คำสั่งสอนและระเบียบวินัยเท่านั้น เมื่อปฏิบัติตามได้แล้วกลับจะเป็นประโยชน์แก่
ตัวเองเวลาโตเสียอีก ฉะนั้นขอให้พวกนักเรียนทุกคนจงตั้งมั่นในคตินิยมของเรา
ความเจริญก็จะมาสู่ตัวเอง

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๔๙๑

บันทึกโดย *ม.ร.ว. ฉัตรโสภณ สวัสดิวัตน์*

สัปดาห์นี้เป็นสัปดาห์สุดท้ายของเดือน ซึ่งต้องส่งรายงานแสดงผลของการเรียน การทำเช่นนี้เป็นการแข่งขันกันทางวุฒิสึกษาการแข่งขันนั้นมีประโยชน์ ถ้าแข่งขันให้ถูกทางเพราะทำให้เกิดมีความตั้งใจมีมานะ และมีความเพียรที่จะทำได้ดีกว่าผู้อื่น และทำให้เกิดผลสำเร็จในภายหน้า

การแข่งขันคือทำตัวของเราให้สูงกว่าและดีกว่าผู้อื่น การแข่งขันนั้นมี ๒ ทางคือ ในทางกุศลและอกุศล คือถ้าเราอยู่ในระดับหนึ่ง แล้วพยายามทำตัวให้สูงกว่าระดับเดิม และคนอื่นก็พยายามทำตัวให้สูงกว่าระดับของเขาเหมือนกัน ในที่สุดใครสูงกว่าคนอื่น ผู้นั้นก็เป็นผู้ชนะ การแข่งขันเช่นนี้นับว่าประเสริฐ เป็นกุศล โลกย่อมสรรเสริญ แต่ถ้าเราอยู่ในระดับนั้นและไม่ทำตัวให้สูงขึ้นแต่กลับถึบคนอื่นลง ก็เรียกว่าชนะเหมือนกัน แต่เป็นไปในทางอกุศลทั่วโลกไม่สรรเสริญ เราแข่งขันกันทางวุฒิสึกษามาจนจบภาคแล้ว สัปดาห์ต่อไปเราจะแข่งขันกันทางพลศึกษา หากใครมีฝีมือกว่าและมีความพร้อมเพรียงดีก็คงชนะ จงเล่นแต่ในทางกุศล ทางอกุศลเช่นเล่นโดยขาดมารยาทนั้นก็ทำให้อีกฝ่ายหนึ่งต้องออกจากสนามไปเล่นไม่ได้เช่นนี้ เป็นการตัดกำลังทางอ้อม ถึงชนะก็ไม่มีเกียรติอะไร หากอีกฝ่ายหนึ่งบาดเจ็บเสีย ๓ คน การที่คน ๑๕ คน ชนะคน ๑๒ คน จะเอาเกียรติมาจากไหน เราจึงไม่ควรทำ

ทุกคนต้องมีจิตใจฝึกลงในการแข่งขันทางกุศลทุกอย่าง แม้จะออกจากโรงเรียนไปแล้วก็คงปฏิบัติเรื่อยไป จงดูการค้าขายของไทยเราที่ถูกคนต่างด้าวแย่งไปจนเกือบหมดสิ้น ทั้งนี้ไม่ใช่เพราะคนไทยขาดจิตใจในการแข่งขันดอกหรือ คือพอเห็นคนต่างชาติมาแย่งอาชีพ แทนที่จะตั้งใจมานะใช้ความเพียรต่อสู้กับเขา กลับทำใจฝ่อแผ่ยอมแพ้ไม่แข่งขันกับเขาเสียแล้ว เช่นนี้การค้าจึงหลุดมือไปจากคนไทยหมด เราต้องสร้างจิตใจการแข่งขันในทางกุศลให้เกิดขึ้นเวลาอยู่ในโรงเรียนจนเป็นนิสัยติดตัวเวลาออกไปจากโรงเรียนแล้ว เมื่อเติบโตไปภายหน้าจะได้ไปแข่งขันกับเขา แย่งเอาการค้าของเรากลับมาให้ได้ จะได้ช่วยชาติของเราให้รุ่งเรืองขึ้น เวลานี้เราเป็นนักเรียนแข่งขันกันในทางกีฬา ปีนี้แพ้ปีหน้าต้องเอาชนะให้ได้เช่นเดียวกับคนไทยเรา รุ่นนี้แพ้คนต่างชาติในการค้า แต่รุ่นเราต้องไม่แพ้

ขอคุณพระศรีรัตนตรัยจงคุ้มครองนักเรียนทุกคน และบันดาลให้เกิดจิตใจในการแข่งขันในทางกุศลตลอดไป

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๔๙๑

บันทึกโดย *ม.ร.ว. ฉัตรโสภณ สวัสดิวัตน์*

การเรียนภาควิชาบุขุา หรือภาคต้นสุดสิ้นลงในวันนี้ แสดงว่าการเรียนของเราล่วงไปหนึ่งในสามแล้ว แต่ตามคะแนนผลการสอบความรู้ของนักเรียนยังไม่อยู่ในขั้นดี ขอนี้นักเรียนควรจะรู้ตัวเองดี และจงพยายามขะมักเขม้นต่อไป เพื่อจะได้คะแนนดี ๆ จนสอบไล่ได้เวลาสอบปลายปี

การหยุดพักปิดภาคนี้ เป็นการหยุดพักสมอง หลังจากที่ได้เรียนมาแล้วตลอดภาคแต่เป็นการพักของสมองที่ใช้คิดเท่านั้น ส่วนการปฏิบัติทางอื่นเวลาอยู่บ้าน นักเรียนไม่ควรให้ผิดไปจากเวลาที่โรงเรียนกะให้ไว้เวลาอยู่โรงเรียน

เวลาทุกเวลาที่โรงเรียนกะให้ทำนั้นถูกต้องดีแล้ว แต่นักเรียนยังใช้ไม่ถูก เช่นเวลาทำการบ้าน ดูหนังสือ นักเรียนกลับคุยเล่นกันเสียเช่นนี้เป็นการผิดจังหวะไม่เกิดผลดีได้ การอยู่ในโรงเรียนกินนอนนั้น เป็นการหัดให้นักเรียนอยู่ในระเบียบดี และใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ในการศึกษา

ในเรื่องสมาคมต่าง ๆ ของโรงเรียน ขอขอบใจครูอาจารย์ กรรมการและนักเรียนผู้มีส่วนช่วยเหลือให้กิจการของทุกสมาคมสำเร็จลงได้อย่างเรียบร้อย แสดงว่าการอบรมของเราในเรื่องเหล่านี้กำลังก้าวหน้า ขอให้สมาคมทุกสมาคมอย่าชะงัก เพราะการจัดแบบ Public School อย่างเรา ทำให้มีการประสานงาน เกิดความสามัคคีกลมเกลียวกันเช่นการแข่งขันกีฬา การโต้วาที หรือบันเทิง ส่วนสมาคม

หนังสือพิมพ์ก็ช่วยจดและรายงานกิจการของเราให้ผู้ปกครองทราบทางหนังสือพิมพ์
 วิทยารัฐานุสาสน์ ผลสำเร็จที่เกิดขึ้นก็เป็นผลจากการประสานงาน และสามัคคี

การงานทุกแห่ง ถ้าขาดความสามัคคีผลดีย่อมไม่เกิดเป็นสิ่งที่แน่นอน ดัง
 นิยายที่ว่ามิงกระจะบอยู่ฝูงหนึ่งออกหากินด้วยกัน วันหนึ่งนกฝูงนี้ไปติดตามชาย
 นายพราน แต่นกเหล่านี้มีความสามัคคี ต่างตกลงใจบินขึ้นพร้อมเพรียงกันทั้งฝูง ก็
 พาดำช่ายไปค้ำบนยอดไม้และหนีรอดได้ แต่ต่อมานกฝูงนี้ก็ไปติดตามช่ายอีก แต่
 แดกความสามัคคีเกียกกันต่างตัวต่างบินไม่พร้อมกันไม่อาจพาดำช่ายขึ้นได้ จึงถูก
 นายพรานจับไปสิ้น

การแตกสามัคคีเกิดได้หลายอย่าง เช่นจากการอิจฉากัน หรือแย่งหน้าที่กัน
 เป็นต้น ดังนั้นนักเรียนควรทำใจกว้างขวาง ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่า
 ประโยชน์ส่วนรวม ถนอมน้ำใจเพื่อน ความสามัคคีก็ไม่แตก จงคิดเสมอว่า หากมี
 ความสามัคคีผลดีก็จะเกิดอันเป็นผลตรงข้ามกับการแตกสามัคคี

ภาคหน้าวิทยารัฐฯ จะส่งทีมรักบี้เข้าแข่งขันกับทีมของโรงเรียนเตรียมอื่น ๆ
 ณ สนามกีฬาแห่งชาติ ผู้ที่จะเล่นต้องเตรียมตัวที่จะเล่นอย่างไ้ลลาย เพื่อเกียรติของ
 โรงเรียนต้องเตรียมตัว บำรุงกำลังไว้ และข้อที่ลืมไม่ได้คือ “ความสามัคคี”

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๑๒ กันยายน ๒๔๙๑

บันทึกโดย ม.ร.ว. ฉัตรโสภณ สวัสดิวัตน์

การสวดมนต์ที่ได้เพิ่มขึ้นอีกในวันอาทิตย์นี้ยังเป็นของใหม่สำหรับนักเรียน แต่เป็นผลดี เปรียบเหมือนยิงปืนนัดเดียวได้นกสองตัว คือ นักเรียนจะมีความสุข สวัสดิ์เพราะสวดมนต์ และก็อาจสวดมนต์ได้ทุกบทธัญ แม้ว่าจะเวลานี้ยังไม่พร้อม ต่อไปเคยชินเข้าก็คงจะดีได้ ท่านผู้บังคับการ ยกตัวอย่างตัวท่านเอง เมื่อเป็น นักเรียนอยู่อังกฤษ การสวดมนต์ตามเขาไปโดยมิได้มีความรู้มาก่อนเลย แต่ภายหลัง ก็สวดได้คล่องปาก

คนเราที่จะเป็นคนดีได้นั้น จะเพราะเกิดจากตระกูลสูง หรือจะเป็นคนมีเงิน ทองก็หาไม่ได้ และคนที่เกิดในตระกูลต่ำ และไม่มีเงิน ก็ทำให้คนเลวเสมอไปไม่ คนเรานั้นจะดีหรือเลว ก็อยู่ที่การกระทำของบุคคลนั้นๆ เอง บุคคลใดทำดี ผู้อื่นก็สรรเสริญว่าผู้นั้นเป็นคนดี หากใครทำชั่ว เขาก็ถือว่าเป็นคนชั่ว ในเรื่องการทำความดี นั้น อาจทำได้หลายอย่าง ความสัตย์ก็เป็นอย่างหนึ่งในหลายอย่างนี้

ความสัตย์ คือความสุจริตในใจ หากใครมีความสัตย์ไปไหนก็มีคนนับหน้า ถือตาเมื่อถึงคราวอัปจน ก็มีคนช่วยเหลือ หากว่าเราอัปจนในขณะนี้และขอให้ผู้อื่นช่วย และทำสัญญาให้ไว้ แต่ไม่มีความสัตย์เมื่อพ้นทุกข์แล้วไม่ทำตามสัญญา คราวหน้า อัปจนอีกจะไปขอให้เขาช่วยเหลืออะไรได้ หากเราทำตามสัญญา โดยมีความสัตย์ คราวหน้าก็พึ่งพาอาศัยเขาได้อีก วาจาที่สัญญาก็เปรียบเหมือนกฎหมาย พุดออกไป

แล้วต้องปฏิบัติตาม ความสัจนั้นพระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่าเป็นของประเสริฐยิ่ง สามารถช่วยให้พ้นอันตรายได้ ดังเมื่อในชาติหนึ่งที่พระพุทธองค์ทรงถือพระชาติ เป็นนกลุ่มพิการชาและปีกหัก วันหนึ่งบิดามารดาไม่อยู่ และเกิดไฟไหม้ป่าลาม เข้าหารั้งนกลุ่มทุกที นกลุ่มที่เจ็บจะหนีก็ไม่ได้ ผู้ช่วยก็ไม่มี จึงตั้งสัตยาธิษฐาน ขอ ความสัจของตัวในชาตินี้ และชาติก่อน ๆ ให้ช่วย ไฟป่าก็ดับลงโดยไม่ไหม้รั้งนกลุ่ม

เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสไว้ดังนี้ นักเรียนซึ่งเป็นพุทธศาสนิกชน ก็ควรปฏิบัติตามพระองค์ กระทำตนเป็นคนมีสัจย์เสมอไว้ ความสัจจะก็มีแก่นนักเรียนเอง

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๕ กันยายน ๒๔๙๑

บันทึกโดย *ม.ร.ว. ฉัตรโสภณ สวัสดิวัตน์*

วันนี้เป็นวันเสาร์สิ้นเดือนแล้ว อาทิตย์หน้าจะมีการเผยแพร่เกียรติของโรงเรียนโดยการแข่งขันรักบี้ นักกีฬาของโรงเรียนซึ่งสมัครใจอยู่โรงเรียนไม่กลับบ้านนั้นเป็นการกระทำที่ถูกต้องแล้ว การที่นักเรียนที่มีแก่ใจกับโรงเรียนครั้งนี้ โรงเรียนจะไม่ลืมความตั้งใจอันดีนี้ และจะตอบแทนด้วยการให้เครื่องหมายสามารถของคณะแก่ผู้ที่เล่นดี ผู้ที่เล่นดีในที่นี้คือผู้ที่ลงชื่อมเสมอไม่ขาดนัด สมาคมต่าง ๆ ซึ่งจัดขึ้นเพื่อฝึกหัดการงานนั้น ได้ทำกิจการสำเร็จไปได้เกินความคาดหมาย โรงเรียนจะตอบแทนด้วยการให้เกียรติ ซึ่งไม่อาจซื้อหาได้ด้วยทรัพย์ใด ๆ การตอบแทนอีกอย่างหนึ่งคือเงินจ้างนั้น โรงเรียนไม่นิยมและจะไม่ให้แก่นักเรียน เพราะทรัพย์นั้นใครจะทุ่มเทลงไปเท่าใดก็ได้ ผู้ที่เรียนอยู่ในวชิราวุธวิทยาลัยต้องรู้จักรักเกียรติ โดยไม่นึกถึงทรัพย์แต่อย่างใด

นักเรียนวชิราวุธวิทยาลัยมีเครื่องแบบที่สมบูรณ์สวยงาม พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ผู้พระราชทานกำเนิดโรงเรียนนี้เป็นผู้คิดขึ้น ไม่น่าที่นักเรียนจะกระดากกระเตืองอับอายเลยในการที่จะแต่งเครื่องแบบเวลาออกนอกโรงเรียน นักเรียนต้องไม่รู้สึกขวยเขินในเมื่อคนอื่นเขาไม่แต่ง การที่คนอื่นเขาไม่แต่ง เพราะเขาไม่มีสิทธิ์และไม่มีเครื่องแบบ การแต่งเครื่องแบบเป็นการแสดงตัวของเราให้คนอื่นรู้ว่ามาจากสำนักไหน

ในประเทศอังกฤษมีพับลิกสกูลแห่งหนึ่งเรียกว่า โครสต์ ฮอสปีตอล โรงเรียนนี้มีสตรีใจบุญสละทรัพย์ให้สร้างขึ้น และทำพันธกรรมไว้ ในพันธกรรมกำหนดเครื่องแบบให้นักเรียนแต่งด้วย แต่เพอญูไม่ได้คิดหวมกไว้ เครื่องแบบจึงไม่ครบขาดหวมกไป และผู้สร้างใจบุญนั้นถึงแก่กรรมเสียก่อนได้เห็นโรงเรียนเป็นรูปเป็นร่างขึ้น ถึงแม้กระนั้นก็ตมก็ต้องเคารพแก่พันธกรรม นักเรียนโรงเรียนนั้นก็ไม่วะดากขวยเขินถึงจะไม่มีหวมก ซ้ำยังภาคภูมิใจเสียอีก แล้วทำไมเราจึงจะวะดากที่จะแต่ง

สิ่งไรที่ทำได้ แม้จะเป็นโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยก็ดี ย่อมมีคนเอาอย่าง เช่น กางเกงแบบ Oxford ซึ่งเป็นกางเกงขากว้างแก่จากกางเกงขาลีบที่นิยมในสมัยก่อน เวลามีคนนิยมทั่วโลก Cambridge นิยมใส่กางเกงสีหนึ่งและเสื้อสีหนึ่ง คนเห็นดีนิยมใส่ตามทั่วโลก

โรงเรียน Eton ซึ่งเป็นพับลิกสกูลที่มีชื่อเสียงที่สุดแห่งหนึ่งในอังกฤษ คิดเสื้อหางกุดใส่ Collar แข็งออกมานอกเสื้อ โรงเรียนอื่นเห็นดีทำตาม จะเห็นได้ชัดทีเดียวว่ามหาวิทยาลัยหรือโรงเรียนที่มีชื่อเสียงคิดทำอะไรขึ้นแล้วคนอื่นมักทำตาม วชิราวุธวิทยาลัยจะต้องนำบ้าง

นักเรียนควรจรรู้จักกาลเทศะ หัดใช้สถานที่ให้เป็น เช่น การดูภาพยนตร์ ซึ่งให้ความรู้และความบันเทิงพร้อมกัน นักเรียนไม่ควรทำหอประชุมให้เป็นโรงหนังชั้นเลว ไม่ควรให้เตือนเช่นนี้ จงเชื่อและทำตาม จะมีความสวัสดิแก่นักเรียนเอง

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๔๙๐

บันทึกโดย *ม.ร.ว. ฉัตรโสภณ สวัสดิวัตน์*

นักเรียนทั้งหลาย การเรียนนั้นบัดนี้ก็ล่วงเข้ามาได้ครึ่งหนึ่งแล้ว และเป็นทั้งครึ่งของปีและครึ่งของภาค ขอแสดงความยินดีด้วยกับผู้ที่สอบได้ที่หนึ่งในเดือนนี้ แต่ก็อย่าเพิ่งทะนงตัวและคิดว่าเพียงพอแล้ว ต้องพยายามขึ้นอีก และอย่าชะล่าใจอย่าพอใจในคะแนนที่ได้ต่ำ ๆ เพราะผู้ที่ได้ที่หนึ่งโดยได้คะแนนไม่ถึงร้อยละ ๕๐ นั้น อาจสอบตกได้ คะแนนต่ำเช่นนั้นไม่แน่นอนอันใด

การเรียนนั้นจะต้องขะมักเขม้น เพื่อจะได้สอบชิงทุนกับเขาบ้าง เดียวนี้มั่งมีทั้งทุนของรัฐบาลไม่น้อยกว่าร้อยละ ร้อย และทุนของต่างประเทศอีกไม่ต่ำกว่ายี่สิบทุน นับว่ามากอยู่แต่ผู้ที่สมัครสอบก็มีไม่ใช่น้อย ฉะนั้นความหวังย่อมมีน้อยถ้าไม่เก่งจริง ๆ การเรียนพิเศษเพียงวันสองวัน ก่อนหน้าสอบนั้นไม่ทำให้สอบแข่งขันได้ดอก เราต้องเตรียมอยู่เสมอและเตรียมไว้แต่เวลานี้ เพื่อชิงทุนกับเขาบ้าง

การไปต่างประเทศนั้น หากใครมีเงินเสียก็ไปได้ แต่ไม่มีเกียรติอะไร แต่ถ้าหากสอบชิงทุนได้จะไม่เปลืองทั้งเงินและยังมีเกียรติยิ่งนัก จะเป็นเกียรติทั้งแก่ตัวเองวงศ์ตระกูลและโรงเรียนด้วย

ผู้ที่เรียนไม่ดีในบ้านเมืองของเราเอง แม้จะมีเงินไปเรียนต่างประเทศ ก็ยากที่จะไปเรียนให้ได้ดี การเรียนของพัลลิกสกุลอังกฤษนั้นต้องพร้อมไปด้วยวุฒิมัธยมศึกษา จริยศึกษาและพลศึกษาโดยจะขาดอย่างหนึ่งอย่างใดเสียมิได้ หากเราด้อยในทางวุฒิ

ศึกษา เราก็ไม่อาจเรียนสำเร็จได้ แต่หากปราศจากจริยศึกษาแล้ว แม้วุฒิมิศึกษาจะดีสักปานใด ก็อาจทำผิดได้โดยไม่รู้ตัว แม้ว่าจะมีทั้งวุฒิมิศึกษาและจริยศึกษาแล้วก็ต้องมีพลศึกษาด้วย เพื่อให้อนามัยดี และมีจิตใจกล้าแข็ง สามารถตัดสินใจได้ถูกต้องดี

โรงเรียนของเราดำเนินการศึกษาไปพร้อมกันทั้ง ๓ ทาง เพราะการศึกษาหาได้อยู่แต่การเรียนวิชาเท่านั้นไม่ เวลาเราจะฟังเสียงการติชมเรื่องการศึกษา ต้องฟังเฉพาะเสียงของนักศึกษาจริง อย่าไปฟังผู้ที่ไม่รู้จักจริง

โรงเรียนของเรา ได้แข่งขันรักบี้ฟุตบอลระหว่างพวกเตรียมอุดมศึกษามาสามครั้งแล้ว และยังเหลืออีกครั้งเดียวเป็นครั้งสุดท้าย นักกีฬาของโรงเรียนต้องกัดฟันสู้และนำเกียรติมาสู่โรงเรียนให้ได้ ต้องบำรุงกำลังให้เข้มแข็งไว้ และไม่ประมาทชะล่าใจ ได้เคยบอกแล้วว่า การกีฬาและการสงครามไม่มีอะไรแน่นอน จะรู้ได้ต่อเมื่อลงสนามเล่นจริงๆ แล้ว ทีมที่เก่งไม่จำเป็นจะต้องชนะเสมอไป หากผู้เล่นไม่รวมกำลังและจะเอาเด่นคนเดียว เราต้องปรับปรุงกำลังให้ตีเสมอ ต้องผ่านอีกชั้นเดียวเท่านั้นก็จะได้เกียรติมาสู่วีรบุรุษของเรา

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ ทอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๓ ธันวาคม ๒๔๙๑

บันทึกโดย ม.ร.ว. ฉัตรโสภณ สวัสดิวัตน์

วันนี้ก็เป็นวันสิ้นภาคปวารณาแล้ว โรงเรียนอนุญาตให้นักเรียนกลับบ้านได้ แต่การหยุดพักปิดภาคนี้เป็นการหยุดพักสมองหลังจากที่ได้คร่ำเคร่งเรียนมาแล้วภาคหนึ่ง และเมื่อเปิดมาในภาคหน้าเราจะได้เตรียมตัวสำหรับสอบไล่กัน ฉะนั้นขอให้นักเรียนพักผ่อนจริงๆ เพื่อเตรียมตัวมาสอบในภาคหน้า

มีผู้ปกครองหลายท่านได้บอกว่า เมื่อนักเรียนกลับไปบ้านแล้วไม่ทำอะไรเป็นเวลาเหมือนดังอยู่ที่โรงเรียน ขอให้นักเรียนปฏิบัติดังเช่นอยู่โรงเรียน แล้วผลดีก็จะเกิดแก่นักเรียนเอง เพราะเวลาที่โรงเรียนกำหนดไว้ให้ นั้นเป็นเวลาที่ถูกต้องดีแล้ว

ขอแสดงความยินดีแก่นักเรียนผู้สอบซ่อมประจำภาคได้ที่หนึ่ง และขอจงพยายามขะมักเขม้นเข้าเพื่อจะได้คะแนนดี เวลาสอบไล่จริงตอนปลายปีในภาคหน้า

ในที่สุดขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยจงคุ้มครองนักเรียนและครูทุกคนให้มีความสวัสดิ

นอกจากนี้ท่านผู้บังคับการได้กล่าวชมนักเรียนเนื่องจากงานในวันบำเพ็ญกุศลถวายพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ว่าทำได้เรียบร้อยดีมาก ถึงกับองค์ประธานอภิรัฐมนตรีรับสั่งชม พร้อมกับท่านได้อ่านพระโอวาทขององค์ประธานให้นักเรียนฟังอีกครั้งหนึ่งด้วย

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๑๖ มกราคม ๒๔๙๒

บันทึกโดย *อดิศักดิ์ แพ่งสภา*

ถึงแม้ว่าเราเป็นนักเรียนอยู่ในโรงเรียนก็จริง เราควรรู้เรื่องราวของบ้านเมืองไว้บ้าง บ้านเมืองของเราเวลาปัจจุบันนี้ปกครองตามแบบประชาธิปไตย การปกครองแบบประชาธิปไตยนั้นไม่ใช่ว่ายูดี ๆ ก็ปกครองกันได้ ถ้าพลเมืองไม่มีจิตใจเป็นประชาธิปไตยด้วยแล้ว การปกครองก็เป็นไปโดยไม่ราบรื่นประชาชนต้องคุ้นกับการปกครองระบอบนี้และต้องได้ปฏิบัติด้วยตนเองมาก่อนแล้วจึงจะเป็นที่เรียบร้อย

พัชฌิกสกุลเป็นสถานที่สำหรับอบรมตามแนวทางของประชาธิปไตย ฉะนั้นในฐานะที่โรงเรียนของเราดำเนินการปกครองตามแบบพัชฌิกสกุล เราจึงต้องรู้เรื่องการปกครองตามแบบประชาธิปไตยนี้ไว้บ้าง พัชฌิกสกุลอบรมเด็กให้รู้หลักประชาธิปไตยมาแต่เล็ก เมื่อเด็กเหล่านี้โตขึ้นก็เคยชินกับหลักประชาธิปไตย ในพัชฌิกสกุลเขาสอนให้เด็กเคารพซึ่งกันและกันตามอาวุโส เด็กเล็กให้เชื่อฟังเด็กใหญ่ ทั้งเด็กใหญ่และเด็กเล็กต้องเชื่อฟังคำของหัวหน้านักเรียน นอกจากนี้พัชฌิกสกุลยังอบรมให้ทุกคนรู้จักรับผิดชอบ มีความยุติธรรมในตัวเอง มีจิตใจเป็นสาธารณะเล็งประโยชน์ส่วนรวมเป็นใหญ่ ไม่เห็นแก่ประโยชน์และความสะดวกส่วนตัว รู้จักวางตัวเมื่อตัวอยู่ใต้หัวหน้า และรู้จักวางตัวเมื่อตัวเป็นหัวหน้าเขา ในประเทศอังกฤษหัวหน้านักเรียนรู้จักความรับผิดชอบ ถึงกับโรงเรียนยอมให้เขียนตีเด็กได้เมื่อทำผิด แต่วชิราวุธของเรายังไม่เจริญถึงขั้นนั้น โรงเรียนจึงยังไม่มอบอำนาจเช่นนั้นให้ การมอบอำนาจ

ให้เมื่อยังไม่ถึงเวลานั้นให้โทษมากกว่าให้คุณ

การอบรมของพับลิกสกูลนั้นเป็นไปตามลำดับดังนี้ ๑) ต้องมีศาสนา และต้องรู้หลักสำคัญของศาสนาตามสมควร ๒) ต้องประพฤติดี คืออาศัยหลักศีลธรรมของศาสนาเป็นที่ตั้ง ๓) ต้องศึกษาวิชา จึงจะเกิดสติปัญญาและความคิด เมื่อนักเรียนปฏิบัติได้ทั้งสามอย่างนี้แล้ว ก็จะเป็นพลเมืองดีของชาติ ถึงแม้จะเข้าอยู่ในพรรคการเมืองพรรคใดก็เป็นนักการเมืองที่ดี รู้จักรักหมักรักคณะและนึกถึงประโยชน์ส่วนใหญ่ของชาติ เมื่อแพ้โหวตในสภาการเมือง เพราะนโยบายของตัวไม่ตีประชาชนไม่ชอบ ก็ยอมแพ้โดยไม่มี ความพยายามหาเอาผิด และพยายามหา นโยบายมาสู้เขาใหม่ต่อไป

การกีฬาของพับลิกสกูลสอนให้สู้กันซึ่งหน้ามิให้มีการลักลอบทุจริตลับหลัง สอนให้มีความซื่อตรงรักหมักรักคณะ การแข่งขันแพ้ชนะก็เป็นไปทั้งพวกมิได้แยกออก ให้บุคคลคนหนึ่งคนใดมีความเด่นโดยเฉพาะรู้จักประสานงานให้เกิดผลทั้งหมด เวลาแพ้กียอมแพ้ทางต่อสู้ใหม่ เวลาชนะก็ไม่เหลิงหรือเยาะเย้ยทับถมฝ่ายแพ้ สมาคมต่างๆ ของโรงเรียนที่จัดให้มีขึ้นในโรงเรียน ก็เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกงาน และปฏิบัติงานประสานงานติดต่อกับสมาคมอื่นๆ การอบรมดังกล่าวมานี้ เป็นไปเพื่อระบอบประชาธิปไตยทั้งนั้น

ข้อที่น่านับถือ และน่าสนใจของพับลิกสกูลยังมีอีกข้อหนึ่ง คือเคารพต่อระเบียบประเพณี ประเทศอังกฤษที่อยู่ได้และรอดมาจากความพินาศล่มจมในสงครามโลกทั้งสองครั้งนี้ ก็เพราะชาวอังกฤษเคารพต่อระเบียบและประเพณีของตนที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างวชิราวุธวิทยาลัยขึ้น ก็เพราะพระองค์เคารพต่อโบราณราชประเพณี คือกษัตริย์ทุกพระองค์เมื่อเสด็จขึ้นเสวยราชย์ ต้องสร้างวัดขึ้นวัดหนึ่งเป็นอนุสรณ์ของรัชกาล แต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ทรงพระราชดำริว่า วัดหลวงมีอยู่มากแล้ว และพระองค์ไม่ทรงปรารถนาจะฝืนราชประเพณี จึงทรงสร้างโรงเรียนเราขึ้นแทนวัด เรื่องระเบียบประเพณีนี้พับลิกสกูลในประเทศอังกฤษถือกันเคร่งครัดนัก อะไรซึ่งเคยปฏิบัติมาแต่

โบราณและไม่เป็นที่เสียหายในปัจจุบันแล้วเป็นต้องเคารพและปฏิบัติตามทั้งนั้น เช่นในพับลิกสกูลแห่งหนึ่งชื่อ โครสต์ ฮอสปิทอล (Christ Hospital) หญิงผู้ตีคนหนึ่งออกเงินสร้างขึ้นและกำหนดเครื่องแบบไว้ให้แต่ง โรงเรียนสร้างยังไม่ทันเสร็จ หญิงผู้ตีนั้นก็ถึงแก่กรรม เครื่องแบบที่กำหนดไว้ขาดหมดไปแต่ก็ไม่มีใครกล้าจะเพิ่มเติมลงไป เพื่อเป็นการเคารพนักเรียนโรงเรียนนั้นจึงแต่งเครื่องแบบที่กำหนดไว้ทั้งไม่มีหมวก อีกแห่งหนึ่งคือโรงเรียน แฮร์โรว์ (Harrow) ซึ่งเป็นพับลิกสกูลดีที่สุดในแห่งหนึ่งของประเทศอังกฤษ คนชั้นสูงและคนซึ่งมีฐานะดีส่งลูกหลานไปอยู่ นานมาแล้วนักเรียนพวกนี้สวมหมวกฟางปีกกางทรงเตี้ย ข้าเวลาสวมมีสายรัดท้ายทอย แขนรัดคาง แต่ก็ไม่มีข้อเสียหายอะไร นักเรียน Harrow ก็ยังใส่อยู่จนบัดนี้ เพราะเคารพต่อประเพณีซึ่งแสดงถึงความเจริญของ Harrow ในครั้งนั้น วิทยาลัยของเรามีเครื่องแบบสวยงามไม่ขาดตกบกพร่องประการใด ข้าเป็นเครื่องแบบซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงคิดพระราชทานโดยเฉพาะโรงเรียนอื่นแต่งไม่ได้ เราต้องเคารพต่อระเบียบประเพณีนี้ นักเรียนจะออกจากโรงเรียนไปไหนต้องแต่งเครื่องแบบ ถ้าเราไม่เคารพต่อระเบียบประเพณีตามความนิยมของพับลิกสกูล ในเมื่อเราดำเนินการปกครองตามระบอบนั้นแล้วจะหาความเจริญมาจากไหน

คนที่เคยผ่านการศึกษามาจากพับลิกสกูลแล้ว เมื่อทำราชการมักได้ตำแหน่งสำคัญ ๆ กันมาก แม้ในประเทศเรานักเรียนที่สำเร็จจากมหาดเล็กหลวง ราชวิทยาลัย วิชาวุฒิวินิจฉัย พับลิกสกูลของไทยก็ได้รับหน้าที่ใหญ่โตเป็นรัฐมนตรี และนายกรัฐมนตรีกันก็มากเพราะฉะนั้นผู้บังคับการจึงพำเือนนักเรียนให้นักเรียนปฏิบัติตามในสิ่งที่เห็นว่าดีแล้ว เพราะผู้ที่เคยเป็นลูกศิษย์มาแล้วได้เป็นผู้สำเร็จราชการก็มี นายกรัฐมนตรีก็มีถึงสองคนและรัฐมนตรีก็มีเป็นจำนวนมาก จึงอยากเห็นผู้ที่นั่งอยู่ ณ ที่นี้เป็นเช่นนั้นบ้าง ซึ่งจะเป็นความเจริญแก่ตัวเอง

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๙ มกราคม ๒๔๙๒

บันทึกโดย ม.ร.ว. ฉัตรโสภณ สวัสดิวัตน์

การส่งคะแนนสอบข้อมประจำเดือนคราวนี้นับว่าเป็นครั้งสุดท้ายของนักเรียนเตรียมอุดมปีที่ ๒ ซึ่งจะต้องเข้าสอบไล่ในเดือนกุมภาพันธ์นี้ จึงขอพูดสิ่งที่เป็นเครื่องเตือนใจไว้บ้าง และแม้ชั้นอื่นที่ยังไม่สอบก็ควรฟังไว้เหมือนกัน

ในการสวดมนต์ของเราทุก ๆ เข้าในวันธรรมดา และทำวัตรเช้าในวันอาทิตย์ นั้นมีคาถายอยู่บทหนึ่งคือมงคลสูตรคาถา คาถานี้ได้แบ่งออกเป็นหมวด ๆ หลายหมวด ซึ่งผู้ใดปฏิบัติได้ก็จะเกิดมงคลคือความดีแก่ผู้นั้นมาก หมวดหนึ่งของมงคลสูตรคาถากล่าวไว้ว่า

“ความเป็นผู้คงแก่เรียน ๑ ศิลปะ ๑ วินัยที่ศึกษาคิแล้ว ๑ วาจาที่เป็นสุภาสิต ๑ สืออย่างนี้เป็นมงคลอันสูงสุด”

ในทั้งสี่อย่างนี้ สามอย่างแรกนักเรียนคงรู้แล้วทั้งสิ้น แต่สิ่งสุดท้ายคือ วาจาที่เป็นสุภาสิต ข้อนี้หมายถึง คำพูดที่ทำให้เกิดความนิยมชมชอบขึ้นแก่ผู้ที่ได้ยินได้ฟัง เป็นคำพูดที่เป็นคติไม่เป็นคำหยาบ เมื่อปฏิบัติได้เพียงนี้แล้วก็ควรปฏิบัติต่อไปอีก มงคลสูตรคาถากล่าวต่อไปอีกว่า “ความเพียร ๑ ความประพฤติดี ๑ การได้เห็นอริยสัจ ๑ และการกระทำพระนิพพานให้แจ้ง ๑ เป็นมงคลอันประเสริฐสำหรับข้อ ๓ และข้อ ๔ นั้นยังไม่ขอพูดในวันนี้ เพราะจะเป็นเรื่องยืดยาวเกินไป จะพูดถึงข้อ ๑ และข้อ ๒ ซึ่งหากนักเรียนปฏิบัติตนได้แล้วเป็นดีแน่

การเรียนนั้นเป็นของยาก นักเรียนจำต้องมีความเพียรจึงจะสำเร็จได้ เช่น

เราต้องเดินทาง ๑,๕๐๐ กิโลเมตรจะทำให้สำเร็จในวันเดียวไม่ได้ฉันใด การเรียนก็ฉันนั้น การเดินทางถึงไกลๆ เช่นนั้นถ้าค่อยเดินวันละ ๔-๕ กิโลเมตรเรื่อยไปทุกๆ วัน ในที่สุดก็จะบรรลุถึงจุดหมายได้ การเรียนก็เช่นกันต้องมีความเพียร เรียนทีละเล็กละน้อยก็จะสำเร็จในที่สุด แต่ความเพียรนี้ต้องรู้จักใช้ มิฉะนั้นแล้วจะให้โทษแทนให้คุณ การคร่ำเคร่งดูหนังสือจนตึงตั้นเกินไปนักไม่ให้คุณ ซ้ำกลับจะมีโทษคือร่างกายทรุดโทรม และทำให้เรียนในห้องเรียนเวลาปกติไม่ได้ผลด้วย

ส่วนเรื่องของความประพฤติดีนั้น หากใครทำได้ก็จะมีความสำเร็จ ถึงแม้จะมีสติปัญญาดี หากมีความประพฤติดีแล้วก็จะนำความสำเร็จมาสู่ตนได้ ข้อนี้เป็นความจริงมาแต่โบราณกาลดังมีเรื่องหนึ่งที่ว่า เมื่อครั้งพุทธกาลตักศิลาเป็นเมืองที่สอนศิลปวิทยาต่างๆ อย่างดียิ่ง ผู้มีเงินก็พากันส่งลูกหลานของตนไปเล่าเรียนยังเมืองนั้น ดังเช่นผู้มีเงินเวลานี้นิยมส่งบุตรหลานไปศึกษาที่อังกฤษหรืออเมริกา ครั้งพุทธกาลมีเศรษฐีผู้หนึ่งส่งบุตรของตนไปศึกษาที่ตักศิลา ลูกบุตรนั้นพยายามเล่าเรียน และเมื่อว่างก็ปรนนิบัติอาจารย์ ประพฤติดีดี เพื่อนฝูงรักใคร่ หากแต่ตนเป็นคนโง่ เรียนอะไรก็ไม่เกิดผล อาจารย์เห็นว่าหากเรียนอยู่ต่อไปก็ไม่มีความประโยชน์เป็นการหมดเปลืองแก่บิดามารดาเปล่าๆ จึงเรียกศิษย์โง่นั้นมา และบอกความคิดของตนให้ฟัง แต่อาจารย์มาฉุกคิดว่า หากจะให้ศิษย์กลับเฉยๆ ไม่รู้อะไรเลยก็ไม่ดี และเด็กนั้นก็มีความประพฤติเรียบร้อยไม่มีอะไรเสียหาย จึงสอนสุภาษิตให้บทหนึ่งว่า “ทำอะไร ทำอะไรอยู่ ทำอะไรใครเห็น เห็นว่าทำอะไร” และให้ศิษย์ท่องให้ได้ ศิษย์นั้นพยายามท่องจนได้ขึ้นใจ ก็เดินทางกลับบ้านเมือง

เมื่อชายนั้นกลับมาอยู่บ้าน และเนื่องมาจากเป็นผู้มาจากสกุลเศรษฐี และเป็นคนที่ประพฤติอยู่ในศีลในธรรมดีก็มีคนนับหน้าถือตา วันหนึ่งพระราชของเมืองนั้นอยากจะทอดพระเนตรว่าใครทำดี ทำชั่ว หรือมีความประพฤติอย่างไร ก็ปลอมพระองค์ไปจนมาถึงบ้านของผู้ปัญญาดีที่บ้าน พอดีกับมีขโมยแอบเข้าไปจะปล้นบ้านของผู้นั้นพอดีเจ้าของบ้านจะเข้านอนก็ท่องภาชิตที่ปฏิบัติมาเสมอมิได้ขาดขึ้นว่า “ทำอะไร ทำอะไรอยู่ ทำอะไรใครเห็น เห็นว่าทำอะไร” ขโมยได้ยินก็ตกใจและหนีไป

พระราชารู้สึกจนพระทัยเพราะเห็นมิชโมยจะเข้าปล้นบ้าน พอได้ยินเสียงเจ้าของบ้าน
ท่องคาถาขึ้น โขโมยก็หนีไป พระองค์ทรงฟังคาถานั้นไม่ขัดก็แสดงพระองค์ขึ้นไปบน
บ้านของชายผู้ที่เคยเป็นศิษย์โง่มาก่อน และตรัสถามถึงคาถาที่เขาท่อง ชายโง่ก็ทูล
ให้ทรงทราบโดยมิได้ปิดบัง พระราชาเห็นว่าคาถานั้นดีก็ทรงจำเอาไว้

ในกาลต่อมา ขุนนางของเมืองนั้นคิดขบถและสมคบกับราชชกัลดกคือช่าง
ตัดผมจะปลงพระชนม์พระราชา คือเมื่อเวลาช่างตัดผมจะโกนพระมัสสุของพระ
ราชาก็ให้เนียนพระคอเสีย ครั้นแล้วขุนนางทรยศนั้นก็จะขึ้นเป็นพระราชาแทน
พร้อมทั้งให้ชายตัดผมเป็นขุนนางผู้ใหญ่

บังเอิญในวันที่จะทำการนั้น ช่างตัดผมสังเกตเห็นมิดที่ใช้โกนบินไปหน่อย
หนึ่ง ด้วยเกรงว่าจะตัดพระคอไม่ขาดในทีเดียวช่างตัดผมจึงออกไปลับมิดให้คมกริบ
พระราชาคอยอยู่นานจนแปลกพระทัยจึงกล่าวสุภาชิตตามที่ทรงทราบมาจากชายโง่
ว่า “ทำอะไร ทำอะไรอยู่ ทำอะไรใครเห็น เห็นว่าทำอะไร”

ช่างตัดผมที่กำลังลับมิดอยู่นั้น ได้ฟังพระราชาทรัสก็ตกใจ คิดว่าพระราชา
ทรงทราบเรื่องหมดแล้ว รีบเข้ามาสารภาพผิด พระราชาทรงทราบเรื่องก็รับสั่งให้
ประหารขุนนางขบถนั้นเสีย และชายโง่ที่มีความประพฤติดีก็ได้เป็นขุนนางแทน

นี่แหละ คนเราซึ่งถึงแม้จะโง่ หากมีความประพฤติดีแล้ว ก็อาจที่จะนำ
ความเจริญมาสู่ตนได้เหมือนกัน เรื่องนี้เป็นคติมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล และก็ยังเป็น
จริงจนปัจจุบันนี้ขอให้นักเรียนคุณเป็นแบบอย่างปฏิบัติตามเพื่อความสวัสดิ์มงคลของ
นักเรียนเอง

โอบาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๒

บันทึกโดย *ม.ร.ว. ฉัตรโสภณ สวัสดิวัตน์*

การส่งคะแนนครั้งนี้เป็นครั้งสุดท้ายของปีการศึกษานี้ ต่อไปก็ถึงการสอบไล่ ก่อนที่จะสอบไล่ขอเดือนนักเรียนไว้ในบางสิ่งบางอย่าง วันนี้เป็นวันซึ่งโรงเรียนอนุญาตให้นักเรียนกลับบ้านได้เป็นครั้งสุดท้าย นักเรียนจงอย่าลืมว่า โรงเรียนเปิดเวลา ๗ นาฬิกา ดังนั้นในเช้าวันจันทร์ให้มาให้ทันเข้าเรียน อีกประการหนึ่งกลับไปบ้านในคราวนี้อ่าไปทำอะไรให้เกิดเจ็บป่วยเพราะใกล้จะสอบไล่แล้ว หากเจ็บตัวสอบไม่ได้ก็น่าเสียดายจะเสียเวลาที่เรียนมาปีหนึ่งเปล่า ๆ

ในหนังสือสวดมนต์ที่เราสวดกันทุกวันนั้นมีข้อความที่น่าจะนำมาปฏิบัติมาก พุทธวจนะที่พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนสาวกมาถึง ๒,๕๐๐ ปีแล้วยังใช้ได้มาจนทุกวันนี้ และตามคำสอนของพระพุทธเจ้านี้มีเป็นอันมากที่ใช้เป็นระเบียบปฏิบัติพิถีพิถัน เช่นในเรื่องศีลธรรมในกรณีเมตตสุตต กล่าวไว้ว่าพึงเป็นผู้อาจหาญและชื่อตรง ๑ เป็นผู้ว่าง่ายละมุนละม่อมไม่มีอติมานะ ๑ เป็นผู้สันโดษและเลี้ยงง่าย ๑ และมีกิจธุระน้อยเบากายเบาใจ ๑ ทั้งสี่อย่างนี้เป็นหลักที่พิถีพิถันถือปฏิบัติอยู่ทั่วกัน

ธรรมข้อแรกนั้นสอนให้นักเรียนทำอะไรให้เป็นสง่า มีแต่ความเข้มแข็ง ไม่มีการหน้าไหว้หลังหลอก เมื่อพบครูก็กล้าที่จะเผชิญหน้า ไม่หลบหลีก เพราะไม่ได้ทำอะไรผิดจึงจะต้องกลัว สอนให้พูดจริงทำจริง ดังนี้จึงได้ชื่อว่าเป็นผู้กล้าหาญและชื่อตรง

ธรรมข้อ ๒ สอนให้เป็นผู้มีสัมมาคารวะพูดจาไพเราะ รู้จักทำความเคารพ ครูอาจารย์ผู้มีพระคุณจึงจะได้ชื่อว่าเป็นผู้วาง่าย ละมุนละม่อม ไม่มีอติมานะ

ธรรมข้อ ๓ ความเป็นผู้สันโดษและเลี้ยงง่ายนี้ คือกินง่ายอยู่ง่าย มีอย่างไรกินอย่างไร ที่อยู่อย่างไรถ้าไม่ติดอนามัยก็อยู่ได้ ไม่พร่ำบ่น

นี่คือหัวใจของพับลิกสกูล นักเรียนพึงสังเกตได้จากชาวยุโรปที่เป็นชาติสัมพันธมิตร เมื่อยามสงบเขาเหล่านั้นเป็นนายห้างใหญ่โต มีบ้านอยู่อย่างสบาย ครั้นสงครามเข้าสิ ถูกกักขัง อาหารตบ้างไม่ตบ้าง เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มดี ๆ ก็ไม่มี เขาก็ไม่เดือดร้อนเพราะได้รับการอบรมมาดี เมื่อคราวจำเป็นก็อยู่ได้ ครั้นสงครามสงบพวกเขาออกจากที่คุมขังก็ไปฟุ่มเฟือยกันเหมือนอย่างเดิม

ธรรมข้อสุดท้ายนั้นก็เช่นเดียวกับข้อสามและนับได้ว่าเป็นความต่อเนื่องกัน เพราะเมื่อผู้ใดเป็นผู้เลี้ยงง่ายแล้วผู้ดูแลก็ย่อมเบาใจเอ็นดูรักใคร่

นอกจากสี่ข้อที่กล่าวแล้วนี้ยังมีอีกมากซึ่งพระพุทธเจ้าของเราทรงสั่งสอนไว้ในโอกาสหน้าจึงจะพูดกันใหม่ต่อไป ในตอนท้ายของคาถาในกรณีเมตตที่สุด บทเดียวกันนี้ว่า “อย่าดูหมิ่นเขาในที่ใดๆ เลย” ข้อนี้สำคัญยิ่ง จะเห็นได้ชัดในสนามกีฬาในการแข่งขันหากทีมใดประมาทอีกฝ่ายหนึ่งแล้วทีมผู้ประมาทนั้นย่อมปราชัยทุกทีไปยิ่งในสมาคมแล้ว ถ้าเราดูถูกใครในสมาคมเดียวกันจะหาเพื่อนได้ยาก เราจึงไม่ควรดูถูกใครในที่ใดๆ เลย

ข้อความทั้งหมดนี้หากนักเรียนจำไปปฏิบัติได้ก็จะมีความสำเร็จยิ่ง ขอให้นักเรียนจงปฏิบัติตามเถิด ความสำเร็จในภายหน้าจะมาสู่ตัวเธอเอง

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุม วชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๙๒

บันทึกโดย *ม.ร.ว. ฉัตรโสภณ สวัสดิวัตน์*

อาทิตย์นี้เป็นอาทิตย์สุดท้ายของปีการศึกษาแล้ว ต่อจากนี้เมื่อสอบเสร็จแล้วนักเรียนก็กลับบ้านได้ แต่ก่อนที่จะจากกันไปในปีนี้อธิบายให้นักเรียนเข้าใจในบางสิ่งบางประการ

คนเราที่จะเป็นคนดีได้นั้นมีหลายอย่างหลายประการ แต่เมื่อรวมเข้าแล้วก็มีเพียงสองอย่างคือ ความรู้ดีกับความประพฤติดี ถ้าความรู้ไม่ดีก็ไปไม่รอด หรือความรู้ดีแต่ความประพฤติไม่ดีก็ไปไม่รอดเหมือนกัน ดังนั้นทั้งสองอย่างนี้ต้องประกอบกัน

การหาความรู้นั้นก็เพื่อให้เป็นคนฉลาดเอาไปประกอบอาชีพ รู้ทันคน คนเราเชื่อว่าเกิดมาจะมีความฉลาดเท่า ๆ กันหาไม่ได้ ความฉลาดก็ดี, ความมั่งคั่งก็ดี, หรือตระกูลก็ดี, ล้วนมาจากความประพฤติทั้งสิ้น เรานับถือพุทธศาสนาย่อมทราบได้ดีว่าความดีนั้นมีผลอะไรที่ให้นักเรียนแตกต่างกันในชาตินี้กรรมดีและกรรมชั่วในชาติก่อนนั่นเอง ถ้าชาติก่อนทำกรรมดีไว้ กรรมก็ตามมาสนองในชาตินี้ กรรมนั้นเปรียบเหมือนต้นทุน เช่น เรามีเงินอยู่ ๕๐๐ บาท ถ้าไม่หามาเพิ่มไว้มีแต่ทางใช้ไปไม่ซำก็หมด กรรมก็เช่นกัน หากเรามีกรรมดีเป็นต้นทุนแล้ว เช่นเกิดมาในตระกูลดี มั่งคั่งสมบูรณ์ แต่ไม่พยายามหากกรรมดีมาสะสมเพิ่มไว้ กลับทำแต่กรรมชั่ว ไม่ซำกรรมดีก็หมดและกรรมชั่วก็จะสนอง แต่ถ้าเรามีกรรมดีไม่พอมามาแต่ชาติก่อน แต่

ชาตินี้พยายามประกอบแต่กรรมดี กรรมดีก็จะลบล้างกรรมเก่าให้หมดไปและต่อไปก็จะได้รับแต่ผลดี

อย่าคิดว่ากรรมใดที่ทำขึ้นแล้วจะไม่สนองผู้นั้น กรรมดีก็ดี กรรมชั่วก็ดี ย่อมมีผลสนองเสมอ แล้วแต่ช้าหรือเร็วเท่านั้น บางคนทำกรรมชั่วแล้วไม่เห็นกรรมสนองมาก่อน เพราะกรรมชื่อนั้นยังไม่สามารถลบล้างกรรมดีที่เขามีติดตัวให้หมดไปได้ แต่เมื่อกรรมดีหมดเมื่อใด เมื่อนั้นแหละกรรมชั่วจะสนองให้ปรากฏ เช่นเดียวกันคนทำความดีแทบตายแต่ต้องยากจนข้นแค้น ทั้งนี้ก็เพราะกรรมชั่วของเขามีติดตัวอยู่มากนั่นเอง กรรมดีของเขาจะปรากฏก็เมื่อลบล้างกรรมชั่วหมดไป ฉะนั้นนักเรียนอย่าคิดว่าต่อหน้าไม่ทำอย่างนี้อย่างโน้น แต่อยู่ลับหลังทำเช่นนี้ไม่ได้ กรรมย่อมตามสนองเสมอ ไม่ว่าจะทำต่อหน้าหรือลับหลัง

กรรมใดที่เป็นกรรมชั่วเห็นง่าย แต่กรรมดีเห็นยาก เปรียบเหมือนปลูกต้นกล้วยไม่ซำก็ได้ผลแต่ผลออกมาไม่ดี ถ้าปลูกทุเรียนคือทำความดี นานกว่าจะได้ผล แต่เมื่อมีผลออกมาแล้ว หวานอร่อยคนนิยมมีราคาแพง นักเรียนอย่าปลูกต้นกล้วยจงปลูกแต่ทุเรียน คือละเว้นความชั่วประกอบแต่ความดี

การช่วยเพื่อนทำผิดนั้นให้โทษแก่เพื่อนและจะเกิดความเสียขึ้นแก่ตัวเราเองด้วย สมมุติเพื่อนของเราเ็นกอยากจะเข้าไปขโมยของในบ้านคนคนหนึ่ง เราไม่มีใจเช่นนั้นเลยแต่ไปช่วยเปิดประตูบ้านให้เพื่อนเข้าไปขโมยเขาสำเร็จ ถ้าตำรวจจับได้และศาลตัดสินให้จำคุกคนขโมย ๑๐ ปี ก็คงตัดสินจำคุกตัวเรา ๒ ปี ฐานสมรู้ร่วมคิดกับขโมย ทั้งทั้งที่เราไม่ได้ผลประโยชน์อะไรเลย การช่วยเพื่อนในทางที่ผิดก็ย่อมได้รับผลร้ายไปด้วย ถึงแม้ตำรวจจับไม่ได้ครั้งนั้น วันหนึ่งก็คงจับได้ เพราะการทำชั่วไม่ซำก็คงปรากฏเห็น ขอให้จำคำพูดของผู้บังคับการไว้แล้วความเจริญจะมีแก่ตัว

ได้กล่าวแล้วว่า คนเราจะดีเลิศได้ต้องเพียบพร้อมไปด้วย ความรอบรู้และความประพฤติดี ดังที่เราสรรเสริญพระพุทธองค์ว่า “วิชา จรณ สมุปนโน” คือ “สมบูรณ์ด้วยวิชาและความประพฤติ” ดังนี้ ขอให้นักเรียนประพฤติตัวให้ดีไว้ แม้ความรู้จะอ่อนอยู่บ้างก็ไม่เป็นไรนัก ดังโคลงบทหนึ่งซึ่งพระบาทสมเด็จพระ

พุทธเจ้าหลวงทรงพระราชนิพนธ์ไว้ว่า

ฝูงชนกำเนิดคล้าย	คลึงกัน
ใหญ่ย่อมเพศผิวพรรณ	แพกบ้าง
ความรู้อาจเรียนทัน	กันหมด
ยกแต่ชั่วดีกระด้าง	ห่อนแก่ฤๅไหว

ในที่สุดก่อนจะจากกันไปในปีนี้ ขอให้นักเรียนอย่าลืมพุทธภาษิตที่ว่า “คนเราจะดีได้ก็ด้วยความรู้และความประพฤติ”

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๔๙๒

บันทึกโดย ม.ร.ว. ฉัตรโสภณ สวัสดิวัตน์

เปิดภาคเรียนใหม่นี้มีข่าวดีนำยินดีเกี่ยวกับโรงเรียนของเรา ซึ่งนักเรียนควรทราบและภาคภูมิใจ ข่าวนั้นคือ นักเรียนเก่าของเราสองคนสอบชิงทุนการศึกษาของกรมการข้าราชการพลเรือนได้ ทางราชการจะส่งไปศึกษาวิชาต่อ ณ ประเทศอังกฤษและอเมริกา นักเรียนสองคนนั้นชื่อ สมศักดิ์ นฤมิตรเรขการคนหนึ่งซึ่งจะไปศึกษาการคลัง กับอรธ นาคทรพร อีกคนหนึ่ง จะไปศึกษาวิชาเกษตรศาสตร์

เมื่อสามเดือนก่อนนี้กระทรวงศึกษาธิการให้ทุนไปศึกษาวิชา ณ ต่างประเทศ นักเรียนของเราก็สอบไปได้ ๒ คนเหมือนกัน คือ กำธร สติรกุล กับวสันต์ หงสกุล ตั้งแจ้งในวชิราวุธานุสาสน์ภาคมาฆะแล้ว ขอให้นักเรียนพยายามรักษาประเพณีอันนี้ไว้ ถึงเวลาสอบไล่ชิงทุนไปศึกษาต่างประเทศเมื่อไรให้มีชื่อนักเรียนวชิราวุธ ปรากฏในบรรดาผู้ได้รับทุนกับเขาด้วย

ปีนี้มีนักเรียนเข้าใหม่มาก นักเรียนใหม่เหล่านี้ควรทราบประวัติของโรงเรียนซึ่งจะให้ความอบรมเธอต่อไปไว้บ้าง โรงเรียนของเรานี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างขึ้นด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ แล้วพระราชทานให้เป็นสถานศึกษาแก่กุลบุตร ทั้งพระราชทานทุนรอนส่วนพระองค์ไว้สำหรับหาประโยชน์เลี้ยงโรงเรียนด้วย ฉะนั้นกำเนิดของโรงเรียนนี้จึงผิดแปลกกับโรงเรียนอื่น

พระราชประสงค์ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่ทรงสร้างวชิราวุธวิทยาลัยขึ้น ก็เพื่อจะทรงปฏิบัติให้ถูกต้องตามโบราณราชประเพณีในข้อที่ว่า เมื่อสมเด็จพระมหากษัตริราชเจ้าเสด็จขึ้นเสวยราชย์ใหม่จะต้องสร้างวัดขึ้นไว้เป็นอนุสาวรีย์ประจำรัชกาลของพระองค์ แต่สมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ทรงเห็นว่าวัดในประเทศไทยมีอยู่มากแล้ว จุดประสงค์ที่พระเจ้าแผ่นดินทรงสร้างวัดก็เพื่อจะให้ใช้เป็นสถานศึกษา ฉะนั้นสร้างโรงเรียนขึ้นให้เป็นสถานศึกษาโดยตรงเสียจะดีกว่า เมื่อทรงพระราชดำริเช่นนี้แล้วจึงสร้างวชิราวุธวิทยาลัยขึ้นอบรมพวกเธอดังที่ปรากฏอยู่ทุกวันนี้

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างวชิราวุธวิทยาลัยแล้ว ก็พระราชทานพระบรมราโชบายให้โรงเรียนนี้ดำเนินการปกครองนักเรียนตามแบบพับลิกสกูลอังกฤษทุกประการ การปกครองแบบนี้คือใช้ให้นักเรียนปกครอง กันเอง และแบ่งออกเป็นคณะ ๆ นักเรียนในคณะก็เป็นไปตามลำดับอาวุโส มีหัวหน้านักเรียนเป็นผู้ควบคุมให้เป็นไปตามระเบียบของโรงเรียน นักเรียนที่มีอาวุโสต่ำ ต้องเชื่อฟัง คำตักเตือนของผู้ที่มีอาวุโสสูง และทุกคนต้องเชื่อฟังหัวหน้านักเรียน กิจการต่าง ๆ ต้องทำร่วมกันและประสานกันไม่ก้าวก่ายกัน ใครมีหน้าที่อย่างใดต้องทำไปตามหน้าที่ของตน การปฏิบัติเช่นนี้เมื่อกระทำได้จนเคยชินเวลาอยู่โรงเรียน พอออกจากโรงเรียนไปก็ไม่ลำบาก จะได้นิสัยนี้ติดตัวไปด้วย เพราะทุกสิ่งทั้งโรงเรียนกำหนดให้นักเรียนปฏิบัติจะเป็นผลดีแก่นักเรียนทั้งสิ้นในที่สุด

การสวดมนต์สัปดาห์แรกเช่นนี้ เราสวดมงคลสูตรคาถากัน เพื่อความสวัสดีมงคลแก่นักเรียน ข้อความในคาถานี้มีว่า บรรดาเทวดาและมนุษย์ได้พร้อมกันมาเฝ้าพระพุทธองค์ ขอให้พระองค์ทรงแสดงพระธรรมเทศนา พวกนั้นสมควรจะปฏิบัติตัวอย่างไรจึงจะเป็นสวัสดีมงคลแก่ตัว พระองค์จึงได้ตรัสไว้ในมงคลสูตรคาถานั้นเป็นตอน ๆ เริ่มต้นด้วย "อเสวนา จ พาลานํ" การไม่คบคนพาล "ปนทิตานถ จ เสวนา" การคบบัณฑิต "บูชา จ ปุชนียานํ" การบูชาคนที่ควรบูชา ทั้ง ๓ อย่างนี้เป็นมงคลสูงสุด ข้อความตอนอื่น ๆ จากนี้ไป เธอจะได้ในเวลาที่จะสวดต่อไปนี้ หากเธอปฏิบัติได้ตามพุทโธวาทในคาถาบทนี้แล้วความเจริญจะบังเกิดแก่ตัวเธอเอง

เป็นอันมาก

สำหรับนักเรียนใหม่เธอต้องคอยตามอย่างนักเรียนเก่าที่ประพฤติดี เวลาเห็นครูอาจารย์ผ่านไปต้องทำความเคารพ อย่าทำกระดากกระตือองคอยหนีหน้า เพราะคนที่กระทำเช่นนั้นแสดงว่า ตัวได้ทำอะไรผิดไว้ไม่กล้าสู้หน้าครู กลัวจะทราบความผิดของตัวเข้า ดูจ้ววสันหลังหะ เมื่อเห็นกาโฉบลงมาคอยวังหนี เพราะกลัวจะจิกสันหลังหะของตัว เวลาสวดมนต์เข้าแล้ว นักเรียนว่างไม่ต้องเรียนหนังสือ จงเดินเล่นตามบริเวณที่กำหนดไว้ อย่าออกนอกเขต ใครอยู่ประจำคณะไหนก็อยู่ คณะนั้น อย่ายุ่มย่ามเข้าไปในคณะอื่นที่ไม่ใช่คณะของตัวเอง เมื่อได้ยินระฆังตรวจชื่อ จะอยู่ที่ไหน เล่นอะไรจงหยุด แล้วมารับชื่อของตัวเองตามคณะ จงพยายามให้เป็นคนมีระเบียบ อย่าตามใจตัวเองจึงจะได้รับความยกย่องจากสังคม

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๕ มิถุนายน ๒๔๙๒

บันทึกโดย จีระศักดิ์ เจนธุระกิจ

ได้เคยพูดมาหลายครั้งแล้วว่าหลักธรรมของพระพุทธเจ้านั้นประเสริฐเพียงไร กิจวัตรที่ถือปฏิบัติกันในพัลลิกสกุลอังกฤษ ก็คือสอนให้เด็กมีความเชื่อ มีศีล ละอาย ประพฤติชั่ว กลัวการกระทำบาป รู้จักบริจาต ได้ฟังมาก มีปัญญา ทั้ง ๗ ประการนี้ จะเห็นได้ว่าตรงกับหลักธรรมเรื่องอริยทรัพย์ของพระพุทธองค์นั่นเอง ดังที่นักเรียน ได้เคยสวดมาแล้วหลายครั้งในหนังสือสวดมนต์

ความเชื่อนี้เราได้พร่ำสอนกันในโรงเรียนหลายทาง เช่นการเรียนเรชาคณิต เมื่อเห็นรูปว่าน่าจะเป็นเช่นนั้นก็อย่าเพิ่งเชื่อ นอกจากจะพิสูจน์ให้เห็นว่าเป็นเช่นนั้นจริงแล้วจึงแอบอ้าง นี่ก็ตรงกับหลักศรัทธาในพระพุทธศาสนา คือให้เชื่ออย่างมีเหตุผล ไม่ควรนึกเตวว่าเป็นเช่นนั้นเช่นนี้ อย่างนี้เป็นต้น

นักเรียนในพัลลิกสกุลตามปกติต้องสวดมนต์พร้อมกันตอนเช้าและตอนเย็น ก่อนถึงเวลานอน ถ้าเป็นวันอาทิตย์ด้วยต้องเข้าไปสวดในโบสถ์ของโรงเรียนตอนเช้า เวลากลางวันต้องเรียนคัมภีร์คริสตศาสนา ตอนเย็นไปโบสถ์อีก และกลางคืนก็ต้องสวดอีกครั้งหนึ่งก่อนถึงเวลานอน ทั้งนี้เพื่ออบรมให้มีศีล เข้าเกณฑ์ตามหลักพุทธศาสนา

การกีฬาตามพัลลิกสกุลในฤดูหนาวมักจะเล่นรักบี้ฟุตบอลกันโดยมาก การเล่นเด็กต้องเล่นอย่างเข้มแข็ง ต่อสู้กันซึ่งหน้าตามมรรยาทและกติกារักบี้ ผู้ใดเล่น "เหยี่ยว" ผิดมรรยาท ถือเป็นการทุจริต ถึงผู้เล่นนั้นจะมีฝีมือดีเก่งกาจประการใด

อาจไม่ได้รับเลือกเข้าในชุดของโรงเรียน ฉะนั้นนักเรียนก็ไม่กล้าประพฤติตัวออกนอกทาง มีความละเอียดแก่ใจ ได้แก่การละเอียดประพฤติชั่ว

เวลานักเรียนรวมอยู่ด้วยกันมาก คนในห้อง หากมีใครทำผิด ถึงแม้จะไม่มีใครรู้ตัวผู้ทำก็ตาม หากครูถามหาตัว ผู้ทำผิดเป็นต้องรับทันที การไม่รู้ตัวผู้ผิดและปล่อยให้ผู้ที่ไม่ได้ทำผิดต้องรับโทษหมู่ทั้งชั้นเช่นนี้เป็นไม่มี เพราะเขากลัวบาป นี้ก็เข้าหลักอริยทรัพย์

ในภาคหนึ่งมักจะมีการเรียโรกันโบสถ์ราวเดือนละครึ่ง เขามักประกาศให้นักเรียนทราบในวันศุกร์ว่า วันอาทิตย์จะมีการเรียโรเพื่อทำสิ่งที่เป็นกุศลสาธารณะ เขาบอกให้ทราบว่าจะเอาไปทำอะไร เพื่อนักเรียนจะได้รู้ตัวล่วงหน้า แล้วเขมีดชะแหล่เบี้ยเลี้ยงซึ่งแจกในวันเสาร์เอาไว้ตามศรัทธาของตัว ครั้นวันอาทิตย์เข้าโบสถ์สวดมนต์ครูจะยื่นถุงกำมะหยี่ปักให้นักเรียนหย่อนเงินที่ตัวต้องการบริจาคลงไปนั้น แล้วผ่านถุงเรียโรต่อๆ ไปทุกแนว และครูไปคอยรับอยู่ปลายแนวสุดท้าย ทั้งนี้เพื่อสอนให้นักเรียนรู้จักบริจาคในสิ่งที่สมควรอันเป็นการกุศลสาธารณะ เป็นการสอนให้รู้จักบริจาคตามฐานะของตัว เขาจึงเลือกให้เป็นวันหลังจากวันที่ได้เบี้ยเลี้ยงแล้วเพื่อสละเบี้ยเลี้ยงส่วนหนึ่งมาร่วมในวันบริจาคตามฐานะและกำลังของตัว การกระทำใด ๆ ถ้าทำเกินประมาณไปแล้วย่อมเกิดโทษ เช่น น้ำดื่ม ถ้าเราไปกลางป่าถ้าไม่แน่ใจว่าสะอาดพอแล้ว เขามักหยอดครดกำมะถันลงไปสักเล็กน้อยก็ฆ่าเชื้อโรคและใช้รับประทานได้ แต่ถ้าเจือกรมมากเกินไปก็ให้โทษแก่ผู้ดื่ม ฉะนั้นจงรู้จักประมาณตนซึ่งเข้าหลักการบริจาคตามหลักอริยทรัพย์ตามหลักธรรม

การที่นักเรียนได้ฟังมากนี้ทำให้เกิดความรู้ ฉะนั้นเวลาครูสอนจะต้องตั้งใจฟัง จะได้รับความรู้ จะได้เข้าใจวิชาที่ตัวเรียนแจ่มแจ้ง เมื่อเรามีความรู้มากขึ้นแล้ว จะได้ใช้เป็นทางประกอบการเลี้ยงชีพ ด้วยเหตุนี้การฟังจึงเป็นอริยทรัพย์อันหนึ่ง

เมื่อผู้ใดมีอริยทรัพย์มา ๖ ประการแล้วก็จะบังเกิดสติปัญญาทำให้เป็นผู้รอบรู้เฉลียวฉลาด รู้เท่าทันคน มีความมั่นคงในกิจการซึ่งตัวกระทำ ที่กล่าวมาตั้งแต่ต้นจนบัดนี้จะเห็นได้ว่า ธรรมะของพระพุทธองค์ได้แสดงไว้ดีแล้วเพียงไร การปฏิบัติ

ของนักเรียนในพิภลิสกุลอังกฤษดำเนินการอบรมนักเรียนตามหลักของพระองค์ท่านทั้งนั้น ฉะนั้นนักเรียนซึ่งเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว และอยู่ในพิภลิสกุลของไทย จะต้องกระทำตัวให้เป็นผู้มีอริยทรัพย์ ดังข้างบนนี้จึงจะเจริญ วิชาพิเศษที่เราเรียนกันตอนบ่าย เช่น การดนตรี การฝีมือ เป็นต้น ล้วนแต่เป็นวิชาอบรมให้เกิดปัญญาทั้งนั้น จึงพยายามตั้งใจเรียน เคารพคำสั่งสอนของครูและยกย่องคุณท่านจึงจะมีความเจริญ ดังมีนิทานเรื่องหนึ่งกล่าวไว้ว่า มีชายคนหนึ่งไปเรียนวิชาปลูกมะม่วงให้มีผลได้ไม่ว่าเวลาไหน แต่ครูผู้สอนนั้นเป็นผูยากจนไม่มีชื่อเสียง เมื่อชายนั้นเรียนวิชาสำเร็จแล้ว ก็เดินทางกลับบ้านเมืองของตัวเอง ต่อมาพระราชอาชฎอนครนั้นมีพระประสงค์จะเสวยมะม่วงนอกฤดูกาล ชายนั้นจึงปลูกมะม่วงขึ้นตามความรู้ที่ได้เรียนมา แล้วนำผลไปถวาย พระราชาพอพระทัยมากจึงตั้งให้เป็นขุนนางในตำแหน่งใกล้ชิด ต่อมาพระเจ้าแผ่นดินนั้นเกิดสนพระทัยในวิชาปลูกมะม่วงนี้ขึ้นมา จึงถามชายนั้นว่าได้เรียนมาจากสำนักใด ชายนั้นครั้งจะกราบทูลไปตามจริงว่า เรียนมาจากครูยากจนนั้นก็อาจจึงกราบทูลไปว่าเรียนมาจากสำนักปาโมกข์ ภายหลังเมื่อพระราชานึกอยากเสวยมะม่วงอีก ชายนั้นก็ปลูกมะม่วงให้ตั้งแต่ก่อนไม่ได้ เมื่อพระราชาทรงทราบความจริงเข้าก็ขับชายนั้นไปเสียจากราชสำนัก

นักเรียนนวิราวุธฯ ทุกคนจงอย่าลบลู่สถาบันของตัวเอง และจงแสวงหาอริยทรัพย์ตามธรรมของพระพุทธศาสนา ขอความสำเร็จจงมีแก่นักเรียนทุกท่าน

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมมหาวิทยาลัย

วันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๔๙๒

บันทึกโดย จำลอง วิสวกุล

ยินดีที่นักเรียนอุตสาหะพยายาม จนสอบได้คะแนนสูงในการสอบประจำเดือน คะแนนตอนนี้เป็นแต่เพียงคะแนนเบื้องต้นเพิ่งเริ่มต้นปีฉะนั้นผู้ที่ได้คะแนนสูงอย่าเพิ่งทะนงใจนัก อย่าประมาทคิดว่าตนเก่งแล้ว ยิ่งเรียนนานวันขึ้นวิชาย่อมจะยากขึ้น เป็นการดีแล้วที่ได้เข้าใจสิ่งที่เรียนเสียแต่ต้น ๆ เป็นตอน ๆ ไปเพราะจะทำให้เราเข้าใจสิ่งต่อไปได้ดีขึ้นในภายหลัง

การสอบไล่ชั้นเตรียมอุดมปีที่ ๒ สำหรับปีนี้โรงเรียนหวังว่าจะได้ผลดีกว่าปีที่แล้ว ๆ มาและหวังจะได้ที่สูง ๆ ด้วย เพราะนักเรียนเตรียมอุดมปีที่ ๒ ที่เป็นเชื้อไขของโรงเรียนมีตัวเกือบครึ่งของนักเรียนในชั้น นักเรียนพวกนี้อยู่โรงเรียนมาตั้งแต่เล็ก ๆ ไม่ใช่มาเข้าโรงเรียนเมื่อสอบได้มัธยมปีที่ ๖ มาจากที่อื่นแล้ว ฉะนั้นอย่าทำให้โรงเรียนผิดหวัง จงตั้งใจทำชื่อเสียงให้ตัวเอง ให้โรงเรียนและให้วงศ์ตระกูลของตัวเอง สิ่งใดที่นักเรียนไม่เข้าใจ จงซักครูเวลาครูสอน ครูที่เชี่ยวชาญแล้วเขาไม่กลัวถูกไล่ออก ถ้านักเรียนไม่ถามครู ครูก็ไม่ทราบว่ามันนักเรียนไม่เข้าใจตอนใดบ้าง นักเรียนชั้นนี้โตพอแล้วรู้จักผิดชอบได้ดีแล้ว และโรงเรียนถือว่าเป็นกำลังของโรงเรียน ฉะนั้นอย่าหลอกตัวเอง การทำแบบฝึกหัดถูกหมดโดยไม่เข้าใจ ไม่เป็นผลดีเลย อย่ากระทำจะเกิดผลร้ายแก่ตัว จงพยายามให้รู้แจ่มแจ้งในวิชาที่เรายังอ่อนอยู่ ในเรื่องนี้โรงเรียนจะช่วยเหลือ โดยสอนพิเศษให้ตอนบ่าย ถ้านักเรียนมีความจำนงเช่นนั้นให้

มาพูดกัน แต่นักเรียนจะต้องเรียนจริง ๆ ใครที่โรงเรียนจัดให้เรียนแล้วไม่มาเรียน ให้สม่าเสมอตามกำหนด โรงเรียนจะไม่เอาฐานะกับผู้นั้นเลย โรงเรียนพยายามช่วยทุกทาง แต่เมื่อนักเรียนไม่ช่วยตนเองแล้ว ความไม่ดีก็จะเกิดแก่ตัวนักเรียนเอง คือสอบไล่ตก

การมาอยู่โรงเรียนนี้ ถ้าเธอตั้งใจเรียนและรับการอบรมอย่างเต็มที่ตามแผนการของโรงเรียนแล้ว จะเป็นประโยชน์แก่ตัวเอง แก่วงศ์ตระกูล และทำให้ฐานะของเธอมั่นคงต่อไป ถ้าเธอทำได้ตั้งว่านอกจากได้ผลอื่น ๆ แล้วยังเป็นการแสดงความกตัญญูทวดเวที่ต่อคุณพ่อคุณแม่ของเธอด้วย ที่นี่เธอต้องเสียค่าเล่าเรียนแพงกว่านักเรียนโรงเรียนเข้ามาเยินกลับ แต่คุณพ่อคุณแม่ยอมสละให้เธอถึงแม้ท่านจะหามาด้วยความยากลำบาก ทั้งนี้ก็เพราะท่านต้องการให้เธอได้รับการอบรมจากสำนักที่ดี ฉะนั้นเธอต้องพยายามเรียน มิฉะนั้นเป็นคนไม่มีความกตัญญู การอบรมจิตใจโรงเรียนได้จัดไว้หลายทาง เช่น การกีฬา ดนตรี และการฝีมือ การอบรมเหล่านี้นักเรียนอย่าขาด ต้องทำตามกฎข้อบังคับของโรงเรียนให้สมกับที่คุณพ่อคุณแม่ได้เสียสละเงินทองให้อย่างมากมาย การไม่แสดงความกตัญญูทวดเวที่ต่อคุณพ่อคุณแม่ต่อวงศ์ตระกูล และโรงเรียนซึ่งให้การอบรมและความรู้แก่เราเป็นการไม่ดี ไม่มีใครนิยมนับถือ ลูกผู้ชายต้องอดทนและมีมานะ โรงเรียนไม่ต้องการอะไรมากมายจากเธอเพียงแต่ให้เชื่อฟังและทำตามกฎข้อบังคับของโรงเรียนก็พอแล้ว การที่บอกให้เธออดส่ำห์พยายามเรียนนี้เล่า เมื่อทำได้ก็เป็นประโยชน์แก่เธอเอง ดังนั้นจงพยายามเรียนให้ดี ให้สอบชิงทุนได้ไปศึกษาวิชาต่างประเทศจะเป็นเกียรติยศและได้ชื่อเสียง การไปด้วยทุนของตนเองใคร ๆ ก็ไปได้เมื่อมีเงินทองพอ จงพยายามเถิดไม่เป็นการเสียหายอะไรกลับเป็นเกียรติแก่ตัวเอง แก่โรงเรียน และแก่วงศ์ตระกูลอีก ต้องพยายามให้เข้าใจแนวทางแต่บัดนี้ไปและปฏิบัติตามที่โรงเรียนจัดให้ความดีงามที่กล่าวมาแล้วก็จะบังเกิดขึ้น

ในที่สุดขอเตือนว่า ผู้ที่ทำคะแนนได้สูงในเดือนนี้อย่าทะนงใจ เดือนหน้าต้องพยายามทำให้ได้สูงกว่านี้ อย่าให้ด้อยไป อย่างน้อยต้องรักษาระดับเดิมไว้ เดือนนี้เป็นเดือนแรกบางคนยังใหม่อยู่ ยังทำไม่ได้เต็มที่ เดือนหน้าจงทำให้ดีขึ้น ขอให้จำข้อความที่พูดวันนี้ไว้และปฏิบัติตาม ความดีจะเกิดแก่เธอเอง การที่นักเรียนเรียนดีนั้นครูปลื้มใจ จงพยายามทำให้ครูปลื้มใจเสมอ

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ ท่อประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๔๘๒

บันทึกโดย *ปรีดี ชาค*

คนซึ่งกระทำความชั่ว แล้วปิดความชั่วไว้ด้วยความดี คนผู้นั้นพระพุทธเจ้าสรรเสริญว่าเป็นผู้ทำให้โลกสว่าง คนซึ่งเคยประมาทแล้ว ภายหลังไม่ประมาทอีก คนผู้นั้นพระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญว่า เป็นผู้ทำให้โลกสว่างเหมือนกัน นี่เป็นธรรมชาติของพระพุทธเจ้า ธรรมชาติเหล่านี้แม้แต่นักเรียนในพับลิกสกูลของอังกฤษซึ่งไม่นับถือพุทธศาสนาก็ได้ยึดถือเป็นหลักปฏิบัติเสมอมา จะเห็นได้ง่ายๆ เช่นนักเรียนมาจากที่ต่างๆ ไม่เคยอยู่ในโรงเรียนนี้มาก่อน เมื่อมาอยู่เข้า เรียนตามเขาไม่ทันเลยซักจะเกียจคร้านเสียบ้าง โดยคิดว่าไหนๆ เราก็เรียนไม่ทันเขาแล้วหมดมานะ ไม่พยายามทำให้ดีขึ้น เช่นนี้จะดีหรือ อีกประการหนึ่งนักเรียนที่มาอยู่ใหม่ๆ ไม่เคยได้อยู่ในสถานที่ที่ได้รับการอบรมเช่นนี้ เมื่อปฏิบัติตัวผิดไปจากข้อบังคับของโรงเรียน ถูกตักเตือนว่ากล่าวบ้าง เลยท้อใจ แล้วไม่คิดกลับตัวให้ถูกต้อง โดยถือเสียว่าไหนๆ ก็ทำผิดมาแล้ว จะหันกลับมากระทำความดีใหม่ก็ไม่มีประโยชน์อันใด เช่นนี้จะเป็นการกระทำที่ถูกต้องหรือ

ยกตัวอย่าง เช่นเราจะออกจากโรงเรียนนี้ไปวังสวนจิตรลดาเดินออกไปทางถนนสุขุทัยเพื่อไปดูเดินคุยกันเพลินไป ช้ามสะพานที่อำเภอแล้ว แทนที่จะเลี้ยวขวาไปทางวังสวนจิตรลดาอันเป็นที่หมาย เรากลับเลี้ยวซ้ายไปบางซื่อเสีย เมื่อรู้สึกขึ้นมาว่าผิดทาง เราจะยังคงตั้งหน้าเดินเรื่อยต่อไปอีกเช่นนั้นหรือ เราจะไม่ย้อนกลับมา

ทางที่เราประสงค์จะไปดอกหรือ อีกอย่างหนึ่ง เมื่อเราลงไปลุยอยู่ในโคลนในเลน เปรอะเปื้อนไปทั้งตัว แล้วจะถือว่าไหนๆ ก็เปื้อนโคลนเปื้อนเลนแล้วไม่เป็นไรหรอก ดักเอาน้ำสกปรกข้างๆ นั้นขึ้นรดตัวลงไปอีก เช่นนี้ถูกไหม ก็เมื่อการทำเช่นนี้ไม่ถูก ฉันทัด การที่เราทำอะไรผิดๆ มาแล้ว ก็ไม่ควรทำต่อไปอีก ควรจะหาทางแก้ไขเสีย ให้ถูก ตัวอย่างเช่นเสื้อผ้าที่เธอใส่ที่แรกมันก็ขนาดเล็กๆ น้อยๆ ก่อน แต่เธอยังชินใส่มันต่อไปอีก ไม่นานเสื้อผ้าเหล่านั้นก็จะต้องขาดต่อไปจนใช้ไม่ได้ ทั้งนี้เพราะไม่พยายาม ระวังมัน ถ้าได้ระวังเสียก็จะใช้ได้อีก

ดังนั้น เธอบางคนที่ได้ทำผิดไม่ตั้งใจเล่าเรียน และได้เคยเกียจคร้านมาแล้ว ควรจะกลับตัวเสียใหม่ อะไรที่เราทำไปแล้วและไม่ถูก ผิดพลาดไป กลับกระทำเสีย ให้ถูกทาง แล้วความดีก็จะบังเกิดแก่ตัวของเธอเอง

คนเราทุกคนเกิดมาต้องทำอะไรผิดพลาดไปบ้าง แม้แต่พระพุทธเจ้าเอง ท่านก็เคยทำผิดมาแล้ว ดังเช่นก่อนที่ท่านจะตรัสรู้ ได้ทรงคิดค้นหาทางมาหลายวิธี เคยทรงมานพระวรกายโดยวิธีถืออาหารจนซูบผอมเห็นกระดูกซี่โครง ภายหลังเมื่อ ทรงเห็นว่าการทำเช่นนี้ไม่ได้เกิดสติปัญญาอะไรขึ้น มีแต่ร่างกายจะทรุดโทรมลงไป ทุกที ก็ทรงหาทางอื่นต่อไปเรื่อยๆ จนกระทั่งบรรลุพระนิพพานได้

ในหนังสือกามนิต ซึ่งพวกเธอเคยเรียนมาแล้วคงอ่านพบคนชื่อ องคุลิมาล องคุลิมาลในเรื่องเราก็เห็นแล้วว่าเป็นโจรฆ่าคนมาเสียมากต่อมากนัก ภายหลังได้ฟัง คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ก็สามารถสำเร็จเป็นพระอรหันต์ได้ เพราะฉะนั้นนักเรียน อย่าไปนึกเสียว่าทำผิดแล้วจะไม่มีทางได้ดี จะต้องดิ้นรนได้อย่างแน่นอน ถ้าหากเรา รู้จักแก้ไขข้อบกพร่องของตัวเอง เราเรียนไม่ทันเขาเพราะขี้เกียจก็ทิ้งความขี้เกียจนั้น เสีย เราเรียนไม่ทันเพราะความรู้เดิมเราอ่อน ก็บอกมาให้รู้ ครูอาจารย์ของเราพร้อม เสมอที่จะช่วยเธอทุกสิ่งทุกอย่าง

การทำอะไรต่าง ๆ เมื่อทำไม่ถูกเวลาบางทีของดีอาจกลายเป็นของชั่วร้ายไป ได้ดังเช่นในชาดกเรื่องหนึ่งกล่าวไว้ว่า ครั้งหนึ่งเมื่อพระพุทธเจ้าประทับอยู่ในเมือง สาวัตถิ เวลานั้นมีเหล่าสาวกประชุมกันอยู่เป็นจำนวนมากเพื่อรำเรียนพระพุทธโอวาท

ในบรรดาเหล่าสาวกทั้งหลายนั้น มีพระภิกษุองค์หนึ่งชอบพูดคุยกะอะอะเวลาผู้อื่นเล่าเรียนและเวลานอน ทำให้ลำบากต่อการรำเรียนธรรมะ เหล่าสาวกของพระพุทธเจ้าจึงประชุมกันว่าจะทำอย่างไรกับภิกษุผู้ไม่รู้จักกาลเทศะในการพูดคุยก่อนนี้ดี สาวกกำลังประชุมกันอยู่นั้นพระพุทธเจ้าทรงเห็นเข้า ก็รับสั่งถามเรื่องราว เมื่อทรงทราบเรื่องแล้ว จึงตรัสว่า พระภิกษุองค์นี้มีไข้มีนิสัยเหลวแต่ในชาตินี้ ในชาติก่อนก็เป็นเช่นนี้เหมือนกัน โดยครั้งนั้นพระองค์ดำรงในชาติเป็นพราหมณ์รอบรู้ศิลปศาสตร์ มีศิษย์มาก ศิษย์ของพระองค์คนหนึ่งมีไก่ เป็นไก่ดี และได้ฝึกฝนให้มันขันถูกต้องตามเวลา เหล่าศิษย์ของพระองค์ได้อาศัยเสียงขันของมันบอกเวลาตื่น เวลาเข้านอน และเวลาเรียน ภายหลังไก่นี้ตายลง นอกนั้นไม่มีสิ่งใดเป็นเครื่องบอกเวลา จึงไปจับไก่ได้ตัวหนึ่งซึ่งเที่ยวคุ้ยเขี่ยหาอาหารอยู่ในป่าช้า และนำมาไว้ให้ขันบอกเวลาแทนไก่ตัวใหม่นี้ขันไม่ถูกต้องตามเวลาเพราะไม่ได้รับการฝึกฝนมาแต่ก่อน ทำให้เหล่าสาวกศิษย์นั้น ๆ ตื่นนอนเข้าไปบ้าง สายไปบ้าง นอนดึกไปบ้าง ทำความลำบากให้เกิดขึ้นเป็นอันมาก ในที่สุดก็เห็นว่าไก่นี้ไม่มีประโยชน์อะไรซ้ำให้โทษด้วย จึงฆ่าเสีย เมื่อพราหมณ์อาจารย์ทราบก็กล่าวแก่ศิษย์ว่า จะหวังอะไรกับไก่อย่างนั้น มันเคยอยู่แต่ในป่าช้า ไม่มีใครอบรมมัน จะให้ขันตามเวลาเหมือนตัวก่อนไม่ได้ พระภิกษุที่ชอบพูดคุยกะไม่เป็นเวลาก็คือไก่นี้เองและพราหมณ์ผู้มีศิษย์มากนั้นคือพระองค์เอง ด้วยเหตุนี้ สำหรับนักเรียนเมื่อโรงเรียนบอกให้เรียนก็เรียน เวลาบอกให้เล่นก็เล่น อย่าเอามาปนกัน อย่างเวลาดูกีฬา เราเปล่งเสียงแสดงอาการรื่นเริงดีใจ เมื่อฝ่ายเรามีชัยก็เป็นการดีอยู่ แต่จะเอาไปใช้ในท้องเรียนนั้นเป็นของไม่ดีแน่ไม่ควรทำ

เวลานี้ สถานการณ์ของประเทศเราเกือบกลับคืนเข้าสู่สภาพปกติแล้ว เสื้อผ้าราคาก็ถูกลง นักเรียนควรมีให้ครบตามระเบียบของโรงเรียน ตอนเย็น ๆ เห็นนักเรียนใส่เสื้อขาว กางเกงขาว ดูเย็นตา คล้ายกับดอกมะลิเคลื่อนอยู่ตามสนามคนที่ผ่านไปมาข้างนอกเห็นก็รู้ว่าเป็นประเพณีของวชิราวุธฯ แต่มีบางคนนั่งกางเกงขาสั้นอย่างที่ใส่เรียนทุก ๆ วันมาเดินปนอยู่ด้วยมองดูแล้วไม่งามตาเหมือนกับดอก

อุตุพิศที่ขึ้นแซมอยู่กลางดอกมะลิ ทำให้ขาดความสวยงาม ขาดความเป็นระเบียบ เลื้อยกางเกงขาสั้นที่ใส่ไปเรียนหนังสือ เราใส่ตั้งแต่เข้าจนบ่าย ควรจะถอดออกทิ้งได้แล้ว ไม่ควรเอามาใส่อีกในตอนเย็น ซึ่งนอกจากสกปรกเหม็นสาบกลิ่นเหม็นโคล และขาดความเป็นระเบียบสวยงามแล้ว ยังอาจทำให้เสียสุขภาพอนามัยของเราได้อีกด้วย เพราะฉะนั้นใครที่ยังขาดอยู่ ก็หามาเสียให้พร้อม ให้คนอื่นเขาเห็นแต่ดอกมะลิในตอนเย็นโดยไม่มีดอกอุตุพิศขึ้นมาแซมอีก แล้วความดีความงามก็จะบังเกิดขึ้นแก่ตัวของเธอเอง

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๔๒

บันทึก โดย ม.ร.ว.ฉัตรโสภณ สวัสดิวัตน์

นักเรียนทั้งหลาย อาทิตย์ก่อนได้กล่าวแล้วว่า ผู้ใดทำความชั่วแล้วทำความดีปิดทับไว้ ผู้นั้นก็มีความเจริญได้ และผู้ใดประมาทแล้วต่อไปไม่ประมาทอีก ผู้นั้นก็เจริญได้

ธรรม ๒ ข้อที่กล่าวแล้วนี้ ถึงชนที่ไม่ได้นับถือพุทธศาสนาก็นำไปถือเป็นหลักปฏิบัติเหมือนกัน เช่นในพับลิกสกูลที่ประเทศอังกฤษ

ตามที่ได้เคยเห็นมา นักเรียนพับลิกสกูลบางคนเมื่อยังเรียนอยู่ชั้นต่ำๆ เป็นลูกน้องเขา มักจะเกะกะเกร แต่พอเรียนชั้นสูงขึ้นการเกะกะเกรหายไป กลับตัวเป็นคนดีได้ บางที่ได้เป็นถึงหัวหน้าก็มี และเด็กเช่นนี้มักเป็นหัวหน้าที่จริงจังๆ ด้วย

มีเรื่องหนึ่งที่ผู้บังคับการได้ประสบมากับตัวเองจึงนำมาเล่าสู่กันฟัง เมื่อครั้งผู้บังคับการเป็นนักเรียนอยู่ที่เมืองนอก มีนักเรียนอยู่คนหนึ่งเรียนอยู่ชั้นเดียวกัน เด็กคนนี้เกียจคร้านเรียนไม่ค่อยเก่งนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาคำนวณแล้ว ผู้บังคับการขณะเสมอ เมื่อผู้บังคับการออกจากโรงเรียนแล้วทราบว่าเป็นเด็กคนนี้ก็กลับเรียนเก่ง จนถึงได้รับทุนเรียนไปศึกษา ณ เคมบริดจ์ เมื่อจบจากเคมบริดจ์แล้วกลายเป็นผู้มีชื่อเสียงที่สุดในทางของเขา เพราะไปค้นพบวิทยาศาสตร์ได้ใหม่แขนงหนึ่ง มีคนนับถือมากทั่วโลก

นี่แหละนักเรียนจะเห็นได้ว่า คนที่ประมาทแล้วและไม่ประมาทอีก กลับตัว

ได้เช่นนี้มีผลดีตอบแทนเพียงใด

นักเรียนซึ่งเข้ามาอยู่ในโรงเรียนนี้ ก็เพื่อจะเข้ามารับการอบรมอันเคร่งครัดของโรงเรียน เพราะผู้อบรมหลายคนเคยผ่านการอบรมเช่นนี้มาแล้วด้วยตนเอง ย่อมเห็นเหตุการณ์ได้ไกลและแน่ชัดกว่าเธอ ถึงแม้เธอจะมองไม่เห็นว่าจะเป็นอย่างใดก็ตาม เมื่อครูตักเตือนสิ่งใดต้องเชื่อไว้ก่อน เพราะครูเคยผ่านความเป็นเด็กมาแล้ว เคยผ่านโลกมามากย่อมรู้ว่าสิ่งไหนชั่ว สิ่งไหนดี เธอเห็นโลกมาไม่มากพอมองไม่เห็นไกลแค่นั้น ต้องเชื่อครูไว้ก่อน ผู้ที่ไม่เชื่อผู้ใหญ่มักได้รับผลร้าย ดังพระพุทธองค์ตรัสเทศนาไว้ดังนี้

เมื่อครั้งพระพุทธองค์ยังดำรงพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์นั้น ชาติหนึ่งพระองค์ถือกำเนิดเป็นนก และมีบริวารอยู่จำนวนหนึ่ง นกฝูงนั้นอาศัยอยู่บนต้นไม้ใหญ่ต้นหนึ่งซึ่งมีกิ่งก้านสาขางดงาม วันหนึ่งเกิดพายุใหญ่กิ่งไม้ใหญ่เสียดสีกันจนเกิดเป็นควัน นกโพธิสัตว์เห็นดังนั้นก็คิดเห็นว่า วันหนึ่งจะเกิดไฟไหม้ต้นไม้นี้เป็นแน่ ก็บอกบริวารนกให้ทราบถึงภัยอันจะมาภายหลัง แล้วว่าพระองค์จะย้ายที่อยู่ บริวารนกได้ฟังดังนั้น ตัวใดที่เชื่อก็ย้ายตามพระองค์ไป พวกที่อวดดีไม่เชื่อคำแนะนำของพระองค์คงอยู่ต่อไปที่ต้นไม้ต้นนั้น วันหนึ่งเกิดพายุใหญ่อีก กิ่งไม้เสียดสีกันหนักเข้าก็เกิดไฟลุกลามไหม้ต้นไม้ต้นนั้นสิ้น นกตัวใดหนีทันก็หนีไป ที่ตายในไฟก็มาก

อีกเรื่องหนึ่งเมื่อครั้งพระพุทธองค์ดำรงพระชาติเป็นพราหมณ์ พระองค์มีเพื่อนพราหมณ์อีกคนหนึ่ง ผู้นี้มีวิชาเสกฝนให้เป็นเพชรนิลจินดาได้ แต่การเสกนั้นจะทำได้ก็ต่อเมื่อมีเมฆฝนตั้งเค้าเท่านั้น มิฉะนั้นก็ทำไม่ได้ วันหนึ่งพระโพธิสัตว์กับพราหมณ์เพื่อน เดินทางไปในป่าและถูกโจรมีจำนวน ๕๐๐ คน จับตัวไว้ โจรนี้ปล่อยพระโพธิสัตว์ให้ไปหาเงินมาไถ่เพื่อน ก่อนจะจากกันพระโพธิสัตว์สังเกตเห็นว่าไม่ช้าจะมีเมฆฝน ด้วยพระปรีชาญาณพระโพธิสัตว์เตือนพราหมณ์ผู้มีความรู้ว่าจะอย่าเสกฝนเป็นเพชรนิลจินดาเป็นอันขาดระหว่างที่พระองค์ไปหาค่าไถ่ แล้วก็จากไป พราหมณ์ผู้รอบรู้ผู้นี้จึงถามโจรว่า มีความมุ่งหมายอย่างไรที่จับตัวไว้ ถ้าโจรมุ่งจะได้แต่ทรัพย์เท่านั้นแล้ว ให้แก่ตัวออกจากการผูกมัด เมื่อถึงเวลาฝนตกจะเรียก

เพชรนิลจินดามาให้มากมายยิ่งกว่าค่าไถ่เสียอีก พวกโจรก็กระทำตาม เมื่อฝนตกลงมาพราหมณ์ที่เรียกเพชรนิลจินดามากมายจริง เหล่าโจรนั้นก็ตั้งใจแย่งกันเก็บเพชรพลอย แล้วพาพราหมณ์นั้นติดไปกับกองโจรด้วย เป็นคราวเคราะห์ร้ายพวกโจรนี้ไปพบกับโจรอีกพวกหนึ่งซึ่งมีจำนวน ๕๐๐ เท่ากัน โจรพวกใหม่ก็จะตั้งเพชรนิลจินดาอันล้ำค่าของโจรพวกเก่า โจรพวกเก่าก็บอกว่า จะมาเอาเพชรพลอยเหล่านี้ทำไมกัน เอาตัวพราหมณ์ไปดีกว่า เพราะพราหมณ์เป็นผู้ทำให้เพชรพลอยเหล่านี้ตกลงมาจากสวรรค์ โจรพวกใหม่ก็พาพราหมณ์ไป เมื่อได้ตัวพราหมณ์มาโจรพวกใหม่ก็บังคับให้พราหมณ์ทำพิธีให้เพชรตกลงมาจากสวรรค์ พราหมณ์บอกว่าทำไม่ได้ เพราะยังไม่มีเมฆฝน พวกโจรโกรธเลยฆ่าพราหมณ์เสีย แล้วติดตามไปฆ่าโจรพวกเก่าหมดเพราะโกรธว่าหลอกหลวงแล้วชิงเอาทรัพย์มา ต่อมาโจรพวกนี้เกิดโลภแบ่งกันเป็น ๒ พวกเท่ากันฆ่าฟันกันเองเพื่อชิงทรัพย์จนตายไปครึ่งหนึ่ง พวกที่เหลือรวบรวมทรัพย์สมบัติกัน ในที่สุดฆ่ากันตายหมด เหลือ ๒ คน โจร ๒ คนนี้รวบรวมทรัพย์สมบัติเดินทางต่อไป จนมาถึงถ้ำแห่งหนึ่งจึงเอาทรัพย์สมบัติเข้าไปเก็บไว้ คนหนึ่งไปหาอาหารในหมู่บ้าน อีกคนหนึ่งเฝ้าทรัพย์อยู่ คนที่ไปหาอาหารคิดว่า ทรัพย์ที่ได้มานั้นจะต้องแบ่งเป็นสองส่วน ถ้าโจรอีกคนหนึ่งยังมีชีวิตอยู่ เมื่อคิดดังนั้นพอหาอาหารได้เป็นอย่างดีแล้วเอายาพิษเคล้าเข้าไปใส่ภาชนะอย่างดีจะนำไปให้เพื่อนกินต่อไป

โจรที่เฝ้าทรัพย์ก็มีความคิดอย่างเดียวต้องการได้ทรัพย์แต่คนเดียว จึงคิดฆ่าเพื่อน โดยถือดาบแอบอยู่ที่ปากถ้ำ เมื่อโจรที่ไปหาอาหารกลับมาถึงก็ถูกฟันด้วยดาบคอขาด แล้วโจรผู้นั้นก็นำอาหารที่ได้มาไปรับประทานก็ถึงแก่ความตายเช่นกัน ผู้ใดที่ประทุษร้ายต่อเพื่อนของตนย่อมพินาศไปตามกรรมชั่วของตนนั้น

ฝ่ายพราหมณ์โพธิสัตว์เมื่อหาค่าไถ่ได้ครบแล้วก็นำมา แต่หาพบใครไม่ จึงเดินทางทางเรือไปจนมาพบศพโจร ๕๐๐ คน ต่อไปอีกพบอีก ๒๕๐ ศพ ๑๒๕ ศพ เรือไปจนนับได้ว่ามีถึง ๑,๐๐๐ ศพ ขาด ๒ คน จึงหาต่อไปจนพบที่ถ้ำอีก ๒ ศพ รวมได้เป็น ๑,๐๐๐ พอดี

นี่นักเรียนเห็นไหม ขาดทั้งสองนี้แสดงว่าผู้ที่มีปัญญาน้อยแล้วไม่เชื่อคำ
ตักเตือนของผู้ที่มีความรอบรู้มากกว่า ให้ผลร้ายเพียงใด เมื่อเตือนแล้วไม่เชื่อ ไซ้จะ
เกิดผลร้ายแต่ตัวคนเดียวก็หาไม่ พากันอื่นไปล้มตายลงด้วย เช่นนี้ไม่ดี นักเรียนผู้
ยังมองไม่เห็นโลกมากนัก จงเชื่อครู ครูมองเห็นเหตุการณ์ไกลกว่าเธอ เมื่อกระทำ
ตามได้จะเป็นความดีแก่เธอเอง

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๔๙๒

บันทึกโดย ทวีศักดิ์ จันทรวโรจน์

การเรียนของเราตั้งแต่ต้นภาค มาถึงวันนี้จนครบหนึ่งในสามแล้ว วันจันทร์หน้าเริ่มการสอบข้อประจำภาคเสร็จแล้วหยุด เราต้องรู้ตัวของเราเอง ว่าความรู้ที่เราได้มาในภาคนี้เป็นอย่างไร เข้าใจตามที่ครูสอนมาเป็นลำดับไปไหม ถ้าไม่ได้จะลำบาก เพราะชั้นภาคใหม่จะต้องสอนต่อจากที่สอนแล้ว และจะต้องเอาหลักที่สอนแล้วมาใช้เป็นข้ออ้างอิงต่อไป ถ้าเราไม่เข้าใจวิธีที่สอนเป็นภาคๆ ไปแล้ว เวลาสอนต่อก็ไม่เข้าใจ และความไม่เข้าใจจะทับถมขึ้นไปเป็นดินพอกหางหมู

การที่จะช่วยให้เราเข้าใจวิชาที่เรียนเป็นตอนๆ เป็นลำดับไปนั้น นักเรียนจะต้องเรียนและทำการบ้านที่ครูกำหนดให้ ถ้าจะมัวทะนงใจเสียว่ายังมีเวลาเหลืออีกตั้งเจ็ดแปดเดือน เอาไว้ก่อนสอบสักเดือนหนึ่งจึงค่อยเรียนก็ได้ นักเรียนคนใดนึกเช่นนั้นก็เป็นกรรมของนักเรียนคนนั้นเพราะเขาจะสอบไล่ตก และนำเสียตายเงินค่าเล่าเรียนที่คุณพ่อคุณแม่เสียให้ตลอดปี การที่นักเรียนไม่พยายามเรียนตามเวลาที่ควรจะเรียนนั้น นอกจากจะให้โทษตัวเองคือสอบไล่ตกแล้วยังเป็นการเหนียวรั้งคนอื่น ๆ ในชั้นให้ต้องรออีกด้วย เพราะเมื่อครูสอนเห็นว่ายังไม่เข้าใจก็ต้องชักชวนไปวนมาพยายามจะให้เข้าใจ และการทำเช่นนั้นทำให้คนอื่นซึ่งเข้าใจแล้วเรียนต่อไปไม่ได้ ต้องเสียเวลารอคอยที่เฉื่อยชานั้นด้วย นักเรียนเห็นไหม การทำอะไรไม่ถูกเวลาทำให้เสียประโยชน์คนอื่นและตัวเองเพียงไร ได้เคยเห็นมาแล้ว เวลาก่อนสอบไล่สัก

เดือนหนึ่ง นักเรียนมักขออนุญาต ทำงานดึก และตื่นขึ้นมาทำงานแต่เช้าก่อนเรียน พอถึงเวลาเข้าห้องเรียนก็ไม่สดชื่น ง่วงเหงาหาวนอน จะเรียนอะไรก็เลือนๆ ไป การทำอะไรไม่ถูกต้องตามเวลานี้ให้โทษมาก ทางพุทธศาสนา พระพุทธองค์ไม่สรรเสริญ ช้าทรงติเตียนเสียอีก ดังมีเรื่องเล่ามาในพุทธกาลว่า

ครั้งหนึ่งเมื่อสมเด็จพระบรมศาสดาประทับอยู่ ณ กรุงพาราณสี มีสาวกของพระองค์ได้เล่าเรียนกรรมฐาน จนจวนจะสำเร็จเป็นพระอรหันต์ ในจำนวนสาวกหนุ่มนี้มีภิกษุองค์หนึ่งไม่มีใครเรียนตามเวลา เวลาผู้อื่นนอนท่านเรียน เวลาผู้อื่นเรียนท่านไม่เรียน ปฏิบัติจะขัดกันอยู่เรื่อยไป วันหนึ่งพระพุทธองค์สรรเสริญภิกษุทั้งหลายว่า มีความอุตสาหะปฏิบัติธรรมดี และทรงเทศนาสั่งสอน ต่อไป ภิกษุเกียจคร้านองค์นั้นเมื่อได้ฟังธรรม ตอนนั้นคิดเลื่อมใสขึ้นมา ก็พยายามปฏิบัติหัวข้อธรรมที่ได้รับ การอบรมมาแล้วย้อนหลัง

วันหนึ่งพระพุทธองค์ตรัสสั่งภิกษุที่เจริญในข้อธรรมเหล่านี้ให้ออกไปเที่ยวสั่งสอนผู้อื่นต่อไป และกำหนดเดินทางเข้ารุ่งขึ้น ฝ่ายภิกษุเกียจคร้านนั้นได้พยายามเรียนทั้งกลางวันกลางคืนเพื่อจะได้บรรลุผลทันภิกษุเพื่อนกันบ้าง คืนก่อนเดินทางนั้นยืนท่องบ่นอยู่จนดึก และคำที่ท่านได้กระทำดั่งนี้มาหลายวันก่อนแล้ว ก็เหนื่อยหลับไปและเผลอตัวตกลงมาจากที่นั่งแขนหัก ภิกษุอื่นซึ่งจะออกเดินทางพร้อมกัน ก็ยังไม่เดินตามกำหนด มัวพยาบาลภิกษุเกียจคร้านแขนหักนั้นอยู่ ครั้นตอนสายพระพุทธองค์เสด็จมาพบเข้า จึงรับสั่งถามว่าเหตุใดจึงยังไม่ออกเดินทาง ภิกษุเหล่านั้นจึงกราบทูลเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นให้ทรงทราบ สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงรับสั่งว่า ภิกษุของคณีนี้อาจจะเป็นคนเกียจคร้าน ไม่รู้จักกาลเทศะแต่ในครั้งนั้นก็หาไม่ ถึงชาติก่อนก็เคยเป็นเช่นนี้ จึงทรงกล่าวต่อไปว่า

ในชาติหนึ่ง เมื่อพระองค์ยังเสวยพระชาติเป็นพราหมณ์เชี่ยวชาญทางศิลปศาสตร์ มีศิษย์มาเล่าเรียนอยู่ด้วยเป็นอันมาก วันหนึ่งถึงเวรที่ศิษย์เหล่านั้นจะต้องเข้าป่าหาฟืน จึงแยกย้ายกันไปทั่วป่า มีศิษย์คนหนึ่งเมื่อเดินไปพบต้นกุ่มบกเข้าแล้วก็ลงนอนเสียได้ต้น คนอื่น ๆ เมื่อหาฟืนได้พอแก่ความต้องการแล้วก็มัดแบกกลับ

มาตามทางพบศิษย์เกียรจคร้านหลับอยู่ จะทิ้งไว้ในป่าคนเดียวเกรงจะเป็นอันตราย จึงปลุกขึ้น ศิษย์เกียรจคร้านเห็นพวกเพื่อนต่างแบกพินกลับกันแล้ว ก็ลุกขึ้น ตะลึงตะลันตัดกิ่งกุ่มบกนั้นด้วยความรีบร้อนไม่พิจารณาไปเหยียบกิ่งฝุ่เข้าตกลงมา กิ่งที่มตาบอดให้ข้างหนึ่ง ครั้นรวบรวมพินได้พอแล้วก็มดกลับมาหาอาจารย์ แต่โดยที่ตัวมาเป็นคนสุดท้ายจึงวางพินไว้ข้างบนเหนือคนอื่น

วันหนึ่งเศรษฐีซึ่งอยู่ในเมืองเข็ญศิษย์ของพราหมณ์ผู้เชี่ยวชาญไปในการ กุศลที่บ้านของเขา พราหมณ์ผู้เป็นอาจารย์จึงสั่งให้ศิษย์ออกเดินทางก่อนพระ อาทิตยขึ้นเพราะจะต้องเดินทางไกล และให้รับประทานอาหารมื้อแรกเสียก่อนไป คนประกอบอาหารก็ลุกขึ้นประกอบอาหารแต่ดึก และด้วยความมิดจึงหยิบพินกุ่มบก มาใช้ เพราะเป็นพินมัดบนที่สุด กุ่มบกนี้เป็นไม้แปลกถ้าไม้แห้งทีเดียวจะใช้ก่อไฟไม่ ติดเป็นอันตราย คนประกอบอาหารไม่ทราบพยายามจะใช้พินมัดนั้นให้ได้ จนพระ อาทิตยขึ้นแล้วยังก่อไฟไม่ติด ครั้นพราหมณ์อาจารย์เห็นเวลาล่วงไปมากแล้วศิษย์ ยังไม่ออกเดินทาง จึงสอบถามว่าเป็นเพราะเหตุไร ก็ได้ความดังกล่าวแล้วข้างต้น เมื่อพระพุทธรองค์ทรงเล่าให้ภิกษุเหล่านั้นฟัง แล้วจึงตรัสว่าศิษย์เกียรจคร้านมาเกิด เป็นภิกษุไม่รู้จักกาลเทศะนี้

นักเรียนเห็นไหมการไม่ทำอะไรให้ตรงตามเวลา มัวผัดวันประกันพรุ่งเรื่อย ๆ ไปเช่นนี้ ให้ผลร้ายแก่ตัวเองและผู้อื่นอย่างไร นักเรียนจงพยายามเรียนตามกำหนด เวลา อยารอไว้จนเดือนสุดท้าย จะได้ไม่แขนหักตาบอดดังที่ได้ฟังมาแล้ว

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๔๙๒

บันทึกโดย *ม.ร.ว. คัตราสโรภณ สวัสดิวัตน์*

นักเรียน วันนี้เธอต่างคนก็ต่างจะกลับแล้ว ระหว่างหยุดนี้ เธอก็รู้ตัวของเธอดีว่าเธออ่อนวิชาอะไรในการเรียน เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ควรหาโอกาสเรียนเสีย ทบทวนที่เราเรียนมาเสียให้เข้าใจ นี่เป็นหน้าที่ที่เราจะต้องกระทำ เพราะฉะนั้นทำเสีย หน้าที่อย่างอื่นจะต้องกระทำอีกคือ ในวันที่ ๑๙ เดือนนี้ เวลา ๘.๐๐ น. กรมการรักษาดินแดนสั่งให้นักเรียนฝึกหัดผู้บังคับหมู่ชั้นปีที่ ๑ ไปยิงซ้อมกระสุนจริงที่กรมการรักษาดินแดนซึ่งตั้งอยู่ที่มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง นี่เป็นหน้าที่ของนักเรียนฝึกหัดผู้บังคับหมู่ชั้นปีที่ ๑ จะต้องไปตามหน้าที่ของตัวเอง อย่าให้ขาดหน้าที่ได้ หน้าที่อีกอันหนึ่งได้แก่หน้าที่พวกนักกีฬาที่เล่นรักบี้ให้โรงเรียน หน้าที่ของเธอมิว่าจะต้องนำชัยชนะมาสู่โรงเรียน เธอหยุดนี้จะต้องบำรุงกำลัง ถึงไม่ได้เท่าที่อยู่โรงเรียนก็อย่าให้เสียไป ต้องให้กำลังอยู่คงที่บ้าง เพราะว่าเมื่อเธอกลับมา มีเวลาอีกเพียง ๑๕ วันเท่านั้นก็จะต้องเข้าแข่งขัน ในระหว่างหยุดถ้าเธอไม่ระวังตัว ให้อีกกำลังอาจลดไปได้เหมือนกัน เมื่อลดไปแล้วจะมาบำรุงใหม่ก็ลำบาก ไม่ได้ถึงขีดที่เราต้องการ เพราะฉะนั้น ระหว่างหยุดนี้ ต้องสงวนตัวบ้าง เมื่อกลับมาจะได้ทำ หน้าที่ของตัวเองตามที่โรงเรียนมอบหมายให้ทำ

การทำตามหน้าที่นั้น คนที่จะเป็นใหญ่โตต่อไปข้างหน้าจะต้องรู้ ผู้ใดต้องการความเจริญต้องรู้ไว้ ชักตัวอย่างง่าย ๆ เช่นเราจะมึงงานปลายภาคเช่นนี้เป็นต้น

ขอฟุดเอาไว้สำหรับภาคหน้า ถ้าเรามีการรื่นเริงกันอีกจะได้เตรียมตัวไว้ สิ่งใดบกพร่องก็จะได้แก้ไขเสีย และจะคิดว่าที่เราทำนั้นมีขอบเขตเพียงไหน และหน้าที่เราได้อย่างไร หน้าที่ของเรามิจะต้องเรียนหนังสือ เพราะโรงเรียนยังไม่หยุด ดังนั้นการรื่นเริงเราก็ต้องกะเวลาให้พอสมควร ถ้าเราเล่นกันเกินไปแล้ว ก็จะเสียหน้าที่เรียนเรื่องเช่นนี้เราทำได้ทั้งสองอย่าง คือให้ได้ทั้งความเบิกบานและการเรียนก็ไม่เสียด้วย อย่างโบราณท่านว่า งานหลวงไม่ให้ขาด งานราษฎร์ก็ไม่เสีย นักเรียนจะต้องรู้หน้าที่ปฏิบัติ ถ้าเมื่อเธอทำอะไรไม่รู้กาลเทศะและบกพร่องต่อหน้าที่ โรงเรียนยอมไม่ได้ เพราะว่าถ้ายอมให้ทำเช่นนั้นแล้วก็เท่ากับยอมให้เธอทำในสิ่งที่ผิด ๆ ไม่เป็นการสอน ไม่เป็นการอบรม เมื่ออบรมกันมาตลอดภาคแล้ว เพียงวันสุดท้ายวันเดียวจะเสียระเบียบไปเช่นนั้นยอมไม่ได้

การปฏิบัติตามหน้าที่นั้น ถ้าเราทำงานเคยชินแล้วก็จะป็นนิสัยติดตัวไม่รู้สึกลำบาก ตัวอย่างเช่นตัวผู้บังคับการเอง ถูกฝึกหัดให้ตื่นนอนก่อนเวลาอย่างรุ่ง ตั้งแต่เป็นเด็กอยู่ในเมืองไทย และไปอยู่โรงเรียนกินนอนเมืองนอกจนติดตัวมาจนกระทั่งเดี๋ยวนี้ เวลา ๕ นาฬิกาเศษต้องตื่นทุกเช้า เว้นแต่จะลงมาหรือไม่เท่านั้น การตื่นสายเป็นอันไม่มี

หน้าที่เป็นของสำคัญยิ่งที่คนจะละทิ้งไม่ได้ คนใดที่ไม่รู้จักหน้าที่ คนนั้นก็ไม่มีค่าเจริญ ผู้บังคับการยังจำได้ ครั้งหนึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เคยทรงแสดงในเทศนาเสื่อป่าตอนรักษาหน้าที่ พระองค์เล่าถึงประเทศอินเดีย เมื่อครั้งอังกฤษยังปกครองอยู่นั้น แลบชายแดนที่อังกฤษไม่ได้ปกครองมักจะมีโจรผู้ร้ายปล้นเสมอ ๆ นายทหารอังกฤษจึงคุมทหารแยกไปปราบและได้จับทหารแมนเป็นชุมไว้ตรงช่องสำคัญ ถ้าใครโผล่ขึ้นมาให้ยิงทีเดียว ขณะที่ชุมอยู่นั้นนายทหารอังกฤษเห็นทหารคนหนึ่งมือสั้น ยิงปืนไม่ถูกที่หมาย จึงถามว่าทำไมมือสั้นอย่างนั้น ทหารคนนั้นก็ตอบว่า คนที่โผล่มานั้นเป็นบิดาของตัวเอง เขาจะต้องยิง พอนึกอย่างนั้นมือก็สั้น นี่แหละเขาทำหน้าที่ของเขาจะเป็นอะไรก็ตามเถอะ เขาต้องทำดังนั้น เพราะเป็นหน้าที่ แต่นายทหารคนนั้นเห็นใจย้ายไปไว้ที่อื่นเสียไม่ต้องให้ลูกยิงพ่อ

อีกเรื่องหนึ่ง ที่จะเล่าให้นักเรียนฟังถึงเรื่องปฏิบัติหน้าที่ คือ เมื่อครั้งสมเด็จพระราชบิดาของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ทรงเป็นผู้อำนวยการโรงพยาบาลศิริราชอยู่นั้น มีเจ้าหน้าที่เวรคนหนึ่งมาขอลาท่านกลับบ้าน ท่านรับสั่งว่า ถ้าให้เธอลาคนหนึ่งแล้ว คนที่อยู่ตั้งเป็นกองก็ต้องให้เขาลาไปด้วยซิ คนนั้นกราบทูลว่า ภรรยาของเขาป่วย ท่านก็รับสั่งว่า ถ้าภรรยาของคนอื่นป่วยก็ต้องให้ลาไปด้วยซิ นั่นไม่ใช่หน้าที่ของเธอ หน้าที่ของเธอคืออยู่เวรต้องอยู่ ภรรยาป่วยท่านจะไปพยาบาลเอง แล้วก็ไม่ต้องทรงอนุญาตให้ลา และพระองค์ต้องเสด็จไปพยาบาลภรรยาคนนั้นที่บ้านตามรับสั่ง แสดงให้เห็นว่าหน้าที่เป็นของสำคัญ

ดังนั้น เมื่อใครมาขออนุญาตเกี่ยวกับคนมากก็อนุญาตให้ไม่ได้ ถ้าให้แล้วก็เสียระเบียบไป คนที่จะมาขอก็ต้องรู้จักหน้าที่เหมือนกัน ขอพูดไว้สำหรับเตือนหน้าจะทำอะไรก็ขอให้รู้ล่วงหน้า ไม่ใช่จะทำอะไรก็ทำลงไปให้เสียระเบียบเช่นนั้น การเล่นรื่นเริงก็เหมือนกัน ต้องให้รู้ล่วงหน้า เพราะทำอะไรไม่รู้กัน บางคราวกิจการก็งะแง่งะ เสร็จอย่างขอไปที่ไม่ได้ระเบียบอะไร

ขอให้นักเรียนทุกคนอย่าลืมว่า หน้าที่เป็นของสำคัญ ทุกคนซึ่งหวังความเจริญของตัวต่อไปภายหน้า ควรจะรู้จักหน้าที่ และปฏิบัติหน้าที่ของตัวตามที่ได้รับมอบหมาย ผู้ใดทำได้ความเจริญก็จะอยู่กับตัวเอง

ในที่สุดนี้ ก่อนที่จะกลับไปบ้าน ขอให้นักเรียนกราบถวายบังคมลาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อขอบุญญาภิหารของพระองค์ไปคุ้มครองเธอเมื่ออยู่ที่บ้าน ให้นักคิดและทำแต่ในสิ่งที่ถูกที่ควรเพื่อความสวัสดิแก่ตัวเธอเองทุกคน

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๔ กันยายน ๒๔๙๒

บันทึกโดย *ม.ร.ว. ฉัตรโสภณ สวัสดิวัตน์*

นักเรียนหยุดไป ๒ อาทิตย์ กลับมาเลอะหมด หลายต่อหลายอย่างที่เดี๋ยวรวมทั้งการสวดมนต์ด้วย เมื่อนักเรียนเรียนหนังสือมาแล้วให้หยุดไป ครั้นนักเรียนกลับ ลืมเสียหมดเช่นนี้จะได้ประโยชน์อะไร

นักเรียนควรจะรู้สึกสังวรถึงเรื่องหน้าที่บ้าง เมื่อเทอมก่อนก็พูดกันมาทีหนึ่งแล้วถึงเรื่องหน้าที่ หน้าที่นี้ต้องปฏิบัติกันโดยเคร่งครัด ผู้ใดที่ได้รับมอบหมายหน้าที่แล้วก็ต้องปฏิบัติตามที่ได้รับมอบหมาย ดังเช่นตัวอย่างที่ได้ยกขึ้นมาพูดให้ฟังเมื่อคราวก่อนนี้

นักเรียนจะต้องรู้จักหน้าที่ของตัวเอง คือมาเรียนหนังสือด้วยความพยายาม พากเพียร สมดังจุดประสงค์ที่คุณพ่อคุณแม่ท่านตั้งใจไว้ โรงเรียนที่ตั้งใจพยายามจะอบรมให้พวกเธอเป็นคนดี เป็นคนเรียบร้อย คุณแต่การสวดมนต์ ในอาทิตย์แรกนี้ลีโรงเรียนก็จัดให้สวดมงคลสูตรคาถา เพื่อจะได้เป็นมงคลคุ้มครองให้นักเรียนอยู่เป็นสุขตลอดภาคนี้ โรงเรียนพยายามหวังดีแก่นักเรียนจะให้เกิดความเจริญความสุขดีแก่นักเรียน แต่นักเรียนก็กลับทำเหลว ๆ ไหล ๆ ถ้านักเรียนทำเช่นนี้ก็ไม่ใช่ประโยชน์อะไร ช้าจะเกิดผลร้ายแก่ตัวเธอเองด้วย

ในการกีฬาของโรงเรียน ได้บอกกับนักเรียนแล้วว่าให้บำรุงกำลังไว้ เพื่อทำหน้าที่แทนโรงเรียนนำเกียรติมาสู่โรงเรียน กลับมาไม่มีแรง เล่นอะไรก็ไม่ไหว ดังนี้

เป็นต้น เรียกว่าไม่ทำตามหน้าที่ที่โรงเรียนมอบหมายให้

หน้าที่เป็นของสำคัญ และมีความมากน้อยอยู่กับตัวบุคคลที่ได้รับมอบหมายหน้าที่ บางคนก็ทำหน้าที่สูง บางคนก็ทำหน้าที่ต่ำ ซึ่งแล้วแต่ว่าหน้าที่จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ใดและแก่โรงเรียน เมื่อโรงเรียนพิจารณาเห็นแล้วว่าเป็นประโยชน์ด้วยกันทั้งสองฝ่ายจึงแนะนำให้ทำลงไป มอบหมายหน้าที่ให้ไป แต่ทุกสิ่งทุกอย่างเมื่อเป็นหน้าที่แล้วต้องทำ เมื่อนักเรียนทำหน้าที่ด้วยความเคร่งครัดแล้วถึงแม้ว่าไปกระทบกระเทือนใครหรือไม่พอใจใครก็ไม่เห็นจะต้องนำเอาใจใส่อย่างไรเลย นักเรียนที่เป็นหัวหน้า มีหน้าที่จะต้องดูแลปกครองนักเรียนในคณะให้เรียบร้อย ให้เป็นไปตามระเบียบ เพราะฉะนั้น ถ้าใครไม่เรียบร้อยก็ต้องดู ต้องว่ากล่าวกัน หัวหน้าถ้าอ่อนยอมตามลูกน้องในคณะแล้ว ผู้ที่เป็นหัวหน้าก็ไม่ได้ทำหน้าที่ของตัวละครทั้งหน้าที่ที่โรงเรียนมอบหมายให้ไป ผู้ที่ได้รับคำมอบหมายไปแล้วไม่ทำตาม เป็นคนที่ไม่น่าจะคบค้าสมาคมด้วยเลย

การรักษาหน้าที่ ถ้าเพื่อนนักเรียนทำถูกและทำโดยเสมอหน้ากันแล้ว ถึงแม้ว่าจะเข้มงวดเคร่งครัดก็ไม่เป็นอะไร ดังจะยกเอาเรื่องจริงมาเล่าให้ฟังสักเรื่องหนึ่ง เรื่องนี้เกิดขึ้นแก่ราชบัลลังก์อังกฤษ เมื่อครั้งพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษพระองค์หนึ่ง พระเจ้าเฮนรี่ที่ ๕ ยังดำรงพระยศเป็นมกุฎราชกุมารอยู่ พระองค์เป็นคนเกกมะเหรก เกเร คบเพื่อนที่เป็นคนเลวทรามต่างๆ ไม่ประพฤติตัวให้สมกับที่เป็นมกุฎราชกุมารที่จะครองราชสมบัติต่อไปภายหน้าเลย วันหนึ่งเพื่อนของมกุฎราชกุมารพระองค์นี้ ถูกจับมาในฐานที่กระทำความผิดทางอาญา และถูกตุลาการพิพากษาให้จำคุก มกุฎราชกุมารอยู่ในศาลขณะนั้นด้วย ก็ร้องตะโกนขึ้นมาว่าจะตัดสินให้เพื่อนของมกุฎราชกุมารไปถูกจำคุกไม่ได้ เสียเกียรติยศ ตุลาการก็ไม่ฟัง และบอกว่าท่านจะเป็นเจ้าหรือเป็นใครก็ตามเถิด แต่เมื่อมีเพื่อนและเพื่อนทำผิดแล้ว ก็ต้องตัดสินไปตามตัวบทกฎหมาย มกุฎราชกุมารก็ตรงไปว่าตุลาการต่างๆ นานา เมื่อตุลาการไม่ยอมก็ตบหน้าตุลาการทีหนึ่ง ตุลาการจึงเรียกคนในศาลมาจับตัวมกุฎราชกุมารไปจำคุก พร้อมกับเพื่อนด้วย แล้วหันมาบอกคนในศาลว่าที่ลงโทษนั้นไม่ใช่เพราะว่า

เจ้าชายทำร้ายผู้พิพากษาคอก แต่ลงโทษเพราะเจ้าชายไม่เคารพต่อกฎหมายของบ้านเมือง และไม่เคารพต่อตุลาการที่พระเจ้าแผ่นดินทรงแต่งตั้งขึ้น พร้อมกับทูลมกุฎราชกุมารว่า

“นี่นะ เจ้าชายหนุ่ม วันหนึ่งพระองค์จะต้องเป็นพระมหากษัตริย์ เมื่อพระองค์เองไม่เคารพต่อกฎหมายเช่นนี้แล้ว เวลาพระองค์เป็นพระเจ้าแผ่นดินพระองค์จะหวังให้ประชาชนเคารพพระองค์ได้อย่างไร?”

มกุฎราชกุมารได้ฟังดังนั้นก็สำนึกด้วยอมไปรับโทษแต่โดยดี

ความทราบถึงพระเจ้าแผ่นดินผู้เป็นพระราชบิดา พระองค์ก็รับสั่งว่า เขาใจโล่งใจทีเดียวที่มีตุลาการที่ปฏิบัติหน้าที่อย่างเคร่งครัดไม่กลัวอะไร และก็โล่งใจที่มีลูกที่รู้จักเคารพต่อกฎหมาย เมื่อกฎหมายว่าอย่าทำผิดก็ยอมไปรับโทษตามกฎหมายและไม่ได้ตำหนิตืดขานตุลาการนั้นแต่อย่างไรเลย

กาลล่วงต่อมาจนพระเจ้าแผ่นดินที่เป็นพระราชบิดาสวรรคต มกุฎราชกุมารเถกเถกพระองค์นั้นก็ได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน พวกเพื่อนเกกมะเหรกทั้งหลายดีใจต่างรีบพากันมาเฝ้าทันที เพื่อหวังในลาภยศต่างๆ บ้างก็หวังตำแหน่งใหญ่โตในการปกครอง บ้างก็หวังที่จะได้รับพระราชทานเงินเป็นจำนวนมาก ๆ เพื่อนเหล่านั้นก็ต้องผิดหวังกลับไป ด้วยพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ใหม่ตรัสแก่เขาว่า

“นี่ พวกเจ้าทั้งหลาย บัดนี้เราได้เลิกแล้วซึ่งการประพุดิเกกมะเหรกเกรทั้งหลาย ดังนั้นขอให้พวกเจ้าจงกลับไปเสียเถิด トラบใดที่พวกเจ้ายังไม่กลับตัวประพุดิให้เรียบร้อย ก็อย่าได้เข้ามาหาเราเลย”

ตามธรรมดา นั้น เมื่อพระเจ้าแผ่นดินขึ้นครองราชย์ใหม่ ๆ ข้าราชการผู้ใหญ่ ก็จะต้องมาเฝ้า ตุลาการคนที่เคยตัดสินให้พระเจ้าแผ่นดินพระองค์ใหม่นี้ต้องจำคุกก็รู้สึกหนาว ๆ ร้อน ๆ แต่ก็ไม่กลัวเกรงอะไร เพราะคิดเสียว่าได้ทำตามหน้าที่ของตัวเอง และพร้อมที่จะลาออกจากราชการถ้ามีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้น ครั้นเมื่อไปเฝ้าจริง ๆ เข้าพระเจ้าแผ่นดินกลับต้อนรับอย่างดีด้วยความเคารพแล้วบอกกับตุลาการว่า

“ท่านได้ให้บทเรียนแก่ข้าพเจ้าดีเหลือเกินทีเดียว ขอให้ท่านรักษาหน้าที่ของ

ท่านต่อไปด้วยดีเช่นที่ได้ปฏิบัติมาแล้วเถอะ และข้าพเจ้าหวังอยู่อย่างหนึ่งว่า ถ้าข้าพเจ้ามีโอรสขึ้นมาวันใด และโอรสนั้นกะกะเกกมะเทรทเหมือนเมื่อครั้งข้าพเจ้ายังเป็นหนุ่ม ๆ อยู่แล้ว ก็ขอให้มิตูลาการที่ท่านทำหน้าที่เด็ดขาดอย่างท่านมาปราบเขาเถิด”

ตุลาการคนนั้นยังมีชื่อเสียงจนทุกวันนี้ในพงศาวดารอังกฤษ และในรัชสมัยของพระเจ้าเฮนรีที่ ๕ นั้น ประเทศอังกฤษมีอำนาจและมีเกียรติมากที่สุด

ดั่งที่ได้ยกตัวอย่างมาแล้ว คราวนี้หันมาดูในโรงเรียนเราบ้าง ในเรื่องการกีฬา หัวหน้ากีฬาจะต้องคอยดูว่าใครไม่มาซ้อม แล้วก็ดักเตือน ถ้าไม่เชื่อฟังก็ต้องบอกให้ผู้ใหญ่รู้ ถึงแม้จะขัดใจเคืองใจกันก็ไม่เป็นอะไรเพราะเราทำหน้าที่ของเราแล้ว

การเล่นกีฬา ทุกคนย่อมรู้อยู่แล้วว่าต้องการกำลังเป็นสิ่งสำคัญ เราได้มีชัยมาครั้งหนึ่งไม่ใช่เพราะกำลังของเราดกหรือ เมื่อเรารู้แล้วว่าจำเป็นต้องบำรุงกำลังจะต้องซักซ้อมให้เสมอไปแล้ว ทำไมจึงละทิ้งเสียเล่า ต้องทำซี การเหล่านี้แหละหัวหน้าต้องช่วยกันดูแล

ในภาคนี้เรามีหน้าที่สำคัญ ๆ ที่จะต้องทำหลายอย่าง ต้องไปเดินแถวที่หน้าพระบรมรูปทรงม้า อีกอย่างหนึ่งจะต้องปฏิบัติในเรื่องงานวันที่ ๒๕ โดยร้องเพลง, สวดมนต์, เดินแถว ฯลฯ แล้วก็ยังมีอีกหลายอย่างที่ป็นงานออกหน้า ทั้งหมดเป็นหน้าที่ของนักเรียนที่จะต้องช่วยกันทำ

ดั่งที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่าการสวดมนต์ในอาทิตย์นี้ชั้จะไม่พร้อมกันเช่นนี้ไม่ดีแน่ เราต้องกระทำให้เกิดความพร้อมเพรียงให้ได้ จะได้เป็นนิสัยติดตัวนักเรียนไม่ว่าพอมีใครมาดูโรงเรียนก็จัดทำเหมือนฝึกซีโรยหน้า เช่นนั้นไม่ได้

ถ้ามีผู้มีเกียรติมากก็ขอให้เขาได้เห็นดีของเราดีกว่า ที่พูดมาถึงเรื่องหน้าที่ขอให้ทุกคนช่วยกันปฏิบัติหน้าที่ของตนที่ได้รับมอบหมายไว้ แล้วความเจริญก็จะมีแก่ตัวนักเรียน

ไอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๔๙๒

บันทึกโดย กำนจ สติรกุล

วันนั้นนักเรียนส่งผลการเรียนประจำเดือน เรื่องการเรียนขอแสดงความยินดีต่อผู้ที่สอบได้คะแนนดี ๆ และหวังว่าคงทำได้ดีอย่างนี้เรื่อยไป เพราะการจะทำอะไรต้องทำให้สม่ำเสมอ และต้องทำให้ถูกต้องตามกาลเทศะ คนใดเก่ง แต่ถ้าไม่รู้จักกาลเทศะแล้ว ก็จะไม่เอาดีไม่ได้ ต้องมีควบกันไปจึงจะได้ชื่อว่าเป็นผู้รู้เท่าถึงกาล ดังจะยกตัวอย่างให้เห็น เช่น พวกเราชอบนักเรียนที่ร้องเพลงดีไพเราะจับใจ แต่ก็ชอบในขณะที่ต้องการฟังเพลงหรือดนตรีเท่านั้น ถ้านักเรียนคนนั้นเดินผิวปากร้องเพลงผ่านห้องเรียน ในขณะที่นักเรียนอื่นกำลังเรียนอยู่ ความดีที่ตนทำไปจะกลายเป็นความชั่ว ทั้งนี้เพราะเขาผู้นั้นไม่รู้จักกาลและเทศะ

การกีฬาที่เหมือนกัน ต้องเล่นเป็นเวลาถึงจะมีคุณ และจำเป็นที่จะต้องมีการชักซ้อมเพราะกำลังเป็นสิ่งที่สำคัญในการกีฬา พวกเราก็รู้อยู่ทั่วกันแล้วว่า มันจะเกิดโทษอย่างไรบ้างถ้าไม่ได้ชักซ้อม หวังว่าต่อจากนี้การชักซ้อมคงจะดำเนินไปด้วยดี

วันนี้จะมีการแข่งขันรักบี้ชิงถ้วยระหว่างคณะ ขอเตือนว่า การแข่งขันนั้นผู้เล่นจะต้องมีกำลังกายเข้มแข็ง และมีฝีมือทางรักบี้จึงจะชนะ ไม่ใช่เก่งมวยหรือยูโดแล้วจะเอามาใช้ในการเล่นรักบี้ได้ เท่าที่เล่น ๆ มาก็ดูเล่นกันดี และหวังว่าคงจะดีต่อ ๆ ไป เพราะคนที่ทำดีมาแล้ว ต้องทำจนเป็นความเคยชินความดีจึงจะปรากฏผลแก่ผู้นั้น

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมมหาวิทยาลัย

วันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๔๒

บันทึกโดย จำลอง วิสวกุล

เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒ ตุลาคม ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ มาเยี่ยมโรงเรียนเรา ท่านได้ชมนักเรียนว่ามีความกตัญญูดีมาก ความกตัญญูนี้ได้พูดกันมานานแล้ว แต่ถึงแม้จะพูดซ้ำอีกก็ไม่น่าเบื่อเพราะเป็นเรื่องเตือนใจได้อย่างดี ความกตัญญูที่นักเรียนแสดงออกมานั้น เป็นการแสดงด้วยกายและวาจา ความกตัญญูที่สมบูรณ์ จะต้องประกอบด้วยองค์ ๓ คือ กาย วาจา และใจ เราต้องทำใจของเราให้มีความกตัญญูด้วย เพราะการที่เราแสดงความกตัญญูด้วยกายและวาจา ซึ่งเป็นส่วนนอกนั้นคนอื่นเห็นได้เพราะเป็นการภายนอกเท่านั้น ภายในจะดีหรือไม่ มองไม่เห็น ดังนั้นจะต้องทำทางใจด้วยจึงจะดีพร้อม ถ้าเรามีใจดีแล้วถึงแม้ภายนอกจะเสื่อมไปสักเล็กน้อย ก็ไม่เป็นไร ความกตัญญูเป็นสิ่งที่ทำได้ลำบากสำหรับบางคน เพราะผู้มีความกตัญญูจะต้องเสียสละ จะทำอะไรไปตามอำเภอใจตนเองไม่ได้ดังในบทเพลงสดุดีพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ตอนหนึ่งว่า

สำนึกนี้จึงมีคตินิยม

กตัญญูประจำฝังจิตให้

รู้จักชาติศาสน์กษัตริย์เป็นฉัตรชัย

อีกรู้เสียสละได้ด้วยใจงาม

ดังนั้นผู้ที่มีความมีความกตัญญูจะต้องเสียสละ การเสียสละเป็นการลำบาก

คนที่ไม่ยอมลำบากคือคนที่ไม่มีความกตัญญู เมื่อไม่มีกตัญญูก็ทำทุกสิ่งได้ตามใจตนเอง คุณพ่อคุณแม่หาเงินส่งมาให้เรียนหนังสือ เขาไม่เรียนไม่ทำตามกฎข้อบังคับของโรงเรียน เพราะการทำตามกฎข้อบังคับของโรงเรียนนั้นลำบาก คนชนิดนี้คือคนที่ไม่มีความกตัญญู คนที่มีความกตัญญูต้องเสียสละสิ่งใดที่ง่ายแต่ผิดข้อบังคับของโรงเรียนก็ไม่ทำ การเรียนถึงแม้ท้อยาก แต่เราก็ทำได้ถ้าเรายอมลำบากคนต้องมีความกตัญญู โรงเรียนสอนเรา นำเราไปสู่ที่ดี โรงเรียนจึงมีบุญคุณต่อเรา ดังนั้นเราต้องกตัญญูต่อโรงเรียน เราต้องทำตามกฎข้อบังคับของโรงเรียน ทำตามที่โรงเรียนสั่งให้ทำ เช่นโรงเรียนคัดมาให้เป็นตัวแทนโรงเรียนในการแข่งขันฟุตบอลหรืออะไรก็ได้ เราจำเป็นต้องบำรุงกำลังเอาไว้ ซึ่งเป็นการลำบาก เพราะจะต้องตื่นนอนแต่เช้าๆ ถ้าเราไม่มีความกตัญญู ไม่เสียสละ สิ่งเหล่านี้ก็เกิดขึ้นไม่ได้

ความกตัญญูจะต้องเสียสละ การเสียสละไม่ใช่เกิดจากกายและวาจาเท่านั้น จะต้องพร้อมด้วยองค์ ๓ ใจเป็นสิ่งที่มองไม่เห็นแต่ใจเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เมื่อใจเรามีความกตัญญูมีการเสียสละแล้ว การเสียสละทางกายและวาจาก็ตามมาเอง เช่นเมื่อประเทศชาติเราถูกศัตรูมาย่ำยี ถ้าใจเราไม่มีความกตัญญู ถึงแม้ชาติจะเรียกร้องให้ช่วยเหลือเราก็หาทางหลีกเลี่ยงต่างๆ จนที่สุดเมื่อเราแพ้เราก็ต้องเป็นข้าเขา แต่ถ้าเรามีความกตัญญูมีการเสียสละถึงว่าเราจะต้องเสียชีวิตเราก็ยอมเสียสละได้ เพราะฉะนั้นความกตัญญูจึงเป็นของสำคัญ ขอให้นักเรียนมีความกตัญญู ความกตัญญูอย่างเดียวเท่านั้นทำให้เราเจริญได้ ทุกคนที่อยู่เมื่อปีกลาย ในวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน คงจำพระโอบาทขององค์ประธานผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ได้ที่ ท่านตรัสไว้ว่า ฝรั่งเศสสงสัยขึ้นมาว่า ประเทศจีน ทำไมจึงเจริญได้ในเมื่อรบกันเองอยู่ตลอดเวลา จึงเดินทางไปประเทศจีนเพื่อจะหาทางทราบปัญหาข้อนี้ และเขาก็พบว่าจีนมีความกตัญญูมั่นคงมาก ถึงแม้จะรบกันความกตัญญูก็แน่นแฟ้นมาก เพราะฉะนั้นจีนจึงเจริญได้

ดังนั้นความกตัญญูจึงเป็นสิ่งสำคัญมาก เราต้องกตัญญูต่อคุณพ่อคุณแม่ โรงเรียน และต่อประเทศชาติเมื่อเราโตขึ้น แต่ในขณะนี้กตัญญูต่อคุณพ่อคุณแม่

และโรงเรียนก็เพียงพอแล้ว การไม่กตัญญูมีโทษเป็นผลร้าย ดังเช่นชาตกรื่องหนึ่ง มีความว่า

ครั้งหนึ่งพระพุทธเจ้าทรงเสวยพระชาติเป็นคน มีบุตรหนึ่งและภรรยาหนึ่ง เมื่อถึงแก่กรรมไปแล้วก็ไปเป็นหงส์ทอง หงส์ทองเห็นบุตรและภรรยาของตนลำบากยากแค้นเพราะเนื่องจากจากตัวตายจากไป จึงบินมาอยู่ที่อยู่ของบุตรและภรรยาทุกวันแล้วสลัดขนทองให้วันละขน บุตรและภรรยาเอาขนทองไปขายจึงค่อยร่ำรวย มีหนามีตาขึ้น ต่อมาบุตรและภรรยาลืมนบุญคุณของหงส์ทอง ไม่มีความกตัญญูต่อหงส์ทอง เกิดความโลภขึ้น ดังนั้นวันหนึ่งเมื่อหงส์ทองมาอยู่ที่เดิมเพื่อจะสลัดขนทองให้แก่ภรรยาและบุตร บุตรและภรรยาช่วยกันจับหงส์ทองฆ่าและถอนขนออกหมด แต่เมื่อถอนขนออกหมดก็กลายเป็นคนขาวธรรมดา ดังนั้นแทนที่จะได้ขนทองวันละเส้นก็เลยไม่ได้ หงส์ทองก็ตายเพราะความอกตัญญูของบุตรและภรรยา ส่วนบุตรและภรรยาตั้งแต่บัดนั้นก็ยากจนลงดังเดิม

นี่ก็เห็นได้แล้วว่า การไม่มีความกตัญญูให้ผลอย่างไร เพราะฉะนั้นขอให้ นักเรียนมีความกตัญญูต่อคุณพ่อคุณแม่ และโรงเรียน ให้พร้อมทั้งองค์ ๓ ให้ใจได้ แสดงความกตัญญูด้วย แล้วความเจริญก็บังเกิดขึ้นแก่นักเรียนเอง

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๔๙๒

บันทึกโดย *อรรณพ อินทรโกเศศ*

นักเรียนทั้งหลายวันนี้เป็นวันส่งคะแนนครั้งสุดท้ายในเทอมนี้ ต่อไปจะเป็นการสอบข้อมประจำภาคแล้ว เพราะฉะนั้นเธอควรจะรู้ตัวแล้ว จะต้องขะมักเขม้นเข้าสำหรับการสอบข้อมประจำภาค

โรงเรียนขอแสดงความยินดีแก่ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นหัวหน้า และขอให้ปฏิบัติตัวให้สมคำปฏิญาณที่ได้กล่าวต่อหน้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และครูบาอาจารย์ในโรงเรียน เครื่องหมายที่ได้ไปมีเรื่องราวมาดังนี้

โรงเรียนเราได้รับเงินค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จากผลประโยชน์ของพระราชทรัพย์ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ได้พระราชทานไว้ โรงเรียนได้นำเงินจำนวนนี้ไปซื้อเครื่องหมายมาให้เธอ ฉะนั้นเครื่องหมายที่เธอได้รับก็เป็นเครื่องหมายพระราชนิพนธ์มาจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แลบทที่ติดเครื่องหมายนั้นเป็นแถบเหรียญรัตนกรณสำหรับพระราชทานแก่ผู้ที่พอพระราชหฤทัยเป็นส่วนพระองค์ หมายความว่าผู้ที่ได้ปฏิบัติกรส่วนพระองค์ดีแล้ว ที่ให้แถบของเหรียญนี้มาติดเท่ากับว่าได้ปฏิบัติกรส่วนพระองค์เป็นที่พอพระราชหฤทัยของพระองค์แล้วเหมือนกัน เพราะฉะนั้นเธอควรจะมีใจ ของที่ได้นี้เป็นของพระราชทานซื้อหาด้วยเงินทองไม่ได้ เธอได้ปฏิญาณแล้วว่าเธอจะดูแลกิจการต่างๆ และการดูแลนี้ก็เหมือนกับเธอได้รับมอบอำนาจต่อ ๆ กันมา โรงเรียนได้มอบอำนาจให้ผู้บังคับการ ผู้บังคับการ

มอบให้แก่ผู้กำกับคณะ และผู้กำกับคณะจึงมอบให้พวกเธออีกต่อหนึ่ง เพราะคนคนเดียวจะดูแลให้ทั่วถึงย่อมไม่ได้ เพราะฉะนั้นเธอจะต้องวางตัวของเธอให้เหมาะสม ใครไม่ตีก็ว่าไปตามผิดตามถูก ไม่ต้องเกรงใจใคร ต้องวางตัวของตัวให้เป็นเพื่อนและเป็นผู้ที่บังคับบัญชานักเรียนในคณะได้ด้วย ถ้าวางตัวได้ดั่งกล่าวมาแล้วคณะก็จะมีชื่อเสียงขึ้น และเกียรติก็จะมาสู่ตัวเธอเอง การปกครองตนเองได้ไม่ได้หมายความว่า คนที่เป็นผู้ปกครองจะปกครองฝ่ายเดียว และให้ผู้ที่อยู่ใต้การปกครองทำอะไรได้ตามชอบใจ ไม่ใช่อย่างนั้น ผู้ที่ปกครองและอยู่ใต้ปกครองจะต้องรู้หน้าที่ของตัวนักเรียนควรจะทำตามคำแนะนำของหัวหน้าเขา เมื่อเธอทำตัวดี ต่อไปภายหน้าเมื่อถึงคราว ก็อาจจะได้รับการแต่งตั้งเหมือนกัน หัวหน้าเมื่อเวลานักเรียนมีทุกข์ก็ต้องทุกข์ด้วย และสุขก็ต้องสุขด้วยเสมอไป แต่มีใช้นักเรียนทำผิดหัวหน้าจะต้องทำผิดด้วย หัวหน้าจะต้องมีหน้าที่ตักเตือนเพื่อมิให้ทำผิด และจะต้องเป็นผู้อุปการะด้วย ถ้าขัดข้องหรือขาดเหลืออะไร หัวหน้าจะต้องช่วยเจือจานให้และถ้าเขาทำดีเธอก็ต้องยกย่องเขา

เพราะฉะนั้นขอแสดงความยินดีแก่ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้า และขอให้ปฏิบัติหน้าที่ให้เหมาะสมกับเกียรติที่ได้รับด้วย ในวันที่เพื่อนำความดีมาสู่ตนเอง คณะ และนำเกียรติมาสู่โรงเรียนด้วย และขอให้ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งจงมีความเจริญทำอะไรเป็นผลสำเร็จทุกประการ

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๒

บันทึกโดย *สมนึก ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา*

จุดสำคัญของการสั่งสอน วันอาทิตย์ คือมุ่งให้เธอมีศีลธรรมดีและมีความรู้
สำหรับไปสู้กับการครองชีพต่อไป การสอนไม่มีอะไรดีกว่านำพุทโธวาทที่พระพุทธเจ้า
ท่านได้เคยทรงสั่งสอนมาแล้ว เมื่อ ๒,๕๐๐ ปี มากล่าวซ้ำอีก เพราะว่าพุทโธวาทที่
ทรงสั่งสอนไว้มีประโยชน์ทุกเมื่อ จนกระทั่งฝรั่งต่างชาติก็เอาไปสั่งสอนกัน สิ่งที่จะ
พูดกันวันนี้ คือว่าการที่เธอเข้ามาอยู่ในโรงเรียนก็เพราะต้องการจะนำความเจริญมา
สู่ตัวเอง ญาติมิตร และวงศ์ตระกูล เพราะฉะนั้นการที่จะทำตัวของเราให้ดีเช่นนั้น
ต้องมีอะไรเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจึงจะมีกำลังเหนียวรั้งได้เมื่อจะทำความคิด กำลังที่
จะพูดวันนี้ทางพุทธศาสนาจัดไว้เป็นหมวดหนึ่ง และมีอยู่ ๕ ประการคือ ๑. ต้องมี
ความศรัทธา ๒. ต้องมีความเพียร ๓. เธอจะต้องมีสติ ๔. จะต้องมีความสมาธิ และ
๕. จะต้องปัญญา ถ้าเธอมีกำลังทั้งห้านี้เป็นเครื่องยึดมั่นแล้ว จะสามารถครองชีพ
ได้ราบรื่น การมีศรัทธานี้คือให้มีความเชื่อ เรามุ่งถึงความเชื่อในพระพุทธศาสนา
เป็นใหญ่ ถ้าเธอเคารพในองค์พระพุทธเจ้า เธอก็นับถือศีลธรรมคำสั่งสอนของ
ท่าน และหมู่สาวกของท่านที่เอาคำสั่งสอนของท่านไปประกาศ ฉะนั้นถ้าเธอนับถือ
พุทธศาสนา เชื่อในพุทธศาสนาแล้ว ต่อไปเธอจะเป็นคนมีศีลธรรม อะไรที่เขาไม่
นิยมทำกัน ก็ไม่ควรกระทำ คนมีศีลธรรมเธอก็รู้แล้วว่า เป็นคนอย่างไร ถ้าเธอ
ประพฤติตนเป็นคนมีศีลธรรมได้แล้ว การคดโกงต่าง ๆ เหล่านี้ก็จะไม่เกิดขึ้น และ

การทุจริตต่างๆ ก็จะเกิดขึ้นไม่ได้ เมื่อเรามีศรัทธา เราก็ต้องมีความเพียรด้วยความเพียรเป็นของสำคัญ อะไรที่เราเห็นแล้วว่ายาก ถ้าเราไม่มีความเพียร เราก็ไม่มีความมานะ แล้วเราก็ท้อใจ ถ้าเมื่อเรามีความเพียรแล้วเราตั้งอกตั้งใจพยายามทำไป วันนั้นก็ทำไม่สำเร็จจึงทำต่อเรื่อยไป ก็จะต้องสำเร็จเข้าวันหนึ่ง สมมุติว่าเธอต้องการจากที่นี่ไปยังกรุงศรีอยุธยา ถ้าหากไม่มีรถ ไม่มีเกวียน ไม่มียานพาหนะอย่างหนึ่งอย่างใดเลยที่จะไป เธอก็ต้องเดินไปถ้าเธอเห็นว่าไปกรุงเก่านี้ไกลเหลือเกิน แล้วเธอหมดความเพียรไปไม่ไหว เธอก็ไปไม่ถึงกรุงเก่า แต่ถ้าเธอมีความเพียร วันนี้เดินไปสัก ๑๐ ก.ม. พรุ่งนี้เดินไปอีก ๒๐ ก.ม. แล้วเดินต่อๆ ไป วันหนึ่งเธอจะถึงกรุงเก่าได้ อีกประการหนึ่งถ้าเราไม่มีสติแล้ว ก็ไม่มีความรู้สึก ตรีภตรองอะไรก็ไม่ได้ เห็นใครเขาทำอะไรดีหรือชั่วทำตามเรื่อยไป อย่างนี้ไม่ได้ไม่ดีเหมือนกัน จะทำตามเขาก็จะต้องเปรียบตัวเราเองเสียก่อนว่าเราอยู่ในฐานะที่เราจะทำได้ไหม การเปรียบเทียบจะต้องเอาของที่อยู่ในมาตรฐานเดียวกันมาเปรียบเทียบถึงจะได้ อย่าให้เป็นดังสุภาษิตท่านว่า “เห็นช้างขี้ ขี้ตามช้าง” เราเป็นมนุษย์ตัวเท่านี้ เมื่อเห็นช้างตัวโตๆ ทำอะไรแล้วก็ทำตามไม่ถูกไม่ดี เพราะช้างกับเราตัวโตไม่เท่ากัน ไม่อยู่ในมาตรฐานเดียวกัน เปรียบกันไม่ได้ นี่ก็เหมือนกัน เมื่อเราเห็นคนเป็นเศรษฐีมีรถยนต์นั่งอย่างหรูหราเช่นนั้น เราก็ต้องรู้สึกตัวของเรว่าเรามีฐานะอย่างนั้นหรือไม่ เงินของเราจะมีมาจับจ่ายใช้สอยโยนเล่นอย่างนั้นหรือไม่ ถ้าไม่มีก็อย่าทะเยอทะยานไป ถ้ามีอย่างไร้ก็ทำไปตามฐานะตามรูปของตัว เพราะฉะนั้นคุณต้องคิด คนไม่มีสติก็อย่างนี้ไม่ได้ ขอชักตัวอย่างเรื่องจริงที่เกิดขึ้นแล้วในโรงเรียนเรานี่เอง มาให้ฟัง คือคนหนึ่งมีเงินเดือน ๒๐๐ บาท ซึ่งเป็นจำนวนเล็กน้อย พอเงินเดือนออก แทนที่จะจ่ายใช้สอยตามสมรรถภาพของตัว หากทำอย่างนั้นไม่ ทะเยอทะยานทำเอาอย่างคนที่เงินเดือนมากในการซื้อห้รับประทานเครื่องใช้ คนได้เงินเดือน ๒๐๐ บาท เช่นนั้น พอเงินเดือนออก แทนที่จะไปซื้อข้าวสารสักถังสองถังมาเก็บไว้รับประทานให้ตลอดเดือน กลับไปซื้อทุเรียนราคาตั้ง ๒๐-๓๐ บาทมารับประทานไม่ดูฐานะของตัวเอง ทุเรียนเป็นของที่รับประทานประเดี้ยวเดียว ผู้ที่ไม่เคยรับประทาน รับประทาน

เข้าไปพอรุ่งขึ้นเช้าก็เกิดไม่สบาย ปวดท้องต้องลาโรงเรียนหยุดงานไปเช่นนี้เป็นต้น
 นี้เรียกว่าไม่มีสติ คนมีสติต้องตรึกตรอง ต้องพิจารณาเปรียบเทียบให้รู้ว่าอะไรควร
 ทำอะไรควรใช้ ถ้ามีความศรัทธา, ความเพียร และมีสติแล้วก็จะต้องมีสมาธิอีกด้วย
 สมาธินี้ก็คือ ความตั้งใจแน่วแน่ของเราว่าจะทำอะไร เมื่อตั้งใจแน่วแน่แล้วก็เกิดมี
 ความมานะ เกิดมีความเพียรขึ้นมา ในที่สุด เราก็ทำสำเร็จ เช่น เมื่อก่อนใครเคย
 ได้อินได้ทราบเรื่องลูกระเบิดปรมาณูบ้าง ทางวิทยาศาสตร์ ทฤษฎีของ Atom ตาม
 หลักก็ว่ามีอำนาจ แต่ไม่มีใครรู้ว่าว่ามีอำนาจมากมายเช่นนี้ นักปราชญ์เหล่านั้น
 แน่ใจว่าธาตุพิเศษคงมาก แต่ทำอย่างไรจึงจะเอาธาตุพิเศษนั้นมาใช้ได้ จึงต้องอาศัย
 สมาธิจึงเกิดความเพียรความมานะ จนเป็นผลสำเร็จเกิดมีระเบิดปรมาณูหรือ Atomic
 Bomb ขึ้น จนเอามาใช้ได้ผลในการสงคราม เรื่องความตั้งใจแน่วแน่ นอกจากนี้
 แล้วยังมีอีกหลายอย่าง เช่นเมื่อเริ่มสงครามใหม่ ๆ มีเรือดำน้ำเยอรมันเข้ามาควมมาก
 อังกฤษตั้งใจที่จะหาวิธีจับเรือดำน้ำให้ได้ โดยมีให้เรือดำน้ำรู้ตัว พยายามสำรวจมิจิตใจ
 ก็หาทางได้โดยใช้แม่เหล็ก เรือดำน้ำผ่านมาถึงไหนแคไหนแม่เหล็กบอกไว้หมด จึง
 จับเรือดำน้ำได้ เรือดำน้ำเลยทำอะไรไม่ได้อยู่ที่หนึ่ง เมื่อมีทางผูกก็ต้องมีทางแก้
 ว่ากันเรื่อยไป นี่ก็เกิดขึ้นจากความตั้งใจอันแน่วแน่ ฉะนั้นคนเราเมื่อมีสมาธิคือจิตใจ
 อันแน่วแน่แล้ว อาจเป็นผลสำเร็จ ดังสุภาษิตฝรั่งเขากล่าวไว้ว่า "Where there is a
 will, there is a way." เมื่อมีความตั้งใจแล้วก็มีทางสำเร็จ เพราะฉะนั้นผู้ที่
 นักเรียนอยู่ในขณะนี้ ควรจะพยายามทำตัวให้เป็นผู้ประกอบไปด้วยกำลังทั้ง ๕ นี้
 กำลังสุดท้ายคือปัญญา ถึงแม้มีกำลังทั้ง ๔ นั้นแล้ว ถ้าเมื่อไม่มีปัญญามาช่วยอีก
 กำลังหนึ่งก็สำเร็จไม่ได้ ปัญญาในที่นี้หมายถึงความรู้การเล่าเรียน ฉะนั้นเวลานี้
 เป็นเวลาแล้ว ที่เธอจะหากำลังในทางปัญญา จงพยายามพากเพียรเล่าเรียนตามที่
 ครูบาอาจารย์สั่งสอน ผลสำเร็จและกำลังทั้ง ๕ จะบังเกิดแก่ตัวขึ้น จะเป็นหนทาง
 อันหนึ่งซึ่งนำความเจริญมาสู่ตัวเธอได้ ทีนี้เมื่อเธอรู้ทางแห่งความเจริญแล้ว เธอ
 ควรจะรู้ทางของความไม่เจริญบ้าง ทำอย่างไรจึงไม่เจริญ คนเราที่ไม่เจริญนั้นคือ
 ๑. ข้าวของอะไรที่หายไปแล้วไม่จัดแสวงหามาใหม่ ๒. ข้าวของที่เก่าขาดเติมที่แล้ว

ไม่ชอบแซมเสียบ้าง นี่ก็ไม่เจริญเหมือนกัน และอีกอย่างหนึ่งมีความประมาทในเรื่องบริโศก อีกอย่างหนึ่งคือว่า (นี่พูดสำหรับคนทั่วไป ข้อความนี้ยังไม่เกิดแก่เธอขณะนี้ต่อไปข้างหน้าเมื่อเธอครองเรือนก็จะเกิดขึ้น) ตั้งผู้ที่ไม่สามารถมาเป็นแม่เรือน คือได้ผู้ที่ไม่มศีลธรรมมาเป็นภรรยา ๔ ประการนี้จะทำให้เธอไม่มีความเจริญ ที่ว่าข้าวของที่เธอมีอยู่ไม่ระวางเช่นนี้ไม่ดี ในขณะที่เธอไม่ได้เป็นผู้หา คุณพ่อคุณแม่ทำให้เธอก็ไม่รู้สีก แต่ถ้าเธอเป็นผู้หาเธอจะรู้สึก เช่น นักเรียนขบถของ แล้วไปลี้ภัยไว้ไม่เอาใจใส่ ในที่สุดหายไป แล้วเธอไม่พยายามหา เธอก็ต้องซื้อใหม่ เธอไปขอเงินคุณแม่คุณพ่ออีก เธอไม่รู้สีกอะไร เพราะเงินเธอไม่ได้หาเอง เมื่อเธอหาเงินเองแล้วเธอจะรู้สึก ทำผ้าเช็ดตัวหายผืนหนึ่งราคา ๕๐ บาท เธอจะต้องใช้เงินของเธอ เธอจะรู้สึกอย่างไร ฉะนั้นเราต้องเตรียมตัวไว้สู้กับการครองชีวิตข้างหน้า ของหายต้องรีบหาแล้วอย่าทำอีก อีกประการหนึ่งของที่ขำรดต้องรีบซ่อม เช่น เสื้อที่ใส่ถ้ามีขาดรูเล็ก ๆ ควรจะปะหรือซุนเสีย มิฉะนั้นจะขาดเป็นรูใหญ่ แล้วเธอจะต้องซื้อใหม่ ความประมาทในการบริโศกก็ได้ว่าให้ฟังเมื่อถึงนี้แล้ว การประมาทในเรื่องบริโศกนี้เป็นของสำคัญ ถ้าเธอมีโอกาสได้ไปอังกฤษ เธอจะเห็นได้โดยไม่ต้องมีใครบอก ในประเทศอังกฤษมีถนนถนนหนึ่ง ด้านหน้ามีของราคาแพงสำหรับพวกผู้มีเงินซื้อ ด้านหลังของราคาถูกสำหรับคนจนซื้อ เธอจะไม่เห็นคนจนก้าวเข้ามาซื้อของร้านคนมีเงินเลย เขารู้จักวางตัว ทำตัวให้เหมาะ แต่พวกคนมีเงินบางคนเหนียว ข้ามไปซื้อของคนจนก็มี และของก็คล้ายกัน แต่แทนที่จะเสีย ๑๐ บาทเสีย ๕ บาท ๖ บาท อย่างนี้เป็นต้น แสดงให้เห็นว่าเขารู้จักประมาณตนในเรื่องบริโศก ฉะนั้นอังกฤษจึงเจริญ เรื่องแม่เรือนจะยังไม่พูดถึงในเวลานี้ ฉะนั้นบุคคลจะเจริญได้ด้วยการมีกำลัง ๕ ประการ และบุคคลที่จะไม่เจริญก็มีเครื่องถ่วงความเจริญ ๔ ประการมารังไว้ตั้งกล่าวมาแล้ว เมื่อนักเรียนได้ฟังธรรมะของพระพุทธองค์ แล้วจำไปปฏิบัติตามก็จะเจริญ พุทธศาสนาเวลานี้มีผู้อยู่นอกประเทศไทยเลื่อมใสทวีขึ้นเป็นอันมาก เราซึ่งอยู่ที่นี้และเป็นพุทธศาสนิกชนในตัวอยู่แล้ว จงปฏิบัติตามธรรมะของพระพุทธองค์ ความเจริญก็จะเกิดแก่ตัวเรา

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๔๙๒

บันทึกโดย *อรรรณพ อินทรโกเศศ*

วันนี้เป็นวันอาทิตย์แรกของภาคมาฆบูชา ตามธรรมดาเมื่อก่อนเริ่มทำกิจการใดๆ เขามักจะให้ความสวัสดีแก่ผู้ที่อยู่ในสถานที่และความนิยมทั่วไป ส่วนมากมักสวดมนต์ให้พร เพราะฉะนั้นในวันนี้เราจึงต้องสวดมงคลสูตรคาถา เพื่อความสวัสดีแก่ตัวเราเอง

ข้อความในมงคลสูตรคาถานี้มีอยู่ว่าในครั้งหนึ่งมีหมู่เทวดาและมนุษย์ได้พากันคิดว่าทำอย่างไรจึงจะเกิดความเป็นมงคลแก่ตัวเอง จึงปรึกษากันแต่ไม่ตกลงกันได้ ในที่สุดจึงพร้อมใจกันไปเฝ้าพระพุทธเจ้า พระองค์จึงประทานพระธรรมเทศนาให้ฟังตามในมงคลสูตร คือ

การไม่คบคนพาล ๑ การคบบัณฑิต ๑ การบูชาคนที่เราควรบูชา ๑ สามอย่างนี้แหละเป็นมงคลอันสูงสุด

การได้อยู่ในถิ่นที่สมควร การที่ได้ทำความดีไว้ในปางก่อน การตั้งตนไว้ในทางที่ชอบ สามอย่างนี้แหละเป็นมงคลอันสูงสุด

ความเป็นผู้คงแก่เรียน ๑ วินัยที่ศึกษาดีแล้ว ๑ วาจาที่เป็นสุภาภาษิต ๑ สามอย่างนี้เป็นมงคลอันสูงสุด

การบำรุงมารดาและบิดา ๑ การสงเคราะห์บุตร ๑ การสงเคราะห์เมีย ๑ การงานไม่อาภูล ๑ สี่อย่างนี้เป็นมงคลอันสูงสุด

การให้ทาน ๑ การปฏิบัติธรรม ๑ การสงเคราะห์ญาติ ๑ การทำการทำงาน
ที่ปราศจากโทษ ๑ สี่อย่างนี้เป็นมงคลอันสูงสุด

การงดเว้นจากความชั่ว ๑ การสำรวมจากการดื่มน้ำเมา ๑ ความไม่ประมาท
ในธรรมทั้งหลาย ๑ สามอย่างนี้เป็นมงคลอันสูงสุด

ความเคารพ ๑ ความถ่อมตน ๑ ความสันโดษ ๑ ความกตัญญู ๑ การฟัง
ธรรมในโอกาสที่ควร ๑ ห้าอย่างนี้เป็นมงคลอันสูงสุด

ความอดทน ๑ ความเป็นผู้ว่าง่าย ๑ การได้เห็นสมณะ ๑ (สำหรับนักเรียน
ก็เปรียบเหมือนการได้เข้าใกล้ครู และครูก็จะสั่งสอนเราแต่สิ่งที่ดีที่ชอบ) การสนทนา
ธรรมในโอกาสที่สมควร ๑ สี่อย่างนี้เป็นมงคลอันสูงสุด

ความเพียร ๑ ความประพฤติประเสริฐ ๑ การได้เห็นอริยสัจ ๑ การ
กระทำพระนิพพานให้แจ้ง ๑ สี่อย่างนี้เป็นมงคลอันสูงสุด

ผู้ที่โลกธรรมถูกต้องมีจิตใจไม่หวั่นไหว ๑ ไม่เศร้าโศก ๑ ผ่องใส ๑
เกษม ๑ สี่อย่างนี้เป็นมงคลอันสูงสุด

ผู้ที่ประพฤติตามที่กล่าวมาแล้วนี้จะเป็นผู้ที่ไม่พ่ายแพ้ในที่ทั้งปวง ย่อม
ประสบความสำเร็จในที่สุด นี้แหละเป็นมงคลอันสูงสุด

สรุปความเหล่านี้ก็คือพระพุทธรองค์ท่านสั่งสอนให้คนมีสมบัติผู้ดีเท่านั้นเอง
แต่การที่คนจะเป็นผู้ดีได้นั้น มิได้หมายความว่า จะต้องเป็นคนตระกูลสูงและคนรวย
เสมอไป ตระกูลต่ำและจนก็เป็นผู้ดีได้ ความเป็นผู้ดีก็หมายถึงการที่มีความอดทน
กล้าหาญ พุดจาองอาจในที่ประชุมชน มีวินัยดี และกล้าเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม
อีกประการหนึ่งที่สำคัญที่สุดคือ ต้องเป็นผู้ที่มีความสุจริตทั้ง ความคิด วาจา และใจ

หนึ่งเมื่อเร็วๆ นี้เองได้มีเหตุการณ์อันแสดงถึงความเป็นผู้ดีของคนไทยเรา
เรื่องหนึ่ง นักเรียนทุกคนคงจะรู้จักชื่อ “พีระ” ดีแล้ว หรือจะเรียกชื่อเต็มๆ ว่า
“พระองค์เจ้าพีระพงศ์ภาณุเดช” พระองค์ทรงเป็นนักขับรถแข่งฝีมือเยี่ยมคนหนึ่ง
ของโลก พระองค์ทรงเป็นคนไทยคนเดียวเท่านั้นที่ผู้สนใจในการแข่งรถ ทั่วโลก
รู้จักดี เมื่อเร็วๆ นี้มีการแข่งรถครั้งใหญ่ในประเทศ Argentina ในทวีปอเมริกาใต้

พระองค์พี่ระฯ ทรงเข้าร่วมการกีฬาแข่งรถในครั้งนี้อย่างดีด้วย นักเรียนย่อมรู้ดีอยู่แล้วว่าการกีฬาที่ดี การสงครามที่ดี คนเก่งไม่จำเป็นจะชนะเสมอไป จะต้องมีโอกาสและเหตุการณ์อื่นช่วยด้วย ในตอนนั้นรถของผู้ที่ได้ที่ ๑ ที่ ๒ ได้ผ่านไปถึงหลักชัยแล้ว คนดูเป็นจำนวนพันไม่ทันคิดว่ารถผ่านไปยังไม่หมด ด้วยความเลินเล่อจึงพากันออกมาดูรถที่ชนะแล้ว เป็นเหตุให้ขวางทางเดินของรถที่กำลังตามมาอีก พี่ระรู้แล้วว่า ถ้าพระองค์ทรงขับรถไปตามทางถึงชนคนก็ไม่มีความผิด แต่ชีวิตของคนดูอย่างน้อยเป็นสิบ ๆ คนจะต้องเสียไปทันทีและเสียไปเปล่า ด้วยความเป็นผู้ดีของพระองค์ พระองค์จึงไม่ทำเช่นนั้น แทนที่พระองค์จะขับไปตามทาง พระองค์กลับตัดสินใจไม่นึกถึงชีวิต ขับรถพุ่งเข้าชนที่กีดขวางข้างทาง ซึ่งบางทีอาจถึงสิ้นพระชนม์เลยก็ได้ แต่เดชะบุญ ทำให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยคุ้มครอง ให้พระองค์ไม่เป็นอันตรายถึงกับเสียชีวิตเป็นแต่พระชนม์หัก รถพังยับเยิน

การที่พระองค์แสดงความเป็นผู้ดีของคนไทยเช่นนี้ บรรดาหนังสือพิมพ์ฝรั่งทั่วโลกได้พากันลงข่าวยกย่อง สรรเสริญ ถึงเกียรติคุณของพระองค์อย่างครึกโครม ฉะนั้นในการที่เราก็นักเรียนของพัลลิกสกูลในเมืองไทย และพระองค์เป็นนักเรียนพัลลิกสกูลในอังกฤษ เราจึงควรทำตนเป็นผู้ที่เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมตามตัวอย่างซึ่งพระองค์ทรงแสดงมาแล้ว การเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเช่นนี้เป็นการปฏิบัติของผู้ดีนำสรรเสริญ

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๘ มกราคม ๒๔๔๓

บันทึกโดย จีระศักดิ์ เจนธุระกิจ

ปีนี้โรงเรียนได้กำหนดไว้แล้วว่าจะให้รางวัลแก่นักเรียนซึ่งเรียนดีมาตลอดปีจนเป็นที่หนึ่งในชั้นของตัว โดยจะยกเอาคะแนนประจำภาคทั้งสามมารวมกัน และจะได้รับพระราชทานในวันเสด็จพระราชดำเนินโรงเรียน ณ วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน

วันนี้อยากจะเตือนพวกเตรียมอุดมปีที่ ๒ ว่ามีเวลาเหลือน้อยเต็มที่แล้วจะต้องเข้าสู่สนามสอบไล่ในเร็ววันนี้ จงเตรียมตัวให้พร้อมเพื่อทำชื่อเสียงให้ตัวเองและสำนักของเรา

ขอให้นักเรียนทราบไว้ด้วยว่า เครื่องใช้ที่ดี เครื่องรับประทานที่ดี ที่ได้รับความยกย่องว่าดี ก็เพราะมีคนนิยมใช้มาก และที่เขานิยมใช้กันมาก ก็เพราะเมื่อใช้แล้วได้ผลสมดังที่เขาหวัง โรงเรียนที่ดีก็คือนักเรียนเก่าออกไปแล้ว ปฏิบัติการงานได้ดีบังเกิดผล ทั้งนักเรียนปัจจุบันก็ทำชื่อเสียงดีเป็นที่เชิดหน้าชูตาแก่โรงเรียน คนก็นิยมส่งบุตรหลานเข้ามารับการอบรม โรงเรียนก็ได้ชื่อว่าเป็นโรงเรียนดี

เมื่อเซอร์ยูเจน มิลลิงตัน เดรค มาปราศรัยกับนักเรียนวันนั้น เขาเอานักเรียนเปรียบกับไม้ขีดไฟ คือในห้องประชุมนี้มีนักเรียนนั่งอยู่สลอนเหมือนไม้ขีดไฟอยู่ในถ้ำ เมืองไทยเซอร์ยูเจนกล่าวว่านิยมใช้ไม้ขีดไฟตราพระยานาค เพราะไม้ขีดไฟตรานั้นทำให้ผู้ใช้พอใจเวลาใช้ได้ผลดีมากกว่าผลเสีย นักเรียนที่อยู่ในวชิราวุธวิทยาลัยก็เหมือนไม้ขีดอยู่ในถ้ำตราพระยานาค มีคนนิยมอยู่แล้ว พอได้

ยืนยันว่ามาจากวชิราวุธวิทยาลัย ก็รับประกันว่าได้รับการอบรมกันมาดีแล้ว

ไม้ขีดไฟถึงแม้จะอยู่ในกล่องตราพระยานาคก็ตามใช้ว่าจะขีดติดดีเหมือนกันทุกอันหาไม่ได้ ไม้ขีดไฟที่จะติดลูกตีเมื่อขีดลงไปก็ต้องแล้วแต่หัวและไม้ก้าน บางทีขีดไฟลูกที่หัวแล้วก้านไม้ดีก็ไม่ติดไฟ และหัวจะให้ขีดไฟติดดีต้องมีข้างกลักตีด้วย ถ้าข้างกลักขึ้นขีดไม่ติด ยิ่งข้างกลักขรุขระยิ่งขีดติดง่าย นักเรียนวชิราวุธก็เหมือนกับอยู่ในกล่องตราพระยานาคแล้ว ขอให้ตั้งใจเล่าเรียนจะได้มีสติปัญญาเฉียบแหลมเข้มแข็ง และร่างกายต้องบำรุงให้สมบูรณ์จะได้ช่วยประกอบสติปัญญาให้งอกงาม เมื่อเอามาขีดจะได้ติดไฟลูกโชติช่วงดี โรงเรียนใดที่อบรมนักเรียนให้กรากกรำเคร่งครัดต่อระเบียบวินัย ก็เท่ากับเป็นข้างขรุขระของไม้ขีดไฟ ยิ่งกรากกรำเข้มงวดต่อระเบียบวินัยเท่าไร ยิ่งจะทำให้ไม้ขีดติดไฟง่ายขึ้น คือทำให้นักเรียนได้รับการอบรมดียิ่งขึ้นเท่านั้น นักเรียนทุกคนจะต้องเตรียมตัวไว้ให้พร้อม ถึงคราวใครจะต้องแสดงความดีเพื่อชื่อเสียงจะได้แสดงได้ทันที อย่าทะนงตัวว่าอยู่ในกล่องไม้ขีดไฟตราดีก็แล้วหาไม่ได้ เพราะผู้ใช้ไม้ขีดไฟเขาไม่เลือก เมื่อเปิดกล่องหยิบอันไหนได้ก็ขีดลงไป ไปโดนอันด้านขีดไม่ติด จะเสียชื่อตราที่ปิดไว้บนกล่อง เราจะต้องพร้อมให้ผู้ใช้หยิบขีดติดลูกโชติช่วงทุกอัน

การที่จะทดลองว่าดีถึงขนาดหรือไม่นั้นต้องทดลองกันเวลาคับขันไม่ใช่เวลาปกติ เช่นมีเด็กสามคน บิดาต้องออกจากงานไปโดยความไม่เป็นธรรม มารดายากจนลง มีทุกข์ในเรื่องบิดาจนถึงล้มเจ็บ

เด็กคนที่หนึ่งรู้ความทุกข์ของบิดามารดาสงสารแต่ก็ไม่ทำอะไร ได้แต่นั่งร้องไห้ เด็กชนิดนี้ไม่มีประโยชน์

เด็กคนที่สองเห็นความทุกข์ร้อนของบิดามารดาเหมือนกันและรู้ทางที่จะไปหาหมอมารักษาพยาบาลมารดา แต่ไม่ทำ เด็กชนิดนี้ร้ายกว่าคนที่หนึ่ง

เด็กคนที่สามอดสำหมาให้บิดามารดาใช้สอย หาเงินหาทองมาซื้อยา และหาหมอมารักษา กระทำการทุกอย่างที่ทำได้ไม่คิดแก่ความยากลำบาก เพื่อสนองคุณบิดามารดาเด็กชนิดนี้แหละที่เรานับถือกันว่าเป็นเด็กดี

ดั่งที่เปรียบมาให้ฟังนี้ นักเรียนจะต้องพยายามรับการอบรมของโรงเรียนไม่ว่าจะเหนื่อยยากลำบากประการใด ต้องอดทนปฏิบัติทุกคน เมื่อผู้ใช้หีบคนใดขึ้นมาขีดจะต้องติดไฟลูกสว่างทุกคน การที่จะกระทำตัวให้เป็นไปได้ดังที่วามานี้ ใช่ว่าอยู่ดีๆ จะเป็นได้เองหามิได้ จะต้องได้รับการฝึกฝนให้เคยชินจนทำอะไรได้โดยไม่ต้องรีรอ เมื่อประสบเหตุการณ์ฉุกเฉิน จะได้ตกลงใจตัดสินใจได้ทันที เพราะเหตุฉุกเฉินนั้นๆ จะไม่ปล่อยให้เรามีเวลานาน เช่นเราขับขีจักรยานยนต์ไปโดยเร็ว อีกคนหนึ่งขีจักรยานสวนทางมาและมีเหตุการณ์ผิดปกติบังคับให้ต้องชนกัน ถ้าต่างฝ่ายต่างขับไปตามทางของตัวเอง เมื่อต้องชนกันตามนั้นแล้ว ผู้ขีจักรยานอาจถึงชีวิตก็ได้ ถ้าผู้ที่ได้รับการอบรมอย่างผู้ดีแล้วจะหลบออกนอกทางทันที ตัวเองยอมชนกำแพงดีกว่าจะทำให้อีกคนหนึ่งตาย การที่จะกระทำได้เช่นนั้น ผู้ทำจะต้องตัดสินใจรวดเร็วและต้องได้รับการอบรมอย่างผู้ดีมาแล้วเต็มทีนักเรียนเห็นไหมการกระทำอย่างผู้ดีต้องเสียสละได้ ถ้าเราไม่ได้รับการอบรมที่ดีมาจนเคยชินติดตัว จะตัดสินใจรวดเร็วได้หรือ และจะกล้าเสียสละเช่นนั้นหรือ นักเรียนจงรู้ตัวไว้ว่าเราอยู่ในวชิราวุธวิทยาลัยที่คนยอมรับว่าเป็นโรงเรียนดีมีเครื่องหมายสินค้าดีแล้ว นักเรียนทุกคนในโรงเรียนจะต้องทำตัวให้ดีสมดังเช่นไม้ขีดไฟตราพระยานคร เมื่อผู้ใดหีบอันใดขึ้นขีด ให้ติดไฟรุ่งโรจน์ทุกอัน

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๓

บันทึกโดย *ม.ร.ว. ฉัตรโสภณ สวัสดิวัตน์*

มงคลสูตรคาถาหน้า ๗๓ มีว่า

คารโว จ นินาโต จ

สนตุญจี จ กตญตุตา

กาเลน ธมฺมสุสวานิ

เอตมฺมงฺคลมฺตฺตม

มีใจความว่า

ความเคารพ ๐ ความถ่อมตน ๐

ความสันโดษ ๐ ความกตัญญู ๐

การพึงธรรมในโอกาสที่สมควร ๐

๕ อย่างนี้ เป็นมงคลอันสูงสุด

ในมงคลสูตรคาถานี้ให้ข้อความที่บุคคลจะพึงประพฤติไว้เป็นหลายหมู่หลายหมวด ถ้าใครปฏิบัติได้ก็เป็นมงคลแก่ตัวทั้งนั้น ในหมู่ที่ว่านี้ก็เหมือนกัน ถ้าใครปฏิบัติได้ก็จะเป็นมงคล

การเคารพเป็นของสำคัญ โรงเรียนจึงพยายามให้นักเรียนทำเสมอ เพราะการเคารพเป็นเครื่องแสดงว่าเป็นคนรู้จัก นับถือหรือคุ้นเคยกัน เมื่อผู้ใดได้รับความเคารพก็ต้องทำความเคารพตอบ ดังนั้นผู้ที่ทำความเคารพก็ได้รับการเคารพเหมือนกัน

เช่นตอนเข้านักเรียนให้พรครูว่า “สวัสดี” ครูก็ให้พรตบนักเรียนว่า “สวัสดี” เหมือนกัน การเคารพเป็นหนทางอันหนึ่งที่จะนำไปสู่ความเจริญเพราะถ้าขาดความเคารพกัน การพูดจាកันก็ไม่มี ความเชื่อฟัง ผลร้ายย่อมบังเกิดแก่ตัวผู้ขาดความเคารพแก่ผู้มีความรู้ดีกว่า ดังเช่นเรื่องที่เคยเล่าแล้วว่า

เมื่อพระพุทธเจ้าดำรงพระชาติเป็นพราหมณ์ มีเพื่อนพราหมณ์อยู่คนหนึ่ง ซึ่งมีวิชาเรียกแก้วแหวนเงินทองให้ตกลงมาเช่นฝนได้ วันหนึ่งพราหมณ์ทั้งสองคน ถูกโจรจับไปเรียกค่าไถ่ พระพุทธเจ้าเป็นคนกลับไปเอาค่าไถ่ ก่อนจะไปก็สั่งพราหมณ์เพื่อนว่าอย่าเรียกฝนแก้วแหวนเงินทองเป็นอันขาด แต่พราหมณ์เพื่อนนั้นไม่มีความเคารพในพระพุทธเจ้าไม่เชื่อฟัง เรียกฝนมีค่านั้นให้ตกลงมา จนพาให้ตนและโจรอีกมากมายตายอย่างน่าสยดสยอง

นักเรียนคงยังจำเรื่องนี้ได้ และคงเห็นว่า การขาดความเคารพต่อผู้ที่มีความรู้ดีกว่านั้นมีผลร้ายอย่างไร ตัวอย่างที่สอนให้คนมีความเคารพต่อผู้มีวุฒิสูงกว่านั้น ยังมีอีกมากหลายจะขอยกเอามาเล่าให้นักเรียนฟังไว้อีกสักเรื่องหนึ่ง

ครั้งนั้นพระพุทธเจ้าดำรงพระชาติเป็นพ่อค้า พระองค์นำแก้วียนไปค้าขายและได้ไปหยุดแควียนพักที่หมู่บ้านแห่งหนึ่ง หมู่บ้านแห่งนี้มีต้นไม้อันมีผลมารับประทานยิ่ง แต่พระพุทธเจ้าสังเกตเห็นว่า ต้นไม้นี้อยู่ใกล้หมู่บ้านและมีผลอันมารับประทานเช่นนั้น ทำไมคนในหมู่บ้านไม่เก็บเลย จึงสั่งห้ามพวกบริวารไม่ให้รับประทานผลไม้นั้น บริวารบางคนที่ไม่มีความเคารพก็เก็บรับประทาน ถึงแก่ความตายไปก็มี เพราะพิษแห่งผลไม้นั้น

นี่แหละขอให้นักเรียนจงมีความเคารพต่อคำสั่งสอนตักเตือนของผู้ที่มีความรู้ดีกว่าตนเถิด เพราะจะเป็นการขจัดผลร้าย และจะเป็นความดีหลายอย่างแก่ตัวเอง

การมีความรู้ แต่คุยโตมากกว่าความรู้ที่ตัวมีก็ไม่ดีเหมือนกัน พระพุทธเจ้าจึงรับสั่งให้ถ่อมตัวไว้ อันความรู้นั้นถ้ายังไม่ถึงเวลาแล้วนำเอาไปใช้ หรือมีความรู้เพียงนิดหน่อยแต่คุยว่ารู้มาก ก็ย่อมจะเป็นภัยแก่ตัว ดังเช่นเรื่องที่เกิดในประเทศอังกฤษเรื่องหนึ่งมีว่า นิสิตคนหนึ่งนั่งไปในรถไฟ ได้คุยอวดคิดต่างๆ แก่เพื่อนว่าตนได้

อ่านหนังสือมามาก และอวดว่าตนรู้ข้อความในหนังสือต่างๆ ผู้โดยสารคนหนึ่งที่ยังเถียงมีหนังสือเล่มที่นิสิตคนนั้นอ้าง ได้ฟังเข้าก็นึกหมั่นไส้ จึงเข้ามาคำนับส่งหนังสือให้นิสิตคนนั้น แล้วขอร้องให้เขาช่วยชี้ข้อความที่อ้างให้ดู แต่ข้อความที่วานั้นไม่มี นิสิตคนนั้นก็ได้รับผลอัปอายเป็นอันมาก

ดังนั้นแหละจึงว่าการมีความรู้ต้องเอามาใช้เมื่อถึงเวลาและใช้ให้พอเหมาะอย่าให้เหมือนกับในโคลงที่ว่า

รู้น้อยกว่ามากรู้	เริงใจ
กลกบเกิดอยู่ใน	บ่อจ้อย
ไปเห็นทะเลไกล	กลางสมุทร
ชมแต่น้ำบ่อน้อย	ว่าลึกล้ำเหลือ

ความสันโดษในที่นี้ หมายความว่าให้พึงพอใจในสิ่งที่เรามีอยู่ อย่าตะเกียกตะกายให้เกินหน้าเกินฐานะไป ยิ่งเวลานี้เราเป็นนักเรียนก็ต้องพยายามอย่าให้ทรัพย์สินสมบัติของคุณพ่อคุณแม่ต้องหมดเปลืองเกินไป จะเป็นการไม่งาม ถึงแม้ว่าเมื่อนักเรียนหาเงินได้เองแล้วก็ตาม แต่ถ้าใช้ไปเกินกว่าที่หามาได้เพื่อให้เหมือนกับเพื่อนคนอื่น ๆ ที่เขาได้มากกว่า ก็ไม่ดีเหมือนกัน มีเท่าไรก็ใช้เท่าที่เรามีอยู่ การพึงพอใจในสิ่งที่เรามีอยู่เช่นนี้คือความสันโดษ ถ้าผู้ใดไม่ถือสันโดษ ก็จะเป็นบ่อเกิดแห่งความทุจริตในบุคคลนั้น ดังเราได้ยินอยู่เนืองๆ ในเวลานี้

ความกตัญญู เรื่องนี้เราพูดกันมามากมายแล้ว ผู้ใดที่ให้ความอุดหนุนเจือจานแก่เรา เมื่อถึงคราวที่เราจะตอบแทนเขาได้ เราก็ควรทำ ถ้าเราไม่ทำ ความเสื่อมก็จะมีแก่ตัวเรา เรื่องเช่นนี้มีมาแต่กาลนาน พระพุทธเจ้าทรงเทศนาสั่งสอนสาวก เป็นใจความดังต่อไปนี้

ครั้งนั้น ในกรุงพาราณสี มีเศรษฐีคนหนึ่งชื่อสังข์ และในกรุงราชคฤห์มีเศรษฐีคนหนึ่งชื่อปิยะ พราหมณ์ ๒ คนนี้เป็นเพื่อนกัน ต่อมาปิยะประสบความวิบัติ จึงไปขอความช่วยเหลือจากสังข์ สังข์ก็แบ่งเงินสดที่มีอยู่ ๔๐ โกฎิ และบ่าวไพร่ที่มีอยู่ให้แก่ปิยะครึ่งหนึ่ง ปิยะก็พาสังฆาหาริมทรัพย์และอสังฆาหาริมทรัพย์ จำนวนนั้นกลับ

มากรุงราชคฤห์ ทำการค้าขายจนร่ำรวย ต่อมาสังข์ประสบความวิบัติเข้าบ้าง ก็พาภรรยาไปหาปิยะที่กรุงราชคฤห์ แต่ปิยะออกตัญญูไม่ให้ความช่วยเหลือสังข์ให้แต่เพียงข้าวสลิๆ ที่พักก็ไม่ให้อาศัย สังข์เสียใจจนน้ำตาตก บังเอิญบ่าวที่ปิยะใช้ให้หาบข้าวมาให้สังข์นั้นเป็นบ่าวเดิมของสังข์ที่แบ่งให้ปิยะไปเห็นนายเก่าได้รับความทุกข์ยาก และถูกมิตรกระทำเช่นนั้นก็เจ็บแค้นแทนนายเดิม ไปชวนพวกพ้องที่เป็นบ่าวเก่าๆ ของสังข์ไปฟ้องพระเจ้ากรุงราชคฤห์ เล่าเรื่องแต่หนหลังให้ฟังสิ้นพระเจ้าแผ่นดินจึงโปรดเกล้าฯ ให้เอาตัวสังข์และปิยะมาสอบถาม ปิยะก็รับเป็นสัตย์ พระองค์จึงโปรดเกล้าฯ ให้บริบททรัพย์ทั้งหมดของปิยะมาให้แก่สังข์ แต่สังข์ไม่ขอรับพระราชทาน เขาไปแต่ส่วนของตัวที่แบ่งให้ปิยะมาเท่านั้น ส่วนปิยะออกตัญญูเลี้ยงชีพไปด้วยทรัพย์สมบัติที่เหลืออยู่ ไม่ช้าก็ประสบความสำเร็จอีกนักเรียนเห็นไหมผลของความมอกตัญญูเป็นอย่างไร

การฟังธรรมในโอกาสที่สมควรนั้นก็สำคัญ ธรรมคือคำสั่งสอน ฉะนั้นการที่นักเรียนมาเรียนหนังสือมาฟังคำสั่งสอนของครูอาจารย์ก็เหมือนกับมาฟังธรรมนั่นเอง ซึ่งถ้านักเรียนรู้จักจำเอาไปใช้ก็เป็นประโยชน์แก่นักเรียนเอง

ธรรม ๕ อย่างนี้แหละ ถ้านักเรียนปฏิบัติได้ ความเจริญก็จะมีแก่นักเรียนจงจำข้อความเหล่านี้ไว้ปฏิบัติ เพื่อความมงคลแก่นักเรียนเอง

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมมหาวิทยาลัย

วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๓

บันทึกโดย *ม.ร.ว. คัตติยา สวัสดิวัตน์*

วันนี้อาจเป็นวันสุดท้ายของนักเรียนบางคนที่ทำการศึกษาสำเร็จแล้ว และที่สอบไล่ได้ การพูดกันวันนี้อาจเป็นครั้งสุดท้ายสำหรับพวกเหล่านั้น ดังนั้นก่อนที่จะจากไปจึงขอพูดอะไรกันพอเป็นทางที่จะระลึกไปข้างหน้าบ้าง

โรงเรียนนั้นเปรียบเหมือนบิดามารดาของนักเรียน ตามธรรมดาเวลานั้นเมื่อลูกโตแล้วบิดามารดาก็ส่งออกไปครองเรือน ประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเอง โรงเรียนก็เหมือนกัน เมื่อนักเรียนจบชั้นสูงสุดของโรงเรียนแล้วก็ต้องออกไปเพื่อเล่าเรียนให้สูงขึ้นไปอีก และเมื่อบิดามารดาเห็นลูกไปมีความเจริญ ก็มีความยินดี ถ้าลูกไปประสบโชคร้ายบิดามารดาก็มีความโศกเศร้า โรงเรียนก็เช่นกัน เมื่อเห็นนักเรียนไปมีความเจริญ โรงเรียนก็ยินดี ถ้านักเรียนไปทำไม่ดี โรงเรียนก็เสียใจ

เมื่อนักเรียนอยู่ในโรงเรียน ก็มีโอกาสอบรมสั่งสอน แต่เมื่อนักเรียนพ้นโรงเรียนไปแล้วก็ตามไปสอนอีกไม่ได้ นักเรียนต้องเอาคำสั่งสอนที่ได้รับเมื่อยังเป็นนักเรียนนี้แหละไปพิจารณาตัดแปลงใช้เอาเอง ตอนนี้นักเรียนต้องเป็นที่พึ่งของตัวเอง ทำดีก็ได้ดีเอง ทำชั่วก็ได้ชั่วเอง โรงเรียนจะไปช่วยเหลือดังที่เรียนอยู่ด้วยกันไม่ได้แล้ว

การอบรมที่นักเรียนได้รับไปจากโรงเรียนนี้ เป็นการอบรมที่อาจให้นักเรียนเข้าสมาคมได้ ให้นักเรียนรู้จักประโยชน์ส่วนรวม ไม่นึกถึงประโยชน์ส่วนตัวก่อน เพราะฉะนั้นเมื่อนักเรียนมหาวิทยาลัยไปอยู่ที่ใด ก็ย่อมมีความคิดแปลกกับคนอื่น ๆ ในที่

นั้นอย่างเห็นได้ง่าย เช่น เมื่อนักเรียนชั้นเตรียมอุดมปีที่สองของเราไปสอบไล่ที่โรงเรียนสวนกุหลาบฯ เมื่ออาทิตย์ก่อนนี้ ผู้ที่เขาได้เห็นความเป็นระเบียบของเรา ก็รู้สึกแปลก และมีความเกรงอกเกรงใจ

ดังนั้นเมื่อนักเรียนที่สำเร็จในปีนีไปเข้ามหาวิทยาลัย นักเรียนจะต้องไปรวมกับคนหมู่มากที่มาจากที่ต่างๆ กัน ก็ต้องทำตัวให้สง่าผ่าเผย และเมื่อมีโอกาสเขาจะใช้อะไรเราก็ต้องช่วยเขาทำด้วยความเต็มใจ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม แต่จงอย่าเย่อหยิ่ง เพราะจะทำให้คนเขาหมั่นไส้

การไปเรียนในมหาวิทยาลัยนั้น ข้อสำคัญอันหนึ่งที่จะพานักเรียนไปสู่ความดีหรือความชั่วได้ คือ เรื่องเพื่อน ซึ่งเราจะต้องเลือกคบ คนที่ยกย่องเราเสมอหรือคอยแต่ขูหน้าสลอนเวลามีการกินเลี้ยงไม่ใช่เพื่อนที่ดี เพื่อนที่ดีต้องคอยตักเตือนเวลาเราทำผิด เราทำดีจึงยกย่อง ถ้านักเรียนมีสติรู้จักผิดชอบชั่วดีไว้ได้ก็ยิ่งค่อยยังชั่ว แต่ถ้านักเรียนใจไม่แข็งพอ เพื่อนชั่วหลายคนชักนำไปในทางชั่วได้ก็ไม่ดี นักเรียนที่ได้รับการอบรมจากสถานที่เช่นนี้แล้ว จะต้องรู้ว่าอะไรดีอะไรไม่ดี การคบเพื่อนต้องระวัง ดังมีนิทานเตือนสติไว้ว่า

ครั้งหนึ่งพระพุทธเจ้าดำรงพระชาติเป็นพระยาเที้ย พระยาเที้ยนี้มีลูกอยู่หลายตัว พวกลูกๆ ของพระยาเที้ยชอบไปเล่นกับกิ้งก่าเงื่องๆ พระยาเที้ยห้ามปรามลูกก็ไม่ฟัง ยังขึ้นไปเล่นกับกิ้งก่าเสมอ แต่ลูกพระยาเที้ยมีกำลังมากกว่า จึงมักทำกิ้งก่าเจ็บเสมอโดยมิได้เจตนา กิ้งก่าจึงผูกใจเจ็บเสมอมา ต่อมาถึงฤดูล่าเหยื่อเพื่อเอาหนัง กิ้งก่าเห็นได้โอกาสจะแก้แค้นลูกพระยาเที้ย ไปบอกรูเที้ยแก่พราน พรานก็เอาไฟมาสมตามรูเหล่านั้น ลูกพระยาเที้ยทนร้อนอยู่มิได้ ต้องออกมาจากรู ถูกฆ่าตายเป็นอันมาก การที่ลูกพระยาเที้ยต้องเสียชีวิตลงครั้งนี้ก็เพราะคบเพื่อนโดยไม่พิจารณาเสียก่อนนั่นเอง

ในมหาวิทยาลัยนั้นที่เรียนมีน้อย แต่ผู้ที่ต้องการเรียนมีมาก จึงต้องมีการสอบแข่งขันกัน ใครไม่เก่งจริงๆ ก็เข้าเรียนไม่ได้ ถึงเข้าเรียนได้แล้วก็อย่าทะนงตัว บางทีก็ต้องออกเสียกลางคันเพราะความรู้ไม่ถึง ตัวอย่างมีมาแล้วมากมาย ดังนั้น

ต้องหมั่นชวนชววย การมีความประพฤติดีนั้นจริงอยู่ เป็นทางให้ครูบาอาจารย์เอ็นดูรักใคร่ แต่ถ้าคนนั้นๆ ไม่มีความรู้ ครูอาจารย์ก็ช่วยไม่ได้ ต้องพ้นไปจากมหาวิทยาลัยตั้งนิทานที่ว่า

ครั้งนั้นพระพุทธเจ้าดำรงพระชาติเป็นอาจารย์สอนศิลปวิทยาต่างๆ อาจารย์นี้มีลูกศิษย์ลูกหามาก และเป็นที่ยกย่องนับถือของคนทั่วไป ลูกศิษย์คนหนึ่งพยายามรับใช้จนอาจารย์ชอบมาก เช่นวันหนึ่ง อาจารย์จะนอน แต่เตียงขาไม่เสมอกัน ทำให้ศีรษะต่ำกว่าเท้าอยู่จึงให้ลูกศิษย์คนนั้นไปหาไม้มาหนุนขาเตียง

ลูกศิษย์ไปหาไม่ได้มาท่อนเดียว จึงเอาไม้นั้นหนุนศีรษะอาจารย์ให้สูงขึ้นข้างหนึ่ง อีกข้างหนึ่งเอาขาของตนเองหนุนไว้ สู้สุดส่าห์อดนอนเพื่อปรนนิบัติอาจารย์ดังนี้ แต่เสียที่ตนเป็นคนโง่ อาจารย์สอนอะไรก็ไม่เข้าใจอาจารย์พยายามสอนด้วยวิธีต่างๆ ก็ไม่เป็นผลสำเร็จ ในที่สุดจึงใช้วิธีสุดท้าย คือให้ศิษย์ออกเที่ยวพบอะไรให้มาเล่าให้ฟัง เพื่อให้ศิษย์เข้าใจเปรียบเทียบในการที่จะเกิดปัญญาภายหลัง

ในวันแรก หลังจากศิษย์ไปเที่ยวกลับมาแล้ว

อาจารย์ : วันนี้ไปพบอะไรมาล่ะ ?

ศิษย์โง่ : พบงูขอรับ

อาจารย์ : รูปร่างมันเป็นอย่างไร ?

ศิษย์โง่ : เหมือนงอนโดขอรับ

อาจารย์นึกว่า พอฟังได้

วันที่สอง

อาจารย์ : วันนี้ไปพบอะไรมา ?

ศิษย์โง่ : พบข้างขอรับ

อาจารย์ : ข้างรูปร่างเป็นอย่างไร ?

ศิษย์โง่ : เหมือนงอนโดครับ

อาจารย์นึกถ้าคงไปเห็นงวงข้างเข้า พอฟังได้

วันที่สาม

อาจารย์ : วันนี้ไปพบอะไรมาล่ะ ?

ศิษย์โง่ : พบกออ้อยขอรับ

อาจารย์ : รูปร่างเป็นอย่างไร ?

ศิษย์โง่ : เหมือนงอนโกขอรับ

อาจารย์นึก อ้อยบางลำคคๆ คงเหมือนงอนโกได้

วันที่สี่

อาจารย์ : ไง วันนี้ไปไหนมา ?

ศิษย์โง่ : ไปกินเลี้ยงขอรับ

อาจารย์ : เขาเลี้ยงอะไร ?

ศิษย์โง่ : เขาเลี้ยงนมสดกับนมเปรี้ยวขอรับ

อาจารย์ : เป็นอย่างไร นมสดกับนมเปรี้ยว ?

ศิษย์โง่ : เหมือนงอนโกขอรับ

ถึงตอนนี้อาจารย์ออกปากว่า เหลือเงินเสียแล้ว ถึงแสนจะเอ็นดูสักเพียงใด ก็ต้องให้ศิษย์นั้นออกไป เพื่อคนอื่นที่ต้องการเรียนและมีสติปัญญากว่าได้มาเรียน แทนที่

อีกอย่างหนึ่งนั้นในมหาวิทยาลัย เขามักเลือกคนไปเป็นกรรมการต่างๆ และเป็นเกียรติแก่คนที่ได้รับเลือกตั้ง แต่การที่จะเลือกใครนั้น เขาต้องดูความสามารถของคนต่างๆ ว่ามีความละเอียดรอบคอบประการใด ดังมีนิตานการเลือกซุบเลี้ยงคนของพระเจ้าแผ่นดินว่าไว้ดังนี้

วันหนึ่งพระเจ้าแผ่นดินเสด็จประพาสทางชลมารค บังเอิญได้ยินเสียงสุนัขร้อง จึงใช้ให้มหาดเล็กขึ้นไปดูด้วยกันหลายคน

คนที่หนึ่ง มาทูลได้แต่เพียงว่าสุนัขร้องเพราะมันออกลูก

คนที่สอง ทูลอย่างคนที่หนึ่งพร้อมกับบอกด้วยว่าลูกสุนัขมีที่ตัว

คนที่สาม ทูลได้ทั้งหมดว่าลูกสุนัขเป็นตัวผู้กึ่งตัว ตัวเมียกึ่งตัว และมีสีอะไรบ้าง
พระเจ้าแผ่นดินจึงชุบเลี้ยงมหาตเล็กคนที่สาม ให้ตำแหน่งใหญ่โตเพราะ
เป็นผู้มีความละเอียดดีที่สุด

ความเหล่านี้แหละ ขอให้นักเรียนเอาไปคิดดู และใช้เมื่อถึงคราวจำเป็น
จงอย่าลืมว่าเราเปรียบเหมือนไม้ขีดไฟที่อยู่ในกล่องที่มีตราติดอยู่แล้ว ก็จงเป็นไม้ขีดไฟ
ที่ดี ให้เขาหยิบใช้ได้ตลอดเวลา

ขอความสวัสดิ์มีชัยจงเป็นของนักเรียนทุกคนที่จะจากไป

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๔๓

บันทึกโดย *ม.ร.ว. คัตราสภณ สวัสดิวัตน์*

นักเรียน การพูดกันวันนี้เป็นการพูดกันครั้งสุดท้ายสำหรับปีนี้ และเราก็ได้
ว่ากันมา ได้อบรมสั่งสอนกันมาตั้งแต่ต้นปีจนถึงสอบไล่ซึ่งทำเพื่อให้รู้ว่าการที่
สั่งสอนกันมานั้นมีความรู้กันแค่ไหน และสมควรให้เลื่อนชั้นขึ้นไปหรือไม่ ในส่วน
ความประพฤติก็เหมือนกัน เราก็จะได้ทดลองกัน ถึงเราไม่มีการให้คะแนนแต่
เป็นการดูในการสอบไล่และการปฏิบัติตอนปลายปี ว่าจะสมควรให้ผ่านไปโดย
เรียบร้อยหรือไม่

สิ่งใดที่เราทำมาตั้งแต่ต้นปี เราก็ควรทำให้ดีเรื่อยไปอีก ๒-๓ วันจนถึง
วันสุดท้ายของปีการศึกษา ถ้าไม่มีเหตุอะไรเกิดขึ้นก็หมายความว่าเธอสอบไล่ได้ใน
ทางความประพฤติด้วย ดังนั้นจงปฏิบัติตัวให้ดีอย่าเพอเธอ แม้สิ่งใดซึ่งเห็นว่า
เป็นการผิดเพียงเล็กน้อยก็อย่าทำ เพราะเมื่อทำบ่อยครั้งเข้าก็เป็นความผิดใหญ่ๆ
ได้เหมือนกัน พระพุทธเจ้าทรงเทศนาไว้ว่า น้ำที่หยดลงไปในหมอน้ำที่ละหยดเมื่อ
นานเข้าก็เต็มหมอน้ำได้ ดังนี้

เมื่อเธอมาอยู่ในโรงเรียนโดยความเรียบร้อยมาทั้งปี โรงเรียนจะปล่อยให้
พวกเธอทำเหลวไหลในตอนปลายปีเช่นนี้ไม่ได้ เธอต้องตั้งใจให้มั่นคง พยายามฝ่า
อุปสรรคอีกเพียง ๒-๓ วันเท่านั้น ครูใหญ่ของพัชฌาสัยในอังกฤษที่ผู้บังคับการ
เคยอยู่ กล่าวในที่ประชุมนักเรียนในวันเปิดเรียนปีใหม่ให้นักเรียนใหม่เข้าใจว่า

“โรงเรียนคือสถานทีี่ซึ่งเมื่อผู้ใดเข้ามาอยู่แล้ว จะทำอะไรตามชอบใจไม่ได้ ดั่งนั้นนักเรียนในโรงเรียนนี้ก็ควรจะประพฤติตนให้เรียบร้อยไปตามที่ควรจะเป็น”

เมื่อพวกเขาอยู่มั้ใหม่ โรงเรียนให้เธอสวดมงคลสูตรคาถา เพื่อเดชะบารมีของคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าจะได้บันดาลให้เธอมีความเจริญ และบัดนี้ในวันอาทิตย์สุดท้ายแล้วจึงให้เธอสวดมงคลสูตรคาถาอีก เพื่อจะได้ไปคุ้มครองพวกเขาทีี่จะกลับไปอยู่ที่บ้าน

ต่อไปนี้ขอให้นักเรียนจงจดจำพุทโอรุวาทสี่ประการ คือ ถ้านักเรียนปฏิบัติแล้วจะมีความเจริญ พุทโอรุวาท ๔ ประการ ประการแรกคือ ความจริง เพราะความจริงนั้นจะนำไปสู่ความเชื่อถือและนับหน้าถือตา แม้กระทั่งถึงเราไม่มีหลักฐานอะไร แต่เรามีความจริงก็คงมีคนนับถือได้ เป็นการตรงข้ามกับการทีี่ไม่มีความจริงคนจะพากันรังเกียจไม่คบค้าสมาคม ประการที่สอง คือการฝึกฝนอบรม อันจะทำให้เกิดความเป็นผู้มีมาริการินอย่ง่าย ซึ่งเมื่อถึงคราวอั้บจนก็เอาตัวรอดไปได้ ข้อนี้โรงเรียนอบรมนักเรียนหนักหนา อาหารของโรงเรียนล้วนแล้วแต่เป็นประโยชน์แก่นักเรียนแต่จะไม่ได้รสเลิศเหมือนอาหารของห้อยเทียนเหลาเพราะถ้าอบรมให้เธอกินอาหารของห้อยเทียนเหลาเสมอไปเธอก็จะเคยตัว และเมื่อถึงคราวอั้บจนก็จะเอาตัวไม่รอด ประการที่สาม คือ ความอดกลั้บ เช่นมีคนมายั้วเราเพื่อให้เราโกรธ ถ้าเราโกรธจริงอย่างทีี่เขาหวังเขาก็สนุก แต่ถ้าเราเฉยเสียเขาก็คงไม่กล้ามารบกวนเราอีก ดั่งเช่นเรื่องทีี่เคยเล่าให้ฟังมาแล้ว คือเรื่องของผู้บงคั้บการเองเมื่อยังเป็นนักเรียนทีี่อังกฤษโดยทีี่เป็นคนไทย พวกเขาคนอังกฤษจึงอยากรู้ว่าพวกเขาหน้าตาทีี่จะมีใจคอดุร้ายประการใดหรือไม่ ก็หาโอกาสอยู่จนถึงวันอาทิตย์ทีี่พวกเขาเด็กๆ พวกเขาแต่งตัวอย่างสวยงามไปโบสถ์ เมื่อกลับจากโบสถ์ พวกเขาเด็กๆนั่งคอยที่อยู่ก็แกล้งปิดหวมกของ ผู้บงคั้บการตกแล้วเตะเล่น ถ้าเราโกรธไปไล่เตะพวกเขา เขาก็จะยิ่งสนุกกันใหญ่ เราจึงเลยร่วมวงเตะหวมกของเรากับเขาด้วย โดยการยอมเสียหวมกเสียไปเดี๋ยวดังนี้ทีี่หลังผู้บงคั้บการก็เลยไม่ถูกยั้วเข้าอีก เพราะเขาไม่ได้ผลตามหวัง ดั่งนั้นเมื่อถึงคราวจำเป็นเราก็ต้องอดกลั้บ เพื่อฝ่าฟันอุปสรรคไปได้ ประการที่สี่ คือการบริจา

อันจะทำให้เรามีพวกพ้องมากขึ้น เช่นการแบ่งปันขนมให้คนต่างๆ เมื่อเรามีมากพอ ยิ่งเป็นหัวหน้ายิ่งสำคัญ เพราะถ้ามีพวกพ้องมากการว่ากล่าวปกครองก็เป็นไปได้โดยง่าย ขอให้นักเรียนจำกัดสี่ประการนี้ไว้ให้ดี เพื่อความเป็นมงคลของนักเรียนเอง เมื่อนักเรียนนำเอาไปปฏิบัติ

อีกอย่างหนึ่งคือการรู้จักคุณคน ได้บอกกันมาแล้วว่า ครูบาอาจารย์ที่อยู่ในโรงเรียนนี้ เป็นคนสอนเรามา เราต้องเคารพเชื่อฟังเพื่อจะให้ครูมีแก่ใจสอน แต่ถ้าสอนไปนักเรียนไม่ฟัง ครูก็เบื่อหน่าย นอกจากนี้ครูยังมีหน้าที่เหมือนบิดามารดาของเธออีก เวลาเธอมีทุกข์ร้อน เมื่ออยู่โรงเรียนประจำปรับทุกข์กับบิดามารดาไม่ได้ก็มีครูเป็นที่ปรึกษา ดังนั้นเธอต้องเคารพครู เมื่อเธอเลื่อนมาอยู่ชั้นสูงขึ้น อย่าละความเคารพครูชั้นต่ำๆ ฉันทิที่ตึกสวยงามต้องมีรากฐานดี ความรู้ของเธอมียาอยู่ชั้นสูงได้ก็เพราะครูชั้นต่ำให้ความรู้รากฐานดีมาแก่เธอนั่นเอง เธอจึงควรเคารพครูทุกๆ คน

ประการสุดท้ายที่จะพูดในวันนี้ก็คือการคบเพื่อน อันมีทั้งดีและชั่ว ในกลุ่มคนหมู่มากเช่นนี้ เธอก็โตพอที่จะดูคนออกแล้ว ผู้บังคับการก็ได้พูดมามากแล้วถึงเรื่องการคบเพื่อน จึงไม่ขอพูดมากอีก ขออย่าไว้เท่านั้นว่า ให้ระวัง

ในที่สุดขอบอกเธอว่า เวลาที่เหลืออีก ๒-๓ วันนี้ขอให้เป็นเวลาสำหรับสอบความประพฤติ ขอให้สอบไล่ได้ดี จะได้เป็นศรีแก่วงศ์ตระกูล เมื่อกลับไปบ้าน คุณพ่อคุณแม่จะได้พอพอใจ ภูมิใจในบุตรของท่าน ทุกคนต้องทำให้คุณพ่อคุณแม่ได้รับความเบิกบาน หลังจากที่เธอจากท่านมาอยู่โรงเรียนแล้วทั้งปี

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๓

บันทึกโดย จีระศักดิ์ เจนธุระกิจ

วันนี้เป็นวันอาทิตย์แรกที่เราประชุมพร้อมกัน มีเรื่องที่เราได้กระทำไปแล้ว ตั้งแต่กลับมาจากจนถึงวันนี้ อันควรจะพูดกับนักเรียนพอเป็นทางไว้ เมื่อวันที่ ๒๓ พฤษภาคมได้ไปทำหน้าที่อันสำคัญยิ่ง ซึ่งนักเรียนวชิราวุธต้องกระทำ คือเราได้ไปเฝ้าถวายตัวพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และทูลเกล้าฯถวายของเนื่องในงานพระราชพิธีอภิเษกสมรส การปฏิบัติเช่นนี้เป็นการแสดงความจริงรักภักดี โดยเฉพาะในสมัยซึ่งโรงเรียนเรามีชื่อว่าโรงเรียนมหาดเล็กหลวง นักเรียนเข้ามาศึกษาในโรงเรียนเมื่อถึงเวลาสมควร เราต้องถวายดอกไม้รูปเทียนแสดงว่าเราเป็นมหาดเล็กโดยตรงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว บัดนี้เราเปลี่ยนชื่อเป็นวชิราวุธวิทยาลัย การเปลี่ยนแปลงเปลี่ยนแต่ชื่อ ส่วนกิจวัตรและระเบียบประเพณีของเรายังคงเดิมไม่เปลี่ยน การที่เราไม่ได้ถวายตัวมาจากบัดนี้ เพราะเรายังไม่มีโอกาสจะทำได้ การที่เราเป็นมหาดเล็กของท่านเราต้องรู้หน้าที่ของเราที่จะต้องกระทำ สมัยโรงเรียนมหาดเล็กหลวง เรามีเพลงประจำโรงเรียนของเรา สำหรับเตือนใจนักเรียนให้รู้จักหน้าที่ของตัวในฐานะที่เป็นมหาดเล็กของพระเจ้าอยู่หัว เพลงบทนั้นมีข้อความดังนี้ :-

เรานักเรียนมหาดเล็กเด็กในหลวง	ทั่วทั้งปวงภักดีจะมีไหน
กตัญญูฝังจิตติดดวงใจ	จนเติบโตใหญ่ไม่จางไม่บางเบา
ผู้ใดลืมพระคุณกรุณา	พวกเราไม่คบค้าดูหน้าเขา

คนเช่นนั้นเป็นสัตว์จะกัดเรา	ถ้าขึ้นเข้าใกล้มันอันตราย
อันพวกเรารักเจ้าชีวิตมัน	ยอมสละชีวิตันทูลถวาย
รักษาชาติศาสนากว่าจะตาย	เป็นผู้ชายชาติไทยไม่ลืมเอย

นี่เป็นข้อความที่สอนให้เรารู้จักหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติในเวลานั้น เราวิชราวุธ วิทยาลัยเป็นผู้บรมรคสืบทอดมา ก็ต้องปฏิบัติตามและรักษาประเพณี ซึ่งเป็นหน้าที่ของโรงเรียนในครั้งนั้น นักเรียนจะเห็นได้เองแล้วว่าเรามีฐานะต่างกับโรงเรียนอื่น ฉะนั้นข้อเหลวไหลต่างๆ ซึ่งโรงเรียนอื่นอาจทำ พวกเราทำไม่ได้ เพราะเราเป็นนักเรียนในโรงเรียนของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นมหาดเล็กของท่าน และท่านมีพระราชประสงค์จะให้โรงเรียนอบรมขอให้เป็นคนมีศาสนา เป็นผู้ดีและมีความรู้ เพื่อเธอจะได้อดทน แข็งแรง กล้าหาญ มีความสัตย์ กตัญญู ไม่สำร่วย หยิบหยัง กินง่ายนอนง่าย กล้าเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ทั้งนี้เพื่อเธอจะได้ยึดถือเป็นหนทางสำหรับการครองชีพของตนเองในภายหน้า

การสอบไล่ชั้นเตรียมอุดมปีที่สองแผนกวิทยาศาสตร์ปีที่แล้วมาได้ผลเป็นที่น่าพอใจ คือโรงเรียนส่งเข้าสอบไล่ ๑๙ คน สอบไล่ได้ ๑๓ คน และอยู่ในพวกคะแนนที่ดีที่สุด ๕๐ คนทั่วประเทศไทยถึง ๔ คน เมื่อเทียบกับโรงเรียนที่มีชื่อเสียงที่คนนิยมมากที่สุด ๒ โรงเรียนแล้วได้ผลดังนี้ โรงเรียนหนึ่งมีผู้สอบไล่ได้ ๓๐๔ คน ได้อยู่ในพวกคะแนนดี ๕๐ คนแรก เพียง ๒๖ คน อีกแห่งหนึ่งเขาสอบไล่ได้ ๕๒ คน และอยู่ใน ๕๐ คนแรก ๗ คน

ถ้าจะนำเอาผลของการสอบไล่ของเราไปเปรียบเทียบกับ ๒ โรงเรียนนั้น เราต้องเทียบลงมาให้ได้มาตรฐานเดียวกันก่อน จึงจะเปรียบเทียบกันได้ มาตรฐานที่เขานิยมกันทั่วโลกคือ เทียบให้เป็นส่วนร้อยเหมือนกันเสียก่อน โรงเรียนแรกสอบไล่ได้ ๓๐๔ คน และมีผู้อยู่ในพวก ๕๐ คนแรกของประเทศไทย ๒๖ คน คิดได้ร้อยละ ๘.๕ โรงเรียนหลังสอบได้ ๕๒ คน มีผู้อยู่ในจำพวก ๕๐ คนแรก ๗ คน เทียบได้ร้อยละ ๑๓ กว่า ของเราสอบได้ ๑๓ คนอยู่ในพวก ๕๐ คนแรก ๔ คน เทียบได้ราวร้อยละ ๓๐

ซึ่งแสดงว่าผลการเรียนของเราไม่น้อยหน้าโรงเรียนชายแห่งใดเลย ตอนไปเข้าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นักเรียนของเราสมัคร ๑๒ คน สอบคัดเลือกได้ ๑๐ คน บางคนจะมีการสัมภาษณ์ก่อนรับ แต่เมื่อกรรมการทราบข่าว ไปจากวชิราวุธวิทยาลัย เขาก็ยินดีรับรองว่า ไปจากโรงเรียนที่ได้รับความอบรมมาเคร่งครัดแล้ว การสอบก็เข้าไปเพื่อเป็นพิธีเท่านั้น และเขาได้หมด ทั้งนี้แสดงว่าเขาเชื่อถือและรับรองเกียรติของเราเพียงไร

ปีนี้โรงเรียนได้ปรับปรุงกติกาการสอบไล่ภายในโรงเรียนขึ้นใหม่ คือแบ่งวิชาออกเป็นหมวด นักเรียนต้องได้คะแนนไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๔๐ ของแต่ละหมวด และได้คะแนนรวมทุกวิชาไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๕๐ จึงจะถือว่าสอบไล่ได้ในชั้นที่ตัวเรียน ดังนั้นนักเรียนจงทราบเสียแต่บัดนี้ และจงพยายามเรียนด้วยความอุตสาหะ ผลสำเร็จก็จะเป็นของตัวเองในการสอบไล่ปลายปี

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมมหาวิทยาลัย

วันที่ ๔ มิถุนายน ๒๔๙๓

บันทึกโดย จีระศักดิ์ เจนธุระกิจ

ธรรมของพระพุทธเจ้าที่ทรงสั่งสอนสาวกของพระองค์นั้น เป็นข้อที่พระองค์ได้ทรงเห็นเอง และทรงปฏิบัติด้วยพระองค์เองจนเกิดผลดีแล้วทั้งนั้น พระองค์ได้ทรงจัดธรรมเหล่านี้ไว้เป็นหมวดหมู่ และเกี่ยวเนื่องโยงถึงกัน วันนี้จะนำธรรมของพระองค์หมวดหนึ่งมากล่าวให้นักเรียนฟัง ธรรมหมวดนี้คือศรัทธา ศีล สุตตะ จากะ และปัญญา ถ้าใครปฏิบัติได้ย่อมเจริญแก่ตัวเองไม่ต้องสงสัย

ศรัทธา คือการเชื่อนี้ พระองค์ทรงบัญญัติไว้ว่า อย่าให้เชื่ออย่างมงาย เห็นใครเชื่ออะไรก็เชื่อตามเขาเช่นนั้น ใช้ไม่ได้ การเชื่อต้องเชื่อด้วยเหตุผล ต้องเอามาเปรียบเทียบหลายประการ เมื่อแน่ใจเห็นว่าดีแล้วพร้อมด้วยเหตุผลทุกประการ แล้วจึงเชื่อ การเปรียบเทียบก็เหมือนกันจะต้องเปรียบเทียบแต่สิ่งซึ่งอยู่ในมาตรฐานเดียวกัน เช่นคน ๕๐ คนขุดร่องน้ำยาว ๕๐ เมตรแล้วในวันเดียว เรามีคน ๑๐ คนจะขุดร่องน้ำให้เสร็จในวันเดียวย่อมไม่ได้ การเลือกโรงเรียนเพื่อการศึกษาของเรา ก็เหมือนกัน นักเรียนบางคนเห็นว่า โรงเรียนบางแห่งในชั้นเตรียมอุดมศึกษา มีผู้สอบไล่ได้คราวละตั้ง ๓๐๐-๔๐๐ คน อย่างโรงเรียนเราสอบได้เพียง ๑๓ คน ตัวอยากสอบไล่ได้บ้าง ลาออกจากโรงเรียนเราจะไปอยู่โรงเรียนนั้นบ้าง แต่โรงเรียนนั้นก่อนรับเขามีกการสอบไล่คัดเลือก ตัวคัดเลือกไม่ได้จะกลับมาเข้าที่เราอีกก็เข้าไม่ได้ เพราะว่าเมื่อตัวออกไปเราบรรจุนักเรียนใหม่เข้าแทนที่เสียแล้ว ที่เต็มรับไม่ได้

อีก ปีนี้มันนักเรียนเช่นนี้หลายคน ซึ่งในที่สุดต้องเร่ร่อนหาที่เรียน หากว่าตัวมีศรัทธา อยู่ในตัว ความเชื่อนี้ก็ไม่เกิดขึ้น นี่เห็นผลทันตาว่าการเชื่ออย่างมงายโดยปราศจากเหตุผลเป็นผลร้ายแก่ตัวเพียงไร

เรื่องเช่นข้างบนนี้นักเรียนควรไตร่ตรองดูว่า โรงเรียนซึ่งมีผู้สอบไล่ได้ตั้ง ๓๐๐-๔๐๐ คนนี้ เป็นโรงเรียนสอนเฉพาะเตรียมอุดมศึกษาไม่มีชั้นอื่น การเข้าเขาต้องการคนเพียง ๖๐๐ คน และมีนักเรียนสมัครตั้ง ๑,๐๐๐-๒,๐๐๐ คน ฉะนั้นคนที่ จะเข้าได้ต้องเก่งจริง วิชาวุฒวิद्याลัยของเราสอนตั้งแต่ชั้นประถมหนึ่งถึงเตรียม อุดมปีที่สอง ในชั้นอุดมปีที่สองเราจะมีนักเรียนได้ก็เพียงประมาณ ๒๐ คน และถ้า เป็นนักเรียนที่เราได้อบรมมาแล้วแต่เล็ก จะเก่งไม่เก่งเราก็เลื่อนให้ขึ้นไปเรียนในชั้น เตรียมอุดมทั้งนั้น เมื่อสอบไล่ชั้นมัธยมปีที่หกได้ นอกจากผู้ นั้นจะมีหัวเหมาะทาง วิชาอาชีพอย่างอื่นเป็นต้น เท่านั้นที่เห็นได้แล้วว่า นักเรียนในโรงเรียนที่ว่านั้นเป็นเด็ก หัวกะทิทั้งนั้น

ชั้นเตรียมอุดมแผนกวิทยาศาสตร์ของเราส่งเข้าสอบไล่เพียง ๑๙ คน เมื่อ ได้ ๑๓ คน ก็ควรจะพอใจ เฉพาะอย่างยิ่งใน ๑๓ คน ที่เราสอบไล่ได้ มีผู้ได้คะแนน สูงอยู่ในพวกได้คะแนนดีที่สุด ๕๐ คนของประเทศไทยถึง ๔ คน เช่นนี้เราก็ภูมิใจ ในเกียรติของเรา เพราะถ้าจะเปรียบกันแล้วก็ต้องเทียบเป็นส่วนร้อย พวกเราได้ คะแนนดีที่สุด ๔ คนในจำนวนที่สอบไล่ได้ ๑๓ คน เมื่อเทียบส่วนร้อยก็ตร้อยละ ๓๐ กว่า ซึ่งไม่มีโรงเรียนชายแห่งใดในประเทศไทยทำสถิติได้สูงถึงเพียงนี้ในปี

ศีล เรา รู้กันอยู่และเห็นกันอยู่ทุกวันว่าผู้ที่ไม่มีศีลนั้นเป็นอย่างไร เราได้ ยินเกือบจะไม่เว้นแต่ละวัน ว่ามีการคอร์ปชั่นที่โน่นบ้างที่นี้บ้าง จักกัน ปล้นกัน ดังนี้ เป็นต้น เหตุเหล่านี้ล้วนแต่มาจากผู้ไร้ศีลทั้งนั้น ถ้าเรามีศีลประจำตัว ศีลจะป้องกัน ไม่ให้เราเป็นผู้ทุจริตได้ ผู้ที่ไม่มีศีลจะทำความชั่วต่างๆได้ เช่นพวกเรานักเรียน วิชาวุฒวิद्याลัยที่มีโอกาสมารับการศึกษาอยู่ ณ ที่นี้ก็โดยพระมหากรุณาธิคุณ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์สร้างวิชาวุฒ วิद्याลัยขึ้น พระองค์ทรงมีพระคุณแก่พวกเราเป็นอย่างยิ่ง ผู้ที่ไม่มีศีลคงไม่นึกถึง

ข้อนี้ เลยขาดความกตัญญูไป ทั้งนี้ นักเรียนจะเห็นได้ว่าผู้ไม่มีศีลแล้วจะกระทำ ความชั่วช้าเลวทรามอย่างไรก็กระทำได้ แต่ผู้มีศีล ศีลคอยเตือนให้ประพฤติดี และ ห้ามมิให้ประพฤติชั่วหรือปฏิบัติกิจการผิดกฎหมายของบ้านเมืองฉะนั้นผู้ใดมีศรัทธา แล้วต้องมีศีลประกอบไปด้วยจึงจะเจริญ

สุตะ คือการฟังนี้ หมายถึงการฟังที่เป็นกุศล ฟังสิ่งซึ่งผู้มีวิชาความรู้กล่าว จะได้ถ่ายทอดความรู้ของท่านผู้นั้นมาใส่ตัวเรา การฟังเรื่องเหลวๆ แผลกๆ เช่น เมื่อ คินนี้มีปล้นกันที่ไหน จับผิดเถื่อนได้ก็ร้าย คนนั้นนินทาคนนี้ให้ฟังต่างๆ เช่นนี้ ไม่ใช่ การฟังที่เป็นกุศล การฟังเวลานี้พวกฝรั่งกำลังนิยมและกระทำกันเป็นการใหญ่โต เรียกว่าโสตศึกษา ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงสั่งสอนให้สาวกของพระองค์ปฏิบัติเมื่อ ครั้งพระพุทธกาลเป็นเวลากว่า ๒,๕๐๐ ปี มาแล้ว พวกฝรั่งเพิ่งจะมากกระทำให้ แพร่หลายขึ้นในไม่กี่ปีมานี้เอง เวลาครูสอนวิชาให้เรา ถ้าเราขาดสุตะคือไม่ฟัง มัว แต่เล่นและทำอย่างอื่นเสียในขณะนั้น ผลที่ได้คือไม่เข้าใจสิ่งที่ครูสอนและอาจสอบ ไม่ตก ดังนั้นผู้ที่มีศรัทธาและศีลแล้วจะต้องมี สุตะ ด้วยจึงจะดี

จาคะ คือการบริจาคนี้เราต้องกระทำโดยควรแก่กำลังและความสามารถ ของเรา บุคคลใดที่ร่ำรวยแล้วตระหนี่เหนียวแน่น เก็บรักษาทรัพย์สินไว้ ไม่คิดที่จะ ทำบุญทำกุศลบ้างแล้ว ผู้นั้นก็จะไม่ได้รับความสรรเสริญ มหาวิทยาลัยและโรงเรียน ต่างๆ ซึ่งมีชื่อเสียงในประเทศอังกฤษ ล้วนแต่สร้างขึ้นด้วยการบริจาคของบุคคล ผู้ใจบุญเกือบทุกแห่ง ของเรามีที่ไหนบ้าง นอกจากกวีราวุธวิทยาลัย ซึ่งสันเกล้าฯ ทรงสร้างขึ้นด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์แล้ว ก็มีอีกไม่กี่แห่ง ผู้ที่มีเงินร่ำรวย แล้วขาดการบริจาคนี้ไม่ต่อด้วยธรรมของพระพุทธเจ้าของเรา การบริจาคนี้ต้อง พิจารณาดูเหมือนกันว่า สิ่งที่จะทำนั้นได้ผลส่วนรวมหรือเปล่า ถ้าเป็นกิจการที่เกิด ผลส่วนรวมแล้ว และเรามีกำลังพอไม่ถึงกับทำให้เราเดือดร้อน เมื่อบริจาคไปแล้ว เช่นนี้ควรทำ โดยไม่ต้องรีรอ

ปัญญา ข้อนี้ นักเรียนรู้กันแล้ว ผู้ที่จะเจริญในภายหน้าต้องมีปัญญา ปัญหานี้จะทำให้เกิดได้ ก็ด้วยการอบรมการศึกษา ซึ่งเนื่องจากการได้รู้ได้ฟังมาก

การคิด การถาม และการเขียน ฉะนั้นเวลาเรียนนักเรียนจะต้องสำรวมใจ อย่า
โทยกเทยกโลเล ลาไปโน่นมานี่เสีย การกระทำเช่นนั้นจะไม่เกิดปัญญาคนที่ไม่มี
ปัญญา หรือมีปัญญาน้อยย่อมเอาชนะในการครองชีพในภายหน้าได้ยาก

ฉะนั้นเราผู้นับถือพุทธศาสนาจะต้องปฏิบัติตามพุทธบัญญัติหมวดนี้
คือต้องมีศรัทธา มีศีล, รู้จักฟัง, รู้จักบริจาคน และมีความเจริญใน
ภายหน้าได้

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๙๓

บันทึกโดย *ปรีดี ชาค*

นักเรียนทั้งหลาย วันนี้เป็นวันแรกที่เราได้มีการส่งคะแนนสอบซ่อมประจำเดือน สำหรับปีการศึกษา ๒๔๙๓ ผู้บังคับการขอชมเชยนักเรียนทุกคน ที่อุตสาหะทำคะแนนได้ดีแต่ขอตักเตือนว่า คนที่ได้ที่หนึ่งคราวนี้นั้นอย่าได้คิดประมาท นิ่งนอนใจว่าเราเรียนดีแล้ว คนอื่นยังมีอยู่อีกมาก ในโอกาสหน้าเขาอาจจะแย่งตำแหน่งที่หนึ่งของเธอไปก็ได้ เพราะฉะนั้นทางที่ถูกเธอควรจะต้องตั้งใจเรียนต่อไปให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป พยายามรักษาตำแหน่งที่หนึ่งของตนไปให้ได้ คนที่ไม่ได้ที่หนึ่งคราวนี้ ก็เช่นเดียวกัน ไม่ควรจะท้อใจ ต้องพยายามเล่าเรียนแย่งตำแหน่งที่หนึ่งในโอกาสต่อไปบ้าง

เมื่อ ๒-๓ วันมานี้ เราได้ประกอบกิจการสำคัญสำเร็จลุล่วงไปอันหนึ่งแล้ว คือการไหว้ครู ผู้บังคับการขอขอบใจนักเรียนทุกคน ที่ได้ร่วมมือกันปฏิบัติหน้าที่ของเธอสำเร็จไปโดยเรียบร้อย ในงานพิธีนี้ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งได้ให้เกียรติมาร่วมพิธีกับเราด้วย ได้กล่าวชมว่าทุกๆ คนทำดีเป็นระเบียบเรียบร้อยดีมาก

หน้าที่สำคัญของเราในภาคนี้ยังมีอีก คือ การแข่งขันกีฬารักบี้ฟุตบอล ปีนี้ นักกีฬาของเราตัวเล็กมาก แต่การกีฬาหนักกีฬาตัวใดๆ ไม่จำเป็นจะต้องเป็นฝ่ายชนะเสมอไป ถึงตัวเล็ก ก็อาจชนะได้ ถ้าเรารู้จักวิธีรวมกำลังเล่น มีปฏิภาณไหวพริบดี

และมีร่างกายแข็งแรง ขอให้หนักกีฬาที่ได้รับมอบเกียรติให้เล่นแทนโรงเรียน จง
ร่วมกันฝึกฝนตนเองให้เชี่ยวชาญ จะได้นำชัยชนะ เกียรติยศ ชื่อเสียงมาสู่โรงเรียน
และตัวเธอเอง

ในที่สุดนี้ ผู้บังคับการขอให้นักเรียนทุกคนจงปฏิบัติตามการเล่น การเรียน
ตลอดจนความประพฤติของตนให้ดี ภาคนี้เป็นภาคแรกถ้าเริ่มต้นปฏิบัติหน้าที่ให้ดีแล้ว
สิ่งที่เป็นมงคลก็จะปรากฏแก่ตัวเธอสืบไป

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๔๙๓

บันทึกโดย สอนอง เจริญยิ่ง

คราวก่อน ผู้บังคับการได้กล่าวถึงธรรมบทหนึ่งของพระพุทธเจ้าว่า ให้มีศรัทธา มีศีล รู้จักฟัง รู้จักบริจาค และมีปัญญา ข้อความต่างๆ นี้พระองค์ได้ตรัสไว้เป็นหมวดๆ แต่ละหมวดถ้าผู้ใดประพฤติตามก็จะมีผล เพราะพระองค์ได้ทรงค้นพบโดยปฏิบัติด้วยพระองค์เอง เมื่อทรงเห็นจริงแล้ว จึงได้ทรงนำมาสั่งสอนผู้อื่นให้ปฏิบัติตาม ผู้ที่ปฏิบัติตามย่อมได้รับผลดีและเกิดความเจริญแก่ตัว การปฏิบัติไม่ใช่ปฏิบัติชั่วคราวครั้งชั่วคราว ต้องปฏิบัติโดยสม่ำเสมอจึงจะได้ผล

วันนี้ จะพูดถึงธรรมอีกหมวดหนึ่ง ถ้าปฏิบัติได้จะเป็นมงคลแก่ตัว ธรรมหมวดนี้คือ ๑. มีความเชื่อคือศรัทธา ๒. ไม่ประมาท ๓. มีความเพียร ๔. มีปัญญา ความเชื่อ พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนให้เชื่อโดยมีเหตุผล ไม่ใช่เชื่ออย่างมง่าย ธรรมข้อแรกเรื่องความเชื่อถือนี้ ถ้าหมู่ใดคณะใดไม่มีความเชื่อถือนั้น หมุ่คณะนั้นก็ไม่มี ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีแต่ความระแวงกันไป เช่นการกีฬาถ้าไม่ไว้วางใจกัน บ้างมุ่งจะเล่นแต่ผู้เดียวก็เอาชัยชนะไม่ได้ การเล่นรักบี้ฟุตบอล สมมติว่าคนหนึ่งได้ลูกและพยายามดึงคู่ต่อสู้ได้แล้ว ถ้าส่งต่อไปให้อีกคนหนึ่งก็หวังจะทำทรย์ได้ แต่ไม่ส่งเพราะไม่ไว้วางใจกัน พาลูกไปเอง จนถูกจับ ทำทรย์ไม่ได้ทำให้เสียผลไป เช่นนี้ไม่ดี ความไว้วางใจกันเป็นของดี เราต้องเล่นรวมกันและกระทำตามหน้าที่ของตน ในการพิจารณาให้เครื่องหมายสามารถ ไม่จำเป็นว่าผู้ใดจะต้องเป็นผู้วางทรย์ได้มาก

เช่นนั้นหาไม่ได้ ผู้ที่เล่นดี เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในทีม ถึงแม้จะไม่ได้ทำทริลเลยจนทริลเดียว ก็อาจได้รับเครื่องหมายสามารถได้ ผู้เล่นดีต้องรู้จักเล่นรวมกำลังกัน และหลบหลีกคู่ต่อสู้ทำลู่อูทางให้ดี และส่งผู้อื่นซึ่งมีโอกาสดีกว่าในขณะนั้นให้เป็นผู้วางทริล โดยไม่หวงลูก อย่าพยายามไปคนเดียว อย่าลืมนึกว่ายังมีผู้เล่นอีก ๑๔ คน การรวมกำลังและแพ้นะทั้งพวกนี้ ไม่เฉพาะแต่ในด้านกีฬาเท่านั้น กิจการอื่นๆ ก็ควรเป็นเช่นเดียวกันจึงจะเกิดผลสำเร็จ

ธรรมข้อที่สองคือความไม่ประมาท ความประมาทเป็นของไม่ดี เราต้องไม่ประมาท ความประมาทคือ การหลงเชื่อตัวเองมากเกินไป เกิดความมัวเมา ทำดีแล้วก็ไม่ปรับปรุงตัวอีก ผู้ใดไม่ประมาทยอมถึงซึ่งความมีชัย อย่าประมาทว่าผู้อื่นเลวกว่าเรา ไม่ได้เหมือนเรา ใครขึ้นเป็นเช่นนั้นจะประสบโชคร้าย มีนิทานเล่าให้เด็กๆ ฟังเรื่องหนึ่งกล่าวว่า ครั้งหนึ่งมีเต่ากับกระต่ายทำวิ่งแข่งกัน กระต่ายนึกประมาทว่าตนมีฝีเท้าเร็วกว่าเต่ามาก พอวิ่งไปได้สักหน่อยก็นอนหลับเสีย เต่าพยายามคลานไปตลอดวันตลอดคืนจนถึงหลักชัยก่อนกระต่าย นี่แหละคือผลแห่งความประมาทละ ชนที่เจริญแล้วย่อมไม่ประมาท จะทำอะไรต้องทำให้ได้ดีที่สุด มีเรื่องจริงเกี่ยวกับความประมาทอยู่เรื่องหนึ่งคือ เมื่อผู้บังคับการยังเป็นผู้ปกครองนักเรียนอยู่ในอังกฤษ มีข้าราชการผู้ใหญ่คนหนึ่งมีฝีมือเล่นเทนนิสพอประมาณ ไม่ได้ถึงนักเรียนอีกหลายคน นักเรียนคนหนึ่งในงานนั้นบังเอิญมีโอกาสเข้ามาเล่นกับท่านผู้นั้น จึงนึกว่าถ้าเอาชนะบ่อยๆ แล้ว คงจะไม่ได้มาเล่นอีกจึงหย่อนฝีมือไว้ ครั้งแรกที่เล่นก็ทำแพ้ ท่านผู้นั้นมักจะพูดเชิงเหยียดหยามฝีมือต่างๆ ครั้งที่สองก็ลดฝีมือให้อีก แต่พอรู้สึกได้ว่าถูกเหยียดหยาม จึงเล่นอย่างจริงจังขึ้นมาจะเอาชนะบ้างก็เอาชนะไม่ได้ เพราะอีกฝ่ายหนึ่งได้ใจมีกำลังใจเสียแล้ว ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าเวลาเล่นกีฬาอย่าประมาท มีทางจะทำได้ต้องทำอย่าประมาท จนให้คู่ต่อสู้ได้ใจ ถึงเรามีฝีมือดีกว่า แทนที่จะชนะกลับแพ้ดังที่เล่ามา

ประการที่สามมีความเพียร นักเรียนต้องปฏิบัติได้ เพราะเป็นการแสดงความกล้าหาญอดทน อาจเอาชนะผู้ที่เก่งกว่าได้ เช่น นิทานเรื่องเต่ากับกระต่าย

เป็นต้น ความเพียรนี้ถ้าไม่ทำโดยสม่ำเสมอ ก็ไม่ได้ผลอะไร นักเรียนทุกคนที่นั่งอยู่ที่เคยผ่านความเพียรมาแล้ว เวลาสอบไล่ถ้าเราไม่รีบดูหนังสือ ทิ้งไว้จนเหลือเวลาอีกเดือนหนึ่งจึงจับขึ้นมาดูก็จะดูไม่ทัน ผลก็จะสอบไล่ตก เราต้องมีความเพียรเรื่อยๆ ตั้งแต่ต้น การกีฬาก็ต้องมีความเพียรจึงต้องฝึกกำลังให้อยู่ตัว เวลาพบกับคู่แข่งชั้นที่มีฝีมือทัดเทียมกัน แต่กำลังเราสู้เขาไม่ได้อาจแพ้ได้ การเรียนของเราก็ต้องมีความเพียรโดยสม่ำเสมอแต่ต้นปี

ประการสุดท้าย เรื่องมีปัญหา โรงเรียนได้พยายามทุกอย่างที่จะให้นักเรียนมีปัญหา ไม่เพียงแต่เรียนหนังสือเท่านั้น ต้องมีสิ่งซึ่งประกอบด้วยวิชาอื่นๆ ที่เราเรียน เช่น เรียนดนตรี ก็ไม่ใช่จะไปรับจ้างใครเป่าแตร แต่ฝึกหัดให้เป็นคนอ่อนโยน พุดจาไพเราะ เข้าสมาคมได้ การเรียนช่างไม้ ไม่ใช่ไปรับจ้างปลูกรือ้น แต่ต้องการให้เป็นผู้บังคับบัญชาคน ให้ความละเอียด ถ้าเป็นบ่าวก็ให้เป็นบ่าวชั้นสูง สอนให้เป็นคนมีระเบียบ อดทนต่อความลำบากตรากตรำ การกีฬาที่เหมือนกันสอนให้เราเป็นคนตัดสินใจได้เด็ดขาดและถูกต้อง กล้าสู้ซึ่งหน้า เหล่านี้ทำให้เกิดปัญหาทั้งสิ้น การที่เขาจะเลือกผู้บังคับบัญชาคนถ้าเขาคิดถูก เขาก็เลือกเอาแต่คนที่มีความสามารถรู้จักใช้คนได้ ถ้ามีการสอบคัดเลือกและมีผู้ได้คะแนนเท่าๆ กัน เขาจะเลือกเอาคนที่เขานักกีฬา ก่อน เพราะเป็นคนที่ไม่เห็นแก่ตัว ตัดสินใจได้รวดเร็ว เหมาะที่จะเป็นนายคน การปกครองคนจะต้องมีระเบียบวินัย นักเรียนจงอยู่ในกฎข้อบังคับของโรงเรียน ผู้ใดฝ่าฝืนผู้บังคับการจะโกรธมาก เวลาจะทำอะไรให้นึกถึงส่วนรวมมากๆ ธรรมเหล่านี้ขอให้นักเรียนจงจำไปปฏิบัติโดยสม่ำเสมอ จะเกิดผลสำเร็จแก่ตัวเธอเองเป็นมงคล จงปฏิบัติให้เคยชินจนติดเป็นนิสัย ความสำเร็จจะเป็นของเธอต่อไปภายหน้า

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๔๙๓

บันทึกโดย *อรรรณพ อินทรโกเศศ*

การเรียนของเราสำหรับภาคนี้ นับว่าสิ้นสุดลงในเดือนนี้ เมื่อนักเรียนกลับจากบ้านคราวนี้แล้วจะได้เริ่มสอบข้อมประจำภาควิชาบุชา และรวบรวมคะแนนเสร็จแล้วก็เป็นอย่างอันว่า การเรียนภาคนี้ได้สิ้นสุดลงโดยสมบูรณ์ นักเรียนกลับบ้านได้ อยากขอเตือนนักเรียนไว้ด้วยว่า ผู้ที่เคยทำคะแนนดีมาแต่ต้นแล้ว จงพยายามทำต่อไปอีกและให้ดียิ่งขึ้นอีก อย่ามักทะนงใจว่าตัวดีแล้ว เราจะต้องมีความเพียรให้สม่ำเสมอไป คนเราไม่ว่าจะทำอะไรทุกอย่าง ถ้าขาดความเพียร กิจการอันนั้นก็ จะไม่เกิดผลอันควรจะเกิด จะต้องเพียรเสมอไป ไม่ใช่กระทำให้บางครั้งแล้วก็หยุดไป ควรจะพากเพียรเรื่อยตลอดไปจนกระทั่งเป็นนิสัยติดตัว ถ้าไม่ทำเช่นนี้ก็ไม่นับว่าเป็นความเพียรเกิดเป็นความประมาทไป ความเพียร ถ้าเราปฏิบัติดีและสม่ำเสมอด้วยแล้ว อาจดีกว่าคนที่มีความรู้ดีกว่าเรา แต่ขาดความเพียร

การทำอะไรต้องพยายามเสมอไป ถึงแม้ว่าวันนี้ทำไม่ได้มาก ทำได้วันละนิด ละหน่อยก็ยังดี ถ้าเพื่อรีๆ รอๆ อยู่ถือว่ายังไม่ถึงเวลาเช่นนั้นไม่ได้ การที่จะมีความเพียรได้นั้นจะต้องมีน้ำใจเข้มแข็งด้วย ถ้ามีใจไม่เข้มแข็งอาจทอดยได้ และความเพียรก็จะไม่เกิดผลแต่ประการใด ขอยกตัวอย่างในการเล่นกีฬาให้ฟังสักเรื่องหนึ่ง

ในการแข่งขันชิงตำแหน่งชนะเลิศครั้งหนึ่งที่สนามวิมเบิลตันในประเทศอังกฤษ การแข่งขันครั้งนั้นเป็นการแข่งขันชิงชนะเลิศของโลก ประเทศต่างๆ ทั่ว

โลกส่งเข้ามาแข่งขัน ในการแข่งขันคู่สุดท้ายมีคนหนึ่งเป็นชาวสเปนอีกคนหนึ่งเป็นชาวออสเตรเลีย ในการแข่งขันครั้งนี้ ชาวสเปนชนะ ๒ เซ็ตแรก เซ็ตหลัก ทำคะแนนได้แล้ว ๕ ต่อ ๑ เกม แล้วตัวเป็นคนเสิร์ฟด้วย และทำคะแนนได้ ๔๐ แด้ม ต่อ ๐ ถ้าทำได้อีกทีเดียวก็ชนะ และชนะเลิศของโลกด้วย แต่อีกข้างหนึ่งถึงแม้ว่าตัวจะแพ้ไปแล้ว ถึงกระนั้นก็ตามยังพยายามวิ่งหัวซุนสู้เสมอใช้ความพยายามและความเพียรเข้าต่อสู้ ด้วยผลของความพยายามนี้เอง ชาวออสเตรเลียสามารถทำแต้มขึ้นเป็น ๑๕ แด้ม คือชาวสเปนได้ ๔๐ ต่อ ๑๕ แด้ม และชาวออสเตรเลียก็ทำแต้มไล่ขึ้นมาเรื่อยๆ จนกระทั่งถึงตีวซ์เสมอกัน และชนะเกมนั้น และพยายามสู้เรื่อยมาผลที่สุดได้ชัยชนะในเซตนั้นเป็น ๒ เซ็ตต่อ ๑ ทำให้มีกำลังใจมากขึ้น ต่อสู้ไปอีกจนชนะ ๒ เซ็ตเท่ากัน ฝ่ายคู่ต่อสู้อีกข้างหนึ่งคือชาวสเปนหมดกำลังใจ แรงก็ไม่มีจะสู้ ผลที่สุดชาวออสเตรเลียได้ครองตำแหน่งชนะเลิศของโลก ชาวออสเตรเลียผู้นี้ชื่อชาร์ลส์ นอร์ดัน นี่เป็นข้อหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า ทำอะไรถ้าอย่าใจเสียและสู้จนถึงที่สุด ชัยชนะอาจตกเป็นของเราได้ และอีกประการหนึ่งอย่าประมาทหรือชะล่าใจถึงแม้เราจะมีฝีมือดีกว่าก็อาจแพ้ได้ การเรียนก็เช่นกัน

การกีฬาของเราคราวที่จะถึงนี้ เราจะต้องต่อสู้กับคู่ต่อสู้ที่มีกำลังใจและกำลังกายดีเพราะฉะนั้นเราอย่าประมาท ต้องบำรุงกำลังใจไว้ให้ดี ถึงเวลาจะรวมกำลังกันได้จงรวม อย่าให้เห็นแก่ตัว จงรวมกำลังกันยืนหยัดต่อสู้คู่ต่อสู้ และนำเอาชัยชนะมาได้ กิจกรรมต่างๆ ที่เราทำกันในโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษา ก็เพื่ออบรมให้เรามีความสามารถดังที่ได้เคยปรากฏมาหลายหนแล้วและการที่เรามีความสามารถดีนั้น อาจพาตัวเราไปสู่ความรู้รุ่งโรจน์ต่อไปได้ การบังคับบัญชาคนเป็นของสำคัญ คนที่มีความสามารถจึงจะบังคับบัญชาคนได้เรียบร้อย ผู้ที่มีวิชาก็ตีเหมือนกัน แต่ในการบังคับบัญชาคนแล้ว มีความสามารถดีกว่ามีวิชา ทางที่ดีควรมีให้พร้อมทั้งสองอย่างคือมีทั้งวิชาและทั้งความสามารถ คนที่จะเป็นผู้บังคับบัญชาคนและจะเป็นคนใหญ่คนโตต่อไปภายหน้า จะต้องมีความสามารถและมีวิชาด้วย นี่แหละเป็นเหตุผลอันหนึ่งที่โรงเรียนเรามุ่งอบรมให้นักเรียนเป็นคนซึ่งมี

ทั้งวิชาและความสามารถไปพร้อมกัน ฉะนั้นใครมาอยู่ในโรงเรียนนี้ควรจะทำประโยชน์จากสถานที่ให้ถูกต้อง โรงเรียนไปเข้าเย็นกลับเขาไม่มีการอบรมเหมือนอย่างเรา

สุดท้ายนี้ขอความสวัสดิ์จึงมีแก่นักเรียนที่ปฏิบัติตนถูกต้องกับธรรมทุกคน

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย
วันอาทิตย์ที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๙๓

วันนี้เป็นวันอาทิตย์แรกของภาคนี้ที่เรามารวมประชุมกัน ข้อความที่กล่าวนี้เป็นข้อความซึ่งเราสอนกันมานานแล้ว ที่ ซ้ำๆ ซากๆ ก็เพื่อเป็นการย้ำให้แน่นยิ่งขึ้น โรงเรียนของเราติดกับโรงเรียนอื่น เพราะเป็นโรงเรียนเดียวในประเทศไทย ที่พระมหากษัตริย์พระราชทานกำเนิด นักเรียนของเราใครเห็นก็ชมและยกย่องเกรงใจ เพราะเคยได้ยินชื่อเสียงของโรงเรียนมาแล้ว ดังนั้นนักเรียนก็ได้รับประโยชน์แก่ตัวเอง เมื่อได้รับประโยชน์เช่นนี้แล้วนักเรียนควรจะมีการเสียสละบ้าง จะเอาแต่ได้อย่างเดียวไม่เสียบ้างนั้นไม่สมควร

ตามธรรมดา นักเรียนชอบทำอะไรตามใจตนเอง ซึ่งเป็นการไม่ดี ไม่ถูก ที่โรงเรียนให้นักเรียนมีการเสียสละนั้น ไม่ใช่จะให้ทำอะไรมากมาย เป็นเรื่องที่นักเรียนจะต้องปฏิบัติเสียด้วยซ้ำไป คือ อย่างกระทำอะไรตามใจตัวซึ่งเป็นของง่าย ให้กลับฝืนใจมากระทำตามคำสั่งสอนของครูอาจารย์ และรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียนเท่านั้นเอง การเสียสละเป็นการปฏิบัติให้สังคมและนับถือยกย่อง เพราะทุกคนจะอยู่คนเดียวในโลกไม่ได้ เมื่อนักเรียนได้มาอยู่ร่วมกันเช่นนี้ ต้องมีการเสียสละบ้าง จะทำอะไรอย่างนึกถึงตัวคนเดียวต้องเห็นแก่ส่วนรวม การจะทำให้สังคมได้ก็เนื่องจากการเล็งประโยชน์ของส่วนมากเป็นที่ตั้ง หากใครเห็นแก่ตนเองไม่นึกถึงส่วนรวมก็ย่อมจะเป็นที่รังเกียจแก่สังคม การดูภาพยนตร์หรือการเรียนในห้องเรียนก็ตาม เราต้องเงียบเพราะมีคนส่วนมากอยากดูอยากฟังการแสดงภาพยนตร์ และ

อยากเรียน ฉะนั้นทุกคนต้องนึกถึงส่วนรวม อย่าทำอะไรให้เป็นที่น่ารำคาญแก่ผู้อื่น แม้จะไม่เป็นทางสะดวกแก่ตัวเองก็ต้องฝืน จะได้เป็นการฝึกฝนตัวเองไปในภายหน้า

พูดถึงชื่อเสียงของโรงเรียน นักเรียนของเราเมื่อเข้าไปอยู่ในสถานที่ใดๆ มักได้รับเกียรติแต่งตั้งยกย่องให้เป็นหัวหน้าบ้าง เป็นประธานสมาคมจัดงานต่างๆ บ้าง และเลือกให้เล่นกีฬาแทนบ้าง ทั้งนี้เพราะเขาเชื่อในชื่อเสียงของเรา เมื่อเป็นดังนี้เราจึงควรระมัดระวังอย่าทำผิดพลาดให้เสียชื่อเสียงของโรงเรียนของเรา หากใครไปทำชื่อเสียงเขาจะไม่ว่าผู้เดียว แต่เขาจะตำหนิโรงเรียน ทำให้โรงเรียนพลอยชื่อเสียงเสียไปด้วย คนๆ เดียวเป็นส่วนน้อยจะทำให้ส่วนใหญ่เสียหายไปเช่นนี้ลูกหรือโรงเรียนที่มีชื่อได้รับการยกย่อง ก็เนื่องจากนักเรียนเก่าที่ออกไปแล้วปฏิบัติกรทำได้ดี ทำประโยชน์ให้แก่ประเทศประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งนักเรียนชั้นสูงทำตัวดีเป็นตัวอย่าง เพราะเป็นชั้นสุดท้ายแล้วที่นักเรียนเหล่านั้นจะได้อยู่ในโรงเรียนและได้รับการอบรมจากโรงเรียน เมื่อชั้นสูงทำไม่ดี เด็กชั้นต่ำๆ ก็ทำตาม ฉะนั้นเมื่อจะทำอะไรต้องนึกต้องคิด ทำอะไรต้องทำให้ดีให้เป็นตัวอย่างแก่ผู้อยู่ต่อไปข้างหลัง อะไรถูกอะไรผิดต้องไตร่ตรองเสียก่อน

โรงเรียนได้อบรมเธอให้เป็นคนมีเกียรติ มีสติปัญญา และให้ความเจริญแก่พวกเธอนั้นว่าโรงเรียนมีคุณแก่เธอมาก เราเป็นคนในพุทธศาสนา ควรจะมีศรัทธา เมื่อมีกตัญญูแล้ว ต้องมีกตเวทิตี คือรู้จักตอบแทน การตอบแทนนี้โรงเรียนไม่ได้หวังอะไรจากเธอมากมายจนเหลือปากว่าแรง หวังแต่เพียงให้นักเรียนประพฤติดี ช่วยกันนำเกียรติมาสู่โรงเรียนเท่านั้น การตอบแทนเช่นนี้ เมื่อกระทำได้กลับเป็นผลดีแก่นักเรียนผู้ปฏิบัติเสียอีก

คนเราเกิดมาจะไม่มียกย่องอะไรสำหรับยึดเหนี่ยวมันไม่ได้ ดังนั้นโรงเรียนจึงต้องมีระเบียบวินัย แม้พระพุทธรูปเจ้าผู้ประเสริฐยิ่งแล้ว ท่านก็ยังต้องปฏิบัติตามหลักวินัย บ้านเมืองก็เช่นกัน จะไม่มีกฎหมาย ข้อบังคับต่างๆ นั้นไม่ได้ จะต้องมีเสมอเพื่อความร่มเย็นและความสุขสบายของพลเมืองเอง ดังที่ได้กล่าวมานี้เมื่อนักเรียนทำได้แล้ว ประโยชน์ก็จะไม่ไปไหน จะมาสู่ตัวของเธอเองแน่นอน

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๙๓

บันทึกโดย อรรถนพ อินทรโกเศศ

วันนี้จะขอพูดถึงเรื่องความเพียรอีก นักเรียนทุกคนคงจะเห็นแล้วว่าความเพียรเป็นปัจจัยสำคัญอันหนึ่งของการศึกษา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ผู้พระราชทานกำเนิดโรงเรียนเรา ได้เคยตรัสไว้ครั้งหนึ่งในที่ประชุมราชเสวก ดูเหมือนวันนั้นจะเป็นวันขึ้นปีใหม่ว่า “คนที่มีความเพียรก็คือคนกล้า ความเพียรก็คือความกล้านั่นเอง คนใดไม่มีความเพียรคนนั้นคือคนขี้ขลาด” ความเพียรนี้ไม่ใช่สักแต่ว่าพยายามเรียนหนังสืออย่างเดียวต้องคอยป้องกันเหตุการณ์อื่นๆ ที่ฟังมีขึ้นมาได้ด้วย พระพุทธเจ้าท่านได้ทรงจัดเป็นข้อธรรมไว้สี่ประการในเรื่องความเพียรนี้คือ

ประการที่หนึ่ง อกุศลกรรมใดๆ ที่ยังไม่บังเกิดแก่ตัวเราก็อยาให้บังเกิดขึ้น สิ่งที่เราเรียกว่า อกุศลกรรมนั้นคือ การกระทำที่ไม่ดีและเหลวๆ โหลๆ ต่างๆ สิ่งเหล่านี้ต้องพยายามอย่างที่สุดทุกๆ วิถีทางที่จะไม่ให้เกิดขึ้นในตัวเรา ถ้าผู้ใดทำได้ท่านก็นับผู้นั้นมีความเพียร

ประการที่สอง อกุศลกรรมใดๆ ที่มีอยู่ในตัวเราแล้ว จงกำจัดออกไปเสีย อกุศลกรรมที่มีในตัวเรานั้นได้แก่ การเกียจคร้านในการเรียน และความขี้เหลวๆ โหลๆ สิ่งเหล่านี้เมื่อมีอยู่ในตัวเราแล้วก็ให้กำจัดออกไปเสีย ถ้าผู้ใดทำได้ ท่านก็นับว่า คนนั้นมีความเพียร

ประการที่สาม อกุศลกรรมใดๆ ที่ยังไม่บังเกิดขึ้นแก่ตัวเราก็จงพยายามทุกๆ

วิถีทางให้บังเกิดขึ้นในตัวเรา คือ ความดีต่างๆ นานาเมื่อยังมีในตัวเราไม่เพียงพอ ก็จงหาเข้าสู่ตัวเราเสีย เมื่อใครทำได้เช่นนี้พระพุทธรเจ้าท่านก็นับว่าคนนั้นมีความเพียร ประการที่สี่ กุศลกรรมใดๆ ที่มีอยู่ในตัวเราแล้ว ก็จงรักษาไว้ให้คงอยู่เรื่อยไป คือบุคคลใดเมื่อได้ทำความดีไว้ก็ให้พยายามรักษาความดีนั้นไว้เสมอไป เมื่อผู้ใดทำได้ เช่นนี้ท่านก็นับว่ามีความเพียรอีกเหมือนกัน

ที่กล่าวมานี้พอจะสรุปได้ว่า ความเพียรเป็นปัจจัยสำคัญ อันหนึ่งของการศึกษาทีเดียว เช่นผลของการสอบในเดือนนี้ ผู้ใดยังทำไม่ได้ตั้งใจพยายามทำให้ดีขึ้นมา และผู้ใดที่ทำติดอยู่แล้วก็ให้รักษาไว้อย่าให้เสื่อมคลายไป ผู้ใดที่มีนิสัยเกียจคร้านประจำตัว คือไม่อยากเรียนและพยายามหลบหลีก จงกำจัดนิสัยอันนั้นออกไปเสีย ถ้าผู้ใดไม่มีความเกียจคร้านก็อย่าพยายามหามาใส่ตัว ผู้ใดทำได้อย่างที่ว่านี้แล้วก็จะได้ชื่อว่ามี ความเพียร

เป็นที่รู้กันอยู่ทั่วไปแล้วว่า “ครู” เป็นผู้สอนนักเรียนเท่านั้น และพยายามหาอุบายทุกๆ วิถีทางจะสอนนักเรียน แต่ถ้านักเรียนไม่ปฏิบัติตาม และคอยหลบหลีกเสียก็ใช้ไม่ได้ แม้ครูจะตีสักปานใดก็ตามถ้านักเรียนไม่รับคำสั่งสอนก็จะเจริญไม่ได้ จะยกเรื่องราวในสมัยพุทธกาลให้ฟังสักเรื่องหนึ่ง

ครั้งหนึ่งมีพราหมณ์คนหนึ่งได้เข้าไปเฝ้าพระพุทธรเจ้า พราหมณ์ผู้นี้มีชื่อว่า เป็นผู้ฝึกหัดม้าและสัตว์ต่างๆ เก่ง พระพุทธรเจ้าได้ตรัสถามว่า “เธอเป็นคนหัดม้า และสัตว์ต่างๆ เก่งหรือ ทำไมเธอจึงหัดได้” พราหมณ์ทูลตอบว่า “ที่แรกก็หัดโดยใช้ อุบายอย่างละเอียดก่อนและก็ได้ผลบ้างไม่ได้บ้าง ทีหลังก็หัดด้วยอุบายอันหยาบ ก็ได้บ้างไม่ได้บ้าง เช่นนี้เหมือนกัน ทีหลังก็ได้ใช้อุบายทั้งหยาบและทั้งละเอียด ผลก็ได้บ้างและไม่ได้บ้างเหมือนกัน” พระพุทธรเจ้าจึงได้ตรัสย้อนถามว่า “แล้วเธอ ทำอย่างไร เมื่อเป็นเช่นนั้น” พราหมณ์ทูลตอบว่า “ก็ฆ่าตัวที่หัดไม่ได้เสีย เพราะ จะทำให้เสียชื่อผู้หัด” พราหมณ์นั้นได้ทูลถามอีกว่า “พระองค์มีสาวกอยู่มากมาย พระองค์ทรงกระทำอย่างไรเล่า จึงฝึกหัดสาวกของพระองค์ได้” พระพุทธรเจ้าจึง ตรัสว่า พระองค์ก็ทรงใช้อุบายสามประการเช่นกัน พราหมณ์ผู้นั้นก็ถามต่อไปอีกว่า

“แล้วผู้ที่หัดไม่ได้ทำอะไร” พระองค์รับสั่งตอบว่า “สามันเสียเช่นกัน” พราหมณ์มีความสงสัยว่าทำไมพระพุทธเจ้าจึงฆ่าสาวกที่สอนไม่ได้เสียทั้งๆ ที่พระองค์ก็สอนว่าไม่ให้ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต จึงได้ทูลถามพระองค์ พระองค์ก็ทรงตอบว่าที่สอนไม่ให้ฆ่าสัตว์นั้นก็จริงอยู่ แต่สาวกของพระองค์เมื่อสอนด้วยประการต่างๆ ไม่จำพระองค์ไม่เอาธุระแก่คนเช่นนั้นอีกต่อไป และการที่พระองค์ไม่เอาธุระแก่สาวกเหล่านั้นต่อไปก็เปรียบเหมือนว่าสาวกนั้นๆ ได้ขาดจากการเป็นสาวกของพระองค์แล้ว สาวกเหล่านั้นก็เหมือนกับตายทั้งเป็นเหมือนกัน ครูสอนนักเรียนก็เช่นกัน ที่แรกก็ตกเตือนว่ากล่าวโดยดี บางคนก็ไม่เอาใจใส่ แล้วก็เปลี่ยนมาลงโทษ แต่ก็ยังไม่ได้เรื่องได้ราวอีก คราวนี้ต้องใช้ทั้งสั่งสอนและเมียนติ เมื่อยังไม่ได้เรื่องได้ราวอีก ก็จำเป็นต้องคัดนักเรียนเหล่านั้นออกไปจากการเป็นนักเรียนแห่งนี้เท่านั้นเอง ชินเอาไว้ก็จะทำให้โรงเรียนเสื่อมเสีย เพราะฉะนั้นขอให้ทุกคนจงพยายามทำชื่อเสียงให้แก่ตัวเราเอง สกุลของเรา และโรงเรียนของเราด้วย ดังเช่นเมื่ออาทิตย์ที่แล้วเราได้รับเกียรติจากราชกรีฑาสโมสร ในการที่ได้เชิญนักเรียนของเราไปร่วมในการเลี้ยงและรื่นเริงต้อนรับนักรักบี้สโมสรป็นัง เราส่งรองนายกสมาคมกีฬา และหัวหน้าทีมของเราไป โรงเรียนอื่นๆ ซึ่งมีฐานะเหมือนเราหลายโรงเรียนแต่ไม่ได้รับเชิญ แม้กระทั่งมหาวิทยาลัย ณ ที่นั้นเขาแนะนำหัวหน้าชุดของเราต่อหัวหน้าชุดป็นัง ว่ามาจากโรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัยซึ่งเป็นโรงเรียนเดียวในประเทศไทยที่ปกครองแบบพิบูลิกสกุล และนักเรียนที่นี้เป็นนักกีฬาเล่นรักบี้ดี เพราะฉะนั้นเวลาเราเล่นกีฬาที่ดีเรียนหนังสือก็ดี ต้องพยายามรักษาชื่อเสียงไว้ให้ถึงที่สุด เราจึงจะได้รับการยกย่องดังกล่าวนี่แล้ว

ในที่สุดขอให้นักเรียน จงรักษาความเป็นผู้ดีของเราทั้งในการกีฬา และการเรียนไว้ให้ปรากฏแก่คนทั้งหลาย

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวิชราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๔๙๓

บันทึกโดย วราห์ ตันตราภรณ์

พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้ว่า ทรมณ์ภายนอกที่หามาได้นั้นอาจหมดไปได้หากผู้หามาได้ไม่รู้จักเก็บรักษาไว้ให้ดี และไม่มีความสามารถในการใช้จ่าย แต่ทรมณ์ซึ่งจะติดกายผู้หามาได้ตลอดไปโดยไม่มีวันหมดสิ้นคือ อริยทรมณ์ บุคคลผู้ใดชื่อว่าเป็นผู้มีอริยทรมณ์นั้น พระองค์ทรงกล่าวไว้ว่า คือผู้ที่ได้ปฏิบัติธรรม ๗ ประการดังข้างล่างนี้

๑. ศรัทธา คือเชื่อในสิ่งที่มีเหตุผล
๒. ศีล คือความตั้งใจประพฤติเรียบร้อย
๓. พหุสูตร คือการฟังสิ่งที่เป็นประโยชน์
๔. ทิริ คือความละเอียดใจในการทุจริต
๕. โอตปปะ คือความกลัวการทุจริต
๖. บริจาค คือการให้ปันทรมณ์ในสิ่งซึ่งเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม
๗. ปัญญา คือความรู้ทั่วถึง

วันนี้จะกล่าวเพียงการบริจาคเท่านั้น การบริจาคซึ่งเป็นประการหนึ่งในการมีอริยทรมณ์นั้น ไม่ใช่ว่าจะต้องเอาเงินทองไปเที่ยวแจกจ่ายให้บุคคลต่างๆ ไปการบริจาค้นั้นหมายความถึง การบริจาคเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม เช่นการบริจาคทรมณ์ของพวกเราคนละเล็กละน้อย รวมส่งไปช่วยเหลือครอบครัวของทหารไทยที่

อาสาสมัครไปรบเกาหลีนั้น ก็นับได้ว่าเป็นการบริจาคที่ให้คุณแก่ส่วนรวมซึ่งเป็นทางที่ถูกต้องตามหลักของอริยทรัพย์

เนื่องในวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน อันเป็นวันคล้ายวันสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ผู้พระราชทานกำเนิดแก่วชิราวุธวิทยาลัย โรงเรียนจึงอยากให้นักเรียนได้มีการบริจาคโดยถูกต้อง คนละเล็กคนละน้อยเพื่อประกอบพิธีบำเพ็ญกุศลถวายแด่พระองค์ เพื่อแสดงความกตัญญูตเวทีของพวกเขาด้วยอริยทรัพย์ที่ได้กล่าวแล้วนี้ ถ้าใครประพฤติทำตามได้ ก็ถือว่าได้ประพฤติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว และผลดีนี้ย่อมจะมาสนองแก่ผู้ประพฤติได้แน่นอน

อีกเรื่องหนึ่ง ที่จะพูดให้นักเรียนฟังในวันนี้ คือเรื่องกาลเทศะ ซึ่งเป็นธรรมชาติหนึ่งของพระพุทธเจ้าเหมือนกัน ดังจะได้ยกตัวอย่างดังต่อไปนี้ นักเรียนคงได้รู้จักนกกาเหว่ากันดีแล้ว นกกาเหว่านี้เมื่อตกไข่ออกมาแล้ว มันฟักไขของมันให้เป็นตัวด้วยตนเองไม่ได้ ดังนั้นเมื่อเวลามันจะออกไข มันก็ต้องไปแอบไขไว้ในรังนกอื่นๆ เช่น กา เป็นต้น เพื่อให้กานั้นฟักไขของมันให้เป็นตัว เมื่อกามา มันก็ฟักให้ เพราะไม่รู้ว่าเป็นไขของนกอื่นมาฝากไว้ เมื่อฟักออกมาจนเป็นตัวแล้ว ลูกนกกาเหว่านั้นยังตัวดำอยู่ กาไม่รู้ก็ไม่ทำอันตรายอะไร ต่อมาเมื่อลูกนกกาเหว่านั้นโตขึ้นมาได้ หน้อยก็เกิดส่งเสียงร้องออกมา กาก็รู้ว่าไม่ใช่ลูกของตนจึงจิกเอาจนตาย การที่ลูกนกกาเหว่าต้องตายนั่น ก็เพราะมันไม่รู้จักกาลเทศะส่งเสียงร้องออกมา เมื่อยังไม่ถึงเวลานั่นเอง

นักเรียนก็เช่นกัน เมื่อปฏิบัติตนไม่ถูกสถานที่และเวลา ก็ต้องถูกทำโทษ เช่นเดียวกับที่นกกาเหว่าถูกกาจิกนั้นบ้าง เช่นเวลาอยู่ในห้องประชุมซึ่งเป็นสถานที่เคารพสักการะควรจะต้องรู้จักปฏิบัติตัว ไม่ส่งเสียง ต้องนั่งให้เรียบร้อย ในเวลากลางวันเมื่อมาดูภาพยนตร์นักเรียนชอบพูดกันจนผู้ที่เขาต้องการฟังอะไรบ้างก็ไม่รู้จะฟังอะไรถูก ใครเขาต้องการดูหรือฟังเพลงอะไรบ้าง นักเรียนควรให้ออกาสแก่เขาอย่าปฏิบัติตนดังเช่นลูกนกกาเหว่านั้น การรู้จักกาลเทศะนั้นเป็นของสำคัญของสังคม ใครไม่รู้จักกาลเทศะ สังคมเขาก็รังเกียจและไม่ต้อนรับ แต่ตรงข้ามถ้าหาก

เป็นผู้รู้จักกาลเทศะดี สังคมก็นิยมชมชื่นด้วย

นักเรียนชั้นสูงๆ ที่ได้ไปฟังปาฐกถาของสมาคมสตรีอุดมศึกษามาแล้ว คงได้เห็นส่วนใหญ่ที่ไปฟังในวันนั้น เป็นนักเรียนหญิง ดังนั้นการที่เขาเชิญเราซึ่งเป็นนักเรียนชายให้ไปร่วมฟังด้วยนั้นก็คงเป็นเพราะเขาเห็นว่าเราเป็นผู้ดี มีระเบียบเรียบร้อย มีสัมมาคารวะและรู้จักการสังคมเป็นอันดี การที่เขาให้เกียรติแก่เราเช่นนี้ก็ควรที่เราจะรักษาเกียรติอันนี้ไว้ อย่าไปทำให้เสียชื่อเสียงของโรงเรียนได้ และการเข้าสังคมเช่นนี้เป็นของธรรมดาที่เราจะต้องฝึกหัดไว้ การฝึกเป็นการทำให้เกิดความชำนาญ และเป็นของดีที่นักเรียนควรกระทำ

เรื่องที่จะเตือนอีกเรื่องหนึ่งคือ การทะนงตัว บางคนมีสติปัญญาพอจะทำได้ดี แต่ทะนงตัวเสียผลเลยไม่เกิด เรื่องสติปัญญานี้ทางพุทธศาสนาแบ่งออกได้เป็น ๒ ทาง คือ

๑. ปัญญาอันเกิดจากกรรมพันธุ์ ซึ่งหมายความว่า เมื่อบิดามารดาเป็นคนฉลาดลูกก็พลอยฉลาดไปด้วย หรือเป็นเพราะตัวเองเป็นผู้ทำความดีมาแต่ปางก่อนกรรมก็มาสนองให้เป็นผู้เฉลียวฉลาด น่ารัก น่าเอ็นดู หรือถ้าตัวเองทำกรรมไม่ดีไว้กรรมก็ตามสนองทำให้สติปัญญาโง่เขลาไปได้

๒. ปัญญาอันเกิดจากการอบรมสั่งสอนและได้ศึกษาเล่าเรียน

ปัญญาอันเกิดจากกรรมพันธุ์ในประเภทแรกจะไปไม่ได้ไกล ถ้าหากผู้นั้นไม่ได้รับการอบรมสั่งสอนที่ดี และมักทะนงตน ถือดีเสียว่าตนฉลาดแล้วจะเรียนเมื่อไรก็ได้เช่นนี้ เปรียบได้กับเต่าและกระต่ายในเรื่องนิทาน ซึ่งนักเรียนได้ทราบมาแล้ว คนที่มีสติปัญญาไม่สู้ดีแต่ถ้ามีความเพียรและตั้งใจดี อาจชนะผู้ที่มีสติปัญญาดีแต่ทะนงตนได้ คนที่มีสติปัญญาดีอันเกิดจากกรรมพันธุ์มาแล้ว ถ้าเปรียบอย่างง่ายพอเข้าใจได้ ก็เหมือนกับคนที่มีทุนรอนอยู่แล้ว ๑๐๐ บาท แต่คนที่มีสติปัญญาไม่สู้ดี ก็เหมือนมีอยู่ ๒๐ บาท ซึ่งถ้าหากเขามีความเพียรและตั้งใจดีไปหาเพิ่มเติมมาได้อีก ๑๗๐ บาท รวมเป็น ๒๐๐ บาท ก็ย่อมจะมากกว่าผู้ที่มีสติปัญญาดีมีทุนเดิมอยู่แล้ว ๑๐๐ บาท และไปหาเพิ่มเติมได้ก็อีกเพียง ๕๐ บาท รวม

เป็น ๑๕๐ บาท

เราได้เห็นกันบ่อยๆ ว่าลูกของคนที่ใหญ่โตมั่งมีเงินทองและมีสติปัญญาฉลาดเฉลียวมักจะเหลวไหลละเอะไม่ไฉนงานการ ทั้งนี้เพราะมัวทะนงตนหลงละเมอว่า พ่อของตนใหญ่โตและมั่งมีอยู่พอแล้ว คนไม่ต้องทำอะไรก็ได้ ลงท้ายก็ย่อมจะล่มจมลง ทรัพย์สิ้นเงินทองแต่เต็ม อันตรธานไปสิ้น ดังนั้น นักเรียนทั้งหลายในที่นี่ จงอย่าทะนงตน จงพยายามทำตนให้เป็นผู้มีทรัพย์ แล้วผลประโยชน์ทั้งหลายนั้นย่อมจะมากเกิดแก่ตัวของเธอ

อยากจะพูดถึงความสามัคคีอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งเป็นของสำคัญ ความสามัคคีนี้ หากเกิดขึ้นในคณะใดหมู่ใด ความสำเร็จย่อมเกิดในคณะนั้นด้วย เป็นเงาตามตัวไป แม้แต่พวกโจร ถ้ามันมีความสามัคคีในหมู่พวกของมันก็ทำการปล้นสำเร็จและทำให้จับมันได้ยาก แต่สามัคคีของพวกโจรนี้ ไม่ทำให้เกิดความเจริญได้ และพระพุทธเจ้าก็ไม่ทรงสรรเสริญ เพราะเป็นความสามัคคีในทางที่ผิด ความสามัคคีของนักเรียน บางครั้งก็อยู่ในทางที่ผิดเหมือนกันเป็นต้นว่า เมื่อนักเรียนคนใดทำผิด เมื่อครูถามก็ไม่ยอมบอก เพราะกลัวเพื่อนจะถูกทำโทษ ความสามัคคีเช่นนี้ นับเป็นความสามัคคีของพวกโจรด้วย เพราะไม่ทำให้เกิดความเจริญ นักเรียนคนใดผิดคนอื่น ควรจะช่วยกันตักเตือนหรือบอกครูเมื่อครูถาม เพื่อให้ครูได้แนะนำตักเตือนเขาเสีย ก่อนที่เขาจะทำผิดมากมายเกินไป อย่าปล่อยให้เขาทำผิดมากจนเสียชื่อเสียงของโรงเรียนไป และครูไม่อาจแก้ไขได้

พุทธโอวาทของพระพุทธเจ้าที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ขอให้นักเรียนพยายามจดจำและปฏิบัติตามด้วยดี และความดีความเจริญทั้งหลาย ก็จะได้บังเกิดแก่ตัวของเธอเอง

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๔๙๓

บันทึกโดย จีระศักดิ์ เจริญธุรกิจ

วันนี้เป็นอาทิตย์แรกสำหรับภาคนี้ เรามาโรงเรียนเหมือนกับเครื่องจักร เครื่องจักรได้ทำงานมาแล้วแต่ภาคก่อนนี้ เราก็ให้เครื่องจักรได้หยุดพัก เครื่องจักรกลับมาเปิดเดินใหม่ อะไหล่ที่เคยทำมาแล้วแต่เทอมก่อนๆ อย่างไรก็คงทำต่อไปเรื่อยๆ ไป ไม่ต้องให้ใครมาบอกมาเตือน เคยทำอะไรซึ่งเรารู้แล้วว่าเป็นความดีก็ทำเรื่อยไป สำหรับภาคนี้เป็นภาคสำคัญ เพราะนักเรียนจะต้องสอบไล่ การสอบไล่ เราได้วางกฎเกณฑ์ไว้แล้วว่า ผู้ใดมีความประพฤติไม่ดีถึง ๖๐% จะไม่ยอมให้เข้าสอบไล่ คะแนนความประพฤตินี้ เราให้เรื่อยไปตลอดเวลาเรียน เวลาอยู่คณะ เวลาอยู่ในสนามกีฬา ผู้มีหน้าที่กำกับควบคุมให้คะแนนเรื่อยไปทั้งนั้น และเมื่อจวนถึงเวลาสอบไล่คะแนนความประพฤติก็เรียกมาจากครูต่างๆ หากรวมกันได้ไม่ถึง ๖๐% ผู้นั้นก็ไม่มีสิทธิ์จะเข้าสอบไล่ ครูทุกคนที่ไปคุมไปสอนมีหน้าที่ทั้งนั้น แล้วการให้รางวัลก็เหมือนกัน เราได้เริ่มต้นจากภาควิสาขบูชา โดยเอาคะแนนมารวมกันทั้ง ๓ ภาค ถ้าใครได้คะแนนเป็นที่หนึ่งก็ได้รับพระราชทานรางวัลในวันที่เราทำบุญ คือ วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน นี้เป็นข้อซึ่งเราจะปฏิบัติสำหรับเทอมนี้และเทอมต่อไป

สำหรับเทอมนี้ เครื่องจักรที่จะต้องทำเริ่มต้นก็คือเลิกจากสวดมนต์แล้วให้นักเรียนวัดตัวชั่งน้ำหนัก เพื่อจะได้รู้เมื่อตอนปลายภาคว่าใครเป็นอย่างไร เริ่มต้นตั้งแต่คณะผู้บังคับการไปจนกระทั่งคณะสุดท้าย และอีกอย่างหนึ่งสำหรับนักเรียน

เตรียมวิชาทหารเราขาดเรียนมาแล้วหลายครั้ง การสอนไม่จบหลักสูตร ทางฝ่ายทหารเขามาขอต่อ เพื่อให้เป็นไปโดยสมบูรณ์ตามหลักสูตร เพราะฉะนั้นเขาขอสอนเพิ่มอีก ๓ วัน ตั้งแต่วันจันทร์ที่ ๒๕ เป็นต้นไป ผู้ที่เรียนวิชาทหารขอให้ตั้งใจเรียนจริงๆ เพราะสอบได้แล้วจะเป็นประโยชน์แก่เธอเอง พวกเธออยู่ในวัยฉกรรจ์ทั้งนั้น ถ้ามีเหตุการณ์อะไรเธอมีหน้าที่จะต้องช่วยเหลือประเทศชาติ เธอต้องชวนชวายเรียนวิชาเหล่านี้ไว้เพราะต่อไปจะเป็นประโยชน์แก่ตัวเธอ อย่าละทิ้งอะไรซึ่งเราได้ทำต้องทำต้องเรียนแล้วพยายามทำให้ได้ดีไว้เสมอ อีกประการหนึ่ง การศึกษาของเรามีอยู่ว่าต้องได้รู้ได้เห็นได้ฟัง เราต้องรู้จักวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของไทยเราด้วย นาฏศิลป์ก็เป็นของสำคัญอันหนึ่งที่จะได้มองเห็น ได้เรียนรู้ขนบธรรมเนียมประเพณีและความสวยงาม เพื่อจะได้อบรมจิตใจของเราให้มุมานะขึ้น ด้วยเหตุนี้ในวันที่ ๓๐ เดือนนี้ทางโรงเรียนก็จะไดพานักเรียนไปดูนาฏศิลป์ที่โรงละครศิลปากร

เราต้องการไปดูศิลปะไม่ใช่ไปดูตัวละครเพื่อจะได้เห็นขนบธรรมเนียมที่ศิลปินเหล่านั้นเป็นผู้แสดง พอดูละครกลับมาแล้วกลับบ้านได้ เมื่อหยุดปีใหม่แล้วเครื่องจักรกลับมาเดินต่อไปอีกนักเรียนอยู่โรงเรียน อายากจะเตือนให้รู้ว่าเราพูดกันมากี่มากมายแล้วว่า เราอยู่ในโรงเรียน ต้องการทำตัวของเราให้เคยชินแต่ในทางที่ดี เพื่อจะได้เป็นนิสัยติดตัวไป และเมื่อถึงเวลาจะทำอะไร จะได้ไม่ต้องรีรออยู่ เพราะเคยชินแล้วก็จะปฏิบัติเรื่อยไป การที่โรงเรียนมีข้อบังคับอะไรบอกไว้ เป็นของจำเป็นส่วนหนึ่งของการอบรมของเรา ในหมู่พระสงฆ์ท่านก็มีวินัย เราก็เหมือนกัน ต้องมีวินัย เมื่อโรงเรียนบอกอย่าทำอะไรก็อย่าทำ เช่น โรงเรียนเสียเงินเป็นค่ายเป็นกองเปิดสนามเทนนิสขึ้น จะได้อบรมจิตใจเธอและเธอจะได้เรียนกีฬาประเภทนี้ เพื่อจะได้เป็นประโยชน์แก่เธอในการเข้าสมาคม การเรียนให้รู้จักระเบียบของสังคมอะไรต่ออะไรเหล่านี้สำหรับประโยชน์ของตัวเธอทั้งนั้น ทั้งนี้เพื่อจะทำเธอให้เป็นบุคคลที่สังคมไม่รังเกียจ แต่ว่าการเล่นเทนนิส นักเรียนจะต้องแต่งตัวให้สมกับการเล่นเทนนิส มิฉะนั้นจะไม่ตรงกับจุดประสงค์ที่เรากำหนดไว้ การมีภาพยนตร์ให้ดู

กลางคืนก็เหมือนกัน ต้องการจะอบรมให้คุณเป็น ให้รู้จักประโยชน์ของภาพยนตร์ พวกเด็กเล็กๆ เป็นต้น ถ้าขึ้นประพจน์ไม่เรียบร้อยจะไม่ให้มาดู

เราต้องการที่จะทำให้เธอเป็นผู้ดีทุกอย่าง และการเป็นผู้ดีของเราไม่ใช่สักแต่ว่ามีเงินมีทอง เป็นลูกผู้ดีมีเกียรติ มีบรรดาศักดิ์สูงไม่ใช่เช่นนั้น เราก็รู้จักกัน อยู่แล้วว่า ผู้ดีคือผู้ปฏิบัติตนให้เป็นคนดี ทำตัวดีมีศีลธรรมอย่างนี้ถึงจะเป็นผู้ดี และผู้ดีจะต้องมีระเบียบวินัยดีด้วย เเทมใหม่เราเคยสวดมงคลสูตรเพื่อจะให้อำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยคุ้มครองเธอ บันดาลจิตใจเธอให้ปฏิบัติในทางที่ดีเหล่านี้ถ้าเธอทำได้ก็เป็นความสวัสดิแก่เธอเอง

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๔

บันทึกโดย *อรรณพ อินทรโกเศศ*

การที่นักเรียนจะทำการสิ่งใดๆ ควรจะทำแต่สิ่งที่ดี ให้เคยตัวเป็นนิสัยสืบไป หากทำงานเคยตัวแต่ในสิ่งที่ชั่วแล้วต่อไปเราก็มักจะทำแต่ความชั่วเสมอไป เนื่องจากความเคยชินนั่นเอง แล้วความเสื่อมเสียก็จะมาสู่ทั้งโรงเรียนและชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลด้วย บางคนเนื่องจากเคยทำความชั่วมาจนชิน จึงได้ไปทำความชั่วภายนอกให้คนอื่นเขาเห็น ทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงของโรงเรียนซึ่งได้สะสมมาเป็นเวลานานปี ซึ่งเป็นการใช้ไม่ได้ เพราะฉะนั้นเธอทุกคนควรจะทำให้เคยตัวเสียแต่ในทางที่ดี เพื่อจะไม่ให้ความชั่วติดตัวไป แล้วไปทำภายนอกได้เลยเป็นอันขาด

การสวดมนต์ในวันอาทิตย์เป็นการขัดเกลานิสัยของเราให้ดีขึ้นได้ นักเรียนทุกคนต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษ ไม่ใช่ทำเฉยเมยเสียหรือปล่อยให้เลอะเทอะไปตามเรื่องตามราว การสวดมนต์เป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญเพียงไรสำหรับคนที่มีความศรัทธาพวกเขาก็คงจะรู้ดีอยู่แล้ว

ตระกูลของเราจะดีได้ ก็ต่อเมื่อสมาชิกหรือบุตรหลานในตระกูลนั้นกระทำความดี แต่ถ้าเพื่อลูกหลานในตระกูลนั้นไม่ทำตัวของตัวเองให้เป็นคนดี ตระกูลนั้นก็มิแต่จะเสื่อมโทรมลง เพราะฉะนั้นตระกูลใดที่ลูกหลานดีตระกูลนั้นก็เจริญ ตระกูลใดถ้าลูกหลานทำพอสสมควรตระกูลนั้นก็เป็นที่ปรึกษาไว้ได้ ถ้าตระกูลใดลูกหลานทำเลว ตระกูลนั้นก็เลวลงไปด้วย โรงเรียนเปรียบเหมือนแม่ของวงศ์ตระกูล ถ้า

นักเรียนผู้เปรียบเหมือนลูกทำติไว้ได้เสมอตัวแม่ก็คงเสมอตัวอยู่ได้ ถ้าเพื่อลูกไปทำเลวลงก็ทำให้แม่เลวลงด้วย และลูกเพียงคนสองคนมาทำให้แม่ซึ่งมีลูกเป็นนักเรียนในโรงเรียนนี้มากคนมาแล้วเลวลงได้หรือ เรายอมไม่ได้ บุตรเช่นนั้นเราเลี้ยงไม่ได้ เลี้ยงไม่ได้เป็นอันขาด เพื่อเลี้ยงไว้แล้วจะทำให้นักเรียนอื่นๆ ซึ่งเปรียบเหมือนเป็นลูกแม่เดียวกันเสียไปด้วย เสียไปเท่านั้นพอแล้ว จะให้เสียอีกไม่ได้ แม่เลี้ยงไม่ได้ ลูกเช่นนั้นต้องตัดออกให้พ้นอก ลูกเช่นนั้นเรียกว่าอวชาตบุตร ลูกที่เป็นอภิชาตบุตรนั้นมีแต่จะทำให้ตระกูลดีขึ้น ลูกที่เป็นอนุชาตบุตรก็เป็นแต่เพียงว่าทำให้ตระกูลนั้นพอประทังไปได้ ลูกที่เป็นอวชาตบุตรซึ่งทำให้พ่อแม่เลวลงไปเลี้ยงไว้ไม่ได้ เพราะถ้าขึ้นเลี้ยงไว้ก็จะทำให้วงศ์ตระกูลถึงซึ่งความเสื่อมทราลงเป็นลำดับ

การที่เราจะทำอะไรลงไปอย่างนี้ก็จะไม่มีใครเขาเห็นหรือไม่มีใครเขารู้ ขึ้นต้นเธอทำอะไรจะนึกว่าไม่มีผู้ใดรู้ ไม่ได้ ต้องมี ตัวเธอเองนั่นแหละเป็นผู้รู้ ที่ว่าทำอะไรไม่มีใครเห็นนั้น ไม่ได้ ตัวเธอแหละเป็นผู้เห็น ผิดก็เห็น ถูกก็เห็น เพราะฉะนั้นทำอะไรอย่างนี้กระพมาทว่า ไม่มีคนรู้ ไม่มีคนเห็น ความประมาทนี้แหละจะตามสนองทั้งดีและชั่วในวันหนึ่ง ที่ว่าไม่มีคนรู้คนเห็นนั้นไม่ได้ อย่างน้อยที่สุดก็ต้องมีคนหนึ่งที่รู้ที่เห็น เช่น มีตระกูลอยู่ตระกูลหนึ่งเป็นตระกูลผู้ที่มีเงินมีทอง แต่ด้วยความเคราะห์ร้ายได้เกิดความยากจนลงไป แม้แต่เงินก็ไม่มีที่จะซื้อข้าวมาเลี้ยงลูกได้ ลูกก็หิวโหยและไม่รู้จะทำอย่างไร แต่ความยากจนของบุคคลผู้นี้ไม่ได้เกิดเพราะความทุจริต เป็นเพราะความเคราะห์ร้ายของเขาเอง บุคคลผู้นี้มีความภูมิใจในตระกูลของตัวเองและทรัพย์สมบัติของตัวเอง เมื่อตัวยากจนลงไปแล้วก็ไม่ยอมลดเกียรติไปเที่ยวขอรทานใครหรือร้องขอให้ใครมาช่วยเหลือ ทนสู้ฝ่าฟันเคราะห์กรรมของตัวด้วยความบึกบึน เพราะฉะนั้นเมื่อไม่มีเงินทองพอที่จะมาซื้ออาหารก็ต้องทนรอความตายอยู่ มีคนคนหนึ่งเป็นพระในทางศาสนา ซึ่งรู้ว่าตระกูลนี้เป็นตระกูลที่มีเกียรติและไม่ยอมลดเกียรติลงมากกระทำสิ่งที่เลวทราม ถ้าจะเอาเงินทองไปให้เชื่อแน่ว่าคงจะไม่ยอมรับ พอกลางคืนจึงเอาเงินห่อผ้าและปั้นเป็นลูกกลม ขวางไปในบ้านของตระกูลนั้นแล้วก็วิ่งหนี ตื่นเช้าพวกตระกูลนั้นเห็น ก็มีความตั้งใจที่อยู่ๆ ก็ได้

เงินมาจึงเอาไปแก้และนำเงินไปใช้ในทางที่สมควร พอเงินนั้นหมด ต่อมาพระองค์นั้นก็แอบเอาเงินมาโยนให้อีกก้อนหนึ่ง กระจกนั้นก็คิดว่าคิดที่จะดักดูผู้ที่เอาเงินมาให้ ครั้นอยู่มาวันหนึ่ง ก็เห็นคนเดินตะคุ่มๆ มาเอาเงินโยนไปให้อีกก็ไล่จับจนได้ตัว ครั้นพบผู้นั้นเขาก็กราบไหว้ ขอบพระคุณพระที่ได้เอื้อเฟื้อแก่เขาเช่นนั้น นี่แสดงให้เห็นว่าผู้ที่ทำความดีแต่ไม่ยอมให้คนอื่นรู้ ก็ต้องรู้เข้าได้วันหนึ่ง ด้วยความเมตตาของพระองค์นี้ที่ได้นำท่อเงินกลม ๓ ท่อไปให้ตระกูลตกยากนั้น และด้วยความเมตตากรุณาอื่นๆ อีกมาก เมื่อถึงมรณกรรมลงจึงได้รับความยกย่องว่าเป็นผู้พิเศษ

เพราะฉะนั้นเมื่อจะทำความดีก็ไม่จำเป็นที่จะต้องแสดงให้เห็นว่าจะมีใครเห็นหรือไม่ ถ้าทำดีแล้ววันหนึ่งเขาจะต้องตามสนองอย่างแน่นอน เมื่อชาตินี้ตายไปเสียก่อนชาติหน้ามาก็จะได้รับความตอบแทนไม่ต้องสงสัย

ต่อจากนี้ไปขอหันมาพูดถึงความอดทนและความเพียรซึ่งพวกเรายังขาดอยู่มาก เมื่อเห็นอะไรยากหนอยก็ย่อท้อเสียหมด เพื่อบรรพบุรุษของเรามีความย่อท้อเช่นนี้ เราก็คงจะไม่ได้มาขึ้นพุดกันอยู่เช่นนี้ดอก ในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชก่อนที่พระองค์จะได้เสด็จขึ้นเสวยราชย์นั้น เราเป็นเมืองขึ้นของพม่า แต่ด้วยความบากบั่นยอมเอาชีวิตเข้าแลกของพระองค์ที่ละเล็กละน้อย พระองค์ก็ทรงกู้เอกราชของชาติ ให้คงคืนความเป็นเอกราชขึ้นมาได้ มีหน้าซำยังแผ่พระบรมเดชานุภาพเข้าไปในแดนพม่าได้อีก และจะทรงตีเอาเมืองพม่าเพื่อเป็นการแก้แค้น แต่พระองค์เสด็จสวรรคตเสียก่อนไม่เช่นนั้นพม่าก็ต้องตกอยู่ใต้ความปกครองของเรา นี่ไม่ใช่เพราะความบากบั่นของพระองค์หรือ ทหารก็มีน้อย สมัยเมื่อกรุงศรีอยุธยาแตกแล้วพระเจ้ากรุงธนบุรีมีทหารเพียงหยิบมือเดียว แต่ทหารพวกนั้นเป็นทหารร่วมใจตายตายด้วยกัน เป็นเป็นด้วยกัน จึงได้พยายามตีฝ่ากองทัพพม่าออกมาจากกรุงศรีอยุธยา แล้วบากบั่นก่อร่างสร้างตัว ได้เข้าโจมตีพม่าจนถึงต้องแตกพ่ายออกไปทุกทิศทุกทาง จนมาตั้งเมืองหลวงได้แล้วกู้อิสรภาพขึ้นมาอีก ถ้าบรรพบุรุษของเราไม่มีความบากบั่นพากเพียรดังกล่าวนั้นแล้ว เราจะอยู่กันได้อย่างไรหรือ

เพราะฉะนั้นขอให้เธอทุกคนจงทำตัวเป็นอภิชาติบุตร เพื่อจะได้สร้างสม

แต่ความดีไว้ให้แก่โรงเรียนซึ่งเปรียบเหมือนแม่ของเธอ เกียรติของโรงเรียน ถ้าเพื่อไม่ช่วยกันทำ ไม่ช่วยกันส่งเสริมขึ้นไป จะอยู่ได้อย่างไร เมื่อเข้ามาอยู่ในโรงเรียนอย่างน้อยก็ควรจะสร้างตัวให้เป็นอนุชาตบุตร ถ้าให้เป็นอภิชาตบุตรได้ก็ยิ่งดี การที่ผู้ปกครองของเธอได้อุตส่าห์เสียเงินเสียทองให้เธอได้มาอยู่ในโรงเรียนนี้ก็เพื่อที่จะหัดให้เธอเป็นคนมีสติปัญญาความรู้เข้มแข็ง และมีสมรรถภาพดี เพื่อจะได้นำไปส่งเสริมวงศ์ตระกูล ถ้าเธอทำเสื่อมเสีย ก็ไม่ถูก

โรงเรียนเรา ถ้าพูดตามปกติแล้วคนเห็นเข้าเขาก็เกรงใจ หรือเขาเห็นเครื่องแบบที่แต่งกายนักเรียน เขาก็เกรงใจ เพราะเป็นเครื่องแบบที่พระเจ้าแผ่นดินพระราชทานมาให้เอง ได้ยินชื่อโรงเรียนเขาก็เกรงใจ เพราะว่าเป็นโรงเรียนที่พระเจ้าแผ่นดินทรงสร้างไว้ และเกียรติอื่นๆ ที่นักเรียนเก่าได้สร้างไว้ให้ก็มีอยู่มากพอที่จะให้คนอื่นเกรงอกเกรงใจ ถ้าเราไม่เหลวไหลจริงๆ แล้วก็ไม่มีใครเขากล้าเหยียบย่ำเรา ถ้าเราไปประพฤติเหลวไหลเข้าเขาก็เหยียบย่ำ และเหยียบย่ำมากกว่าคนอื่นอีกด้วย

ในที่สุดนี้ขอให้นักเรียนทุกคนจงพยายามทำตัวให้ดีที่สุดให้สมกับเป็นลูก “วชิราวุธวิทยาลัย” ทุกประการ

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๔

บันทึกโดย *อรรณพ อินทรโกเศศ*

วันนี้เป็นวันสุดท้ายของการส่งคะแนนสอบวิชาความรู้ประจำปีการศึกษา ๒๔๙๓ นี้ แล้วเธอก็จะต้องเข้าสอบไล่ การสอบไล่ก็เพื่อจะต้องการทดลองความรู้ของผู้ที่จะเข้าสอบว่าเป็นอย่างไร เพราะฉะนั้นใครมีความรู้เท่าใดก็ขอให้แสดงออกมาโดยเต็มความสามารถอย่าทำใจออกแวก ตั้งอกตั้งใจทำให้ดี ครูที่ตรวจข้อสอบดูเหมือนกันว่าคนไหนทำงานมาดีอย่างไรในปีหนึ่งๆ และก็พิจารณาให้ การสอบไล่เช่นนี้ ต้องพยายามใช้ความสามารถของตนเอง ใครได้รับความช่วยเหลือในเวลาสอบไล่ซึ่งไม่ถูกต้องตามกฎหมายเกณฑ์ของการสอบไล่ก็ไม่ได้ โรงเรียนจะเข้มงวดอย่างที่สุด และจะไม่ยอมปล่อยให้เธอได้ผ่านขึ้นไปโดยไม่มีความรู้ ถ้าเพื่อปล่อยเธอไปแล้วภายหลังความรู้เธออ่อนจะแก้ไม่ได้ เพราะฉะนั้นให้เธอเรียนซ้ำอีกปีหนึ่งเมื่อความรู้ไม่พอดีกว่าที่จะปล่อยให้เธอไปอยู่ในชั้นสูงๆ และมีความรู้ไม่ทันเพื่อน เธอต้องตั้งอกตั้งใจทำคำตอบให้ดี อีกอย่างหนึ่งขอเตือนไว้ว่าในการสอบไล่เช่นนี้ต้องมีความเชื่อถือตัวเอง อย่าไปพะวงคนอื่น ต้องถือตัวของตัวเองเป็นใหญ่

การเชื่อมั่นในตนเองเป็นของสำคัญมากไม่ว่าเราจะทำอะไร ถ้าไม่มีความเชื่อมั่นในตนเองแล้วก็ไม่ดี เป็นการดูถูกตัวเอง หลอกตัวเอง การทำเช่นนั้นไม่มีใครเขานิยม คนที่ไม่เชื่อตัวเองย่อมทำอะไรไม่เด็ดขาด มักกลัวอะไรต่างๆ และไปอาศัยจุมุกคนอื่นหายใจ คนที่จะบอกให้เราทำอะไรก็ไม่ใช่จะดีอะไรไปกว่าเรานัก ได้เรียนมาเป็น

เวลา ๑ ปีเหมือนกัน เขารู้อะไรเราก็ควรจะรู้อย่างนั้น ไม่ควรน้อยหน้าเขา ถ้าเราน้อยหน้าเขาก็หมายความว่าเราขี้เกียจ ถ้าเราไม่ขี้เกียจแล้วเราก็ไม่ควรจะน้อยหน้าเขา เพราะฉะนั้นต้องเชื่อตัวเอง การเชื่อตัวเองเป็นของสำคัญมากในชีวิตของเธอ

การทำกิจการใดๆ ถ้าเป็นของใหม่ก็ย่อมมีผิดพลาดบ้างเป็นของธรรมดา เพราะว่าเรายังไม่มีความชำนาญพอ ถ้าไม่ยอมทำเสียเลยไหนจะรู้ข้อบกพร่องของเราเองได้ เราต้องทำ เมื่อผิดก็ให้รู้ไปว่าผิด เมื่อบกพร่องก็ให้รู้ไปว่าบกพร่อง จะได้พยายามคิดหาทางแก้ไขต่อไป ถ้าใครไม่เชื่อมั่นในตัวเองก็ไม่ก้าวหน้า มีแต่จะทรุดโทรมลงไปถ่ายเดียว เวลาสอบไล่ต้องกล้า เมื่อนึกอะไรได้ให้ตอบลงไป ไม่ต้องลังเลใจ อย่าไปเชื่อคนอื่น ถ้าเธอทำสิ่งเหล่านี้ให้เรียบร้อยในเวลาเรียนแล้ว เวลาสอบไล่เธอจะรู้สึกลำบากประการใด ทำอะไรถ้าถูกทางแล้ว ไม่ต้องกลัวผิด นอกจากประพฤติดึกกฎข้อบังคับแล้ว จึงควรกลัว เพราะฉะนั้นในเวลาสอบไล่เธอควรถือหลักดังที่ได้กล่าวมานี้เป็นเกณฑ์ และขอบอกเธอให้รู้ตัวไว้ว่า โรงเรียนจะเฟื่องเลี้ยงและจะระวังเธออย่างเข้มงวด ครูทุกคนจะคุมเธออย่างเคร่งครัด ให้เธอใช้สติปัญญา และความคิดความอ่านของเธอคนเดียว แล้วความสวัสดิ์ก็จะมาสู่ตัวเธอเอง

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๔๙๔

บันทึกโดย อรรถนพ อินทรโกเศศ

วันนี้เป็นวันอาทิตย์สุดท้ายของปีการศึกษา ๒๔๙๓ เพราะฉะนั้นจะรวบรวมข้อความที่นักเรียนได้ปฏิบัติมาตั้งแต่ต้นปีมาแล้วสู่กันฟัง ในเรื่องการเรียน ตอนต้นเราออกจะชะล่าใจ ไม่เรียนกันบ้าง พยายามเถลไถลหลีกเลี่ยงไปบ้าง พอถึงปลายปีจะสอบกันจริงจัง บางคนก็เห็นผล แต่ว่าผลนั้นไม่สู้ดี ฉะนั้นการทำอะไรโดยไม่ได้เตรียมตัว มัวแต่ชะล่าใจนั้น ย่อมไม่ได้ผลดีที่สุดในที่สุด สติปัญญาของคนก็เปรียบเหมือนสิ่งของอันหนึ่งเหมือนกัน เช่นมิด เป็นต้น ถ้าเราทิ้งไว้ไม่ใช้ ชีสนิมก็ขึ้นจะนำมาใช้ประโยชน์อะไรก็เกือบไม่ได้ ถ้าเราใช้เสมอๆ มิดนั้นก็ใช้ได้ดีเรื่อยไปสมองของคนก็เช่นกัน ถ้านักเรียนละทิ้งเสียไม่ใช้ ถึงเวลาจะใช้จริงๆ ก็ใช้คิดไม่ออกเหมือนมิดที่สนิมจับเหมือนกัน แต่มิดที่มีสนิมถ้าเป็นเหล็กดี เราล้างเสียก็จะใช้ได้ต่อไป หัวสมองของนักเรียนยังไม่ถึงขนาดนั้น ยังไม่เป็นเหล็กดีพอ พวกเราได้บำรุงจิตใจของเราและสมองของเราให้ต้อยเสมอมะนิ่กคิดก็คล่องแคล่ว ถึงเมื่ออายุมากเข้าอาจจะลืมไปได้บ้าง แต่ถ้าเรามาทบทวนอีกก็จะใช้ได้เสมอไป สมองของนักเรียนยังเปรียบกับเหล็กดียังไม่ได้ เมื่อเรามาละทิ้งปล่อยให้สนิมจับเสียเช่นนี้ ก็ใช้ไม่ได้ถ้าเราไม่พยายาม ไม่ค้นคว้า ความเจริญก็จะมาสู่ตัวเราไม่ได้ เรื่องการเรียน เรื่องวงศ์ตระกูลและสังคมเราก็จะเอาดีไม่ได้อีกด้วย เธอควรรู้สึกขอบพระคุณคุณพ่อคุณแม่ที่อุทิศส่ำหำเงินหาทองมาไห้เธอเรียนหนังสือ โดยที่เธอไม่ต้องอนาทรร้อนใจแต่

ประการใดเลย ไม่เหมือนกับนักเรียนในประเทศตะวันตกซึ่งต้องเตรียมเรื่องอาหาร บางคนอยากเรียนหนังสือแต่ไม่มีเงินทองพอ ก็เรียนไม่ได้ ต้องอดส่ำท์เรียนหนังสือไปด้วย รับประทานไปด้วยและทำงานให้โรงเรียนไปด้วย เพื่อจะได้เอาค่าจ้างมาเสียเป็นค่าเล่าเรียน เธอไม่ต้องทำอะไรสักอย่างหนึ่ง เป็นแต่เพียงขอให้ตั้งใจเล่าเรียนเท่านั้น ซึ่งทุกคนควรจะทำได้

การเรียนควรจะเริ่มต้นเรียนเสีย ในเวลายังเป็นเด็กๆ เมื่อเธอโตขึ้นไปแล้ว เธอไม่มีเวลาพอจะมาเรียนอีก เพราะเธอจะต้องมุ่งแต่เรื่องการอาชีพ หากมุ่งอาชีพด้วยและเรียนด้วย ก็เป็นสิ่งเหลือวิสัยที่จะทำได้ อาชีพก็จะเสียไป และเวลาสำหรับการเรียนก็ไม่พอ เพราะฉะนั้นแหละเราควรจะต้องทำเสียตั้งแต่ในเวลานี้ ทำไมเราจึงต้องเรียน ทำไมเราจึงต้องหาความรู้ เหตุผลง่าย ๆ ก็คือ สำหรับเป็นเครื่องใช้ในการครองชีพ ถ้าเธอไม่มีความรู้พอ จะเอาอะไรมาเป็นเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ บางคนมีเงินพุ่มเฟิย แต่ถ้ายเธอไม่หามาไว้อีก ของเก่าที่เธอมีอยู่ก็จะต้องใช้ให้หมดไป ดังที่พระพุทธเจ้าท่านตรัสไว้ว่าต้องมีอริยทรัพย์เพราะไม่มีเวลาหมดไปได้อริยทรัพย์นี้แหละจะเป็นเครื่องที่ช่วยเราได้ในเวลาอัปจนและปกติ ปัญญาและความรู้เป็นหลักอันหนึ่งของอริยทรัพย์ เพราะฉะนั้นเวลาที่เธอมีอายุอยู่ในวัยเรียนเช่นนี้ เธอควรจะได้รับทำ ผลก็เห็นแล้วว่าเธอได้เถลไถลมาแต่ต้นและปลายปีเธอเป็นอย่างไร ปีหน้าอย่าให้ผลอันนี้มาอยู่แก่ตัวเธออีก วิชาความรู้เป็นของสำคัญมาก นอกจากจะเป็นเครื่องช่วยในการครองชีพของเธอแล้ว ยังจะช่วยให้ประเทศชาติและโลกก้าวไปสู่ความเจริญได้อีกมากมาย

คนเราจะอยู่ในโลกคนเดียวไม่ได้ และประเทศก็เหมือนกันจะอยู่ในโลกประเทศเดียวไม่ได้ จะต้องมีการติดต่อและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การติดต่อและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันนี้บางครั้งไม่สะดวก เพราะหนทางระหว่างประเทศไกลกันมาก นี้ไม่ใช่เพราะความรู้ของคนดอกหรือ เมื่อก่อนสมมุติว่าเธอจะเล่นเรือจากประเทศอังกฤษมาทางตะวันออก เรื่อนั้นจะต้องผ่านแหลมกู๊ดโฮปในทวีปอาฟริกาตอนใต้ และทะเลในต่อนั้นน้ำก็แสนเชี่ยวและพายุก็จัด เรือที่ผ่านแหลมอันนั้นมัก

จะประสบอันตรายบ่อยๆ เป็นเหตุให้คนคิดหาทางลัดขึ้นได้ ถ้าดูในแผนที่ทางใต้ของทวีปยุโรป จะเห็นทะเลเมดิเตอร์เรเนียนและทะเลแดง ระหว่างทะเลเมดิเตอร์เรเนียนกับทะเลแดงนั้น มีทางคั่นอยู่คนเดียวก็จะออกไปทะเลไปสู่ตะวันออกได้ เมื่อก่อนนี้เรือที่จะมาจากอังกฤษไปตะวันออกได้ กินเวลาราว ๔๐ วันเดี๋ยวนั้นลดมาเพียง ๓๐ วันเท่านั้น ก็ถึงแล้ว ด้วยสติปัญญาและความรู้ทำให้บุคคลลงจากทะเลเมดิเตอร์เรเนียนมาทะเลแดงได้ ทำให้เรือไม่ต้องอ้อมแหลมกู๊ดโฮป ซึ่งลดเวลาลงเป็นอันมาก เรื่องเหล่านี้ถ้าเราไม่พยายามหาความรู้ ก็จะเกิดความลำบาก ประเทศไทยเราทรัพยากรในดินสึนในน้ำมีมาก แต่คนที่มีความรู้พอที่จะขุดทรัพยากรเหล่านี้มาได้มีน้อย เพราะฉะนั้นเราจึงต้องอุตสาหะพยายามเล่าเรียนเอาความรู้มาทำความเจริญรุ่งเรืองให้แก่ประเทศชาติ ประเทศไทยเรามีทรัพยากรในดินสึนในน้ำมีมาก ถ้าเราจะปล่อยให้ต่างประเทศเขามาทำก็ได้ แต่ประโยชน์จะตกอยู่กับใคร เธอก็ย่อมรู้ยุติแล้ว ถ้าคนไทยเราทำเองไม่มีปัญหา ทรัพยากรสมบัติจะต้องตกอยู่กับประเทศเราอย่างแน่นอน

ที่พูดมาแล้วก็พอจะสรุปได้ว่า วิชาความรู้มันไม่ใช่เครื่องช่วยให้เราประกอบอาชีพได้ผลดีอย่างเดียว และกอบโกยเอากำไรมาให้แก่เราอย่างเดียว แต่ยังช่วยให้ประเทศชาติของเราประสบความสำเร็จก้าวหน้าในที่สุด เพราะฉะนั้นเธอไม่มีทางอะไรอื่นเมื่ออยู่ในโรงเรียน นอกจากจะตั้งใจเรียน และเธอได้เปรียบแก่คนอื่นมากมายทีเดียว เธอมีเวลาที่ได้อยู่ใกล้ชิดกับครูมาก เพราะฉะนั้นเธอไม่ควรละโอกาสอันงามนี้เสีย โดยการไปเล่นไกลไม่ตั้งใจเรียน ปีนี้พวกที่ทำเลลไกลไปแล้วก็แก้ไขไม่ได้เพราะฉะนั้นปีหน้าขอให้เธอตั้งใจเสียแต่ต้นมือ อย่าให้สนิมจับได้ แล้วสิริมงคลทั้งหลายก็จะตกอยู่กับตัวเธอเอง

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๔๙๔

บันทึกโดย *วิรัชญ์ นิวาตะบุตร*

นักเรียนทั้งหลาย วันนี้เป็นวันแรกที่เราได้มาประชุมร่วมกัน เนื่องจากมีนักเรียนใหม่ๆ มาก และนักเรียนเหล่านี้ ควรจะทราบประวัติและความเป็นมาของโรงเรียนนี้ ฉะนั้นจึงจะเล่าให้พวกเธอฟัง เพราะว่าเมื่อเธอได้เข้ามาเป็นนักเรียนของวชิราวุธวิทยาลัยแล้ว จงทราบว่าวชิราวุธวิทยาลัยนี้ได้สร้างขึ้นโดยพระมหากษัตริย์คุณของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เราทราบกันแล้วว่า เป็นราชประเพณีของไทยมาแต่โบราณกาลว่า เมื่อพระมหากษัตริย์พระองค์ใดเสด็จขึ้นเสวยราชสมบัติ ก็มักจะทรงสร้างวัดขึ้นไว้เป็นอนุสรณ์ แต่เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชดำริว่า การที่พระองค์จะทรงสร้างวัดขึ้นอีกนั้น พระมหากษัตริย์พระองค์ก่อนๆ ก็ได้ทรงสร้างไว้มากแล้ว แต่เพื่อที่จะรักษาราชประเพณีอันนี้ไว้ พระองค์จึงได้พระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์ให้สร้างโรงเรียนขึ้น ๒ แห่ง พระราชทานนามว่าโรงเรียนมหาดเล็กหลวง และโรงเรียนราชวิทยาลัย พระราชประสงค์ในการที่ทรงสร้างโรงเรียนทั้งสองขึ้นนี้ ก็เพื่อจะเป็นสถานที่ศึกษาของกุลบุตรต่อไป และต่อมาภายหลังเมื่อพระองค์สวรรคตแล้ว โรงเรียนทั้งสองนี้ยุบมารวมเป็นโรงเรียนเดียวกัน เรียกว่าวชิราวุธวิทยาลัย การปกครองในโรงเรียนนี้จัดตามแบบพับลิกสกูลของอังกฤษ คือฝึกหัดอบรมให้นักเรียนรู้จักปกครองตนเอง เรื่องการปกครองตนเองได้นี้จัดว่าเป็นการสำคัญมาก เพราะ

ถ้านักเรียนออกจากโรงเรียนไปแล้ว ถ้าหากรู้จักปกครองตนเองได้ก็จะเป็นที่นิยมนับถือของสังคมทั่วไป

อีกประการหนึ่ง โรงเรียนนี้มีได้มุ่งที่จะสอนนักเรียนให้มีความรู้แต่ในด้านวิชาการอย่างเดียวเท่านั้น ยังต้องการที่จะอบรมสั่งสอนนักเรียนทุกคนให้เป็นผู้ดีอีกด้วย ซึ่งเรามีโอกาสทำได้มาก เพราะเป็นโรงเรียนกินอยู่หลับนอน และในขณะนี้โรงเรียนกินอยู่หลับนอนที่มีการปกครองแบบพัชฌาสัยกุลในประเทศไทยก็มีอยู่เพียงโรงเรียนเดียว คือวชิราวุธวิทยาลัยเท่านั้น ฉะนั้นเมื่อเธอได้เข้ามาเป็นนักเรียนอยู่ในโรงเรียนนี้ เธอก็ควรจะภูมิใจได้แล้วว่า เธอได้เข้ามาอยู่ในสำนักศึกษาที่ดีที่สุดซึ่งมีอยู่แห่งเดียวเท่านั้นในประเทศไทย เพราะฉะนั้นกิจการอะไรที่เธอจะทำลงไป เธอจะต้องคิดดูให้รอบคอบเสียก่อน แล้วจึงปฏิบัติ จึงจะเป็นที่เรียบร้อย อย่ากระทำการอันใดให้เป็นที่เสื่อมเสียชื่อเสียงของโรงเรียนได้ ระเบียบแบบแผนของโรงเรียนนี้ มีอย่างไร เธอต้องปฏิบัติตามให้เหมือนๆ กันทุกคน ฉะนั้นเธอทำอะไรลงไปผิดๆ คนอื่นจะคอยสังเกตดูอยู่เสมอ ด้วยเหตุดังได้กล่าวมานี้ พวกเธอจงอย่าทำอะไรที่เป็นที่ติเตียนของคนอื่นได้ ถ้าเธอปฏิบัติตนได้ดังที่ว่ามานี้ นอกจากตัวของเธอเองจะเป็นผู้ได้รับคำชมเชยแล้ว โรงเรียนของเรา ก็จะพลอยมีหน้ามีตาประกอบกันไป ในการที่ได้อบรมให้เธอเป็นผู้ดีได้ ถ้าเธอรักโรงเรียนและปรารถนาจะให้ชื่อเสียงของโรงเรียนที่เธอมาศึกษาอยู่ เค้นในทางที่ดีแล้ว เธอจงประพฤติตนให้ได้ตามที่กล่าวมานี้ แล้วความสวัสดิ์ก็จะมีแก่เธอทุกคน

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมสิรินธรวิทยาลัย

วันที่ ๓ มิถุนายน ๒๕๕๔

บันทึกโดย พัทยา ไทยวุฒิมงคล

เมื่ออาทิตย์ที่แล้ว ได้เล่าประวัติของโรงเรียนให้ฟังแล้วว่าเป็นอย่างไร และวันนี้จะได้ชี้แจงให้เห็นว่า โรงเรียนกินนอนกับโรงเรียนไปเช้าเย็นกลับนั้นต่างกันอย่างไร โรงเรียนกินนอนมีประโยชน์กว่าโรงเรียนไปเช้าเย็นกลับมาก กิจกรรมอะไรที่โรงเรียนไปเช้าเย็นกลับทำไม่ได้ โรงเรียนกินนอนสามารถทำได้ เป็นต้นว่า การฝึกหัดอบรมสั่งสอนในเรื่องวัฒนธรรมและศีลธรรม หรือระเบียบแบบแผนต่างๆ จนให้ติดเป็นนิสัยนั้น โรงเรียนไปเช้าเย็นกลับทำไม่ได้เต็มที่ โรงเรียนไปเช้าเย็นกลับสอนหนังสือเป็นส่วนใหญ่ เมื่อนักเรียนกินนอนประจำจะไปอยู่ ณ ที่ไหน ก็ทำตัวให้เห็นเด่นเสมอ เนื่องจากได้รับการอบรมมาแล้ว ดังจะเห็นได้จากเวลาที่นักเรียนไปสอบสัมภาษณ์ที่จะชิงทุนไปศึกษาวิชา ณ ต่างประเทศ กรรมการออกปากชมเชยผู้ที่ไปจากโรงเรียนกินนอนว่า พุดจาคล่องแคล่ว และมีท่าทางสง่าผ่าเผย ฉลาดฉานติดกับนักเรียนอื่น การไปเรียนต่อในมหาวิทยาลัยก็ดี นักเรียนของเราซึ่งเป็นนักเรียนกินนอนก็ฉายแสงให้เห็นเด่นชัดยิ่งกว่านักเรียนที่ไปเช้าเย็นกลับ เพราะเนื่องจากนักเรียนของเราได้รับการอบรมในกิจการต่างๆ ซึ่งในมหาวิทยาลัยนั้นๆ มีการอบรมคล้ายๆ กันกับของเรา จึงทำให้นักเรียนของเราสามารถปฏิบัติกิจการต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ดังได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่า สังคมไม่รังเกียจพวกเรานั้น คือ นักเรียนของเราเมื่อไปอยู่ในสถานที่นั้นๆ มักได้รับหน้าที่เป็นผู้แทนสมาคมต่างๆ ของมหาวิทยาลัย เช่น ปืนี้ก็ได้

ข่าวว่าได้รับแต่งตั้งหลายคน ถึงแม้ว่าเราจะไม่ไปอยู่ในมหาวิทยาลัยก็ตาม พวกเรามากจะได้รับเกียรติเป็นพิเศษเสมอ เมื่อมีผู้รู้ว่ามาจากโรงเรียนกินนอนและโรงเรียนกินนอนแบบนี้ ก็มีโรงเรียนเดียวเท่านั้นในประเทศไทย คือ วชิราวุธวิทยาลัย

เพราะฉะนั้น เมื่อเป็นนักเรียนของวชิราวุธวิทยาลัย และ ได้รับการยกย่องเสมอเช่นนี้เธอควรจะทำตัวให้เหมาะสมกับที่เป็นนักเรียนของโรงเรียน การอบรมระเบียบวินัยต่างๆ เราจะต้องกระทำกันโดยเคร่งครัดไว้เสมอ นับตั้งแต่แรกๆ เป็นต้นไป เพราะเราอยู่กันเป็นหมู่มาเช่นนี้ ถ้าระเบียบวินัยไม่เคร่งครัดโดยแท้จริงแล้ว มักจะเกิดการอลเวงขึ้น

การกีฬาที่เหมือนกัน นักเรียนต้องเล่นกีฬาทุกคน เว้นเสียแต่ผู้ใดมีเหตุการณพิเศษต้องมาชี้แจงให้ทราบ และเมื่อมีความจำเป็นจริงๆ ก็จะทำให้พักการเล่นกีฬาได้สำหรับคนนั้น กิจการประจำวัน เช่น วันอาทิตย์ เป็นต้น ตอนจะมาสวดมนต์ควรจะต้องแต่งกายให้เรียบร้อยเพราะอาจจะมีแขกผู้มีเกียรติหรือพระภิกษุผู้ทรงศีลมาให้โอวาทบ้างตามโอกาสที่ควร และไม่ควรเล่นกีฬาอะไรต่างๆ ก่อนมาสวดมนต์ตอน ๑๕.๓๐ น. ในวันอาทิตย์จะมีการตีระฆังตรวจชื่อ ไม่ว่านักเรียนจะอยู่ที่ไหน ต้องมารับชื่อก่อน ในกรณีเช่นนี้จะส่งฝากกันมาให้รับชื่อแทนไม่ได้ และวันอาทิตย์ที่นักเรียนกลับบ้านก็มีการตีระฆังตรวจชื่อตอน ๑๑.๐๐ น. อีกด้วย เหล่านี้เป็นระเบียบสำหรับวันอาทิตย์

วันธรรมดา การเข้าเรียนเขาตีระฆังสองครั้งห่างกัน ๕ นาที พอตีระฆังแรกนักเรียนควรจะออกจากคณะแล้ว พอระฆังตีครั้งที่สองควรจะอยู่ในห้องเรียนอย่างเรียบร้อยจะได้ไม่เสียเวลา ตอนรับประทานอาหารกลางวันแล้วอย่าเล่นกีฬา ควรจะรอให้หมดเวลาทำการบ้าน แล้วจะเล่นอะไรก็ได้ แต่ต้องมาเข้าแถวเล่นกีฬาเวลา ๑๖.๐๐ น. และเมื่อเลิกจากเล่นกีฬาแล้ว คือ เวลา ๑๗.๐๐ น. นักเรียนจะไปเล่นอะไรก็ได้ แต่ต้องไม่เกินเวลา ๑๗.๓๐ น.

การที่ได้กล่าวมานี้ ก็เท่ากับเป็นการขอมความเข้าใจกันไว้ สำหรับเด็กใหม่ๆ ส่วนเด็กแก่นั้นรู้แล้ว และปฏิบัติตามระเบียบนั้นอย่างเคร่งครัด ถ้าผู้ใดทำผิด

ระเบียบก็ควรจะเตือนซึ่งกันและกัน พวกเธอที่มาอยู่ ณ ที่นี้ต่างก็มีความตั้งใจมารับ
การอบรมต่างๆ ฉะนั้นขอให้พากันปฏิบัติตามระเบียบให้เคร่งครัดเถิด แล้วความ
ตั้งใจของเธอก็จะบังเกิดผลสมตามความตั้งใจทุกประการ

ขอความสวัสดีจงมีแก่นักเรียนวชิราวุธวิทยาลัยทุกคน

โอวาทท่านผู้บังคับการในพิธีไหว้ครู

แสดง ณ หอประชุมมหาวิทยาลัย

วันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๔๕

บันทึกโดย วิชัย บุญยศิริณะ

การที่เราประชุมทำพิธีในวันนี้ เรียกว่าพิธีไหว้ครู ทำไมเราจึงจัดให้มีพิธีนี้ขึ้น เพราะเราต้องการแสดงความกตัญญูต่อบุคคลที่ต่อผู้มีคุณ เช่น ครูอาจารย์ไม่ใช่หรือ จุดประสงค์ของโรงเรียน นักเรียนคงทราบคืออยู่แล้วว่า โรงเรียนต้องการอบรมให้พวกเขาเป็นผู้ดี ไม่ต้องการให้พวกเขามีความรู้แต่อย่างเดียว พิธีไหว้ครูวันนี้จึงนับว่าสำคัญสำหรับพวกเขา และการที่เธอกระทำในวันนี้ถูกต้องแล้ว รู้ไปถึงไหนเธอก็จะได้รับคำสรรเสริญ แม้แต่ในคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ยังทรงกล่าวไว้ว่า “บุคคลจะต้องมีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ”

ครูเป็นผู้ให้ความรู้และอบรมสั่งสอนให้เธอเป็นคนดี และมีความรู้ เพื่อนำไปประกอบอาชีพต่อไปภายหน้า ครูมุ่งแต่ให้เธอได้รับความรู้ และตั้งใจสั่งสอนอบรมจนสุดความสามารถ มิได้นึกถึงความลำบาก นึกอยู่ว่าจะทำอย่างไรจึงจะเป็นผลดีต่อพวกเขา เราจะเห็นได้จากการตรวจงานของพวกเขา แม้จะเสียเวลานานสักเพียงไร ครูก็ไม่นึกถึงอะไรเลย แต่ถ้าวิชาที่ครูสอนพวกเขาเข้าใจดีครูก็พอใจ ในการที่ครูเมียนตานั้นก็เพราะเธอไม่ปฏิบัติตามคำสั่งสอน ครูต้องการให้เธอเป็นคนดี และไม่มีเจตนาร้ายต่อพวกเขา

ครูมุ่งทุกอย่างที่จะทำอะไรให้เป็นประโยชน์ และมีจิตใจเป็นห่วงพวกเขาอยู่เสมอ ถ้าเธอมีความสุข ครูก็มีความสุขและพลอยเป็นสุขไปกับเธอด้วย แต่ถ้า

เธอได้รับทุกข์ ครูก็จะพลอยเป็นทุกข์และมีใจเป็นห่วงเธอด้วย ในเวลาเรียนถ้าเธอเป็นเด็กที่ตั้งใจรับการอบรมสั่งสอน ครูก็ยกย่อง

ครูมีความเป็นห่วงเธอเสมอ จะเห็นได้ว่าครูเที่ยวฝากฝังศิษย์ของตนเพื่อให้ได้รับความสะดวกสบายต่าง ๆ นานาจากเพื่อนฝูงของครู ที่ครูทำไปทั้งนี้ก็ด้วยเจตนาดีทั้งนั้น และเท่าที่เธอพากันมาแสดงความกตัญญูในวันนี้ เป็นการสมควรอย่างยิ่ง แต่ในการกระทำนั้นเราจะต้องปฏิบัติให้พร้อมด้วยองค์สาม จึงจะเรียกว่าเป็นการกระทำที่สมบูรณ์ กล่าวคือทางกาย ทางวาจาและทางใจ การกระทำของพวกเธอนั้นทางกายเธอก็ทำแล้ว คือทำการเคารพด้วยการกราบไหว้ ทางวาจาเธอก็ทำแล้วโดยการกล่าวถึงคุณครูอาจารย์ เหลือแต่ทางใจซึ่งนับว่าเป็นทางที่สำคัญมาก เพราะใจเรามองกันไม่เห็น ดังนั้นเราควรจะทำใจของเราให้บริสุทธิ์จึงจะครบด้วยองค์สาม ถ้าเราปฏิบัติได้ครบองค์สามแล้ว ความเจริญก็มีแก่พวกเธอเอง

คนที่ลบลู่ครู ความเจริญก็จะไม่บังเกิด นักเรียนคนหนึ่งคนใดได้ความรู้เป็นประโยชน์แก่อาชีพนั้น ย่อมเกิดมาจากครูสอนชั้นต่ำๆ ก่อน ถ้าครูสอนชั้นต่ำวางรากฐานให้เธอไม่ดีเธอก็ไม่ดี เปรียบเสมือนการปลูกตึก ตึกนั้นก็ไม่นั่นคงถาวร นักเรียนคงจะจำได้ดีจากตึกราชดำเนินเป็นตัวอย่าง ถ้าชั้นต่ำเธอเรียนไม่ดีชั้นสูงเธอจะเรียนดีได้อย่างไร ในการที่เธออยู่ชั้นสูงเธอควรเคารพครูซึ่งสอนอยู่ชั้นต่ำด้วย ถ้าเธอไม่ทำ ก็นับว่าเป็นการลบลู่ครู คนผู้ลบลู่ครูนั่นผลร้ายก็จะเกิดขึ้น ซึ่งจะได้จากเรื่องต่อไปนี้

ในพุทธกาลมีชายผู้หนึ่งไปเรียนวิชาจากครูคนหนึ่งซึ่งยากจน แต่มีความรู้ในวิชาปลุกมะม่วงให้ผลได้ทุกฤดูกาล ชายผู้นั้นเมื่อเรียนสำเร็จลงก็ใช้วิชาที่เรียนมาประกอบงานอาชีพ โดยเข้าเป็นเจ้าพนักงานรักษาพระราชอุทยานแห่งหนึ่ง และคอยเสกมะม่วงให้พระเจ้าแผ่นดินเสวย จนพระองค์พอพระราชหฤทัยในชายผู้นี้ และได้แต่งตั้งให้มีหน้าที่ใหญ่โต

วันหนึ่งเสด็จมาที่พระราชอุทยาน เพื่อจะทอดพระเนตรดูการเสกมะม่วงของชายนั้น เมื่อชายผู้นั้นแสดงให้ทอดพระเนตรแล้วก็เป็นที่โปรดปราน จึงตรัสถาม

ว่า ไปเรียนวิชานี้มาจากไหน ชายนั้นครั้งจะบอกความจริงก็มีความละอาย จึงเสียดอกว่า ตนได้เรียนมาจากสำนักทศปาโมกษ์ ครั้นต่อมาภายหลังพระเจ้าแผ่นดินมีพระราชประสงค์จะเสวยมะม่วงอีก ชายนั้นก็เสกมะม่วงไม่ได้ตามพระราชประสงค์ เพราะชายผู้นั้นได้ทำการลบหลู่คูห่มันครุของตน พระเจ้าแผ่นดินทรงทราบว่าชายผู้นี้เป็นคนอกตัญญูต่อครุของตน ก็ทรงพระพิโรธตรัสให้ขับไล่ชายผู้นั้นเสีย

จากเรื่องดังกล่าวนี้ เธอคงจะเห็นแล้วว่า ครูที่สอนเรานั้นจะยากจนก็สอนเราได้ ไม่ควรลบหลู่พระคุณของท่าน อาชีพครูไม่มั่งมีเพราะครูมุ่งแต่จะสอนให้พวกเขาเป็นคนดี มีความรู้ดี เพื่อจะได้นำเอาไปประกอบอาชีพซึ่งเกิดประโยชน์แก่ตัวเธอเอง ครูได้รายได้จากการสอนพวกเขาเท่านั้น ดังนั้นครูจึงไม่ค่อยมั่งมี นอกจากจะมีฐานะดีมาแต่เดิม

ครูเป็นตัวอย่างที่ดีของนักเรียน นักเรียนทำสิ่งชั่วครูก็ห้ามปรามตักเตือน นักเรียนที่ดีครูก็สนับสนุน การที่เธอพร้อมใจกันมากกระทำพิธีไหว้ครูอย่างนี้ดีแล้ว และเราเป็นพุทธศาสนิกชน ควรปฏิบัติให้ครบองค์สามของพระพุทธองค์ ถ้าเธอปฏิบัติได้เช่นนั้นความเจริญจงเป็นของเธอ

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๔๙๔

บันทึกโดย สุจินต์ รักษากิจ

นักเรียน ผู้บังคับการขอแสดงความยินดีด้วยกับผู้ที่ได้เล่าเรียนดีเป็นที่หนึ่งในหมวดวิชาต่างๆ ที่น่าจะแนบมาส่ง การที่เธอดังตั้นดีนี้ขอให้พยายามรักษาระดับของเธอไว้ให้ได้ ที่ได้ที่สูงแล้วก็พยายามอย่าให้คนอื่นมาแย่งไปได้ และยินดีด้วยที่เห็นหน้านักเรียนใหม่หลายคนพยายามทำการสอบจนได้คะแนนสูง

ที่นี้อยากจะบอก โดยเฉพาะนักเรียนใหม่ให้ทราบไว้ว่า การที่เธอเข้ามาอยู่ในวชิราวุธวิทยาลัย จงทราบว่าจุดประสงค์ของเรา นอกจากเรียนวิชาแล้ว เราต้องการอบรมคนให้เป็นผู้ดี เป็นผู้มีศาสนา ไม่ให้เป็นที่รังเกียจของสังคม ฉะนั้นในการที่มีประสงค์เช่นนี้ ชีวิตในวชิราวุธวิทยาลัยจึงต้องลำบากและตรากตรำ ที่ต้องลำบากและตรากตรำนั้นเป็นพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงมีพระราชประสงค์จะให้โรงเรียนเราปกครองตามแบบพับลิกสกูลของอังกฤษ การปกครองตามแบบของอังกฤษนั้นต้องตรากตรำ และลำบาก ไม่มีพับลิกสกูลของอังกฤษแห่งใดที่ไม่ตรากตรำและลำบาก การลำบากและตรากตรำไม่ใช่เป็นการทรมาน แต่เป็นหน้าที่ของลูกผู้ชายผู้ดีทุกคนจะต้องผ่าน

ในประเทศอังกฤษนั้น ถ้าเพื่อเธอรู้จักใครที่อยู่พับลิกสกูลหรือพวกนักเรียนเก่าของเรา ที่ผู้บังคับการรู้อยู่แล้วว่า มี ๒ คน คนหนึ่งอยู่โรงเรียนชื่อแคนฟอร์ด อีกคนหนึ่งไปอยู่โรงเรียนชื่อเวลลิงบรา พวกนี้อาจเขียนหนังสือถึงพวกเธอ ถ้าเขา

เขียนมา ลองเปรียบเทียบดูซิว่า ชีวิตของเขากับของเราเป็นอย่างไรกัน ถ้าเขาพูดตามความจริงเขาจะต้องบอกว่า นักเรียนในประเทศอังกฤษนั้นลำบากและตรากตรำยิ่งกว่าอยู่ที่นี้มาก

ส่วนในประเทศออสเตรเลียก็มีอยู่โรงเรียนหนึ่งที่ขึ้นหน้าขึ้นตา คือ จีลอง มีนักเรียนเก่าของเราไปอยู่เช่นกัน พับลิกสกูลแห่งนี้ก็เป็นเช่นเดียวกับในประเทศอังกฤษ ชีวิตที่นี่เธอนึกว่าลำบากและตรากตรำก็ยังไม่ถึงชีวิตของพวกนักเรียนในต่างประเทศเลย ชีวิตของนักเรียนเหล่านี้ เป็นชีวิตที่ลำบากสักหน่อย แต่ทำไมชาวอังกฤษจึงชอบส่งลูกหลานของตัวเองไปอยู่พับลิกสกูลพวกนั้น ไม้มีความรักลูกของตัวเองหรือ ถึงได้ปล่อยให้ลูกของตัวเองไปอยู่ที่ที่ได้รับความลำบากตรากตรำเช่นนั้น นี่แหละคือความรักของพ่อแม่ เพราะอยากให้ลูกได้รับการอบรม ฝึฝืนต่อความลำบากและตรากตรำ แล้วจะได้รู้รสของการเป็นลูกผู้ชาย เมื่อโตขึ้นลูกจะได้มีมานะเข้มแข็งและอดทน รู้จักฝึฝืนต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ พ่อแม่รักลูกถึงได้ทำเช่นนั้น

พ่อแม่ไทยที่นี้ก็น่าอย่างนั้นก็มีเหมือนกัน จึงส่งพวกเธอมาเข้าอยู่ในวชิราวุธวิทยาลัย ทำไม ท่านไม่รู้หรือว่า ชีวิตในวชิราวุธวิทยาลัยลำบาก และตรากตรำกว่าโรงเรียนอื่น ท่านก็รู้แต่ต้องการให้ลูกของท่านได้รับการอบรมเช่นนี้ ต่อไปภายหลังลูกจะได้มีระเบียบ มีมานะ มีความอดทน แต่ทว่าพวกเธอบางคนเข้ามาเมื่อใดๆ มาถึงก็บื้อแป้ ท้อแท้ อ่อนแอ ไม่อดทนต่อระเบียบและข้อบังคับของโรงเรียนเสียเลย ถ้าทุกคนอ่อนแอไม่กัคฟันอดทนต่อความลำบากบ้างแล้วจะเป็นอย่างไร เราก็กเห็นกันอยู่แล้วว่า เหตุที่เราไม่มีมานะ ไม่กล้าบากบั่น ไม่อดทนฝึฝืนต่ออุปสรรคนานาประการนั้น แล้วเป็นอย่างไร เวลานี้การเศรษฐกิจ การครองชีพและอื่นๆ จิปาถะอยู่ในมือของเราหรือ อยู่ในมือคนต่างด้าวทั้งนั้น ต้องอาศัยจุมูกเขาหายใจทั้งสิ้นอะไรลำบากหน่อยเราก็กไม่เอาทั้งนั้น เป็นอย่างนี้ไปทีละเล็กละน้อย จนกระทั่งเดี๋ยวนีเราจะหายใจไม่ออกอยู่แล้ว ถ้าเราไม่มีความมานะอดทนต่อความลำบากเสียบ้างแล้วประเทศเราจะเอาตัวไม่รอด การอบรมของโรงเรียน ถ้าเธอทำตามแล้วก็เป็นประโยชน์แก่ตัวเอง ถ้าเธอยังไม่กล้าสู้ไม่กล้าทำอะไร ต่อไปถ้าคนอย่างเธอโตขึ้น

ประเทศไทยจะเป็นอย่างไร เมื่อผู้บังคับการยังเป็นเด็กอย่างเธอ เหตุการณ์ต่างๆ ไม่ถึงแค่นี้ และจนกระทั่งผู้บังคับการอายุเท่านี้ ได้เห็นกิจการต่างๆ เสื่อมทราลงไปเท่าไร เมื่อเธออายุเท่ากับผู้บังคับการเวลานี้ จะเป็นอย่างไรต่อไป เดียวนี้เศรษฐกิจอยู่ในมือคนต่างชาติเกือบหมดแล้ว และต่อๆ ไปเศรษฐกิจต่างๆ ก็จะถูกอยู่ในมือเขาหมด ถ้าพวกเขายังไม่เอาการเอางานเรื่อยไป ความเสียหายก็จะเกิดขึ้นแก่ชาติเราเพียงไร

ที่พูดมานี้พูดด้วยใจจริง เพราะเรื่องเหล่านี้ผู้บังคับการเคยผ่านมาหมดแล้ว เมื่อครั้งผู้บังคับการเป็นเด็กเคยอยู่พักสักสัปดาห์ของประเทศไทยซึ่งมีโรงเรียนเดียวเหมือนกับเดี๋ยวนี้คือ โรงเรียนราชวิทยาลัย ครั้นโตขึ้นได้ไปอยู่พักสักสัปดาห์ในต่างประเทศ ได้รู้รสของความลำบากเหล่านี้มากมาย อาหารการรับประทานที่โน่นถ้าเปรียบกับของเราแล้ว ของเราดีกว่ามาก ที่โน่นเขาปรุงแต่อาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกายเท่านั้น จะอร่อยหรือไม่อร่อยไม่คำนึงถึง โรงเรียนที่ผู้บังคับการเคยอยู่มา เป็นโรงเรียนที่มีการสอนวิทยาศาสตร์เชี่ยวชาญที่สุดในประเทศอังกฤษ อาหารเย็นรับประทานเวลา ๑๙.๐๐ น. มีขนมปังทาเนยและแยมผิวส้ม เนยก้อนกลมเท่าลูกกระสุนยิงสัตว์ ขนมปังจะรับประทานได้เท่าไรก็รับประทานเข้าไป อาหารเหล่านี้มีประโยชน์แก่ร่างกายทั้งนั้น นักเรียนทุกคนก็เข้าใจเช่นนั้น ต่างคนต่างไม่รู้สึกละอาย เพราะรู้ว่าเป็นหน้าที่ของลูกผู้ชายที่จะต้องต่อสู้ จะต้องฝ่าฟัน และการอบรมเช่นนั้น โรงเรียนที่อังกฤษนิยมกัน โรงเรียนที่เขาถือกันว่ามีชื่อเสียงมากคือ อีตัน แฮร์โรว์ และ วินเชสเตอร์ วินเชสเตอร์ได้ชื่อเสียงว่าเป็นโรงเรียนที่มีอาหารเลวที่สุด แต่เขาก็ไม่ตกอกตกใจ ซ้ำยอมรับเสียด้วย ถึงกระนั้นก็มีนักเรียนไปเข้า วินเชสเตอร์ ทั้งลูกเจ้านาย ความลำบากตรากตรำของวินเชสเตอร์ถึงกับงานอาหารก็ทำด้วยไม้ ในงานนั้นแบ่งออกเป็นช่อง สำหรับใส่กับข้าวกับผักเพราะเป็นประเพณีมาแต่โบราณ ที่นั่นเป็นวัด พระเคยอยู่ พระไม่ต้องการความทรูทร่า ท่านจึงรับประทานด้วยงานไม้ วินเชสเตอร์ต้องการจะรักษาประเพณีนี้ไว้ เพื่อจะให้เด็กรู้สึกถึงความลำบากตรากตรำข้างหน้าจะมีมากจึงได้เตรียมตัวไว้ โอรสพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษทุกองค์

แม้แต่โอรสของพระเจ้าแผ่นดินในประเทศต่างๆ ในยุโรปก็ส่งเข้ามาเรียนที่พับลิกสกูล ในประเทศอังกฤษ โอรสของพระเจ้าแผ่นดินเหล่านั้นไม่ได้สิทธิพิเศษอะไรเลยคงปฏิบัติเหมือนกันหมด การปฏิบัติของนักเรียนใหม่ ขึ้นต้นจะต้องเป็นคนใช้ (Fag) ของผู้ที่มีอาวุโสกว่า ทุกคนจะต้องทำหน้าที่นี้ประมาณปีหนึ่งจึงพ้นหน้าที่ คนอื่นที่เข้ามาใหม่ ก็จะต้องมารับหน้าที่แทน เจ้านายสูงเกียรติของเราเคยเป็นคนใช้ เมื่อครั้งพระองค์ไปอยู่ Eton เคยถูกทำโทษก็หลายหน ผู้บังคับการเองก็เคยเป็นคนใช้ เขา ได้เคยถูกหัวหน้าทำโทษเมื่อทำอะไรไม่เรียบร้อย พอถึงเวลาเราบ้าง เราก็ใช้เด็กฝรั่งให้ทำอะไรตามที่เราต้องการ ดังนั้นเราควรจะรู้จักกาลเทศะ และกิจการใดที่จะทำ จงทำเมื่อถึงเวลาอันควร จะเล่าให้ฟังครั้งที่ผู้บังคับการไปอยู่พับลิกสกูลใหม่ๆ ไม่เคยแต่งตัวทหารเลย เมื่อต้องไปแต่งเข้า รู้สึกหนักเครื่องหลังและอาวุธที่ถือ จะเดินไปไหนก็ไม่สะดวก เวลาซ้อมรบเขาซ้อมครึ่งละ ๖-๘ โรงเรียน แล้วแต่คำสั่งจากผู้บังคับบัญชาณฑลทหารจะให้ปฏิบัติ ครั้งแรกออกซ้อมรบก็แหย่อยู่ ถึงเวลารุกก็ไม่สู้กระไร เวลาหนีลำบากหนอยิ่งไม่ค่อยจะไหว แต่นักเรียนฝรั่งดีช่วยแบกปืนให้บ้าง ไสกันให้บ้างก็ไปได้ตลอดรอดฝั่ง ต่อมาก็เคยชิน ไม่ต้องมีใครช่วย

นักเรียนจงพยายามบากบั่น และอดทนต่อความลำบากตรากตรำของลูกผู้ชาย ไม่ช้าเธอก็จะเคยชิน และติดเป็นนิสัย ไม่รู้สึกอะไรเลย

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมมหาวิทยาลัย

วันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๕๔

บันทึกโดย สุธี เดชาดิวงส์ ณ อยุธยา

ในมงคลสูตรคาถา มีคาถาหมวดหนึ่งกล่าวว่า ๑ “พาหุสจฺจญฺจ ลิปฺปญฺจ จ, วินโย จ สุสิฏฺฐิโต, สุภาสิตา จ ยา วาจา, เอตมฺมงฺกลมุตฺตมํ” ซึ่งหมายความว่า ได้ฟังมาก ได้ยินมาก เป็นผู้มีความรู้หนึ่ง มีศิลปะหนึ่ง มีวินัยดีหนึ่ง และมีวาจาเป็นภษิตหนึ่ง ทั้ง ๔ อย่างนี้ถ้ามีอยู่ในตัวใครแล้วก็จะเป็นมงคลแก่ผู้นั้น

เรารู้อยู่แล้วว่า ผู้ได้ฟังมากได้ยินมากก็ย่อมมีสติปัญญาและมีหนทางที่ดีที่จะปฏิบัติการงานหรือประกอบอาชีพต่อไปข้างหน้า ผู้ที่มีศิลปะก็เช่นเดียวกัน เพราะศิลปะเป็นความรู้สำหรับประกอบอาชีพได้เช่นกัน ส่วนผู้มีวาจาเป็นสุภษิตคือไม่กล่าวคำหยาบ พูดแต่สิ่งที่เป็นมงคล ไม่พูดส่อเสียดคนอื่น ก็ย่อมจะได้รับความเคารพนับถือจากผู้อื่น เป็นต้น ผู้ที่ปฏิบัติการงานได้เป็นระเบียบเรียบร้อย มีความมั่นคงในตัวของตัวเอง รู้จักเคารพประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าส่วนตัวนั้น เรียกว่า ผู้มีวินัยดี

สำหรับผู้มีวินัย ตามปรกติจะไปเข้าสมาคมก็ดี เมื่อจะทำอะไรก็ดีย่อมนึกถึงคนหมู่มากก่อน ไม่เอาตัวของตัวเป็นใหญ่ รู้จักระเบียบของสังคมต่างๆ เมื่อถึงคราวคับขันจริงๆ ก็ไม่ลำบาก การมีวินัยดีต้องฝึกหัดตัวให้เคยชินอยู่เสมอ เมื่อถึงคราวก็ใช้ได้ทันที ผู้ที่ไม่มีวินัยแล้ว จะทำอะไรมักจะไม่มีคามอดทน ไม่กล้าฝ่าฝืนอุปสรรค คอยแต่จะเอารัดเอาเปรียบเสมอ เป็นที่รังเกียจแก่สังคม

ดั่งมีตัวอย่างเช่น เมื่อคราวสงครามโลกครั้งที่สอง พวกฝรั่งที่ถูกจับมาเป็นเชลยและถูกคุมขังอยู่ในโรงเรียนเรา ในพวกนั้นมีบรรดาพ่อค่านายห้างใหญ่ๆ โดๆ รวมอยู่เป็นจำนวนมาก เมื่อเขามาเป็นเชลย ก็แต่ละย่อมจะต้องมีอาหารการกินไม่สะดวกเหมือนปรกติ แต่พวกพ่อค่านายห้างเหล่านั้นมิได้ปริปากบ่นเลย เพราะเขาได้ผ่านพิภลิกสกุลมาแล้ว พวกนี้อดทน ไม่ว่าจะอะไร ถ้าเป็นกิจการที่เขาจะต้องทำแล้ว เขาก็มิได้เบี่ยงบ่ายเลย งานทุกอย่าง อย่างเขาหลงมือทำเองทั้งนั้น พวกเหล่านี้บางคนที่มีเงินติดตัวมา ก็เอาเงินที่เขา มีอยู่ไปซื้อเคียวมาตัดหญ้า มีหน้าซ้ำเขายังตัดได้ดี ดีกว่าคนทำสวนที่ตัดหญ้าอยู่ทุกๆ วันเสียอีก นั่นเป็นเพราะเขามีการศึกษาดี เมื่อถึงเวลาทำงานเป็นกุลี เช่น ขนของ แยกข้าวสารหรือลากรถก็ตาม เขาต้องทำเองทั้งนั้น เวลาว่าง พวกเหล่านี้จับกลุ่มกันสนุกสนานไปตามเรื่อง ส่วนพวกที่ไม่มียุทธศาสตร์หรือได้รับการศึกษาอย่างต่ำๆ ก็บ่นกันออกๆ แอดๆ รับประทานไม่ได้บ้าง อะไรต่างๆ นานา เวลาทำงานก็ไม่ช่วยเหลือคนอื่น คอยแต่จะหนีเอาตัวรอด ไม่มีใครต้องการคบหา เข้าสมาคมกับเขาไม่ได้ พอออกจากโรงเรียนไปแล้ว ก็ทำงานทำไม่ได้ บ้างก็กลับไปบ้าน บ้างก็ยากจนเข้าถึงกับฆ่าตัวตายก็มี ส่วนพวกนายห้างใหญ่ๆ โดๆ ก็ออกไปทำงานของเขาตามปรกติ บุญคุณที่โรงเรียนมีแก่เขาเมื่อครั้งเขาอยู่ที่โรงเรียนเขาก็ไม่ลืมเลย คอยช่วยเหลืออยู่เสมอ นี่แหละวินัยเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้คนเป็นผู้ดี การมีวินัยดีนี้จะแสดงให้เห็นแก่คนอื่น ก็ต่อเมื่อถึงคราวลำบากหรือคับขันเข้าจริงๆ

เมื่อคราวสงครามโลกครั้งที่สอง ฝรั่งเศสผู้ป่วนว่ามีวินัยดี ทั้งๆ ที่ผู้ป่วนเป็นศัตรูของฝรั่ง การมีวินัยของเขาคือเห็นส่วนรวมเป็นใหญ่ เช่น มีรถไฟขบวนหนึ่งบรรทุกทหารฝรั่งมา ผู้ป่วนต้องการจะฆ่าฝรั่งพวกนี้ แต่ไม่รู้จะทำอย่างไรจึงจะทำลายฝรั่งพวกนี้ได้ นอกจากจะต้องใช้ระเบิดขนาดใหญ่ไประเบิดรถ นายทหารผู้ป่วนจึงให้ชุดหลุมพอดตัวลงไปคนหนึ่ง และให้ทหารคนหนึ่งเอาลูกระเบิดขนาดใหญ่หนีบหัวเข่าเข้าแล้วลงไปอยู่ในหลุมนั้น พอรถไฟผ่านมาก็ชกสลักออก ดังนั้นจึงทำลายรถไฟขบวนนั้นได้ และฝรั่งตายมากพร้อมทั้งผู้ป่วนคนนั้นด้วย ถ้าผู้ป่วนไม่มีวินัยแล้ว ทำไม

จึงจะระเบิดรถไฟขบวนนั้นได้นี้แหละแสดงให้เห็นว่าถึงคราวคับขันเข้าจริงๆ จึงจะเห็นคนไทยที่มีวินัยดีก็มีไม่น้อย ดังเช่น พิระ ซึ่งนักเรียนไต่ยีนชื่อแล้ว ว่ามีความสามารถในการขับรถแข่ง พระองค์พิระนี้เคยศึกษาในพับลิกสกูลชื่อว่า Eton ในประเทศอังกฤษ เวลาแข่งรถครั้งหนึ่ง รถคันข้างหน้าของพระองค์เกิดอุบัติเหตุขึ้นขณะที่ผ่านหลักชัยไปแล้ว คนดูไม่ทันนึกพากันวิ่งออกไปดู รถของพระองค์พิระวิ่งตามมาข้างหลัง หากจะวิ่งต่อไปก็จะต้องชนคนตายนับสิบๆ ขึ้นไป พระองค์จึงต้องตัดสินใจด้วยความมีวินัยดี เลี้ยวรถออกนอกทางเพื่อไปหาที่กันชนข้างๆ ทางซึ่งทั้งนี้พระองค์ไม่ได้นึกถึงชีวิตของพระองค์เองเลย นึกถึงชีวิตของคนอื่นที่จะต้องตายนับเป็นสิบๆ คนก่อน เมื่อรถวิ่งเข้าทางที่กันชนและรถของพระองค์จะต้องพังเศษขยะพระองค์เพียงแต่ขำหักเท่านั้น หนังสือพิมพ์ทั่วโลกลงข่าวชมเชยความมีวินัยดีของพระองค์ เป็นการแสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติของผู้มีวินัยดี

ยังมีอีกเรื่องหนึ่ง ในการรบระหว่างอังกฤษกับรัสเซียที่แหลมไครเมีย อังกฤษมีทหารม้าเบาอยู่กรมหนึ่ง ทหารม้าเบานี้เป็นกองทัพหน้าของอังกฤษ เวลานั้นมีกองทัพรัสเซียอยู่ตรงหน้ากองทัพม้าเบา ทำให้กองทัพอังกฤษไม่สามารถเคลื่อนที่ไปได้ แม่ทัพอังกฤษให้คนออกไปสืบเหตุการณ์ คนที่ไปสืบได้ความไม่สมบูรณ์พอมารายงาน แม่ทัพจึงสั่งให้กองทหารม้าเบาเข้าตีกองทัพรัสเซีย เพื่อกองทัพจะได้เคลื่อนที่ไปได้ ข้างหน้ากรมม้าเบาที่มีปืนใหญ่อยู่ทั้งกอง มีหน้าข้าข้างๆ ก็มี ทางซ้ายก็มี ทางขวาก็มี มีปืนใหญ่อยู่รอบ แต่เมื่อกองทหารม้าเบา รับคำสั่งให้เข้าตี จึงมาเรียกประชุมกัน ผู้นำกองทหารม้าเบาชี้แจงแก่ทหารซึ่งมีอยู่ ๖๐๐ ด้วยกันว่า คำสั่งที่ออกมานี้เป็นคำสั่งที่ผิด แต่หน้าที่ของเรามีไขมาถกเถียงกัน เราเป็นทหารเมื่อมีคำสั่งให้ตี ต้องตี ด้วยวินัยอันดีของกรมทหารนี้ก็พร้อมกันเข้าตีปืนใหญ่นั้น และก็ถูกยิงรอบด้าน ทหารทั้งหมด ๖๐๐ คนเหลือมา ๒๐๐ คนแต่ทว่าตีแตก เมื่อแม่ทัพได้ทราบผลแล้วจึงรู้ว่าคำสั่งผิด จึงได้ชมเชยกรมทหารนั้น ถึงแม้เดี๋ยวนี้ก็ยังมิชื่อเสียอยู่ พวกทหารเหล่านี้มีตราหัวกระโหลกกระดุกไขว้ติดอยู่ที่หน้าหมวกแสดงความกล้าหาญของเขา และยังมีโคลงกล่าวถึงความกล้าหาญของ

ทหารกรมนี้เรียกว่า “The Charge of the Light Brigade” แปลเป็นภาษาไทยว่า “การประจัญบานของกรมทหารม้าเบา” ถึงแม้ทหารกรมนี้จะตายไปนานแล้วก็ยังมีชื่อเสียงระดับโลก

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราได้กล่าวไว้ว่า การเป็นผู้มีความรู้หนึ่ง การมีศิลปะหนึ่ง การมีวินัยหนึ่ง การพูดวาจาเป็นสุภาพอีกทีหนึ่ง สี่อย่างนี้ถ้ามีอยู่ในตัวใครแล้ว ผู้นั้นก็จะมีความสุขความเจริญ ฉะนั้นถ้านักเรียนกระทำให้ได้ทั้ง ๔ อย่างนี้ ก็จะมีสุขความเจริญ

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมมหาวิทยาลัย

วันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๔๙๔

บันทึกโดย สุจินต์ รักษากิจ

นี่เป็นครั้งที่สองในภาคนี้ ที่มีการส่งคะแนนประจำเดือน ต่อไปนี้เป็นการสอบประจำภาคแล้ว ครั้งนี้จะได้พิจารณาว่า เธอพยายามแล้วได้ผลเป็นอย่างไร ภาคหน้าจะได้ตัดสินว่า ผู้ซึ่งได้เลื่อนชั้นขึ้นมาทดลองนั้น มีใครบ้าง ที่ไม่สมควรก็จะได้เลื่อนลงมาอยู่ในชั้นที่เหมาะสมกับความสามารถของตัวเอง การสอบไม่ว่าจะเป็นการสอบประจำภาคหรือการสอบประจำปี โรงเรียนถือเป็นการสำคัญทั้งนั้น ถ้าผู้ใดฝ่าฝืนข้อบังคับถือเป็นผิดเท่ากัน ถ้าเธอทำผิด เธอก็จะต้องได้รับโทษตามกรรมที่เธอกระทำ การเรียนนั้น นักเรียนเรียนได้ทุกคน บางคนฉลาดก็เรียนได้เร็ว คนที่หัวทึบคือความคิดยังไม่ไวพอก็เรียนได้ช้าหน่อย ในวันหนึ่งๆ เรากำหนดเวลาเล่นกีฬาและเวลาเรียนไว้พอเพียง โรงเรียนเราหัดให้นักเรียนทุกคนเป็นนักกีฬา มีน้ำใจเป็นนักกีฬา เมื่อชนะก็ชนะอย่างนักกีฬา และเมื่อแพ้ก็แพ้อย่างนักกีฬา การเรียนก็เช่นเดียวกัน ถ้าเดือนนี้เราทำคะแนนได้ไม่ดี เราต้องพยายามต่อไปในเดือนหน้า และภาคหน้า ถ้าเธอไม่พยายามเสียเลย ผลร้ายก็จะมาสู่ตัวเธอ ทุกอย่างถ้ามีความตั้งใจก็มีความสำเร็จ เพียงแต่ช้าหรือเร็วเท่านั้น นักเรียนที่มาอยู่ในที่นี่ต้องมีความมานะอดทน ความมานะอดทนใช้ได้ทุกอย่าง ถ้าขาดความมานะอดทนแล้ว ทำกิจการอะไรก็ไม่สำเร็จ คนที่มาอยู่เมื่อตอนโตแล้วไม่เคยกับระเบียบวินัย บางคนก็ขลุ่ยหลักจงจำไว้ว่า “โรงเรียนคือสถานที่เมื่อมาอยู่ในนั้นแล้ว จะทำอะไรตามชอบใจ

ไม่ได้” นี่เป็นคำพูดของอาจารย์ใหญ่โรงเรียนแห่งหนึ่ง ซึ่งผู้บังคับการได้ยินมา การอบรมอย่างนี้ถ้าเธอคิดดูแล้วใครตรงให้ตีแล้ว จะเห็นว่าลูกผู้ชายเช่นเธอต้องทนได้ เรื่องเหล่านี้ผู้บังคับการเคยประสบมาแล้วด้วยตนเอง เมื่อผู้บังคับการไปอยู่พักสักสัปดาห์ของฝรั่ง ยังไม่รู้ระเบียบข้อบังคับ ก็ลำบากเกือบทนไม่ได้เหมือนกัน ภาคแรกรู้สึกอึดอัดใจมาก พอขึ้นภาคที่สองรู้สึกสบายเรื่อยมาตลอดเวลาที่อยู่ พอถึงเวลาจะออกจากโรงเรียน ไม่อยากออก เพราะคิดถึงผู้ที่เคยอยู่ร่วมกันมา ความลำบากนี้ถ้าเคยอยู่ตั้งแต่เล็ก ๆ แล้วก็ไม่ว่าอะไร เช่นผู้บังคับการเองรู้ทางแล้ว พอถึงบุตรของตัวเองบ้างก็ส่งไปอยู่โรงเรียนประถมเช่นคณะเด็กเล็กของเราเป็นเวลาเกือบ ๕ ปี แล้วจึงส่งไปอยู่พักสักสัปดาห์ก็ไม่ว่าอะไร บุตรผู้บังคับการเมื่อเข้าไปอยู่คณะที่ผู้บังคับการเคยไปอยู่ ผู้กำกับคณะถึงกับออกปากว่าเธอดีกว่าพ่ออีก เมื่อพ่อเธอมาอยู่แรกๆ ยังขลุกขลักบ้าง นี่มาถึงก็เข้าระเบียบได้สบายกว่าพ่อ ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องฝึกหัดตัวให้เคยชินจึงจะอยู่ได้ การอยู่พักสักสัปดาห์ไม่ว่าจะเป็นของไทยหรือของฝรั่ง ต้องปกครองตัวเอง การปกครองตัวเองนั้นหมายถึงการวางตัวให้เหมาะสม ในขณะที่อยู่ในใต้บังคับบัญชา ต้องเชื่อฟังหัวหน้าและเมื่อเวลาเราเป็นหัวหน้า เราก็จะต้องปกครองเด็ก โอบอ้อมอารี คอยดูแลเด็ก เมื่อเด็กทำผิดก็ต้องตักเตือนห้ามปรามอย่าให้เกิดเป็นเรื่องใหญ่ ถ้าเธอปฏิบัติตนได้ตามที่เล่ามานี้ เธอก็จะรู้สึกว่าโรงเรียนเป็นที่ที่น่าอยู่

พวกหัวหน้าในพักสักสัปดาห์ของอังกฤษเวลาปฏิบัติหน้าที่เขาทำอย่างเคร่งครัด และเสาะหาวิธีต่างๆ แก้อุปสรรคซึ่งเกิดขึ้น จะยกตัวอย่างหัวหน้านักเรียนแก่เด็กโต รังแกเด็กเล็กมาเล่าให้ฟังสักเรื่องหนึ่ง คือมีเด็กโตคนหนึ่งชอบรังแกเด็กซึ่งเล็กกว่า หัวหน้าปราบและเมื่อยนต์ก็ไม่เกิดผลสมบูรณ์ เพราะลับหลังแอบกระทำการ

วันหนึ่งหัวหน้าคนนั้นเรียกเด็กที่ใจคอเข้มแข็งที่ถูกรังแกมาสองคน พูดว่า “เธอจะต้องอยู่โรงเรียนไปอีกนาน และเจ้าคนรังแกเด็กก็จะอยู่อีกนานเหมือนกัน จะออกปีนี้แล้วเมื่อกันออกแล้ว เธออาจไม่ได้ความสุข ต้องปราบเจ้าคนนั้นเสียเถิด จึงจะหมดความคับใจกันจะให้เธอสองคนชกกับเจ้าคนนั้น จะสู้ไหม?” เด็ก

สองคนรับว่าจะสู้ วันหนึ่งเมื่อหัวหน้าเห็นเด็กสองคนถูกรังแกอีก จึงบอกเจ้าคน
รังแกว่า “เธอซี้ซลาด คนเท่ากันก็ไม่กล้าสู้เขา ตีแต่รังแกเด็กเล็กกว่าที่สู้ไม่ได้ วันนี้
เธอจะต้องสู้กับเด็กสองคนนี้ กันจะเป็นคนตัดสิน ถ้าเด็กล้มต้องหยุดชก จะต้องสู้
เมื่อยืนเผชิญหน้าพร้อมกันทั้งสองคน ถ้าเธอไม่สู้กันจะจัดการกับเธอเอง จะปล่อยให้
รังแกเด็กตลอดเรื่อยไปไม่ได้” ครั้นแล้วการต่อยุทธ์เริ่มขึ้น เด็กเล็กคนหนึ่งถูกต่อ
ยล้ม หัวหน้านักเรียนบอกให้หยุด เมื่อเด็กลุกขึ้นยืนได้แล้วจึงให้ชกกันต่อไป ชกกันอยู่
นาน ในที่สุดเจ้าคนรังแกเด็กล้มและยอมแพ้ไม่เป็นท่า

หัวหน้านักเรียนจึงจับมือเด็กเล็กสองคนนั้น พูดว่า “ยินดีด้วย ตั้งแต่นี้
เป็นต้นไปเธอจะไม่ถูกรังแกอีกแล้ว จะมีความสุขตลอดไป”

นี่แสดงให้เห็นว่า หัวหน้านักเรียนของเขาหาทางแก้อุปสรรคอย่างไร
หัวหน้าของเรา จึงพยายามปฏิบัติหน้าที่ของตัวเอง และจงหาทางฝ่าฟันอุปสรรคให้
เป็นผลสำเร็จ กิจการเช่นนี้ฝรั่งทำได้ เชื่อว่าหัวหน้าของเราคงทำได้เหมือนกัน เมื่อ
มีเหตุการณ์คล้ายๆ กันเกิดขึ้น

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๔๔๔

บันทึกโดย พทยา ไทยวุฒิมงคล

วันนี้เป็นวันสิ้นภาคต้นแล้ว ใครเรียนเป็นอย่างไรก็พอจะรู้ได้ ตามรายงานที่ผู้บังคับการได้รับปรากฏว่า ยังมีนักเรียนที่ไม่ได้ตั้งใจเรียนอยู่อีก พวกนี้จะต้องทำตัวให้ดีขึ้น และขอเตือนพวกที่ได้ทำดีมาแล้วว่า ควรจะทำดีต่อไปและควรพยายามให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป เพราะจะต้องเรียนต่อไปอีกถึง ๒ ภาค การออกข้อสอบเอาความรู้ทั้งสามภาคมาออก นี่เป็นเพียงหนึ่งในสามของทั้งหมดเท่านั้น เพราะฉะนั้นต้องมานะพยายามทำดีต่อไปอีก คนเราถ้าไม่มีความมานะแล้วจะเอาดีไม่ได้ พวกเธอบางคนที่ไม่ใคร่มีความตั้งใจและไม่มีความมานะ ก็เพราะทะนงใจถือว่ามีความรู้พอคุณแม่ร่ำรวย มีฐานะดี ไม่ต้องทำอะไรก็ไม่อดตาย เช่นนั้นใช้ไม่ได้ พวกเธอเคราะห์ดีที่มีคุณพ่อคุณแม่หลงรากฐานไว้ให้แล้ว นักเรียนของเราที่นั่งอยู่ ณ ที่นี้ไม่เหมือนกับในต่างประเทศ พวกเขาบางคนต้องทำงานไปด้วยในระหว่างเรียนก็มี เพื่อหาเงินมาเสียค่าเล่าเรียน พวกที่ร่ำรวยอยู่แล้วถ้าหากไม่หามาเพิ่มก็มีแต่จะหมดไปเปรียบเหมือนยางรถยนต์ถ้าอ่อนก็ต้องสูบ หรือรั่วก็ต้องปะ ถ้าไม่สูบไม่ปะแล้วรถก็วิ่งต่อไปไม่ได้ฉันใด พวกที่รวยๆ ก็เหมือนกันถ้ามีแต่ทางใช้ทางเดียววันวันก็มีแต่จะหมดไป และถ้าไม่มีความรู้แล้วจะมีทางหามาเพิ่มเติมได้จากไหน จะยกตัวอย่างชาวต่างประเทศให้ฟังคนหนึ่งคือประธานาธิบดี ลิงคอล์นซึ่งเป็นลูกของชาวนาและต้องตัดฟืนขาย แต่เนื่องด้วยเป็นคนที่มีมานะมาก ถึงแม้ว่าจะเป็นคนจน แม้หนังสือก็ไม่มียังต้องขอยืมเขา ไฟฟ้าก็ไม่มีใช้ ยังพยายามบากบั่นจนมีความรู้ทางกฎหมายจนในที่สุดก็ได้เป็นถึงประธานาธิบดี สิ่งที่ทำให้เขาเป็นใหญ่เป็นโตได้นี้ เนื่องจาก

ความมานะและความพยายามทั้งสิ้น ซึ่งพวกเราควรมีและควรจะได้ เพราะสิ่งแวดล้อมของเราดีกว่าเขา อีกคนหนึ่งคือเอ็ดสัน ซึ่งเป็นเด็กขายหนังสือพิมพ์ เมื่อมีสตางค์ก็พยายามซื้อหนังสือที่ให้ความรู้มาอ่าน และบางทีเข้าไปรับใช้ในห้องวิทยาศาสตร์ จนกระทั่งเป็นผู้คิดเครื่องมือเครื่องใช้ทางไฟฟ้าหลายอย่างได้ ทั้งนี้เนื่องจากความมานะพยายามทั้งสิ้น ความมานะพยายามนี้พวกเราที่ยังขาด ไม่มีควรจะทำให้มีขึ้น ถ้าหากว่าเรามีความพยายามแล้ว น่าจะสำเร็จ ผลสำเร็จของเราควรทำได้มากกว่าโรงเรียนอื่น เพราะสิ่งที่โรงเรียนอื่นทำไม่ได้หลายอย่างเราสามารถทำได้ ถ้าเปรียบเทียบกันแล้วนับแต่ครูผู้สอนเป็นลำดับมา เราไม่แพ้ใคร

บัดนี้กิจการประจำภาคได้เสร็จสิ้นลงแล้ว การลูกเสือของเราก็เรียบร้อย มีลูกเสือประจำกรมมากกว่า ๓๐๐ คน และยังมีแถววงนำอีก การเข้าประจำกองลูกเสือของเรา เราก็ทำไม่เหมือนของใคร เราทำได้เรียบร้อยและเข้มแข็งดี เพราะฉะนั้นเราควรภูมิใจในผลที่เราทำไปแล้ว และควรจะปฏิบัติต่อไปอีกให้ดีพร้อมทั้งกาย วาจาและใจ

การดนตรีของเราปรากฏแล้วว่า เราสามารถใช้แถววงนำแถวได้ และนอกจากนั้น เรายังมีปี่สก็อตอีก ซึ่งนับได้ว่าเป็นแห่งเดียวในประเทศไทย กิจการทุกอย่างทุกอย่างโรงเรียนเรานำเสมอ เพื่อความก้าวหน้าของพวกเธอ ฉะนั้นจงตั้งใจพยายามรักษาชื่อเสียงอันดีไว้เพื่อเกียรติของเรา

งานรื่นเริงประจำภาคของเราซึ่งเสร็จสิ้นไปแล้ว เป็นสิ่งซึ่งแสดงถึงความคิด ความเข้มแข็งและความพร้อมเพรียงของเราเพียงไร กิจการเหล่านี้เราต้องเปรียบเทียบดูกับปีก่อนด้วยใจเป็นกลางว่าเป็นอย่างไรกัน ต่อไปควรจะทำอย่างไร สิ่งที่ดีแล้วส่งเสริมให้ดียิ่งขึ้น สิ่งใดที่ยังไม่ดีแก้ไข

ขอให้นักเรียนจงตั้งใจตั้งหน้าพยายามเรียนทุกคน เพื่ออนาคตของเธอเอง ที่สุดนี้ขอเคชะพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จงคุ้มครองลูกวชิราวุธทั้งหลายให้มีความสุขความสบาย และจงลดบันดาลให้ความนึกคิดของลูกวชิราวุธไปในทางที่ถูกที่ดีทุกประการ

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๙ กันยายน ๒๔๙๔

บันทึกโดย พทยา ไทยวุฒิพงศ์

วันนี้เราจะพูดกันถึงเรื่องที่เคยพูดมาแล้วว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องที่สำคัญมาก ถึงแม้ว่าจะพูดบ่อยๆ ก็คงจะเป็นประโยชน์บ้าง และจะให้รู้หรือพินความจำเก่าๆ ให้จำได้แม่นยำ คนเราเกิดมาทุกคนย่อมมีหน้าที่ แต่หน้าที่นั้นแตกต่างกันไป แล้วแต่รุ่นและวัยและเวลา

เช่นพวกหัวหน้าที่ได้รับมอบหมายหน้าที่แล้วก็ต้องปฏิบัติหน้าที่ให้สมบูรณ์ ควรจะทำตัวให้เหมาะสมไม่ทะเลาะแหย่เล่นกับเด็กจนเกินไป ถ้าผู้ใดทะเลาะแหย่ ก็หมายความว่าผู้นั้นมิได้ปฏิบัติหน้าที่ หัวหน้าต้องดูแลเด็กเตือนเด็กให้ดี และต้องทำตัวให้อยู่ในความยุติธรรม อย่าเห็นว่าเป็นเพื่อน คนนั้นเป็นน้อง ถ้าใครทำผิดอย่างไรก็ต้องว่ากล่าวลงโทษไปโดยยุติธรรม พวกหัวหน้าต้องดูแลอย่าให้เด็กโตรังแกเด็กเล็กได้ ถ้ามีเหตุการณ์แบบนั้น เป็นหน้าที่ของพวกหัวหน้าที่จะต้องปราม ถ้าผู้ใดทำการต่อสู้อุหัวหน้าที่หัวหน้าถูกแล้ว จะถือว่าเป็นการทำผิดและผิดอย่างแรงด้วย เพราะหัวหน้าทำหน้าที่แทนโรงเรียน นอกจากหัวหน้าแล้วยังมีผู้อื่นอีกที่จะต้องรักษาหน้าที่และปฏิบัติกรให้เรียบร้อย สมกับที่โรงเรียนได้มอบเกียรติให้ทำงานของโรงเรียน พวกทำงานรวบรวมข่าวของโรงเรียนก็มีหน้าที่รวบรวมให้หมด และให้เป็นไปตามความจริงของเหตุการณ์ อย่าให้หนังสือพิมพ์ของโรงเรียนบางได้ภาพต่างๆ อย่าให้น้อยไป พวกกรรมการสมาคมกีฬา ควรจะดูว่าจะจัดการแข่งขัน

อะไร เมื่อไร และดูอย่าให้เข้าไป มิฉะนั้นจะทำให้การเล่นเป็นไปไม่เต็มที่ เจ้าหน้าที่ที่ดูแลห้องสมุดก็เหมือนกัน ต้องพยายามดูแล อย่าให้หนังสือของโรงเรียนขาดหายไป นี่แหละหน้าที่ที่ต่างกันดังนี้ ต่างคนต่างปฏิบัติหน้าที่ของตัวเองโดยเคร่งครัด ความดีงามก็จะมาสู่ตัวเอง

พวกที่การเรียนอ่อนจะมีครูมาสอนให้ แต่พวกเขาต้องพยายามตั้งใจเรียนอย่าให้ขาด อย่าให้เสียความตั้งใจของครู ในโรงเรียนเรานักเรียนทำหน้าที่แต่เรียนอย่างเดียวเท่านั้นไม่เหมือนในต่างประเทศ ซึ่งนักเรียนบางคนทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยจนสำเร็จ ฉะนั้นในเมื่อเรามีโอกาสดีกว่าเขาเช่นนี้เราควรจะเรียนให้ได้ดีกว่าเขา วิชาความรู้ของเรา เมื่อเปรียบเทียบกับครูโรงเรียนอื่นตัวต่อตัวแล้วเราไม่แพ้ใคร ฉะนั้นเมื่อเรามีครูที่สามารถจะให้วิชาความรู้ได้ดีๆ เช่นนี้แล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างก็อยู่ที่ตัวเธอเอง ถ้าเธอทำดีมีความพยายามขยันหมั่นเพียร ก็เป็นอันแน่เหลือเกินว่าเธอจะต้องได้ดี ถ้าเธอไม่ทำหน้าที่ของเธอให้ดีแล้วถึงจะมีครูดีอย่างไร เธอก็จะดีไปไม่ได้

นอกจากหน้าที่ ซึ่งเธอจะต้องเรียนแล้ว เมื่ออยู่ในโรงเรียนเช่นนี้ เธอยังมีหน้าที่อื่นๆ อีก คือจะต้องอยู่ในระเบียบวินัยของโรงเรียนเป็นต้นว่า เธออยู่ในห้องประชุมพร้อมหน้ากันอย่างไร เธอต้องไม่ทำเสียงดัง ไม่พูดไม่คุยกัน ดังที่กระทำอยู่ขณะนี้ นับว่าเธอปฏิบัติหน้าที่ถูกต้องแล้ว นอกจากนี้พวกเธอทุกคนยังมีหน้าที่จะต้องคอยดูแลรักษาทรัพย์สินสมบัติต่างๆ ของโรงเรียน อย่าให้เสียหายได้ เพราะของเหล่านี้เป็นของโรงเรียนของเธอ ซึ่งเธอเองเป็นผู้ได้รับประโยชน์ ผู้ต้องการจะใช้ ต่อจากเราอีกหลายรุ่น จึงพยายามรักษาให้เรียบร้อยตลอดไป

หวังว่าทุกคนจะตั้งใจทำหน้าที่ของตัวเองให้เป็นไปด้วยดีตามจุดประสงค์ของคุณพ่อคุณแม่ของเธอและของโรงเรียน

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวิชราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๙ กันยายน พ.ศ. ๒๔๙๔

บันทึกโดย วีรชัย นีวาสะบุตร

นักเรียนทั้งหลาย เวลาเรียนของเราขณะนี้ผ่านไปประมาณครึ่งหนึ่งของเวลาเรียนทั้งหมดแล้ว แต่สำหรับพวกชั้นเตรียมอุดมปีที่สองยังเหลือไม่ถึงครึ่ง จะต้องรีบเร่งในการเรียนให้มากขึ้น เพราะเวลาเหลือน้อยแล้ว อย่าคิดว่ามีเวลาเรียนพิเศษได้ การเรียนพิเศษช่วยเหลือในเวลาสอบได้น้อย ทางที่ดีนักเรียนต้องช่วยตัวเองโดยพยายามทำการบ้านไม่ให้ค้าง เมื่อมีเวลาว่างควรจะไปทบทวนวิชาต่างๆ ที่ตนยังไม่เข้าใจดีให้เข้าใจ และถ้าติดขัดตอนใด ก็จดจำมาถามครูในโอกาสต่อไป ถ้านักเรียนไม่พยายามช่วยตัวเอง ถึงเรียนพิเศษก็ไม่บังเกิดผล สำหรับนักเรียนชั้นสูง ถ้าเวลาไม่พอจะดูหนังสือ ให้ขออนุญาตทำการต่อเวลากลางคืนได้ ในเรื่องการเรียนครูได้แต่สอนเท่านั้น ถ้านักเรียนไม่ปฏิบัติตามก็ไม่บังเกิดผลอันใดแก่ตัวนักเรียนเลย นักเรียนจะต้องปฏิบัติตาม และจะต้องทำการบ้าน วิชาจำพวกวิทยาศาสตร์และคำนวณ การทำการบ้านเป็นของจำเป็นมาก เพราะวิชาดังกล่าวมาแล้วนี้ จะอาศัยการดูหนังสืออย่างเดียวไม่ได้ จะต้องลงมือทำเองอีกจึงจะทำคะแนนในการสอบได้ดี การที่ครูสอนแล้วไม่ปฏิบัติตามนั้น ทำให้บังเกิดผลไม่สำเร็จดังมีเรื่องเล่ามาว่า พราหมณ์ผู้หนึ่งเข้าไปทูลถามพระพุทธเจ้าว่า ด้วยเหตุใดสานุศิษย์ของพระองค์จึงไม่สำเร็จมรรคผลทุกองค์ พระพุทธเจ้ารับสั่งถามพราหมณ์ว่าพราหมณ์รู้จักทางไปราชคฤห์ดีไม่ไช่หรือ แต่ทำไมคนที่มาถามทางไปกรุงนั้นจากพราหมณ์ จึงไปกรุง

ราชคฤห์ไม่ถึงทุกคนเล่า พรหมณ์ทูลว่าเขารู้จักทางดี แต่ผู้ถามไม่ปฏิบัติตามที่บอก จึงไปไม่ถูก พระพุทธองค์จึงรับสั่งว่าพระองค์ก็เช่นนั้น ได้แต่สอน เมื่อสาวกไม่ปฏิบัติตามคำสั่งสอนก็ไม่สำเร็จมรรคผล นักเรียนก็เช่นกัน ถ้าไม่ปฏิบัติตามที่ครูสอนก็ไม่เกิดผล นักเรียนบางคนมีโอกาสดุสิตแล้ว คือสอบไล่ตกมาปีหนึ่งแล้ว แต่แทนที่จะตั้งอกตั้งใจเล่าเรียนให้ดีขึ้นกว่าปีเก่า กลับพยายามหลบหลีกการเรียนเสียอีก เช่นนี้จะผ่านการสอบไปได้อย่างไร เราต้องรู้จักหน้าที่ของเราทุกคน เมื่อเราทำตามหน้าที่ให้ดีแล้ว ไม่ว่าจะปฏิบัติกิจการอันใดจะต้องสำเร็จทุกอย่างการที่เราตัดสินใจไม่ได้คิดขาด ก็เกิดจากการไม่รู้จักหน้าที่ ตัวอย่างที่จะแลเห็นได้ในเรื่องเกี่ยวกับการรู้หน้าที่ของตนก็คือ ในประเทศอังกฤษเป็นที่คาดหมายกันว่า สงครามอาจเกิดขึ้นในเร็ววันนี้ บรรดาพรรคการเมืองทั้งหลายในอังกฤษ เช่น พรรคกรรมกรและพรรคคอนเซอเวทิฟ เป็นต้น ซึ่งในเวลาปรกติมักจะมีความคิดเห็นขัดแย้ง ตีเถียงซึ่งกันและกันอยู่เสมอ ครั้นถึงเวลาคับขันเข้า ต่างพรรคต่างเลิกการโต้แย้งเรื่องกิจการอันเป็นนโยบายของประเทศชาติโดยสิ้นเชิง หัวหน้าพรรคต่างเข้าร่วมปรึกษากันในเรื่องที่เกี่ยวกับการสงครามอย่างสามัคคี ทั้งนี้เพราะว่าต่างคนต่างรู้จักหน้าที่ของตนดี ในยามที่บ้านเมืองเข้าที่คับขันเช่นนี้ ถ้ามีวาทุมเถียงกันก็อาจจะทำให้ชาติบ้านเมืองล่มจมได้ อังกฤษเตรียมการสงครามอย่างเต็มที่ ส่งเรือรบเป็นจำนวน ๑๐ ลำ พลร่มและทหารไปอยู่ในที่ซึ่งเป็นจุดยุทธศาสตร์แล้ว โดยได้รับความสนับสนุนและร่วมมือจากทุกพรรค ซึ่งเป็นการยากมาก แต่ชาวอังกฤษทุกคนรู้จักหน้าที่ของตนดีมากจึงทำได้สะดวก ในมหาสงครามโลกครั้งหลังนี้ก็เช่นกัน อังกฤษทำการรบในยุโรป แต่ถูกเยอรมันตีแตกกลับมา เมื่อรู้ตัวว่าตนเป็นผู้แพ้ ทหารอังกฤษขนกันกลับมา ทั้งอาวุธหนีมา แต่ตัวเปล่าทั้งนั้น ถ้าเยอรมันข้ามมาได้ ตีเกาะอังกฤษ อังกฤษก็แพ้ แต่อาศัยที่ชาวอังกฤษรู้หน้าที่ของตนดีนี่เอง จึงพยายามต่อสู้ใหม่ เยอรมันส่งเครื่องบินมานับเป็นจำนวนพันเครื่อง อังกฤษนำเครื่องบินขึ้นสู้อย่างจนตรอก ยิ่งเครื่องบินเยอรมันตกนับเป็นร้อยๆ เครื่องเหมือนกัน เยอรมันโดนยิงตกเช่นนี้เข้า ๓ ครั้งก็เข็ด ไม่กล้ามาโจมตีทางอากาศอีก ได้แต่ทิ้งบอมบ์ทำลาย อังกฤษ

พยายามอดทนสร้างสมอาวุธและฝึกหัดผู้คนขึ้นมาอีก และส่งไปรบในยุโรปอีก เยอรมันกลับประสพการรุกรบของอังกฤษอย่างดุเดือดจนต้องแพ้ในที่สุด นี่คือการรู้หน้าที่และการรักษาหน้าที่ เปรียบเทียบกับนักเรียนได้ คือถ้าเธอไม่ทำตามหน้าที่ของเธอคือเรียนหนังสือแล้ว การที่จะสอบไล่ให้ได้ย่อมเป็นไปได้ ทางโรงเรียนพร้อมอยู่เสมอที่จะช่วยเธอ แต่ถ้าเธอไม่ช่วยตัวเองบ้างแล้ว โรงเรียนก็ช่วยอะไรเธอไม่ได้ ฉะนั้นเธอจะต้องช่วยตัวเองบ้าง จึงจะประสบความสำเร็จ ถ้ามีความลำบากตรากตรำก็ต้องยอมทน อังกฤษเป็นประเทศที่หัดคนให้ตรากตรำต่อความลำบากให้เคยชินไว้ ตามโรงเรียนในประเทศอังกฤษทุกแห่ง หัดให้เด็กรู้รสของความตรากตรำ การที่ได้รับรสของความลำบาก ทำให้ได้ความคิดดี ซึ่งตามธรรมดาถ้าไม่ได้รับความลำบากก็จะไม่รู้สึกรส ตัวอย่างเช่นการแตงนิราศ ผู้แต่งทุกคนไม่มีใครนั่งแต่งอยู่ที่บ้านเลย ต้องเดินทางให้ได้รับความลำบากตรากตรำต่างๆ บ้าง จึงจะเกิดอารมณ์ สามารถร้อยกรองเป็นบทประพันธ์ขึ้นมาได้อย่างไพเราะ ในประเทศอังกฤษมีนักเขียนผู้หนึ่งลงทุนไปนั่งเขียนบทประพันธ์ของตนในป่าช้า เพื่อให้ได้บรรยากาศทำให้เกิดอารมณ์ที่จะบรรยายให้ถูกต้อง อาคารในโรงเรียนต่างๆ ของอังกฤษไม่มีให้กินอย่างเหลือเฟือ มีเพียงพอกินแต่เลือกเอาที่มีประโยชน์แก่ร่างกายเท่านั้น ถ้าโรงเรียนไหนถูกอ้างว่าอาหารไม่ดีแล้ว แทนที่จะโกรธโรงเรียนกลับรู้สึกยินดี เพราะการกล่าวนั้นเท่ากับประกาศว่าโรงเรียนนั้น ได้อบรมนักเรียนของตนให้ชินต่อความลำบากได้ดีโรงเรียนเราก็เช่นกัน เด็กทุกคนที่ออกจากโรงเรียนเราล้วนแต่แข็งแรงและร่างกายเติบโตแทบทุกคน ทั้งนี้เพราะเราสอนกันให้ตรากตรำไม่พริ้นพริ้งต่อความลำบาก พยายามอดทน และต้องพยายาม ปฏิบัติตามหน้าที่ของตนให้ถูกต้องขอให้พวกเขาทุกคนจงรักษาหน้าที่ของพวกเขาไว้ แล้วความเจริญก็จะบังเกิดขึ้นแก่ตัวเธอ

วันสหประชาชาติ

วันที่ ๒๔ ตุลาคม อันเป็นวันสหประชาชาติได้เวียนมาครบรอบอีกครั้งหนึ่ง เป็นครั้งที่ ๖ โรงเรียนต่างๆ ได้รับคำสั่งให้มีการฉลอง เพื่อเป็นการสนับสนุนและ เตือนใจให้ระลึกถึงองค์การอันเป็นหลักสำคัญของระบอบประชาธิปไตย ทาง โรงเรียนก็ได้ปฏิบัติดังเช่นปีที่แล้ว กล่าวคือ ท่านผู้บังคับการได้เล่าให้นักเรียนฟัง ถึงจุดประสงค์และประโยชน์ขององค์การสหประชาชาติ ครั้นแล้วได้อ่านสาส์นของ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีและของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เนื่องใน วันสหประชาชาตินี้ให้นักเรียนฟัง

โอวาทของท่านผู้บังคับการ

เนื่องในวันสหประชาชาติ

นักเรียนทั้งหลาย วันที่ ๒๔ ตุลาคมนี้เป็นวันสหประชาชาติ ซึ่งเราเคย มีมาทุกปีในปีนี้ ผู้บังคับการอยากจะเล่าพอให้นักเรียนเข้าใจว่า สหประชาชาติ หรือ U.N.O. นั้นมีประโยชน์อย่างไร แต่ก่อนอื่น เราควรจะรู้จักจุดประสงค์ในการที่จัดตั้ง องค์การสหประชาชาติขึ้นมาเสียก่อน

จุดประสงค์อันใหญ่ยิ่งขององค์การนี้ก็คือพยายามที่จะให้โลกดำรงไว้ซึ่ง สันติภาพ และรักษาความมั่นคงระหว่างประเทศ และรักษาสีทธิและเสรีภาพของ มนุษย์ชนทั่วไป เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๑ ได้สงบลง ก็มีสันนิบาตชาติเกิดขึ้น เพื่อ ความประสงค์อันเดียวกัน แต่การกระทำของสันนิบาตชาติ ยังไม่เป็นผลสำเร็จ

ฉะนั้นเมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ สงบลง จึงได้มีการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติ หรือ U.N.O. ขึ้น คราวนี้นานาชาติมีความมั่นใจและเชื่อถือในองค์การนี้อย่างแน่นแฟ้นว่าจะรักษาโลกไว้ให้อยู่ในความสันติสุขได้อย่างแท้จริง เพราะองค์การนี้พยายามทุกวิถีทางที่จะป้องกันมิให้เกิดสงคราม อันเป็นเหตุให้สูญเสียชีวิตเลือดเนื้อและทรัพย์สินของชาวโลก องค์การสหประชาชาติพยายามค้นหาต้นเหตุของการเกิดสงครามครั้งเมื่อค้นพบแล้วก็พยายามแก้ไขโดยเต็มความสามารถตัวอย่างที่เราจะพอเห็นได้ง่ายๆ ก็คือ เหตุที่ทำให้เกิดสงครามขึ้นมักมาจากเหตุใดเหตุหนึ่งต่อไปนี้คือ ประเทศที่มีกำลังมากรังแกประเทศที่อ่อนแอกว่า หรือเกิดจากความยากจนความอดอยากหรือพลเมืองไม่มีการศึกษาดีพอทำให้เกิดการเข้าใจผิดกันได้ง่าย ดังนั้นเป็นต้นสิ่งต่างๆ เหล่านี้ประกอบกันเข้า จึงทำให้จิตใจของคนแข็งกระด้าง จนถึงกับจับอาวุธเข้ารบกัน องค์การสหประชาชาติพยายามแก้ไขสิ่งเหล่านี้ โดยพยายามช่วยเหลือให้ทุกๆ ประเทศมีฐานะความเป็นอยู่สูงพอควร ไม่ให้มีความเหลื่อมล้ำกันมากนัก พยายามช่วยเหลือประเทศที่ยังล้าหลังหรืออ่อนแอประเทศเล็กๆ ที่ไม่สามารถจะป้องกันตัวเองได้ ก็ช่วยเหลือจัดอาวุธยุทธภัณฑ์ส่งไปให้ เช่นประเทศไทยเป็นต้น และเมื่อได้อาวุธมาแล้วแต่ถ้าไม่มีความรู้ที่จะใช้อาวุธ ที่ส่งมาให้ได้ก็ไม่บังเกิดผล ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องส่งผู้เชี่ยวชาญมาฝึกหัดอบรมให้อีก บางประเทศขาดแคลนอาหาร แต่บางประเทศมีอาหารเหลือเฟือ เพื่อที่จะแก้ความอดคัดอันนี้ สหประชาชาติจึงจัดตั้งองค์การ F.A.O. ขึ้น เพื่อช่วยเหลือประเทศที่มีความอดอยาก บางประเทศการกลุกรรมยังดำเนินไปอย่างไม่ถูกวิธี ยังไม่ดีพอ เช่นในประเทศไทย สหประชาชาติก็ส่งผู้เชี่ยวชาญมาอบรมสั่งสอนและแนะนำในเรื่องเกี่ยวกับการเกษตร เช่น ในการทำนาของไทย เพื่อให้ปลูกข้าวได้ผลมากขึ้น หรือให้สามารถทำนาได้ปีละ ๒ ครั้ง เป็นต้น ทั้งนี้ก็เพื่อว่าเมื่อเหลือจากที่จำเป็น ต้องการใช้ในประเทศของตัวเองแล้ว จะได้ส่งไปช่วยเหลือประเทศที่มีความขาดแคลน เพื่อเป็นการบรรเทาความอดอยากของชาวโลก ในด้านความรู้ยังไม่ได้ระดับดี ก็จัดส่งผู้ที่ชำนาญไปทำการแนะนำ และจัดการส่งพวกครูกลุกรรมไปศึกษาต่อในต่างประเทศ เพื่อจะได้กลับมา

ทำประโยชน์แก่ประเทศของตน

ในเรื่องเกี่ยวกับอนามัยของพลโลก สหประชาชาติก็ได้ถือเป็นธุระเอาใจใส่ดูแลด้วย ดังจะเห็นได้จากการที่ส่งนายแพทย์ต่างประเทศมาช่วยเหลือ และส่งแพทย์ไทยให้ไปศึกษา ณ ต่างประเทศ ตั้งหน่วยพยาบาลต่างๆ ขึ้น เป็นต้น

สำหรับชาติที่ล้าหลังในเรื่องการศึกษา เช่น ประเทศไทย สหประชาชาติก็จัดการช่วยเหลืออย่างเต็มที่ โดยจัดส่งเครื่องมือวิทยาศาสตร์ ครู หนังสือที่เป็นประโยชน์แก่การศึกษา ส่งห้องสมุดเคลื่อนที่และภาพยนตร์ตามที่พวกเราก็เคยได้รับแล้ว มาให้เพื่อเป็นการส่งเสริมความรู้ เกี่ยวกับวัฒนธรรมและศีลธรรมของประชาชน สหประชาชาติก็พยายามส่งเสริมอย่างเต็มที่เช่นเดียวกัน คือ พยายามอบรมทางทัศนศึกษา การดนตรี และการกีฬา ช่วยออกทุนให้แก่โรงเรียนที่มีทุนน้อยไม่สามารถจะจัดหาเครื่องอบรมเหล่านี้ได้ ตลอดจนสุขภาพของเด็กที่เรียนหนังสือก็ได้รับการเอาใจใส่ดูแลโดยจัดนมผงไปแจกตามโรงเรียนต่างๆ

ในเรื่องที่เกี่ยวกับประเทศใหญ่รังแกประเทศเล็ก สหประชาชาติจะส่งกองทัพไปช่วยป้องกันการรุกรานทันที ทั้งนี้เพื่อดำรงไว้ซึ่งสันติสุขของโลก เช่น ในกรณีการรบระหว่างประเทศเกาหลี เป็นต้น ซึ่งประเทศของเราก็ได้มีโอกาสช่วยเหลือสหประชาชาติด้วย

ความประสงค์ขององค์การนี้ ก็คือ ต้องการให้ทุกคนมีความสุข ได้รับการศึกษาดี มีสิทธิ์และอิสรภาพเท่าเทียมกัน บำบัดความอดอยากช่วยเหลือคนจน ซึ่งเราก็จะได้มีโอกาสช่วยโดยการขายธง U.N.A.C. แล้ว เพื่อหาเงินมาบำรุงเด็กที่ขัดสน องค์การนี้ช่วยเหลือมนุษยทุกคน เราต้องพยายามสนับสนุนองค์การนี้อย่างเต็มที่ เธอทุกคนนับว่าโชคดีเพราะเกิดมามีทรัพย์สินสมบัติพอกินพอใช้ แต่ยังมีชาวไทยอีกมากมายที่ยังยากจนอยู่ เงินที่พวกเราได้จากการขายธงนี้ จะไปช่วยบำบัดความยากจนของชาวไทยเหล่านี้

องค์การสหประชาชาติ ไม่ได้หวังประโยชน์ตอบแทนจากประชาชนเลย ตรงกันข้ามกลับช่วยเหลือคนทั้งโลก หากความสันติสุขให้แก่โลก ช่วยเหลือให้

ประชากรหาเลี้ยงชีพได้โดยความสะดวกและสมบูรณ์ เกิดทุนและและรักษาไว้ซึ่งสิทธิและเสรีภาพของมนุษยชนทุกชั้นโดยไม่คำนึงถึงอายุ ฐานะ ชาติ ศาสนา และความแตกต่างระหว่างผิว ฉะนั้นจึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่เราจะสนับสนุนองค์การนี้ให้เจริญยิ่งขึ้นไป ภาพยนตร์ที่เธอได้ดูกันเมื่อเร็วๆ มา นี้ เป็นการแสดงให้เห็นได้อย่างดีว่า ประเทศอื่นเขาสนับสนุนองค์การนี้อย่างแข็งขันเพียงไร การขายธงของเราเป็นแต่เพียงการเริ่มต้นสนับสนุนเท่านั้น ฉะนั้นขอให้พวกเขาทุกคนจงตั้งใจทำ เพราะเป็นการกุศลและจะได้เป็นความดีส่วนตัวของเราอีกด้วย

ถ้าองค์การสหประชาชาตินี้ เจริญต่อไปได้ด้วยดีโลกก็จะสงบเรียบร้อย ไม่มีการสงครามกันอีกต่อไป เราก็จะอยู่กับด้วยความผาสุก แต่องค์การนี้จะตั้งมั่นคงอยู่ได้ก็ต้องอาศัยพวกเราร่วมมือกันเข้าสนับสนุน ฉะนั้นเพื่อความสุขและสันติภาพของโลกเราในอนาคต ขอให้พวกเราทุกคนจงตั้งใจสนับสนุนองค์การนี้ทุกวิถีทางเถิด

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมมหาวิทยาลัย

วันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๔๙๔

บันทึกโดย ประเจือ สิริกุล

เวลานี้เราตั้งต้นภาคใหม่แล้ว พวกเธอได้พักสมองมาแล้ว กลับมาครั้งนี้ต้องเข้มแข็งขึ้นทั้งกำลังกาย กำลังใจและกำลังความคิด การทำงานหนักนั้นเป็นของธรรมดา เมื่อถึงคราวเราก็หยุดให้สมองได้พักผ่อนบ้าง การพักผ่อนก็เช่นกัน เมื่อได้พักผ่อนสมควรแล้ว เราเริ่มใช้การหนักอีกเชื่อว่าพักเรื่อยไปโดยไม่มีเวลาสิ้นสุดใช้ไม่ได้ ถ้าเราปล่อยให้สมองหยุดนานๆ จนเคยชิน ไม่นำมาใช้เสียบ้าง ถึงคราวจะต้องใช้จะใช้ไม่ได้ จะชักตัวอย่างให้ดูสักอย่างหนึ่ง เช่นเรนอนเจ็บนานเกินสมควรไม่ได้ใช้ขานเลย เวลาเธอหายเจ็บเธอจะเดินไม่สะดวก บางคนกว่าจะเดินได้ต้องหัดเดินกันนานๆ

บัดนี้เธอมาอยู่รวมกันอีกแล้ว และเหตุการณ์เข้าขั้นปรกติแล้ว เธอควรใช้สมองในทางที่ควรเพราะจวนถึงเวลาสอบไล่แล้ว และขอบอกให้ทราบเสียก่อนว่าการสอบไล่จะไม่มีการผ่อนผัน จะสอบไล่ได้ก็แต่ผู้ที่มีความรู้และความสามารถเท่านั้น และมีอีกพวกหนึ่งซึ่งโรงเรียนจะไม่ยอมให้เข้าสอบไล่ คือผู้ที่มีคะแนนความประพฤติไม่ถึงหกสิบเปอร์เซ็นต์ โรงเรียนจะปิดประกาศให้ทราบในปลายเดือนนี้ ว่าใครเสียคะแนนไปเท่าไรแล้ว ดังนั้นผู้ใดที่รู้ว่าคะแนนของตนยังไม่ดี ต้องปฏิบัติตนให้ดีขึ้นและให้ได้คะแนนความประพฤติถึง ๖๐% จึงจะเข้าสอบได้ อีกประการหนึ่งจงปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับให้เคร่งครัดอย่างที่เคยปฏิบัติมาในภาคก่อนๆ

อยากจะขอเตือนนักเรียนเกี่ยวกับการเรียน ผู้ที่รู้สึกตัวว่าความรู้ของตนยังอ่อนก็ให้ไปหาผู้กำกับคณะ และชี้แจงให้ทราบว่ายังอ่อนในวิชาอะไร เพื่อจะได้จัดหาครูมาสอนให้เป็นพิเศษ แต่ขอเตือนอีกอย่างหนึ่งคือผู้ที่เรียนพิเศษแล้วอย่านึกว่าจะสอบไล่ได้เสมอไป เพราะอาจสอบตกก็ได้ ในเมื่อความรู้ยังอ่อนและไม่ตั้งใจเรียน การเรียนพิเศษนี้มีประโยชน์สำหรับผู้ตั้งใจ คือจะได้ความรู้เพิ่มขึ้น ฉะนั้นเธอจะต้องพยายามเพื่อให้คุณพ่อคุณแม่ของเธอปลื้มใจในการที่ท่านต้องเสียเงินทองมามากต่อมาก เธอจงขะมักเขม้นให้จงหนัก

การที่เธอมาอยู่รวมกันหลายๆ เช่นนี้ต้องมีการเอาอย่างหรือเลียนแบบกันบ้างโรงเรียนใดมีเด็กดีมาก โรงเรียนนั้นก็เจริญรุ่งเรืองมีชื่อเสียง การเอาอย่างนี้ต้องเอาอย่างคนที่ดีกว่าเรา หรืออย่างน้อยที่สุดก็คนที่เสมอกับเรา เพราะถ้าเธอเอาอย่างคนที่เลวแล้ว จะทำให้เธอพลอยเสียไปด้วย การเอาอย่างนี้เป็นของสำคัญมาก เช่น ใครไปทุจริตได้รับความร่ำรวยมา แล้วเธอไปทำตามอย่างเขาบ้าง เธออาจถูกจับติดคุกติดตะรางก็ได้ ส่วนคนที่ไปทำทุจริตแล้วไม่มีโทษนั้นเพราะว่ากรรมชั่วยังตามไม่ทัน แต่วันใดวันหนึ่งต่อไปภายหน้า เขาต้องได้รับโทษอยู่แน่นอน ถึงแม้ว่าผู้ไปทำทุจริตแล้วนั้นกลับมาทำความดีให้มากเท่าใดก็ตาม ก็ไม่สามารถลบล้างความชั่วครั้งก่อนให้หลุดพ้นได้ ความชั่วที่ทำไปแล้วรอให้ผลผู้กระทำในเวลาต่อไปแม้ว่าในชาตินี้ตามสนองไม่ได้ก็ตามสนองผู้นั้นในชาติหน้า ดังนั้นการเอาอย่างต้องดูแลผู้ที่ประพฤติดีจึงควรยึดเป็นหลักปฏิบัติตาม ดังเช่นการแต่งกายของเธอเวลานี้เอาอย่างฝรั่ง ฝรั่งใส่เสื้อขนสัตว์ ถ้าเธอเอาเสื้อขนสัตว์มาใส่บ้าง จะร้อนจนไม่มีความสุข ที่ฝรั่งเขาใส่ในเมืองของเขาเพราะเมืองของเขาหนาว เขาจึงทำอย่างนั้น แต่เมืองเราร้อนจะทำอย่างนั้นไม่ได้ ในทำนองเดียวกันเธอจะเห็นว่าทำไมฝรั่งใส่ถุงมือ ก็เพราะให้ความอบอุ่น แต่ในเมืองเราไม่จำเป็นต้องใส่ หนานหนาวของเมืองเราร้อนกว่าหน้าร้อนเมืองเขาเสียอีก การใส่ถุงมือของฝรั่งเธอจะเห็นต่อไปอีกว่าทำไมบางครั้งเขาใส่เพียงข้างเดียวแล้วเขาถือไว้อีกข้างหนึ่ง เพราะเวลาอยู่ในสังคมเมื่อแนะนำให้รู้จักกันจะได้มีโอกาสจับมือกัน การใส่ถุงมือจับมือกับผู้ที่ไม่สวมถุงมือ ถือกันว่าเป็น

กิริยาทาบ ดังนั้นที่เขาสวมถุงมือข้างซ้ายส่วนข้างขวาถือไว้เป็นด้วยเหตุนี้

เพราะฉะนั้นการแต่งตัวต้องเอาอย่างผู้ที่สูงกว่าเรา ถ้าเราเอาอย่างคนเลวๆ กลางถนนจะทำให้ค่าของเราต่ำไป เธอสังเกตดูซิ ฝรั่งเศสที่ขอบใส่เสื้อฮาวายนั้นเป็นฝรั่งชั้นใด เมื่อคนไทยเห็นฝรั่งใส่เสื้อฮาวายแล้วเอาอย่างบ้างเพราะคนไทยเหล่านั้นไม่รู้ว่าฝรั่งพวกนั้นเป็นคนชั้นไหน ส่วนคนไทยผู้ดีเขาไม่ใส่ และฝรั่งผู้ดีเขาก็ไม่ใส่เหมือนกัน เช่นเดียวกันเมื่อเธอเดินไป เห็นนักเรียนภายนอกไม่สวมหมวกก็เพราะเขาไม่มีเครื่องแบบจะแต่ง ส่วนนักเรียนโรงเรียนเราไม่ใส่หมวกในเวลาแต่งเครื่องนั้นไม่ถูก เธอเคยเห็นทหารที่อยู่ในเครื่องแบบไม่ใส่หมวกบ้างไหม การแต่งตัวนี้อย่าดูตัวอย่างคนที่เลวกว่าเรา เพราะจะทำให้เกียรติของเราต่ำไป เราต้องรักษาเกียรติของเราให้มากในฐานะที่เป็นโรงเรียนซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสร้าง

การเอาอย่างนั้นเราต้องคิดว่าทำอย่างนั้น จะทำให้คณะของเราดีกว่าคณะอื่นไหม นำความเจริญมาให้โรงเรียนไหม และนำชื่อเสียงมาสู่ตัวเองไหม ถ้าคิดได้รอบคอบเช่นนี้แล้วการเอาอย่างก็เกิดผลดี

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๖ มกราคม ๒๔๙๕

บันทึกโดย *วิริยะ วิโรจน์ศิริ*

นักเรียนทั้งหลาย การศึกษาของเธอสิ้นไปอีก ๑ เดือนแล้ว ต่อจากนี้ไปก็ถึงเวลาที่นักเรียนทุกคน จะต้องเตรียมตัวเข้าสอบไล่ คะแนนที่นักเรียนเอามาส่งทุกๆ เดือนนี้ต้องเอาไปรวมอีกครั้งหนึ่ง ใครได้คะแนนสูงสุดก็จะได้รับรางวัล เพราะฉะนั้นผู้ที่หวังรับรางวัลต้องทำดีตลอดมา ตั้งแต่ต้นจนปลาย ผู้ที่อยากจะได้รางวัลต่อไปในปีหน้าต้องขยันแต่เดี๋ยวนี้ รางวัลที่จะได้นี้จะได้รับพระราชทานจากพระหัตถ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระองค์จะเสด็จมาในงานของเราในเร็วนี้

การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จมาโรงเรียนเรา นี้ต้องมีผู้คนมาเป็นอันมากรวมทั้งผู้ปกครองของนักเรียนด้วย นักเรียนต้องระวังกิริยามารยาทให้เรียบร้อย ให้ผู้อื่นเห็นว่าเราเป็นผู้ดีที่มีกิริยามารยาทดี หมั่นมีเรื่องไม่ใคร่ตีปรากฏในหนังสือพิมพ์บ่อยเกี่ยวกับนักเรียนและประชาชน เรื่องที่เกิดขึ้นนั้นมักเนื่องจากการดูถูกจากประชาชน และการที่เขาจะดูถูกได้ก็เพราะการปฏิบัติตัวและการแต่งตัวของนักเรียน และเรื่องที่นักเรียนถูกเจ็กลูกศรน้ำสกปรกใส่ตหนังสือพิมพ์ลงนั้นคงเป็นเพราะเจ็กลูก การดูถูกที่เกิดขึ้นอาจเป็นเพราะนักเรียนแต่งตัวไม่เรียบร้อยก็ได้ เจ็กลูกนี่ก็เป็นเด็กกลางถนน นักเรียนที่แต่งตัวเรียบร้อย เช่นพวกที่มีเครื่องแบบ ดังนักเรียนนายร้อย นักเรียนนายเรือ หรืออย่างพวกเรา เจ็กลูกนั้นคงเกรงใจไม่กล้าทำเช่นนั้น ที่พูดนี้ไม่ได้พูดว่าใครผิดใครถูกในเรื่องที่เกิดขึ้นนั้น เป็น

แต่กล่าวว่ เรื่องที่เกิดขึ้นอาจเป็นเพราะเจ็กไม่เกรงขาม ถ้าแต่งเครื่องแบบแล้วเจ็กคงไม่กล้าทำ นี่แสดงให้เห็นว่าเครื่องแบบทำให้คนเกรงใจ ต่อมาหนังสือพิมพ์ลงอีกเรื่องหนึ่ง ว่าเด็กกระเปารถยนต์ประจำทาง ลากเอาเด็กนักเรียนลงมาชกต่อยจนได้รับบาดเจ็บ นี่ก็เหมือนกัน เนื่องจากว่าแต่งตัวไปคล้ายกับเด็กกระเป่าเข้า เลยเห็นเป็นฐานะเดียวกันจึงกล้าทำ นักเรียนมีเครื่องแบบแต่งเช่นพวกเรา เป็นต้น บางคนไม่ชอบแต่ง จะแต่งบ้างก็แต่งไม่สมฐานะของเรา บางคนถอดเสื้อนอกออกบ้าง เอาถุงลงบ้าง บางคนไม่สวมหมวกตัดหมวกออกเสีย อย่างนี้จะเรียกว่าเครื่องแบบอะไรกัน แต่งไม่ถูกแบบและไม่ครบบริบูรณ์ เช่นนี้ไม่งดงาม จะต้องแต่งให้ถูกแบบ ผู้บังคับการกล่าวพูดด้วยว่า เครื่องแบบโรงเรียนเรามีคนเกรงใจมาก และถ้าเป็นนักเรียนของเรา ซึ่งมีเครื่องแบบแต่ง เหตุการณ์ที่เล่าเมื่อกี้นี้คงไม่เกิดขึ้น การแต่งเครื่องแบบถูกต้องนี้มีผู้เกรงใจ ผู้บังคับการได้ประสบมาเอง คือวันหนึ่งผู้บังคับการไปเยี่ยมผู้อำนวยการโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ มีพยาบาลเข้ามารายงานผู้อำนวยการว่า มีคนเข้ามาเอะอะ ไล่ก็ไม่ไป เพราะตอนนั้นนางพยาบาลคนนั้นแต่งตัวเช่นคนธรรมดา ไม่ได้สวมเครื่องแบบนางพยาบาล นางพยาบาลต้องกลับไปสวมเครื่องแบบนางพยาบาลออกมาได้ พวกนั้นจึงได้ไป นี่แสดงให้เห็นว่าถึงแม้จะเป็นผู้หญิง เมื่อแต่งเครื่องแบบก็มีคนเกรงขาม

เวลานี้มีนักเรียนผู้ชายคะนอง ชอบทำการเกะกะต่างๆ นานาโรงเรียนเราทำอย่างเขาไม่ได้ ในงานศิลปหัตถกรรมนักเรียน หนังสือพิมพ์เดลิเมล์ลงข่าวว่ามีนักเรียนชายจำนวนหนึ่งเข้าไปในร้านขายอาหารของโรงเรียนสตรีแห่งหนึ่ง เข้าไปรบกวนพวกนักเรียนหญิง เมื่อนักเรียนหญิงเข้ามาถามอย่างสุภาพว่า “คุณต้องการอะไรคะ?” นักเรียนชายตอบว่า “ควายแช่เย็นมีไหม?” นักเรียนหญิงเข้าไปตามเพื่อนนักเรียนออกมาอีกคน และถามอีกด้วยคำสุภาพ นักเรียนชายก็ตอบว่า “ข้างแช่เย็นมีไหม?” นักเรียนหญิงตอบว่า “ข้างแช่เย็นอย่างที่คุณแม่คุณแช่ให้กินนั้นไม่มีหรอกคะ มีแต่สันตินแช่เย็นรับประทานไหมคะ?” พวกนักเรียนชายเลยแหยไปเลยลุกขึ้นออกไปโดยไม่หันมามองคู่อีก

นี่แหละการที่คนองไม่ถูกกาลเทศะทำให้เดือดร้อนถึงคุณแม่ ซึ่งท่านไม่รู้เรื่องราวอะไรเลยก็พลอยถูกตำไปด้วย และเป็นการสมน้ำหน้านักเรียนชายพวกนั้น เรื่องเช่นนี้เกิดแก่พวกเราไม่ได้ เพราะจะนำความเสื่อมเสียมาสู่โรงเรียนเรา ถ้าผู้บังคับการรู้ว่ามีการเช่นนี้เกิดขึ้นแก่โรงเรียนของเรา ผู้บังคับการไม่รู้จะเอาหน้าไปไว้ที่ไหน จะต้องรักษาเกียรติของโรงเรียนทันที

วันนี้เป็นวันที่นักเรียนจะกลับบ้าน โรงเรียนอยากให้นักเรียนกลับบ้านให้มากที่สุดเพราะจะได้นำบัตรเชิญไปให้คุณพ่อคุณแม่เธอ และในนั้นโรงเรียนได้สอดหนังสือขอรางวัลจากคุณพ่อคุณแม่เธอด้วย อยากให้คุณพ่อคุณแม่เธอมาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทให้มากในวันนั้น และผู้ที่คุณพ่อคุณแม่อยู่หัวเมือง ให้บอกมาโรงเรียนจะได้จัดการส่งไปให้ทางไปรษณีย์ และผู้ที่อยู่เวลา โรงเรียนปิดต้องอยู่อย่างนักเรียน ต้องอยู่ในระเบียบตั้งโรงเรียนเปิด จะเอาโรงเรียนเป็นโรงแรมไม่ได้ ถ้านักเรียนคนใดจะรักษาระเบียบนี้ไว้ไม่ได้จงกลับบ้านเสีย หากอยู่ต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมาย แล้วความเจริญจะมาสู่เธอเอง

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันอาทิตย์ที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๔๙๕

บันทึกโดย วีรชัย นีวาสะบุตร

วันนี้เป็นวันอาทิตย์แรกของปีการศึกษานี้ และมีนักเรียนใหม่มาเข้าเป็นจำนวนมาก นักเรียนใหม่เหล่านั้นจึงทราบไว้ ว่าวชิราวุธวิทยาลัยนี้มีประวัติและกำเนิดขึ้นมาอย่างไร เพราะเธอเป็นนักเรียนวชิราวุธวิทยาลัยคนหนึ่งแล้วในบัดนี้

ประเพณีของไทยเรามีกว่า เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์ใดเสด็จขึ้นเสวยราชสมบัติแล้ว พระองค์ย่อมทรงสร้างวัดขึ้นวัดหนึ่งเพื่อเป็นอนุสรณ์ของพระองค์เพื่อเป็นการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นสถานที่ศึกษาของกุลบุตรด้วย ฉะนั้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติ พระองค์ทรงคำนึงถึงโบราณราชประเพณีและทรงเห็นว่า วัดมีอยู่มากเกินกว่าความจำเป็นและจะใช้วัดเป็นที่ศึกษาอย่างเดิมก็ไม่สะดวกเพราะการศึกษาได้ก้าวหน้าไปไกลมาก แต่พระองค์ไม่มีพระราชประสงค์จะฝืนโบราณราชประเพณีอันได้ปฏิบัติสืบเนื่องกันมานานแล้ว พระองค์จึงพระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์ทรงสร้างโรงเรียนนี้ขึ้น ใช้เป็นสถานศึกษาแทนวัด ชั้นแรกพระราชทานนามโรงเรียนที่พระองค์ทรงสร้างนี้ว่า “โรงเรียนมหาดเล็กหลวง” มีผู้นิยมส่งบุตรหลานมาเรียนเป็นจำนวนมาก ครั้นแล้วทรงพระราชดำริว่า ตามธรรมดากิจการต่างๆ ในโลกนี้ถ้ามีอยู่แต่เพียงแห่งเดียว ไม่มีแห่งอื่นเข้ามาเปรียบเทียบแข่งขันกันแล้ว มักจะทำให้ความเจริญล่าช้าไป พระองค์จึงโปรดเกล้าฯ ให้โอนโรงเรียน

กินอยู่หลับนอนอีกแห่งหนึ่งซึ่งมีลักษณะอย่างเดียวกันมาไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ คือโรงเรียนราชวิทยาลัย

ในเวลานั้น ทางภาคเหนือมีผู้นิยมส่งบุตรหลานมาศึกษาในกรุงเทพฯ มาก แต่ทางคมนาคมไม่สะดวกเหมือนเวลานี้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างโรงเรียนมหาดเล็กหลวงขึ้นที่เชียงใหม่อีกหนึ่งรวมเป็นโรงเรียนที่อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ครั้งนั้นสามโรงเรียนด้วยกัน

ครั้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตแล้ว ฐานะทางการเงินฝืดเคืองลง จึงต้องยุบโรงเรียนราชวิทยาลัยและโรงเรียนมหาดเล็กหลวง เชียงใหม่เสีย ให้นักเรียนมารวมเรียนที่โรงเรียนมหาดเล็กหลวงกรุงเทพฯ แต่แห่งเดียว และเปลี่ยนชื่อโรงเรียนมหาดเล็กหลวงกรุงเทพฯ นี้ใหม่ว่า “วชิราวุธวิทยาลัย” เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระองค์ผู้พระราชทานกำเนิดโรงเรียนนี้

เมื่อนักเรียนได้ทราบประวัติของโรงเรียนแล้ว จะเห็นได้ว่าโรงเรียนของเรามีฐานะติดกับโรงเรียนอื่นอย่างไร วชิราวุธวิทยาลัยเป็นโรงเรียนที่พระมหากษัตริย์ได้พระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์ทรงสร้างขึ้น ระเบียบการปกครองของโรงเรียนก็ติดกับโรงเรียนอื่นๆ ทั้งโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ ในประเทศไทยมีโรงเรียนนี้โรงเรียนเดียวเท่านั้น ที่ดำเนินการปกครองแบบพับลิกสกูลของอังกฤษ ในประเทศอังกฤษผู้ที่เข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาลมีฐานะต่างกับคนที่เข้าศึกษาในโรงเรียนราษฎร์ เพราะเขาถือว่าโรงเรียนรัฐบาลส่วนใหญ่ให้การศึกษาในทางปริมาณ ส่วนโรงเรียนราษฎร์ไปในทางคุณภาพและนักเรียนต้องเสียค่าเล่าเรียนและค่าใช้จ่ายแพง โรงเรียนราษฎร์ยังแบ่งออกเป็น ๒ พวก พวกหนึ่งเป็นโรงเรียนธรรมดาจะเป็นโรงเรียนอยู่ประจำหรือไปมาก็ได้ อีกพวกหนึ่งเป็นโรงเรียนที่เรียกว่าพับลิกสกูล โรงเรียนใดสมควรจะได้รับชื่อว่าเป็นพับลิกสกูลก็จะต้องได้รับการรับรองจากสมัชชาใหญ่แห่งพับลิกสกูลเสียก่อน เมื่อสมัชชาพิจารณาเห็นว่าโรงเรียนใดมีฐานะจะเป็นพับลิกสกูลได้ ก็เชิญให้อาจารย์ใหญ่มาเข้าร่วมการประชุมของสมัชชา การประชุมนี้มีกันทุกปี ข้อที่น่าสังเกตมีอยู่ว่าพับลิกสกูลเหล่านี้เป็นโรงเรียนราษฎร์ทุกโรงเรียน

โรงเรียนราษฎร์อื่นๆ แม้ว่าจะมีการปกครองแบบพับลิกสกูล แต่ถ้าไม่ได้รับการรับรองดังกล่าวแล้ว ก็ยังเรียกว่าพับลิกสกูลไม่ได้

พับลิกสกูลทุกแห่งเกิดขึ้นจากผู้ใจบุญบริจาคทรัพย์สร้างขึ้น บางคนมีทุนน้อยก็สร้างขึ้นเท่าที่ตนมีทุนอยู่ และภายหลังก็มีผู้มาสร้างเพิ่มเติมจนใหญ่โตกว้างขวางยิ่งขึ้นแต่ก็มีโรงเรียนผู้ที่สร้างออกทุนสร้างเพียงผู้เดียว สำหรับในประเทศไทย ขอกล่าวซ้ำอีกครั้งหนึ่งว่า โรงเรียนซึ่งบุคคลใจบุญสร้างขึ้นเช่นนั้นมีเพียงโรงเรียนเดียวเท่านั้นคือ วิชาวุธวิทยาลัยนี้ และเป็นโรงเรียนที่พระเจ้าแผ่นดินทรงสร้างด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์อีกด้วย ฉะนั้นนักเรียนจึงควรภูมิใจในการที่เธอได้มาเป็นนักเรียนของโรงเรียนนี้

ตามหลักพระพุทธศาสนา ท่านสอนให้คนเรามีความกตัญญูต่อบุคคลที่ต่อท่านผู้มีอุปการคุณแก่ตน ขอให้นักเรียนคิดดู ว่าพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานมาจัดสร้างวิชาวุธวิทยาลัยนี้ หากพระองค์จะทรงใช้จ่ายไปในการบำรุงความสุขส่วนพระองค์ ก็ทรงทำได้โดยสะดวก แต่เนื่องจากทรงเล็งเห็นประโยชน์ที่ชาติไทยจะได้รับจากการศึกษานั้นเป็นสิ่งสำคัญยิ่งกว่า จึงได้ทรงสละพระราชทรัพย์ของพระองค์ส่วนนั้นทรงสร้างโรงเรียนนี้ขึ้น เมื่อพวกเราได้รับคุณประโยชน์ในด้านการศึกษามาจากสถานที่นี้อย่างมากมายเช่นนี้แล้ว จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่เราจะต้องระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ท่านอยู่เสมอ ถึงแม้ว่าพระองค์จะได้เสด็จล่วงลับไปแล้วก็ตาม กิจกรรมใดๆ ที่เป็นการเชิดชูพระเกียรติของพระองค์ก็เป็นหน้าที่ของพวกเราที่จะต้องทำ การที่แสดงความกตัญญูต่อบุคคลที่ต่อพระองค์ ในเวลาที่เราเป็นนักเรียนก็มีอยู่ประการหนึ่งคือ ต้องตั้งอกตั้งใจเล่าเรียน ปฏิบัติตนให้เรียบร้อยทั้งในและนอกโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อเป็นเกียรติแก่โรงเรียนและตัวของนักเรียนเองด้วย นักเรียนเก่าของโรงเรียนนี้ที่ประพฤตินิสัยและปฏิบัติตนเป็นคนดี ถือว่าเป็นการสนองพระมหากรุณาธิคุณแต่พระองค์ นักเรียนเก่าของโรงเรียนเราเคยเป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดินก็มี นายกรัฐมนตรีก็มี รัฐมนตรี อธิบดี และข้าราชการชั้นพิเศษก็มีมากมาย ท่านเหล่านี้ได้แสดงกตัญญู

กตเวทีเป็นอย่างดีมาแล้ว ฉะนั้นจึงขอให้นักเรียนทุกคนจงพยายามปฏิบัติตนให้ได้
อย่างท่านเหล่านั้น

ตามพระราชพินัยกรรมซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพระ
ราชทานไว้ สมเด็จพระมหากษัตริราชเจ้าที่สืบราชสันตติวงศ์ทุกพระองค์ ทรง
เป็นองค์ราชูปถัมภ์ของโรงเรียนนี้สนองพระองค์ เหตุนี้เราทุกคนต้องมีความ
กตัญญูกตเวทีต่อพระองค์ผู้ทรงรับพระราชมรดกสืบต่อกันมานี้ด้วยทุกพระองค์

การเข้าเป็นนักเรียนในโรงเรียนนี้ใช้ว่าจะเข้าได้ง่ายๆ ปีนี้มีนักเรียนที่ประสงค์
จะเข้าเรียนแล้วเข้าไม่ได้มีจำนวนกว่า ๒๐๐ คน พวกเธอที่เข้ามาได้ควรจะมี
ความ
อึดใจและรู้สึกเป็นเกียรติ และไม่ควรระมาท้อเรื่องเหลวไหลอื่นจะทำให้
นักเรียนส่วน
มากต้องเสียชื่อเสียงเพราะการกระทำของคนเพียง ๒-๓ คนเท่านั้นถ้ามีเหตุอันเป็น
ที่น่าละอายทำลายเกียรติของโรงเรียนเกิดขึ้น จะต้องจัดการไปตามควร ขอให้พวก
เธอที่เข้าใหม่ทุกคน จงตั้งใจประพฤติแต่ความดี และพยายามหลีกเลี่ยงให้ห่างออกจาก
ความชั่วช้าเลวทรามต่างๆ เกิด

โรงเรียนของเราแบ่งนักเรียนออกเป็นคณะเด็กโต ๔ คณะ และคณะเด็ก
เล็ก ๒ คณะ ถ้านักเรียนต้องการจะเข้าไปในคณะซึ่งตัวมิได้อยู่ประจำ ต้องขอ
อนุญาตผู้กำกับคณะเสียก่อน เวลาว่างนักเรียนเดินเล่นในบริเวณของโรงเรียนได้
แต่ห้ามไม่ให้เลยไปถึงโรงซักรีดและสนามกีฬาทางด้านหลัง แต่เวลาเล่นกีฬาไปได้
ตามที่กรรมการกีฬาจัด

การดูภาพยนตร์เมื่อคืนนี้ นักเรียนคงเห็นแล้วว่าวงดนตรีของเราใหญ่โต
และเด่นเพียงไร ปีนี้วงดนตรีของเราเรียนจบชั้นลาออกไปเรียนที่อื่นเสียมาก
นักเรียนที่เข้ามาใหม่และผู้ที่ยังคงเรียนอยู่ จงช่วยกันรักษาชื่อเสียงของวงดนตรี
วชิราวุธวิทยาลัยไว้ อย่างน้อยก็ให้เท่ากับปีที่แล้ว แต่ควรจะให้ดีกว่าขึ้นไปอีก ปีนี้
ทางโรงเรียนได้ดำริจะให้เครื่องหมายสามารถแก่นักดนตรีของโรงเรียน สำหรับจะ
ให้ใช้ได้ใ้โอกาสล่ามและเวลาอยู่ในวงดนตรี ฉะนั้นพวกนักดนตรีจึงพยายาม
ฝึกฝนให้มีความเชี่ยวชาญเพื่อเป็นเกียรติแก่โรงเรียนและเป็นความรู้สำหรับตัว

นักเรียนเองด้วย

นักเรียนที่เข้าใหม่ควรรู้ไว้ด้วยว่า วิชาวุฒวิद्याลัยนี้ถือว่าการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญมาก ขณะนี้ยังไม่มีการเล่นกีฬา เพราะยังไม่มีเสื้อผ้าพร้อมเพรียงกัน การเล่นกีฬาจะเริ่มต้นในวันจันทร์นี้ นักเรียนทุกคนต้องเล่นกีฬา อย่าขาด เมื่อตัวมีชื่อว่าให้เล่นกีฬาชนิดใด ต้องเล่นตามนั้น ทั้งนี้ก็เพื่ออบรมให้เป็นผู้มีจิตใจเข้มแข็งสามารถตัดสินใจได้โดยรวดเร็วเด็ดขาด และเป็นการฝึกนิสัยได้อย่างดี กีฬาที่จะเล่นมีหลายอย่างคือ รักบี้ฟุตบอล แอสโซซิเอชันฟุตบอล บาสเกตบอล เทนนิส สควอช โฟล์ส ยิมนาสติก และกายบริหารนักเรียนต้องเล่นอย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะการเรียนวิชาแต่ฝ่ายเดียวโดยไม่ได้อบรมจิตใจและออกกำลังกายเลยนั้นไม่ดี แต่การเล่นกีฬานี้อย่าให้พร่ำเพรื่อ เช่น ในวันอาทิตย์ก่อนสวดมนต์อย่าเล่นกีฬา เพราะเวลาขึ้นหอประชุมเธอไม่มีเวลาจะชำระร่างกายให้สะอาดได้ การเข้ามานั่งในที่ประชุมในสภาพเช่นนั้นจะเป็นที่น่ารำคาญและรบกวนคนอื่นๆ บนห้องประชุมซึ่งนั่งอยู่ใกล้ๆ กัน

ปีนี้โรงเรียนให้นักเรียนฝึกหัดทำการหัวหน้าหลายคน แต่ยังไม่ทำการแต่งตั้ง เมื่อปีที่แล้วโรงเรียนไม่ได้แต่งตั้งขึ้น เพราะยังเห็นไม่เป็นการสมควร ปีนี้หวังว่าจะไม่มีเหตุการณ์เช่นนั้นอีก มีนักเรียนสองคนที่ช่วยเหลือการงานของโรงเรียนมาก โรงเรียนจึงให้รางวัล โดยให้นักเรียนทั้งสองคนนั้นไปทดลองเรียนดูในชั้นสูงกว่าที่ตนกำลังเรียนอยู่ในเวลานี้ และจะพยายามช่วยเหลือโดยจัดหาครูมาทำการสอนให้เป็นพิเศษ

ก่อนจบผู้บังคับการขอออกให้นักเรียนทราบว่่า บัดนี้โรงเรียนได้ตั้งให้ ชัชวาลย์ ปินทานนท์ เป็นหัวหน้าของโรงเรียนคนที่แล้ว และถ้าผู้ใดประพฤติตนสมควรจะเป็นหัวโรงเรียนได้ ก็จะได้แต่งตั้งอีกต่อไป ชัชวาลย์ ปินทานนท์ มีอำนาจที่จะว่ากล่าวตักเตือนและสั่งสอนนักเรียนในทางที่ดีได้ทุกคนและทุกขณะ ขอให้นักเรียนจงแสดงความยินดีแก่ชัชวาลย์ ในที่นี้ด้วย

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๔๙๕

บันทึกโดย สารวิบูล รามโกมุท

นักเรียนทั้งหลาย เวลาเรียนของเธอผ่านไปห้าสัปดาห์เต็มแล้ว อย่างนี้กว่ายังมีเวลาอีกนาน รอไว้ให้ใกล้ๆ จะสอบคงเตรียมตัวทัน การสิ่งใดที่มีมากมายที่เธอจะต้องทำ และเธอจะมาเตรียมตัวเพียงวันสองวันนั้นไม่ได้แน่ ต้องเตรียมตัวเสียแต่ต้นอย่าได้นอนใจ วันนี้เธอกลับบ้าน ต้องมาให้ทันการเรียนชั่วโมงต้นในวันจันทร์ เพราะวันนั้นมักเป็นวันตั้งต้นการเรียนบทใหม่ ถ้าขาดเสียทำให้การเรียนของเธอไม่ติดต่อกัน การบ้านเป็นของสำคัญมาก ฉะนั้นเมื่อครูให้การบ้านมา ต้องทำให้เสร็จ ไม่ควรให้ค้างค้างไว้ โดยเฉพาะแผนกวิทยาศาสตร์และคำนวณ เราต้องทำแบบฝึกหัดให้มากๆ เรียนโดยการท่องเท่านั้นไม่ได้ ครูได้แต่คอยแนะนำสั่งสอน เธอเองจะต้องเป็นผู้ปฏิบัติ การที่โรงเรียนจะดีหรือเลวนั้นก็ด้วยนักเรียน ดีก็สวยงาม ไม่ทำให้โรงเรียนเจริญได้ นักเรียนบางคนเห็นโรงเรียนที่มีตึกสวยงาม ก็เข้าใจว่าโรงเรียนนั้นดี แต่แท้จริงโรงเรียนที่เก่าโคลงเคลงอาจดีกว่าโรงเรียนสวยก็ได้ โรงเรียนคืออยู่ที่นักเรียนที่อยู่ได้รับการอบรมเป็นอย่างดี โรงเรียนในเมืองฝรั่งยิ่งเก่าเท่าไรยิ่งมีค่านิยม ฉะนั้นโรงเรียนดีไม่ได้อยู่ที่มีตึกใหม่สวยอย่างเดียว เช่น โรงเรียนของเราเธอจะเห็นว่าห้องทดลองวิทยาศาสตร์ของเราเก่าเพียงใด แต่เราก็ไม่สร้างใหม่ เพราะเห็นว่ายังไม่จำเป็นเท่าไร เอาเงินไปทำสิ่งที่จำเป็นก่อนดีกว่า การเรียนวิทยาศาสตร์จะดีหรือไม่แล้วแต่ผู้สอนและเครื่องใช้ในการทดลอง เครื่องทดลองของเราไม่แพ้โรงเรียนใด

และผู้สอนของเราเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงที่สุดในประเทศไทยถึง ๒ คน

การที่ฝรั่งนิยมของเก่านั้น มีตัวอย่างพอชักให้เห็นได้ดังนี้ ถ้าเรามีโอกาสได้ไปศึกษาในพับลิกสกูลเก่าๆ ที่มีชื่อเสียง จะเห็นได้ว่าสิ่งใดที่หักพัง เขาพยายามซ่อมให้มั่นคง แต่ไม่ทำลายลวดลายของเก่า บางแห่งที่ไม่สำคัญทำได้ ไม่เป็นอันตรายแก่ผู้ผ่านไปมาก็ไม่ซ่อมคงทิ้งไว้ทั้งนี้ไม่ใช่ว่าเขาไม่มีเงินจะสร้าง เขาทิ้งไว้ให้คนเห็นว่าเป็นโรงเรียนของเขาเก่าแก่เพียงไร โต๊ะเรียนที่ใช้ในห้องเรียน ถ้าไม่มีวัดถุนมารองเขียนจะเขียนไม่ได้ เพราะตัวโต๊ะขรุขระไปด้วยอักษรชื่อย่อของผู้ที่ออกจากโรงเรียนแล้ว และเคยใช้โต๊ะนี้ บางตัวเธอจะเห็นว่านายกรัฐมนตรีอังกฤษเคยนั่งมาแล้วก็มี การสลักชื่อย่อบนโต๊ะเรียนนี้ทำได้เฉพาะนักเรียนผู้ใหญ่ ซึ่งออกจากโรงเรียนในปีนั้น นักเรียนอื่นขึ้นไปสลักชื่อลงบนโต๊ะในเวลาตัวยังกำลังเรียนอยู่ถือเป็นละเมิดข้อบังคับมีโทษ ความนิยมของผู้ที่คงแก่เรียนที่มีการศึกษาดีของเขาเป็นอย่างนี้ ดังนั้นเพื่อแสดงวัฒนธรรมของชาติไทย เวลาสร้างวชิราวุธวิทยาลัย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงสร้างตามแบบเก่าของสถาปัตยกรรมไทย

นักเรียนที่ได้รับการอบรมมาไม่เพียงพอมักนิยมของใหม่ ไม่เคารพวัฒนธรรมของชาติของตัวเองเสียเลย เห็นอะไรใหม่ก็นิยม ยอมรับโดยไม่ไตร่ตรองคำนึงถึงเหตุผล และถ้าคุณพ่อคุณแม่ของเธอตามใจเธอ ส่งเสริมโดยไม่คำนึงเหตุผลเช่นกันแล้ว บางคราวจะรู้สึกเสียใจ

ขอขอมความเข้าใจไว้ในที่นี้อีกครั้งหนึ่งคือเวลาสิ้นภาคปลายปีการศึกษา ย่อมมีนักเรียนออกกันมาก บางคนสอบไล่ได้จบชั้นของโรงเรียนไปศึกษาต่อในมหาวิทยาลัย บางคนไปเข้าโรงเรียนอาชีพ ซึ่งไม่มีการสอนในวชิราวุธวิทยาลัย เช่นไปเรียนโรงเรียนนายร้อย นายเรือ พณิชยการ ช่างกล ฯลฯ บางคนไปศึกษาต่อ ณ ต่างประเทศ บางคนไปศึกษาต่อที่โรงเรียนอื่น ผู้ที่กล่าวแล้วใน ๓ ประเภทต้นในเวลาต่อไปภายหน้า โรงเรียนถือว่าเธอเป็นนักเรียนเก่าของโรงเรียนทั้งนั้น โรงเรียนเฝ้ามองอนาคตอันรุ่งเรืองของเธอและเมื่อโรงเรียนจะทำประโยชน์และช่วยเหลือเธอได้อย่างไร โรงเรียนพร้อมอยู่ทุกเมื่อ ผู้ที่ออกไปเรียนต่อที่อื่นโดยที่เขาเห็นว่า

โรงเรียนของเราไม่ตีพ้อเช่นนี้ จะให้โรงเรียนแบกหน้าอำมมียอมรับว่าเขาเป็นนักเรียนเก่าของโรงเรียนได้อย่างไร ถึงแม้เขาจะไปทำชื่อเสียงให้แก่สถานศึกษาใหม่เราก็ไม่ถือว่าเขาเป็นนักเรียนของเรา ผู้ที่สำเร็จชั้นมัธยมปีที่ ๖ จากวชิราวุธวิทยาลัยแล้วไปทำชื่อเสียงให้โรงเรียนอื่น มีปรากฏอยู่ในจำพวกที่สอบไล่ได้ ๕๐ คนแรกของประเทศไทยทุกปี แต่ในนามของโรงเรียนอื่น บางคนโรงเรียนอบรมมาตั้ง ๑๐ ปีแล้วออกไปได้ที่หนึ่งใน ๕๐ คนแรกของประเทศไทยก็มี นักเรียนจงคิดว่าถ้าโรงเรียนไม่ฝังกะเธอให้ดีขึ้นมาตั้งแต่ต้นจนถึงชั้นมัธยมปีที่ ๖ แล้ว ชั่วเวลาไปเรียนต่อที่อื่น ๒ ปีนั้นจะพลิกหน้ามือเป็นหลังมือไปได้หรือ จงคิดดูให้ดี

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๔๙๕

บันทึกโดย *มานพ กปิตถ์*

ครั้งก่อนได้พูดถึงเรื่องประวัติของโรงเรียนของเราว่าเป็นมาอย่างไร ตอนนี้อย่าลืม เมื่อเธอได้เข้ามาอยู่ในโรงเรียนนี้แล้ว เธอควรทราบว่าจะต้องปฏิบัติตัวอย่างไร โรงเรียนนี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราโชบายว่า ผู้ที่จะออกจากโรงเรียนนี้จะต้องมีคุณสมบัติติดตัวเป็นหลักใหญ่ๆ ๓ ประการ คือ ๑. จะต้องเป็นผู้มีศาสนา ๒. จะต้องเป็นผู้ดี ๓. จะต้องเป็นผู้มีความรู้

การมีศาสนาก็สำหรับจะได้เป็นหลักปฏิบัติ เมื่อเธอมีความรู้สูง ได้เรียนรู้มาก เมื่อกระทำกิจการใด เธอต้องมีหลักยึดถือ หากเธอฉลาด มีความรู้มาก แต่ไม่มีหลักอะไรยึดถือ เธอออกไปทำมาหากิน ทำการงานต่างๆ เธอก็จะทุจริตในหน้าที่ การงานนั้นได้ง่ายหรืออาจทำการต่างๆ ที่ไม่ใช่ทางดีก็ได้ การที่มีความรู้ ความฉลาด แต่ไม่มีหลักอะไรเป็นข้อยึดมั่น ยิ่งกระทำการทุจริตได้แยบคายยากแก่การปราบปราม ยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงวางหลักไว้ว่าเธอต้องเป็นผู้มีศาสนา

ศาสนาสอนให้คนทำแต่ในสิ่งที่ดี ในพุทธศาสนามีอยู่ว่า คนจะดีหรือชั่วแล้วแต่การกระทำของตัว ถ้าทำดี ความดีนั้นก็สนอง แต่หากทำความชั่ว ความชื่อนั้นก็กลับสนอง การงานต่างๆ จะเจริญก้าวหน้า ผู้ปฏิบัติจะต้องเป็นคนที่มีศาสนา จะได้มีความสัตย์สุจริต ไม่คิดคดโกงใคร ทำอะไรก็ทำด้วยความ پاکเพียร ถ้าสู้อต่อความยากลำบาก และมีความกตัญญูต่อบุคคลที่เป็นหลักยึดถือ ด้วยเหตุนี้พระองค์จึงมี

พระราชประสงค์ให้สอนให้นักเรียนในโรงเรียนของพระองค์มีศาสนา

พระองค์ต้องการให้เธอเป็นผู้ดี ผู้ดีของพระองค์ เราได้พูดกันหลายครั้งแล้ว นักเรียนเก่าๆ คงจำได้ แต่จะพูดซ้ำอีกครั้งหนึ่ง ผู้ดีไม่ใช่คนซึ่งคอยจะขี้นิ้ว แต่เป็นผู้ซึ่งทำอะไรไม่สำรวยหยิบหย่อง ไซ้คนก็ไซ้เป็นและตัวเองก็ต้องทำเป็นด้วย ผู้ดีมีความกล้าหาญ มีความเพียรกล้าต่อสู้ฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ เหล่านี้แหละคือลักษณะของผู้ดี ผู้ดีไม่ใช่เป็นลูกคนที่มั่งก้ำเนียดสูง มีเงินมีทองหรือบิดามารดามีเงินมาก คนชนิดนั้นไม่เรียกว่าผู้ดีเสมอไป ถ้าจะเป็นผู้ดีต้องมีความประพฤติดีประกอบด้วย

พระองค์เคยรับสั่งกับนักเรียนว่า เอ็งจะออกไปจากโรงเรียนของข้า เอ็งจะต้องมีศาสนา เอ็งจะต้องเป็นผู้ดี และเอ็งจะต้องมีความรู้ ถ้าเอ็งมีคุณสมบัติ ๓ อย่างนี้ติดตัวไปสังคมจะไม่มีรังเกียจเอ็ง นี่คือพระบรมราโชวาทของพระองค์ ฉะนั้นเราต้องนึกถึงข้อเหล่านี้อยู่เสมอ

การอยู่โรงเรียนกินนอนเช่นนี้ ลำบากมาก ไม่ใช่มาอยู่อย่างสำรวย มากินแล้วก็นอน นอนแล้วก็ทำตามชอบใจ ยิ่งเป็นโรงเรียนพัชฌิสกุลของฝรั่งยิ่งลำบากมากกว่านี้ แต่ที่เราปฏิบัติเพียงกลางๆ เพราะนักเรียนของเรายังไม่ชิน ใจคอของเรายังไม่มั่นคงและเข้มแข็งพอ และยังไม่รู้จักหน้าที่น้อย ทำไมเขาจึงอบรมให้นักเรียนในพัชฌิสกุลลำบาก เพราะว่าการศึกษาเหล่านี้เป็นหน้าที่ที่ลูกผู้ชายทุกคนจะต้องรู้ จะต้องทำได้ เพราะหากเธอไม่รู้จักความลำบากเสียบ้างแล้ว เมื่อถึงคราวประสบเข้า เธอก็จะทนไม่ได้ ความลำบากในพัชฌิสกุลเช่นนี้บิดามารดาเด็กฝรั่งรู้ดี เพราะบิดาและมารดาได้เคยผ่านชีวิตในพัชฌิสกุลแล้ว พัชฌิสกุลหญิงก็มี พัชฌิสกุลชายก็มี เขาได้เคยผ่านมาแล้ว และได้รู้รสมาแล้ว เห็นผลว่าได้รับความลำบากแต่เล็กๆ แล้วโตขึ้นเป็นผลได้อย่างไร ฉะนั้นเวลาบิดามารดาฝรั่งมีเงินมีทองพอสมควร ก็มักจะส่งลูกไปเรียนที่พัชฌิสกุล เพราะพัชฌิสกุลของฝรั่งนั้นต้องเสียเงินแพง วิทยาลัยของเราเปรียบกับของเขาแล้วเราเสียเงินไม่แพงเลย เสียน้อยกว่าโรงเรียนกินนอนอื่นๆ ซึ่งมีใช่พัชฌิสกุลเสียอีก ถึงพัชฌิสกุลของฝรั่งจะเสียเงินแพง กระนั้นบิดามารดาหาเงินทองได้ก็อุตสาหะส่งลูกไปอยู่พัชฌิสกุล เพราะ

ต้องการให้ลูกของตัวได้รับการอบรม ในเมืองไทยก็เหมือนกัน ที่คุณพ่อคุณแม่ส่งเธอมาที่นี้ก็เพราะอยากให้เธอได้รับการอบรม อบรมให้รู้จักขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ เช่น มาอยู่ด้วยกันมากๆ ถ้าต้องการจะได้รับความสะดวก ก็ต้องปรับปรุงตัวของตัวให้เข้ากับระดับของคนอื่น ถ้าเป็นคนขี้โกงที่หยวกคนโน้นคนนี้ ก็จะไม่ได้รับความสุขอะไร ถูกหมัดตีๆ เขาก็กลับไปเท่านั้นเอง ฉะนั้นต้องพยายามไม่เป็นคนเกะกะระราน จะได้ไม่ต้องเจ็บตัว การทำอะไรเอาแต่ใจตัวไม่นึกถึงคนอื่นนั้นไม่ได้ เพราะถ้าเธอทำเช่นนั้นเธอจะต้องถูกเป็นเป้า คนอื่นจะเห็นว่าเราเป็นคนเห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่พวกพ้องเช่นนี้เป็นต้น การอบรมของเรามีหลายทาง เช่น อบรมทางจิตใจ เราอาศัยทางศาสนาบ้าง และทางอื่นบ้าง เธอมาสวดมนต์ที่นี้ราวครึ่งชั่วโมง เวลาเธอสวดมนต์นั้นเธอมิได้นึกไปในทางเสว นึกแต่ทางดี นึกถึงพระพุทธเจ้าและความคิดของท่าน แล้วใจเธอก็สงบเรียบร้อย เวลานั้นเธอไม่มีโอกาสพูดคำหยาบ นี่ก็เป็นการอบรมจิตใจของเธอ ที่นี้การอบรมทางอื่น เช่น การกีฬาสอนให้เธอรู้อีกต่อสู้ เข้มแข็ง ไม่ขลาดกลัว เช่นเวลาเล่นรักบี้ เขาวิ่งมาจะทำแต้ม เราก็ต้องจับ จับเป็นจับ สิ่งเหล่านี้ทำให้เธอเป็นคนกล้าหาญ อดทน อาหารการกินก็เหมือนกัน เรารับประทานแต่ที่เป็นประโยชน์แก่ร่างกาย ที่จะให้เธอรับประทานดีเหมือนที่ห้อยเทียนเหลาหรือเหลาต่างๆ ไม่ได้เพราะนั่นไม่เป็นการอบรม ให้โทษแก่เธอมากกว่าให้คุณ ฉะนั้นอาหารการกินเป็นส่วนหนึ่งของการอบรม จะต้องทำให้เธอรับประทานอาหารซึ่งเป็นประโยชน์แก่ร่างกาย แต่จะถูกปากเธอหรือไม่ เรามิได้มุ่งหวัง ต้องการแต่จะให้อดทนอยู่ง่ายกินง่ายเท่านั้น เมื่อถึงคราวประสบเหตุการณ์เช่นนี้ จะได้ฟันฝ่าไปได้ เช่น เมื่อคราวเกิดกบฏแมนฮัตตัน ถ้าหากว่าการอลเวงปั่นป่วนครั้งนั้นไม่สงบลงในเร็ววันเธอก็จะแย่เหมือนกัน อย่างที่คณะผู้บังคับการผู้บังคับการบอกให้นักเรียนรู้แล้วว่าอาหารไม่มีในมืออีกในวันนั้น มีพอแต่จะทำข้าวผัดเท่านั้น หากว่าการจลาจลไม่สงบในวันนั้นแล้วก็ไม่มีอะไรจะรับประทานนอกจากข้าวกับน้ำปลา เพราะไม่มีใครขายของ ไปซื้ออะไรก็ไม่ได้ บางคนที่อยู่ที่นี่ คงมีบ้างที่เคยอพยพไปเรียนกันที่บางปะอิน พวกนั้นคงจะจำกันได้ว่าเวลานั้นอาหารการกิน

ลำบากเพียงไร จะหาที่ไหนก็ไม่ได้ บางคราวต้องให้นักเรียนนั่งเรือพายไปเก็บผักบุ้งตามลำแม่น้ำมาผัดให้นักเรียนรับประทาน ปลาสด เนื้อสดก็หาลำบาก ต้องให้คนนั่งตามริมแม่น้ำ พอเรือปลาเต็มเนื้อเค็มผ่านมา เรียกเข้ามาเหมาทั้งลำ เป็นต้นเราก็กินกันไปได้ ยังชีวิตสู้กันไปได้จนเรากลับมา เหตุการณ์เหล่านี้ต้องเตรียมไว้สู้ ถ้าเมื่อเธอเคยกินแต่หูดลามา เปิดตุ๋น ฯลฯ ถึงเวลานั้นเธอจะเอาหูดลามา เปิดตุ๋น ฯลฯ ที่ไหนมากินกัน ฉะนั้นเรื่องอาหารการกินก็เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม นักเรียนฝรั่งลำบากยิ่งกว่านี้อีก เวลาอยู่โรงเรียน แต่ทว่าเขาสอนให้รู้รสของความลำบากเสียแต่เมื่อยังเป็นเด็กเพราะยังมีเวลาอีกถมไป เมื่อเป็นผู้ใหญ่จะไปทำอะไร กินอะไร ขึ้นสวรรค์ลงนรกก็ได้ การทำอะไรต้องทำให้เป็นขั้นๆ ไป คนเราขึ้นบันไดไปทีละขั้นดีกว่าที่จะกระโดดขึ้นจากดินบันไดไปยอดบันได

วิชาธาตุวิชาลัยของเราสอนให้นักเรียนช่วยตัวเอง แต่ช่วยน้อยไป ถ้าเป็นพับลิกสกูลของฝรั่งแล้ว นักเรียนต้องช่วยตัวเองยิ่งกว่านี้ เช่น มีแรงความของโรงเรียนบอกว่าวันนี้จะมีการร้องเพลงโรงเรียนที่ตรงนั้น แต่เขาไม่บอกว่าเพลงนั้นอยู่ในหน้าหนังสืออะไร ถ้าเป็นนักเรียนใหม่ต้องไปค้นคว้าเอาเอง ต้องไปจดหัดร้องถ้าร้องตามเขาไม่ได้ หัวหน้าซึ่งคอยสอดส่องดูแลก็ว่าและติเตียน นักเรียนใหม่เวลาเป็นลูกน้องเขา ก็ต้องวางตัวให้เหมาะสม เขาสั่งอะไรก็ต้องทำ ลูกน้องต้องเชื่อฟังผู้ที่เป็นหัวหน้า การเชื่อฟังเป็นของสำคัญ ถ้าเมื่อเราไม่รู้จักเชื่อฟัง ทำอะไรตามชอบใจไม่ฟังคำสั่งเสียแล้ว ผลร้ายก็เกิดขึ้นไม่แต่ตัวเธอคนเดียว อาจเกิดขึ้นแก่หมู่คณะด้วยคนที่ไม่ทำตามคำสั่ง เป็นคนที่ไว้วางใจไม่ได้ เชื่อถือไม่ได้ เป็นคนที่ไม่น่าคบค้าอย่างโรงเรียนเรา ถ้านักเรียนต้องการหนีโรงเรียน ทางออกมีถมไป แต่เราไว้ใจกันเชื่อถือกัน บอกอย่างนี้ ถ้าหนีจะมีโทษ เราก็เชื่อกัน ไม่ต้องมานั่งควบคุมกัน ถ้าพูดแล้วไม่เชื่อกัน ก็ต้องมีโทษตามหนักตามเบา การไม่เชื่อฟังคำสั่งเป็นของไม่ดี ในชั้นเรียนก็เหมือนกัน ครูบอกอะไร เราต้องทำ จะทำหยุกหยิกเหลวไหลไม่ได้ ยิ่งชั้นสูงๆ ควรจะทำให้เป็นตัวอย่างด้วย

การไม่เชื่อฟังกันนี้ มีผลร้ายมาสู่หมู่คณะได้ จะยกตัวอย่างให้ฟังบ้าง ใน

ประวัติศาสตร์ของไทยเรา ในรัชสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ครั้งหนึ่งพม่ายกมารบ สมเด็จพระนเรศวรทรงให้พระศรีไสยณรงค์เป็นทัพหน้าออกไปต้านพม่า และพระองค์รับสั่งว่าพอปะทะกันแล้วให้ถอยลงมา เพราะพระองค์เตรียมกองทัพซุ่มไว้กระหนาบพม่าอยู่ข้างหลัง แต่เมื่อพระศรีไสยณรงค์ปะทะกับพม่าแล้วก็ไม่ถอยลงมาตามรับสั่ง พระองค์ทรงให้มาใช้ขึ้นไปบอกพระศรีไสยณรงค์อีกครั้งให้ถอย แต่พระศรีไสยณรงค์ก็ไม่ถอย จนครั้งที่สาม พระองค์ทรงรับสั่งว่าถ้าไม่ถอยตัดหัวพระศรีไสยณรงค์เสีย พระศรีไสยณรงค์ตกใจจึงถอยลงมา พม่าเห็นทัพไทยถอย ก็ไล่ตีและเรใจโลมาไม่เป็นขบวน แต่พม่าที่ซึ่งกองทัพสมเด็จพระนเรศวรซุ่มอยู่ ก็ถูกตีติดหลังแตกยับเยิน ถ้าพระศรีไสยณรงค์ไม่เชื่อ ขึ้นสู้ไป ไม่มีทางเลยที่ชนะพม่า ที่เชื่อฟังรับสั่ง ถอยตามรับสั่ง การแพกลับกลายเป็นการชนะไป

ตัวอย่างอีกอันหนึ่งในประวัติศาสตร์ไทยเหมือนกัน สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พระองค์ทรงตั้งให้เจ้าพระยาโกษาปานเป็นแม่ทัพไปตีเมืองเชียงใหม่ เจ้าพระยาโกษาปานสงสัยว่าพวกทหารใต้บังคับบัญชาจะไม่เชื่อฟังคำสั่ง เพราะตัวไปอยู่ต่างประเทศเสียนาน จึงขออาญาสิทธิ์ตัดหัวคนได้ พระองค์ก็พระราชทาน ทีนี้เจ้าพระยาโกษาปานสั่งให้ทหารตั้งค่ายปักเสาไม้ไผ่เอาปลายลง คนอื่นๆ ก็ทำตามคำสั่ง แต่มีนายทหารคนหนึ่งไม่ทำตามคำสั่ง เจ้าพระยาโกษาปานมาพบเข้าถือว่าขัดคำสั่งเป็นตัวอย่างแก่ทหารอื่นๆ จึงให้นายทหารผู้นั้นไปตัดศีรษะเสีย นี่จะเห็นแล้วว่าได้รับคำสั่งแล้วไม่ปฏิบัติตาม เช่นนั้นไม่ได้ ยังมีอีกเรื่องหนึ่งจะชักเป็นตัวอย่างให้ฟัง คือเมื่อพระเจ้าเฟเดอริคมหาราชผู้เป็นนักรบอย่างประเสริฐครองประเทศเยอรมัน พระองค์ยกทัพไปรบกับรัสเซีย โดยลอบยกทัพไปตั้งแต่ในเวลากลางคืน เพื่อไม่ให้รัสเซียรู้ รุ่งขึ้นเช้าจะได้โจมตีรัสเซียโดยไม่รู้ตัว พระองค์จึงสั่งทหารไม่ให้จุดไฟ เพราะข้าศึกจะรู้ตัวเสียก่อน ครั้นแล้วพระองค์ก็เสด็จไปตรวจตามค่าย พบนายทหารชั้นร้อยเอกผู้หนึ่งจุดไฟเขียนจดหมายอยู่ในเต็นท์ พระองค์เข้าไปรับสั่งถามว่าเจ้าทำอะไร เขากราบทูลว่าเขียนจดหมายถึงภรรยา พระองค์ก็รับสั่งให้เขียนให้จบ พอจบแล้วพระองค์ก็รับสั่งให้เติมปัจฉิมลิขิตลงไปว่า “พอจดหมายนี้ถึงมือ

หล่อนแล้ว ฉันก็ต้องตาย เพราะฉันขัดพระบรมราชโองการ" นี่เห็นไหม ถ้านายทหารคนนั้นไม่ได้รับโทษอย่างเด็ดขาด ถ้าคนอื่นๆ จุดไฟกันบ้างแล้ว หากรัสเซียรู้ว่า มีกองทัพมาตั้งอยู่ ยกมาตีกลางตีกลาง การชนะอาจเป็นแพ้ยับเหินไปก็ได้ นี่ถึงแม้ว่าจะเป็นเรื่องเล็กน้อย การขัดคำสั่งก็ให้อภัยกันไม่ได้ เพราะคนๆเดียวจะทำให้คนตั้งหมื่นคนพันคนล่มจมไปหมด

นี่แหละการอยู่โรงเรียนกินนอน จะต้องมีการระเบียบ จะต้องมีการอบรม ฉะนั้นแม้จะลำบากยากแค้นประการใด ก็เป็นหน้าที่ของลูกผู้ชายจะต้องรู้ไว้ทั้งนั้น ลูกผู้ชายจะต้องฝ่าฟันความลำบากต้องสู้ ถึงเวลาตรากตรำต้องตรากตรำ ถึงเวลาสำร่ายก็สำร่าย ถึงเวลาอบรมต้องอบรม อย่าทำหยองแหงให้เคยตัว พับลึกสกูลอบรมกันอย่างนี้ หัดให้คนกล้าหาญเข้มแข็ง เธออย่ามาทำหยองแหงว่าหนักไปเบาไป เป็นการไม่ชอบ เมื่อโรงเรียนสั่งอย่างไรทำไปตามนั้น หนักเบาอย่างไร โรงเรียนรู้และรู้หมด เวลาเธออยู่โรงเรียนไม่ใช่เวลาสำร่าย เป็นเวลาที่ต้องอดทน ต้องฝ่าฟันความลำบาก เธอต้องสู้ เมื่อเธอออกจากโรงเรียน หมดเวลาแล้วก็เอาชีจะสำร่ายไม่อยู่ในระเบียบวินัยอะไรก็ได้ เพราะเธอได้รับการอบรมจนเคยชินแล้วจนติดตัวติดนิสัยแล้ว

หวังใจว่าผู้ที่เข้ามารับการอบรมในวิชาวุฒิวินิจฉัยนี้ คงจะฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ เหล่านี้ได้อย่างลูกผู้ชายโดยไม่ปริปาก บอกอะไรต้องเชื่อกันจึงจะไม่เป็นผลร้ายแก่เธอ ให้ความตั้งใจของเธอจงเป็นผลสำเร็จสมหวังและสมความประสงค์ของคุณพ่อคุณแม่เธอ ในการที่ส่งเธอมาวิชาวุฒิวินิจฉัยนี้

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๔๙๕

บันทึกโดย *มานพ กปิตถ์*

วันนี้เธอส่งคะแนนเป็นครั้งที่สอง หลังจากนี้อีกไม่กี่วันก็จะมี การสอบประจำภาคเพื่อจะได้ทราบว่า ความรู้ของเธอเท่าที่เรียนมาแล้วเป็นอย่างไร การสอบประจำเดือนครั้งนี้คะแนนรวมที่ได้บางชั้นตกทุกคน อย่างนี้ใช้ไม่ได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักเรียนไม่ตั้งใจเรียน คงมีพวกเด็กเกเรไม่ตั้งใจเรียนมากกว่าเด็กตั้งใจเรียน เวลาครูสอนก็รวนเสีย ทำให้คนที่ตั้งใจเรียนต้องพลอยรับเคราะห์ตามไปด้วย ครูทุกคนยอมตั้งใจและพยายามสอนให้เธอเข้าใจ แต่ถ้าเธอรวนเสีย การสอนขณะนั้นจะไร้ผล เหมือนกับเราจะเดินทางไปเมื่อมีคนมากีดขวาง ก็จะต้องหยุดชะงักแล้วผลที่ได้รับ ใครเล่าเป็นผู้เสียผล มิใช่เธอเองดอกหรือ ครูผู้สอนต้องทำงานหลายอย่างในเวลาเดียวกัน คือ เขียน พุด และพยายามทุกวิถีทางที่จะให้เธอเข้าใจ ถ้าเธอไม่ตั้งใจฟังก็ไม่เข้าใจ ผลที่ได้รับคือตก บางคนหนีเสือปะจระเข้ หนีวิชาที่เธอไม่ชอบ แต่แล้วต้องไปพบวิชาที่ยากยิ่งกว่านั้นอีก การเรียนคำนวณและวิทยาศาสตร์ ต้องพยายามให้เข้าใจ ทำแบบฝึกหัดให้มากๆ ไม่ใช่อ่านหรือท่องเหมือนหนังสือพระอภัยมณี

มีบางคนแสดงความท้อแท้ ไม่สู้กับความลำบาก การอยู่กันตามระบอบ พับลิกสกูล บอกหลายครั้งแล้วว่า มีความลำบาก แต่ไม่ใช่การทรมาน ความลำบากนี้แหละเป็นทางทำให้เกิดสติปัญญา เช่นพระพุทธเจ้าเราเมื่อครั้งยังไม่ออกผนวช

มีพระประสงค์อะไรก็ได้ แต่ทรงเห็นว่าไม่เกิดวิชาความรู้ความสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้า ครั้นทรงมานพระองค์เองมากไป ก็ไม่เกิดผลสำเร็จอีก แต่เมื่อทรงทำพระองค์ให้ทน ต่อความลำบากบ้างนั้นแหละจึงบรรลุผลสำเร็จ เป็นสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เธอเคยอ่านนิราศแล้วผู้แต่งเขาเขียนขึ้นเวลาอยู่บ้านเมื่อโหรี แต่เขาเขียนเมื่อเวลา จากบ้านไป เพราะการออกจากบ้านไปไม่สบายเหมือนอยู่กับบ้านทำให้เกิดความ ลำบาก ซึ่งทำให้เกิดสติปัญญาความคิดสามารถแต่งคำประพันธ์ไพเราะได้ การที่ คุณพ่อคุณแม่เธอส่งเธอมาอยู่ที่นี้ใช้ว่าท่านจะไม่ว่างเมื่อไรว่ามีความลำบาก แต่เชื่อ แล้วว่าความลำบากนี้แหละจะเป็นผลดีแก่เธอ การอยู่รวมกันมากๆ เช่นนี้ ถ้าเธอ เห็นแก่ตัว ก็ทำให้คนอื่นไม่ชอบเธอ เป็นต้น แต่ก็มีเหมือนกันที่ผู้ปกครองของเธอ บางท่านไม่รู้เรื่องการศึกษาอบรม พอเธอไปร่ำพันถึงความลำบากต่างๆ ให้ฟัง ก็เกิดสงสารขึ้น การสงสารนี้บางครั้งให้โทษมากกว่าให้คุณ และการชมเชยกย่อง ก็เหมือนกัน ถ้ายกย่องส่งเสริมไม่ถูกทาง ก็จะเป็นผลร้าย จะยกตัวอย่างให้ฟัง คือ สมัยที่ผู้บังคับการยังรับราชการอยู่ วันหนึ่งภรรยาของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาคนหนึ่ง นำเอาปลามาให้ ผู้บังคับการบอกว่าจะเอามาให้ทำไม ในเมื่อครอบครัวของเขามี รายได้น้อยกว่าครอบครัวของผู้บังคับการ ผู้บังคับการมีเงินเดือนพออยู่ได้สบายแล้ว แต่เขาบอกว่าปลานี้ไม่ได้ซื้อมา เมื่อตอนไปตลาดลูกหยาบมาให้โดยเจ็กไม่รู้ตัวไม่ต้อง เสียสตางค์เลย และก็ชมลูกต่อหน้าผู้บังคับการว่าลูกชายของตนเก่ง ฉลาด ความจริงเด็กคนนี้หน้าตาหมดจด ท่าทางเป็นเด็กฉลาดจริง แต่ในเมื่อเด็กฉลาดในทาง เสียแล้วพ่อแม่ไม่ห้ามก็กลายเป็นให้โทษ ภายหลังเมื่อพบผู้ที่รู้จักกันถามว่าเด็กนั้น เป็นอย่างไรบ้าง เขาบอกว่า เด็กคนนั้นไปขโมยของที่โรงเรียนแล้วถูกจับได้ เลยถูก ไล่ออก มีเรื่องจริงอีกเรื่องหนึ่งว่า เด็กคนหนึ่ง ที่แรกก็ขโมยสิ่งของเล็กน้อย เริ่มแต่ ขโมยยางลบ ดินสอ สมุด หนังสือ เรื่อยไป แม่รู้เข้าก็ไม่ห้ามกลับชมเชยกย่องจน นิสัยขโมยติดตัว ครั้นเด็กเมื่อโตขึ้นเลยเชี่ยวชาญ เป็นคนปลิ้นปล้อนตลบตะแลง ปลิ้นสะคม จนในที่สุดทำอาชญากรรมร้ายแรง ศาลตัดสินให้ประหารชีวิต ก่อนไป ประหารเขาเอาไปขังไว้ก่อน ขณะนั้นแม่ไปเยี่ยมร้องให้ร้องท่มแล้วถามลูกว่า ทำไม

ลูกจึงทำโหดร้ายเช่นนั้นลูกชายตอบว่าอย่าเสียใจไปเลยแม่ แม่เป็นผู้ฆ่าฉัน เพราะเมื่อฉันหัดขโมยตั้งแต่เด็กๆ แม่ไม่ห้าม กลับชมเชยกยกย่องฉัน ฉันไม่รู้สึกว่าผิดก็ทำเรื่อยไป ถ้าแม่ห้ามเสียแต่ตอนนั้นมาแล้ว คงไม่มีเรื่องอย่างนี้เกิดขึ้น ต่อจากนั้นชายนั่นก็ถูกนำไปประหารชีวิต นี่แหละผลของการสงสารตามใจลูก และยกย่องในสิ่งที่ไม่ควรยกย่อง

นักเรียนบางคนบ่นและบอกคุณพ่อคุณแม่ว่ากินข้าวไม่อร่อยบ้าง ลำบากอย่างนั้นลำบากอย่างนี้บ้าง ผู้ปกครองบางคนสงสารว่าลูกชายต้องลำบาก จึงส่งของรับประทานมาให้ ของที่ส่งมาจะถูกหลักอนามัยหรือไม่ก็ไม่นำมาพา แต่พอรับประทานเข้าไปแล้ว บางคนต้องเสียต้องรักษาพยาบาลกันไม่น้อย การอยู่ในพับลิทสกูลของฝรั่งเศสความลำบากยังมากกว่านี้มาก แต่เด็กฝรั่งเศสทนได้ ยิ่งเป็นลูกผู้มีตระกูลสูงยิ่งอดทนมากขึ้น ยิ่งลำบากก็ยิ่งกัดฟันสู้ ใครว่าโรงเรียนไคกับข้าวไม่ตีโรงเรียนนั้นกลับรู้สึกพอใจ ไม่นำพาต่อการติเตียนเลย เด็กก็ไม่บอกไปทางบ้านว่ากับข้าวไม่ตี เพราะพ่อแม่เขาเคยผ่านมาแล้วในเรื่องความลำบากอย่างนี้ มีเรื่องจริงอีกเรื่องหนึ่งจะเล่าให้ฟัง คือนักเรียนไทยคนหนึ่งไปอยู่พับลิทสกูล พออยู่ไปได้สักหน่อย ก็เขียนหนังสือมาแจ้งผู้ดูแลนักเรียนซึ่งขณะนั้นเป็นฝรั่งว่าอาหารที่โรงเรียนไม่ตี ผู้ดูแลคนนั้นจึงเขียนหนังสือไปต่อว่าอาจารย์ใหญ่โรงเรียนนั้นอาจารย์ใหญ่ตอบมาสั้นๆ ว่า “ผู้ปกครองคงไม่เคยอยู่พับลิทสกูลจึงได้เขียนมาเช่นนี้ จะตอบไปก็เสียเวลา คงพูดไม่เข้าใจกัน จึงขอระงับไม่ตอบ” ความจริงผู้ปกครองคนนั้นก็ไม่เคยอยู่พับลิทสกูลมาจริงเสียด้วย

จะเล่าเรื่องพับลิทสกูลของอังกฤษที่ผู้บังคับการอยู่ให้ฟังคือ การกีฬาตามธรรมดาเขาให้เล่นรักบี้ แต่ถ้าวันไหนสนามแข็งก็ต้องวิ่งแทน ระยะวิ่งนั้นอย่างน้อยๆ ก็ราว ๑๐ ไมล์ ราวที่นี้ถึงบางเขนได้ เขาวิ่งกันทั้งคณะ มีหัวหน้านำ ตามหลัง และแข่งข้างอีก ตอนใหม่ๆ ก็ลำบากอยู่บ้าง แต่นานไปก็เคยชิน ไปกับเขาได้ เมื่อผู้บังคับการไปชมมรดบ การชมมรดบนั้นชมพร้อมกันตั้งหกโรงเรียนแบ่งเป็น ๒ พวก ต้องขึ้นรถไฟไปรบกันไกล ต้องสวมเครื่องแบบสะพายปืน ซึ่งเดินตามธรรมดาที่

หนักอยู่แล้ว ยิ่งถ้าวิ่งแล้วก็เกือบไม่ไหว ครั้งหนึ่งพวกผู้บังคับการร่วมรบด้วยเป็นฝ่ายหนีต้องวิ่ง ผู้บังคับการวิ่งอยู่ท้าย พวกที่ไล่มาร้องบอกกันว่า “จับเจ๊กนั่นให้ได้” เพื่อนคนหนึ่งต้องช่วยแบกปืนให้ ผู้บังคับการจึงวิ่งเร็วขึ้น พวกที่ไล่มาจึงไล่ไม่ทันที่แรกก็เป็นอย่างนี้ แต่ต่อมาพอชินเข้าก็แบกปืนวิ่งได้อย่างสบาย นี่ความลำบากที่ได้ฟันฝ่ามานั้นทำให้เรามีความเข้มแข็ง การอยู่พักลิกสกูลต้องลำบาก แต่ความลำบากนี้แหละจะทำให้เธอเป็นผู้มีเกียรติในวันข้างหน้าและเธอจะไม่เสียใจภายหลัง

ในที่สุดขอเตือนว่า เธอยังมีเวลาอีกพอ จงปรับปรุงตนให้ดีขึ้น จงพยายามเพื่ออนาคตอันรุ่งเรืองของเธอเถิด

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมมหาวิทยาลัย

วันที่ ๓ สิงหาคม ๒๔๙๕

บันทึกโดย *ณรงค์ เขมะโยธิน*

เราได้พูดถึงเรื่องพับลิกสกูลมา ๒ ครั้งแล้ว คราวนี้จะพูดซ้ำอีกครั้งหนึ่ง เพราะการปกครองโรงเรียนเรานำแบบอย่างพับลิกสกูลอังกฤษมาใช้ การปกครองแบบนั้นสอนให้นักเรียนรู้จักปกครองตนเอง ซึ่งเป็นการสอนให้รู้จักการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยโดยตรง

การที่จะปกครองตนเองได้ เราต้องรู้หน้าที่ของเราเสียก่อน มิฉะนั้นก็เรียกว่าปกครองตนเองไม่ได้ และเช่นนั้นก็เท่ากับยังไม่ปฏิบัติตามระบอบประชาธิปไตย

หน้าที่มีหลายอย่าง แล้วแต่ผู้มีอาวุโสจะมอบให้ทำ แต่เมื่อเราได้รับมอบให้ทำอะไรแล้ว ต้องทำให้ดีที่สุดที่จะทำได้ หน้าที่ที่จะได้รับมอบหมายให้ทำนั้น ไม่จำเป็นจะต้องเหมือนกันทุกคนไป ผู้ใดมีความสามารถทางใด และใช้ความสามารถนั้นให้เกิดผลดีแก่หมู่คณะแล้ว ก็มักจะได้รับมอบหมายให้ไปทำในทางนั้น และผู้ที่ได้รับมอบมาให้ทำอะไรก็ไม่ต้องนึกถึงฉันทประโยชน์ของตัวเอง ซึ่งได้รับมาไม่ตรงกับของตัวเอง

นักเรียนบางคนเล่นกีฬาดี โรงเรียนก็มอบหน้าที่ให้เป็นผู้เล่นให้โรงเรียน ถ้าคนนั้นสามารถเล่นดีน่าชื่อเสียงมาสู่คณะ โรงเรียนก็ให้เครื่องหมายสามารถ ส่วนผู้ที่เรียนดีและเรียนได้ดีกว่าผู้ที่ได้รับเครื่องหมายสามารถ ก็ไม่ควรนึกถึงฉันทเขา เพราะหน้าที่ต่างกัน คราวนี้ผู้ที่เรียนดีได้รับรางวัลของโรงเรียน ผู้ที่เก่งทางการกีฬา ก็ไม่ต้องนึกถึงฉันทเขาเช่นกัน ต่างคนต่างปฏิบัติหน้าที่ของตัวเองให้ดีที่สุด ก็จะนำชื่อเสียง

มาสู่หมู่และคณะได้ทั้งสิ้น

ผู้ที่รู้จักหน้าที่จะต้องรู้จักกาละและเทศะด้วย เช่นตอนเช้าเรามาประชุมกัน ณ ที่นี้ก็เพื่อทำการเคารพสักการะต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ถึงวันเสาร์ตอนกลางคืนเราก็มาร่วมพร้อมกัน ณ ห้องนี้อีก แต่คราวนี้เพื่อชมภาพยนตร์เพื่อการสังคมนา นักเรียนจะต้องรู้จักกาลเทศะปฏิบัติตัวให้ตรงกับเหตุการณ์นั้นๆ ผู้ที่ได้รับหน้าที่ให้เล่นกีฬาแทนโรงเรียน จะต้องบำรุงกำลังให้อยู่ตัว เวลาเล่นต้องแสดงความเข้มแข็ง แคล่วคล่อง และรวมกำลังกันให้พร้อมเพรียง ส่วนผู้ที่เรียนดี จะต้องขยันหมั่นเพียร คุ้คำรับตำราของตัว ไม่มัวคุดหลบลึงการเรียน ถึงเวลาสอบไล่จะได้ทำข้อทำเสียให้หมู่และคณะของตัวบ้าง

หน้าที่นี้มักมีผู้ที่ไม่รู้จักหน้าที่เข้าใจผิดบ่อยๆ เช่นในการกีฬา รักบี้ บางคนเฉพาะตัวเองเล่นดี แต่เมื่อเข้าร่วมชุดกับคนอื่นอีกแล้ว กลับทำให้การเล่นของคุณเสีย ถึงคราวให้รางวัลในการสามารถผู้ที่นึกว่าตัวเองเล่นดีกลับไม่ได้หรือได้ภายหลังผู้อื่นที่ตัวนึกว่าเล่นเลวกว่าตัว ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ที่เล่นดีไม่รู้จักรวมกำลัง พยายามจะเล่นคนเดียวบางครั้งทำให้โอกาสดีหลุดมือไป แต่ถ้าหากส่งลูกกันต่อไป อย่าทำเด่นคนเดียว แล้วอาจนำชัยมาสู่โรงเรียนได้ คนชนิดนี้แหละโรงเรียนจึงไม่ยกย่องในความสามารถ ฝ่ายว่าผู้ที่ฝีมืออ่อนทำการรวมกำลังสอดคล้องกับคนอื่นๆ ในชุดเดียวกันจนเกิดผลจึงได้รับการยกย่อง

บางคนทะนงตัวนึกว่าตัวเองเล่นดี ทำอย่างไรเสียโรงเรียนก็ต้องให้เล่น ทำเล่นตัวเองข้อมบ้างไม่ข้อมบ้างอย่างนี้เป็นต้น คนเช่นนี้อย่าหวังว่าโรงเรียนจะจ้อ คนเช่นนั้นเป็นคนไม่มีน้ำใจเป็นนักกีฬา การกีฬาเช่นรักบี้จะเอาผู้ที่มีน้ำใจไม่เป็นนักกีฬาเข้าร่วมเล่นด้วยแล้วก็จะทำให้ผู้เล่นชุดนั้นอ่อนไปไม่เกิดผลดี ใครมีจิตใจเช่นนี้จะเรียกว่ารู้หน้าที่ไม่ได้

การอบรมตามแบบพับลิกสกูลนอกจากสอนให้รู้จักหน้าที่แล้ว ยังสอนให้เคารพต่อระเบียบประเพณีอีก ประเทศอังกฤษจะส่งมาหลายครั้งแล้ว และด้วยการเคารพต่อระเบียบประเพณีนี้ อังกฤษจึงเอาตัวรอดได้ทุกครั้ง โรงเรียนเรามี

ประเพณีว่าต้องจงรักภักดีต่อสมเด็จพระมหากษัตริย์เพราะพระองค์ท่านได้พระราชทานกำเนิดโรงเรียน ซึ่งเราได้รับประโยชน์ในการศึกษาวิชา ถึงแม้พระองค์ท่านจะสวรรคตไปแล้ว สมเด็จพระมหากษัตริย์ซึ่งเสวยราชสมบัติสนองพระองค์ ก็ยังทรงเป็นองค์อุปถัมภ์กษของเรามา และเสด็จพระราชดำเนินมาทรงประกอบพระราชกรณียกิจของพระองค์แทนสมเด็จพระบรมราชปิตุลาอยู่เสมอ เมื่อเราถวายความจงรักภักดีมาแล้วตามประเพณีของเราอย่างไร ก็ต้องรักษาประเพณีนั้นไว้เสมอไป เรื่องหน้าที่และประเพณีของพหุภคิกลูกมีอีกมากมาย ต่อไปเราจึงจะพูดกันอีก

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมมหาวิทยาลัย

วันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๔๙๕

บันทึกโดย สารวิบูล รามโกมุท

วันนี้จะพูดถึงเรื่องหน้าที่ นักเรียนจงรู้ว่าทุกคนต้องมีหน้าที่ตั้งแต่เกิดมา แต่หน้าที่นั้นมีต่างกัน และการมีหน้าที่นี้สัตว์มันก็มี ไม่ใช่มีแต่มนุษย์ เราจะอยู่โดยไม่มีหน้าที่ไม่ได้แต่หน้าที่นั้นย่อมแตกต่างกัน แล้วแต่วัยและเวลาและเหตุการณ์ พูดถึงสัตว์ แม้แต่สัตว์เล็กๆ เช่นผึ้ง ก็ยังมีหน้าที่ของมัน เช่นผึ้งตัวเล็กๆ มีหน้าที่หาน้ำหวานจากเกสรดอกไม้มาสร้าง เพื่อเป็นอาหารสำหรับเลี้ยงพวกที่ออกไปหากินไม่ได้ พวกใดมีหน้าที่อย่างไรก็ทำไป พวกมีหน้าที่หาอาหารก็ไปหาอาหาร พวกที่มีหน้าที่อื่นก็ทำไป ส่วนพวกที่มีหน้าที่แล้วไม่ทำหน้าที่ อย่่าว่าแต่คนเลย สัตว์ก็ยิ่งปราบปรามกัน เราจะเห็นบ่อยๆ ในเวลากลางคืนมีผึ้งบินอยู่ในห้องที่เรานั่งทำงาน ผึ้งชนิดนี้คือผึ้งที่ไม่ทำหน้าที่ ตัวควรจะหาอาหารมาสู่พวก ก็ไม่ทำ คอยแต่จะกินของเพื่อนที่ไปหามา เมื่อเป็นเช่นนั้นพวกอื่นก็ต้องกำจัด ผึ้งที่เราเห็นนั่นคือผึ้งขี้เกียจพวกนั้นก็ช่วยกันตอยไล่ไม่ให้อยู่ด้วย เมื่ออยู่กับฝูงไม่ได้ก็ต้องบินซัดเซไปตามลำพัง จนกว่าจะพบเคราะห์กรรมของตนเอง คนที่ไม่รักษาหน้าที่จะอยู่กับใครก็ยอมเป็นที่รังเกียจ นี้พูดถึงสัตว์ตัวเล็กๆ มันยังกำจัดกันเช่นนี้ พูดถึงสัตว์ใหญ่เช่นช้าง ช้างมีหน้าที่อยู่และคุมกันไปเป็นฝูงๆ บางตัวเกิดเกะกะไปรบควนตัวอื่นเข้า ตัวอื่นก็เลยรุมกันชนไล่ให้ออกไปเสียจากฝูง มิฉะนั้นก็ทิ้งตัวเกะกะไว้ตามลำพัง ย้ายฝูงไปที่อื่น สัตว์ยังรู้หน้าที่ของมัน ใครไม่ทำหน้าที่ก็กำจัดเสีย คนเราก็เหมือนกัน เช่นนักเรียนก็

ต้องหมั่นแสวงหาความรู้และประพฤติตัวให้เรียบร้อย จะได้มีความรู้ดีและชื่อเสียงสุจริต มีจิตใจเข้มแข็งเมื่อต่อไปภายหน้าจะได้ใช้เครื่องมือเหล่านี้หากินไม่อดตาย จะได้ปกครองครอบครัว ก็เมื่อความจริงเป็นดังที่กล่าวมาแล้ว ทำไมเราจึงจะไม่ปฏิบัติเล่า การไม่ปฏิบัติดีตามหน้าที่สัตว์มันยังไล่ออกจากพวกของมันได้ ทำไมมนุษย์จะทำได้ หากมีผู้ทำอะไรเหลวๆ โหลๆทำให้เกิดความรำคาญแก่คนอื่น การปฏิบัติหน้าที่ต้องทำให้เคร่งครัดไม่ว่าเวลาไหน คนเราเมื่อมีหน้าที่แล้วไม่ทำให้เคร่งครัด ใช้ไม่ได้

พวกที่สนับสนุนพวกพ้องในทางที่ผิด ก็จะทำให้ผู้คิดทำผิดมากขึ้น ถ้าผู้ที่รู้ระเบียบไม่สนับสนุนในทางผิด ผู้คิดก็จะรู้สำนึกไม่ทำผิดอีก เช่นเมื่อคราวไหว้ครูที่แล้วมานี้ ท่านรัฐมนตรีเล่าให้เธอฟังว่าครูที่เคยสอนท่านนั้น ต่อมาเป็นครูสอนในโรงเรียนนั้นอีก เมื่อลูกของท่านไปเรียนและไปนอนหลับ ครูคนนั้นก็บอกว่าจะมานอนหลับแทนพ่อหรือ ลูกท่านจึงกลับมาฟ้อง แทนที่ท่านรัฐมนตรีจะต่อว่าครู ท่านกลับสรรเสริญให้ลูกฟัง คราวหลังลูกรู้สำนึกในความผิดของตัวเอง ก็ไม่ทำอีก

ถ้าผู้ปกครองของเธอเป็นผู้รู้จักหน้าที่ เมื่อเธอทำผิดก็สนับสนุนให้เธอทำผิดอีก แทนที่เธอจะแก้ตัวได้ กลับถลาไปอีก จะยกตัวอย่างบุคคลสูงสุดในประเทศเรามาเล่าให้ฟังในสมัยเมื่อโรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนมหาดเล็กหลวง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระชนม์อยู่ มีนักเรียนในพระองค์หลายคน ซึ่งพระองค์โปรดปรานมาก มีโอกาสเข้าเฝ้าใกล้ชิดได้ นักเรียนพวกนี้มักจะกำเริบ ไม่รู้จักหน้าที่ของตัวเอง ได้ทำให้ผิดระเบียบข้อบังคับบ่อยๆ มีครูคนหนึ่งในเวลานั้นเมื่อเห็นเด็กเหล่านี้ทำผิด ก็ลงโทษแรงๆไปตามหน้าที่ เพราะว่าพวกที่ทำผิดอยู่ใกล้ชิดพระองค์ทำให้เสียพระเกียรติ บางคนต้องถูกโทษ ๒ เท่า เด็กเหล่านั้นพากันไปกราบบังคมทูลกล่าวโทษครูผู้นั้น แต่แทนที่พระองค์จะทรงติเตียนครูนั้น พระองค์กลับทรงยกย่องเขาและทรงดูเด็กเหล่านั้น เด็กเหล่านั้นเห็นว่าตนเป็นฝ่ายผิดก็เลยไม่ทำอีก

ดังนั้น นักเรียนเห็นไหมว่าการปฏิบัติหน้าที่ให้เข้มแข็งถูกต้องนั้นเกิดผลอย่างไร ฉะนั้นนักเรียนจงทำตามหน้าที่ของตัวเองในทางที่ถูก คือแสวงหาวิชาความรู้

และปฏิบัติตามระเบียบวินัย และเคร่งครัดต่อหน้าที่จริงๆ ภายหน้าจะได้ไปประกอบการเลี้ยงชีพ แข่งขันกับคนอื่น การไม่รักษาหน้าที่ ไม่ต่อสู้กับความลำบาก ทำเหลวไหล เอาแต่ความง่ายส่วนตัวได้รับผลอย่างไร เดียวนี้การเศรษฐกิจของเราอยู่ในมือเราหรือ เธอจะซื้อหมูได้ถูกเหมือนแต่ก่อนหรือ ทั้งนี้ก็เพราะเราไม่ได้ทำหน้าที่ของเราตั้งแต่เด็ก เอาแต่ความสะดวกไม่เข้มแข็งต่อสู้กับเหตุการณ์ เมื่อโตขึ้นไม่มีความรู้ ความมานะอดทนก็ไม่มี สู้เขาไม่ได้นี้หลุดไปเพียงเศรษฐกิจ ระวังอย่าให้อิสรภาพหลุดไปด้วย ถ้าทุกส่วนต่างช่วยกันจะหลุดต่อไปอีกไม่ได้ เธอรู้แล้วว่าแต่ก่อนประเทศเราอยู่ที่นี้เมื่อไร เราอยู่ในเขตแดนจีน เราถูกรังควานให้ถอยร่นมาเพราะไม่ปฏิบัติหน้าที่ให้เข้มแข็ง มีแต่ความอ่อนแอ ถ้าเธอไม่ปฏิบัติหน้าที่ให้เคร่งครัด และถูกต้องดีขึ้นกว่านี้ เราจะต้องถอยร่นไปแค่นั้นอีกก็ยังไม่รู้ ฉะนั้นอย่ามัวเห็นแต่ความสะดวก ต้องเข้มแข็ง เธอทุกคนต้องเป็นพลเมืองดีช่วยทำนุบำรุงชาติ สิ่งเหลวไหลอย่าทำ ความดีจะได้ติดตัวไป จะได้สู้เข้าได้ จงดูจอมพลกษัตริย์ขัติยวงษา พลกษัตริย์ มั่นยังก่อให้เกิดเป็นจอมสูงเกือบเท่ากำแพงขัติยวงษา เราดีกว่าปลวกมากมายนัก ต่อไปเราต้องรวมกำลังกันกู้ชาติ ให้เศรษฐกิจทุกอย่างมาอยู่ในมือของคนไทยเรา นักเรียนวิชาวุฒิมี่เพียง ๕๐๐ คน แต่ถ้าช่วยกันคนละเล็กคนละน้อย ก็จักกลายเป็นจอมพลกษัตริย์ใหญ่อย่างที่เรเห็นอยู่ขัติยวงษา เราต้องทำหน้าที่ของเราทุกคน กิจการของเธอเองจะเจริญ สถานศึกษาของเธอเองก็จะเจริญ ครอบครัวของเธอเองจะเจริญ และในที่สุดประเทศชาติของเธอก็จะเจริญด้วย

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๗ กันยายน ๒๔๘๕

บันทึกโดย อนงค์ พานิชกุล

กิจการสำหรับนักเรียนภาคนี้มีการออกหน้าออกตามาก เช่นวันที่ ๒๓ ตุลาคม ซึ่งเป็นวันตรงกับวันสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว วันนั้นนักเรียนหญิงและชายทั่วทั้งพระนคร พวกกันไปถวายบังคมพระบรมรูป โรงเรียนเราก็ต้องไปถวายบังคมเช่นทุกๆ ปี การไปนี่เป็นการออกหน้า และเป็นการอวดกันว่าโรงเรียนไหนจะมีหน้ามีตาเรียบริ่อยกว่ากัน เมื่อเราไปปีก่อนเราไม่ได้เดินทางเดียวกับโรงเรียนอื่นๆ เพราะว่าเราเดินไปทางหลังพระบรมรูปจึงมีคนเห็นน้อย แต่ปีนี้เราจะไม่ทำอย่างนั้น ขาไปเราเดินไปอย่างที่เคย แต่ขากลับเราจะออกทางถนนราชดำเนิน การออกเดินไปทางนี้มีประชาชนยืนอยู่ทั้งสองฟากถนน โรงเรียนไหนเดินส่งฝ่าเผย เรียบริ่อย ก็จะได้รับคำชมเชย การเดินผ่านนี่เป็นการเดินออกหน้าออกตาจริงๆ อย่างเดียวกันกับที่เราไปในงานถวายบังคม พระบรมรูปล้านเกล้าฯ วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน แต่ทางที่เราเดินในวันที่ ๒๕ พฤศจิกายนนั้นแคบและคนดูก็ดูไม่เป็นที่ก็จะลักษณะ และไม่ได้เห็นการเดินเป็นระเบียบของเรามากเท่ากับวันที่ ๒๓ ตุลาคม ฉะนั้นในวันที่ ๒๓ ตุลาคมนี้พอถวายบังคมพระบรมรูปแล้ว เราจะเดินออกไปแล้วเข้าทางถนนพิษณุโลกเพื่อคนดูจะเห็นการเดินแถวของเราโดยตลอด กองแถวจะต้องทำตัวให้ได้รับการชมเชยจากคนทั้งหลาย เพราะโรงเรียนที่มานั้นหลายโรงเรียนเขาประกวดวงแถวของเขาเหมือนกัน เราจึงจำต้องรักษาเกียรติของเราให้ดี ดังนั้น

พวกแตรและปี่ต้องพยายามมาชักซ้อมไว้ให้พร้อมเพรียงกันเราจะต้องเป่าให้ดีและวงก็ต้องใหญ่ด้วย ปีนี้เราต้องไหว้วงโตกว่าปีก่อน เพราะเวลาได้ผ่านพ้นไปปีหนึ่งแล้ว การที่จะดีได้นั้นต้องแล้วแต่พวกเธอ ถ้าพวกเธอตั้งใจแล้วต้องได้รับผลดี ความตั้งใจอยู่ที่ไหน ความสำเร็จย่อมอยู่ที่นั่น ถ้าหากว่าเธอตั้งใจชักซ้อมกันดี เกียรติของเราและเกียรติของโรงเรียนก็จะปรากฏแก่สายตาคนทั้งหลาย เธออย่าขาดซ้อม เราต้องตั้งใจซ้อมกันให้ดี ต้องซ้อมเสมอๆ การเป่า ๕ คน ๖ คน ทำให้พร้อมเพรียงง่ายกว่าเป่า ๔๐ คน

นอกจากวันที่ ๒๓ ตุลาคมแล้ว เรายังมีงานใหญ่ที่จะต้องทำอีกคือ วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ซึ่งเป็นวันตรงกับวันสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์เป็นผู้พระราชทานกำเนิดโรงเรียนเรา งานนี้เราต้องเชิญแขกมาก และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็เสด็จพระราชดำเนินด้วย วงดนตรีของเรา นอกจากวงแตรแล้ว ต้องมีเครื่องสายสากลมาบรรเลงประกอบด้วยบนหอประชุมให้บรรดาแขกผู้ที่มาฟัง ดังนั้นพวกเล่นเครื่องสีต้องมาซ้อมอย่าขาด วงของเราต้องใหญ่พอให้คนที่มาชมได้ เมื่อปีกลายนี้เราออกวงเป็นครั้งแรก แต่ก่อนๆ มาเราใช้วงดุริยางค์ของกรมศิลปากร ฉะนั้นปีนี้เป็นปีที่เราจะได้แสดงด้วยวงดุริยางค์ของเราเองเป็นปีที่สอง

พวกปี่สก็อต เมื่อปีกลายเราเป่าได้ ๔ คน ปีนี้เราจะมี ๒๐ คน พวกที่หัดใหม่ต้องพยายามเป่าให้ไปกับเขาให้ได้

การหัดเท่าที่สังเกตดูเวลาเป่าอยู่กับที่ก็เป่าได้ แต่พอเวลาเดินเธอเป่าไม่ถูกจังหวะ เพราะฉะนั้นเวลาหัดเธอต้องหัดเดินให้มากๆ ทางโรงเรียนได้สั่งสนับแข้งไปแล้ว หวังว่าคงจะมาถึงในเร็วๆ นี้ สนับแข้งขานี้ใช้อย่างพวกเป่าปี่เขาใช้กันจริงๆ เมื่อเสร็จงานในโรงเรียนแล้วเราจะต้องเดินแถวไปถวายบังคมพระบรมรูปที่สวนลุมพินีอีก เรายังงานที่จะต้องทำในวันนั้นนอกจากที่กล่าวแล้วก็ยังมิงงานวิชาการ นุสรณ์ และถัดไปจากนั้นคืองานศิลปหัตถกรรม ซึ่งเราต้องเตรียมเครื่องดนตรีไปประกวดกับโรงเรียนอื่นๆ ที่เขามาแสดงกันในงานนั้น งานเหล่านี้เป็นงานออกหน้า

ออกตาตั้งนั้น

หัวหน้าที่มีส่วนรับผิดชอบควบคุมวงดนตรีต้องคอยดูด้วยว่านักเรียนได้มาหัดหรือเปล่า ถ้าไม่มาหัดก็ต้องว่ากล่าวเขาตามหน้าที่ของเรา การทำอะไรให้ตรงต่อหน้าที่ถึงแม้จะเข้มงวดไปก็ไม่เป็นไร จงปฏิบัติหน้าที่ของเธอไปเถิด อย่างนี้กว่าเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ไม่สำคัญ ถ้าเธอมีวละเลยไม่เอาใจใส่กับเรื่องเล็กๆ น้อยๆ แล้วอาจทำให้เรื่องใหญ่เสียได้ เพราะฉะนั้นเรื่องที่ว่ามานี้ขอให้พวกที่มีหน้าที่รับผิดชอบจงพยายามทำการเข้มงวดต่อหน้าที่จริงๆ ไม่มีใครว่า ดั่งได้เคยซักเรื่องที่เกิดขึ้นจริงๆ มาเล่าให้เธอฟังหลายครั้งแล้ว เช่น เรื่องพระเจ้าแผ่นดินเยอรมันทรงยกทหารไปรบตีสหราชอาณาจักร และไปตั้งค่ายในเวลากลางคืน พระองค์รับสั่งไม่ให้ทหารจุดไฟ เผอิญนายทหารคนหนึ่งไปจุดไฟ พระองค์เสด็จไปตรวจเห็นเข้า เลยรับสั่งให้ประหารชีวิตเสีย เรื่องฟังดูเหมือนหนึ่งเป็นเรื่องนิตเดียวต้องฆ่าฟันกันด้วย แต่ถ้าหากพระองค์ไม่ทำเช่นนั้นทหารคนอื่นจะทำเอาอย่างบ้างโดยนึกเสียว่าไม่เป็นไร ทำแล้วถูกคุณิตๆ หน่อยๆ เรื่องก็หายไป ในไม่ช้าแสงไฟก็จะจุดกันสว่างไปทั่วทั้งค่าย เป็นทางให้ข้าศึกเข้าทำการโจมตีได้ นี่แหละการณเป็นเช่นนี้ท่านจึงจำเป็นต้องตัดต้นไฟเสีย คือฆ่าคนคนเดียวดีกว่าให้คนตั้งหมิ่นตั้งแสนเสียชีวิตไปด้วย

เมื่อได้พูดมาถึงเพียงนี้แล้วขอพูดถึงเรื่องหัวหน้าด้วย ถ้าเพื่อเด็กในคณะเถเร เธอต้องรีบจัดการเสีย อย่าปล่อยให้เด็กเถเรเห็นว่าเรื่องนิตน้อยไม่เป็นไร หัวหน้าต้องจัดการปราบปรามเสีย ทั้งนี้เพื่อให้เด็กที่เถเรเหล่านั้นเห็นว่า ถ้าประพฤติตนเป็นคนดีแล้วย่อมได้รับโทษหนักเช่นนั้น ทีหลังไม่กล้าทำอีก มีสุภาชิตกล่าววว่า “คนเราทำผิดแล้วไม่ทำผิดอีก คนนั้นก็จะเจริญได้” และ “คนใดประมาทแล้วไม่ประมาทอีก คนนั้นก็จะมีความเจริญได้” นี้ก็หมายความว่า เมื่อครั้งก่อนเคยเถเรแต่เมื่อรู้ตัวว่าตัวผิดกลับตัวเสีย ก็อาจเป็นคนดีได้ บางคนเวลาเรียนขี้เกียจ ภายหลังกลับตัวขยันขึ้นมา ก็อาจสอบไล่ในปลายปีได้ ฉะนั้นถ้าเรารู้ตัวว่าเราทำอะไรไม่ดีมาแล้ว แต่ได้พยายามแก้ไข ก็อาจกลับดีได้อีก

เมื่อพูดถึงทางธรรมแล้ว จะพูดถึงทางโลกบ้าง เช่นถ้าเธอเดินไปเวลาฝน

กำลังตกเฉอะแฉะ ไปเหยียบน้ำกระเด็นเปื้อนเสื้อเข้าแล้วเธอจะอย่างไร เธอจะไม่อาบน้ำหรือ ถ้าเธอไม่อาบน้ำเธอก็จะสกปรกอยู่อย่างนั้น แต่ถ้าเธออาบน้ำเสียเธอก็จะสะอาด นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเธอทำผิดประพฤติตนเป็นคนชั่วก็เลยมาแล้ว หากเธอไม่ทำอีก เธอก็จะเป็นคนดีได้ ถึงแม้ว่าการทำผิดอย่างเล็กๆ น้อยๆ ซึ่งมองไม่ใคร่เห็น ผู้กระทำไม่รู้เลย หรือบางทีรู้แต่ปล่อยไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เรื่องเหล่านี้นักเรียนจงจำใส่ใจไว้ อย่าลืมว่าเรื่องของเราที่พูดมาตั้งแต่ต้นนั้น เราจะต้องทำ ถ้าเราไม่ปฏิบัติให้เข้มแข็งแล้ว จะทำให้เกียรติของเราด้อยไป แต่ถ้าเราพร้อมอกพร้อมใจกัน ตั้งหน้าตั้งตาทำให้ดี เกียรติคุณนั้นก็จะมีมาสู่ตัวเธอและโรงเรียนของเธอด้วย

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๗ กันยายน ๒๔๘๕

บันทึกโดย สุรินทร์ ต้นเสียงสม

นักเรียนทั้งหลาย เวลาเรียนของเราขณะนี้ผ่านไปประมาณครึ่งหนึ่งของเวลาเรียนทั้งหมดแล้ว ผู้บังคับการขอชมเชยนักเรียนที่อุตสาหะตั้งใจเรียนดีมาแล้ว แต่ผู้บังคับการจะขอเตือนพวกเธอว่า การเล่าเรียนนั้นเราจำต้องระวังให้ดี เพราะไม่เป็นการแน่นว่าเมื่อเราเรียนดีในเวลานี้แล้ว ถ้าเธอไม่ระวังรักษาระดับไว้ให้ดี คือไม่อุตสาหะพยายามแล้ว ผลของการเรียนจะดีคงที่อยู่ไม่ได้อาจลดลงได้ อย่างมัวหวังว่าขณะนี้เราเรียนไม่ดีขอเรียนพิเศษเพิ่มเติมก็ได้ ผู้บังคับการขอบอกกับเธอว่า การเรียนพิเศษนั้นไม่ได้ทำให้เกิดผลมากนัก บางคราวคุณพ่อคุณแม่ของพวกเธอมาหา ผู้บังคับการ ขอให้ช่วยจัดการกวดวิชาให้ลูกของตนซึ่งเรียนดีอยู่แล้วให้ได้ที่ ๑ กับเขาบ้าง แต่ผู้บังคับการก็บอกกับท่านเหล่านั้นว่าที่ ๑ นั้นมีเพียงที่เดียวเท่านั้นไม่มีให้ได้อีก การเรียนพิเศษนั้นจะต้องดูให้สมเหตุสมผลจริงๆ คนที่สอบได้ที่ ๓ ที่ ๔ แล้ว ถ้าหมั่นพยายามก็จะพอรักษาระดับไว้ได้ การที่จะขอให้ช่วยกวดวิชาพิเศษนั้นผู้บังคับการขอบอกว่าจะต้องพิจารณาสอบสวนก่อน เพราะบางคนคุณพ่อคุณแม่ขอให้สอนพิเศษเมื่อสอบสวนดูแล้วปรากฏว่าไม่จริง และจะโง่ไม่ได้เพราะบิดามารดาฉลาดและตามธรรมดาผลไม่ยอมหล่นไม่ไกลต้น แต่ได้คะแนนต่ำเพราะเกียจคร้าน ต้องคอยนั่งคุมกันจึงจะทำการบ้าน ผู้บังคับการจึงบอกคุณพ่อคุณแม่ของเด็กคนนั้นว่าไม่จำเป็นต้องเรียนพิเศษดอกเพียงแต่ทำโทษเป็นพิเศษก็รับรองว่าสอบได้ และผลก็ปรากฏ

ดั่งนั้นจริง และเดี๋ยวนี้ไปเรียนต่อในต่างประเทศแล้ว

พูดถึงเรื่องการสอนของครูอาจารย์ของเรา เรากล้าทำได้ว่า สำหรับประเภทโรงเรียนเตรียมด้วยกันแล้ว เราไม่น้อยหน้าใครเลย ทั้งในด้านคุณวุฒิและความเชี่ยวชาญในการสอน แต่การที่จะให้เกิดผลดีนั้นนักเรียนมีส่วนร่วมด้วยเป็นอันมาก คือ เมื่อครูสอนดี นักเรียนหมั่นเรียนดี ผลก็ย่อมดีแน่แท้ แต่ตรงกันข้ามถ้าครูดี แต่นักเรียนไม่ดีเอง ผลดีจะไม่เกิดขึ้น ดังเรื่องที่จะเล่าให้ฟังดังต่อไปนี้

ครั้งหนึ่งเมื่อพระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่กรุงสาวัตถี มีพราหมณ์ผู้หนึ่งมาทูลถามพระพุทธเจ้าว่า พระองค์ทรงสอนสาวกด้วยพระองค์เอง ทำไมสาวกบางรูปสำเร็จแต่บางรูปไม่สำเร็จ พระพุทธเจ้ารับสั่งถามพราหมณ์ว่า พราหมณ์ชำนาญทางระหว่างเมืองนี้กับเมืองราชคฤห์ไม่ใช่หรือ เมื่อมีผู้ถามและบอกทางให้แล้ว ทำไมบางคนไปถึงและบางคนไปไม่ถึง พราหมณ์จึงกราบทูลว่า บางคนทำตามคำแนะนำแต่บางคนไม่ทำตาม พระพุทธเจ้าจึงทรงตอบว่า เรื่องที่ทูลถามก็เช่นเดียวกัน พระองค์ได้แต่ทรงสอนสาวกของพระองค์บางคนทำตามบางคนไม่ทำ จะให้สำเร็จทุกคนได้อย่างไร ยังมีอีกเรื่องหนึ่งคือ

เมื่อพระพุทธเจ้าประทับที่กรุงพาราณสี มีพราหมณ์คนหนึ่งเป็นคนหัดม้าชินชำนาญมาก พระองค์จึงทรงถามว่า พราหมณ์ทำอะไรจึงหัดม้าได้ดี พราหมณ์ทูลตอบว่าเขาใช้อุบาย ๓ ประการคือ ที่แรกใช้อุบายละเอียด คือพยายามสอนโดยสุขุม ถ้าไม่สำเร็จก็ใช้อุบายหยาบ คือลงโทษ ถ้าไม่สำเร็จอีกก็ใช้อุบายหยาบบ้างละเอียดบ้าง ถ้าไม่สำเร็จอีกก็ฆ่ามันเสีย มิฉะนั้นจะเสียชื่อแล้วพราหมณ์ก็ทูลถามพระพุทธเจ้าว่า พระองค์ทำอะไรในเรื่องสั่งสอนสาวกของพระองค์ พระพุทธเจ้าตรัสว่าก็เป็นไปอย่างเดียวกัน ใช้อุบายละเอียดก่อนไม่สำเร็จก็ใช้อุบายหยาบ ถ้าไม่เกิดผลก็ใช้อุบายหยาบและละเอียดสลับกัน พราหมณ์ทูลถามว่า ถ้าไม่สำเร็จจะทำประการใด พระองค์รับสั่งว่าก็ฆ่ามันเสียเช่นกัน พราหมณ์จึงทูลถามว่าศีลของพระองค์ห้ามการฆ่าไม่ใช่หรือ พระองค์ตรัสว่าการฆ่าของพระองค์คือ ตัดขาดไม่เอาธุระสั่งสอนสาวกนั้นอีกต่อไป ซึ่งก็เหมือนกับสาวกผู้นั้นตายแล้วเหมือนกัน

สำหรับสถานศึกษาของเรา ก็เช่นเดียวกันเมื่อว่ากล่าวตักเตือนก็แล้ว ลงโทษก็แล้วยังไม่กลับตัวให้ดี เราก็จำต้อง “ฆ่า” เสียคือไม่เอาครูสอนนักเรียนคนนั้นอีกต่อไป ซึ่งก็เหมือนกับว่า นักเรียนคนนั้นได้ถูกฆ่าตายนั่นเอง อนึ่งบุคคลที่ไม่รักดีประเภทนี้นับว่าเห็นแก่ตัวมาก คือเมื่อตนเองไม่ตั้งใจเรียนแล้ว ยังกวนใจอาจารย์ และทำให้ผู้ตั้งใจเรียนเสียผลไปด้วย นักเรียนวชิราวุธฯ จะประพฤติตนเป็นคนเช่นนั้นไม่ได้ เพราะเราอบรมนักเรียนวชิราวุธฯ ให้เป็นคนเห็นแต่ประโยชน์ส่วนรวมมิให้เอาประโยชน์ส่วนตัวเป็นใหญ่

อนึ่งการสอนในโรงเรียนเรานั้น เราสอนอย่างกว้างขวาง เรามิได้ถือว่าการเรียนวิชาอย่างเดียวเป็นการศึกษา เราถือว่าวิชานั้นเป็นแต่เพียงส่วนหนึ่งของการศึกษาเท่านั้น เราจึงสอนให้นักเรียนมีความรู้ทุกอย่าง เพื่อให้เข้าสังคมได้อย่างองอาจและสมเกียรติของวชิราวุธวิทยาลัย การอบรมของเราในทำนองนี้จึงเห็นได้ว่าเวลานักเรียนของเราสอบชิงทุนไปนอก เราสอบได้เป็นจำนวนหลายๆ คน ทั้งๆ ที่เวลาสอบข้อเขียนคะแนนเราได้น้อยกว่า แต่เมื่อทำการสัมภาษณ์ เรากลับได้คะแนนมากมายชนะในที่สุด นี้ก็เพราะการสอนให้นักเรียนมีความรู้อย่างกว้างขวางของเรานั้นเอง

ผู้มีการศึกษากว้างขวางนั้นย่อมสามารถสนทนากับผู้อื่นได้อย่างสะดวกสบายทุกเรื่อง เราจึงอบรมนักเรียนของเราไปในทำนองนี้

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ ทอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๔๙๕

บันทึกโดย ประเสริฐ สุขคนธมาน

วันนี้เป็นวันอาทิตย์แรกของภาคมาฆบูชา นักเรียนได้พักเพียรต่อการเรียนมาเป็นเวลาสองภาคแล้ว อีกไม่นานก็จะถึงเวลาสอบไล่ โดยเฉพาะชั้นเตรียมอุดมปีที่ ๒ คงมีเวลาเรียนอีกไม่มากนัก ฉะนั้นเวลากลางคืนถ้าผู้ใดต้องการดูหนังสือ ให้ขออนุญาตจากผู้กำกับคณะให้เรียบร้อย ภาคนี้เป็นภาคสำคัญของเรามาก ยังมีงานออกหน้าออกตาอีกคือ งานพระราชทานประกาศนียบัตรและการกรีธา นักเรียนทราบเมื่อวานนี้แล้วว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจนดุริยางค์ มาสอนดนตรีแก่พวกเธอ เธอต้องรู้สึกกระสีกถึงพระมหากษัตริย์คุณที่ทรงสนพระทัยในการศึกษาของเธอ ขอให้พวกที่เรียนดนตรีจงตั้งใจขะมักเขม้นพยายามเรียนให้เต็มที่โดยไม่ชักช้า เพื่อสนองพระราชประสงค์ของพระองค์และเพื่อเกิดผลดีแก่ตัวเธอเอง เมื่อพวกเธอกระทำได้พร้อมเพรียงดีแล้ว ผู้บังคับการกล่าวพูดว่า เธอจะต้องเข้าไปเล่นถวายเป็นแน่

การที่จะมีโอกาสเข้าใกล้ชิดพระองค์เช่นนี้ นักเรียนต้องทำตัวให้มีฐานะสมที่จะเข้าเฝ้าใกล้ชิดได้ อย่างกระทำการหนึ่งสิ่งใดที่ไม่สมควรแก่ฐานะให้ผู้อื่นเย้ยหยามและติเตียนได้ นักเรียนจะต้องเป็นผู้ดีพร้อมทั้งกิริยา วาจา และใจ และจะต้องระวังสิ่งเหล่านี้ให้มากๆ เพื่อให้เป็นไปตามความประสงค์ที่กล่าวแล้ว

การที่จะเข้าสังคมสูงๆ ให้เป็นผลสำเร็จนั้นเป็นของสำคัญมาก ผู้ที่จะเข้าไป

ต้องการพอระเบียบประเพณี ผู้ใดกระทำผิดไม่ถูกต้องตามระเบียบประเพณีก็ไม่ใช่ที่นิยมแห่งสังคมนั้นและอาจเป็นผลร้ายแก่ผู้กระทำด้วย พับลิกสกูลอังกฤษทุกแห่งสอนให้นักเรียนเคารพต่อระเบียบประเพณี เพราะเขาเตรียมพวกนักเรียนเหล่านั้นให้เคยชินแก่การเข้าสังคมสูงๆ ได้โดยไม่เคอะเขิน

เมื่อคืนนี้เราไปในงานเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ในงานนั้นมีเจ้าใหญ่ นายโตเสด็จไปเป็นอันมาก นักเรียนของเราส่วนมากยังไม่คุ้นกับสังคมสูงๆ เช่นนั้นจึงเกิดประหม่าขึ้น การแสดงดนตรีเพลงแรกซักจะมือสั่นไม่ไหว และบรรเลงได้ไม่ถึงขนาดของเรา จนต่อมาเมื่อการประหม่าเบาบางลง จึงบรรเลงดีขึ้นจนถึงกับมีการขอร้องให้บรรเลงบางเพลงซ้ำเป็นพิเศษก็มี กิจกรรมใดๆ ถึงแม้จะรู้ว่าควรทำอย่างนั้นอย่างนี้ แต่ถ้าการปฏิบัติอ่อนไม่ซ้ำของก็ทำให้ผลสำเร็จในกิจการนั้นหย่อนลงไปเหมือนกัน

คืนนั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเลี้ยงตามร้านพระประยูรวงศ์ และข้าราชการบริพาร มีพระราชเสาวนีย์ให้พวกเราไปเลือกรับประทานได้ตามชอบใจ ตอนแรกไม่มีใครกล้าเข้าไปตามร้านนั้นๆ ยังแสดงท่าขวยเขินอยู่ตอนหลังจึงได้เข้าไปที่นักเรียนทำเช่นนั้นก็เป็นการดี คือ เมื่อเราไม่คุ้นกับสังคมเช่นนั้น รอดูก่อนว่าคนอื่นเขาทำอะไรแล้วจึงทำตาม เป็นการกระทำถูกต้องกาลเทศะ ไม่จำเป็นจะต้องไป “สกริม” ให้เสียมารยาท แต่เมื่อเราเห็นตัวอย่างแล้ว เราก็เข้าไปอย่างองอาจผึ่งผาย แต่ต้องระวังให้เป็นไปโดยสุภาพ ผู้บังคับการสังเกตเห็นว่า ร้านใดที่ทรูทราพวกเราไม่กล้าเข้าไป เพราะเกรงจะเคอะเขิน ที่จริงเราควรจะไปทุกแห่ง เราต้องกล้าเข้าไปเพื่อจะได้แสดงให้เห็นว่า นักเรียนวชิราวุธกล้าหาญและเป็นผู้มีความสง่าผ่าเผย สิ่งเหล่านี้เราต้องหัดให้เคยชิน เราจะต้องรู้จักกาลเทศะว่า สิ่งใดควรและสิ่งใดไม่ควรกระทำ ควรดูตัวอย่างของคนชั้นสูงที่เขากระทำกัน เราต้องดูตัวอย่างที่ดี อย่าดูตัวอย่างที่เลว เพราะอาจทำให้เราเสียการเป็นผู้ดีไปได้ นักเรียนมักชอบดูตัวอย่างที่ต่ำกว่าตัวเสมอ เช่นการแต่งตัวบางคนนุ่งกางเกงสั้นเกินไป จนกระทั่งเมื่อแต่งเครื่องแบบแล้วก็เห็นกางเกงโผล่ออกมานิดเดียวซึ่งผิดระเบียบ ในเวลาเล่นกีฬา

บางคนไว้ผมเสียาวเกินไป จนเวลาที่เล่นก็ต้องสลัดผมบ่อยๆ และบางทีก็เอาผ้าเช็ดหน้าโพกหัว สิ่งเหล่านี้คนชั้นสูงเขาไม่กระทำกัน

การอยู่ในสถานที่ใดต้องรู้ตัวว่า ควรจะปฏิบัติอย่างไร เช่นนักเรียนนั่งในห้องประชุมไม่ควรพูดกัน การพูดในห้องประชุมเป็นการเสียมารยาทมาก นักเรียนควรจะทำให้เคยตัวแต่ในสิ่งที่ดี สิ่งที่ไม่ควรอย่างกระทำ ผู้ใดที่กระทำด้วยยังไม่ถูก จงกลับประพฤติตนเสียใหม่ให้เป็นคนเข้มแข็งและมีระเบียบวินัยความเจริญจะได้บังเกิดแก่ตัวเธอเอง

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันศุกร์ที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๖

บันทึกโดย *ณรงค์ เขมะโยธิน*

นักเรียนทั้งหลาย ต่อไปนี้ก็จะถึงเวลาสอบไล่แล้ว การสอบไล่ โรงเรียนไม่ประสงค์จะให้นักเรียนสอบไล่ตกเลย อยาให้สอบไล่ได้ทุกคน แต่ถ้าผู้ใดไม่มีความรู้สมควรก็ไม่สมควรจะให้ได้ การสอบไล่จะได้หรือตกอยู่ที่ตัวเธอเอง ถ้าเธอทำดีเธอก็สอบไล่ได้ ถ้าเธอทำไม่ดีเธอก็สอบไล่ตก ขอเตือนให้ทุกคนทราบไว้ด้วยว่า จงอย่าได้ใช้เล่ห์เหลี่ยมในทางอกุศลเป็นอันขาด ถ้ามีขึ้นแล้ว โรงเรียนจะไม่ยอมปล่อยไปเป็นของแน่ และจะไม่ได้รับความปรานีด้วย โรงเรียนต้องการคนที่มีความรู้จริงๆ เท่านั้น

ข้อสอบที่โรงเรียนออกในการสอบไล่ มิได้ตั้งใจจะถามสิ่งทีนักเรียนไม่รู้ เราต้องการทราบว่า สิ่งทีนักเรียนเรียนมาแล้วจำได้เท่าไร แต่ในเวลาเดียวกัน ข้อสอบที่ออกมิได้ถามเฉพาะความจำของนักเรียนอย่างเดียว โรงเรียนมุ่งถามทั้งความจำ ความคิดและความเข้าใจในสิ่งนั้นๆ เพราะฉะนั้นนักเรียนอย่ามุ่งเอาแต่ท่องจำ ต้องใช้ความคิดและความเข้าใจประกอบ

อีกประการหนึ่งนักเรียนต้องใช้ความสังเกตให้ดี ความสังเกตนี้เป็นประโยชน์แก่การศึกษาและการครองชีพทุกอย่าง ใช้ความสังเกตให้มากๆ ในเวลาสอบไล่จะเกิดผล สมมุติให้เห็นง่าย ๆ เช่น เราอยู่อุยแล้ววารู้สามเหลี่ยมถ้ามีด้านเป็น ๕, ๔, ๓ หรือ ๑๓, ๑๒, ๕ เราก็บอกได้ทันทีว่าเป็นรูปสามเหลี่ยมมุมฉาก ฉะนั้นในเวลาทีเธอไปพบโจทย์กรุปสามเหลี่ยมมุมฉาก ถ้าด้านสองด้านเป็น ๓๐ กับ ๒๔ ดังนี้ เราก็

สังเกตได้ทันทีว่า อีกด้านหนึ่งต้องเป็น ๑๘ เช่นนี้ เป็นต้น นี่แหละเกิดจากความสังเกตทั้งนั้น ความสังเกตนี้บางทีใช้ในการบอกเหตุล่วงหน้า และคาดเหตุการณ์ล่วงหน้าได้ถูกต้อง เช่น ในหนังสือสามก๊กซึ่งพวกเธอได้อ่านมาแล้ว ทำไมขงเบ้งจึงกล้าทำใจยี่ว่าจะทำลูกเกาทัณฑ์ให้ได้ในจำนวนมากมายก้นเวลากำหนด ก็เป็นเพราะขงเบ้งเป็นผู้สังเกตดูคืนฟ้าอากาศ รู้ว่าจะมีลมสลาตันพัดมาระหว่างเวลานั้น และขณะที่หมอกลงจัดขงเบ้งก็นำเรือไปล่อให้พวกโจโฉยิงเกาทัณฑ์มาที่เรือของตน จนกระทั่งได้ลูกเกาทัณฑ์ติดมาเต็มลำเรือเกินกำหนดต้องการจึงได้นำกลับมาให้จิวอี้ อันที่จริงการให้ทำลูกเกาทัณฑ์ครั้งนั้นจิวอี้ประสงค์จะกำจัดขงเบ้งมากกว่าอยากได้ลูกเกาทัณฑ์ เพราะการเป็นคนเจ้าสังเกตนั่นเอง ขงเบ้งจึงช่วยตัวเองรอดมาได้ นี่แหละที่ว่าความสังเกตมีประโยชน์ในการบอกเหตุล่วงหน้าได้เป็นดังนี้ นักเรียนชั้นสูงคงเคยอ่านเรื่องที่จะเล่าต่อไปนี้มาแล้ว เรื่องนั้นมีอยู่ว่า ชายแก่ผู้หนึ่งขณะที่เดินอยู่ในทะเลทราย ได้พบชายสองคนเดินเปะปะเพ่นพ่านอยู่ในทะเลทรายนั้น จึงเข้าไปถามว่า “อูฐท่านหายไฉนไหม?” ชายสองคนนั้นก็บอกว่า “ใช่” ชายแก่จึงถามต่อไปอีกว่า “อูฐของท่านตาบอดข้างหนึ่งไฉนไหม? ขาหลังซ้ายเขย่งข้างหนึ่งไฉนไหม? ฟันหน้าหักหนึ่งซี่ไฉนไหม? แล้วบนหลังข้างหนึ่งบรรทุกน้ำตาลและอีกข้างหนึ่งบรรทุกน้ำผึ้งไฉนไหม?” พ่อค้าสองคนนั้นก็รับปากว่า “ใช่” ทุกประการ และได้ถามชายแก่คนนั้นว่า “ท่านเห็นอูฐตัวนั้นหรือ?” ชายแก่ปฏิเสธ แต่ชายสองคนนั้นไม่เชื่อ และคิดว่าชายแก่ขโมยอูฐของตนไปซ่อนไว้ จึงช่วยกันจับชายแก่คนนั้นไปส่งยังตุลาการ ตุลาการก็ซักไล่เสียงดู ปรากฏว่าชายแก่คนนั้นรู้เรื่องราวของอูฐทุกประการ ซักเชื่อเหมือนกันว่าชายแก่เป็นขโมย และขโมยอูฐนั้นไป ตุลาการกำลังจะตัดสินลงโทษ ชายแก่ก็ยังยืนยันว่าตัวไม่ได้ขโมยอูฐไป แม้แต่เห็นตัวก็ไม่เคยเห็น ที่ทราบเรื่องอูฐแน่ชัดก็เพราะเคยอยู่ในทะเลทรายมาตลอดชีวิต และสังเกตการณ์ต่างๆ ได้ถูกต้องในเมื่อผู้อื่นไม่สนใจผ่านพ้นเสีย จึงอธิบายให้ตุลาการฟังว่า ที่รู้ว่าอูฐหลงทางนั้นเพราะตามทางมีแต่รอยตีนอูฐไม่มีรอยตีนคน ที่รู้ว่าอูฐตาบอดข้างหนึ่งก็เพราะเล็มหญ้าไปทางเดียว ตามรอยตีนอูฐมีรอยตีนหลังซ้ายเขย่งคดดินแผ่ๆ จึงรู้

ว่าขาหลังข้างซ้ายเขยง เวลาอุฐุเล็มหญ้ามีหญ้าเหลือตรงกลางหย่อมหนึ่งเสมอ จึงรู้ว่าพินหน้าหัก ที่รู้ว่าอุฐุบรรทุกน้ำฝั่งด้านหนึ่งและน้ำดาลด้านหนึ่งนั้น เพราะตามทางเดินข้างหนึ่งมีแมลงวันเกาะและอีกข้างหนึ่งมีมด ด้วยความสังเกตเท่านั้นชายแก่บอกเรื่องราวอุฐุหมด นี่แหละเพราะความสังเกต ฉะนั้นนักเรียนจะสอบไล่ก็ดี จะทำอะไรก็ดี จงพยายามใช้ความสังเกตให้มากๆ ความสังเกตเป็นของสำคัญดั่งที่เล่ามาแล้ว

พูดถึงเรื่องสอบไล่มาพอแล้ว เมื่อการสอบไล่สิ้นสุดลงแล้ว นักเรียนบางคนจะจากไป แต่บางคนจะกลับมาพบหน้ากันอีก พวกที่สอบไล่ชั้นมัธยมปีที่ ๖ ได้แล้วกลับมาเรียนต่ออีก โรงเรียนยินดีรับพวกเธอไว้เพราะเราได้อบรมกันมาจนเกือบจะถึงที่สุดแล้ว ยินดีที่จะอบรมกันต่อไปให้ถึงที่สุด บางคนจบชั้นสูงสุดของโรงเรียนแล้วจะออกไปทำการเผยแพร่ชื่อเสียงของโรงเรียนต่อไปในมหาวิทยาลัย ทางโรงเรียนก็ขออนุโมทนาด้วย อีกพวกหนึ่งซึ่งโรงเรียนให้ออกไปก็มี เพราะพวกนี้ทำความยุ่งยากต่างๆ ให้แก่โรงเรียน

อีกประการหนึ่งให้นักเรียนรู้ไว้อีกว่าโรงเรียนของเราสอนให้นักเรียนมีการศึกษาสมบูรณ์ เราไม่ได้สอนให้นักเรียนมีแต่ความรู้อย่างเดียว เพราะความรู้เป็นแต่เพียงส่วนหนึ่งของการศึกษาเท่านั้น คนที่มีการศึกษามีได้หมายความว่าจะต้องมีความรู้ดีเสมอไป คนที่มีการศึกษาดีจะต้องเป็นผู้ที่มีศีลธรรมเป็นเครื่องคอยเหนี่ยวรั้งใจด้วย ตามที่เข้าใจกันว่า คนที่มีการศึกษาดีจะต้องมีความรู้ดี จะต้องสอบได้ตำแหน่งสูงๆ นั้น ไม่จริงเสมอไป เพราะการศึกษามีได้เพียงเล็งแต่มีความรู้ดีเพียงอย่างเดียว ฉะนั้นเราจึงอบรมนักเรียนวิชาอื่นๆ ของเราให้มีการศึกษาดี แต่นักเรียนบางคนยังไม่เข้าใจเรื่องการศึกษาดี นึกแต่อย่างเดียวว่าผู้ที่มีความรู้สูงคือผู้ที่มีการศึกษาดี ซึ่งอาจเป็นเช่นนั้นได้ แต่ไม่เสมอไป ผู้ที่มีความรู้สูง แต่เป็นผู้ไม่มีการศึกษาดีก็ได้ คนเราที่จะเป็นคนดีต่อไปในภายหน้า จะต้องเป็นคนที่มีการศึกษาดี เป็นผู้ที่ดีคนอื่นเคารพนับถือจะทำอะไรก็มีคนเกรงใจเพราะเป็นผู้มีความมั่นคงในตัวเอง เพราะฉะนั้นการศึกษาก็จึงเป็นของสำคัญนัก

นักเรียนทุกคนที่จะออกไปเรียนต่อ ณ สถานที่อื่นใดก็ตาม ถ้ายังไม่สำเร็จ
บริบูรณ์ไปจากที่นี่ พยายามนึกถึงข้อนี้ไว้ให้มากๆ แต่เมื่อเธอตั้งใจจะไปศึกษาต่อ
ณ สำนักอื่น ในเมื่อวชิราวุธยังมีชั้นให้เธอเรียน และเธอไม่ประสงค์จะเรียนแล้ว
ขออย่าไปแสดงให้ใครรู้เลยว่าเธอเป็นนักเรียนวชิราวุธ และวชิราวุธวิทยาลัยไม่กล้า
รับรองความประพฤติของเธอ ในเมื่อเธอไม่สำเร็จโดยสมบูรณ์ไปจากที่นี่ เรากลับ
รับรองเต็มปากว่าเป็นศิษย์เก่าของเราก็คต่อเมื่อเราได้บรมเธอจนถึงที่สุดเท่านั้น

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมมหาวิทยาลัย

วันอาทิตย์ที่ ๘ มีนาคม ๒๔๙๖

บันทึกโดย เกียรติ ศิริภาพ

วันนี้เป็นวันอาทิตย์สุดท้ายของภาคมาฆบูชา บางคนอาจไม่ได้มาพบกันอีกในภาควิสาขบูชา แต่ถ้าเธอจำตักคำสั่งสอนที่โรงเรียนให้เธอไว้แล้ว แม้เธอไปอยู่ ณ ที่ใดก็คงเป็นประโยชน์แก่เธอเสมอ ข้อสำคัญที่สอนนักเรียนให้ปฏิบัติตัวตามพระบรมราโชบายของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบันนี้ ก็คือให้ปฏิบัติตัวให้เป็นผู้ดี การเป็นผู้ดีนี้ไม่ว่าเธอจะไปอยู่ที่ไหนต้องเจริญทั้งนั้น เพราะว่าเป็นการสอนให้เธอเป็นคนสุภาพทั้งกาย วาจาและใจ ทำให้เราเป็นคนเข้มแข็งและอ่อนโยน กล้าในสิ่งที่ควรกล้า และอีกข้อหนึ่งซึ่งได้เคยพูดกันมาหลายหนและเคยชักตัวอย่างให้ฟังแล้ว คือเธอต้องเป็นคนไม่โลเล ต้องมีความสังเกต ต้องมีความสุจริต ต้องเชื่อฟัง ทำงานอะไรอย่าทำสักแต่ว่าให้พ้นหน้าไปทีหนึ่งๆ ผู้ที่ทำงานเช่นนั้นงานไม่เจริญ และตัวเองก็ไม่เจริญ ทำอะไรต้องฟังให้เกิดความเจริญ นี่เป็นสิ่งสำคัญ เรื่องของผู้ดียังมีอีกมาก แต่ถ้าเธอทำได้ดังกล่าวมานี้ก็พอเอาตัวรอดได้

คนที่มิมีใจโลเลนั้นเป็นคนอ่อนแอ ไม่มีความคิดของตัวเอง ใครว่าอย่างไรก็ทำตามเสมอไม่พิเคราะห์ให้รอบคอบเสียก่อน ตามเขาไปหมด ไม่ว่าจะดีหรือชั่ว ไม่ใช้ความคิดของตัวเองไตร่ตรองให้ถ่องแท้ ซึ่งอาจนำผลร้ายมาสู่ตัวเองอย่างง่ายดาย ในหนังสือเรียนมีกล่าวไว้เรื่องชายแก่ขายลา มีชายแก่คนหนึ่งต้อนลาไปขายที่ตลาด

มีลูกไปด้วยคนหนึ่ง พอเดินไปสักครู่มีคนอื่นผ่านมาคนหนึ่งบอกว่า “แหม! สองคนพ่อลูกนี้ช่างเชอเหลือเกินปล่อยให้ลาเดินไปตามลำพังตัวเองมาเดินอยู่ได้” ชายแก่นั้นก็ให้ลูกขึ้นไปขี่บนหลังลา แล้วตัวเองก็เดินตามไป พอไปได้สักหน่อยก็มีคนมาพบเข้าอีกบอกว่า “แหม! เด็กคนนี้ช่างมีนิสัยเลวจริงปล่อยให้พ่อเดินอยู่ได้” ชายแก่อยุ่ยืนตั้งนั้นก็ให้ลูกลงเดินและตัวเองขึ้นขี่ลาแทน พอไปได้ไม่นานก็มีคนทักอีกว่า “ชายแก่นั้นช่างใจดำเหลือเกินปล่อยให้เด็กเดินและตัวขึ้นไปขี่อยู่คนเดียว” เมื่อได้ยินดังนั้นชายแก่อีกก็ให้ลูกขึ้นขี่ลาอีกคนหนึ่ง ต่อมาพอผ่านคนอีก คนนั้นก็บอกว่า “พ่อลูกสองคนนี้ช่างไม่มีใจเมตตาสัตว์บ้างเลย ลาตัวนิดเดียวขึ้นไปขี่อยู่ได้ถึง ๒ คน น่าจะกรุณาสัตว์บ้าง ควรจะให้ความสะดวกแก่สัตว์ช่วยกันทามไปให้คนอื่นเห็นเป็นตัวอย่างบ้างก็ไม่ได้” สองพ่อลูกกระโดดลงมา แล้วเอาลามาผูกขาเข้า เอาไม้คานสอดทามไป พอไปใกล้ตลาด คนเห็นเข้าก็ร้องว่า “ดูคนบ้าสองคนนั่นนะ ทاملามาได้” แล้วช่วยกันไถ่จนลาตกใจตื่นพลัดตกลงไปในแม่น้ำจมน้ำตาย นี่แสดงให้เห็นถึงคนที่มีใจคอไม่หนักแน่นโลเลใช้ไม่ได้ ในที่สุดก็ประสบผลร้ายเอง

ที่เคยบอกให้เธอฝึกหัดตัวให้เป็นคนมีความสังเกตนั้น เพราะถ้าเธอฝึกตัวอยู่เสมอๆ อาจคาดเหตุการณ์และทายเหตุการณ์ ทั้งภายนอกและที่แล้วโดยถูกต้องได้ดังตัวอย่างที่เคยชักมาให้เธอฟังคราวก่อน คราวนี้จะชักมาให้ฟังอีก คือในสมัยหนึ่งเมื่อครั้งพระพุทธเจ้ายังเสวยพระชาติเป็นหัวหน้าพ่อค้าต่าง วันหนึ่งพระองค์คุมพวกพ่อค้าต่างไปขายสินค้ายังต่างจังหวัด ครั้นเดินทางมาจนเย็นก็หยุดพักนอนกลางทาง ที่ตรงนั้นมีต้นไม้ใหญ่อยู่ต้นหนึ่งมีผลดกงามน่ารับประทานและกลิ่นกลื่อนกลาดอยู่ บรรดาผู้ที่ไปด้วยมีความปรารถนาจะรับประทาน พระพุทธเจ้าซึ่งเป็นหัวหน้าทรงห้ามไว้ โดยอ้างว่า “ต้นไม้ต้นนี้ขึ้นอยู่ใกล้หมู่บ้าน หากว่าเป็นของดีและกินได้แล้ว คงไม่เหลืออยู่อย่างนี้ดอก นี่ชะรอยจะมีอันตรายอะไรสักอย่างหนึ่งเป็นแน่” ทั้งนี้ก็เพราะความสังเกตของพระองค์ บางคนไม่เชื่อแอบไปกินเข้าก็ถึงแก่ความตาย เพราะลูกไม้นั้นเป็นพิษ นี่แหละผู้ไม่มีความสังเกตก็ให้โทษดังกล่าวแล้ว ในหนังสือเรียนเหมือนกันอีกเรื่องหนึ่งว่า ในประเทศอินเดียที่หมู่บ้านแถบภูเขา

หิมาลัยแห่งหนึ่ง มีพรานคนหนึ่งภรรยาถึงแก่กรรมทิ้งลูกเล็กไว้ พรานมีหมาตัวหนึ่ง
รู้ภาษาคนและมีความซื่อสัตย์ต่อนาย เวลาพรานไปล่าสัตว์ก็สั่งหมาให้ดูลูก และ
เหตุการณ์ก็ได้ดำเนินมาด้วยความเรียบร้อยเสมอ วันหนึ่งพรานกลับมาจากป่าเห็น
ของกระจุกกระจาย และลูกน้อยของเขาพลัดตกลงมานอนคว่ำอยู่เหมือนหนึ่งไม่มีลม
หายใจแล้ว หมาของเขาก็ออกมาทำท่าทางเล็กลักตัวสั้น พรานจึงนึกว่าชะรอยหมา
จะกัดลูกของเขาตายเสียแล้ว จึงมีอาการเช่นนั้น ก็บันดาลโทษะขึ้นมาเอาหอกแทง
หมานั้นตาย ครั้นเข้าไปข้างใน พบหมาป่าตัวใหญ่นอนตายอยู่ก็นึกรู้ได้ทันทีว่า
หมาป่าคงจะมากัดเด็ก และหมาของตัวได้ต่อสู้ป้องกันไว้ จนกัดหมาป่าตาย การที่
เดินโซเซออกไปหาเจ้าของนั้น เพราะตัวเองถูกกัดเจ็บมากในเวลาต่อสู้กันจึงได้เดิน
ย่องแยงไป นี่เห็นไหม เหตุร้ายที่แทงหมาสัตย์ซื่อตายก็เพราะไม่มีความสังเกตใช่
หรือไม่

เธอต้องมีความสุจริต ถ้าเธอไร้ความสุจริตแล้ว ไม่มีใครกล้าไว้วางใจ เธอ
จะประกอบกิจการใดๆ ผู้ที่เป็นหัวหน้าก็ไม่กล้ามอบให้เธอทำ เธอก็ทำได้แต่งานที่ไม่
สลักสำคัญ และความก้าวหน้าที่จะนำไปสู่ความเจริญก็มีน้อยไป เป็นการตัดหนทาง
แห่งความเจริญของตัวเอง แต่ถ้าเธอมีความสุจริตมีคนเชื่อถือไว้วางใจ เขาก็กล้า
มอบหมายการงานใหญ่โตให้ทำ เมื่อเธอมีโอกาสประกอบการงานใหญ่โตสำเร็จ เธอ
ก็ย่อมจะเป็นคนใหญ่โตได้ด้วยเป็นของแน่

อีกประการหนึ่งถ้าเธอจะไปศึกษาที่ไหนหรือประกอบกิจการที่ใด เธอจะ
ต้องเชื่อฟังผู้ที่เขาเป็นหัวหน้ามีหน้าที่ควบคุมบังคับบัญชาเธอ ถ้าไม่รู้จักเชื่อฟังแล้ว
งานก็เสียหาย ทั้งเป็นการนำผลร้ายมาสู่ตัวเองและสถานศึกษาด้วย พระพุทธเจ้า
ก่อนที่พระองค์จะทรงสั่งสอนใคร พระองค์มักรับสั่งเสมอว่า เธอจะต้องมีศรัทธา คือ
ต้องเชื่อฟังนับถือนิมนั้นจะไม่เกิดผล ฉะนั้นจึงขอเตือนว่าเวลาเธอออกไปอยู่ที่
อื่นแล้ว เขามักจะทดลองว่านักเรียนวิชาวุธฯเป็นผู้ดีจริงไหม ถ้าเธอไม่ดีเธอก็
ปราศจากความเจริญ ฉะนั้นเธอจะไปอยู่ที่ไหนต้องพยายามจำไว้ให้ตึงว่า “ต้องเป็น
ผู้ดี” การเป็นผู้ดีของเราตามพระบรมราโชบายของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้ง

สองพระองค์นั้นผิดกับการเป็นผู้ดีซึ่งคนภายนอกเข้าใจ การเป็นผู้ดีของเขาคือการ
สำรวยหยิบหย่ง ทำอะไรไม่เป็น ได้แต่คอยขึ้นนิ้ว ซึ่งเราเหยียดพยายามไม่ยกย่องคน
เช่นนั้น การเป็นผู้ดีของนักเรียนวชิราวุธต้องเป็นไปดั่งที่เราได้อบรมกันตลอดมา
ซึ่งตรงกันข้ามกับคนภายนอกส่วนมากเข้าใจกัน

พรุ่งนี้เราจะสอบไล่กันแล้ว ขอเตือนนักเรียนจงพยายามทำตนให้เป็นผู้ดี
มีความซื่อสัตย์สุจริต โรงเรียนไม่มีความประสงค์ให้นักเรียนสอบไล่ตก แต่ถ้าไม่มี
ความรู้ก็ช่วยไม่ได้ ฉะนั้นจงทำการสอบโดยซื่อสัตย์สุจริต มีความพากเพียร ตั้งอก
ตั้งใจทำการสอบจริงๆ โรงเรียนจะได้ปรานีเธอบ้างเวลาตัดสินการสอบไล่ เรื่อง
เหล่านี้จะได้รับการพิจารณาทั้งสิ้น ถ้าทำความดีแล้วโรงเรียนก็อาจพิจารณาให้
เลื่อนชั้นได้แม้ว่าสอบตก อย่าใช้เล่ห์เหลี่ยม อนึ่งขอเตือนนักเรียนชั้นประถมปีที่ ๔
ให้รู้ว่า ถ้าเธอสอบได้ แต่ถ้าความรู้ภาษาอังกฤษอ่อน จะขึ้นไปเรียนมัธยมปีที่หนึ่ง
ไม่ได้ จะต้องซ้ำชั้นจนกว่าจะมีความรู้ภาษาอังกฤษแข็งขึ้นโดยไม่ถ่วงคนอื่นแล้วจึง
จะยอมให้เลื่อนชั้นไป เพราะถ้าภาษาอังกฤษอ่อนแล้วเธอลงไปตามเขาไม่ทันก็จะ
เกิดความเบื่อหน่ายและถ่วงผู้อื่นด้วย

ในสุดท้ายนี้ขอให้นักเรียนผู้ที่ตั้งใจดีทุกคน จงสอบไล่ได้ และเธอนึกอะไร
ที่เป็นกุศลจงเป็นผลสำเร็จในการสอบครั้งนี้ด้วย

โอวาทของท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๔๙๖

บันทึกโดย *ณรงค์ เขมะโยธิน*

อาทิตย์นี้เป็นวันอาทิตย์แรกที่เรามาประชุมพร้อมกันสำหรับปีการศึกษานี้ โรงเรียนเรารับนักเรียนใหม่ไว้มาก ตามปกติจะต้องเล่าประวัติของโรงเรียนให้ฟังบ้างตามควร สำหรับนักเรียนเก่าซึ่งได้เคยฟังมาแล้วฟังไว้อีกเพื่อให้รู้เรื่องดีขึ้นและไม่เป็นการเสียหายนะไร

โรงเรียนเรานี้เป็นโรงเรียนดีที่สุดในประเทศไทยและไม่มีโรงเรียนใดที่มีความสำคัญและประวัติดังโรงเรียนเรา เพราะว่าโรงเรียนของเรา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสร้าง และพระราชทานไว้ให้เป็นสถานที่ศึกษาและอบรมพวกเธอ ไม่มีโรงเรียนใดเลยในประเทศไทยที่พระมหากษัตริย์จะทรงสร้างขึ้นเช่นโรงเรียนเรา ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่าราชประเพณีโบราณของไทยเรา เมื่อสมเด็จพระมหากษัตริย์เสด็จขึ้นครองราชย์ พระองค์มักทรงสร้างวัดขึ้นไว้เป็นอนุสรณ์เพื่อใช้เป็นสถานศึกษา เนื่องจากสมัยนั้นยังไม่มีสถานศึกษาที่ดีและมากพอดังเช่นเวลานี้ และการศึกษาส่วนใหญ่ก็อยู่ในวัด ครั้นถึงรัชสมัยซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์พระองค์ทรงพระราชดำริว่าประเทศไทยเราจะเจริญได้ต้องอาศัยการศึกษา แต่สถานศึกษายังมีไม่พอกับความต้องการ ถ้าพระองค์จะทรงสร้างวัดขึ้นอีก จะเกินความจำเป็นเพราะวัดมีอยู่มากแล้ว ดังนั้นพระองค์จึงพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ทรงสร้างโรงเรียนนี้ขึ้น เพื่อ

เป็นที่อบรมกุลบุตรให้เป็นพลเมืองดีของชาติสืบไป อันที่จริงพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์จำนวนนั้น หากพระองค์จะนำไปใช้บำรุงความสุขของพระองค์คงบังเกิดความเกษมสำราญแต่พระองค์ไม่น้อย แต่ที่พระองค์ไม่โปรดการกระทำเช่นนั้น เพราะพระองค์ทรงคิดถึงความสำคัญของประเทศชาติมากกว่า

การเข้าโรงเรียนนี้ไม่ใช่เข้าได้ง่ายๆนัก โรงเรียนได้เลือกแล้วเลือกอีก สำหรับผู้ที่โชคได้เข้ามาเป็นนักเรียนของโรงเรียนนี้แล้วควรภูมิใจในเกียรติที่ตนได้เข้ามารับการอบรมในโรงเรียนที่มีการปกครองตามแบบที่พระองค์ผู้พระราชทานกำเนิดโรงเรียนได้พระราชทานไว้ พระองค์ได้พระราชทานพระบรมราโชบายไว้ให้โรงเรียนนี้ดำเนินการปกครองแบบพับลิกสกูลในอังกฤษทุกประการ โดยให้ปกครองกันเอง และให้รู้จักปกครองตนเอง

การอบรมให้นักเรียนรู้จักปกครองตนเองนี้ ต้องทำให้เป็นระเบียบ แต่การที่เราจะทำอะไรให้เป็นระเบียบนั้นต้องตั้งใจทำจึงจะสำเร็จ และระเบียบต่างๆ ของโรงเรียนที่ได้วางลงไปแล้วนั้นโรงเรียนต้องการจะให้นักเรียนปฏิบัติตาม ถึงแม้จะไม่ถูกใจบางคนก็ต้องทำ เพราะโรงเรียนเห็นวาระระเบียบต่างๆ นั้น เหมาะและเป็นประโยชน์แก่นักเรียนส่วนมากจะถูกใจนักเรียนอีกส่วนหนึ่งหรือไม่นั้น ข้อนี้โรงเรียนไม่พะวงถึง ถ้าไม่พอใจผู้ใดเป็นหน้าที่ของผู้นั้นเองจะต้องปรับปรุงตัวให้เข้าระเบียบ จึงจะบังเกิดความสุความเจริญแก่ตัวเองได้ เพราะว่าเราอยู่ร่วมกันมาก จะทำอะไรตามอำเภอใจไม่ได้

ชีวิตในพับลิกสกูลนั้นเป็นชีวิตที่ต้องฟันฝ่าต่อความยากลำบาก แต่ไม่ใช่การทรมานเพราะเป็นการสอนให้เรามีความอดทนและรู้จักฟันฝ่าต่ออุปสรรคทั้งมวล เมื่อเติบโตต่อไปภายหน้าหากไปประสบกับความลำบากเข้าจะได้รู้จักฟันฝ่าให้ผ่านพ้นไปได้ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการอบรม เช่นอาหาร ถึงแม้ว่าจะไม่เหมือนตามเหล่าหรือภัตตาคาร แต่ก็ดีและได้ประโยชน์แก่ร่างกาย เพราะอาหารที่โรงเรียนจัดให้นักเรียนนั้นเป็นอาหารที่เห็นว่ามีคุณค่าประโยชน์แก่ร่างกายทั้งสิ้น นักเรียนต้องตัดสินใจให้แน่วแน่และตั้งหน้ารับการอบรม อันจะเกิดประโยชน์แก่ตัวเธอเองใน

เวลาข้างหน้า อย่าเห็นแก่การสำรวยและย่อท้อป้อแป้ ต้องทำใจให้แข็งอย่างลูกผู้ชาย ไม่ซ้าก็เคยชินกับเหตุการณ์ ฉะนั้นเธอต้องฟันฝ่าต่ออุปสรรคต่างๆ เหล่านี้ให้ได้และพร้อมกันนั้นต้องปรับปรุงตัวของเธอเองให้ได้ระดับกับเพื่อนๆ ด้วยการอบรมของโรงเรียนอีกอย่างหนึ่งคือสอนให้นักเรียนเป็นผู้มีความเข้มแข็ง อดทน และกล้าหาญ รู้จักรวมกำลังสู้ และรู้จักหน้าที่ การที่จะเกิดผลเช่นนั้นได้ เธอต้องเล่นกีฬาหนักๆ เช่น กีฬารักบี้ฟุตบอล เป็นต้น

โรงเรียนเรานอกจากจะอบรมให้นักเรียนเป็นผู้มีระเบียบและรู้จักฟันฝ่าต่ออุปสรรคแล้วยังอบรมนักเรียนให้เป็นผู้รู้จักการประณีตและรักสวยรักงามอีกด้วย จึงได้สอนการดนตรีแก่พวกเธอ เพื่อให้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และเป็นการอบรมให้เธอเป็นผู้มีใจอ่อนนุ่มนวลเยือกเย็นและหนักแน่น โดยอาศัยศิลปะประเภทนี้เป็นเครื่องช่วย กับยังเปิดโอกาสให้มีการโต้วาทีขึ้น เพื่อเป็นการอบรมให้นักเรียนได้รู้จักแสดงความคิดเห็นโดยมีเหตุผล และมีหลักฐานข้อเท็จจริง เพื่อให้มีใจกล้าหาญขึ้นแสดงวาทศิลป์ในที่ชุมนุมชน โดยปราศจากการกระตาคออายเหนียม การอบรมเช่นกล่าวมาแล้วนี้ เธอจะหาจากโรงเรียนซึ่งดำเนินการปกครองแบบอื่นไม่ได้เลย นอกจากในโรงเรียนซึ่งดำเนินการปกครองแบบพับลิกสกูลอังกฤษ ในประเทศไทยเวลานี้จะหาได้จากวชิราวุธวิทยาลัยแห่งเดียวเท่านั้น

การอยู่โรงเรียนกินนอนได้เปรียบกว่าโรงเรียนเข้าไปเย็นกลับมาก นักเรียนที่เข้าไปเย็นกลับพอกลับไปบ้านตอนเย็นแล้วถ้าติดขัดการงานสิ่งใดจะหาผู้อธิบายให้เข้าใจชัดเจนไม่ได้และไม่สะดวก ส่วนนักเรียนกินนอนนั้นเมื่อเรียนเสร็จกลับมาคณะหากติดขัดการงานสิ่งใดก็สามารถปรึกษาหารือกันได้ในระหว่างเพื่อนฝูงที่อยู่ร่วมคณะกัน หรือหากไม่เข้าใจจริงๆ จะไปถามครูหรือผู้กำกับคณะให้ช่วยอธิบายให้ก็ได้ ฉะนั้นโรงเรียนกินนอนจึงได้เปรียบโรงเรียนเข้าไปเย็นกลับดังนี้แหละ อีกอย่างหนึ่งโรงเรียนกินนอนนั้นนอกจากนักเรียนจะได้เรียนร่วมกันแล้วยังได้นอนร่วมกันและเล่นกีฬารวมกันอีกด้วย จึงทำให้เพิ่มความสัมพันธ์สนิทสนมกันได้มาก และรักกันฉันทันองได้อีก เมื่อเธอโตเป็นผู้ใหญ่แยกย้ายกันไปประกอบอาชีพ ตอนนีแหละ

มิตรภาพที่เกิดขึ้นในโรงเรียนจะเป็นประโยชน์แก่กิจการของเธอเอง โดยมีเพื่อนฝูงซึ่งมีอิทธิพลสามารถช่วยเหลือกันได้

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีโรงเรียนที่นับว่าดีที่สุดและอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์สามแห่ง คือ โรงเรียนมหาดเล็กหลวงกรุงเทพฯ แห่งหนึ่ง โรงเรียนมหาดเล็กหลวงเชียงใหม่อีกแห่งหนึ่ง กับโรงเรียนราชวิทยาลัยอีกแห่งหนึ่ง ครั้นต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวสวรรคต โรงเรียนมหาดเล็กหลวงที่เชียงใหม่กับโรงเรียนราชวิทยาลัยต้องเลิกกันไปเพราะขาดผู้อุปถัมภ์ ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นทรงราชย์ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ โอนนักเรียนทั้งสองแห่งนั้นมาเรียนกับโรงเรียนมหาดเล็กหลวงกรุงเทพฯ และพระราชทานนามโรงเรียนมหาดเล็กหลวงกรุงเทพฯ ใหม่ ว่า วชิราวุธวิทยาลัย เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระบรมเชษฐาธิราช ชื่อนั้นยังปรากฏมาตราบเท่าทุกวันนี้ ดังนั้นสมาคมนักเรียนเก่าวชิราวุธวิทยาลัยของเรา จึงประกอบด้วยสมาชิกอันเป็นนักเรียนมหาดเล็กหลวงกรุงเทพฯ นักเรียนมหาดเล็กหลวงเชียงใหม่ นักเรียนราชวิทยาลัยและนักเรียนวชิราวุธวิทยาลัยโดยตรง

ในรัชสมัยสมเด็จพระปิยมหาราชมีโรงเรียนที่สอนภาษาอังกฤษที่ขึ้นชื่อลือนามอยู่สองแห่งในประเทศไทย คือโรงเรียนราชวิทยาลัยแห่งหนึ่งกับโรงเรียนสวนกุหลาบอีกแห่งหนึ่ง และโรงเรียนทั้งสองนี้แข่งขันกันอย่างขะมักเขม้นในด้านความรู้ เวลาสอบตัวประโยคสูงสุด โรงเรียนราชวิทยาลัยก็คว้าเอาตำแหน่งสูงๆ ไปเป็นส่วนใหญ่ บางปีตำแหน่งตั้งแต่ที่หนึ่งถึงที่ห้าเป็นนักเรียนโรงเรียนราชวิทยาลัยเรียงกันมาเป็นแถว ครั้งนั้นผู้ที่สอบได้ตั้งแต่ที่ ๑-๕ ได้รับทุนรัฐบาลไปศึกษาต่อในต่างประเทศ พวกเขาจะเห็นว่า แต่ก่อนนี้นักเรียนเก่าของเราได้สร้างชื่อเสียงและเกียรติยศทิ้งไว้ให้แก่พวกเรามากมาย และชื่อเสียงเหล่านี้ได้ล้มไปเสียพัก มาบัดนี้วชิราวุธวิทยาลัยกำลังจะฟื้นตัวขึ้นแล้ว ผลของการสอบประโยคเตรียมอุดมศึกษาปีที่แล้ว สุรินทร์ ต้นเสียงสม ของเราเป็นที่ ๑ ของนักเรียนเตรียมอุดมทั้งหมดแห่งประเทศไทย ทั้งนี้นับเป็นเกียรติอย่างสูงที่โรงเรียนพึงได้รับ ฉะนั้นพวกเราผู้เป็น

นักเรียนรุ่นหลังควรจะภูมิใจและพยายามรักษาเกียรตินี้ไว้ให้ได้ในปีต่อไป

ในที่สุดขอให้นักเรียนทั้งใหม่และเก่าตั้งใจรับการอบรมให้ดี และพยายามรักษาชื่อเสียงและเกียรติของเราไว้ให้ได้ ทั้งในทางการเรียนและการกีฬา และความสุขความเจริญ และความมีชื่อเสียง จะปรากฏแต่ตัวเธอตลอดจนวงศ์สกุลของเธอเองด้วย

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันอาทิตย์ที่ ๗ มิถุนายน ๒๔๙๖

บันทึกโดย วีระ วรรณประภา

ครั้งก่อนผู้บังคับการได้พูดถึงประวัติของโรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้น เมื่อได้จัดสร้างขึ้นตามพระราชประสงค์แล้ว พระองค์พระราชทานพระบรมราโชบายไว้ให้โรงเรียนทำการอบรมนักเรียน ๓ ประการ คือ ๑. อบรมให้พวกเธอเป็นคนมีศาสนา ๒. ให้พวกเธอเป็นผู้ดี และ ๓. ให้พวกเธอเป็นผู้มีความรู้

การเป็นผู้ดีนั้นมิใช่หมายความว่า เธอเป็นผู้มีกำเนิดในตระกูลสูง คุณพ่อคุณแม่มีหรือมีอิทธิพลมาก และเธอไม่ต้องรับการอบรมของโรงเรียนอีก ทาใช่เช่นนั้นไม่ การที่จะเป็นผู้ดีได้นั้นต้องแล้วแต่ความประพฤติ ใครมีกำเนิดมาอย่างไรก็ตาม ถึงยากจนกันอย่างไรก็ตาม ถ้ามีความประพฤติดีแล้วก็ยอมรับว่าผู้นั้นเป็นผู้ดี ความประพฤติของผู้ดีนั้นมีมากมายหลายประการด้วยกันแต่อยากพูดสะกิดใจไว้เพียงบางส่วนเท่าที่เห็นว่าจำเป็นในระยะแรกนี้ ถ้าเธอประพฤติได้อย่างที่กล่าวให้ฟังต่อไปนี้แล้ว เธออาจเป็นผู้ดีได้ ความประพฤติเป็นสิ่งที่โรงเรียนต้องนำมาอบรมสั่งสอนนักเรียนต่อไปอีก สำหรับวันนี้จะพูดแต่เพียงว่า คนที่จะเป็นผู้ดีนั้นต้องประพฤติดีเป็นคนสะอาด มีความเคารพมีความซื่อสัตย์ มีความเมตตา มีความกล้าหาญ และมีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณแก่ตน

คนที่จะเป็นผู้ดีต้องประพฤติดีให้เป็นผู้มีความสะอาด และแสดงให้เห็น

ปรากฏชัดออกมาทั้ง ๓ อย่าง คือ ทั้งกาย ทั้งวาจา และทั้งใจด้วย การที่เธอจะประพฤติตัวให้สะอาดทางกายนั้น จะต้องทำตัวให้เรียบร้อย อย่าให้ความสกปรกปรากฏแก่บุคคลภายนอก และอย่าให้ผู้อยู่ใกล้ชังรังเกียจ คือเธอต้องอาบน้ำ ถูตัวล้างหน้าและสีฟันให้สะอาด แต่งตัวให้เรียบร้อยถูกต้องกาลเทศะ เช่น เธอแต่งตัวไปธุระนอกโรงเรียนต้องแต่งเครื่องแบบ และอยู่ในโรงเรียนต้องใส่เสื้อนุ่งกางเกงให้ถูกเรื่อง สมฐานะของเธอที่เป็นนักเรียนวชิราวุธวิทยาลัย เธอมักชอบตามอย่างบุคคลซึ่งต่ำกว่าตัว อย่าทำเช่นนั้นไม่ได้ การตามอย่างนั้นต้องตาม แต่ตามผู้ที่สูงกว่าหรือเสมอกัน เช่น ใส่เสื้อเชิ้ตแล้วปล่อยออกมานอกกางเกงเหมือนอย่างคนขับซีจักรยานสามล้อหรือแขกพาหุรัดเช่นนั้นไม่ได้ ฐานะและอาชีพของเธอไม่เหมือนคนเช่นนั้น ทำไมเธอจึงไปแต่งตัวตามอย่างคนเช่นนั้น พวกขับซีจักรยานสามล้อเธอรู้อยู่ถ้าเขาเอาเสื้อใส่ในกางเกงจะอึดลม เวลาถีบรถจะหนักแรง พวกแขกขายผ้าที่แต่งตัวรุ่มร่ามนั้นก็เป็นเรื่องของเขา เพราะเขาเพิ่งหลุดจากการเป็นเมืองขึ้นของประเทศอังกฤษเมื่อเร็วๆ นี้ เราเป็นคนเช่นนั้นหรือ ถ้าเราไม่ใช่คนเช่นนั้น ทำไมเราจึงทำตัวเป็นเช่นนั้นเล่า อีกประการหนึ่งผู้ที่จะทำตัวสะอาดต้องมีระเบียบ ข้าวของเครื่องใช้ต้องจัดให้เป็นระเบียบ ตู้เสื้อผ้าหรือตู้หนังสือก็ตามต้องจัดไว้อย่าให้รกรุงรัง เรื่องการจัดหนังสือไม่เป็นระเบียบ เวลาเธอรีบมาห้องเรียนเพราะตื่นสาย จึงทำให้หยิบหนังสือผิดๆ ถูกๆ อย่างนี้ ทำให้เธอต้องวิ่งกลับไปกลับมา ไทนจะเหนื่อย ไทนจะเสียเวลา และไม่ทันครูอธิบายด้วย เช่นนี้เป็นโทษแก่เธอทั้งนั้น อย่าทำสิ่งที่ไม่ดีเช่นนี้เท่าที่พูดมาอย่างง่ายๆ นี้ก็พอที่จะทำให้พวกเธอเข้าใจว่า ผู้ดีจะต้องมีกายสะอาดอย่างไร

นอกจากนี้เธอก็จะต้องเข้าใจว่า ผู้ดีจะต้องสะอาดทางวาจาด้วย ไม่มีควมจำเป็นอะไรเลยที่คนเช่นเธอจะไปใช้ถ้อยคำซึ่งไม่มีคนนิยมกัน ผู้ที่มีฐานะเช่นเธอจะพูดด้วยถ้อยคำเช่นนั้นไม่ได้ ถ้าเธอไปได้ยินคนภายนอกพูดคำหยาบ จำไว้ว่ามันไม่ใช่ถ้อยคำซึ่งนักเรียนวชิราวุธวิทยาลัยที่จะพูดจากัน อย่าไปจำเอามา ส่วนถ้อยคำที่ควรจำก็คือให้จำตัวอย่างคนชั้นสูงๆ การศึกษาก็คือการเอาอย่าง ฉะนั้นจึงควร

เอาอย่างในสิ่งที่คนดีเขาประพฤติ อย่าไปเอาอย่างคนที่เลวกว่าเรา การพูดเราต้องพูดให้ไพเราะเรียบร้อยถูกต้องตามกาลเทศะ รู้ว่าควรใช้ถ้อยคำอย่างไรพูดกับบุคคลชนิดไร

การสะอาดทางใจนั้นย่อมสามารถแสดงมาให้เห็นประจักษ์ได้ทางกายและทางวาจา ผู้ที่มีใจไม่สะอาดนั้น แม้จะสร้างแสดงทางกายและทางวาจา ว่าตนเป็นผู้มีความสะอาดสักเพียงใดก็ตาม วันหนึ่งย่อมปรากฏแก่ประชุมชนว่าตนเป็นคนชนิดไร เพราะการสร้างทำนี้ไม่ฝังอยู่ในจิตใจของเราจนเป็นนิสัย เมื่อไม่เป็นนิสัยติดตัวแล้ว มิช้านานเมื่อเปลือตัวนิสัยเลวในตัวจะออกมาปรากฏ เช่นการก่อความรำคาญในที่ประชุมหรือในเวลาดูภาพยนตร์ เป็นต้น ฉะนั้นจึงต้องทำตัวของเธอโดยปฏิบัติหน้าที่ของเธอให้เรียบร้อย จึงจะได้ชื่อว่าเป็นผู้มีใจสะอาด

เมื่อเราเป็นคนมีความสะอาดดีแล้ว จะต้องมีความเคารพด้วย การเป็นผู้ดีจะต้องรู้จักแสดงความเคารพในโอกาสอันควร เช่น เห็นครูบาอาจารย์เดินผ่านมาก็ควรยืนตรง ไม่ควรแสดงอาการขวยเขินหรือเดินหนีไป การแสดงอาการเช่นนั้นไม่ต่างอะไรกับวัวสันหลังหะ เห็นกาบินโฉบไปมากลัวไปว่าจะคอยจิกแผล การหลีกเลี่ยงหน้าครูดูไม่บริสุทธิ์ กลัวครูจะจับผิดได้ ถ้าเธอเป็นคนไม่มีความคิดแล้ว ควรสู้หน้าทำความเคารพตามข้อปฏิบัติและความประพฤติกของผู้ดี

อีกประการหนึ่งในเวลาเข้านักเรียนควรให้ศีลให้พรแก่ครู ซึ่งยังไม่พบกันเลยในวันนั้นด้วยการยืนตรงและกล่าวคำ “สวัสดี” ครูก็จะให้พรเธอตอบ การที่เธออยากได้อะไรถ้าเธอให้เขาก่อน เขาก็จะให้ตอบแก่เธอบ้างเป็นของแถม ดังนั้นการให้พรครู ไม่ทำให้เธอเสียหาย กลับได้กำไรเสียอีก และแสดงว่าเธอเป็นผู้ดี เรื่องนี้มีนักเรียนบางชั้นแสดงการให้พรเป็นการล้อ คือกล่าวออกมาด้วยเสียงตะโกน ขาดความเคารพ คนเราถ้าขาดความเคารพเสียแล้วก็ยากที่จะเป็นผู้ดีได้ วันโรงเรียนปิดมักมีผู้ปกครองของเพื่อนๆ มาเยี่ยมเยียนกัน ถ้าเธอเห็นเขานั่งอยู่จะผ่านไปควรก้มจะทำอะไรก็แสดงกิริยาผู้ดีของเราให้เขาเห็น และการเคารพนี้แหละหากผู้ใดเห็นเข้าก็จะชมว่านักเรียนวิชาวุฒวิทยาลัยเป็นผู้ดีรู้จักการเคารพ

สมบัติของผู้ดีอีกประการหนึ่งคือกล้าหาญ ความกล้าหาญสำหรับนักเรียนนั้น เรายังไม่ต้องการจะให้เธอถึงกับเสียสละชีวิตดอก สิ่งที่เราต้องการก็คือ อบรมให้นักเรียนรู้จักพูดจาไม่สะทกสะท้านขัดถ้อยขัดคำ เวลาพูดหรือตอบครูบาอาจารย์ต้องพูดให้ได้ยิน เพื่อแสดงความกล้าหาญอันเป็นสมบัติของผู้ดีและแสดงความสะอาดทางวาจา ว่าเราไม่ได้ทำความผิด

เทอมนี้มีนักเรียนเข้าใหม่มาก มาจากบ้านนอกบ้าง อยู่ในกรุงบ้าง เขาเหล่านั้นได้จากบ้านเกิดเมืองนอนมาเพื่อต้องการเรียนวิชาและรับการอบรม ย่อมเหงาหงอย บางทีก็ทำท่าเคอะเขินบ้าง กระดากอายบ้างเพราะมาอยู่ที่ซึ่งไม่เคยพบปะมาแต่เดิม ไม่เหมือนบ้านที่เคยอยู่มา จึงเป็นหน้าที่ของเธอที่อยู่มาก่อนจะต้องแสดงความเมตตาโอบอ้อมอารี มีอะไรก็ให้ปันกันใช้บ้าง รับประทานบ้าง หรือชักชวนให้เล่นให้ทำอะไรเพื่อให้คลายความหงอยเหงา ถ้าเธอทำได้ก็ได้ชื่อว่าเป็นผู้ดี คือมีเมตตา อย่าแสดงอาการหัวเราะเมื่อเห็นเขาทำผิด หรือทำท่ากระดากอายและเคอะเขิน เธอต้องพยายามแนะนำเขา อีกประการหนึ่งพวกที่อยู่เก่าจะเป็นหัวหน้าก็ดี นักเรียนผู้ใหญ่ก็ดี ต้องคอยสอดส่องระวังอย่าให้มีการข่มเหงรังแกเล็กๆ ได้ การกระทำเช่นนี้แหละ เราเรียกว่าเป็นผู้มีเมตตา และการเมตตานี้ไม่ใช่ที่จะแสดงต่อคนเท่านั้น ถึงสัตว์เราก็ต้องมีเมตตาด้วย สัตว์ที่เข้ามาอาศัย มาขอพึ่งร่มไม้ชายคา อย่าไปกวนอย่าไปยุ่มย่ามกับมัน มันเป็นสัตว์ที่ไม่รู้และไม่มีความดีถึงเรา แต่ก็รู้เหมือนกันว่า ที่ไหนให้ความร่มเย็นแก่มันได้ ที่ไหนพอพักอาศัยได้ที่ไหนมีใจกรุณาต่อมัน มันก็ขออาศัยอยู่ด้วย เช่น ผีรังที่อาศัยอยู่เวลานี้ เป็นต้น มันมาทุกปี อย่าทำใจร้ายรังแกมัน ต้องมีความเมตตา ให้ความร่มเย็นแก่มันด้วยความเป็นผู้ดีของเธอ

ส่วนความซื่อสัตย์ในเวลานี้ไม่ขออะไรจากเธอมากมาย ขอเพียงแต่บอกกับเธอที่เธอเข้ามาอยู่ในโรงเรียนนี้ เธอได้ปฏิญาณตนแล้วว่าเธอจะมารับการอบรมจะทำตัวเป็นผู้ดี เมื่อเธอดังใจมาเช่นนี้และต้องซื่อสัตย์ต่อความตั้งใจตามความคิดของเธอ อย่าทำอะไรนอกเหนือไปกว่าความตั้งใจเดิม หากเราทำอะไรนอกเหนือไป

ในทางเลวแล้วก็ขาดความสัตย์ซื่อ หลอกตัวเอง ก็ให้เป็นที่หนักใจแก่ครูบาอาจารย์ ทำให้คุณพ่อคุณแม่ต้องน้อยอกน้อยใจ ชี้แจงเรียนบ้าง เถลไถลบ้าง ทำผิดระเบียบ ข้อบังคับบ้าง อย่างนี้เรียกว่าไม่ซื่อสัตย์ ไม่ดี อย่าทำ

สำหรับวันนี้พูดกันไว้เพียงเท่านี้ก่อน ถ้าผู้ใดจำได้ไปทำที่ละเล็กละน้อยแล้ว เธอก็จะเป็นผู้ดี ขอย้ำอีกทีหนึ่งว่า ผู้ที่เป็นผู้ดีนั้นไม่ใช่เพราะมีกำเนิดสูง มั่งมีเงินทอง หรือบิดามารดาซึ่งมีอิทธิพลมาก การที่มีเช่นนั้นอาจเป็นทางหนึ่งซึ่งจะทำให้เธอเป็นผู้ดีง่ายกว่าคนอื่น แต่ถ้าเธอไม่ปฏิบัติตามคุณลักษณะต่างๆ ดังกล่าวแล้ว ก็ไม่ทำให้เธอเป็นผู้ดีได้ เท่าที่พูดแต่เพียงสังเขปพอเข้าใจนี้ นักเรียนใหม่ที่จำได้ก็ขอให้ปฏิบัติตาม นักเรียนเก่าก็ขอให้ช่วยดูแลในเรื่องเหล่านี้ และแสดงความเป็นผู้ดีให้นักเรียนใหม่เห็นด้วย

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๔๙๖

บันทึกโดย *ณรงค์ เขมะโยธิน*

การส่งคะแนนการเรียนวันนี้ สังเกตดูเหมือนมีหน้าแปลกๆ หลายคนทั้งนักเรียนเก่าและใหม่ ผู้ที่ทำคะแนนได้ดีต้องพยายามรักษาระดับของตัวเองไว้ เพราะครั้งนี้เพิ่งเป็นครั้งแรกเท่านั้นสำหรับปีการศึกษานี้ อย่าเพิ่งทะนงใจ ต้องพยายามต่อไปอีก การเรียนยังมีอีกมากนัก

อยากจะย้ำให้นักเรียนได้ทราบไว้อีกครั้งว่า โรงเรียนนี้มีได้มุ่งที่จะสอนให้นักเรียนมีความรู้ในส่วนวิชาการแต่เพียงอย่างเดียว โรงเรียนอบรมให้นักเรียนรู้จักปกครองตนเองได้ ให้อัจฉริยะรู้จักถูกด้วย เพราะเราถือว่าทุกคนที่จะเจริญต่อไปในภายหน้านั้น จะต้องเป็นผู้มีการศึกษาดี คนที่มีการศึกษาดีไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ดี ต้องสอบไล่ได้ที่สูงๆ ได้คะแนนดีๆ เสมอไป การมีความรู้สูงเป็นแต่เพียงส่วนหนึ่งของการศึกษาเท่านั้น และผู้ที่มีการศึกษาก็ไม่จำเป็นต้องจะสอบได้ดีเสมอไป แต่บางที่เป็นไปได้ทั้งสองอย่างก็มี ถ้าได้เช่นนั้นยิ่งดีใหญ่เหมือนกัน แต่สำหรับโรงเรียนเรานั้น เรามุ่งที่จะสอนให้นักเรียนได้รับการศึกษาโดยครบถ้วน เพราะว่าผู้ที่มีความรู้ดี หากมีการศึกษาไม่ดีพอก็เอาตัวไม่รอดได้เหมือนกัน ดังภาษิตโบราณกล่าวไว้ว่า “ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด”

วชิราวุธวิทยาลัยจะอบรมให้เธอเป็นผู้มีการศึกษาดังที่เธอทำกันในพับลิกสกูลอังกฤษ เธอจะต้องปรับปรุงตัวของเธอเองให้เข้าระเบียบ และจะต้อง

พินฝ้าต่ออุปสรรคทั้งหมดให้ได้ เธอจะต้องวางตัวให้เป็นผู้อยู่ในข้อบังคับที่มีอยู่โดยเรียบร้อย ถึงแม้ว่าจะไม่ถูกใจเธอบ้าง เธอก็จำต้องทำ การมาอยู่โรงเรียนเช่นนี้ ต้องรู้จักการวางตัวให้ถูกตามกาลเทศะของโรงเรียนซึ่งปกครองตามระบอบพับลิกสกูล นักเรียนต้องตัดนิสัยของตัวเอง หากเป็นคนฉุนเฉียวโมโหร้ายโกรธง่าย เอาเปรียบเพื่อนฝูง ต้องพยายามตัดแปลงแก้ไขเสีย มิฉะนั้นชีวิตภายในโรงเรียนของเธอจะไม่ได้มีความสุข นักเรียนใหม่ต้องรู้ว่าฐานะของตนอยู่เพียงแคไหน การปกครองแบบพับลิกสกูลนี้ นักเรียนทุกคนต้องเคารพต่อระเบียบประเพณี นักเรียนใหม่ต้องรับใช้นักเรียนเก่า ผู้ที่หัวหน้าคณะเขาเลือกไว้สำหรับใช้ประจำตัว หากเขาต้องการให้ไปทำกิจธุระใดๆ จะเป็นขับรถแท็กซี่หรือทำอะไรเล็กๆ น้อยๆ ก็ดี เราก็ต้องทำ นักเรียนใหม่ที่ทำหน้าที่รับใช้ ในพับลิกสกูลเขาเรียกว่า FAG นักเรียนใหม่ในพับลิกสกูลเขามักสอนให้รู้ฐานะของตัวเองในโอกาสต่างๆ เช่น อากาศจะหนาวสักเพียงใด นักเรียนใหม่จะเอามือใส่กระเป๋ากางเกงไม่ได้ บางแห่งถึงกับเย็บกระเป๋าสี้อย่าไม่ให้ใช้เลย พอผ่านปีหนึ่งไปแล้วจึงจะให้ใช้ได้ นี่คือการเคารพต่อระเบียบประเพณี และสอนให้รู้จักสิทธิของตัวเองนักเรียนใหม่จะมาเดินบนสนามหญ้าก็ไม่ได้ ต้องเดินบนถนนกรวด นี่เป็นการอบรมเป็นการแสดงให้รู้ว่าฐานะของนักเรียนใหม่จะต้องปฏิบัติได้แคไหนและเพียงใด

การอบรมให้รู้จักในคำว่า “หน้าที่” และ “ฐานะ” นี้เป็นสิ่งที่ดี เพื่อจะได้ไม่ให้ความทะเยอทะยานในสิ่งที่ยังไม่ถึงเวลา และถือเป็นเรื่องว่านักเรียนใหม่ควรจะได้รับ การอบรมเสียก่อน เพื่อจะได้รู้หน้าที่และฐานะของตัวเองดี ทุกพับลิกสกูลเขาอบรมเด็กให้รู้จักพินฝ้าต่อความลำบากทั้งนั้น คือเขาทำกันอย่างที่เราเอาอย่าง เขามาทำและเท่าที่เธอเห็นอยู่ที่นี่แหละ ทั้งนี้ก็เพื่อสอนให้เด็กได้รู้จักพินฝ้าต่อความลำบากเสียแต่ต้น เมื่อโตขึ้นไปประสบความลำบากเข้าจะได้กล้าพินฝ้าให้ผ่านพ้นไปด้วยตนเอง เด็กบางคนพอรับประทานกับข้าวซึ่งทางโรงเรียนจัดหาให้ปันต่างๆ นานา ฝ่ายคุณพ่อคุณแม่ก็ไม่รู้จักประสงค์ของทางโรงเรียนในการที่จะอบรมลูกของตัวเองได้ เผลออยู่กับความลำบาก เพื่อเป็นการฝึกหัดไว้ เวลาได้รับคำออกแอดจากลูกไปว่า

ลำบากอย่างโน้นอย่างนี้ก็สงสาร อุตส่าห์ขนเอาของกินต่างๆ มาให้ลูกกิน จนกระทั่งเกิดความยุ่งยากขึ้นบ่อยๆ เรื่องเช่นนี้มักมีอยู่ไม่ใช่น้อย พบลึกลับลึกลับลึกลับลำบากกว่าเรามาก แต่ทำไมจึงไม่มีที่รับนักเรียน ทั้งนี้เพราะบิดามารดาเด็กฝรั่งเคยอยู่มาด้วยตนเองแล้ว และเห็นผลของการอบรมแบบนี้ ฉะนั้นเมื่อมีรายได้พอจึงชวนขายส่งบุตรเรียน เวลาบุตรรอดแอดเขาก็ชี้แจงให้ฟังได้ ไม่เข้าใจลูกในเมื่อลูกแสดงความอ่อนแอไม่ต่อสู้อุปสรรค พวกนักเรียนใหม่ที่ได้เข้ามาในสำนักศึกษานี้แล้ว จงกัดฟันสู้ และสู้ต่อไป ความลำบากต่างๆ มีเวลาหมดไปได้เหมือนกัน อย่ามัวท้อแท้งอมือ งอเท้าเสีย คนเราถ้าไม่พยายามต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ แล้ว จะเอาตัวรอดไม่ได้แน่ๆ ฉะนั้นจึงต้องต่อสู้ อย่ามัวทำสำรวยหยิบหย่ง จะเอาตัวไม่รอดในวันข้างหน้า

โลกสรรเสริญคนกล้าหาญและอดทน คนใดกล้าหาญและอดทนคงมีความเจริญในภายหน้า ความกล้าหาญนั้นจะบังเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเราได้รับการอบรมมาจนเคยชิน แต่หากจะเกิดขึ้นเพราะการกระทำซึ่งได้ทำลงไปโดยการบังเอิญแล้ว ก็ไม่เรียกว่า "กล้าหาญ" ความกล้าหาญนั้นจะต้องเกิดจากใจของเราเอง เช่น สมเด็จพระนเรศวรทรงปืนกำแพงค่ายของข้าศึก จนถูกพม่าไล่แทงตกลงมาเช่นนี้เรียกว่ากล้าหาญ เพราะเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากใจที่ต้องการจะกอบกู้อิสรภาพของชาติ ความกล้าหาญอย่างนี้แหละจึงจะได้รับการนิยม เพราะฉะนั้นการที่ให้พวกเธอเล่นกีฬา ก็เพื่อเธอจะได้กล้าต่อสู้ซึ่งๆหน้า เมื่อหัดกันอย่างนี้จนเคยชินแล้ว ต่อไปเมื่อถึงคราวที่จะต้องกระทำการสิ่งใดในคราวฉุกเฉินจะได้ไม่ต้องเสียเวลาคิด การกระทำที่ถูกจะเกิดขึ้นจากนิสัยที่ได้ฝึกอบรมแล้ว การที่โรงเรียนเราอบรมเช่นนี้ ก็เพราะอยากจะให้เธอกล้าฟันฝ่าและให้มีความกล้าหาญ เพื่อจะได้นำไปต่อสู้กับอุปสรรคที่จะเกิดได้จริงในข้างหน้า ฉะนั้นเมื่อเธอได้ตัดสินใจมาอยู่ในสำนักนี้แล้ว จงตั้งใจรับการอบรมของโรงเรียนไปเถิด เพราะผลได้คงไม่ไปไหนดอก ความดีงามจะต้องอยู่กับเธอเองในภายหน้า จงอุตส่าห์ทำตัวให้สมดังพระราชประสงค์ของพระองค์ผู้พระราชทานกำเนิดโรงเรียนนี้เถิด

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันศุกร์ที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๔๙๖

บันทึกโดย เกียรติ ศิริภาพ

วันนี้เธอส่งคะแนนเป็นครั้งที่ ๒ แล้ว อีกไม่กี่ครั้งก็จะถึงการสอบไล่ประจำปีของโรงเรียน เธอได้เรียนเกือบ ๑/๓ ของวิชาทั้งหมดของเธอในปีที่แล้ว ครั่งนี้มีหลายคนเปลี่ยนแปลงไป ผู้ที่เคยทำได้ดีครั้งก่อนกลับได้ต่ำไป แต่บางคนก็พยายามทำงานได้ดีกว่าคราวก่อนก็มี ทั้งนี้เพราะมีบางคนประมาทครั้นถึงเวลาจริงจึงเข้าก็ทำไม่ได้ ฉะนั้นหากจะเปรียบก็เหมือนเรื่องเต่าวิ่งแข่งกับกระต่ายและชนะกระต่ายได้เพราะเหตุใด คนที่อ่อนแล้วพยายามเรียนเสมอไปก็อาจชนะผู้ที่เคยเรียนดีได้ด้วยเหตุฉนั้น เมื่อปีก่อนนี้นักเรียนของเราทำชื่อเสียงไว้มาก และชื่อเสียงนั้นเธอควรรักษาให้คงอยู่ต่อไป ความจริง ในปีนี้ ผู้ที่มีความคิดและสติปัญญาดี ๆ ก็มีมาก แต่ว่ามีความขยันน้อยกว่าปีก่อน พวกปีก่อนขยันกว่ามาก บางคนต้องเตือนให้พักสมองเสียบ้าง ตรงกันข้ามกับปีนี้ก็กลับต้องเตือนให้ทำงาน การที่ต้องเตือนดังนั้นก็นับว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี ดังนั้นอะไรที่เธอเห็นว่าไม่ดีเมื่อรู้สึกตัวแล้วควรรีบกลับตัวเสียก่อนที่จะสายเกินไป ถ้าสายเสียแล้วเธอจะกลับตัวไม่ได้ อย่าประมาทจะสอบตก สมมุติเธออยู่ต่างจังหวัดและจะเดินทางกลับบ้าน แต่เธอขึ้นรถผิดขบวนไป ถ้าเธอรู้ตัวว่าขึ้นรถผิดแล้วเธอยังจะนั่งต่อไปอีกหรือ เธอจะไม่รีบลงและขึ้นรถขบวนใหม่ให้ถูกดอกหรือ เธอไม่จัดการเดินทางไปที่ถึงจุดหมายที่ต้องการดอกหรือ ในทำนองเดียวกัน เรื่องการเรียนถ้าเธอรู้ตัวว่าทำผิดแล้วควรรีบกลับตัวตั้งต้นใหม่ให้ถูกทางก่อนที่จะสาย

เกินไปเสีย ซึ่งเรียกว่าค้นร้ายปลายตีก็ไม่ใช่ไร แต่ค้นตีปลายร้ายนั้นใช้ไม่ได้ จงรีบกลับตัวเสียก่อนที่จะสายเกินไป ผู้ที่เคยขี่เกียจก็เริ่มขยัน ผู้ที่ประมาทก็อย่าประมาทอีกต่อไปจะไม่ดี เธอต้องรู้จักความของเธอ หากเธอทำผิดจุดหมายของคุณพ่อคุณแม่ก็ใช้ไม่ได้ เมื่อครั้งพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ ได้เคยสั่งสอนภิกษุและสาวกของท่านถึงข้อธรรมะต่างๆ ไว้มาก แต่มีภิกษุผู้หนึ่งไม่ยอมเรียนเวลาคนอื่นเรียนคอยเกะกะกวนผู้อื่น อยู่มาวันหนึ่งได้ฟังธรรมข้อหนึ่งที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนเกิดรู้สึกเลื่อมใสคิดจะกลับตัว จึงพยายามตั้งต้นเรียนใหม่แต่ตัวเองเรียนล้าหลังมามากแล้ว จึงต้องพยายามเรียนอย่างเต็มที่ นั่งท่องบ่นอยู่ตลอดวันตลอดคืนเพื่อได้ข้อธรรมะที่ตัวไม่ได้เรียนมา วันหนึ่งพระพุทธเจ้าทรงต้องการจะให้สาวกของพระองค์ออกเดินทางไปสั่งสอนธรรมะของพระองค์แก่ราษฎรตามชนบทต่างๆ ภิกษุองค์นี้ก็อยู่ในพวกที่ต้องไปด้วย แต่เพราะเหตุที่นั่งท่องบ่นนอนอนมาหลายคืนจึง่วงพลัดตกลงมาจากที่นั่งแขนหัก เข้าขึ้นก็ไปไม่ได้ ภิกษุอื่นทราบเข้าก็มาช่วยพยาบาล ครั้นพระพุทธเจ้าทอดพระเนตรเห็นเข้าจึงตรัสถามว่าทำไมยังไม่ไปกัน ครั้นได้ทราบเหตุก็ทรงตำหนิภิกษुरुบนั้นว่า เพราะเหตุที่เวลาเรียนไม่เรียน กลับตัวสายไป นอกจากตัวเองจะมีโทษแล้วยังทำให้ผู้อื่นเสียเวลาไปอีกด้วยพวกที่ขี่เกียจก็เหมือนกัน จะไปถ่วงผู้อื่นและจะทำให้เขาทำได้ไม่ดีดังปีก่อนไม่ได้ ถ้าพวกเขาไม่ประพฤติตนเป็นคนเกียจคร้านแล้ว เกียรติของวชิราวุธวิทยาลัยของเธอก็ยังคงเด่นอยู่ ฉะนั้นจึงขอเตือนให้ผู้ที่มีความคิดดีสติปัญญาดี จงพยายามขยันหมั่นเรียนแล้วเธอจะทำชื่อเสียงให้แก่วงศ์ตระกูลของเธอและโรงเรียนของเธอได้ อย่าลืมนึกว่าคนเราแม้จะขึ้นค้นร้ายอย่างไรก็ตาม แต่ถ้าพยายามกลับตัวให้เป็นคนดีได้แล้วก็อาจดีขึ้นได้ในตอนปลาย ดังเช่นในเรื่องกามนิธ องคุลีมาลตั้งต้นชีวิตร้ายมากเพียงใดเธอย่อมทราบคืออยู่แล้ว แต่ต่อมาเมื่อได้ฟังธรรมะของพระพุทธเจ้าแล้วองคุลีมาลกลับตัวได้ จนสำเร็จเป็นพระอรหันต์ นี่ก็เหมือนกันผู้ที่เกียจคร้านแล้วจงพยายามขยันหมั่นเรียนอย่าประมาทแล้วความสวัสดีมีชัยก็จะมีแก่ตัวเธอเองตลอดจนถึงวงศ์ตระกูลและโรงเรียนของเธอด้วย

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๖ กันยายน ๒๔๙๖

บันทึกโดย *ณรงค์ เขมะโยธิน*

นักเรียนคงจะได้อ่านวชิราวุธานุสาสน์ฉบับประจำภาควิสาขบูชามาแล้ว และคงได้อ่านพระราชหัตถเลขาซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานแก่ท่านเจ้าพระยาพระเสด็จฯ เมื่อครั้งท่านดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงธรรมการ ซึ่งปัจจุบันนี้เรียกว่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ พระราชหัตถเลขาฉบับนั้น เป็นฉบับหนึ่งที่พระองค์พระราชทานแก่ท่านเจ้าพระยาพระเสด็จฯ ก่อนที่ท่านเจ้าพระยาพระเสด็จฯ จะถึงแก่อสัญกรรม พระราชหัตถเลขานั้นพระองค์ทรงแสดงพระราชประสงค์วางแนวให้โรงเรียนของพระองค์ เพราะเวลานั้นท่านเจ้าพระยาพระเสด็จฯ ดำรงตำแหน่งนายกรมการจัดการโรงเรียนนี้ พระราชหัตถเลขาส่วนพระองค์เช่นนี้โปรดทรงเป็นภาษาอังกฤษ ดังสำเนาปรากฏอยู่ในหนังสือวชิราวุธานุสาสน์ฉบับนั้นแล้ว พระราชหัตถเลขาฉบับนั้น ม.ล.ปิ่น มาลากุล ได้ค้นพบในโต๊ะเขียนหนังสือของท่านเจ้าพระยาพระเสด็จฯ จึงนำมาให้ผู้บังคับการ และผู้บังคับการเห็นว่าเป็นพระราชหัตถเลขาที่แสดงพระราชประสงค์ และพระบรมราโชบายในการจัดโรงเรียนของพระองค์อย่างชัดเจนจึงได้คัดสำเนาเอามาพิมพ์ไว้ นักเรียนจะเห็นได้ว่า ไม่มีพระราชประสงค์จะให้นักเรียนมีความรู้ในส่วนวิชาการแต่เพียงอย่างเดียว พระองค์ทรงตระเตรียมเธอให้มีการศึกษาในส่วนอื่นๆ อีกด้วย เพื่อที่จะได้นำความเจริญมาสู่ตัวของนักเรียน และเมื่อไปเข้า

สังคมจะได้ไม่มีผู้ใคร่เกียจ

พระองค์มีพระราชประสงค์อย่างแน่ชัดว่า นักเรียนในโรงเรียนของพระองค์ จะต้องเป็นผู้สะอาดทั้งกายวาจาและความคิด เพราะว่าหากผู้ใดมีความสะอาดทั้งสามประการนี้แล้ว ย่อมเป็นผู้ดีได้ ความสะอาดในส่วนร่างกายและวาจานั้น เราอาจจะเห็นได้จากการกระทำซึ่งได้ปล่อยให้ไปอย่างเคยชินส่วนความสะอาดในด้านจิตใจนั้นย่อมเป็นการยากที่จะเห็นได้ แม้จะเห็นได้ก็เป็นเวลานาน นอกจากจะพลอตัวปล่อยออกมา เหตุฉะนั้นผู้ที่จะมีจิตใจสะอาดบริสุทธิ์ได้ต้องอาศัยการอบรมจนกระทั่งเคยชิน ไม่ต้องกระทำด้วยการฝืน

นอกจากนี้พระราชประสงค์ของพระองค์ท่านยังมีอยู่อีกอย่างหนึ่งว่า นักเรียนจะต้องมีความสุจริต ถ้าเธออ่านพระราชหัตถเลขาฉบับนั้นจะเห็นได้เอง ความสัตย์สุจริตนี้ถ้ามีประจำอยู่ในตัวเราแล้วก็นับว่าเป็นการดี แต่ถ้าไม่มีอยู่ก็เป็นเรื่องที่จะต้องอบรมกันให้มีขึ้นจนได้ คนที่มีความสุจริตแล้ว ถึงตัวจะตายไปแต่ชื่อเสียงและเกียรติคุณความดีที่ได้สร้างสมไว้นั้นยังคงอยู่ชั่วนานไม่มีที่สิ้นสุด ดังนั้นเราจึงต้องอบรมนักเรียนของพระองค์ท่าน ในโรงเรียนของพระองค์ท่านให้เป็นคนมีความสุจริตอยู่เป็นนิจ ความไม่สุจริตนั้น ยอานีกว่าเมื่อทำไปแล้วจะไม่มีคนรู้เห็นแม้เขาจะไม่รู้ไม่เห็นในวันนี้ แต่ในวันหน้าสักวันหนึ่งคงจะรู้จะเห็นขึ้นจนได้ ฉะนั้นนักเรียนอย่าทำความไม่สุจริต เป็นของไม่ดี ดังมีตัวอย่างจะเล่าให้ฟัง

ครั้งหนึ่งมีพ่อค้าคนหนึ่งต้องการจ้างคนที่วางใจเป็นที่เชื่อถือได้มาทำงานสักคนหนึ่งจึงประกาศเรียกสมัคร เมื่อมีคนสมัครมากพอแล้วจึงคัดคนที่เห็นว่ามีทำทางดีไว้สามคน แต่ต้องการจริงเพียงคนเดียวจึงได้ทดลองดูว่าคนใดในสามคนนั้น จะมีความสุจริตดีกว่ากัน จึงให้คนที่หนึ่งเข้าไปอยู่ในห้องหนึ่ง ซึ่งมีเครื่องใช้ไม้สอยอย่างพร้อมเพรียงและตั้งคำถามให้เขียนตอบ คำถามเหล่านั้นง่าย ๆ ทำเพียงประเดี๋ยวเดียวก็เสร็จ เมื่อไม่มีอะไรทำคนนั้นจึงเที่ยวเดินคันตามตู้ต่างๆ ตู้แล้วตู้ก็เรื่อยๆ ไปจนกระทั่งถึงตู้ใบหนึ่งที่ไขกุญแจเปิดออก ทันใดนั้นนกพิราบซึ่งอยู่ในตู้ใบนั้นก็บินออกมาทันที ชายคนนั้นจึงรีบตะครุบจับ แต่จับไม่ได้ พอดีพ่อค้าเข้ามาจึงถามว่า

“เกิดอะไรกันขึ้น?” ชายผู้นั้นจึงตอบว่า นกพิราบบินออกมาจากตู้ จึงจะช่วยจับไว้ให้ พ่อค้าจึงบอกว่า “นำแปลกที่นกพิราบสามารถสะเดาะกุญแจตู้บินออกมาข้างนอกได้!” และบอกให้ชายคนนั้นกลับได้และให้ออกอีกทางหนึ่ง

ครั้นแล้วพ่อค้าจึงให้ชายคนที่สองเข้าไปในห้องอีกห้องหนึ่งและตอบคำถามอีก เมื่อตอบคำถามเสร็จแล้วก็เที่ยวค้นสิ่งของต่างๆ เห็นทีบใบหนึ่งมีขนมปังกรอบอยู่เต็มก็หยิบมากินอีก แล้วค้นต่อไปพบมีที่บองุ่นแห้งหยิบขึ้นมากินต่อไปพอมองไปเห็นทีบปิดสนิทจึงเปิดออกทันใดนั้นแป้งก็ร่วงพรูลงมาทันที ชายคนที่สองตกใจมาก จึงรีบคว้าผ้าเช็ดหน้าออกมาเช็ด หวังจะกลบเกลื่อนรอยความมกได้ของตนเสีย พอดีพ่อค้าเข้ามาและพูดเย้ย “ยังไม่ทันจ้างเลย ลงมือทำงานให้เสียแล้ว”

ฝ่ายชายคนที่สาม เมื่อเข้าไปอยู่ในห้องและตอบคำถามของพ่อค้าเสร็จเรียบร้อยแล้วหาได้เที่ยวเดินเล่นพ่นพานเช่นชาย ๒ คนแรกนั้นไม่ ถึงจะมีข้าวของมากมายเต็มห้อง ก็นั่งมองอยู่เฉยๆ จนกระทั่งถึงเวลาอันสมควร พ่อค้าจึงเข้ามาในห้อง และพูดกับเขาเป็นอย่างดีว่า “คุณทำงานด้วยกันได้ และจงเริ่มทำแต่บัดนี้เป็นต้นไป”

ดังที่เล่ามานี้จะเห็นได้ว่าความสุจริตให้ผลประการใด จงกระทำตัวให้เป็นผู้มี ความสุจริตเสมอจึงจะมีความเจริญ และได้รับความสุขในชีวิตอนาคต นักเรียน จงกระทำตัวให้เป็นไปดังพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ผู้พระราชทานกำเนิดวิชาวุฒวิद्याลัย เพื่อความเจริญก้าวหน้าของ เธอเอง

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมมหาวิทยาลัย

วันที่ ๒๖ กันยายน ๒๔๘๖

บันทึกโดย พทยา ศรีวัลย์

โรงเรียนกินนอนในเรื่องให้การศึกษาแก่นักเรียนแล้วดีกว่าโรงเรียนที่ไปเข้าเย็นกลับ คนที่จะเจริญต้องเป็นคนที่มีการศึกษาดี ความรู้เป็นแต่เพียงส่วนหนึ่ง ที่ให้การศึกษาสมบูรณ์ โรงเรียนของเรา เราให้การศึกษาอย่างครบถ้วน และผู้มีการศึกษานี้ได้บอกแก่นักเรียนหลายครั้งแล้วว่า ไม่ใช่ผู้ที่มีความรู้อย่างเดียวและผู้มีความรู้ดีอย่างเดียวจะถือว่ามีการศึกษาสมบูรณ์ไม่ได้ คนที่มีการศึกษาดีไม่จำเป็นต้องมีความรู้ดี หรือคนที่มีความรู้ดีก็ไม่จำเป็นต้องมีการศึกษาดี แต่คนเดียวกันอาจมีทั้งสองอย่างได้เหมือนกัน คือ คนที่มีการศึกษาดีจะมีความรู้ดีก็ได้ หรือคนที่มีความรู้ดีจะมีการศึกษาดีก็ได้ ที่ว่าโรงเรียนประจำดีกว่าโรงเรียนไปเข้าเย็นกลับนั้น เพราะนักเรียนไม่ต้องเสียเวลาเบียดเสียดกันขึ้นรถ เวลาทำการบ้านติดขัดก็ช่วยเหลือกันได้ ถ้าเป็นโรงเรียนไปเข้าเย็นกลับต้องอยู่บ้านคนเดียว ทำได้ก็ทำ ทำไม่ได้ก็เป็นอันไม่ได้เลย ฉะนั้นบิดามารดาของเด็กทั้งฝรั่งและไทย ถ้าสามารถส่งบุตรมาอยู่โรงเรียนประจำได้มักส่งมาเพื่อให้ได้รับการอบรมอย่างที่ว่ามาแล้ว การอบรมของเรา เราอบรมตามระบอบพัลลิกสกูล และการอบรมจะสำเร็จหรือไม่อยู่ที่ตัวนักเรียนเองด้วย สิ่งสำคัญอันหนึ่งที่พัลลิกสกูลนิยมรักษาและถือว่าเป็นเรื่องที่ต้องปฏิบัติกันนั้นคือระเบียบประเพณี ประเพณีของพัลลิกสกูลที่ทำได้แล้ว เขาต้องรักษาประเพณีนั้นไว้เสมอ โรงเรียนของเรานี้ครั้งหนึ่งเคยมีชื่อว่า ราชนิเวศน์วิทยาลัย เมื่อครั้งโรงเรียนเรามี

ชื่อว่า ราชวิทยาลัยนั้น เราทำประเพณีไว้ดีมาก เวลานั้นมีการแข่งขันกันสองโรงเรียนคือราชวิทยาลัยกับสวนกุหลาบ เวลาสอบไล่ปลายปีเพื่อคัดเลือกไปเมืองนอก เรามักจะได้ที่หนึ่งที่สองดังที่เคยเล่ามาแล้ว นานๆ จะมีคนอื่นพลัดเข้ามาสักที่หนึ่ง บางทีที่หนึ่งถึงที่ห้าเราว่าเรียบทีเดียว ประเพณีอันนี้ได้ตกไปนานแล้ว เพราะว่าเราลืมตัวเสีย แต่บัดนี้เมื่อมีนาคมที่แล้วมานี้เอง เราได้ฟื้นประเพณีเดิมนั้นขึ้นมาอีกแล้ว คือสุนทรของเราได้ที่หนึ่งสำหรับนักเรียนทั้งหมดในประเทศไทย ในการสอบไล่ประโยคเตรียมอุดมศึกษา ดังนั้นประเพณีที่เราทำไว้ดีแล้วและหายไปโดยพวกเรา ลืมตัวเสีย เมื่อได้ฟื้นฟูขึ้นแล้วเช่นนี้เธอต้องรักษาไว้ให้ได้ต่อไป ทางที่จะรักษาไว้ได้นั้น เราต้องมีความเพียรความอดทน ถ้าเรามีพร้อมอยู่เสมอประเพณีของเราอันนี้ เราอาจรักษาไว้ได้ ฉะนั้นขอให้ตั้งหน้าพยายาม พวกเรามีทำว่าจะรักษาประเพณีนี้ไว้ได้หลายคน ไม่ใช่คนเดียวและกำลังทยอยขึ้นมาจากที่ชั้นต่ำๆ อีก ขอย้ำอย่างเดียวให้มีความเพียรอดทนอีกเท่านั้น

คะแนนที่เธอส่งมานี้เป็นแต่เพียงกิจการภายในของเรา แต่ถ้าเธอทำคะแนนได้ดีเสมอเป็นปกติ เมื่อถึงชั้นสูงสุดก็มีหวังจะรักษาประเพณีของเราได้ เรามีทางได้เปรียบมากเธอต้องการอะไรในเวลากลางคืน หากติดขัดอะไร ครูที่จะช่วยเธอก็มีอยู่พร้อม ต้องใช้โอกาสที่เธอมีอยู่แล้วนี่ให้เต็มที่ อย่ามัวเหยาะเหยาอยู่ จะเป็นอย่างเดียวกับกระต่าย เมื่อเราเป็นกระต่ายแล้วจงพยายามเอาชนะให้ได้ ถ้ามัวไปนอนหลับเสียก็สู้เต่าไม่ได้ ต้องการอะไร ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เรามีครูอยู่พร้อม ให้บอกมาเถอะ กลางคืนกลางค่ำเรามีให้ได้ทั้งนั้น การเรียนถ้าเราไม่พยายามทบทวนใหม่ หากไปกระทำเอาต่อเมื่อปลายปีแล้วจะลำบาก ถ้าทบทวนขึ้นไปทีละขั้นเสมอๆ แล้ว ปลายปีเธอจะทำได้ง่ายๆ สุนทรทำงานมากจนผู้บังคับการต้องห้าม เขามีความเพียรดีจึงทำได้ดังที่ได้เป็นที่หนึ่งของประเทศไทยแล้ว ตอนสุนทรเข้าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในการคัดเลือกก็ได้ที่หนึ่งอีก และเมื่อสอบไปนอกเขาก็สอบได้เป็นที่หนึ่งอีก ดังนี้ถ้าเธอทำได้เป็นเกียรติแก่เธอ แก่โรงเรียนตลอดจนถึงวงศ์ตระกูล

การไปเมืองนอก ใครมีเงินไปได้เป็นของธรรมดา แต่ถ้าไปโดยได้รับทุนแล้ว เงินก็ไม่ต้องเสีย เกียรติก็ได้ การไปเมืองนอกเช่นนี้ ไม่ใช่ไม่มีเงินจะส่ง เงินมีแต่ต้องการเกียรติต่างหาก เธอมีทางที่จะทำได้จะนั้นขอให้พยายามตั้งอกตั้งใจเรียน จะได้ทำชื่อเสียงให้แก่โรงเรียนและวงศ์ตระกูล ทางทำชื่อเสียงสำหรับโรงเรียนเรามี ทางทำได้หลายทางคือ ทางดนตรีก็ทำได้ ทางกีฬาก็ทำได้ ทางการเรียนก็ทำได้ แต่ละคนจะต่างทำในสิ่งที่ตนถนัด

การอยู่โรงเรียนประจำได้บอกกันมาหลายครั้งแล้วว่าต้องลำบาก ผู้ที่มาเข้าใหม่อยู่มากตลอดภาคกับหนึ่งเดือนแล้ว บางคนยังทำท่าอึดอัดไม่สะดวกใจนัก ที่ว่าเช่นนี้ไม่ได้หมายความว่าถึงเรื่องกะกะเกเร แต่หมายถึงว่ายังมีความคิดโลเลถึงโรงเรียนไปมาอีก การคิดเช่นนี้ไม่มีประโยชน์อะไร ทำให้ใจไม่สงบและการเรียนไม่ดีด้วย เมื่อเราได้สมัครเข้ามาอยู่ถึงเพียงนี้แล้ว ต้องอดทน ต้องอดเปรี้ยวไว้กินหวาน พยายามหาความรู้ ลูกผู้ชายต้องผ่านความลำบาก ต้องกล้าสู้ บางคนมาอยู่ที่นี้แล้วยังทำตนเข้ากับใครไม่ได้ เดินคนเดียวจ้องๆ อยู่ในพับลิกสกูลต้องมีเพื่อน เพื่อนร่วมโรงเรียนจะมีประโยชน์ในเมื่อเวลาเราออกไปจากโรงเรียนแล้ว เมื่อเติบโตขึ้นจะช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ แม้แต่เรื่องที่คิดว่าไม่สำเร็จอาจจะสำเร็จขึ้นได้ เมื่อเข้ามาอยู่โรงเรียนเช่นนี้ ต้องลงรอยกันให้ได้ เข้าฝูงกาเป็นกา หงส์เป็นหงส์ จะต้องปรับปรุงตัวให้เข้ากับระเบียบของโรงเรียน ถึงเวลาเล่นก็เล่น ถึงเวลาเรียนก็เรียน ถึงเวลาทำอะไรที่กำหนดไว้ก็ทำอย่างนี้เธอจึงจะได้รับความสุข คนโมโหร้ายจงทำให้ใจเย็นเข้า ถ้าเป็นคนรู้มากก็เข้ากับคนอื่นยาก เธอต้องเป็นคนมีใจกว้างขวางรู้จักเผื่อแผ่ ที่เขาที่เราจะต้องเห็นใจกัน กินด้วยกัน นอนด้วยกัน เล่นด้วยกัน ชกกันบ้าง เช่นนี้ก็ตีเหมือนกัน จะได้เห็นใจกัน การชกต่อยกันภายในโรงเรียนคือถ้าตกลงกันในทางสงบไม่ได้ก็ไม่เป็นไร ตัวเท่าๆ กันชกกันบ้างก็ไม่เสียหาย ตัวเท่าๆ กันถ้าไม่สู้ก็ถูกประณามว่าขี้ขลาด แต่ถ้าคนโตรังแกเด็กเล็กเป็นไม่ได้ เป็นหน้าที่ของหัวหน้าต้องจัดการตัวต่อตัวชกกันพอ หอมปากหอมคอแล้วไม่ต้องโกรธกัน โรงเรียนอย่างนี้จะอยู่คนเดียวไม่ได้ ต้องเข้ากันได้ทุกคน คุณพ่อคุณแม่ให้เธอมาอยู่แล้วต้องพยายาม

อยู่ อย่าขัดใจท่าน จงอดทนทำตัวให้เป็นไปตามระเบียบ

การอยู่ที่นี้ทางโรงเรียนพยายามอบรมเธอหลายอย่าง เช่นทางกีฬา เพื่อให้เธอมีจิตใจเข้มแข็งกล้าหาญ อดทน รู้จักความสามัคคีและการเสียสละ ทางดนตรีเพื่อกล่อมเกล่าจิตใจให้ละเอียดอ่อน รู้จักความอ่อนโยน แต่การเล่นกีฬาหรือหัดดนตรีนี้ เธอจะต้องทำเป็นกิจวัตรประจำวันตามเวลา อย่างมาๆ ขาดๆ จะทำให้ผู้สอนเบื่อ และจะกลายเป็นคนจับจดไม่ดี การเรียนและการอบรมที่ทำทุกวันนี้เป็นสิ่งสำคัญมาก ดังที่สุรินทร์มาแล้วให้ผู้บังคับการฟังเองว่า การสอบสัมภาษณ์ตอนที่ไปสอบไปนอกนั้น หากว่าเขาไม่ได้มาอยู่โรงเรียนนี้แล้ว ยังไม่แน่ว่าจะสอบได้ เพราะสิ่งที่เขาได้ตอบไปแล้วทั้งหมดล้วนแต่เป็นสิ่งที่ได้รับการอบรมจากโรงเรียนนี้ทั้งนั้น การสอบสัมภาษณ์นั้นหากว่า กรรมการเขาสนใจใคร บางทีเขาก็กัไว้ตั้งชั่วโมงก็มี บางคนเข้าไปไม่ถึง ๑๐ นาที เขาก็ให้ออกมาแล้ว ฉะนั้นทุกสิ่งทุกอย่างทางโรงเรียนนี้ได้สอนเธอ อบรมเธอ เธอจงพยายามจดจำเอาไว้ สิ่งเหล่านี้จะเป็นประโยชน์แก่เธอเองในภายหน้า

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๔๙๖

บันทึกโดย *ณรงค์ เหมะโยธิน*

ตั้งแต่วันที่ ๒๕ เดือนก่อนมาจนกระทั่งบัดนี้ เรายังไม่มีโอกาสพบกันเลย เพิ่งจะมาพบพร้อมหน้ากันในวันนี้เป็นครั้งแรก สิ่งต่างๆ ที่เราได้ปฏิบัติไปในภาคที่แล้วบางคนอาจไม่ทราบว่ามีผลสะท้อนเพียงไร สิ่งที่เราได้ทำไปแล้วเป็นการแสดงความกตัญญูต่อกตเวที ซึ่งเราผู้เป็นพุทธศาสนิกชนถือกันกว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุดอันหนึ่ง บทเพลงของโรงเรียนก็มีปรากฏอยู่ตอนหนึ่งว่า

“สำนักนี้จึงมีคตินิยม กตัญญูประจำฝังจิตให้ รู้รักษาติ ศาสนกษัตริย์เป็น
นักรไชย อีกรู้เสียสละได้ด้วยใจงาม...”

ในขณะที่เดียวกัน นอกจากเราจะได้แสดงถึงความกตัญญูต่อกตเวทีแล้ว เรายังได้แสดงถึงความพร้อมเพรียงของพวกเราให้ผู้อื่นเห็นอีกด้วย เช่นในงานบำเพ็ญพระราชกุศลเมื่อวันที่ ๒๕ เดือนก่อนนี้ ผู้ที่มาในงานนั้นพอใจในการปฏิบัติงานของพวกเรามาก นอกจากนั้นเมื่อเราไปเดินแถวถวายบังคมพระบรมรูปที่สวนลุมพินี ก็ได้รับคำชมเชยจากผู้พบเห็นโดยทั่วไป ทุกสิ่งทุกอย่างที่เราได้ปฏิบัติไปนั้นสมเกียรติของพวกเรา และของโรงเรียนทุกประการ ในงานแสดงศิลปหัตถกรรมและงานฉลองรัฐธรรมนูญ พวกเราก็ได้ไปแสดงความสามารถให้ประจักษ์แก่สายตาประชาชนทั่วไปในด้านการดนตรี และที่สำคัญกว่านั้นก็คือ พวกเราได้ไปเดินโต๊ะถวายต่อพระพักตร์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ณ พระที่นั่งอัมพรสถานเมื่อวันที่

๘ เดือนนี้ เนื่องในงานราชอุทยานสโมสรมหาในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา การปฏิบัติของเราในครั้งนั้น นอกจากจะเป็นการสนองพระมหากรุณาธิคุณแด่พระองค์ท่านแล้ว เรายังได้รับการศึกษาในสิ่งที่เรายังไม่เคยรู้เคยเห็นมาแต่ก่อนอีกด้วย และพวกเราได้รับคำชมเชยจากผู้ที่ไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทในวันนั้นไม่น้อยเลย

การมาอยู่ในวชิราวุธวิทยาลัยนี้ นักเรียนทุกคนได้รับเกียรติ ได้รับการศึกษา ได้ความรู้ตลอดจนได้รับการอบรมต่างๆ ของโรงเรียน ทั้งต้องฝ่าความลำบากและอุปสรรคต่างๆ ซึ่งเป็นการฝึใจบางคนอยู่บ้าง ทั้งนี้เธอจะต้องรู้ว่าโรงเรียนมิได้มุ่งเลี้ยงถึงเหตุการณ์ในปัจจุบันมากนัก เรามุ่งที่จะให้นักเรียนของเราได้รับประโยชน์ในภายหน้าจากการกระทำในปัจจุบัน ฉะนั้นเธอทำอะไรจะคิดเอาแต่ได้อย่างเดียวไม่ได้ ต้องมีเสียสละบ้างจึงจะได้ผลที่ต้องการดังที่ได้กระทำไปในงานวันที่ ๘ และในงานฉลองรัฐธรรมนูญที่ผ่านมาแล้วนี้เป็นต้น ขอให้นักเรียนจำไว้แต่เพียงสั้นๆ ง่ายๆ ว่า “เมื่อมีได้ก็ต้องมีเสีย” นี้คือข้อปฏิบัติของ “ผู้ดี”

เวลาโรงเรียนมีงานที่นักเรียนควรจะช่วยเหลือได้ ต้องช่วยโดยไม่ต้องให้ผู้ใหญ่มารอกปาก เพราะการช่วยเหลือโรงเรียนนั้น พวกเรามีจำนวนมากด้วยกัน เพียงแต่เข้าไปช่วยเหลือให้พร้อมเพรียงกันก็ได้ชื่อว่าเธอมีส่วนเป็นผู้ช่วยเหลือในกิจการของโรงเรียน การช่วยเหลือในกิจการเช่นนี้ นอกจากจะได้รับความรู้ใหม่ๆ ซึ่งเรายังไม่เคยรู้มาแต่ก่อนแล้ว ยังได้ความชำนาญชำนาญ ซึ่งจะนำประโยชน์อันใหญ่หลวงมาสู่ตัวในภายหน้าอีก แล้วในที่สุดผลที่ได้จากการกระทำนี้ก็ตกอยู่แก่ตัวเธอนั่นเอง

ในปลายเดือนมกราคม หรือต้นเดือนกุมภาพันธ์ที่จะถึงนี้ โรงเรียนจะมีงานเช่นดังที่เคยมีมาทุกปีคือ งานกรีฑาและงานแสดงศิลปหัตถกรรม และรับพระราชทานประกาศนียบัตร ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จมาพระราชทานและทอดพระเนตรด้วย ฉะนั้นนับแต่นี้ไปเราจะต้องรีบฝึกหัดการงานต่างๆ ไว้เรียบร้อย นักเรียนอย่าท้อถอยเพราะสิ่งที่เราต้องการมากที่สุด ก็คือความพร้อมเพรียง เรามีกิจการจะต้องฝึกซ้อมกันอีกหลายอย่างหลายประการ การแสดงใดๆ ที่เราได้เคย

แสดงมาแล้วในปีก่อนๆ จะนำมาแสดงในปีนี้อีกจะเป็นการไม่ดีไม่งาม เพราะเวลา
ล่วงมาหนึ่งปี น่าจะมีอะไรดีๆ แปลกๆ ใหม่ๆ เพิ่มเข้ามาอีก สำหรับการร้องเพลง
นั้นจะต้องมีการแสดงความสามารถเช่นกันจะต้องมีเพลงแปลกๆ มาแสดงให้มากๆ
เพราะฉะนั้นใครที่ได้รับมอบหมายหน้าที่ให้ไปทำธุระเกี่ยวกับการช่วยเหลืองานของ
โรงเรียนในหน้าที่ใด จงทำให้เต็มความสามารถ และทำให้พร้อมเพรียงกัน จงอย่า
ทลบทลึง เพื่อเกียรติของเราและเมื่อกิจการได้ผ่านไปเรียบร้อยแล้วผลดีที่ได้ก็ตก
เป็นสมบัติสำหรับตัวเธอเองนั่นแหละไม่ไปไหนหรอก

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันเสาร์ที่ ๒๓ มกราคม ๒๔๙๗

บันทึกโดย พิทยา ศรีวัลย์

คะแนนที่ส่งมาวันนี้เป็นครั้งสุดท้ายสำหรับบางชั้น ต่อไปก็คงไม่ได้ส่งพร้อมกันเช่นนี้อีก การทำอะไรขาดความตั้งใจอาจไม่สำเร็จ พวกที่จะต้องสอบในเร็ววันนี้ หากว่ามีได้ตั้งใจและพยายามมาก่อน เพิ่งมาเริ่มเรียนเมื่อสองสามอาทิตย์ที่แล้วมา อาจจะไม่ได้รับผลสมความปรารถนา

ความตั้งใจสำคัญมาก ถ้าขาดความตั้งใจความสำเร็จในผลที่ได้ก็ไม่ดี เมื่อตั้งใจดีแล้วแต่ไม่ปฏิบัติ ผลก็ไม่เกิดอีกเช่นกัน เมื่อตั้งใจแล้วต้องทำต้องพยายาม ต้องมีมานะ ดังสุภาษิตที่ว่า “ความตั้งใจอยู่ที่ไหน ความสำเร็จย่อมอยู่ที่นั่น” ตั้งใจเฉยๆ ไม่ได้ ต้องมีความมานะพากเพียรประกอบด้วย ทำอะไรทุกสิ่งทุกอย่างจะต้องฝ่าความลำบากเสมอไปไม่มากก็น้อย จะทำอะไรต้องมีการตระเตรียม เช่นเราจะรับประทานข้าว เราก็จะต้องหุงต้องคอยใส่ไฟ ถ้าไม่ใส่ไฟจนไฟดับก็ไม่สำเร็จและข้าวดิบ ต้องคอยคูกเพราะถ้าไฟแรงไปข้าวจะไหม้อีก นี่ก็แสดงให้เห็นได้ว่า จะทำอะไรต้องมีความตั้งใจ และต้องทำให้ดี ต้องฟันฝ่าอุปสรรค

ถุนี้ถึงเวลาชักกว่าแล้ว สองสังเกตดูซิว่า ว่าวทำไมจึงขึ้นได้ ว่าวจะขึ้นได้ต้องทวนลม เมื่อขึ้นแล้วต้องคอยชัก คอยสาวป่านผ่อนป่านให้สั้นหรือยาวเพื่อให้ว่าวทรงตัวอยู่ได้ ว่าวขึ้นได้ต้องทวนลม ถ้าตามลมจะไปไม่ได้แค่นั้น

ฉะนั้นการตั้งใจดี เราถือแต่เพียงตั้งใจเท่านั้นไม่ได้ จำเป็นต้องกระทำด้วยการจะทำให้เกิดผลสำเร็จนั้น ต้องทำให้เสร็จเป็นอย่างๆ ไป ทำทีเดียวนานๆ อย่าง

ผลสำเร็จย่อมจะไม่เกิดขึ้น และจะกลายเป็นจับจคไป

บางคนเรียนชั้นต่ำยังไม่ทันสำเร็จ ไปกวตวิชาเพื่อเรียนชั้นสูงต่อไป จะมีประโยชน์อะไร เมื่อการเรียนยังอ่อนอยู่ ต้องมานะพยายามก่อน นี่ยังไม่ทันไรจะกวตวิชาเสียแล้ว ถึงเธอตั้งใจดีก็ไม่สำเร็จ ต้องทำเป็นอย่างๆ ไป และต้องให้สำเร็จขั้นที่จำเป็นที่ต้องการเสียก่อนผลจึงจะเกิด เพราะฉะนั้นพวกเธอที่ตั้งใจดีหวังสอบไล่ได้ ต้องพยายามเรียน เพราะทุกคนต่างก็หวังที่จะเป็นใหญ่เป็นโต ร่ำรวยมีความสุขสบายต่อไปภายหน้า ฉะนั้นเมื่อยังเล็กอยู่ต้องเรียนต้องพยายามเพื่อนำไปสู่จุดประสงค์ ความมานะพยายามนี้ มิใช่ว่าจะคงที่เสมอไป มีการถอยและเข้มแข็งได้เหมือนกัน ถ้าความตั้งใจน้อย ความมานะก็ลดหย่อนลง ถ้ามีความตั้งใจเข้มแข็ง มานะก็กล้าแข็งขึ้น เมื่ออยากเป็นคนมีหน้ามีตาต้องมีความตั้งใจดี และต้องบากบั่นพยายาม อย่าท้อถอย อย่าจับปลาสองมือจะหลุดหมด

การดนตรีทางโรงเรียนพยายามส่งเสริมเพราะเธอหัดได้ก็เป็นประโยชน์แก่เธอเอง เมื่อเธอมีความสามารถเธออาจมีโอกาสเข้าเล่นในวงใหญ่ๆ มีชื่อเสียงได้ และเข้าสมาคมดีๆ สำเร็จ

การกีฬาาก็เหมือนกัน เมื่อมีความสามารถก็เข้ากับเขาได้เช่นกัน เช่น เมื่อสองสามวันนี้ นักเรียนของเราไปแข่งขันเทนนิสระหว่างโรงเรียน และได้รับเกียรติเป็นผู้ชนะเลิศ คนโน้นคนนั้นก็ถามว่าชื่ออะไร อยู่โรงเรียนไหน ถึงกับชวนให้เล่นด้วยก็มี นี่ก็เพราะความสามารถในทางกีฬานั้นเอง ชักจูงเป็นสื่อนำไปสู่สังคมชั้นสูงได้เป็นอย่างดี เรื่องเช่นนี้ทางโรงเรียนได้พยายามปลูกฝัง เพราะฉะนั้นเธอจงอย่าเบื่อหน่ายในเรื่องเหล่านี้ ต้องพร้อมเพรียงกัน ดนตรีวงใหญ่ๆ เล่นไม่ดีคนเดียวอาจทำให้เสียทั้งวงได้ สิ่งเหล่านี้ต้องเตรียมไว้ให้พร้อม ต้องพยายามทำ ได้กล่าวมาในตอนต้นแล้วว่าความตั้งใจอยู่ที่ไหน ความสำเร็จอยู่ที่นั่น เพราะฉะนั้น เธอต้องทำให้ดีให้คงที่สม่ำเสมอ อย่าจับจคอย่าทำหลายๆ อย่างพร้อมกัน จะไม่เกิดผลสำเร็จ การทำหลายๆ อย่างพร้อมกันนั้นถ้ามีกำลังพอ มีความคิดสูงแล้วก็พอจะทำได้ รอไว้ให้เธอมีความเข้มแข็งในทางสติปัญญาความคิดเสียก่อนแล้วจึงค่อยทำ แต่เวลานี้เธอยังทำไม่ได้

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๗

บันทึกโดย พิเชียร มุตตามระ

ผู้บังคับการอยากจะกล่าวซ้ำถึงเหตุการณ์ที่ล่วงมาแล้วเมื่อวันที่ ๗ เดือนนี้ การกรีธาของเราที่แล้วมามีผู้นิยมชมชอบมาก เหตุที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะเราได้มีการฝึกซ้อม และร่วมมือกันอย่างพร้อมเพรียงนั่นเอง สิ่งใดซึ่งเราหวังความสำเร็จ เราต้องมีการฝึกซ้อม ตระเตรียม และมีน้ำใจ พร้อมเพรียงกันจึงจะสำเร็จ การตระเตรียมนี้แหละมักเป็นการที่ทำให้พวกเขงเกิดความเบื่อหน่าย และก็เป็นกิจการที่เราต้องทำ หากไม่ทำเช่นนี้แล้วความสำเร็จจะเกิดขึ้นไม่ได้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานสุภาชิตไว้ว่า

“แม้หวังตั้งสงบ จงเตรียมรบให้พร้อมสรรพ
ศัตรูกล้ามาประจัญ จะอาจสู้ริบสูญ”

สุภาชิตที่พระราชทานไว้นี้กล่าวถึงการรบ ความจริงการรบนั้น ถ้าเราไม่ต้องการพ่ายแพ้สงครามเราต้องตระเตรียมตัวให้มีกำลังเข้มแข็ง มีการฝึกเพลงอาวุธ ผู้ใดจะมาย่ำยีเรา ได้เห็นการตระเตรียมพร้อมเพรียงเช่นนี้แล้วคงไม่กล้ามารังแกเราก็อาจปลอดภัยได้ แม้สุภาชิตที่พระราชทานไว้นี้ตรัสเรื่องรบ แต่กินความมาถึงงานปกติของเราเหมือนกัน เพราะจะทำการงานอันใดถ้าเราได้ฝึกซ้อมไว้อย่างพร้อมเพรียงแล้ว การงานย่อมสำเร็จไปด้วยดี งานวันนั้นมีอาจารย์ใหญ่ชาวต่าง

ประเทศของโรงเรียนแห่งหนึ่ง ได้กล่าวออกมาอย่างจริงใจว่า เขาได้มาอยู่ประเทศไทย ๒๕ ปีแล้ว ยังไม่เคยเห็นกิจการของโรงเรียนใดกระทำสำเร็จพร้อมเพรียงน่าดูดังเช่นโรงเรียนเราทำนี้เลย งานนี้ให้ความรู้แก่เขามาก เขาจะนำไปใช้กับโรงเรียนของเขาบ้าง กิจการในวันที่ ๘ นั้นเราได้ทำกิจการคล้ายๆ กันมาแล้ว มีหน้าซ้ำ เรายังมีโอกาสไปเห็นกิจการในพระราชฐานอีก ผลงานจึงเป็นเช่นนั้น สิ่งใดที่เราได้เห็นทำให้เกิดความรู้ และสิ่งใดที่เราได้ทำบ่อยครั้งก็ก่อให้เกิดความชำนาญ และกิจการที่เราได้เตรียมมามากก็เกิดความชำนาญยิ่งขึ้น แล้วความเคยชินก็ตามมา ความเคยชินและความชำนาญที่เราปฏิบัตินี้แหละ ทำให้เราเป็นผู้มีความแน่ใจและเกิดมีสง่าการใดที่เรากระทำด้วยความแน่ใจ ผลสำเร็จที่ได้รับคือเกียรติและความเป็นสง่าด้วยเหตุเหล่านี้โรงเรียนจึงได้อบรมสั่งสอนเธอ ให้พยายามทำตัวให้เคยชินในสิ่งที่ดี และพยายามหาโอกาสปฏิบัติให้มากๆ การที่เธอได้เข้าไปปฏิบัติงานในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาและงานฉลองปีใหม่ เป็นการอบรมพวกเธอ วันที่ ๘ ซึ่งมีคนชมว่า นักเรียนวิชาวุทธะเรียบร้อยและทำงานมีสง่ามาก ก็เนื่องมาจากผลของการอบรมนี้ เมื่อเธอได้เกียรติเช่นนี้จึงทำให้ครูอาจารย์พลอยปลื้มใจไปกับเธอด้วย อาจารย์และครูทุกคนไม่ต้องการสิ่งใดตอบแทนจากเธอ เมื่อสอนเธอแล้วและเธอทำตามคำสั่งสอน และทำได้เรียบร้อยมีผู้ยกย่องเธอ อาจารย์และครูก็ภูมิใจและดีใจนี้แหละคือการตอบแทนที่หวังจากเธอ

อีกประการหนึ่ง นี้ก็เกือบถึงเวลาสอบไล่แล้ว นักเรียนอย่าอนใจ รีบดูหนังสือเข้า การอย่างนี้อ่าต้องให้ตึกเตือนอะไรกันมากนัก เพราะถ้าเธอสำเร็จความดีจะเกิดกับเธอเอง เธอสอบไล่ได้ก็เป็นความเจริญก้าวหน้าของเธอต่อไป ทำไมคนเราต้องหาความรู้ ถ้าพูดกันตามปกติคนทุกชาติทุกภาษาเมื่อเปรียบกับสัตว์จะสู้สัตว์ไม่ได้ เช่น คนเราเดินได้เร็วเหมือนนกหรือมีกำลังเหมือนช้างหรือมีเขี้ยวเล็บที่จะต่อสู้กับเสือและสิงโตหรือเปล่า เราสู้ไม่ได้ทั้งนั้น แต่ทำไมเราจึงสามารถบังคับพวกนั้นให้ทำตามเราได้ก็เพราะความรู้ของเรา นกบินเร็วกว่าเราเดิน แต่เราสร้างเครื่องบินไว้บินแข่งกับมัน มันก็สู้ไม่ได้ เสือและสิงโตเรารู้มันไม่ได้ เราสร้างอาวุธสู้

มัน และใช้ความรู้บังคับมันให้ทำอะไรต่างๆ เช่น ให้เล่นละครเป็นต้น ส่วนข้างเราแข็งแรงสู้มันไม่ได้ก็จริง แต่เราได้คิดทำเครื่องจักรแทนกำลังเรา มันก็สู้เราไม่ได้ และความรู้ที่พวกเธอมีอยู่นี้แหละจะนำความเจริญมาสู่เธอ และเป็นประโยชน์แก่เธอเองภายนอก เป็นกำลังสำคัญในอันที่จะประกอบกิจการใดๆ ให้สำเร็จลุกลงไปด้วยดี ฉะนั้นจงตั้งใจเรียน จงพยายามหาความรู้ เพื่อความเจริญของเธอเอง

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๗ มีนาคม ๒๔๙๗

บันทึกโดย เจตน์ สวรรคทัต

วันนี้เป็นวันสุดท้ายของการเรียนในรอบปีนี้ และเป็นอาทิตย์สุดท้ายที่เราจะพูดกัน และอาจจะเป็นวันสุดท้ายสำหรับบางคนที่จะจากโรงเรียนนี้ไป พวกที่จะอยู่ต่อไปก็ควรจะจดจำไว้ปฏิบัติเมื่อเวลากลับมาเรียนในปีหน้า

เวลาเธอออกไปจากโรงเรียนแล้ว เธอจะอยู่คนเดียวไม่ได้ แม้เธอจะออกไปประกอบกิจการส่วนตัว เธอก็ต้องคบค้าสมาคมกับผู้อื่น เธอต้องทำตัวให้เข้ากับเขาได้ มีทางที่จะปฏิบัติได้หลายทาง ทางหนึ่งคือเมื่อเข้าไปอยู่ในที่ใดแล้ว อย่าไปเอาไรต์เอาเปรียบเขา ถ้าไปเอาเปรียบเขาเข้าแล้ว จะไม่มีใครคบค้าด้วย แต่ถ้าเราไม่เอาไรต์เอาเปรียบ ทำให้เขาเห็นเราเป็นคนใจคอกว้างขวาง เป็นคนนำคบค้า การปฏิบัติงานก็จะราบรื่น

เมื่อเธอออกจากโรงเรียนนี้ไปแล้ว ไปร่วมสังคมในสมาคมใด เธอต้องพบปะกับบุคคลหลายชั้น บางคนก็มีอายุสูงกว่าคราวปู่คราวพ่อ บางคนก็มีอายุไล่เลี่ยกัน บางคนก็มีฐานะสูงกว่า บางคนก็พอไปกับเราได้ ถ้าจะพบปะสนทนากับพวกเหล่านั้น เธอต้องวางตัวให้เหมาะสม เข้ากับผู้ที่จะคบค้าสมาคมด้วยได้ ถ้าผู้นั้นแก่คราวพ่อคราวปู่ เช่นนี้ เธอจะไปตีตัวเสมอโดยไม่เคารพฐานะของเขาบ้าง คงไม่มีใครอยากมาคบเธอเป็นแน่ แต่ถ้าเธอทำตัวให้รู้จักว่าเขาเป็นผู้ใหญ่ฐานะสูงกว่า วางตัวของเธอให้เหมาะสมกับฐานะของเธอแล้ว ก็น่ารักน่าเอ็นดู และถ้าเธอทำอะไรผิด เขาจะ

ได้สั่งสอนแนะนำให้ ถ้าจะไปทะเลสิ่งตั้งตั้งไม่รู้จักกาลเทศะแล้ว การสมาคมจะไม่ราบรื่น จะไม่มีใครอยากคบค้ากับเธอ ส่วนพวกกรุ่นราวคราวเดียวกันก็เช่นกัน ถ้าเธอเอาเปรียบเขา จะเอาแต่ได้ฝ่ายเดียว ไม่มีการเสียสละบ้างแล้ว ก็ไม่มีใครเขาอยากคบด้วย ดังนั้นการที่เธอจะคบเพื่อน จะเอาประโยชน์ของเธอทางเดียวไม่ได้ ต้องให้เขาได้ประโยชน์บ้าง การคบค้ากันจึงจะเจริญรุ่งเรือง

อีกประการหนึ่งสมมุติว่า สถานที่ซึ่งเราาร่วมเป็นสมาชิก ต้องมีการใช้จ่ายเสียเงินเป็นมูลค่าสัก ๑๐ บาท เธอต้องหวังผลเพียง ๑๐ บาท เป็นอย่างมาก เป็นการตอบแทน จะไปหวังเอาค่าตั้ง ๒๐-๓๐ บาท นั้นไม่ได้ บางคนเสียค่ากินอาหาร ๑๐ บาท แล้วหวังจะได้อาหารซึ่งมีค่าตั้ง ๓ เท่า ๔ เท่า เช่นนี้จะเป็นไปได้อย่างไรกัน แล้วใครเล่าจะมาคบค้ากับเธอในสโมสร ถ้าเสียเงินค่าอาหาร ๑๐ บาท เราก็จะได้อาหารซึ่งมีค่าอาหาร ๑๐ บาท เป็นอย่างสูง จะไปเอาเกินกว่าไม่ได้ เพราะสโมสรก็ต้องใช้จ่ายเหมือนกัน เพราะฉะนั้นจึงอย่าทำตนเป็นคนรู้มากเอาเปรียบถึงเธอจะไปอยู่ที่ไหนๆ ก็ตาม แม้สถานศึกษาที่เธอจะไปศึกษาต่อก็เช่นเดียวกัน การที่เราจะไปเข้าในสมาคมใด ต้องพยายามนึกถึงข้อเหล่านี้ อย่างนึกถึงตัวเอง อย่าเอาไรต์เอาเปรียบ อย่างรู้มาก การวางตัวเป็นของสำคัญนัก

การเข้าร่วมสังคมนั้น ต้องทำตัวให้เข้ากับผู้อื่นให้ได้ การที่จะเข้ากับเขาให้ได้ นั้น การสนทนาก็อีกทางหนึ่งที่จะเป็นสื่อชักจูงเธอไปได้ การสนทนาให้ถูกคอกัน จะต้องรู้จักใจคอของผู้ที่เธอสนทนาด้วย และต้องแสดงให้เขาเห็นว่าเธอเป็นคนรอบรู้บ้างเหมือนกัน สมมุติว่าเราจะคุยกับเขา เธอจะเอาแต่เรื่องที่เธอถนัดข้างเดียวไปคุยกับเขา เขาก็ไม่รู้รู้สึกสนุก เพราะฉะนั้น เราต้องเป็นคนรอบรู้ในเรื่องที่จะคุยกับเขาให้มาก อย่างการคุยต้องลองดูก่อนว่าพูดกับเขาทางนี้เขาสนใจหรือไม่ ถ้าเขาไม่สนใจจงพยายามหาทางพูดใหม่จนให้เขาเกิดความสนใจ จึงจะไปด้วยกันได้ แต่ถ้าเราเป็นคนถามคำตอบคำ จะไม่มีใครอยากคุยด้วย สมมุติเธอชอบถ่ายรูปเธอคุยแต่เรื่องถ่ายรูปทางเดียว ถ้าเขาไม่ชอบก็คุยกันไม่ได้นาน ต้องพยายามหาเรื่องพูดให้เกิดความสนใจด้วยกันทั้งสองฝ่ายจึงจะไปด้วยกันดี ด้วยเหตุเหล่านี้โรงเรียน

จึงได้เตรียมพวกเธอให้มีความรู้ในการเข้าสังคม ให้มีความรู้ในการเล่นกีฬา การดนตรี ซึ่งจะเป็นทางนำไปเข้ากับเขาได้ ถ้าเธอเล่นกีฬาเก่ง ก็มีผู้อยากจะมาเล่นกับเธอ และอาจทำให้เธอมีหน้ามีตาขึ้น ด้วยเหตุนี้แหละโรงเรียนจึงได้จัดให้พวกเธอได้เล่นกีฬาทุกอย่าง มีทั้งกีฬาที่หนักและกีฬาที่เบา กีฬาสังคม กีฬาเล่นกันเป็นพวก ดังนั้นเป็นต้น ใครถนัดทางไหนก็เล่นทางนั้น และควรทำให้ตัวเองให้เข้ากับเขาได้ทุกอย่าง

การดนตรีก็เหมือนกัน นับว่าสำคัญที่สุด เมื่อเธอเข้าไปอยู่ที่ไหนไปร่วมเล่นกับเขาได้ จะทำให้มิตรภาพแน่นแฟ้นขึ้น การดนตรีตามโรงเรียนเมืองนอก เขาให้ผู้เล่นหาเครื่องมือดนตรีมาเองทุกคน แต่ทางโรงเรียนเราเห็นว่าเครื่องดนตรีชิ้นหนึ่งมีราคาแพง ดังนั้นโรงเรียนจึงซื้อให้ บางคนไม่เห็นใจโรงเรียนบ้าง ๒ วัน ๓ วัน เบิกลิ้นปีครั้งหนึ่ง ลิ้นปีเซนโอบ และบาสซูน ตามท้องตลาดราคาตั้งอันละ ๕ บาท ถ้าเบิกกันอย่างนี้ก็แยซี ดังนั้น ให้นักเรียนรู้จักใช้แล้วรักษาให้ดี อย่าให้ชำรุดได้ต่อไปเธอจะต้องหาเครื่องประกอบการดนตรีเหล่านี้เอง เพราะการดนตรีเป็นการศึกษาของเธอทางหนึ่ง การศึกษาหาความรู้ เธอต้องหาหนังสือและเครื่องใช้ในการเรียนเอง การดนตรีก็เช่นกัน เธอต้องหาเครื่องอุปกรณ์เองเหมือนกัน มิฉะนั้นเธอจะไม่รู้ค่าของเงิน ในเมื่อเธอได้เปล่าอย่างเวลานี้

เท่าที่พูดมานี้ถ้านักเรียนปฏิบัติได้ ความเจริญก็จะมีแก่ตัวเธอเอง

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๔๙๗

บันทึกโดย วีระ สุวรรณชาติ

วันนี้เป็นวันอาทิตย์แรกของปีการศึกษา ซึ่งเรามาพร้อมสวดมนต์ทำวัตรพร้อมกัน การเริ่มต้นเป็นของสำคัญเพราะเมื่อเริ่มต้นดีแล้ว คราวต่อไปก็จะเจริญขึ้นตามลำดับ ผู้ที่เข้าใหม่ต้องพยายามทำตัวให้เข้ากับกับกิจการของโรงเรียน บางคนยังไม่เคยอยู่โรงเรียนกินนอน ซึ่งมีระเบียบเช่นนี้ เธอคงรู้สึกขลุกขลักบ้าง เพราะว่า จะทำอะไรตามชอบใจไม่ได้ เช่นเวลานอน เธออยู่บ้านนอนดึกๆ ได้ อยู่ที่นี้เธอทำเช่นนั้นไม่ได้เพราะถ้าเธอขึ้นไปนอนเวลาที่คนอื่นเขานอนแล้วจะทำให้เขารำคาญ ดังนั้น เธอจึงต้องขึ้นไปนอนพร้อมกันตามเวลา

การที่มาอยู่ร่วมกันมากๆ เช่นนี้ เธอจะต้องทำตัวและปฏิบัติกิจการต่างๆ ให้เหมาะสมกับอยู่ในหมู่ในคณะ เธอต้องรู้ว่าส่วนมากเขาไม่ชอบอะไร เมื่อรู้จุดแล้ว แม้ไม่สะดวกก็ต้องทำ เวลาเธออยู่บ้าน เธอไม่ได้อยู่ร่วมกันมากเช่นนี้ เธอทำอะไรทำได้ สิ่งที่ทำมาแล้วจะมาใช้ที่นี่ไม่ได้ นอกจากเคยชินมาแล้วสะดวกกับคนหมู่มาก เป็นคนโกรธง่ายต้องปรับปรุงตัวให้ใจเย็น ถ้าเธอเป็นคนใจน้อยก็ต้องทำใจให้เข้มแข็ง จึงจะเข้ากับเขาได้

นักเรียนใหม่ๆ ควรจะทราบไว้ด้วยว่า โรงเรียนของเราไม่เหมือนกับโรงเรียนอื่น เรามีระเบียบปฏิบัติของเราต่างกับเขา ให้ทั้งการศึกษาและความรู้ ผู้ที่มีความรู้คืออย่างเดียวถ้าการศึกษาไม่ดีก็ไปไม่รอด หรือคนที่มีการศึกษาดีถ้าความรู้ไม่ดีก็ไป

ไม่รอดเหมือนกัน แต่บางคนอาจจะมีทั้งความรู้ดีและการศึกษาดีก็ได้ ถ้าเช่นนั้น นับว่าเป็นของดีมากที่สุดทีเดียว ที่นี้เราต้องการให้นักเรียนทุกคนมีความรู้ดีและการศึกษาดี เพราะฉะนั้นจึงต้องให้นักเรียนทำกิจการต่างๆ ซึ่งไม่เหมือนกับที่อื่น เมื่อเธอเติบโตไปภายหน้าเธอจะได้ไปทำหน้าที่ควบคุมบังคับบัญชาคนได้สะดวก เราพยายามอบรมเธอเป็นขั้นๆ ให้อ่านรู้ฐานะของเธอมีอยู่แค่ไหนก็เอาแค่นั้น เพื่อตัดให้เธอวางตัวได้ถูกต้องตามกาลเทศะ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เคยมีพระราชดำริว่า คนทุกคนที่จะเอาดีต่อไปข้างหน้าต้องมีการศึกษาดี พระองค์จึงทรงสร้างโรงเรียนนี้ขึ้น เพราะโรงเรียนอื่นมีระเบียบปฏิบัติไม่ตรงกับพระราชประสงค์หลายประการ การที่พระองค์ทรงสร้างโรงเรียนนี้ขึ้น มีเหตุผลซึ่งสำคัญอีกคือว่า ตามประเพณีของไทยเรา เมื่อพระเจ้าแผ่นดินเสด็จขึ้นทรงราชย์ใหม่ๆ จะต้องสร้างวัดขึ้นวัดหนึ่ง ให้เป็นสถานศึกษา และเป็นอนุสรณ์ของรัชกาล พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริว่า การศึกษาจะอยู่ตามวัดเรื่อยไปดังเช่นสมัยก่อนไม่ได้แล้ว จะต้องให้การศึกษากว้างขวางขึ้น จะได้ทัดเทียมกับประเทศอื่นๆ ด้วยเหตุนี้พระองค์จึงทรงสร้างวชิราวุธวิทยาลัยขึ้นเพื่อจุดประสงค์สองประการคือ

๑. ให้เป็นสถานศึกษาแทนสร้างวัดตามโบราณราชประเพณี
๒. เพื่อใช้เป็นสถานที่ให้การศึกษาก็ถูกต้องตามพระบรมราโชบายของพระองค์

โรงเรียนของเรามีประวัติต่างกับโรงเรียนอื่นๆ เพราะสร้างขึ้นโดยพระราชศรัทธาของพระเจ้าแผ่นดินไทยและด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ ไม่มีโรงเรียนใดในประเทศไทยที่มีประวัติอย่างนี้ ถ้าพระองค์จะนำพระราชทรัพย์นั้นไปบำรุงความสุขส่วนพระองค์ก็ย่อมทำได้ แต่ที่พระองค์ทำเช่นนี้เพราะพระองค์มีพระราชประสงค์ที่จะให้ประชาชนเป็นพลเมืองดีมีการศึกษาจึงทรงสละความสุขความสำราญส่วนพระองค์เสีย แล้วเอาเงินจำนวนนั้นมาสร้างโรงเรียนนี้ขึ้น เพราะฉะนั้นพวกเธอที่มาอยู่ที่นี้ต้องสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณให้จงหนัก และกระทำตามพระ

ราชประสงค์ของพระองค์ เพื่อแสดงความกตัญญูกตเวทีและเพื่อความเจริญของตัวเอง

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างโรงเรียนนี้ขึ้นแล้ว พระราชทานพระบรมราโชบายไว้ให้อบรมนักเรียน ๓ ประการคือ

๑. อบรมพวกเธอให้มีศาสนา
๒. ให้พวกเธอเป็นผู้ดี
๓. ให้บังเกิดสติปัญญาเฉลียวฉลาดแก่พวกเธอ

เพราะฉะนั้นการที่เธอมาอยู่ที่นี่ ต้องพยายามกระทำตัวของเธอให้เป็นผู้ดี การที่เป็นผู้ดีนั้นไม่ใช่เป็นดังที่คนบางคนเข้าใจ คือว่าเป็นผู้ดีแล้วทำอะไรไม่ได้ เทียวขึ้นนิ้วให้คนอื่นทำให้ คนเช่นนั้นเป็นคนทอหีบหยั่งจับจด เราไม่เรียกว่าผู้ดีดอก อีกประการหนึ่งบางคนมักเข้าใจว่า ลูกผู้มีอิทธิพลหรือเป็นบุตรหลานผู้มีทรัพย์สมบัติ มั่งคั่งแล้วเป็นผู้ดีนั้นก็ไม่ได้ถูกอีก คนจะเป็นผู้ดีได้ต้องเป็นผู้มีความประพฤติดี ต้องเป็นคนที่ต้องสู้ฝ่าฟันอุปสรรค อดทนต่อความลำบาก ต้องกล้าหาญและมี ความกตัญญูกตเวที อะไรซึ่งเป็นการทุจริต ผู้ดีก็ไม่ทำ อะไรซึ่งไม่สุภาพ ผู้ดีก็ไม่ทำ ดังนี้ เป็นต้น

นักเรียนทุกคนยังไม่เคยประสบชีวิตโดยลำพัง ขณะนี้เธอยังอยู่กับคุณพ่อ คุณแม่เธอจึงยังไม่รู้สึก เธอจะต้องการอะไรคุณพ่อคุณแม่ก็ตามใจเธอ เมื่อเธอโตขึ้น เธอจะลำบาก เธอจะต้องกระทำตัวให้เหมาะที่จะต่อสู้กับความลำบาก เพราะคุณพ่อ คุณแม่ไม่อยู่คอยดูแลเธอได้ตลอดไป ถ้าเพื่อทรัพย์สมบัติที่มีอยู่แล้วเธอไม่รู้จักรักษา ก็หมดไป ในเมื่อไม่รู้จักหามาเพิ่มเติมได้ ดังนั้นโรงเรียนจึงพยายามอบรมเธอให้ ฝ่าฟันกับความลำบาก ให้รู้จักต่อสู้เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับเธอต่อไปในภายหน้า

ในเรื่องอาหารการกินเธอนึกว่าเธอจะได้รับประทานเช่นตามเหล่าหรือที่บ้านนั้นไม่ได้ โรงเรียนให้เธอรับประทานอาหารที่เป็นประโยชน์แก่ร่างกาย และมีรสรับประทานได้ อาหารอย่างตามเหล่านั้นเป็นของฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น เมื่อเธอ จะรับประทานเป็นครั้งคราวในเวลาโรงเรียนหยุดก็ไม่เป็นไร แต่จะรับประทานเรื่อย

ไปก็ไม่ดี เวลานี้เธอกำลังรับการอบรม อาหารเป็นส่วนหนึ่งของการอบรม

บัดนี้เธอเข้ามาเป็นลูกศิษย์แล้ว เราจะต้องฝึกหัดให้เธอเป็นคนกล้าหาญ กล้าสู้ และรู้จักประสานงาน โรงเรียนจึงให้เธอเล่นกีฬาหนักๆ มีการต่อสู้การเสียสละ เช่น การเล่นรักบี้ และกีฬาอื่นๆ เพื่อบำรุงจิตใจเธอ ให้เข้มแข็ง เราให้เธอเรียนดนตรีเพื่อจิตใจเธอจะได้ผ่อนคลายผ่อนคลายเป็นธรรมดา ถึงคราวกลั๊กก็กล้า ถึงคราวสุภาพก็สุภาพ การเรียนดนตรีเชื่อว่าจะทำให้จิตใจอ่อนโยนอย่างเดียว ยังทำให้จิตใจเธอกกล้าหาญ อีกด้วย เวลาสงคราม พวกทหารสก็อตได้ชื่อว่าเป็นทหารที่กล้าหาญ เวลาเข้า ประจัญบานที่ไร ถ้ามีเวลามักจะรอให้ปืนมาพร้อมเสียก่อน พอปืนบรรเลงทหารจึงเข้า ประจัญบาน เวลาประจัญบานปีกก็เป่าเรื่อยไป ด้วยความกล้าหาญ แม้จะถูกยิงตาย ไปด้วย ดังนั้นจึงเห็นว่าดนตรีทำให้เราเป็นผู้ติดตามหลักของเราได้เหมือนกัน สำหรับ นักเรียนใหม่เธออยู่ที่นี้อยู่เป็นคณะๆ อยู่ก้ำก๋ายกัน อยู่แต่ในคณะของตัวเอง เมื่อมี กิจธุระจะเข้าไปหาเพื่อนที่คณะอื่นก็ต้องขออนุญาตผู้กำกับคณะเสียก่อน เราอยู่ที่นี้ ต้องสุภาพต้องมีสัมมาคารวะเคารพต่อผู้หลักผู้ใหญ่ เพราะฉะนั้นเวลาผ่านครูบา อาจารย์ต้องทำความเคารพเพื่อให้เคยชิน และเพื่อแสดงว่าเราเป็นคนมีคารวะ ถ้าเห็นผู้ใหญ่แล้วพยายามจะหลบหลีกเลี่ยงไปเป็นของไม่ดีอย่าทำเช่นนั้น การทำ เช่นนั้นนอกจากแสดงความเป็นแล้ว ยังทำให้ผู้ใหญ่เห็นว่าเธอคงทำอะไรผิดไว้จึงไม่ กล้าสู้หน้า เพราะฉะนั้นเวลาเห็นครูบาอาจารย์ ต้องทำตัวให้เป็นผู้มีสัมมาคารวะ อย่างหลบหลีกเลี่ยง

ต่อไปนี้เราจะได้สวดมงคลสูตรคาถา เพื่อขออำนาจพระพุทธรูปให้ช่วย ค้ำครองปกป้องรักษาพวกเธอ ให้เธอได้อยู่เย็นเป็นสุขตลอดเวลาที่ได้อยู่ในโรงเรียนนี้

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๔๙๗

บันทึกโดย ทวีวัฒน์ พริ้งพวงแก้ว

พระบรมราโชบายของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงสร้างโรงเรียนนี้ขึ้นก็เพื่อให้มีหลักปฏิบัติตามพระราชประสงค์ของพระองค์ พระราชประสงค์อย่างหนึ่งของพระองค์ก็คือ อบรมพวกเธอทั้งหลายให้เป็นผู้ดี เราทราบกันดีแล้วว่า ผู้ดีนั้นไม่ใช่มาจากพวกที่มีตระกูลสูงหรือพวกที่มั่งมีเงินทอง ผู้ดีนั้นหมายถึงผู้ที่มีความประพฤติดี ความประพฤติของผู้ดีมีหลายประการ วันนี้จะเล่าให้ฟังพอเป็นเค้าบ้าง

ผู้ดีต้องเป็นผู้ที่มีความสัจย์ ทำไมเธอถึงต้องมีความสัจย์ เพราะถ้าไม่มีความสัจย์ทำอะไรไม่แน่นอนจริงจัง จะไปทำอะไรกับใครเขาย่อมไม่ไว้ใจเธอ และถ้าเธอเป็นคนเหลวไหล เขากลัวว่าเธอจะไปทำกิจการของเขาเสียหายไป เพราะฉะนั้นเธอจึงจำเป็นต้องมีความสัจย์จึงจะเป็นผู้ดีได้ ความสัจย์นั้นเป็นประโยชน์มาก เช่น เธอจะทำมาหากินแต่ไม่มีทุนรอนมากพอจะทำงานใหญ่โตได้ หรือเธอจะทำการค้าขาย แต่ไม่มีเงินพอจะลงทุน ถ้าเธอเป็นคนมีความสัจย์ ไปติดต่อกับร้านใหญ่ๆ แสดงให้เขาเชื่อว่าเธอมีความสัจย์ เขาก็ไว้ใจเธอให้เอาของมาทำการค้าขายก่อน โดยยังไม่ต้องให้เงิน เมื่อซื้อขายได้กำไรที่ละเล็กละน้อย รวมกันหลายๆ ครั้งก็อาจตั้งตัวได้ นี่แสดงให้เห็นว่าการมีความสัจย์นั้นเป็นประโยชน์แก่เธอเอง ทำให้มีความเจริญ แม้ไม่ทำการค้าขายจะทำราชการก็ต้องทำตนให้เป็นผู้ซื่อสัตย์ ต่อหน้า

ทำอะไรลับหลังทำอย่างนั้น หัวหน้างานมอบหมายอะไรให้ทำ และทำสำเร็จตามจุดประสงค์หลายครั้งเข้า ความดีความชอบจะเกิดขึ้นแก่ตัวเธอ ทำให้เธอได้เป็นใหญ่เป็นโตต่อไปในภายหน้า ประโยชน์ของการมีความสัตย์ซื่อตรงเป็นได้ถึงฉะนี้ ถ้าเธอเป็นคนไม่มีความสัตย์ซื่อ ไปติดต่อกับใครแล้วไม่รักษาความสัตย์ซื่อกระทำการทุจริตแก่เขา ความล้มจมจะมาสู่ตัวเธอเอง หรือเธอจะไปนัดพบกับใครไว้ พอถึงเวลากลับไม่ไป ทำให้เขาต้องไปคอย และทำให้เขาต้องเสียเวลาสำหรับกิจการอื่นอีกด้วย เขาก็เห็นได้ว่าเธอเป็นคนไม่มีความสัตย์ซื่อและเลิกคบหาสมาคมกับเธอ เวลานี้ แม้เธอจะเป็นนักเรียนอยู่ ก็ควรที่จะหัดเป็นผู้มีความสัตย์ซื่อตรงไว้ เช่น เวลาติวเรื่องเรียนเธอควรจะไปอยู่ในห้องเรียนแล้ว ถ้าเธอไม่มีความซื่อตรงแม้แต่ทำตามใจตัวเอง ความไม่ดีก็จะเกิดขึ้นแก่เธอเอง ยกตัวอย่างง่ายๆ เวลาครูเริ่มสอนวิชาใหม่ซึ่งเธอควรจะไปเรียนตั้งแต่ต้น แต่เธอเกิดไปไม่ทันตั้ง ๑๐ นาที ๕ นาที จะทำให้เธอไม่รู้เรื่องและไม่เข้าใจวิชานั้น พอไม่เข้าใจวันละเล็กละน้อย นานๆ เข้าก็จะกลายเป็นดินพอกหางหมู ทำให้เธอเรียนไม่รู้เรื่อง ถ้าเธอต้องการเป็นคนซื่อสัตย์ต้องซื่อสัตย์ต่อทุกสิ่ง ทั้งในการปฏิบัติ ความประพฤติและเวลา ระหว่างที่เป็นนักเรียนอยู่ เธอทำตนเป็นคนซื่อสัตย์ ความซื่อสัตย์ก็จะเป็นนิสัยติดตัวเธอ ถ้าเธอปล่อยให้เธอเป็นคนทำอะไรตามใจตนเองจะไม่ได้ ความเจริญจะไม่มาสู่ตัวเธอ เช่น โรงเรียนนัดพร้อมเวลา ๑๕.๐๐ น. พอถึงเวลาควรจะไปพร้อมกันแล้ว ไม่ต้องมาคอยตามกัน รอกัน การกระทำเช่นนั้นเป็นสิ่งที่ผู้ดีไม่ควรทำ

ผู้ดีนอกจากจะมีความซื่อสัตย์แล้ว ต้องมีความอดทน ใจคอเข้มแข็ง กล้าต่อสู้กับความลำบากทั้งหลาย ถ้าเธอประสบความลำบาก แม้แต่นั่งบน ยอมแพ้ต่อความลำบากนั้นง่ายๆ ใจคอเช่นนี้ไม่ใช่ผู้ดี ผู้ดีเมื่อประสบความลำบากแล้ว ต้องนำมาคิดว่า ลำบากนั้นเกิดขึ้นจากอะไร เมื่อทราบสาเหตุแล้ว ก็หาทางแก้ไข เช่น เวลาเธอเป็นนักเรียนใหม่เข้ามาอยู่ในคณะยังไม่รู้จักใครยังเข้ากับใครไม่ได้ ทำประดักประเดิดอยู่เช่นนั้น ก็ไม่มีความสุข เราต้องพิจารณาว่าทำไมคนอื่นเขาเข้ากันได้แต่เธอเข้ากับเขาไม่ได้ เธอต้องคิดหาทางแก้ไข ไม่ใช่ว่ามานั่งบ่นว่าลำบากและไม่มีความสุข

เมื่อค้นหาสาเหตุพบว่าเธอเข้ากับเขาไม่ได้เพราะว่าเธอเป็นคนโกรธง่าย ใจน้อย เธอก็ควรแก้ไขเสีย เพราะการมาอยู่ที่นี่ต้องการการศึกษาและการอบรมที่ดี เมื่อไม่มีความสุขแล้วไม่คิดแก้ การมาอยู่ที่นี่จะไม่ได้ประโยชน์อะไร ดังนั้นจึงต้องพยายามแก้ไขตัวเองเสมอ แต่ก่อนเธอเป็นคนเอาเปรียบ รู้มาก เหนียวแน่น เมื่อมาอยู่ในที่นี้ควรแก้ไขตัวเองใหม่ ทำตัวให้เป็นคนมีใจกว้างขวาง ก็จะมีเพื่อนฝูงมาก ถ้าเธอเป็นคนไม่ตรงต่อเวลา และขี้บงคับ มักเข้ากับคนอื่นไม่ได้ เพราะเขารังเกียจว่าจะไปทำให้คณะเขาเสียชื่อ เมื่อเป็นเช่นนี้เธอก็ควรจะแก้นิสัยเสียใหม่ ในโลกนี้จะให้ไม่มีความลำบากเสียเลยนั้นไม่ได้ ถึงเธอจะไม่ไปหามันมันก็จะมาหาเธอเอง ถ้าเธอไม่ปรับปรุงตัวให้พร้อมที่จะฝ่าฟันอุปสรรคและต่อสู้ความลำบาก เธอจะเอาตัวรอดไม่ได้ เช่น อยู่ดีๆ เกิดมีอุทกภัยหรือวาทภัยขึ้น ทรัพย์สินสมบัติบ้านเรือนเสียหายมากมาย เหตุการณ์เช่นนี้ไม่มีใครห้ามได้ เธอจึงต้องเตรียมตัวไว้ให้พร้อมเสมอที่จะพจญกับความลำบากเหล่านี้ นอกจากนี้การเตรียมตัวไว้ต่อสู้กับความลำบากเหล่านี้ยังทำให้เราเป็นคนมีจิตใจเข้มแข็ง กล้าหาญ และมีความเจริญต่อไปในภายหน้า ฉะนั้นผู้ดีต้องมีความซื่อสัตย์ อดทน เมื่อเธอมีความอดทน ความมานะพากเพียรก็จะตามมา ถ้าเธอไม่อดทน มัวแต่ย่อท้อยอมแพ้ง่ายๆ ความมานะจะไม่เกิดขึ้น เธอต้องมานะกัดฟันต่อสู้ ความลำบากต่างๆ จะรอให้ความสุขมาหาเองโดยไม่พึ่งอะไรเลยนั้นไม่ได้ นักเรียนใหม่ที่เข้ามารับการศึกษาต้องมานะอดทน ต่อสู้กับความลำบากให้ได้ ต้องทำให้ตัวเป็นคนมีใจกว้างขวาง ไม่โกรธง่าย จึงจะเข้ากับคนอื่นได้ ข้ออบรมต่างๆ ของโรงเรียนจะฝึกให้เธอเป็นผู้ดีต่อไป

ดังนั้นผู้ดีจึงต้องมีความซื่อสัตย์ ซื่อตรงต่อระเบียบข้อบังคับ อดทน ไม่โกรธง่าย มีมานะ วันนี้จะพูดแต่เพียงนี้ก่อน วันหลังค่อยพูดข้ออื่นต่อไป

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๔๙๗

บันทึกโดย *ประมวล มหาวังษ์*

คะแนนของเธอที่ส่งมานี้ แสดงให้รู้ว่าเธอมีความรู้เท่าไรในการที่เธอมาอยู่ในวชิราวุธวิทยาลัย แต่ทว่าถ้าเธอมีความรู้เพียงอย่างเดียวไม่พอ สำหรับลูกวชิราวุธนอกจากความรู้ แล้วเธอจะต้องเป็นผู้ดีด้วย การเป็นผู้ดีไม่ได้มาจากการมีตระกูลสูง หรือมีเงินทองมากมายอย่างไร การเป็นผู้ดีของลูกวชิราวุธ คือเธอจะต้องมีความประพฤติดี ต้องมีกิจกรรมมาแสดงให้เห็นการเป็นผู้ดีของเธอด้วย กิจกรรมมาแสดงดีต้องแสดงให้เหมาะสมแก่สถานที่และโอกาส เช่นมานั่งในห้องประชุมซึ่งมีคนรวมอยู่ด้วยกันมากๆ เช่นนี้ ถ้าเธอตะโกนหรือทำเสียงอึกทึก ก็จะกลายเป็นเด็กเลี่ยนควายไม่ใช่นักเรียนวชิราวุธ การทำอะไรถ้าทำไม่ถูกกาลเทศะก็กลายเป็นไม่ดี ฉะนั้นจะทำอะไรต้องทำให้เหมาะสมแก่สถานที่และโอกาส

อีกประการหนึ่งกิจการอะไรที่จะบังเกิดผลสำเร็จจะต้องมีการเตรียมให้พร้อม ยิ่งเป็นกิจการของโรงเรียนด้วยแล้ว ทุกคนต้องมีส่วนร่วมกันเตรียมช่วยกันคนละไม้คนละมือ กิจการอันนั้นจึงจะเจริญ ถึงตัวเธอจะเล็กถ้าเธอมีความพร้อมเพรียงกัน รวมแรงรวมกำลังกันกิจการนั้นอาจจะสำเร็จ ถ้าผู้ใดเห็นแก่ตัวจะเอาเด่นแต่ผู้เดียวไม่รวมกับใคร ผลสำเร็จอาจไม่เป็นดังปรารถนา ดูการกีฬาของเราซิ ทุกครั้งที่เราลงสนาม ครั้งใดมีผู้เล่นบางคน เห็นแก่ตัวจะเอาเด่นคนเดียวแล้ววันนั้นเป็นอันว่าไม่ประสบผลสมหวัง หากจะประสบบ้างก็กระต่อนกระแท่นเต็มที

ถ้าหากวันใดเรารวมกำลังกัน เรารู้จักรวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน ถึงตัวเราจะเล็ก เราก็ประสบความสำเร็จอันพึงปรารถนาได้บ่อยๆ

การอะไรต่างๆ ที่โรงเรียนทำ เธอจะเป็นผู้ทำหรือไม่ก็ตาม เมื่อเธอรู้ว่าเป็นกิจการของโรงเรียนแล้ว เธอจะต้องร่วมใจ ร่วมแรง ร่วมคิด จึงจะเกิดผลสำเร็จได้ เช่นคราวที่แล้วโรงเรียนให้นักเรียนผู้ใหญ่ไปเที่ยวต่างจังหวัด จุดประสงค์ที่ให้ไปก็เพื่อจะให้ได้รับความรู้รอบตัวคือ เรียนประวัติศาสตร์บ้าง ภูมิศาสตร์บ้าง วิทยาศาสตร์บ้าง ถ่ายภาพบ้าง และหาความบันเทิงบ้าง ดังนี้ เป็นต้น

กิจการครั้งนั้นมอบให้สมาคมถ่ายรูปเป็นผู้จัด ที่ให้กระทำเช่นนั้นเพื่อให้รู้จักการจัดการและเตรียมการ ในเมื่อมีผู้ร่วมกันไปมาก กิจการเช่นนั้นถึงสมาคมถ่ายรูปเป็นผู้จัดทำก็จริง แต่เป็นกิจการของโรงเรียน การมอบให้สมาคมนั้นทำก็เพื่อให้หาความรู้ ดังนั้นเมื่อเป็นกิจการของโรงเรียนแล้ว ทุกคนต้องมีส่วนร่วมด้วยไม่มากก็น้อย จะวางตัวว่าไม่ใช่หน้าที่ ไม่ช่วยเหลืออะไรเลยละก็ใช้ไม่ได้

การไปครั้งนี้นักเรียนถ่ายรูปกันมาก การที่ไปถ่ายรูปมาแล้ว นักเรียนต้องมาแสดงอวดกัน ไม่ต้องมุ่งหวังว่าจะได้รางวัลหรือไม่ การที่เธอนำรูปมาแสดงอวดกันเช่นนี้ ได้ชื่อว่าได้มีส่วนร่วมในกิจการของโรงเรียน ฉะนั้นใครถ่ายภาพได้มากน้อยเพียงไร ควรพิมพ์มาอวดให้เห็นทั่วกันตามควร อย่าเก็บไว้ดูคนเดียว จงแสดงความพร้อมเพรียงและร่วมมือกันในงานนี้ให้ปรากฏตามหน้าที่ของลูกกวชิราวุธฯ จึงจะเกิดผลสำเร็จ รูปที่ส่งมานี้ถ้าดีพอเราก็จะได้ถวายให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทอดพระเนตร เวลาเสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานประกาศนียบัตรและรางวัล เราเริ่มการแต่เนิ่นๆ จะได้มีเวลาเตรียมการ กิจการจึงจะเรียบร้อยดี

การหยุดตอนนี้ เธอมีเวลาคิดและในวันหยุดนี้ควรจะพิจารณาว่า ยังขาดเหลืออะไรอีกที่จะทำให้ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ในการถ่ายภาพ ให้บอกมา จะได้ให้ความช่วยเหลือตามควร คณะกรรมการถ่ายรูป ได้ไปขอเครื่องอุปกรณ์ถ่ายรูป ผู้บังคับการก็ให้ไปทุกอย่างที่เห็นสมควร เพื่อจะได้ปลุกฝังความรู้ทางวิทยาศาสตร์ให้เกิดแก่พวกเธอ และในเรื่องภาพที่เธอไปทำการถ่ายนั้นขอให้ส่ง

มากู้กันเพื่อจะได้พิจารณาว่า การที่ให้พวกเธอไปนั้น ได้ผลดีเต็มที่หรือได้มากน้อย ประการใด และเราควรจะทำอย่างไรในโอกาสต่อไป การตระเตรียมคราวที่แล้วนี้ เปิดโอกาสให้สมาคมถ่ายรูปเป็นผู้จัดการเอง ผู้บังคับการเป็นแต่เพียงแนะนำทาง ให้และติดต่อให้ทางต่างจังหวัด ส่วนกิจการอื่นๆ ให้นักเรียนจัดทำกันขึ้นเอง เมื่อมีโอกาสอีกก็จะให้สมาคมอื่นๆ ได้มีโอกาสจัดทำกิจการของตัวเองบ้างเหมือนกัน เพราะฉะนั้นแต่ละสมาคมก็มีหน้าที่แต่ละอย่าง มีทางอะไรบ้างที่จะทำให้เกิดความรู้ แก่ตัวก็ทำไป นี่เป็นจุดประสงค์ของผู้บังคับการ

บัดนี้ผู้บังคับการอยากจะเตือนในเรื่องการเรียนของเธอ การเรียนที่เธอจะ เรียนได้นั้นต้องเตรียมตัวตั้งแต่บัดนี้ไป อย่าคิดว่ามีเวลาอีกนาน จึงจะสอบไล่ คิดเช่นนั้นไม่ได้ เธอจะเสียใจภายหลัง การที่จะเรียนให้ดี เธอต้องเตรียมตัวให้พร้อม เสมอ ตำรับตำราจะต้องมีให้พร้อมเพรียง การเรียนวิชาคำนวณ นักเรียนที่อยู่ในชั้น ตั้งแต่มัธยมปีที่ ๔ ขึ้นไป โรงเรียนให้ใช้หนังสือเป็นภาษาอังกฤษแทนที่จะใช้เป็น ภาษาไทย การใช้หนังสืออังกฤษนี้เพื่อเป็นประโยชน์แก่เธอที่จะได้หัดแปลข้อความ ในหนังสือนั้น อีกประการหนึ่งการใช้หนังสือภาษาไทย มิใช่ว่าผู้แต่งแต่งด้วยตนเอง ที่แปลมาจากหนังสือภาษาอังกฤษ บางทีก็แปลผิดความหมาย การใช้หนังสือไทย พอขึ้นชั้นใหม่ก็ต้องเปลี่ยนกันที และจะเสียเงินมากกว่าในที่สุด แต่ถ้าเธอใช้ตำรา ภาษาอังกฤษเล่มเดียว เธอจะใช้ได้จนกระทั่งออกจากโรงเรียน นับว่าเสียเงินน้อยกว่าซื้อทีละเล่มมาก แต่หนังสือเหล่านี้ไม่มีมากพอที่จะจ่ายให้แก่นักเรียนได้ ฉะนั้น ระหว่างที่เธอหยุดนี้ไปหาซื้อเสียให้ครบถ้วน เวลากลับมาจะได้ใช้ได้

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๔๙๗

บันทึกโดย นนท์ บุรณสมภพ

เราทราบกันอยู่แล้วว่าผู้ที่มาอยู่ในโรงเรียนนี้ โรงเรียนไม่ได้ให้แต่ความรู้แก่เธอเพียงอย่างเดียว เราให้การศึกษาเธอด้วย การให้การศึกษาที่ต้องค่อยทำค่อยไป และจะทำทันทีให้ได้ผลนั้นไม่ได้ จะต้องทำการอบรมกันจนกระทั่งเคยชิน จนติดตัว และเมื่อถึงโอกาสเมื่อใดจะทำได้ใช้ได้ ข้อสำคัญอันหนึ่งของผู้ที่มีการศึกษาดีคือการตัดสินใจถูกและรวดเร็วในเมื่อถึงเวลาจำเป็น เพราะว่าถ้าไม่ทำเช่นนั้นโอกาสที่มีจะหลุดไป ถ้าเราตัดสินใจถูกและรวดเร็วดีแล้ว โอกาสนั้นจะเป็นของเรา เพราะเช่นนั้นเราต้องเตรียมตัวพร้อมอยู่เสมอไม่ว่าจะเป็นเวลาใด เราจะเห็นผลของการศึกษาของเราได้เมื่อคราวแข่งขันรักบี้ฟุตบอล เมื่อวันที่ ๒๒ นี้เอง เธอคงเห็นแล้วเมื่อพูดถึงร่างกาย กำลัง เธอสู้เขาไม่ได้ เพราะว่าเธอยังไม่พร้อม เธอทำการเก็บเนื้อเก็บตัวไม่จริงจังพอ จึงรู้สึกว่ายเหนื่อยกว่าเขา แต่การที่เรายังชนะได้ ก็เพราะเนื่องมาจากการอบรมของเรานั้นเอง เธอจึงใช้โอกาสถูก การเล่นวันนั้นแม้เราจะเสียเปรียบด้วยประการต่างๆ แต่การมีไหวพริบช่วยให้ตัดสินใจเด็ดขาดรวดเร็วและทำทันทีจึงเกิดผล เราจะได้เห็นได้ว่าการสกริมกันตอนนั้น ทำกันใกล้แนวประตูมาก หลังกลุ่มสกริมมีสนามกว้าง มีทางวิ่งมาก ฝ่ายปรปักษ์ของเรานึกว่าเราจะส่งลูกออกไปทางนั้น เพราะอีกทางหนึ่งมีช่องแคบเหลือเกิน เท่าที่สังเกตมองเห็นเขาเตรียมรับเราทางที่มีสนามกว้าง มีทางวิ่งมาก แต่ผู้เล่นสกริมฮาร์ฟของเรามองเห็นทางที่เขาสกัดกัน

ตัดสินใจเข้าไปในทางแคบด้วยความกล้าหาญที่เราอบรมกันมา จึงพุ่งตัวเข้าไปวาง
 ทรายได้ ชัยชนะจึงเป็นของเรา นี่ก็อันหนึ่งที่แสดงผลของการศึกษา เพราะฉะนั้น
 สิ่งเหล่านี้เราจำต้องอบรมกันจนเคยชินกันจึงจะได้ เธอมักจะไม่มีใครบำรุงร่างกาย
 เธอพอ ทังๆ ที่รู้จักอยู่แล้วว่าการบำรุงร่างกายนั้นทำกันอย่างไร และในครั้งที่
 แล้วมา ถ้าเธอไม่มีการตัดสินใจรวดเร็วแล้ว วันนั้นไม่ได้ชัยชนะแน่ ต่อไปนี้ขอให้
 พวกเขาจงระมัดระวังตัว ต้องเตรียมตัวให้พร้อมอยู่เสมอ ขอให้เธอสำนึกไว้ทุกคน
 ว่าจะต้องกระทำตามหน้าที่ของเธอ และขอให้สำนึกไว้เสมอด้วย ขอให้พวกเขาจง
 บำรุงร่างกายให้ดีๆ อย่าประมาท ชัยชนะจึงเป็นของเราในที่สุด การอบรมที่จะให้
 เธอมีการศึกษาค้นคว้าก็ต้องอบรมให้เธอเป็นผู้ดีอีกด้วย จึงจะนับว่ามีการศึกษาดี
 พร้อม ดังในพระธรรมก็มี ผู้ใดได้ปฏิบัติแล้วนับว่าเป็นผู้ดีได้ ดังในหนังสือสวดมนต์
 หน้า ๗๓ ความว่า “คารโว จ นิวาโต จ. สนตุฎฐี จ กตญฺญูตา, กาเลน อมฺมุสฺสวณฺ, เอตมฺมจฺจ คฺลฺมฺมุตฺตมฺ” แปลความว่า “ความเคารพ ๑ ความถ่อมตน ๑ ความสันโดษ ๑
 ความกตัญญู ๑ การฟังธรรมในโอกาสที่ควร ๑ ทำอย่างนี้เป็นมงคลอันสูงสุด”
 ข้อเหล่านี้เป็นสมบัติ ประการหนึ่งของผู้ดี ถ้าเธอมีความเคารพดีแล้วก็เป็นข้อหนึ่งที่
 ธรรมะอันนี้ว่าไว้ ความเคารพเป็นของสำคัญ นักเรียนโดยมากมักไม่มีใครนึกถึง บาง
 คนทำความเคารพโดยจริงใจ แต่บางคนยังกระดากเพราะไม่เคยชินแก่ตน การ
 ปฏิบัติข้อธรรมจำต้องเกิดมาจากใจด้วยจึงจะได้ จะทำหลีกๆ เสี่ยงๆ กระบิดกระบวน
 เช่นนั้นไม่ได้ ไม่คืออย่าทำ การทำความเคารพนี้ ใครเขาเห็นเขาก็ชอบ เขาก็ชมว่ามี
 มารยาทดีและไม่เป็นการขาดทุนอะไรแก่ผู้กระทำ มีแต่จะได้กำไร อีกข้อหนึ่งคือ
 การถ่อมตน พวกเขายังเป็นเด็กอยู่ ทำอะไรอย่าอวดดี เมื่อถูกซักถามมากๆ เข้า
 ตอบได้ก็รอดไป ถ้าตอบไม่ได้จนต่อการซักถาม ผลที่ได้รับคือความอับอายขายหน้า
 ผู้สงบเสงี่ยมไว้ดีกว่า จะเป็นเกียรติแต่ตัวเธอเอง นักเรียนจงทำตัวอย่างให้คนอื่นเขา
 รังเกียจได้นั้นแหละดี การถือสันโดษนี้ก็เหมือนกัน เช่นเราเห็นของคนอื่นแล้วเรา
 อยากได้ขึ้นมา ในเมื่อตัวเราเองไม่มีทางหาได้ นี่ก็เรียกว่าไม่ถือสันโดษ การที่จะถือ
 สันโดษได้จะต้องพอใจในสิ่งที่เรามีอยู่ตามฐานะของเรา เธอยังอยู่ในความดูแลของ

คุณพ่อคุณแม่ เธอยังไม่มีรายได้ จะทำตนพุ่มเฟิยโดยปราศจากประโยชน์ทำไม คุณพ่อคุณแม่ หาเงินมาได้ด้วยเอาเหื่อต่างน้ำ แต่เธอใช้อย่างสุรุ่ยสุร่ายไม่ถูก เมื่อเรามีฐานะสมควรแล้วนั้นก็อีกอย่างหนึ่ง เป็นเรื่องของเธอเอง การที่โรงเรียนของเรามีการอบรมกันเสมอๆ เช่นนี้ เรียกว่าการพึงธรรมได้เหมือนกัน และการอบรมนี้ ถ้าเธอฟังก็ได้ความรู้ไปปฏิบัติ ถ้าเธอไม่ฟังก็นั่งนิ่งๆ อัยารบกวนคนอื่นที่เขาแสวงหาความรู้ การที่มีผู้ทำความเจริญให้เราและหวังดีต่อเรา เราจะต้องแสดงความกตัญญูตอบ โรงเรียนของเรา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์สร้างขึ้นเพื่อให้การศึกษาแก่พวกเธอ หน้าที่ของพวกเธอก็ต้องแสดงความกตัญญูตอบแทนพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ ความกตัญญูที่เธอพึงแสดงได้ในวัยที่ยังคงเรียนอยู่นี้ คือว่าเมื่อโรงเรียนมีระเบียบข้อบังคับอย่างไร อย่าพยายามฝ่าฝืน นึกถึงความกตัญญูเสมอไว้ แล้วผลดีจะเป็นของเธอ นักเรียนบางคนชอบทำลายทรัพย์สมบัติของโรงเรียน ทำให้โรงเรียนเสียเงินไปโดยปราศจากประโยชน์เช่นนี้ไม่เป็นการแสดงความกตัญญู เธอมาอยู่โรงเรียนนี้ เธอได้ชื่อว่าเป็นลูกศิษย์ ลูกวาสุดี จำต้องมีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ แม้แต่สัตว์ยังรู้จักกตัญญูสำนึกบุญคุณของผู้มีพระคุณแก่มัน ดังมีเรื่องเล่ากันมาว่า

นายพรานเลี้ยงหมาไว้ตัวหนึ่ง เขาเลี้ยงอย่างอุทิศสมบุรณ์ ทุกๆ วันนายพรานนี้ให้หมาของเขาอยู่เฝ้าลูกชายในเวลาที่เขาออกไปล่าสัตว์ จวบจนวันหนึ่งหมาป่าจะมากัดลูกของนายพรานกินเป็นอาหาร หมาของนายพราน ก็พยายามเข้าต่อสู้ขัดขวางและกัดหมาป่าตาย โดยที่ลูกนายพรานมิได้รับอันตรายเลย จนนายพรานกลับมาเห็นสุนัขของตนเป็นอนเลืด มีรอยโลหิตเต็มตัว และเปล่ลูกคว่ำลงมาอยู่กับพื้น ด้วยความวู่วามของตนนึกว่าสุนัขกัดลูกจึงแทงสุนัขซึ่งมีกตัญญูตาย ครั้นเข้าไปในห้องพบสุนัขปานอนตายอยู่จึงนึกได้ว่า สุนัขของตนนี้มีความกตัญญูดี ยอมเอาชีวิตเข้าแลกต่อสู้ป้องกันลูกของตัวไว้ได้

อีกเรื่องหนึ่งสิงโตถูกหนามตำ โดยความเจ็บปวดทรมาน พระในศาสนาคริสต์ เห็นเข้าจึงตั้งหนามให้ สิงโตนั้นสำนึกในบุญคุณของพระ จึงตามพระไปทุกหนทุกแห่ง

แต่พระนี่เลี้ยงลาไว้ตัวหนึ่ง หน้าที่ของสิงโตก็คือคอยป้องกันภัยแก่ลา ครั้นอยู่มา ลาถูกขโมย พระจึงให้สิงโตทำหน้าที่แทนลาคือให้บรรรทุกน้ำมาใช้บนกุฎี มันก็ยอมสู้ทนทำเพราะว่าพระนี่ได้ช่วยชีวิตมันไว้

กับอีกเรื่องหนึ่ง ทาสชาวโรมันหนีนายไปอยู่ป่าซ่อนตัวอยู่ ไปพบสิงโตถูกหนามตำ ก็ทำการถอนให้ ครั้งต่อมาทาสนี้ถูกจับตัวไปส่งคืนให้นาย จึงถูกลงโทษ โทษนี้ก็คือการต่อสู้กับสิงโต การต่อสู้กับสิงโตที่หิวระโหย ยากที่คนจะชนะ แต่ทาสคนนี้ได้พบกับสิงโตที่ตนเคยดึงหนามให้ สิงโตนึกถึงบุญคุณที่ช่วยตน จึงไม่ทำอันตราย กลับแสดงความยินดีที่ได้พบผู้ที่มีคุณแก่มัน นี่ขอให้นักเรียนจงรู้สึกสำนึกบุญคุณต่อผู้ที่เคยทำบุญคุณแก่ตนและพยายามตอบแทน ความดีจะมีแก่ตัวเธอเอง

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๔๙๗

บันทึกโดย วีระ สุวรรณชาติ

วันนี้เป็นวันสิ้นภาควิสาขบูชา ในภาคนี้เราทำงานกันมาอย่างเต็มที่ มีเหตุการณ์ที่สำคัญๆ หลายครั้ง ซึ่งเรารู้สึกเป็นเกียรติมาก ครั้งแรกพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร เสด็จมาเป็นประธานในการไหว้ครู ครั้งที่สองเป็นประวัติศาสตร์ที่นับว่าสำคัญที่สุดในสมัยหลังนับตั้งแต่สิ้นเกล้าฯ รัชกาลที่ ๖ สวรรคตไปแล้ว คือวันที่ ๑๙ กรกฎาคม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ มาโรงเรียนให้เราเฝ้าฯ ในฐานะที่เป็นข้าในพระองค์โดยที่พวกเราไม่รู้ตัว ทรงขับรถด้วยพระองค์เอง และทรงฉลองพระองค์เชิดธรรมดาเยี่ยมสามัญชนมาทอดพระเนตรการดนตรี และการซ้อมรักบี้ฟุตบอลของเรา พระมหากษัตริย์คุณเช่นนี้ควรจะฝังในจิตใจของนักเรียนอย่างแนบแน่น เมื่อเธอโตขึ้นจะได้ไปเล่าให้ลูกหลานฟัง และจะได้นำไปอ้างอิงเป็นเกียรติได้

ครั้งที่สามเราได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาททูลเกล้าฯ ถวายเครื่องแบบวชิราวุธฯ แต่ทูลกระหม่อมชาย ผู้บังคับการได้เล่าให้เธอฟังแล้วว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสนพระทัยในการกีฬาของเราเพียงไร พระองค์ทรงพอพระราชหฤทัยในการที่เราได้ชัยชนะมาสองครั้งแล้ว และเมื่อการแข่งขันครั้งที่สามซึ่งเล่นกับฝึกหัดครูบ้านสมเด็จและเราชนะ ขณะที่ผู้บังคับการเข้าเฝ้าฯ นั้น พระองค์กำลังทรงดนตรีอยู่ พอดนตรีจบเพลงก็เสด็จฯ มารับสั่งถามผู้บังคับการอีกว่าฟุตบอลเป็นอย่างไร

เรื่องเหล่านี้แสดงว่าพระองค์ท่านสนพระทัยกับพวกเธอเพียงไร เพราะฉะนั้นเวลาพวกเธอทำอะไรต้องนึกถึงเรื่องเหล่านี้ ต้องทำให้พระองค์ท่านพอพระทัยให้สมกับเป็นลูกศิษย์ราช

เมื่อวันที่ ๓๐ วงดนตรีของเรามีโอกาสได้ไปบรรเลงออกอากาศที่สถานีวิทยุ อ.ส. พวกเหล่านี้นอกจากจะได้เข้าเฝ้าฯ อย่างใกล้ชิดแล้ว ยังได้ชมวงดนตรีที่พระองค์ทรงอีกด้วย ต่อจากนั้นมาพระองค์ก็รับสั่งให้ผู้ที่เล่น Saxophone และ Trumpet อย่างละ ๒ คนเข้าไปเล่นร่วมกับพระองค์ทุกวันศุกร์ สิ่งเหล่านี้นอกจากจะเป็นเกียรติกับโรงเรียนแล้ว ยังเป็นเกียรติแก่ตัวเธอและวงศ์สกุลของเธออีกด้วย นอกจากนี้ยังมีอาจารย์และนิสิตแผนกครุศาสตร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมาดูการสวดมนต์ของเรา หลังจากสวดมนต์แล้วท่านเหล่านี้ยังได้ทดลองสอนชั้นประถมปีที่ ๓ และมัธยมปีที่ ๑ ของเรา ที่เขาเลือกมาฝึกสอนเป็นตัวอย่างในโรงเรียนเราก็เพราะเขาเห็นว่าพวกเรามีความเรียบร้อยนั่นเอง

ในระหว่างเวลาเรียนครูอาจารย์เข้มงวดกับเธอก็เพราะครูอาจารย์แก่ๆตามกันแล้ว ได้ผ่านสิ่งต่างๆ มากมายแล้ว รู้แล้วว่าอะไรดีอะไรไม่ดี สิ่งใดควรทำและไม่ควรทำ จึงว่ากันดูกัน ตักเตือนกัน เพื่อหวังให้พวกเธอได้ดี ครั้งถึงวันสิ้นภาคโรงเรียนก็ปล่อยให้เธอได้รื่นเริงสนุกสนานกันเต็มที่ แต่ต้องเต็มที่อย่างผู้ดีกระทำกัน จะทำอะไรกันก็ให้ถูกกาลเทศะ อย่างเมื่อคืนนี้เธอแสดงกันได้ดี ผู้บังคับการอดที่จะชมเชยเธอไม่ได้ ที่แต่ละคนจะได้ออกความคิด และแสดงความพร้อมเพรียงดี นี่แหละเป็นผลที่ได้จากการเข้มงวดกวดขันกันมา แล้วผลดีก็ไม่ได้ไปไหน เธอเป็นผู้ได้เอง และมีเกียรติเองทั้งนั้น

ภาคนี้สิ้นไปแล้วด้วยงานที่มีเกียรติหลายอย่าง ภาคหน้าเปิดมาขอให้นักเรียนเตรียมตัวตั้งใจเรียน เธอจะได้สอบไล่ได้ดีเป็นที่ชื่นชมของคุณพ่อคุณแม่และผู้ปกครองต่อไปเราจะมึนงานที่สำคัญและเป็นเกียรติอีกหลายครั้ง ระหว่างปิดภาคนี้ขอให้เธอได้พักผ่อนกันด้วยความร่มเย็นเป็นสุข จะได้มีกำลังมาช่วยกันทำงานให้เป็นผลสำเร็จสืบไป

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมมหาวิทยาลัย

วันที่ ๕ กันยายน ๒๔๔๗

บันทึกโดย ทวีวัฒน์ พริ้งพวงแก้ว

หนังสือสวดมนต์ของเราหน้า ๘๖ มีคาถาบทหนึ่งกล่าวไว้ว่า “ยาทีสํ วูปเต
พีชํ, ตาทิสํ ลภเต ผลํ, กลยาณการี กลยาณํ, ปापการี จ ปापกํ” ซึ่งมีคำแปลว่า
“หวานพีชชนิดใดลงไว้ย่อมได้ผลชนิดนั้น ผู้ทำความดี ย่อมได้ผลดี ผู้ทำความชั่ว
ย่อมได้ผลชั่ว” นี่เป็นธรรมข้อหนึ่งของพระพุทธเจ้าที่ทรงกล่าวไว้และเป็นธรรมที่
เป็นความจริงอยู่เสมอ เราจะเห็นได้ในปัจจุบันนี้ ผู้ที่ทำความดีอยู่เสมอผลดีก็ตาม
สนอง ผู้ใดทำความชั่ว ความชั่วมก็ตามสนองผู้นั้น ผลตามสนองนี้ บางครั้งก็เป็นผล
เห็นทันตา บางครั้งเราก็ยังไม่เห็นผลทันที บางคนทำความดีไว้ หากเมื่อมากระ
ทำความชั่วเข้า ผลชั่วนั้นยังไม่ปรากฏออกมาให้เห็น เพราะผลของความดีที่ทำไว้แต่
ก่อนยังมีอยู่ เมื่อทำความชั่วมากๆ เข้า ไม่ทำความดีเพิ่ม ความดีที่ทำไว้จะหมดไป
เมื่อความดีหมดไปแล้ว ผลชั่วนั้นจะปรากฏออกมาให้เห็น ในทำนองเดียวกัน คนที่ทำชั่ว
ที่ทำไว้แล้ว และไม่ทำเพิ่มอีก หันมาทำความดีแทน ความชั่วที่ทำไว้เมื่อหมดไปผลดี
ก็จะปรากฏออกมาให้คนเห็น แต่ถ้าทำความชั่วมาก ทำความดีน้อย ความชั่วนั้นมิได้
ยังใช้กรรมไม่หมด ผลดีก็จะไม่ปรากฏออกมา ดังเราจะเห็นได้ในปัจจุบันนี้ บางคน
ทำความชั่วคอยคดโกงคนอื่น แต่ยังไม่เห็นผลชั่วนั้นปรากฏออกมาเลย นั่นไม่ใช่ว่าผล
แห่งการกระทำชั่วนั้นจะไม่ตามสนอง มันคอยตามสนองอยู่ตลอดเวลา แต่เนื่องจากเขา
เคยทำความดีมาก่อน ความดีที่ทำไว้ยังไม่หมด ผลชั่วนั้นยังไม่ปรากฏออกมาให้เห็น

แต่อย่างไรก็ตามเมื่อทำความดี ความดีย่อมตามสนอง ทำความชั่ว ความชั่วก็ตามสนอง ถ้าทำทั้งสองอย่างมันก็คอยลบล้างกันอยู่เสมอดังที่เราเห็นกันอยู่แล้ว แต่การกระทำบางอย่างอาจจะไม่มีผลสนองให้เห็นทันตา อาจตามสนองไปในภายหน้าหรือในภพหน้าโน้นก็ได้ ดังนั้น เธอทุกคนจึงควรทำแต่ความดีไว้เพื่อความดีนั้นจะได้มีผลตามสนองเธอ ตามธรรมข้อที่ว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” จะชักตัวอย่างเรื่องผลตามสนองนี้ให้เห็น เช่น เธออยู่ในต่างจังหวัด เมื่อกลับไปบ้านแล้วลองไปยืนอยู่หน้าสิ่งที่สูงๆ เช่น ภูเขา ในระยะที่เสียงจากปากเธอจะไปถึงภูเขานั้นได้ แล้วลองตะโกนคำหยาบออกไปเสียงจะเดินไปกระทบภูเขา แต่เสียงผ่านภูเขาไปไม่ได้ตามหลักวิทยาศาสตร์ ดังนั้น เสียงคำหยาบที่เธอตะโกนออกไปจะสะท้อนกลับมายังเธออีก ถ้าเธอกล่าวคำอ่อนหวานไป เสียงคำอ่อนหวานนั้นก็สะท้อนกลับมาสู่เธอ ซึ่งเป็นการทดลองให้เห็นและเป็นผลที่เห็นทันตาด้วย เธอทุกคนจึงควรทำความดีไว้เรื่อยๆ เพื่อผลดีจะได้สนองให้เธอเห็นทันตา หรือสะสมเป็นทรัพย์สมบัติไว้สนองเธอเองในภพหน้า แต่ก่อนจะทำความดีนั้นควรนึกดูให้ดีกว่าก่อนและทำอยู่เสมอๆ ไม่ว่าจะมีคนเห็นเรากระทำหรือไม่ ไม่ใช่พออยู่ต่อหน้าครูอาจารย์ก็ทำความดีประพุดติเรียบร้อยเพื่อไม่ให้ครูดู แต่พอลับหลังครูก็เลิกทำดีเพราะว่าครูไม่เห็น เธอควรทำความดีตลอดไป ไม่ว่าจะต่อหน้าหรือลับหลังครู เช่น เมื่อเราอยู่ในโรงเรียน เราก็ประพุดติดีเดินเหินเรียบร้อย เพราะมีครูอาจารย์เห็น ต่อมาเมื่อไปอยู่ที่อื่นที่ไม่มีครูก็เลิกประพุดติดีเสีย เช่นนี้จะเป็นการผิดมาก

สนามกีฬาในปัจจุบันนี้กำลังยุ่งยากอยู่ในความประพุดติของนักเรียน ดังนั้นเราจึงควรประพุดติให้เรียบร้อย เวลาเราไปดูกีฬาควรทำจิตใจให้เป็นนักกีฬาด้วยเมื่อเขาเล่นดีเราก็ปรบมือให้เขา ถ้าเขาเล่นไม่ดีไม่เล่นแบบนักกีฬาเราก็นิ่งเอาไว้ในใจไม่ต้องไปว่าเขา และเวลากีฬาลีกแล้วเดินออกจากสนามกีฬา เราต้องเดินออกมาในฐานะของวชิราวุธฯ อย่าทำตามอย่างโรงเรียนอื่น เช่นเห็นเขาเดินกอดคอกันมาโซเซเหมือนกับคนเมา เราลูกวชิราวุธฯอย่าทำเช่นนั้น มีลูกวชิราวุธฯบางคนเหมือนกันที่ทำเช่นนี้และเป็นนักเรียนชั้นสูงด้วย ต่อไปอย่าทำอีกเป็นอันขาด เราควรทำแต่

ความดีไม่ควรไปตามอย่างคนอื่น จงทำทั้งเวลาอยู่ต่อหน้าและลับหลังครุ ทำให้เขาเห็นว่าลูกศิษย์ของเราต่างกับนักเรียนโรงเรียนอื่นอย่างไร เราไม่ควรทำกิริยาซึ่งผู้ดีไม่ทำ คนที่ทำได้แล้วจงเลิกเสีย อย่าทำอีกต่อไป พยายามทำแต่ความดีไว้เสมอๆ ความดีนั้นจะได้ตามสนองเราซึ่งอาจเป็นผลสนองทันตาเหมือนกันก็ได้ เช่น เราไปยืนตะโกนอยู่หน้าภูเขาสูงๆ ฉะนั้น ผลสนองการกระทำนั้นในชาติที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนสาวกของพระองค์ก็มี เช่นคนที่มีความโลภอยากจะได้สิ่งที่อยากได้นั้นมาเสมอผลของความโลภนี้ย่อมตามสนอง เช่นในชาติที่พระพุทธเจ้าทรงสอนสาวกมีว่า นานมาแล้ว มีกวีอยู่คนหนึ่งเป็นผู้สามารถแต่งบทประพันธ์ต่างๆ ได้ไพเราะมาก ชื่อเสียงของเขาเลื่องลือไปไกล ต่อมากวีผู้นี้ได้ทราบข่าวว่า ราชายของแคว้นหนึ่งโปรดคำประพันธ์มาก เขาจึงเดินทางมาเฝ้าเพื่อจะได้แสดงคำประพันธ์ของเขาถวายแด่พระราชายองค์นั้น แต่เมื่อไปถึงประตูราชธานีแล้ว นายประตูซึ่งเป็นคนโลกไม่ยอมให้เขานอกจากจะได้เงินตอบแทน กวีผู้นั้นตอบว่าเขาไม่มีเงิน ไม่มีทรัพย์สินสมบัติเลย เขามีแต่ฝีปากอันเก่งกล้าในทางกวีกับเสื้อผ้าชุดนี้เท่านั้น แต่นายประตูก็ยังยืนกรานจะเอาเงินเป็นค่าแลกเปลี่ยนอยู่ตามเดิม กวีผู้นั้นจึงบอกว่าเอาอย่างนี้ดีกว่า เมื่อเขาเข้าไปถวายการประพันธ์ของเขาแด่พระราชายแล้ว ถ้าพระองค์ทรงพอพระราชหฤทัยในคำประพันธ์ของเขา และพระราชายทรงรางวัลแก่เขาแล้ว เขาจะแบ่งให้นายประตูครึ่งหนึ่ง นายประตูยอมตกลง เมื่อผ่านไปถึงประตูที่สอง นายประตูซึ่งเป็นคนโลกเหมือนกันก็เรียกร้องจะเอาเงินกับเขาก็ก เขาจึงตกลงจะยกรางวัลให้ครึ่งหนึ่งเหมือนกับนายประตูคนแรก เมื่อเข้าไปเฝ้าพระราชายและถวายคำฉันท์ที่แต่งขึ้น พระองค์ทรงพอพระราชหฤทัยมากรับสั่งพระราชทานช่างให้เขา ๑ เชือก แต่กวีคนนี้ทูลตอบว่าเขาเคยเป็นเจ้าของช่างมาแล้ว ขอให้เขาทูลขอรางวัลอย่างอื่น พระองค์ทรงอนุญาต ถ้าคำขอนั้นไม่เกินไปนัก กวีผู้นี้ได้ทูลขอให้พระราชายพระราชทานรางวัลเขาโดยการโยนหลังเขา ๑๐๐ ที ซึ่งเป็นคำขอที่แปลกประหลาดมาก แต่พระองค์ก็ต้องพระราชทานตามที่รับสั่งไว้ เมื่อเขาเชือกและคนโยนมาพร้อมและเตรียมจะโยน เขาก็บอกว่า ช้าก่อนอย่าเพิ่งโยน แล้วทูลพระราชายว่าก่อนที่เขาจะ

เข้ามาในวังนี้ตอนแรกนายประตู่ทั้ง ๒ คนไม่ยอมให้เข้า จนกระทั่งเขาบอกจะแบ่งรางวัลให้คนละครึ่ง จึงยอมให้เข้ามา ดังนั้นเมื่อเขาได้พระราชทานรางวัลโบาย ๑๐๐ ที่ จึงขอให้โบายนายประตู่ทั้ง ๒ คนละ ๕๐ ที่ ตามที่เขาได้สัญญาไว้ว่าจะแบ่งรางวัลให้นายประตู่ทั้งสองคนละครึ่ง พระราชาจึงทรงเรียกนายประตู่ทั้งสองมาโบายคนละ ๕๐ ที่ เพราะพระองค์ทรงรับว่าจะให้ตามที่เขาขอ นี่แสดงให้เห็นถึงผลของความโลภอยากได้สิ่งของของคนอื่นที่ตนไม่มีสิทธิ์

ดังนั้นขอให้พวกเธอทุกคนพยายามปฏิบัติตนเป็นคนดีทำความดีอยู่เสมอ และทำไม่ใช่เพื่อหวังผลเฉพาะหน้า ควรทำอยู่เสมอไม่ว่าจะอยู่ต่อหน้าหรือลับหลังครู เพื่อผลดีนั้นจะได้ตอบสนองเธอให้เธอเจริญสืบไป พระธรรมของพระพุทธเจ้านั้น เมื่อทรงสั่งสอนแล้วสาวกปฏิบัติตามทำให้สาวกนั้นสำเร็จในทางมรรคต่างๆ ฉันทก็ขอให้ลูกกวชิราวุธทุกคนเมื่อปฏิบัติดีตามคำสั่งสอนแล้ว ก็ขอให้เป็นผู้ติดตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ฉันทนั้น

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๕ กันยายน ๒๔๙๗

บันทึกโดย อ่าง มาไทย

การส่งคะแนนได้ล่วงเข้ามาหนึ่งในสามของภาคนี้แล้ว ต่อไปนี้เธอต้องทำงานให้เข้มแข็งขึ้นอีก จะได้สอบไล่ได้ในปลายปี เพราะเวลาเหลืออีกน้อย มีงานอื่นที่จะต้องทำอีกมากและเป็นงานที่มีเกียรติด้วย อย่าปล่อยให้โอกาสผ่านไปโดยไม่เกิดผลดีแก่ตัว การทำอะไรต้องทำให้สม่ำเสมอจริงจังจะเคยชิน ถ้าเธอย่อท้อใจฝอยยอมแพ้ง่ายๆ ไม่ตั้งใจให้อยู่ที่ จะเสียประโยชน์ของตนเอง ฉะนั้นที่จะสอบไล่ได้ และมีความเจริญกายหน้า ต้องมีจิตใจเข้มแข็งและต้องหักทำงานให้เคยชิน แต่การทำให้เคยชินนี้มันมีทั้งผลได้และผลเสีย ถ้าเธอเคยชินในสิ่งที่เลวก็เสีย ถึงแม้เธอไม่ได้ตั้งใจจะทำแต่ด้วยความเคยชินไปทำเข้า ผลเสียก็จะเกิดขึ้นแก่ตัวเธอเอง เวลาครูให้ทำงานทำการอะไร หรือให้แต่งเรื่องอะไร เธอก็แต่ง แต่ไม่ได้แต่งเรื่องที่ครูให้แต่งกลับไปเขียนจดหมายเลอะเทอะซึ่งไม่ใช่จดหมายที่นักเรียนควรเขียนและกระทำ เช่นนี้จนเคยชินยอมจับได้วันหนึ่ง การเขียนจดหมายในเวลาเช่นนั้น ผู้เขียนยอมคุยไม่บรรยายกิจการของตัวเพื่อแสดงให้เห็นอย่างโง่ๆ ว่าตัวเก่ง การทำดังนี้จนเคยตัวจนจับได้ ความเลวทรามของตัวเองก็ปรากฏในหนังสือ้นด้วย นี่แหละคือการทำตัวของตัวให้เคยชินในสิ่งที่ไม่ดี การที่ครูต่างๆ ช่วยกันพร่ำสอนเธอ ไขว่จะต้องการจะเอาความดีมาใส่ตัวครูก็หาไม่ ครูต้องการให้เธอมีความดีจึงตักเตือนว่ากล่าวสั่งสอนเธอ เมื่อเธอทำได้ใครเล่าได้รับความเจริญ ครูได้หรือ เธอทำดีเธอก็ได้ดีเอง

ต่างหาก ฉะนั้นคำสั่งสอนของครูเหล่านี้แหละเธอควรทำให้เคยชินเสีย บางคนยังไม่ได้เดินออกจากคณะ พอร์ซังสองออกมาเป็นแถววิ่งบ้างเดินบ้าง มีประโยชน์อะไรที่ทำอย่างนั้น เมื่อมาถึงห้องต้องนั่งพักเหนื่อยอยู่ตั้ง ๕ นาที การกระทำเช่นนี้แสดงว่า นักเรียนยังมีความเฉื่อยชาติดตัวอยู่ อย่าทำ ไม่ใช่ของดี การเล่นดนตรี การเรียนวิชาพิเศษอื่นๆ ก็เช่นกัน มาให้ตรงเวลา ครูยังไม่มาก็ไม่เป็นอะไร เราเตรียมเครื่องมือเครื่องใช้ไว้ให้พร้อม ครูมาจะได้ลงมือได้ทันที จะทำอะไร จะเรียนอะไร ขอให้เรียนอย่างจริงจัง เมื่อเธอเติบโตต่อไปในภายหน้าจะได้มีความเจริญวิชาพิเศษเช่นดนตรี เป็นสื่ออันหนึ่งที่พาให้เธอเข้าสังคมได้ นอกจากนี้ดนตรียังช่วยให้จิตใจเธอเป็นคนสงบเรียบร้อย ชอบสวยชอบงาม สิ่งเหล่านี้เป็นผลดีทั้งนั้น การกระทำของนักเรียนถ้าเป็นการกระทำที่ดี ครูย่อมสนับสนุนยกย่องเธอทุกคน ถ้าสิ่งใดไม่ดีก็ต้องห้ามไว้ เมื่อครูห้ามเธอ เธอต้องเชื่อ เพราะครูได้รู้ได้เห็นมากกว่าเธอ เธอต้องทำตัวให้เป็นคนเคร่งครัดต่อระเบียบ ต่อไปภายหน้าเธอมีอำนาจวาสนาขึ้น จะได้รู้จักหน้าที่และทำการบังคับบัญชาคนได้ เวลาอยู่ในโรงเรียน ถ้าเธอเป็นคนเคร่งครัดมีระเบียบ ครูอาจารย์ก็รักใคร่เกรงใจเธอ อีกประการหนึ่ง การที่เธอทำนั้น ถึงแม้จะเป็นการดี แต่ถ้าทำไม่ถูกกาลเทศะ แทนที่จะเป็นคุณกลับเป็นโทษ เช่น นักเรียนเคยชินในการฉิวปาก การฉิวปากบางทีก็เพราะ และในเวลาเล่นดนตรีการฉิวปากเพราะด้วยซ้ำไป แต่ถ้าเธอฉิวปากในเวลาที่ยังเรียนอยู่นั้น ไม่เพราะแน่ และนอกจากไม่เพราะแล้ว ยังจะต้องถูกลงโทษด้วย ข้อต่างๆ ที่ผู้บังคับการเตือนเธอนี้ จำไว้ด้วย แล้วจะเป็นผลดีแก่ตัวเธอเอง ฉะนั้นขอให้นักเรียนจงเคร่งต่อเวลา ให้เคร่งต่อกิจการ และไม่ควรทำอะไรผิดกาลเทศะ ถ้าเธอทำได้แล้ว สิ่งเหล่านี้เป็นความเจริญแก่เธอเอง

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๔๙๗

บันทึกโดย *ประมวล มหาวัจน*

ผู้บังคับการอยากจะเตือนว่าการจะทำอะไรถ้าขาดความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และขาดความเฉลียวฉลาดรอบคอบ จะไม่ได้ผลเต็มตามควร คนที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ มักไม่มีใครยกย่อง และการรู้เท่าไม่ถึงการณ์นี้จะสอนกันไม่ได้ จะต้องใช้ความไหวพริบรู้เองตัดสินใจเฉพาะหน้าตามเหตุการณ์ การรู้เท่าไม่ถึงการณ์นี้ทำให้เกิดการเสื่อมเสียต่างๆ ได้ บางคราวทำให้ผลดีกลายเป็นผลร้าย และทำให้ขาดความเพียร คนที่ต้องการความเจริญจะต้องมีความเพียรจึงจะทำกิจการได้สำเร็จ และเมื่อเพียรแล้วก็ต้องเพียรตลอดไปอย่าถือว่าเราเรียนดี เรียนเก่งแล้วและหยุดเสียเช่นนี้ไม่ได้ แต่ถึงแม้ว่าเธอรู้ว่าความเพียรเป็นของดี แต่ถ้าเธอใช้ความเพียรนั้นไม่ถูกเวลา ความเพียรอันนั้นอาจให้โทษแก่เธอได้ และทำให้เห็นว่าเธอเป็นคนรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ใช้ความดีให้เป็นประโยชน์ไม่ได้

เวลานี้รู้สึกว่เด็กรุ่นกลาง และรุ่นเล็กชอบร้องตะโกนด้วยเสียงดังโดยไม่มีเหตุผล การทำเช่นนี้เป็นกรกระทำของพวกเด็กเลี้ยงควาย แต่นักเรียนวชิราวุธฯ ไม่ใช่เด็กเช่นนั้น ไม่ควรตามอย่างสิ่งที่ไม่ดี เมื่อวันเราไปรับเสด็จพระราชทานกฐินที่นครปฐม มีประชาชนชมเรามากกว่าแต่งตัวสวย เครื่องแบบงดงามนักเรียนท่าทางแข็งแรง เล่นดนตรีได้ดี แต่เขาติว่ากางเกงขาสั้นเกินไป สวมเสื้อแล้วแทบมองไม่เห็นกางเกงเลย การตินี้ไม่ใช่แต่เพียงประชาชน ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ก็ติเช่นนั้นเหมือนกัน ซึ่งก็เป็นความจริง การที่ทำให้ถูกต้องได้ เลยลบความดีของเราหมด

กิจวัตรของวชิราวุธฯ มีอยู่อย่างหนึ่ง คือ การรักษาระเบียบประเพณี การกระทำอันดีนี้ แม้แต่ประเทศชาติก็ต้องรักษาระเบียบประเพณีเช่นโรงเรียนเรา ถ้าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่ทรงรักษาระเบียบประเพณีแล้ว พวกเธอก็ไม่ได้มานั่งอยู่อย่างนี้ ตามที่ผู้บังคับการได้เล่าให้นักเรียนฟังหลายหนแล้วว่า เมื่อพระมหากษัตริย์เสด็จขึ้นครองราชย์ จะต้องสร้างวัดวัดหนึ่ง เพื่อเป็นอนุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงรักษาระเบียบประเพณีเหมือนกัน แต่แทนที่พระองค์จะสร้างวัดตั้งกษัตริย์องค์อื่นๆ พระองค์ทรงสร้างโรงเรียนนี้ขึ้นแทนวัด เพื่อให้เสียระเบียบประเพณี โรงเรียนต้องการจะให้เธอเคารพและรักษาระเบียบประเพณีไว้ เช่น เมื่อพวกเขาไปนครปฐม โรงเรียนพาเธอไปกุศสถานซึ่งครั้งหนึ่งเมื่อ ๓๐ ปีมาแล้ว พวกรุ่นที่เธอเคยอยู่คือที่พระราชวังสนามจันทร์ นักเรียนบางคนรู้เท่าไม่ถึงการณ์ คิดว่าไปคู่อะไรมีแต่หญ้าขึ้นรุงรัง ทารูไม่ว่าการที่โรงเรียนพาเธอไปนั้น ต้องการจะให้เธอรู้ไว้ว่า เมื่อครั้งก่อนพวกเราได้อยู่ใกล้ชิดพระมหากษัตริย์เพียงใด เมื่อพระองค์เสด็จประพาสเราก็กตามเสด็จด้วย ที่พระราชวังนั้นเราเคยตามเสด็จไปอยู่ตั้ง ๓-๕ เดือนใน ๑ ปี ครั้งกระนั้นพวกเราทำชื่อเสียงได้ดีอย่างไร เราก็ควรจะรักษาชื่อเสียงดีนี้ไว้ การไปกุศสถานซึ่งครั้งหนึ่งเราอยู่และได้รับการศึกษามา ทำให้เรามีชื่อเสียงมาจนถึงปัจจุบันนี้ เป็นสิ่งที่ผู้บังคับการต้องการให้พวกเขาเห็นและรักษาระเบียบประเพณีดีซึ่งพวกเรารุ่นก่อนสร้างไว้ คนที่ไม่รู้จักเคารพประเพณี จะหวังหาความเจริญได้ยาก

การไปพระราชวังสนามจันทร์วันนั้น มีวัตถุประสงค์แสดงความกตัญญูอันหนึ่ง แต่เป็นความกตัญญูของหมา หมาตัวนั้นเป็นหมาของพระมหากษัตริย์ และถูกฆ่า เพราะความกตัญญู จึงได้รับความยกย่อง และมีอนุสาวรีย์ปรากฏอยู่บนบัดนี้ ความกตัญญูนี้ไม่ว่าจะมีในหมาหรือคน เมื่อทำความดีแล้วถึงตายไปแล้วความดีนั้นก็ยังคงปรากฏอยู่ เพราะฉะนั้นจะเป็นอะไรไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่ความดีที่กระทำเท่านั้น

ขอนักเรียนวชิราวุธฯ จงเป็นผู้ที่เคารพต่อประเพณี กระทำแต่ความดีซึ่งรุ่นพี่ๆ ได้กระทำไว้ แล้วความดีนั้นจะบังเกิดแก่ตัวเธอเอง

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมชิวราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๔๘๗

บันทึกโดย สม วรรณประภา

ในวันนี้อาจจะพูดถึงเรื่องการเดินทางทั้ง ๘ ประการ ซึ่งมีอยู่ในหนังสือ สวดมนต์หน้า ๑๔๙ การเดินทาง ๘ ประการนี้ พระพุทธเจ้าทรงเทศนาดังปรากฏในหนังสือเทศนาของพระองค์แล้ว ทนทาง ๘ ประการนี้เป็นการปฏิบัติทางหนึ่ง ซึ่งจะนำคนให้ไปสู่ความเจริญได้ คือ

มีปัญหาชอบ มีความดำริชอบ มีวาจาชอบ ทำการงานชอบ เลี้ยงชีพชอบ ความเพียรชอบ ความระลึกชอบ และความตั้งใจชอบ หมายความว่าทำดีได้ทั้ง ๘ ประการนั้นแล้ว ก็เป็นทางหนึ่งที่จะนำไปสู่ความเจริญได้

การมีปัญหาชอบนั้นเป็นอย่างไร เราต้องรู้ และเราเป็นพุทธศาสนิกชนเรา ต้องเชื่อว่าการอะไรนั้นถ้าเราทำดีผลดีก็ตอบสนอง ถ้าเราทำชั่ว ผลชั่วก็ตอบสนอง เหมือนกับการปลูกต้นไม้เหมือนกัน ถ้าปลูกต้นไม้พันธุ์ดีลงไป ผลที่ออกมาก็ดี ถ้าเราปลูกพันธุ์ไม่ดีลงไป ผลที่มันออกมาก็ย่อมไม่ดี สมมติว่าเธออยากจะรับประทานพริกเผ็ดๆ อย่างหนึ่ง เช่น พริกขี้หนู แต่ถ้าเธอเอาเมล็ดพริกขี้ฟ้าซึ่งเผ็ดน้อยกว่ามาปลูก เมื่อออกผลแล้ว เธอหวังจะกินพริกขี้หนูเผ็ดๆ ก็ไม่ได้ ถ้าอยากกินพริกขี้หนู ก็ต้องเอาเมล็ดพริกขี้หนูปลูกลงไป เธออยากจะกินมะม่วงที่สุกหวานดี ถ้าเอามะม่วงปามาปลูกก็ไม่ได้ ต้องเอามะม่วงกร่อง หรือมะม่วงดีๆ มาปลูกเช่นเดียวกัน ดังนั้นพระพุทธเจ้าจึงตรัสไว้ว่า ทำดีจะได้ผลดี ทำไม่ดีก็ได้ผลไม่ดี เมื่อเราต้องการจะได้ผล

ตีปลูกผลตกลงไป เมื่อเราปลูกผลร่วงไปแล้ว จะหวังผลดีย่อมไม่ได้ ฉะนั้นถ้าเราจะทำอะไรก็ต้องทำให้ดี แต่บางคนไปนึกเสียว่า คนทำดีแล้วไม่มีคนเห็นเลยน้อยใจ ท้อใจ หรือคิดว่าถ้าทำไม่ดีแล้วไม่มีคนเห็นก็ไม่เป็นอะไร นั่นเป็นการไม่ดีเหมือนกัน การที่จะทำอะไรลงไปเธออยากว่าไม่มีคนเห็น ตัวเธอเองนั่นแหละเป็นคนเห็น แล้วต่อไปมันจะต้องปรากฏขึ้น การทำความดีอยู่เสมอตลอดไปนั้น มันอดอยู่ไม่ได้หรอก วันหนึ่งมันจะต้องไหลขึ้นมา เพราะว่าเป็นการทำจนเคยชิน จะต้องมีคนเห็น วันหนึ่ง ถ้าไม่มีคนเห็นมันก็จะตามสนองเธอไปในกิจการข้างหน้าของเธอ หรือในภพหน้า ต่อไปจะต้องปรากฏมาให้เห็นจนได้ ไม่เร็วก็ช้า อาจเป็นไปในขณะที่เธอปฏิบัติงานอาชีพ หรือถ้าตามสนองในภพนี้ไม่ได้ ก็ในภพหน้า

คนเราเกิดมามีความแตกต่างกันมากในชีวิตปัจจุบัน เธอจะเห็นได้ว่าบางคนอยู่ในฐานะดี บางคนอยู่ในฐานะต่ำต้อย ทั้งนี้เป็นกรรมของตนที่ปฏิบัติมาแต่ชาติก่อน พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติไว้ว่า ต้องมีปัญญาชอบ จึงจะปฏิบัติในทางที่ชอบได้

ความดำริชอบก็เหมือนกัน คนที่มีความดำริชอบ ต้องไม่เห็นแก่ตัวฝ่ายเดียว เธอจะอยู่ในสมาคมใด คณะใดหรือในที่แห่งใดก็ตาม เธอควรพยายามทำให้ที่เหล่านั้นเจริญขึ้น ทำอย่างนี้ถึงจะเรียกว่าดำริชอบ ถ้ามีวแต่นึกถึงตัวคนเดียว ไม่นึกถึงส่วนรวม เรียกว่ามีความคิดไม่ชอบ มีความดำริไม่ชอบ การที่จะทำอะไรรั้น อยู่นึกถึงแต่ประโยชน์ของตัวเอง ต้องนึกว่าสิ่งที่เราทำไปนี้ ได้ประโยชน์แก่ส่วนรวมหรือไม่ ถ้าได้ก็ควรทำ แต่ถ้าได้ประโยชน์แต่ส่วนตัวแล้ว เสียประโยชน์แก่ส่วนรวมไม่ควรทำ สมมติว่าเราทำอะไรลงไปจะสะตอกแก่เรา จะเกิดความสนุกแก่เรา แต่ว่าเสียหายแก่คณะเช่นนี้ไม่ควรทำ เหมือนเด็กบางคนชอบหนีโรงเรียนแอบไปเที่ยวสักวันหนึ่งจะต้องถูกจับได้ การหนีโรงเรียนนอกจากจะเสียหายแก่ตัวเองแล้วยังเสียชื่อเสียงด้วย เป็นการไม่ดี เช่นนี้พระพุทธเจ้าไม่ทรงสนับสนุน เรียกว่าการดำริไม่ชอบ

อีกข้อหนึ่งทรงบัญญัติไว้ว่า ผู้ที่มีความเจริญต้องมีวาจาชอบ วาจาชอบนี้เราเรารู้อยู่แล้ว เช่น การพูดเท็จพูดปดไม่ดี นอกจากนี้ก็เรียกว่า วาจาไม่ชอบเหมือนกัน คือพูดยุยงให้เกิดการแตกร้างในระหว่างหมู่คณะ ซึ่งพระพุทธเจ้าไม่ทรง

สนับสนุน ฉะนั้นถ้าเราต้องการความเจริญ ต้องทำตนให้เป็นคนมีวาจาชอบ พูดจาให้อ่อนหวาน ใ้รู้จักเด็กรู้จักผู้ใหญ่ คนชั้นไหนควรพูดอย่างไร และไม่พูดให้ระคายหูผู้ฟัง ต้องพูดให้มีความไพเราะอ่อนหวาน เช่นนี้ จึงจะเรียกได้ว่าเป็น ผู้มีวาจาชอบ

การงานชอบก็เหมือนกัน ในหลักพระพุทธศาสนาสอนให้คนทำในสิ่งที่ดี การงานที่เราทำถ้าปฏิบัติให้ดี วางตัวอยู่ศีลห้าเสมอแล้ว ก็ยอมปฏิบัติตามการงานชอบ อยู่เสมอไป ฉะนั้นคนที่มีศีลห้าก็นับว่าเป็นผู้ที่มีการงานชอบได้

อีกข้อหนึ่งคือการเลี้ยงชีพชอบ การหาเลี้ยงชีพมิได้ตั้งหลายทาง แต่ต้องทำแต่ในทางที่ชอบ เราถือกันมาแต่บรรพบุรุษว่า เงินที่ได้มาในทางทุจริตนั้น เขาเรียกว่า เงินร้อน คือว่ามีอยู่แล้วอยู่ไปได้ไม่นาน เดี่ยวก็มีอันเป็นไปต่างๆ ในทางไม่ดี ไม่กับตัวเองก็กับลูกเมีย เราเห็นบ่อยๆ ว่าบุคคลที่บรรพบุรุษรวย แต่ตนเองต้องยากจนจนแค่น ทั้งนี้ก็เพราะว่าเงินเหล่านั้นได้มาโดยไม่สุจริต เรียกว่าเงินร้อน ฉะนั้นพระพุทธเจ้าท่านจึงไม่ทรงสนับสนุนผู้ที่มีอาชีพไม่ชอบ

วันนี้ขอยุติไว้เพียงเท่านี้ก่อน ไว้วันอื่นมีโอกาสจะมาพูดต่อให้ฟังอีก

โอบาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมมหาวิทยาลัย

วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๔

บันทึกโดย *ทวีวัฒน์ พริ้งพวงแก้ว*

การสอบไล่ประโยคเตรียมอุดมศึกษาก็ได้สิ้นสุดลงไปแล้ว และผู้ที่ทำการสอบไล่แล้วก็ต้องออกไปเพื่ออนาคตของเขา จะมีกลับมาบ้างก็เป็นส่วนน้อยต่อไปนี่กิจการต่างๆ ของโรงเรียน พวกเธอทั้งหลายที่นั่งอยู่ที่นี้แหละจะต้องทำต่อไป พวกที่ออกไปนั้น เขาได้รับการอบรมจากโรงเรียนเพียงพอแล้ว ถ้าเขาปฏิบัติตามก็จะเป็นผลดีแก่เขาไปในภายหน้า กิจการต่างๆ ที่เขาได้ทำไปแล้ว บางคนก็ทำความดีทำประโยชน์ให้แก่โรงเรียน ผลดีนี้จะตามไปสนองเขา แต่มีบางคนเหมือนกันที่ทำไม่ดี นำความเสื่อมเสียมาสู่คณะ ผลไม่ดีนี้จะตามสนองเขาเช่นกัน แต่งานเหล่านี้ที่เขาปฏิบัติไปนั้นแล้วไปแล้ว ต่อไปนี้กิจการต่างๆ ในปีหน้าและปีต่อไป พวกเธอจะต้องทำ พวกที่จะได้รับเลือกเป็นหัวหน้าและนักเรียนผู้ใหญ่งงปฏิบัติตัวให้เป็นคนดีสมควรที่จะเป็นผู้รับใช้และเป็นผู้ใช้ผู้อื่น ต่อไปเธอจะต้องพบกับเหตุการณ์เช่นนี้เสมอ ถ้าจะเป็นผู้ใช้ควรจะใช้ในทางที่ถูก และถ้าจะเป็นผู้รับใช้ จงรับใช้ในทางที่สมควร ปฏิบัติตัวให้ถูกต้องตามกาล นักเรียนที่ได้รับแต่งตั้งเป็นหัวหน้าหรือกรรมการ โรงเรียนจะอบรมเธอให้ปฏิบัติการให้ถูกต้องตามทางการเพื่อจะได้เกิดความชำนาญต่อไป การทำสิ่งต่างๆ นั้นต้องมีผิดพลาดบ้าง เมื่อทำมากก็มีทางผิดได้มาก แต่ถ้าทำผิดแล้วรู้ว่าผิดและไม่ทำต่อไปอีกจะเป็นการดี ต่อไปถ้าเธอได้ไปเป็นหัวหน้าคนเธอต้องรู้จักวิธีใช้คนให้ถูก ถ้าเพื่อเธอสั่งงานไม่เป็น อาจเกิดความผิดอย่างใหญ่หลวงขึ้น

แม้เธอจะได้รับบทเรียนจากความผิดของเธอ แต่ถ้าเป็นความผิดที่ใหญ่มาก บทเรียนที่ได้ก็จะไม่สมดุลกับผลเสียที่เกิดขึ้น แต่ถ้าเธอหัดเป็นหัวหน้าเสียแต่ยังเป็นนักเรียน ความผิดเช่นกล่าวนี้อาจจะไม่มีเกิดขึ้น เพราะเธอมีความชำนาญในการสั่งงาน เวลาหัวหน้าจะปฏิบัติงานต่างๆ ควรเสนอขอความแนะนำจากโรงเรียนก่อน ถ้าความคิดของเธอถูก โรงเรียนก็อนุมัติให้ทำต่อไป ถ้าความคิดนั้นไม่ดีโรงเรียนก็หาทางที่ดีทางอื่นให้เธอปฏิบัติ ทำให้เธอได้รับความรู้ในความผิดนั้นก่อนที่จะกระทำผิดลงไป เธอไม่ต้องซื้อความรู้ด้วยความผิด ดังนั้นจึงขอให้หัวหน้ามาปรึกษาก่อน ถ้ามีความเห็นอย่างไรก็บอกมา ผู้ที่ควบคุมจะพิจารณาให้เอง ถ้าเพื่อเธออยู่ในโรงเรียนนี้ เธอจะได้เรียนเรื่องการใช้คนได้ถูกต้อง โดยไม่ต้องซื้อความรู้จากการทำผิด ผู้ที่จะเป็นหัวหน้าต่อไป เมื่อนำกิจการมาปรึกษากันก่อน กิจการที่เธอทำจะได้บังเกิดผลดีและปลอดภัย และเป็นประโยชน์แก่เธอด้วย โรงเรียนพยายามอบรมให้เธอเกิดความสามารถในกิจการที่เธอจะทำ ซึ่งเธอยังไม่รู้ว่าจะทำเช่นนั้นจะเป็นการถูกหรือผิด แต่โรงเรียนรู้แล้ว และพยายามทำให้เธอเกิดความสามารถในการที่จะปฏิบัติ ความสามารถนี้เป็นการยากที่จะพูด ผู้ที่มีความสามารถจะต้องประกอบกันหลายอย่าง เช่น เธอมีความรู้ชั้นรถยนต์ได้ ขับได้ดีไม่ชนใคร จะพูดว่าเธอมีความสามารถไม่ได้ เพียงแต่พูดได้ว่าเธอขับรถเก่งเท่านั้น หรือเธอปั่นรูปได้สวย จะบอกว่าเธอมีความสามารถก็ไม่ถูกทีเดียว เธอเพียงแต่มีความชำนาญและมีฝีมือเท่านั้น ผู้มีความสามารถจะต้องประกอบด้วยการปฏิบัติหลายอย่าง เมื่อใดที่มีครบทุกสิ่งทุกอย่างในตัวเธอนั้นแหละจึงจะเรียกว่าเป็นผู้มีความสามารถ ไม่ใช่เธอจะทำอะไรได้แล้ว ก็นับว่ามีความสามารถหาไม่ได้ การที่เธอทำอะไรต่างๆ ได้ เป็นเพียงแต่เธอมีความรู้ที่จะทำการนั้นเท่านั้น ผู้ที่มีความสามารถจะต้องประกอบด้วยสิ่งอื่นอีกหลายอย่าง ความเพียรเป็นหนึ่งละที่จะต้อง มี แต่ที่เธอปฏิบัติกันอยู่ในขณะนี้ เช่น เวลาเรียนเธอไม่เรียน เวลานี้ใกล้จะสอบไล่แล้ว เธอเริ่มดูหนังสือหรือเอาดอกไม้ไปถวายพระมนู ทุกเวลาเย็นนั้น เรียกว่าเป็นความเพียรเหมือนกัน แต่เป็นความเพียรที่ไม่ถูกทางไม่น่านิยม มาเริ่มมีความเพียรเอาเมื่อเหลืออีก ๒-๓ วัน จะสอบไล่ดังนี้ ย่อมไม่เกิดผล

ถ้าจะให้เกิดผลจะต้องมีความเพียรมาแต่ต้นปี อีกอย่างหนึ่ง เช่นเธอสอบไล่ชั้นประโยคเตรียมอุดมศึกษาได้แล้วไปเข้ามหาวิทยาลัย เธอจะบอกว่าเลิกเพียรได้แล้ว เพราะเพียรมาในขณะที่อยู่โรงเรียนพอแล้ว ก็ไม่ตีเหมือนกัน บางคนอยู่ที่โรงเรียนมีความเพียรดี เรียนเก่ง แต่พอไปเข้ามหาวิทยาลัยแล้ว กลับละความเพียรเสียถูกส่งออกมาจากมหาวิทยาลัยก็มี สอบตกก็มี ความเพียรจะเกิดผลได้ก็ต่อเมื่อเรามีความเพียรอยู่เสมอ ตามธรรมดาเมื่ออยู่ชั้นสูงขึ้นไป งานและอุปสรรคต่างๆ ย่อมมีมากขึ้นด้วย ขณะนี้เธอยังเด็กอยู่ งานต่างๆ จึงมีเพียงเล็กน้อย แต่ถ้าเธอไปทำงานต่อไปในภายหน้า เธอจะพบกับอุปสรรคต่างๆ มากมาย ซึ่งเธอจะต้องเพียรแก้ไขอยู่เสมอ ความเพียรนั่นก็คือ ความมีมานะบากบั่นทำกิจการต่างๆ งานบางอย่างไม่มีใครนึกว่าจะสำเร็จแต่เราพยายามทำจนสำเร็จ นี่แหละจึงจะแสดงว่าเรามีความเพียร ไม่ใช่มีความเพียรเกิดขึ้นชั่วแล่นแล้วหยุดเพียงนั้นใช้ไม่ได้ เราต้องมีความเพียรอยู่เสมอตลอดไป ความเพียรเป็นข้อหนึ่ง ที่จะทำให้เธอมีความสามารถ อีกอย่างหนึ่งคือความไหวพริบ ความไหวพริบนี้เป็นของที่สอนกันไม่ได้ เพียงแต่บอกอ้อมๆ ให้เธอปฏิบัติเพื่อเกิดความไหวพริบเองเท่านั้น ที่โรงเรียนสอนให้เธอเล่นกีฬา เล่นดนตรี ให้ได้วาทีกี่เพื่อทำให้เธอเกิดความไหวพริบ ตามที่บอกแล้วว่าความไหวพริบสอนกันไม่ได้ ถ้าเธอพบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยปัจจุบัน เธอจะมัวมานั่งคิดอยู่ไม่ได้ ต้องหาทางแก้อย่างรวดเร็ว ต้องตัดสินใจทันทีด้วยความไหวพริบของเธอเอง เช่น เธอเล่นฟุตบอล และมีฝีมือเท่าเทียมกับเขา แต่เอาชนะเขาได้ก็ด้วยความไหวพริบที่เคยได้รับอบรมมา การใช้ความไหวพริบแก้ไขโดยฉับพลันทันที ทำให้เราประสบชัยชนะมาแล้วก็มาก ความไหวพริบจึงเป็นอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดความสามารถ เหตุการณ์บางอย่างเราไม่คาดว่าจะเป็นเช่นนั้น เช่น การไปถวายบังคม ซึ่งเราพบอยู่เสมอทุกปี เราคาดการณ์ไว้อย่างหนึ่งแต่ไปพบกับการณ์ที่ไม่ได้คาดไว้ล่วงหน้า แต่เราก็ปฏิบัติได้ดีเสมอมา เพราะความไหวพริบของผู้ควบคุม ซึ่งสามารถแก้ไขได้ทันการ ได้บอกแล้วว่าความไหวพริบนี้สอนกันไม่ได้ ต้องใช้การอบรมที่ได้รับมาประกอบจึงจะเกิดได้

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าการจะมีความสามารถได้นั้น ต้องมีไหวพริบและมีความ

เพียรเป็นต้น พวกที่จะเป็นหัวหน้าต่อไปต้องพยายามฝึกหัดคนให้มีไหวพริบ และมีความเพียรต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นเฉพาะหน้าเรา นอกจากนี้เธอยังต้องเป็นคนรู้เท่าถึงการณ์ ถ้าเธอเป็นคนรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เธออาจทำสิ่งดีให้เสียไปได้ เช่นการกีฬาเป็นต้น การเล่นรักบี้เป็นกีฬาที่ดีทำให้เราเกิดความพร้อมเพรียงและมีไหวพริบ แต่ถ้าเธอรู้เท่าไม่ถึงการณ์ มาเล่นรักบี้เข้าในหน้านี้ รักบี้ซึ่งเป็นกีฬาที่ดีอบรมผู้เล่นให้มีจิตใจดี แต่ถ้าเล่นผิดฤดู เธอก็จะได้รับความบอบช้ำร่างกายถลอก ปอกเปิก ไม่เกิดผลดีแก่ตัว การรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และทำอะไรไม่รู้จักกาลเทศะนั้น อาจทำให้สิ่งดีเสียไปได้ ดังนั้นเราจึงต้องเป็นผู้รู้เท่าถึงการณ์ และทำอะไรให้ถูกกาลเทศะจึงจะเป็นผู้มีความสามารถได้ อีกอย่างหนึ่งที่เธอยังต้องมี คือความซื่อตรงต่อหน้าที่ และจะต้องรู้ว่าเรามีหน้าที่อย่างไร เรามีหน้าที่เป็นลูกน้องเขา เราก็ยอมรับใช้เขา และทำกิจการต่างๆ เช่น เล่นกีฬา หรือเล่าเรียนให้ดี เพื่อนำชื่อเสียงมาสู่คณะเรา ทำไปตามหน้าที่ของเธอ ส่วนพวกที่เป็นหัวหน้าก็ปฏิบัติตามหน้าที่ของเธอไปตามที่ได้รับมอบหมาย ไม่ใช่เพียงแต่ว่าตัวเองปฏิบัติตนดีแล้ว ไม่ต้องทำหน้าที่ก็ได้ เช่นนี้ไม่ได้ เธอต้องทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วย เธอต้องรู้ว่าโรงเรียนมอบหมายงานอะไรมาให้เราทำ และเธอทำได้ดีไหม ถ้าทำได้ดีนั่นแหละจึงจะได้ชื่อว่ามีความซื่อตรงต่อหน้าที่ เช่นเธอปฏิบัติตนเป็นคนดี แล้วเวลาไปพบคนที่ทำผิดแล้วไม่ห้าม แสดงว่าเธอไม่ทำตามหน้าที่ เมื่อเธอทำดีแล้ว ต้องดูคนอื่นด้วยว่าเขาทำผิดหรือเปล่า แล้วแนะนำให้เขาทำดีต่อไปจึงจะชื่อว่าเธอซื่อตรงต่อหน้าที่ ในการปฏิบัติหน้าที่เราต้องถือหน้าที่เป็นใหญ่ไม่คำนึงว่าผู้ทำผิดเป็นน้องหรือเป็นอะไรกับเรา เมื่อสมควรจะได้รับโทษก็ลงโทษไป สิ่งต่างๆ ที่กล่าวมานี้ เมื่อประกอบกันได้แล้วก็ทำให้เธอเป็นผู้มีความสามารถ ไม่ใช่เธอมีความรู้ ทำอะไรได้จะเรียกเธอมีความสามารถนั้นไม่ได้ เราต้องใช้ความรู้ของเราและปฏิบัติตามความรู้ของเราจนได้ผลดีกว่าคนที่มีความรู้ ความชำนาญเท่าๆ กันจึงจะแสดงว่าเธอมีความสามารถ ถ้าเธอปฏิบัติได้เท่าๆ กัน ก็นับว่ายังไม่มีความสามารถ เราต้องปฏิบัติให้ได้ดีกว่าผู้ที่มีความรู้เท่าๆ กับเรา จึงจะเป็นผู้มีความสามารถ ผู้ที่เป็นหัวหน้าต่อไปขอให้ปฏิบัติตัวให้เป็นคนมี

ความสามารถ เมื่อเธอเป็นผู้รับใช้ก็รับใช้ไปเป็นอย่างดี เมื่อเธอเป็นผู้ใช้ก็ใช้ในทางที่ดีที่ถูกต้อง และต้องเป็นผู้แสดงให้เห็นว่าเรามีไหวพริบในการที่จะปฏิบัติการนั้นๆ ด้วย เช่นมีเรื่องเล่ากันมาว่ามีสมุหเทศาภิบาลคนหนึ่งอยู่ทางภาคใต้ ต้องการหาคนที่มีความสามารถทำงานในตำแหน่งหนึ่งซึ่งว่างลง คนที่สมควรจะรับตำแหน่งนี้ได้มีอยู่หลายคน วันหนึ่งสมุหเทศาภิบาลมีธุระเดินทางไปทางเรือ จึงชวนพวกที่เห็นว่าสมควรจะเลื่อนตำแหน่งขึ้นมาแทนตำแหน่งที่ว่างลง เดินทางไปด้วย ขณะที่เรือแล่นไปตามลำน้ำนั้นพอดีได้ยินเสียงร้องโหยหวนของสุนัขแสดงว่ามันกำลังได้รับความเจ็บปวดมาก สมุหเทศาภิบาลผู้นั้นจึงสั่งให้แวะเรือไปยังที่ที่ได้ยินเสียงสุนัขนั้น แล้วให้คนที่สมควรจะได้เลื่อนตำแหน่งขึ้นไปดู คนหนึ่งกลับมาเรียนว่า เสียงนั้นเป็นเสียงร้องของสุนัขที่กำลังคลอตุลก คนที่สองไปดูกลับมาเรียนว่าเป็นเสียงร้องของสุนัขที่คลอตุลกออกมา ๔ ตัว คนที่สามไปดูกลับมารายงานว่า สุนัขนั้นคลอตุลกออกมา ๔ ตัว สีดำ ๒ ตัว สีขาว ๑ ตัว และสีน้ำตาล ๑ ตัว จากการกลับมารายงานของคนทั้งสามคน สมุหเทศาภิบาลคนนั้นก็รู้ว่าคนที่สมควรจะได้รับตำแหน่งที่ว่างลงคือคนที่สาม เพราะเป็นผู้มีไหวพริบดีและมีความละเอียดลออ เป็นผู้ที่มีความสามารถดีกว่าอีกสองคน นี่แสดงให้เห็นว่าผู้ที่จะเป็นคนที่มีความสามารถได้จะต้องเป็นคนที่แสดงออกมากว่า ตนมีความรู้ความรอบคอบ และมีไหวพริบดีกว่าคนอื่นที่มีความรู้ในฐานะเท่าๆ กับตน

ในที่สุดนี้ ขอให้นักเรียนทุกคนมีความเพียร มีไหวพริบ รู้เท่าถึงการณ์อันเป็นสิ่งที่จะทำให้นักเรียนเป็นผู้มีความสามารถ และขอให้ทุกคนจงพยายามปฏิบัติความดีเพื่อนำชื่อเสียงมาสู่คณะและเป็นผลดีแก่เธอต่อไปในภายหน้า

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมมหาวิทยาลัย

วันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๔๔๘

บันทึกโดย *ชวลิต พงษ์สมบูรณ์*

วันนี้เป็นวันอาทิตย์แรกของต้นปี ข้อความที่จะนำมาพูดนี้ พวกที่ทราบดีอยู่แล้วก็พยายามปฏิบัติให้ได้อย่างที่เคย ส่วนพวกนักเรียนใหม่ที่ยังไม่รู้ระเบียบก็จงจำและพยายามปฏิบัติตาม พวกเธอมาจากสถานที่ศึกษาต่างๆ กัน และไม่เคยอยู่โรงเรียนประจำเลย คงไม่ทราบระเบียบต่างๆ โรงเรียนของเราดำเนินการปกครองตามพระบรมราโชบายของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และตามระบอบของพับลิกสกูลในประเทศอังกฤษ ระบอบของพับลิกสกูลนี้ เราใช้นักเรียนปกครองนักเรียนด้วยกันเอง เพื่อนักเรียนจะได้ทราบว่า การอยู่ได้ปกครองนั้นจะต้องปฏิบัติอย่างไร และเมื่อสามารถวางตัวดี ให้เป็นที่เห็นชัดแก่ครูบาอาจารย์แล้ว วันหลังก็จะมีโอกาสได้ปกครองเขาบ้าง การกระทำเช่นนี้เป็นการฝึกหัดให้ซาบซึ้งถึงระบอบประชาธิปไตยตั้งแต่ยังเยาว์ การปกครองนักเรียนมากๆ เช่นนี้ เราจำเป็นจะต้องแบ่งแยกออกเป็นคณะ เพื่อหัวหน้าคณะจะได้ปกครองนักเรียนแทนโรงเรียนได้อย่างเรียบร้อยและรัดกุม ฉะนั้นขอให้นักเรียนใหม่เชื่อฟังและเคารพหัวหน้า อย่าพยายามขัดขืนเลย เพราะการขัดขืนหัวหน้าก็เหมือนกับขัดขืนโรงเรียนเหมือนกัน นักเรียนใหม่ส่วนมากเคยอยู่โรงเรียนไปเข้าเย็นกลับ การประพฤติให้เรียบร้อยนั้นทำเฉพาะในห้องเรียนก็พอแล้ว แต่สำหรับในวชิราวุธเธอจะต้องปฏิบัติตนให้เรียบร้อยแม้ในห้องอาหาร ห้องนอน สำหรับในห้องเรียนนั้นขอให้เธอเอาใจใส่ชวนชวนหาความรู้อย่างจริงจัง ขอย้ำได้รับกวนครูผู้ฝึกสอนให้เป็นที่น่ารำคาญเลย เรา

ต้องการจะให้เธอเป็นผู้ดี ได้ฟังเสียงความประพฤติของเธอมาก มาอยู่ที่นี้อยู่ร่วมกัน เป็นหมู่ เป็นเหล่า ฉะนั้นจะทำอะไร ก็ต้องคำนึงถึงประโยชน์สุขของผู้อื่นก่อน มิฉะนั้นเธอจะอยู่อย่างไม่มีสุข จะคบค้าพูดจากับใครๆ ก็ไม่มีใครอยากพูดด้วย เพราะเธอเป็นผู้เห็นแก่ตัวและขัดต่อความเห็นของเขาเสียร่ำไปเช่นนั้นไม่ได้

การมาอยู่ร่วมกันมากๆ เช่นนี้ จำเป็นจะต้องมีเพื่อน เพราะเพื่อนเป็นผู้ที่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับเธอ นำความสุขสำราญมาให้แก่เธอ และสามารถจัดความเศร้าโศกของเธอออกไปได้โดยการสนทนาอย่างสนุกสนาน เฮฮา นักเรียนใหม่ที่ยังหาเพื่อนไม่ได้ เป็นหน้าที่ของหัวหน้าคณะโดยตรง ที่จะหาเพื่อนให้เขา เพื่อนที่หาให้นั้น ต้องหาเพื่อนที่มีความประพฤติดี ถ้าหาเพื่อนเกรงให้เขาก็จะชักจูงกันไปทางผิดระเบียบผิดวินัยของโรงเรียน ถ้าผิดจนเลยเถิดเกินไปแล้ว อาจจะเสียใจเมื่อถูกให้ย้ายโรงเรียน ฉะนั้นการจะหาเพื่อนต้องพิจารณาให้ดีจริงๆ การเล่นกีฬาเป็นการหาเพื่อนที่ดีอย่างหนึ่ง เพราะกีฬาเป็นเครื่องส่องให้เห็นนิสัยของผู้เล่นว่ามีจิตใจเป็นนักกีฬาที่แท้จริงหรือไม่ เมื่อเช่นนั้นเราก็จะเลือกเพื่อนได้ถูกต้องถูกใจเรา นอกจากนี้กีฬายังก่อให้เกิดความรักใคร่สนิทสนมและเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน เป็นการสมานมิตรภาพระหว่างกันได้อย่างแน่นแฟ้นและรวดเร็วยิ่งกว่าสิ่งใด แต่การเล่นกีฬานั้น เด็กใหม่ขอให้ทราบไว้ด้วยว่าจะต้องเล่นอย่างเข้มแข็งและเด็ดเดี่ยว อย่าเล่นเหยาะแหยะ เพราะจะติดนิสัย เป็นคนอ่อนแอ ไม่เข้มแข็งเด็ดเดี่ยว แต่ว่าอย่ารุนแรงเกินไปจนผิดกติกา การเล่นกีฬาย่อมเจ็บตัวบ้างเป็นธรรมดา หนักนิดเบาหน่อยต้องไม่ถือเอามาเป็นสาระ นี่จึงจะเรียกว่าเป็นนักกีฬา

สำหรับเด็กใหม่ที่เคยเป็นเพื่อนกันมา แต่แยกอยู่คนละคณะ เมื่อจะไปเยี่ยมเยียนกันที่คณะ จะต้องขออนุญาตต่อผู้กำกับคณะก่อน เพราะแต่ละคณะผู้กำกับคณะย่อมควบคุมดูแลนักเรียนเป็นจำนวนมาก เราจะเข้าไปยุ่มย่ามต่อระเบียบของเขามากนักไม่ดี ถ้าไม่จำเป็นอยู่แต่ในคณะของเราดีกว่า เวลาพบปะกันนั้นก็มากเช่นในเวลาเรียนและเวลากีฬาเป็นต้น โรงเรียนเรามีอาณาเขตกว้างขวาง จะไปไหนมาไหนก็ไปได้แต่ให้อยู่ในขอบเขต สำหรับสนามหลังซึ่งนับตั้งแต่เขตคูขึ้นไปนั้น

ไม่ควรข้ามไป นอกจากในเวลากีฬา นักเรียนทุกคนโรงเรียนต้องการอย่างยิ่งที่จะอบรมให้มีความเป็นผู้ดี คำว่า “ผู้ดี” นั้น นักเรียนใหม่บางคนอาจจะยังไม่ทราบหรือเข้าใจเขวไปว่า “ผู้ดี” คือผู้ที่กำเนิดมาในตระกูลสูงและมั่งคั่ง แต่วิชาวุฒฯ ถือว่า “ผู้ดี” คือผู้ที่ประกอบไปด้วยองค์แห่งความดีทั้งหมด อาจจะเป็นคนยากจนก็ได้ แต่ต้องมีน้ำใจและความประพฤติเป็นสุภาพบุรุษ คือประพฤติเรียบร้อย สง่าผ่าเผย มีร่างกายอนามัยอันสมบูรณ์ เล่นกีฬาเก่ง เข้าสมาคมได้ เป็นผู้ที่ถูกมองไปด้วยความเมตตากรุณา ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น เสียสละเพื่อประโยชน์สุขส่วนรวมและสามารถทำความดีอื่นๆ อย่างนี้จึงจะได้นามว่าเป็น “ผู้ดี”

โรงเรียนเรามีฐานะไม่เหมือนกับโรงเรียนอื่นๆ โรงเรียนเราเป็นโรงเรียนที่มีเกียรติ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสละพระราชทรัพย์ของพระองค์ทรงสร้างขึ้น จึงเป็นโรงเรียนของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงสร้างขึ้นโดยมิได้หวังผลประโยชน์แต่ประการใดเลย ทรงสร้างให้เป็นสถานที่อบรมให้การศึกษแก่พวกเราชาวไทยโดยแท้ ซึ่งพระมหากษัตริย์คุณอันนี้ พวกเราชาววิชาวุฒฯ ควรจะสำนึกให้มากๆ นอกจากนี้พระองค์ยังพระราชทานเงินหลายสิบล้านบาท และผลประโยชน์อื่นๆ ให้แก่โรงเรียน เพื่อโรงเรียนจะได้ใช้ในกิจการของโรงเรียนต่อไป เมื่อพระองค์สวรรคตแล้วฐานะโรงเรียนเราจะไปเปรียบเทียบกับโรงเรียนอื่นๆ โดยเฉพาะโรงเรียนรัฐบาลไม่ได้ เพราะโรงเรียนเหล่านั้นถ้าเขาต้องการอะไรก็อาจตั้งงบประมาณขึ้นได้อย่างพอเพียง ส่วนโรงเรียนเราจำเป็นต้องเลี้ยงตนเอง ซึ่งได้มาจากพวกเธอนี้แหละ แต่ก็ยังไม่พอเพียง โรงเรียนต้องขาดทุนไม่ใช้นับเป็นพันๆ แต่นับเป็นแสนๆ บาท แต่ที่เราสามารถตั้งอยู่ได้ก็เนื่องจากได้รับผลประโยชน์ที่ได้ทรงพระกรุณาพระราชทานไว้มาถือกุศล ในสมัยก่อนเงินที่ได้มานั้นสามารถจะใช้จ่ายและเสริมสร้างอาคารต่างๆ ได้ แต่ในสมัยนี้ค่าครองชีพสูง ผลประโยชน์ที่ได้มาก็ไม่สามารถจะใช้จ่ายในการเสริมสร้างอย่างแต่ก่อนได้ เป็นเพียงแต่สามารถเลี้ยงตัวเองให้พออยู่ได้เท่านั้น ซึ่งเราจะเห็นได้ทันทีว่านักเรียนคณะหนึ่งต้องอาศัยอยู่ในหลังคาจากมาหลายปี โรงเรียนก็พยายาม พยายามอย่างยิ่งในการรวบรวมเงินเพื่อก่อสร้างเป็น

อาคารต่อจากที่ค้างไว้ และในที่สุดเราพอจะเริ่มสร้างในต้นปีนี้ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าโรงเรียนเราใช้จ่ายไม่ฟุ่มเฟือยนัก ฉะนั้นนักเรียนทั้งหลายจงพยายามช่วยกันคิดช่วยกันทำในอันที่จะรักษาผลประโยชน์และสมบัติของโรงเรียนอย่าให้โรงเรียนต้องใช้จ่ายโดยไม่จำเป็นเลย หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จสวรรคตไปแล้ว สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลต่อๆ มา ก็ทรงสนพระทัยกับโรงเรียนของเราเป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัชกาลปัจจุบัน ก็ทรงฝึกฝึ กับเราเป็นพิเศษเช่นโปรดเกล้าฯ ให้เราเข้าไปร่วมในงานมหาสังฆนิบาตหลายครั้ง ส่วนในด้านการดนตรีนั้นพระองค์พระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์เป็นพิเศษ จะเห็นได้จากที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นักดนตรีของเราได้มีโอกาสไปร่วมฝึกซ้อมกับพระองค์อย่างใกล้ชิดทุกวันศุกร์ และในบางโอกาสก็ทรงเสด็จมาทำการฝึกซ้อมให้ถึงโรงเรียน นับว่าเป็นพระมหากรุณาธิคุณอันล้นพ้น

อีกเรื่องหนึ่งเฉพาะพวกเด็กเล็กที่ขึ้นมาอยู่คณะใหญ่ปีนี้ จะพูดเกี่ยวกับการใช้เงิน เมื่อพวกเขาอยู่ในคณะเด็กเล็กเธอไม่มีสิทธิเลย เพราะอาหารว่างทางโรงเรียนจัดทำให้เป็นที่เรียบร้อย แต่เมื่อเธอมาอยู่คณะใหญ่ เธอมีสิทธิใช้เงินได้เต็มที่โดยไม่มีใครห้าม ฉะนั้นผู้บังคับการขอเตือนเธอว่าอย่าใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายเกินไป เงินทองเดี๋ยวนี้หาได้ยาก จงคำนึงถึงการอาบเหงื่อต่างน้ำของผู้ปกครองครองเพื่อให้เธอมาเรียนในโรงเรียนนี้บ้าง

ตั้งแต่เปิดเรียนมานี้ ผู้บังคับการสังเกตเห็นว่ามีกระดาศทิ้งกลาดเคลื่อนไปทั่วบริเวณ ทั้งนี้คงเป็นนักเรียนเก่าแก่ๆ เพราะนักเรียนใหม่คงจะยังไม่กล้าทำ เราไม่ควรทำเช่นนั้น เพราะเป็นการแสดงความไม่มีระเบียบและจะเป็นตัวอย่างชักจูงนักเรียนใหม่ด้วย ถ้าไม่มีที่ทิ้งเศษกระดาศก็ควรแจ้งให้ทางคณะทราบ จะได้จัดหาคะกร้ายาวไว้ให้

สำหรับวันนี้เป็นวันใหม่ปีใหม่ของปีการศึกษา ผู้บังคับการขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยจงคุ้มครองรักษาพวกเธอ ให้มีความสุขความเจริญยิ่งขึ้นไป และในวันนี้เราจะให้มีการสวดมงคลคาถา เพื่อเป็นสิริมงคลแก่นักเรียนต่อไป

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ ทอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๔๙๔

บันทึกโดย *อำพล อินทรไทยวงศ์*

เมื่อวันก่อนเราได้พูดกันถึงเรื่องทีนักเรียนใหม่ ซึ่งมาอยู่ในโรงเรียนนี้ควรทำตัวอย่างไร โรงเรียนนี้สอนให้นักเรียนปกครองตนเอง แต่การปกครองตนเองนั้นมิใช่จะทำตามคำสั่งของหัวหน้าเสมอไป ถ้าคำสั่งถูก เราก็ต้องทำตาม และเราจะต้องจัดตัวของเราให้ถูกระเบียบด้วย ในเมื่อเราเป็นลูกน้องจะต้องทำตัวให้เป็นลูกน้องเขา เมื่อเป็นหัวหน้า ก็ทำตัวเป็นหัวหน้า ถ้าเราทำได้เช่นนี้จึงจะนับว่าเป็นผู้รู้จักปกครองตนเอง การที่เราเข้ามาอยู่ในที่เช่นนี้เราก็ต้องจัดตัวของเราให้เข้ากับฐานะและเหตุการณ์ เมื่อเราอยู่ที่บ้านของเราเอง เราจะทำอะไร ก็ได้ตามชอบใจ เพราะไม่มีระเบียบ และคุณพ่อคุณแม่ของเธอก็ไม่คอยได้ดูแล เพราะท่านมีธุระที่จะต้องทำ ฉะนั้นเมื่อท่านส่งเธอเข้ามาอบรมอยู่ในโรงเรียนที่มีระเบียบเช่นนี้ ก็เพื่อขอมอบให้โรงเรียนทำหน้าที่แทนท่าน ฉะนั้นนักเรียนที่เข้ามาอยู่ที่นี้จะต้องถือโรงเรียนเหมือนบิดามารดา เมื่อทุกซักร้อนหรือซัดซ้องอะไรไปปรึกษาครูหรือผู้กำกับคณะหรือผู้บังคับการได้เสมอ จงทำเหมือนกับเธอปรึกษาคุณพ่อคุณแม่ของเธอเวลาอยู่บ้านเราพร้อมที่จะช่วยเหลือแก้ซัดซ้องของเธอ ถ้าปัญหานั้นถูกต้องตามทำนองคลองธรรม และไม่ผิดระเบียบของโรงเรียน นอกจากนี้เธอยังต้องทำตนให้เข้ากับนักเรียนร่วมคณะร่วมโรงเรียนได้ด้วย ถ้าเราทำตัวของเราไม่ดีก็จะอยู่ร่วมกับเขาไม่ได้ เขาจะรังเกียจเรา ฉะนั้นเธอเมื่อเข้ามาอยู่ร่วมกันในโรงเรียนนี้แล้ว จะต้องดูว่าพวกนักเรียน

เก่าที่ดีคือคนส่วนมากเขาทำกันอย่างไร แล้วเราก็ทำตามเขาบ้าง อย่าเอาแต่ใจของเราเป็นใหญ่ แต่การกระทำเช่นนี้ย่อมไม่สะดวกแก่ตัวเธอบ้าง แต่ก็ต้องยอมเพื่อปรับปรุงตัวเราให้เป็นประโยชน์และเข้ากับกิจการของคณะ เช่นถ้าเธอลงนอน เธอจะขึ้นไปนอนบนคณะเฉยๆ นั้นทำไม่ได้ เพราะไม่ใช่เวลานอน ถึงจะไม่สะดวกแก่เธอ เธอก็ต้องยอมที่จะไม่ขึ้นไปนอน ฉะนั้นเราต้องจัดตัวของเราให้เหมาะสมกับกิจกรรมนั้นๆ ถ้าเธอเป็นคนโทสะร้ายชอบชกต่อยทะเลาะวิวาทจะไปสมาคมกับใครก็ไม่ได้ เพราะเขารังเกียจ และถ้าเธอชอบชกต่อยเสมอๆ วันหนึ่งเธอจะเจ็บตัวและไม่ได้ความสะดวก ฉะนั้นเธอจะต้องจัดตัวของเธอให้เรียบร้อยจึงจะเข้ากับเขาได้

โรงเรียนนี้มีจุดประสงค์อย่างหนึ่งคือ พยายามจะสอนให้เธอเป็นผู้ดีมีกิริยามารยาทเรียบร้อยรู้จักกาลเทศะ ใจคอเข้มแข็ง อดทน ซื่อสัตย์สุจริต เป็นต้น เพื่อให้จุดประสงค์บังเกิดผล โรงเรียนจึงให้เธอเล่นกีฬา เพื่อจะให้เธอมีใจคอเข้มแข็งและอดทน กล้าสู้กับเขาซึ่งๆ หน้าเพื่อป้องกันไม่ให้เขามาเหยียบย่ำเกียรติของเรา การกีฬาสอนให้เธอกล้าหาญ อดทน รักพวกรักพ้อง และรู้จักประสานงานกันในการเล่น เพื่อนำชัยชนะและเกียรติมาสู่โรงเรียน ฉะนั้น การเล่นจึงไม่ควรทำอะไรโดยลำพังคนเดียว จะต้องประสานกับคนอื่นด้วย โรงเรียนสอนให้เธอเล่นดนตรี เพราะดนตรีสอนให้เธอมีจิตใจนุ่มนวล รักสวยรักงามรักความไพเราะ และความ เป็นระเบียบ ทั้งเป็นการประสานงานกันได้เป็นอย่างดี เช่นในการเล่นดนตรี ถ้าเราเล่นไม่ดีไม่ถูกจังหวะ ในเมื่อมีคนอื่นร่วมวงเล่นด้วยแล้ว จะทำให้การดนตรีเสีย เพราะไม่ประสานกัน ดังนั้นการดนตรีจึงสอนให้ประสานงานกัน และการที่มาอยู่รวมกันมากๆ เช่นนี้ทางโรงเรียนสอนให้รู้การสังคมด้วย เช่นการไปดูมหรสพต่างๆ เราจะต้องทราบจุดประสงค์ว่าจะไปดูหรือไปฟังมหรสพนั้น อย่าไปทำลายจุดประสงค์ของคนอื่น โดยไปทำเสียงรบกวนเขา ทำเช่นนั้นเป็นการไม่ดี และการที่เราจะดูก็ต้องดูให้เป็น มิใช่สักแต่ว่าดู ถ้าเขาแสดงได้ดีก็มีการปรบมือให้แก่เขาเพื่อเป็นกำลังใจ ถ้าเขาแสดงไม่ดีไม่เป็นที่พอใจเรา เราก็อย่าแสดงให้เขาเห็นว่าเราไม่ชอบ เพราะจะทำให้เขาเสียกำลังใจในการแสดง ถ้าปฏิบัติได้แล้วจึงจะแสดงว่าเราดูเป็น

จึงจะเรียกว่าเรารู้จัก การสังคมอีกอย่างหนึ่ง การสังคมของพวกเรากันเอง ยังรู้สึก
ว่ายังมีทางแก้ไขอีก เช่นเมื่อเธอเข้ามาอยู่ในโรงเรียนนี้ เธอจะต้องสังคมกับพวกเรา
ในโรงเรียนเท่านั้น อย่าก้าวก้าวออกไปนอกโรงเรียน เช่นเธอลาออกไปกินเลี้ยงนอก
โรงเรียน นั่นเป็นการไม่สมควร โรงเรียนจะไม่อนุญาต เพราะจะเป็นการดูถูกตนเอง
ว่าไม่ดีพอที่จะสมาคมด้วย และฐานะของเธอขณะนี้ยังไม่ควรจะทำเช่นนั้น การกิน
เลี้ยงเช่นนั้นเขามักมีการดื่มเหล้า ถ้าเธอไม่ดื่มกับเขา เขาก็จะหาว่าเธอรังเกียจเขา
แต่ถ้าเธอไปดื่มเข้าก็จะทำให้สติปัญญาเธอเสื่อมเสียไปจะทำให้โทษแก่ตัวเอง สิ่งเหล่านี้
นี้อยู่ในการอบรมของเราทั้งนั้น การที่อบรมให้เธอมีใจเข้มแข็งเพื่อจะได้คอยระวังใจ
เธอในเมื่อจะทำการทุจริตในภายหน้า นี่แหละถึงเธอจะมีความรู้ดีแต่ถ้ากิริยา
มารยาทและการสังคมเธอไม่ดี ก็เสียเวลาเปล่า ฉะนั้น วิชาวชิราวุธเราจึงอบรมให้เธอ
เป็นผู้ดี ดังสุภาษิตโบราณมีเป็นโคลงไว้เตือนสติว่า

ฝูงชนกำเนิดคล้าย	คลึงกัน
ใหญ่ย่อมเพศศิวพรรณ	แพกบ้าง
ความรู้อาจเรียนทัน	กันหมด
ยากแต่ชั่วติกระต่าง	อ่อนแก่ฤาไหว

โคลงนี้ก็บอกแล้วว่าคนเราเกิดมาเหมือนกันหมด บางคนเป็นหญิงบางคน
เป็นชาย บ้างขาวบ้างดำ ความรู้นั้นก็อาจเรียนทันกันหมด แต่ความประพฤติชีวิต
นั้นถ้าแก้ไขไม่ถึงขนาดแล้วจะไปไม่ไหว ฉะนั้นจึงต้องอบรมกันให้เข้มงวด วิชาวชิราวุธให้
ความรู้ในการสังคมแก่เธอ เพื่อจะได้ไปดำรงวงศ์ตระกูลของเธอให้เจริญในภายหน้า
จำไว้ว่าลูกกวชิราวุธทุกคนออกไปจะต้องมีการสังคมดี และเป็นผู้ดี ใครทำได้เป็น
ประโยชน์แก่ตัวเอง ความเจริญที่ได้รับก็ได้แก่ตัวเองทั้งสิ้น

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ ทอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๔๙๔

บันทึกโดย *ชวลิต พงษ์สมบูรณ์*

วันนี้ผู้บังคับการจะพูดถึงหน้าที่ที่เธอพึงปฏิบัติต่อคุณพ่อคุณแม่ คุณพ่อคุณแม่ของเธอทุกคนปรารถนาเป็นอย่างยิ่ง ที่จะได้เห็นบุตรของท่านเป็นบุตรที่ดี มีคุณสมบัติเป็นลูกผู้ดี ฉลาดเฉลียว เรียนเก่ง ตลอดจนมีความกตัญญูกตเวที เป็นประการสำคัญ เพราะฉะนั้นเธอจะต้องพยายามประพฤติตนให้เป็นที่ปลื้มปิติแก่คุณพ่อคุณแม่ของเธอ ในขณะนี้หน้าที่ของเธอที่พึงปฏิบัติก็ต้องขยันหมั่นเพียร ตั้งใจเรียน พยายามชวนช่วยหาความรู้ให้มากที่สุด หมั่นบำรุงรักษาร่างกายให้แข็งแรงมีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์ก็เพียงพอแล้ว แต่เมื่อเธอเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ คุณพ่อคุณแม่ของเธอแก่เฒ่าลงตามกาลเวลา ก็เป็นหน้าที่ของเธอที่จะต้องทำงานแทนท่าน โดยตลอดและสม่ำเสมอ พยายามดำรงและสร้างเกียรติยศชื่อเสียงให้แก่วงศ์ตระกูลของเธอให้มากที่สุดที่จะทำได้ รักษาและทะนุถนอมทรัพย์มรดกที่ท่านมอบให้ไว้แก่เธอ เมื่อท่านสิ้นบุญไปตามอายุขัยก็หมั่นทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ท่านโดยตลอด นี่แหละเป็นวัตถุประสงค์อันยิ่งใหญ่ของคุณพ่อคุณแม่ของเธอ ฉะนั้นท่านจึงได้พยายามอบรมพ่าร่ำสอนให้เธอเป็นบุตรดี และเป็นพลเมืองดีของชาติต่อไปในภายหน้า แต่คุณพ่อคุณแม่ของเธอจำเป็นต้องประกอบอาชีพหาทรัพย์สิ้นมาเลี้ยงดูเธอและครอบครัว ฉะนั้นจึงไม่มีโอกาสที่จะอบรมเธอให้เป็นบุตรที่ดีได้ด้วยตนเอง ท่านจึงส่งเธอมาให้โรงเรียนทำหน้าที่เป็นบิดามารดาแทน ฉะนั้นโรงเรียนจึงเปรียบเสมือน

เป็นบิดามารดาของนักเรียน ภาษาอังกฤษเรียกโรงเรียนว่า Alma Mater ให้ทำหน้าที่เป็น Loco Parentis ซึ่งภาษาไทยก็แปลว่า มารดา และให้ทำหน้าที่แทนบิดามารดา ฉะนั้นบิดามารดาปรารถนาที่จะให้บุตรของตนได้อย่างไร โรงเรียนก็ปรารถนาที่จะให้นักเรียนของโรงเรียนดีเท่านั้น การที่โรงเรียนได้อบรมสั่งสอนเธอ ให้เป็นคนดีจนมีชื่อเสียง หน้าที่ของลูกๆ เหล่านี้ก็ควรจะรักษาชื่อเสียงของโรงเรียนไว้ อย่าทำให้ชื่อเสียงของโรงเรียนซึ่งเปรียบเสมือนบิดามารดาของเธอต้องเสื่อมเสียไป นักเรียนจะต้องพยายามทำตนให้เข้มแข็ง อดทน ขยันในกิจการงาน มีกิริยามารยาทเรียบร้อยสง่าผ่าเผย และข้อที่สำคัญที่สุด คือมีน้ำใจเป็นนักกีฬา นักเรียนที่ถือว่าตนมีทรัพย์สินสมบัติมาก ใช้จ่ายอย่างสุรุ่ยสุร่าย เพราะถือว่าใช้เท่าไรก็ไม่หมดนั้น เป็นไปไม่ได้ เป็นความคิดผิด เคยมีตัวอย่างปรากฏมามากแล้ว มีบุตรเลวผลาญทรัพย์สินสมบัติของบิดามารดามากต่อมาก นักเรียนจะต้องมีคุณสมบัติพอที่จะบำรุงรักษาทรัพย์สินมรดกเหล่านี้ไว้ได้ คุณสมบัติที่ทางโรงเรียนได้พยายามอบรมให้แก่เธอนี้ เปรียบเสมือนทรัพย์สินภายในตัวของเธอ ทรัพย์สินภายในหรือคุณสมบัติเหล่านี้แหละจะเป็นทรัพย์สินที่ใช้เท่าไรก็ไม่หมด เมื่อทรัพย์สินภายนอกของเธอหมด เธอก็ใช้ทรัพย์สินภายในตัวของเธอประกอบอาชีพเลี้ยงชีวิตต่อไปได้ และการที่จะมีทรัพย์สินภายในได้นั้นต้องประกอบด้วยหลักใหญ่ๆ ที่จะต้องประพฤติตามดังต่อไปนี้คือ (๑) นักเรียนจะต้องมีความเคารพเชื่อฟังครูบาอาจารย์ (๒) มีความตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่จะประพฤติตัวให้เป็นคนดี (๓) จะต้องละอายต่อการประพฤติชั่ว (๔) จะต้องเกลียดชังขี้ขลาด ความชั่ว (๕) จะต้องเป็นผู้มีการศึกษาดี (๖) จะต้องรู้จักบริจาคและเสียสละ และ (๗) จะต้องมีสติปัญญา

นักเรียนจะต้องเคารพเชื่อฟังครูบาอาจารย์ เพราะครูบาอาจารย์เป็นผู้ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่นักเรียน เป็นผู้ที่สูงทั้งคุณวุฒิและวัยวุฒิ แต่การที่นักเรียนจะเชื่อฟังครูบาอาจารย์นั้น จะต้องเชื่ออย่างมีเหตุผล มิใช่เชื่ออย่างงมงาย เช่น การเกิดจันทรคราสนั้นมีผู้บอกเล่าว่า มีพระราหูอมพระจันทร์ จะต้องตีฆ้องร้องป่าวเพื่อให้พระราหูคายพระจันทร์ออกมา เพื่อให้ความสว่างไสวแก่โลก อย่างนี้เรา

ก็ไม่เชื่อ เพราะไม่มีเหตุผลอะไรจะมาพิสูจน์ได้ว่าพระราหูจริงหรือไม่ ควรจะเชื่อก็เชื่อตามหลักวิทยาศาสตร์และภูมิศาสตร์ เพราะมีเหตุผลพิสูจน์ได้ว่าจักรวาลเกิดจากการที่ดวงจันทร์ พระอาทิตย์ โลก โคจรมาอยู่ในแนวเส้นตรงเดียวกัน โดยมีโลกอยู่กลาง เงามของโลกจึงไปบังดวงจันทร์ทำให้คนบนโลกมองเห็นดวงจันทร์เว้าแหว่งหรือมืดมืดเต็มดวง อย่างนี้แหละเป็นสิ่งที่เราควรเชื่อ อีกข้อหนึ่งที่นักเรียนจะต้องมีก็คือความตั้งใจแน่วแน่ที่จะประพฤติตนให้เป็นคนดี ข้อนี้อันไม่มีปัญหาอะไร เพราะเมื่อเธอดังใจจะทำความดีแล้ว ความดีนั้นจะให้ผลตอบแทนแก่เธอเอง ข้อ (๓) ที่ว่าเธอจะต้องละอายต่อการทำความชั่วและข้อ (๔) เธอจะต้องเกลียดความชั่วนั้น สองข้อนี้เป็นหนทางที่จะทำให้เธอหลีกเลี่ยงจากการทำความชั่วได้ คนเราถึงแม้ว่าจะทำความดีมามากแล้ว แต่ถ้าได้ทำความชั่วสักครั้งเดียวเท่านั้น ความดีเหล่านั้นจะถูกลบล้างสูญหายไปหมด เพราะฉะนั้นเธอจึงต้องหลีกเลี่ยงความชั่วนี้ให้มากที่สุด อย่าพยายามทำเป็นอันขาดและการจะหลีกเลี่ยงความชั่วนั้นเธอจะต้องเกลียดความชั่วและละอายต่อการทำความชั่ว ข้อ (๕) เธอจะต้องเป็นผู้มีการศึกษาดีเพราะการศึกษาเป็นเครื่องก่อให้เกิดสติปัญญาความรู้สำหรับเธอ เธอจะได้เอาไปใช้ในกาลข้างหน้า ฉะนั้นเธอจะต้องขยันหมั่นเพียร ไม่ย่อท้อในการศึกษา ข้อ (๖) เธอจะต้องรู้จักการบริจาคและเสียสละ เธออยู่ร่วมกันย่อมจะต้องมีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่อดหนุนเจือจุนซึ่งกันและกัน ย่อมเสียสละผลประโยชน์ส่วนตัวเพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น การบริจาค่นั้น เธอจะต้องบริจาคให้ถูกต้องตามกาลเทศะ การบริจาคมียหลายอย่าง เช่น เธอจะอดหนุนเจือจวนพ่อเฒ่าแม่เฒ่า ตลอดจนบิดามารดาของเธอในวัยชรา อย่างนี้เธอจะต้องปฏิบัติด้วยความเคารพนบอบ มีไม้อะไรทำด้วยความเยอหยิ่ง ถ้าอย่างนั้นเธอจะไม่ได้รับผลบุญอะไรเลย การบริจาคที่ถูกเวลาก็มีการทำบุญในสิ่งอันเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมเป็นต้น และเธอจะต้องบริจาคด้วยความจริงใจ มีใจไปไกลไปลึกขโมยทรัพย์สมบัติของผู้อื่นมาบริจาค อย่างนี้แทนที่จะได้บุญกลับได้บาปเป็นเครื่องตอบแทน บริจาคจะต้องรู้จักประมาณตามฐานะของตนด้วย ถ้าเป็นคนพอมีพอใช้ก็บริจาคแต่พอสมกับกำลังทรัพย์ของตน มีใจว่าเป็นคนมีฐานะเพียงนั้นแล้ว

ก็บริจาคประดุจเป็นมหาเศรษฐี อย่างนี้แทนที่จะได้รับความสุข ความทุกข์กลับเข้ามาแทนที่ เมื่อทรัพย์เงินทองของตนหมด ฉะนั้นเธอจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรู้จักบริจาค ข้อ (๗) เธอจะต้องมีสติปัญญาฉลาด ข้อนี้เธอจะได้มาก็ด้วยการประพฤติข้อต่างๆ หกข้อแรกนี้แหละ เมื่อปฏิบัติได้ครบ สติปัญญาก็จะเกิดขึ้น หัวข้อเหล่านี้ ถ้านักเรียนทำได้ครบก็จะเป็นผลดีแก่นักเรียนเอง และเป็นที่พอใจแก่คุณพ่อคุณแม่เธอ ตลอดจนโรงเรียนที่ปรารถนาให้เธอเป็นคนดี ผู้บังคับการขออริษฐานให้เธอได้รับความสำเร็จในการปฏิบัติตามข้อเหล่านี้

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๔ กันยายน ๒๔๙๔

บันทึกโดย *อำพล อินทร์ไทยวงศ์*

วันนี้เป็นวันอาทิตย์แรกของภาคปวารณา จึงให้เธอสวดมงคลสูตรคาถา เพื่อเป็นมงคลแก่เธอสืบไป ข้อความในมงคลสูตรนั้นท่านจัดแบ่งไว้เป็นหมวดๆ ถ้าเธอปฏิบัติตามได้แต่ละหมวด ก็จะเป็นความเจริญแก่ตัวเธอเอง คาถาเหล่านั้นมีอยู่หมวดหนึ่งซึ่งท่านบัญญัติไว้ว่า การอดทนต่อความลำบาก ๑ ความเป็นผู้ว่าง่าย ๑ การเห็นสมณะ ๑ การอธิปราชัยธรรมในโอกาสอันควร ๑ เหล่านี้เป็นมงคลอันประเสริฐ ทำไมท่านจึงถือความอดทนต่อความลำบากเป็นของสำคัญ ก็เพราะว่า ต่อไปคนเราจะหนีความลำบากไม่พ้น ความลำบากจะต้องเกิดขึ้นจนได้ ฉะนั้นถ้าเธอไม่เตรียมตัวไว้ต่อสู้กับความลำบากแต่บัดนี้แล้ว ต่อไปเมื่อเธอประสบกับความลำบากเข้าก็ไม่รู้จะทำประการใด ฉะนั้นโรงเรียนจึงได้สอนให้นักเรียนรู้จักอดทนต่อความลำบากซึ่งเธอจะต้องประสบในภายหน้า นักเรียนบางคนทะนงตัวว่าบิดามารดามีเงิน ถึงไม่เรียนก็มีเงินใช้ การนึกคิดเช่นนี้เป็นความประมาท ความลำบากนั้นถึงเธออยู่ดีๆ มันก็จะมาหาเธอเอง เช่น อุทกภัย วาตภัย ภัยจากการสงคราม เป็นต้น ซึ่งบังคับไม่ได้ทั้งนั้น ฉะนั้นเมื่อภัยเหล่านี้เกิดขึ้น ถึงบิดามารดาเธอจะร่ำรวยสักประการใดก็พินาศหมด ฉะนั้นเราต้องเตรียมตัวไว้แก้ไข ในเมื่อภัยนั้นๆ เกิดขึ้น และเมื่อเธอจวนหมดตัว

โรงเรียนพยายามให้เธอเป็นคนอยู่ง่ายกินง่าย เพราะเป็นทางแก้ไขได้ทางหนึ่ง เพื่อเอาไว้ผลผูกกับความลำบาก ฉะนั้นเวลาอยู่ในโรงเรียนเธอจะต้องต่อสู้กับความ

ลำบากต่างๆ ซึ่งโรงเรียนวางทางไว้จนเธอเคยชิน ความเคยชินเป็นของสำคัญ เช่น ถ้าเธอไม่เคยกินพริกขี้หนูเลย ถึงเวลาต้องกินจะรู้สึกว่ามีเผ็ดมากมาย แต่ถ้าเธอกินพริกขี้หนูจนเคยชินแล้วก็จะรู้สึกไม่เป็นอะไร นักเรียนจะต้องปฏิบัติตนให้เคยชินกับความลำบาก ไม่ใช่พอประสบความสำเร็จลำบากเข้าก็นั่งบ่น สิ่งที่เราควรทำคือความตกลงใจกัดฟันปฏิบัติให้เข้มแข็งจนเคยชิน ความลำบากก็จะหายไปเอง ดังนั้นวิธีนี้จึงเป็นวิธีหนึ่งซึ่งเราควรนำไปปฏิบัติเพื่อแก้ความลำบากภายนอก

อีกประการหนึ่งถ้าเธอมีสติปัญญาพอมีความอดทนต่อความลำบาก ถึงแม้ว่าเธอจะถูกภัยต่างๆ จนสิ้นเนื้อประดาตัว เธอยังเอาตัวรอดได้ คุณสมบัติเช่นนี้เรียกว่า อริยทรัพย์ซึ่งจะอยู่ในร่างกายเธอ และสามารถให้เธอนำมาใช้จนตั้งเนื้อตั้งตัวขึ้นใหม่ได้ ความมานะเป็นสิ่งสำคัญอันหนึ่งในอริยทรัพย์ เมื่อเธอมีความมานะแล้ว ความอดทนต่อความลำบากก็จะตามมาด้วย

การเป็นคนว่าง่ายอีกอย่างหนึ่งเป็นสิ่งที่ดี ถ้าเธอเชื่อฟังคำสั่งสอนของครูบาอาจารย์ เช่น ครูสอนให้เธอเป็นคนมีสัมมาคารวะ รู้จักเคารพบนอบต่อผู้ใหญ่ รู้จักที่สูงที่ต่ำ ถ้าเธอปฏิบัติตามได้ก็จะเป็นผลดีแก่ตัวเอง เช่นนักเรียนไปเล่นดนตรีกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทุกๆ วันศุกร์ เมื่อเวลานักเรียนจะกลับ ก็ได้เข้าไปกราบถวายบังคมลา ใครๆ ที่เขานั่งอยู่ได้เห็นเข้า เขาก็ชมว่านักเรียนวชิราวุธฯ มีกิริยามารยาทดี ฉะนั้นการรู้จักที่สูงที่ต่ำจึงเป็นการดี จะทำให้เธอเข้าสังคมกับคนใหญ่คนโตได้ นักเรียนบางคนเวลาอยู่ในโรงเรียนมีสัมมาคารวะดี แต่เมื่อออกนอกโรงเรียนกลับละเลยเสีย ไม่เอาใจใส่ อย่าทำเช่นนั้นไม่ดี เป็นการหน้าไหว้หลังหลอก การว่าง่ายเป็นผลดีแก่ตัวเธอเอง สิ่งใดที่นักเรียนทำดี โรงเรียนก็สนับสนุน สิ่งใดเธอทำไม่ดี โรงเรียนก็แนะนำตักเตือน การใส่เสื้อนอกกางเกงเป็นสิ่งที่ไม่ดีเด็กกลางถนนทำไม่ดี เธอไม่ควรทำ เธอจงจำไว้ว่าสิ่งใดที่ลูกวชิราวุธฯ ทำดี ก็จะได้รับเกียรติมีชื่อเสียงงทำแต่สิ่งที่ดีจึงเป็นการดี มงคลสูตรคาถาหมวดนี้มีอีกข้อหนึ่งว่า การเห็นสมณะเป็นการดี สมณะคือพระซึ่งเป็นผู้สั่งสอนให้เราประพฤติดี ซึ่งเปรียบได้กับครูที่สั่งสอนลูกศิษย์ให้ปฏิบัติตาม ฉะนั้นการที่เธอเห็นสมณะคือ ฟังคำสั่งสอนของครูซึ่ง

สอนให้เธอประพฤติดี จึงเป็นการดีแก่ตัวของเธอเอง อีกอย่างหนึ่งคือการอภิปรายธรรมในโอกาสอันสมควรซึ่งเปรียบได้กับการหาหรือซักถามครูซึ่งสอนวิชาให้เธอตามกาลและเทศะที่สมควร คือข้อความใดที่เธอไม่ค่อยเข้าใจ ก็นำมาอธิบายสั่งสอนจนเข้าใจ ๔ ข้อนี้ล้วนแต่เป็นประโยชน์แก่เธอทั้งนั้น ถ้าเธอปฏิบัติได้ก็จะเป็นมงคลแก่ตัวเธอเอง ฉะนั้นถ้าเธอจะทำสิ่งใดก็ทำแต่สิ่งที่ดีและเล็งผลสูงไว้เสมอ กรรมดีจะตามสนองเธอเอง

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมมหาวิทยาลัย

วันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๔๙๔

บันทึกโดย ไพโรจน์ สุจินดา

เมื่อวันพฤหัสบดี บิดานักเรียนคนหนึ่งมาหา เขานำลูกเขามาเล่าว่าจะไปเมืองนอก ลูกเขาเป็นนักเรียนอยู่ที่นี่และออกไปเมื่อ ๔-๕ ปีนี้เอง การที่เขาเข้ามา นั้นเพื่อมาขอบคุณโรงเรียน เพราะเราให้การศึกษาแก่บุตรเขาเป็นอย่างดี เขาไม่ได้บอกว่าโรงเรียนให้ความรู้แก่ลูกเขาอย่างเดียว แต่เขาบอกว่าโรงเรียนให้การศึกษาแก่ลูกเขาดีและลูกเขาเมื่อออกจากโรงเรียนไปแล้ว ทำชื่อทำเสียงให้มหาวิทยาลัยทางการสังคมในทางการปฏิบัติงานและความประพฤติเรียบร้อยได้รับความยกย่องมาก นอกจากนั้นแล้วในส่วนตัวลูกเขาสอบไล่ได้สูง และขาดคะแนนอีกเล็กน้อยก็จะได้เกียรตินิยมสูงสุดที่มหาวิทยาลัยจะให้ได้ การที่เขาพาลูกมา นอกจากมาขอบคุณโรงเรียนแล้วยังลาเดินทางไปเมืองนอกอีก เพราะเนื่องจากผลของการสอบไล่ได้ดีจากมหาวิทยาลัย ลูกเขาก็ได้รับทุนจากประเทศเยอรมันให้ไปศึกษาต่อในประเทศนั้น เมื่อออกจากมหาวิทยาลัยแล้ว ลูกเขาเข้ารับราชการและได้ปฏิบัติงานดีจนกรมชลประทานยอมถือเอาเวลาที่เขาไปศึกษาเป็นเวลารับราชการทั้งให้เงินเดือนด้วยถือเป็นการลาไปราชการและศึกษาต่อเลย ตามปกติแล้วเขาไม่ควรจะให้ เพราะรับราชการมายังไม่นานพอ ยังไม่ถึงเวลาสมควร แต่ที่ว่าทางการเห็นว่าเด็กมีการศึกษาดีจึงยกย่องยอมผ่อนผันให้ ผลที่ได้ถึงเช่นนี้ไม่ใช่เพราะการศึกษาที่ดีที่ได้ไปจากโรงเรียนดอกหรือ

การที่เราทำชื่อเสียงดี ได้รับการยกย่องด้วยประการต่างๆ จากที่ต่างๆ ก็เพราะเราได้ช่วยกันก่อร่างสร้างตัวขึ้นมาทีละเล็กทีละน้อย และทุกๆ คนช่วยกันสร้างช่วยกันสานต่อ ต่างก็ได้ช่วยกันมามากบ้างน้อยบ้าง จนได้รับความยกย่องเป็นอย่างสูง มีเกียรติรุ่งโรจน์ แต่เดี๋ยวนี้เกียรติกำลังจะถอยลงและเสื่อมลง การเสื่อมลงก็ไม่ใช่ใคร มาจากพวกเธอนั่นเอง เช่นการต่างๆ ที่คนก่อนๆ เคยปฏิบัติมาดี เคยทำกันมาดี พวกเธอกำลังจะทำลายและตั้งท่าจะตัดรอนความดีงามต่างๆ นั้นเสีย การศึกษาซึ่งโรงเรียนไต้หวันก็เพื่อจะให้เกิดผลดีแก่นักเรียนในภายหน้า แต่ผู้รับจะต้องเชื่อฟังถึงแม้ว่าผู้นั้นอยู่ในสถานศึกษาดีและได้รับการอบรมดีเพียงใดก็ตาม แต่ถ้าไม่เชื่อฟังและไม่ปฏิบัติตามข้ออบรม ผลก็ไม่เกิด ไร้ประโยชน์ ซ้ำก็จะเป็นความเสียหายแก่สถานศึกษา และทำให้เกียรติของสถานศึกษาเสื่อมด้วย จะยกตัวอย่างให้ฟังสักเรื่องหนึ่ง

ครั้งหนึ่งพราหมณ์คนหนึ่งไปเฝ้าพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าทรงทราบว่พราหมณ์ผู้นั้นมีชื่อเสียงมากในการหัตถ์มา พระองค์จึงรับสั่งถามพราหมณ์ว่าการที่พราหมณ์ได้รับความนิยมในการหัตถ์มาแก่นี้ พราหมณ์ทำอย่างไร พราหมณ์กราบทูลว่าครั้งแรกก็ใช้วิธีละเอียดคือพูดและสั่งสอนมาด้วยดี พระองค์จึงรับสั่งถามว่า ได้ผลดีไหม พราหมณ์กราบทูลว่าบางครั้งก็ได้รับผลดี บางครั้งก็ไม่ดี พระพุทธเจ้าจึงตรัสถามว่า เมื่อไม่ได้ผลดีพราหมณ์ทำอย่างไร พราหมณ์กราบทูลว่า ต้องใช้วิธีหยาบบ้างคือต้องตีกันบ้าง พระพุทธเจ้ารับสั่งถามว่า แล้วได้ผลดีไหม พราหมณ์ทูลว่า บางทีก็ได้ บางทีก็ไม่ได้ พระพุทธองค์ก็ทรงถามอีกว่า เมื่อไม่ได้ทำอย่างไรต่อไป พราหมณ์กราบทูลว่าต้องใช้วิธีหยาบบ้างละเอียดบ้างสลับกันไป พระพุทธองค์รับสั่งอีกว่า ถ้าไม่เกิดผลอีกทำอย่างไร พราหมณ์กราบทูลว่า เมื่อไม่เป็นผลก็ฆ่ามันเสีย

ที่นี้พราหมณ์กราบทูลถามพระพุทธเจ้าบ้างว่า พระองค์ได้ชื่อว่าเป็นผู้รอบรู้ต่างๆ และสาวกของพระองค์นั้นพระองค์ทรงอบรมสั่งสอนอย่างไร พระองค์ทรงตอบว่าทำอย่างเดียวกับพราหมณ์นั่นแหละ พราหมณ์ถามว่าถ้าเมื่อไม่เป็นผล

จะอย่างไร พระองค์ก็รับสั่งว่าก็ฆ่ามันเสียอีกนั่นแหละ พราหมณ์สงสัยจึงทูลถามว่าพระองค์ทรงสั่งสอนไม่ให้ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต แล้วทำไมพระองค์จึงทรงฆ่าเสียเองเล่า พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า การฆ่าของพระองค์นั้นคือไล่ให้ออกไปเสียจากสำนักของพระองค์และปล่อยไปตามยถากรรม โรงเรียนของเราก็เช่นกัน ถ้าไม่เชื่อฟังกันไม่รับการอบรมสั่งสอน โรงเรียนจะปล่อยไปไม่ได้ การที่จะปล่อยให้คนส่วนน้อย ๒-๓ คนทำลายเกียรติของโรงเรียนให้เสียไป โรงเรียนจะไม่ยอมเป็นอันขาด โรงเรียนจะยึดมั่นดั่งเช่นพระพุทธเจ้าได้ตรัสแก่พราหมณ์คือ ถ้าผลของการอบรมไม่เกิดแก่ผู้ใด จะต้องให้ออกไปจากสถานศึกษา

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๔๙๔

บันทึกโดย *ปรีชา สิมปิยากร*

วันนี้อยากจะพูดถึงกิจการที่ได้กระทำกันมาระหว่างปิดภาค และอยากเตือนสิ่งที่ได้เห็น และสิ่งที่นักเรียนได้กระทำมาแล้วบางอย่าง เพื่อจะได้ทราบสิ่งที่บกพร่องจะได้ปรับปรุงตัวเองเสีย กิจการที่พวกเขาได้กระทำไปแล้วรู้สึกว่าการกระทำได้ดีเป็นส่วนมาก แต่ยังมีส่วนที่ยังทำไม่ได้อยู่เหมือนกัน จึงควรปรับปรุงให้ดีขึ้นอีก การดนตรีที่บรรเลงในงานศิลปหัตถกรรมนักเรียนและต่อพระพักตร์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น รู้สึกว่าเราเชื่องช้ามาก ไม่เคร่งครัด ไม่ฉับไว ไม่มองอาจสมกับเป็นลูกวชิราวุธฯ การเงื่องหงอยอืดอาด เนื่องมาจากการกระทำที่เคยชินในโรงเรียนเลยคิดเป็นนิสัยและนำไปแสดงออกนอกโรงเรียน เช่นนี้ไม่งาม วงดนตรีของเราไปบรรเลงถึง ๓ วง ยังปล่อยให้มีความว่างระหว่างบรรเลงได้นั้นไม่เหมาะ ทำให้คนทั้งหลายเห็นความไม่พร้อมเพรียงเฉื่อยช้าของเรา เหตุที่เกิดความไม่พร้อมเพรียงเนื่องมาจากคน ๒-๓ คนเท่านั้น ถึงกระนั้นก็ทำให้เริ่มไม่ได้ เมื่อวงหนึ่งบรรเลงจบลงไป วงดนตรีของเราไปแสดงถึง ๓ วงคือ วงจุลศรียาญค์ วงโยธวาทิต และวงปี่สก็อต เราควรเล่นให้ติดต่อกันได้โดยไม่มีเวลาว่าง สิ่งบกพร่องเหล่านี้ถ้ามีอยู่ในตัวใคร จงรีบปรับปรุงแก้ไขเสีย อย่าปล่อยให้พอกพูนได้ การเข้าสมาคมเราต้องแสดงความมองอาจ ไม่เกรงกลัวอะไร ในเมื่อเราทำถูก เช่นผู้ที่ทำหน้าที่โฆษกควรทำตัวให้สง่างาม พูดให้ชัดถ้อยคำและฉะฉานให้ผู้ฟังรู้เรื่อง

อีกประการหนึ่ง การปฏิบัติงานในวันเฉลิมพระชนมพรรษาที่เหมือนกัน ผู้ที่ทำงานที่เลี้ยง ควรจะทำตัวให้คล่องแคล่วว่องไว รักษาบรรยากาศของผู้ดี คอยดูแลให้ถี่ถ้วน ให้ผู้ที่มาในงานพระราชพิธีนั้นได้รับการเลี้ยงดูให้ทั่วถึง ถ้าเขาขาดเหลือต้องการอะไรซึ่งเป็นการสมควร ก็รีบจัดแจงทำให้ตามความต้องการ

ส่วนผู้ที่ไปบรรเลงเพลงปี่สก็อต ควรจะต้องใช้ไหวพริบ ก่อนบรรเลงเราทราบแล้วว่าเราจะต้องบรรเลงก่อนหลังวงไหนอย่างไร ฉะนั้นเมื่อจวนถึงเวลาของเราต้องรีบประจำที่ เมื่อเขาบรรเลงจบลง เราก็เริ่มบรรเลงของเราได้ ไม่ใช่รอจนเมื่อเขาจบเพลงของเขาแล้ว จึงเริ่มเดินยึดยาดออกมามาตั้งแถวและกว่าจะพร้อมกันวงอื่นเขาเบื้อและชิงบรรเลงนอกรอบเสีย ทำให้เราหมดโอกาสบรรเลงไป เสียเกียรติและขายหน้า เรื่องไหวพริบนี้ควรจะมีอยู่ในตัวของลูกวชิราวุธทุกคน ไม่น่าจะแหงนเลย ข้อบกพร่องที่กล่าวนี้เมื่อครั้งเรายังมีชื่อว่า “โรงเรียนมหาดเล็กหลวง” เราทำกันได้ดีมาก ฉะนั้นจึงควรรักษาประเพณีเก่าอันนี้ไว้เสมอ

อีกอย่างหนึ่งนักเรียนของเราเวลานี้มาจากชนบทมิใช่่น้อย นักเรียนเหล่านี้บางคนยังไม่ยอมทิ้งนิสัยที่ได้มาจากชนบท ความกระดาก ความเกรงกลัวที่ได้มาจากชนบทยังไม่หมด เช่นนี้ไม่ชอบ ควรละทิ้งให้หมด ต้องทำตัวให้สมเป็นลูกวชิราวุธ ทำอะไรอย่าให้ต้องคอยตักเตือน เราลูกวชิราวุธต้องกล้าในสมาคม เวลาเข้าสมาคมถึงขั้นข้อนี้ไว้ จุดประสงค์ของการศึกษาในวชิราวุธ คือต้องการทำให้เธอเป็นผู้ดีและการจะทำตนให้เป็นผู้ดีนั้น ถ้าทำได้จะนำผลดีมาสู่วงศ์ตระกูล และทำให้วงศ์ตระกูลนั้นรุ่งเรือง การจะทำให้วงศ์ตระกูลรุ่งเรืองนั้น มิใช่เกิดได้ในเวลาสั้น จะต้องกระทำกันเป็นเวลานานพอสมควร ผู้ที่อยู่ในตระกูลอันงดงามมีชื่อเสียงก็เพราะผู้อยู่ในวงศ์ตระกูลนั้นๆ ได้ก่อสร้างความดีขึ้นมาก่อนๆ เป็นเวลานาน ฉะนั้นผู้อยู่ร่วมสกุลจะต้องไม่ประพฤตินี้ให้เสื่อมเสียเกียรติของวงศ์สกุลของตน

พวกเรามีบางคนเหมือนกันที่ประมาทถือว่าตนมีเงินทองแล้ว ทำประการใดก็ไม่ยากจนลงได้ จึงไม่เอาใจใส่ในการเรียน ความประมาทเช่นนี้ไม่ควรทำ ควรจะศึกษาหาความรู้เพื่อจะได้ไปเสริมสร้างตระกูลให้มั่นคงยิ่งขึ้น บางตระกูลมีผู้สืบเป็น

จำนวนน้อยและยังมีความประมาท กระทำตัวสุรุ่ยสุร่าย ไม่ระวังการใช้จ่ายทำให้หมดเปลืองโดยใช่เหตุ วงศ์ตระกูลนั้นจะเจริญได้อย่างไร ถึงตระกูลที่มีคนสืบมากก็เช่นกัน ถ้าคนในตระกูลยังประพฤติไม่สมควร ทีละคนสองคน ไม่ซำก็จะช่วยกันพาให้ตระกูลนั้นเสื่อมได้ เช่นนักเรียนไม่ระวังดูแลข้าวของของตน ของชำรุดเล็กน้อยก็โยนทิ้ง ไม่นำไปเย็บปะซ่อมแซมก็หมดเปลืองไปเปล่าๆ นักเรียนบางคนซื้อรองเท้าฟุตบอลถึง ๒ คู่ ในเทอมเดียวกันเช่นนี้ มากเกินไป เมื่อขาดควรเย็บปะเสีย ไม่ควรจะให้เสียเงินมากขึ้นโดยไม่จำเป็น เรื่องเช่นนี้ถึงเกิดขึ้นทีละเล็กทีละน้อยนานเข้าอาจนำความเสียหายมาสู่ตัวเองได้ เครื่องอุปโภคก็เช่นกัน ถึงเธอมีเงินซื้อได้ก็ไม่ควรใช้ของที่เกินฐานะของนักเรียนควรจะใช้ตามฐานะและเวลากาล ถ้าทำตัวสุรุ่ยสุร่ายแต่บัดนี้ เมื่อมีครอบครัวจะทำให้ครอบครัวลำบาก นักเรียนควรจะจัดตัวให้เหมาะกับเวลาและสถานที่ ไม่ควรใช้เสื้อผ้าที่มีราคาแพงดังเช่นคนที่เขามีรายได้สูงกว่าเรา เรื่องเหล่านี้อาจนำความหายนะมาสู่ตัวได้

การคบเพื่อนอีกอย่างหนึ่ง เป็นเรื่องสำคัญสำหรับวิชาวุธของเรา บางคนตัวเองเป็นเด็กดี แต่ไปคบเพื่อนเลว ก็พาให้เป็นคนเลวไปด้วย และพลอยรับโทษไปกับเพื่อนเลวนั้น

การพูดกันวันนี้มี ๕ ข้อ คือเรื่องการเฉื่อยชา เรื่องความมองอาจ เรื่องรู้จักประมาณตัวในการใช้จ่าย เรื่องซ่อมของใช้ที่ยังไม่ควรทิ้ง และเรื่องการคบเพื่อน สิ่งเหล่านี้ถ้าเธอทำได้ อาจขีดวงศ์ตระกูลของเธอและยังช่วยประหยัศทรัพย์ของคุณพ่อคุณแม่ของเธออีก ลูกวิชาวุธควรระวังเรื่องเหล่านี้ เพราะถ้าทำได้จะเป็นประโยชน์แก่ตัวเธอ

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมมหาวิทยาลัย

วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๙

บันทึกโดย *ปรีชา ลิมปิยากร*

วันนี้ขอพูดถึงเรื่องที่เราได้เคยพูดกันมาหลายครั้ง เพื่อเป็นการตักเตือนครั้งสุดท้ายสำหรับพวกเธอที่จบการศึกษาของโรงเรียน และจะออกไปสร้างอนาคตอันรุ่งเรือง คำตักเตือนของคนแก่คนเฒ่าในโรงเรียนที่พูดนี้จึงนำไปลองคิดดู การงานทั้งหมดที่โรงเรียนปฏิบัติกับเธอ ก็เพื่อให้เธอรู้จักหน้าที่ของเธอนั่นเอง ใครที่ไม่รู้จักหน้าที่ของตนจะทำอะไรให้ได้ผลเต็มที่ย่อมไม่ได้ บางทีทำให้เสื่อมทรามทรุดโทรมด้วยซ้ำ การรู้จักหน้าที่ซึ่งเธอต้องทำย่อมแนะนำให้ฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆไปได้ การเล่าเรียนก็เหมือนกัน ถ้าเธอไม่รู้จักหน้าที่ว่าเธอต้องทำอะไร เรียนไปก็ได้ผลไม่เต็มที่ อาจทำให้เธอต้องเรียนซ้ำชั้นก็ได้ หรือถ้าได้ก็ไม่ได้มันคง ฉะนั้นก่อนทำอะไรลงไปต้องรู้จักหน้าที่ของตนเสียก่อน คนเราทุกคนต้องมีหน้าที่ด้วยกันทั้งนั้นและมีต่างๆกันแล้วแต่ฐานะของบุคคล เช่นเป็นผู้ใหญ่ก็มีอาชีพต้องทำมาหากิน ส่วนหน้าที่ของพวกเธอในเวลานี้ก็ต้องแสวงหาความรู้ใส่ตัวเธอเอง เพื่อทำให้อนาคตรุ่งเรืองจะได้ไปประกอบอาชีพสะดวก เวลานี้พวกเธอไม่มีห่วงใยในการอาชีพทำมาหากินหรือสิ่งใดๆทั้งสิ้น เพราะคุณแม่คุณพ่อเธอบำรุงส่งเสริมเธออยู่แล้ว ฉะนั้นเวลานี้จึงเป็นเวลาของเธอที่จะแสวงหาความรู้ใส่ตัวเธอเอง ต่อไปเมื่อเธอต้องทำมาหากินแล้ว การหาความรู้จะลำบาก การหาความรู้ขึ้นต้น เราต้องรู้ว่าทำไมเราจึงต้องหาความรู้ การหาความรู้นี้มีเหตุผล ๒ ประการ ประการแรกสำหรับอนาคตของเธอเอง

อีกประการหนึ่งก็เพื่อสนองคุณบิดามารดา เหตุที่ต้องสนองคุณท่าน เพราะท่านสละเงินทองให้เธอหาความรู้ เมื่อเธอไม่ทำตาม ก็เท่ากับเธอออกสัญญาต่อท่าน ดังนั้นควรสนองคุณท่านด้วยการทำตามที่ท่านตั้งใจไว้ เธอจึงจะมีความเจริญ คนไม่มีความกตัญญูไม่ว่าชาติไหน ภาษาไหน เขาไม่นิยมกัน ทำให้ไม่มีใครอยากช่วยเหลือและสมาคมด้วย การพยายามแสวงหาความรู้บางคนรู้สึกว่าเป็นที่น่าเบื่อหน่ายแต่ก็ต้องฝืนใจ เราต้องเอาหน้าที่มาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวเพราะการทำผิดง่ายกว่าการทำถูก พวกที่สำเร็จการศึกษาที่นี่แล้ว จะต้องเตรียมตัวเข้ามหาวิทยาลัยต่อไป ควรระลึกไว้

การเรียนในมหาวิทยาลัย นอกจากหาความรู้จากตำราแล้ว เราต้องเรียนอย่างอื่นอีกมาก เพื่อให้บังเกิดการศึกษาค้นคว้า การศึกษาในมหาวิทยาลัยมีการสังคมและอย่างอื่นอีกมากซึ่งเธอจะต้องทำจึงจะมีความเจริญ ถ้าเธอเข้ามหาวิทยาลัยแล้ว จะก้มหน้าก้มตาเรียนจากตำราอย่างเดียวไม่ได้ เพราะการศึกษามีใช่เกิดจากตำราอย่างเดียว ยังเกิดจากการสังคมและสิ่งอื่นๆ เช่นเดียวกับที่เราปฏิบัติกันอยู่ที่นี่ เมื่อเธอเข้าไปได้แล้ว ต้องทำต่อไปเพื่อให้เกิดการศึกษาค้นคว้าเอง บางคนไม่ได้เตรียมตัวไปให้พร้อม ครั้นไปถึงที่โน่นมัวพะวงแต่การสังคมและสิ่งที่จะประกอบการศึกษาฝ่ายเดียว การเล่าเรียนก็บกพร่องไป เช่นนี้ไม่ถูก ต้องทำให้ได้พร้อมกันทุกฝ่าย เพราะฉะนั้นเมื่อเราอยู่โรงเรียนก็ต้องเตรียมพร้อมในเรื่องความรู้ เมื่อไปที่โน่นจะได้มีเวลาพอประกอบสิ่งต่างๆ เพื่อให้เกิดการศึกษาค้นคว้า พับลิกสกูลในประเทศอังกฤษเมื่อนักเรียนสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนแล้ว เพื่อให้มีการศึกษาค้นคว้าสังคมสมบูรณ์ ผู้ที่จะเข้ามหาวิทยาลัยกินนอนเช่น Oxford และ Cambridge ซึ่งมีการสังคมสูงมาก บางที่ต้องอยู่โรงเรียนเดิมต่อไปอีกเพื่อเตรียมเข้ามหาวิทยาลัย โดยเอาวิชาที่จะเรียนในปี ๑ และ ๒ ของมหาวิทยาลัยนั้นๆ มาเรียนในโรงเรียนเดิมอีก โดยให้ครูช่วยอบรมสั่งสอน เมื่อเข้าไปอยู่ในมหาวิทยาลัยก็สบายใจ และมีเวลาพอสำหรับการสังคมและสมาคม พวกเธอมักไม่คำนึงถึงข้อนี้ ขอเพียงแต่ให้สอบผ่านไปได้ก็พอใจแล้ว เช่นนี้จึงไม่ได้การศึกษาค้นคว้าสมบูรณ์ การที่จะไปมุ่งกับการสังคมมากนัก การเรียนก็บกพร่อง บางคนเวลาอยู่ที่โน่นเมื่อครูตักเตือนให้เรียน บอก

ว่าเขามีความรู้พอแล้วเช่นนี้เป็นการเข้าใจผิดมาก ควรระวังตัวให้ดีเพราะไม่มีใครเลยที่มีความรู้พอแล้ว วิชาความรู้ใหม่ๆ เสมอ คนที่บอกว่ามีความรู้พอนั้นันไปไม่ได้ไม่เท่าไรหรอกจะต้องเสียใจ

การรู้จักหน้าที่นี้มีต่างๆ กัน คนเราเมื่ออยู่ในมาตรฐานอย่างหนึ่งก็มีหน้าที่อย่างหนึ่ง เมื่อขยับสูงขึ้นก็มีหน้าที่เปลี่ยนไปอีกอย่างหนึ่งผิดกันไป ผู้บังคับการเคยอยู่ประเทศอังกฤษมา ๑๐ ปี ได้เคยเห็นชีวิตของเด็กฝรั่งมาตั้งแต่เด็กจนถึงชีวิตผู้ใหญ่ จึงจะขอนำมาเล่าให้นักเรียนฟังบ้าง การที่จะพูดนี้มีให้เห็นว่าเด็กฝรั่งดีกว่าเด็กไทย ความเฉลียวฉลาดของเด็กไทยไม่แพ้เด็กฝรั่ง เวลาอยู่ในโรงเรียนพวกเราบางคนฉลาดกว่าฝรั่งด้วยซ้ำ ถึงในเรื่องต่างๆ ก็เหมือนกัน เราก็ไม่แพ้ฝรั่ง มีอย่างเดียวที่เราแพ้ฝรั่งคือเรื่องหน้าที่ เด็กไทยเราใจไม่แข็งพอแต่ฝรั่งเขามีใจแข็งกว่า เมื่อเขาได้รับแต่งตั้งให้รับหน้าที่ใดเขาฝ่าฟันทำตัวให้เข้มแข็ง ต่อต้านกับสิ่งเหลวไหลไม่ดีต่างๆ ได้ และเขารู้จักหน้าที่ที่เขาต้องกระทำด้วย ดังเรื่องที่จะเล่าให้ฟังซึ่งเป็นเรื่องจริง เวลาผู้บังคับการอยู่ในพัลลิกสกูล มีเพื่อนเด็กฝรั่งคนหนึ่งอยู่ชั้นเดียวกัน ชอบเล่นด้วยกันและเป็นคนค่อนข้างซุกซนมาก วันหนึ่งเขาถูกผู้กำกับคณะเรียกตัวไปในเวลากลางวัน พอกลับมาที่มาบอกว่า เขาถูกแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าแล้ว และบอกว่าเขาจะมาเล่นหัวทักกันชีวิตกับเราอย่างก่อนไม่ได้ และขอให้พวกเพื่อนๆ ช่วยกันปฏิบัติหน้าที่เพื่อช่วยส่งเสริมเขาด้วย และบอกให้พวกเราเลิกเล่นบางอย่าง เพื่อช่วยให้เขาทำการได้สมบูรณ์เหมือนหัวหน้ารุ่นก่อนๆ และบอกพวกเราอย่าทำผิดระเบียบด้วย ตัวเขาเองทำได้จริงๆ เมื่อถึงเวลาก็ปฏิบัติหน้าที่ของเขาอย่างเคร่งครัดและลงโทษแก่ผู้ซึ่งทำผิดระเบียบ โดยไม่เห็นแก่หน้าว่าเป็นเพื่อนฝูงหรือญาติพี่น้องเลย นี่ก็พอเป็นตัวอย่างว่า เวลาเขาเป็นลูกน้องเขาทำอะไรได้ตามชอบใจ พอเป็นหัวหน้าเขากลับตัวให้เหมาะกับหน้าที่มีใจเข้มแข็งและทำได้สำเร็จ พวกเราที่เป็นหัวหน้าแล้วควรทำใจแข็งเช่นนี้บ้าง ซึ่งน่าจะทำได้ การที่ใจไม่แข็งนี้ทำให้เราหมดมานะเห็นอะไรเป็นของยากไปหมด เมื่อตั้งใจจะทำอะไร อย่างนี้ก่อนว่ายากทำไม่ได้ นี่เป็นข้อหนึ่งที่เธอต้องรักษาหน้าที่และต้องปฏิบัติกรงานให้เข้มแข็ง

พวกเขาเวลาไปอยู่มหาวิทยาลัยแล้ว ไม่มีใครไปนั่งสอนเหมือนกับอยู่ใน
 วิทยาลัย เพราะเขาถือว่าเธอเป็นผู้ใหญ่แล้ว ฉะนั้นเธอต้องรู้จักว่าสิ่งใดผิดสิ่งใดถูก
 สิ่งใดเป็นผลร้ายหรือผลดี เธอต้องกะเวลาให้เหมาะสม เวลาเรียนก็เรียนเวลาเล่นก็เล่น
 อย่าไปสับสนกัน ควรคำนึงถึงว่าการศึกษามีประโยชน์จะเกิดจากการเรียนจากตำราอย่าง
 เดียวเท่านั้น ควรเข้าสมาคมกับคนอื่น เรียนด้วยกันเล่นด้วยกัน และจงมีความ
 สามัคคีกันเอง ในหมู่มูลวชิราวุธฯ การสมาคมอย่าเอาแต่ได้อย่างเดียว เมื่อเขาเลี้ยง
 เรา เราต้องหาโอกาสตอบแทนเขาบ้าง ต้องประนีประนอมกัน เวลาอยู่ในมหาวิทยาลัย
 ควรจะนึกว่าเราไปเผยแพร่เกียรติของเธอ ของวงศ์ตระกูลและของโรงเรียนของเรา
 ฉะนั้นจึงต้องสามัคคีกันในหมู่มูลวชิราวุธฯ ทั้งผู้ไปใหม่และอยู่เก่า เพื่อให้คนอื่นเห็น
 ความแตกต่างระหว่างเรากับโรงเรียนอื่นๆ พวกเราถึงแม้ที่จะอยู่ต่างคณะก็ตามแต่
 ควรนึกว่าเราเป็นมูลวชิราวุธฯ ด้วยกัน ต้องสนิทสนมกลมเกลียวกัน ใครไม่ดีต้อง
 ยอมถูกว่ากล่าวจากคนอื่น ๆ อยู่ที่นี้ไม่ถูกคอกันไปทีไรโนนต้องถูกกัน ต้องถือส่วนรวม
 ว่าเป็นมูลวชิราวุธฯ เท่านั้น จะเล่าเรื่องการรู้จักรักภักดีกันให้ฟัง ประเทศอังกฤษ
 เป็นที่รู้จักทั่วโลก เมื่อก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๑ มีการระหองระแหงกับประเทศ
 ไอร์แลนด์ ซึ่งอยู่ในหมู่เกาะเดียวกัน จนต้องเกิดการรบราฆ่าฟันกันเนื่องๆ แต่พอ
 เกิดสงครามโลกขึ้น ชาวอังกฤษและไอร์แลนด์ต่างเลิกเรื่องระหองระแหงกันหมด
 และร่วมรบเพื่อป้องกันหมู่เกาะอังกฤษ เพราะทั้งสองฝ่ายต่างรู้จักหน้าที่ของตนเอง
 จนประสบการณ์มีชัยในสงครามโลกครั้งที่ ๑ การแตกแยกภายในเป็นเรื่องของการ
 ภายใน เมื่อถึงภายนอกเราควรสามัคคีปรองดองกัน เมื่อเราไปอยู่ไหนควรเคารพผู้
 อยู่เก่าเพราะเขาเห็นมามากกว่าเรา จงวางตัวดังนี้จึงจะทำให้ชื่อเสียงของโรงเรียน
 เราเจริญขึ้น โรงเรียนเราทำชื่อเสียงมานานนมแล้ว เราจึงควรรักษาชื่อเสียงอันนี้
 อย่างไม่ให้ตกต่ำลงมาได้

การที่เราชื่อเสียงดีเด่นจนมาถึงปัจจุบัน ย่อมเป็นที่น่าภูมิใจ แต่ขอเตือน
 ไว้ว่าอย่าหลงใจ เมื่อรู้ว่าเราดีแล้วก็ทำให้ดียิ่งขึ้น เมื่อทำให้ดีขึ้นไม่ได้ก็เพียงให้
 เสมอตัวอย่าให้ตกต่ำลง ในด้านการกีฬาและดนตรีของเรา จงช่วยกันประคองไว้หา

โอกาสแสดงเสมอๆ อย่าทลึงเลียงอย่าทำอะไรเอาแต่ใจ ควรคำนึงถึงหน้าที่เป็นใหญ่ และควรทำแต่สิ่งที่ถูก พวกเราบางคนอยู่กันมานานนานเป็นเวลาหลายปี แม้โรงเรียนจะเสียดายไม่อยากให้เธอจากไป จะเหนียวเธอไว้ก็ไม่ได้เพราะเธอจะไปสร้างอนาคตอันรุ่งเรือง ฉะนั้นเมื่อเธอสอบไล่ได้แล้ว จงไปหาสิ่งที่จะทำให้เธอเจริญ ไปด้วยความเป็นห่วงอาลัยของโรงเรียน โรงเรียนจะเอาใจช่วยเธออยู่ข้างหลัง เมื่อเธอมีทุกข์ร้อน ไม่มีใครช่วยเธอ เธอจงกลับมาหาโรงเรียน โรงเรียนจะช่วยและสนับสนุนเธอจนสุดความสามารถ โรงเรียนจะตั้งตาคอยดูความเจริญของพวกเธอ ขอให้พวกเธอจงประสบความสำเร็จ และรักษาเกียรติของวงศ์ตระกูล และของโรงเรียนไว้ ขอความเจริญจงมีแก่เธอทุกคน

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๔๕๕

บันทึกโดย *ธีระ อนุพันธ์*

วันนี้เป็นวันแรกของปีการศึกษาใหม่ ชั้นแรกจะพบกับนักเรียนใหม่ก่อน คือ นักเรียนที่เข้ามาอยู่ในโรงเรียนนี้ไม่ว่าจะตั้งหน้าเรียนวิชาแต่อย่างเดียว จะต้องเรียนให้เป็นผู้ดีด้วย คำว่า “ผู้ดี” หมายถึงคนที่มีจิตใจดีกล้าหาญเข้มแข็ง มีความประพฤติเรียบร้อย รู้จักเสียสละ รู้จักที่ต่ำที่สูง ผู้ที่จะเป็นผู้ดีนั้นไม่จำเป็นจะต้องเป็นบุคคลที่มาจากตระกูลสูงหรือมีความมั่งคั่ง

ความจำเป็นที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่นักเรียนใหม่ควรจะต้องรู้คือประวัติของโรงเรียน โรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างขึ้นด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ พระองค์ทรงเล็งเห็นว่าการสร้างโรงเรียนเพื่อเป็นที่สำหรับให้การศึกษาแก่นุชน มีคุณค่ามากกว่าที่จะหาอะไรมาเปรียบได้ ดังนั้นแทนที่พระองค์จะนำพระราชทรัพย์ที่สร้างโรงเรียนนี้ไปบำรุงความสุขส่วนพระองค์ พระองค์กลับนำมาสร้างโรงเรียน เพราะพระองค์ทรงนึกถึงประเทศชาติและพลเมืองของพระองค์ โรงเรียนที่มีเกียรติเช่นนี้มีโรงเรียนเดียวคือ โรงเรียนเราเท่านั้น ดังนั้นนักเรียนโรงเรียนเราจึงเป็นผู้ที่มีเกียรติ และจะต้องกระทำตัวให้สมกับโรงเรียน ให้สมกับเกียรติที่เป็นลูกวชิราวุธฯ

กิจการต่างๆ ที่พวกเธออยู่บ้านเคยทำสะดวก อยู่ที่นี่อาจทำได้ไม่สะดวก การที่เธอมาอยู่ในโรงเรียนและจะทำกิจการนั้นๆ ได้ไม่สะดวกนั้น เพราะต้องทำตาม

ข้อบังคับของโรงเรียน เราอยู่ด้วยกันมากต้องมีข้อบังคับ เธอจะออกนอกเขตโรงเรียนก็ต้องเป็นเวลาซึ่งทางโรงเรียนกำหนดให้ การกีฬาที่เช่นเดียวกันถึงเวลาต้องเล่น เล่นเป็นเวลา และต้องเล่นกีฬาทุกคน การที่มาอยู่โรงเรียนนี้ต้องกระทำตัวให้เป็นผู้ดี มีการอบรม ข้อความที่กล่าวแล้วนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม การที่เธอมาอยู่โรงเรียนนี้เธออาจจะได้รับความลำบากบ้างไม่มากนักน้อย แต่ความลำบากเหล่านั้น ไม่ใช่ความลำบากทรมาณ หากความลำบากที่เธอจะได้รับคือความไม่สะดวกใจ จะทำอะไรตามชอบใจแต่ไม่สะดวกกับผู้อื่น ก็ทำไม่ได้ ทั้งนี้เพื่ออบรมให้เธอเป็นผู้ดีเท่านั้น การที่เธอได้รับความลำบากนอกจากจะได้ประโยชน์สำหรับเธอในภายหน้าด้วย เช่น จะทำให้พวกเธอเป็นคนมีระเบียบ มีความกตัญญู เข้าไหนเข้าได้ มีคนนับหน้าถือตา ทั้งจะทำให้พวกเธอมีความอดทน รู้จักต่อสู้พาดฟันกับความลำบากเพื่อจะไปสู่ความสำเร็จที่ปรารถนา

ในตอนแรกนี้ สำหรับพวกนักเรียนใหม่อาจจะรู้สึกอึดอัด ถ้าเช่นนั้นเธอควรจะปรึกษาขอคำแนะนำจากผู้กำกับคณะ เพราะพวกเธออยู่ห่างไกลจากคุณพ่อคุณแม่ ผู้กำกับคณะจะดูแลคอยช่วยเหลือให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิดเหมือนเธออยู่กับคุณพ่อคุณแม่ของเธอ การมาอยู่ใหม่ๆ เธอต้องทำผิดข้อบังคับบ้าง ขอบ้างเดียว ให้พวกเธอมีความกล้าหาญทำผิดและต้องกล้ารับผิด จะได้รับคำตักเตือนสั่งสอน โรงเรียนนี้เราให้นักเรียนปกครองกันเอง คือมีนักเรียนด้วยกันเป็นหัวหน้า เมื่อหัวหน้าเขาตักเตือนควรเชื่อถือ เพราะเขาเหล่านั้นหวังดีต่อเธอ สั่งสอนแนะนำเธอให้กระทำตัวให้ถูกระเบียบ ส่วนนักเรียนเก่าจงกระทำตัวให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียนใหม่ โรงเรียนของเราแบ่งกันอยู่เป็นคณะๆ ไม่ก้าวก่ากัน ถ้าใครจะไปหาเพื่อนซึ่งอยู่คณะอื่น ก็ต้องขออนุญาตต่อผู้กำกับคณะ ในที่สุดนี้ขอให้นักเรียนทุกคนจงปฏิบัติตัวให้ถูกระเบียบประเพณีและข้อบังคับของโรงเรียน

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๓ มิถุนายน ๒๔๙๙

บันทึกโดย มนูญ จรูญพร

ผู้บังคับการได้เคยเล่าให้ฟังแล้วว่า โรงเรียนของเรามีฐานะอย่างไร และโรงเรียนของเรามีเกียรติอย่างไร สิ่งที่ทำให้โรงเรียนของเรามีเกียรตินั้นเนื่องจากการปฏิบัติของนักเรียนนั่นเอง นักเรียนย่อมเป็นผู้ที่ทำให้คนทั้งหลายเห็นเกียรติของโรงเรียน นักเรียนเก่าได้ช่วยกันสร้างเกียรติให้แก่โรงเรียนมานานเป็นเวลาถึง ๔๕ ปีแล้ว นักเรียนเก่าพวกนี้ได้ทำชื่อเสียงให้โรงเรียนเด่นขึ้นมากมาย นักเรียนในปัจจุบันคงจะทราบดีแล้ว พวกนักเรียนปัจจุบันส่วนใหญ่ได้พยายามทำกันคนละเล็กคนละน้อย ซึ่งทำให้โรงเรียนเด่นยิ่งขึ้น การที่ใครๆ ก็พากันเกรงอกเกรงใจและให้เกียรติอันสูงแก่โรงเรียนของเรา นี้ จะเห็นได้เช่นเมื่อวันเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระบรมราชินีนาถของประเทศอังกฤษ เอกอัครราชทูตได้เชิญวงดนตรีปี่สก๊อตของเราให้ไปบรรเลง ณ สถานเอกอัครราชทูตอังกฤษ ทั้งนี้เพราะเขาเห็นว่าโรงเรียนของเรามีเกียรติสูง ควรจะเข้าร่วมสมาคมสูงๆ เช่นนั้นได้ เราก็ทำได้จริงๆ ได้รับความยกย่องมากมายดังที่เขาส่งมาให้ผู้บังคับการทราบ นี่ก็เป็นเรื่องของการทำให้เกียรติเฟื่องฟู

ขณะนี้เสียใจที่จะกล่าวว่า เกียรติของเรา กำลังจะด้อยลงไป ฉะนั้นขอให้ นักเรียนที่อยู่ปัจจุบันนี้จงพยายามดึงเอาเกียรติที่เสื่อมไปนั้นกลับคืนมา ที่เป็นเช่นนี้ก็เนื่องมาจากนักเรียนส่วนน้อยดึงเอาเกียรติของโรงเรียนให้ต่ำลงไป พวกนักเรียนส่วนน้อยนี้กระทำการต่างๆ เพื่อตัวของเขาเอง ไม่ได้ทำเพื่อส่วนรวม จึงไม่คิดถึงผลเสียหายของนักเรียนส่วนใหญ่และของโรงเรียน

คนที่เราจะเรียกว่าเป็นมิตรของเรานั้นคือ คนที่บอกให้เรารู้ถึงสิ่งที่เราทำว่าดี หรือชั่ว และหาทางแนะนำให้เราไปในทางที่ดีและรุ่งเรือง คนที่พยายามจะดึงให้เราไปในทางเสื่อมนั้นไม่ใช่มิตร เพราะฉะนั้น ขอให้ลูกวชิราวุธจงระวัง พวกที่ไม่ใช่มิตรของเราและจงภูมิใจในเกียรติของตัวเอง อย่าให้พวกหมูน้อยมาดึงเกียรติของเราให้เสื่อมได้

ต่อไปนี้จะพูดถึงนักเรียนทั้งที่อยู่เก่าและเข้าใหม่เพื่อเป็นการตักเตือนอีกครั้งหนึ่งว่า กิจการที่เรากระทำในโรงเรียนเดี๋ยวนี้ เรามุ่งทำเพื่อประโยชน์ของคนหมู่มาก ไม่ใช่ทำเพื่อคนหมูน้อย ประการแรกขออย่าแก่นักเรียนเก่าและขอบอกนักเรียนใหม่ว่า การอบรมของโรงเรียนมีอยู่ข้อหนึ่งคือเรื่องการเสียสละ ดังในเพลงสวดติของเราดตอนหนึ่ง ซึ่งพวกเราท่องกันแล้วคือ “อีกรู้เสียสละได้ด้วยใจงาม” สิ่งใดที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนใหญ่ซึ่งเราต้องทำ ก็ขอให้เราเสียสละทำเพื่อส่วนรวม อย่าคิดแค่ส่วนตัว อีกประการหนึ่งธรรมชาติของลูกวชิราวุธคือความกตัญญู เราต้องมีความกตัญญูฝังอยู่ในใจ นี่เป็นสิ่งที่ลูกวชิราวุธจะต้องทำ ดังนั้นเมื่อโรงเรียนให้นักเรียนทำอะไร ชักตัวอย่างง่ายๆ ของการเสียสละเช่นการดูหนังเป็นต้น ถ้าหนังนั้นไม่ดีพอหรือเราไม่ชอบ แต่ส่วนใหญ่มีความพอใจ ถึงแม้ตัวเราจะจะไม่ชอบ เราก็ควรอยู่ในอาการสงบ ไม่ควรแสดงกิริยาไม่พอใจให้ผู้อื่นเห็น

ขอตักเตือนอีกอย่างหนึ่งสำหรับคณะกรรมการ เมื่อปีที่แล้วกรรมการชุดเก่าเขาทำกันได้เรียบร้อยดี บัดนี้พวกกรรมการชุดเก่าได้ออกไปหมดแล้ว ขอให้พวกปัจจุบันที่อยู่จงช่วยกันทำ อย่าให้ผู้อื่นเห็นว่าวชิราวุธหมดคนดีแล้ว เราต้องเข้มแข็งเด็ดเดี่ยวพยายามทำไป ถึงแม้จะผิดพลาดโรงเรียนก็จะช่วยแนะนำแก้ไขให้

ทุกคนในโรงเรียนจะต้องอยู่ในระเบียบข้อบังคับ ไม่ใช่ใครจะมีสิทธิพิเศษละเลยระเบียบเสียเช่นนั้นหาไม่ได้

สุดท้ายนี้ขอเตือนซ้ำอีกว่า นักเรียนทุกคนจะต้องพยายามจรจองเกียรติคุณที่สูงส่งของเราไว้อย่าให้เสื่อมลง จงพยายามดึงเกียรติที่เสื่อมไปกลับคืนมาได้ การทำดีเชื่อว่าผลของความดีจะเห็นกับตาเสมอไป อาจจะช้าสักหน่อย แต่คงได้เห็นผลในที่สุด ฉะนั้นขอให้นักเรียนทุกคนจงพยายามทำแต่สิ่งดี

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๙ กันยายน ๒๔๔๔

บันทึกโดย *อรุณเฑียร รัชตประกร*

ภาคนี้เป็นภาคสำคัญและโรงเรียนมีงานที่จะต้องทำในภาคนี้มาก ทั้งนอกโรงเรียนและในโรงเรียน จะพูดถึงด้านการเรียนในโรงเรียนก่อน ภาคนี้นักเรียนจะต้องตั้งใจเรียนให้มากกว่าภาคต้น เพราะภาคนี้เป็นภาคที่สำคัญที่สุด การเรียนทุกๆ วิชาจะต้องเรียนให้เกือบจบหลักสูตรทุกๆ ชั้น จะได้ไปทวนต้นในภาคปลาย ถ้าพวกเขาแม้ว่าแต่ไอ้เอ้ในภาคนี้ การเรียนก็ต้องยึดเยื่อไปในภาคหน้า จะไม่มีเวลาทวน พูดถึงในกิจการทางโรงเรียน โรงเรียนต้องมีงานทำอีกมาก และต้องรีบทำให้เสร็จ ทั้งเป็นงานออกหน้าออกตา วงดนตรีของเราจะต้องออกไปแสดงให้ประชาชนชม สำหรับพวกวงหัตถดนตรีและพวกที่อยู่ในวงจุลศรียางค์ เวลาจะซ้อมเดินแถวขอให้มาซ้อมกับพวกวงโยธวาทิต และต้องมาซ้อมให้พร้อมกัน ถ้าไม่ซ้อมให้พร้อมเพรียงกันไม่ดี การดนตรีจะดีหรือเลวนั้น ขึ้นอยู่กับการซ้อม และงานชิ้นแรกที่เราจะต้องทำคืองานรับเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานผ้าพระกฐิน ถัดไปวันเดินแถวในวันที่ ๒๓ ตุลาคม และอีกงานหนึ่งคือวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ทั้ง ๓ ครั้งนี้เป็นงานออกหน้าออกตาของเรามาก และในวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ซึ่งเป็นวันตรงกับวันสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นงานที่พวกเราทำกันมาทุกปี เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบุคคลที่ต่อพระองค์ท่าน และเพื่อบำเพ็ญพระราชกุศลอุทิศถวายแด่พระองค์ท่าน ในวันนั้นเรามีแขกมามาก ขึ้นต้นเราต้องสวดมนต์และทำวัตร

เข้า สิ่งนี้แหละเป็นอันหนึ่งที่เราจะต้องกระทำ เพราะฉะนั้นในวันปกติ ทุกวัน อาทิตยพยายามสวดกันให้ต้อยาริบริออนพยายามสวดให้ชดถ้อยชดคำ จะได้เป็นการ ซ่อมไปในตัว จะได้ไม่ต้องเสียเวลาซ่อม และจะต้องสวดให้ได้จังหวะด้วย นับตั้งแต่ อาทิตยหน้าเป็นต้นไป ขอให้พยายามสวดกันให้ดี เมื่อถึงเวลาเราจะได้ไม่ต้องซ่อม กัน นอกจากงานที่มีในโรงเรียนแล้ว เธอจะต้องไปเดินแถวถวายบังคมพระบรมรูปฯ ที่สวนลุมพินี งานที่จะต้องทำในภาคนี้เป็นดังนี้ นอกจากที่กล่าวแล้วในวันที่ ๒๕ พฤศจิกายนนี้ ยังมีงานวชิราวุธานุสรณ์อีก นักเรียนก็จะต้องไปช่วยงานนั้น เครื่องแบบของเราแต่ก่อนนี้สำหรับงานเวลากลางคืน ผู้จะไปในงานต้องนุ่งกางเกงยาวสี เหมือนอย่างที่ใช้ และมีแถบขาวข้างขากว้าง ๑ ซม. แต่เราคงใช้มาเสียนาน จึงจะ เริ่มใช้อีก เพราะฉะนั้นในการที่จะไปช่วยงานซึ่งอาจล่วงไปถึงกลางคืน เราต้องนุ่ง กางเกงขายาวตามที่เราเคยใช้มาในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว กางเกงนั้นจะตัดด้วยผ้าอะไรก็ได้ แต่ให้เหมือนสีของกางเกงขาสั้นไม่ต้องพับขา วง ดนตรีควรมีไว้ให้พร้อมเพรียง

ที่นี้ขอพูดถึงเรื่องการเป็นลูกวชิราวุธซ้ำอีก นักเรียนก็ย่อมรู้แล้วการที่ พวกเธอมาอยู่ที่นี้ โรงเรียนต้องการอบรมเธอให้เป็นผู้ดี การเป็นผู้ดีของเราไม่ เหมือนกับที่อื่นเขาคิด ผู้ดีที่เขาคิดถึงนั้นเป็นคนสำรวย ทำงานหนักก็ไม่ได้ ทำงาน เบาก็ไม่ได้ คอยแต่ชี้นิ้วให้ผู้อื่นทำ หรือผู้ที่มาจากตระกูลสูง หรือผู้ร่ำรวย แต่ผู้ดีของ เราไม่ใช่แบบนั้น ผู้ดีเช่นนั้นผิดกับของเรา ผู้ดีของเราที่อย่างที่เรารู้จักกันอยู่แล้ว คือ ต้องเป็นผู้เข้มแข็ง กล้าหาญ เป็นผู้มีสัจย์สุจริต หนักเอาเบาสู เป็นผู้ที่รู้จักบังคับ บัญชาคน และรู้จักรับใช้ประชาชน นอกจากนั้นผู้ดีของเราจะต้องสำรวมกิริยาวาจา จะต้องรู้กาลเทศะ เมื่อไรควรพูด เมื่อไรไม่ควรพูด และอีกอย่างหนึ่งการแต่งกาย เป็นการแสดงจิตใจ จิตใจเป็นอย่างไรมักแสดงออกมาทางการแต่งกาย

การที่เธอมาอยู่โรงเรียนนี้ก็เพื่อสร้างอนาคต และต้องการได้รับการอบรม เพราะฉะนั้นสิ่งใดที่ดีเราควรทำ สิ่งใดที่ไม่ดีเราไม่ควรทำ โรงเรียนพยายามที่จะให้ พวกเธอรุ่งเรือง จะได้รับความชมเชย เมื่อพวกเธอทำความดีจะได้เป็นศรีแก่ตัว

และเพื่อเป็นที่พอใจของครูอาจารย์ที่ได้อบรมเธอ เมื่อเธอมีความรุ่งเรืองในอนาคต ก็จะได้เป็นศรีแก่วงศ์ตระกูลของเธอต่อไป ถ้าโรงเรียนปล่อยเธอให้เธอทำอะไรๆ ได้ตามความพอใจ ถ้าสิ่งๆ ที่ทำเป็นการเลวก็จะเสียแก่ตัวเธอเอง อนาคตเป็นของสำคัญ เพราะฉะนั้นควรจะมุ่งหมายสร้างอนาคตของเธอให้รุ่งเรือง ต้องกัดฟันต่อสู้อุปสรรคทั้งหลายเพื่อความเจริญของเธอ การที่อยู่ในข้อบังคับนี้ต้องฝืนใจบ้าง ข้อบังคับต่างๆ จะให้สะดวกแก่ทุกคนไม่ได้ เพราะเกี่ยวกับคนส่วนมาก ถ้าเธอทำได้อย่างที่พูดมานี้ จะเป็นประโยชน์แก่ตัวเธอเองและเธอก็จะมีอนาคตอันรุ่งเรืองสืบต่อไป

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมมหาวิทยาลัย

วันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๔๙๙

บันทึกโดย มนูญ จรูญพร

เราได้พูดถึงเรื่องความประพฤติและกิริยาอาการของผู้ที่มาหลายครั้งแล้วว่า ผู้ที่ย่อมไม่ประพฤติและแสดงกิริยาซึ่งเห็นแก่ตัว การสิ่งใดที่ทำแล้ว ผลที่เกิดขึ้นไม่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมไม่ควรทำ ถ้าเราทำสิ่งใด แล้วมีผลเสียแก่ส่วนรวม อย่างนี้ไม่ดี ผู้ดีไม่ปฏิบัติ เราต้องอดใจไว้ ถึงแม้ว่าเราคิดว่าเป็นเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ก็อย่ากระทำ เพราะเรื่องที่เราคิดว่าเล็กน้อยนี้อาจกลายเป็นเรื่องใหญ่ได้ น้ำหยดน้อยๆ ถ้าเราค่อยๆ หยดลงในภาชนะเรื่อยๆ ไม่ช้านานนั้นก็เต็มภาชนะได้ฉับใด หากเราประพฤติสิ่งที่เราเห็นเป็นเรื่องเล็กน้อยไปเรื่อย ไม่ช้าความผิดอันนั้นก็กลายเป็นเรื่องใหญ่ร้ายแรงไป

จะเล่าเรื่องให้ฟังว่าเรื่องเล็กๆ ทำให้เกิดเรื่องใหญ่ขึ้นได้ คือชายคนหนึ่ง หาบน้ำฝิ่งไปขาย ขณะเดินทางทำน้ำฝิ่งหยดไปหยดเดียว แมลงต่างๆ ได้กลืนน้ำฝิ่ง จึงพากันมาตอม คางคกตัวหนึ่งอยู่ใกล้เห็นแมลงตอมน้ำฝิ่ง จึงออกจากที่อาศัยมา จับแมลงกิน ขณะนั้นมีแมวตัวหนึ่งเดินมาเห็นคางคกเข้าจึงกระโดดเข้าไปกัดคางคกพอดีหมาอีกตัวหนึ่งเห็นแมวไล่กัดคางคกอยู่จึงวิ่งออกมาไล่กัดแมว เจ้าของแมวเห็นหมาออกมาไล่กัดแมวของตน จึงไปต่อว่าเจ้าของหมา ทว่าปล่อยให้หมามากัดแมว เจ้าของหมาจึงเถียงว่าแมวตบหมาก่อน จึงเกิดทะเลาะกันขึ้น ฝ่ายลูกชายของทั้งสองฝ่ายเมื่อเห็นบิดาของตนทะเลาะกัน จึงต่างก็เข้าช่วยบิดาของตน จนในที่สุด

พรรคพวกของแต่ละข้างก็มากขึ้น เลยเกิดตักกันจนเกิดเป็นเรื่องราวใหญ่โตขึ้น นี่แสดงให้เห็นว่า น้ำผึ้งหยดเดียวทำให้เกิดเรื่องใหญ่ที่เราคาดไม่ถึง ฉะนั้นการใด ๆ ถึงจะเล็กน้อยประการใด ถ้าไม่ดีแล้ว อย่าทำ จะเกิดลูกกลามเป็นเรื่องใหญ่ที่เรานึกไม่ถึง

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๔๙๙

บันทึกโดย ยุทธ โพธารามิก

วันนี้เป็นวันอาทิตย์แรกของภาคมาฆบูชา สิ่งใดที่ได้ทำกันมาด้วยความเรียบร้อยในภาคก่อน ขอให้ทำกันอย่างปกติเหมือนเช่นเคย จะได้เป็นนิสัยเคยชินต่อไป การอบรมนักเรียนของโรงเรียนเรา ตามพระบรมราโชบายของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีหลักอยู่กว้างๆ ว่า ๑. ต้องอบรมให้เธอเป็นผู้ที่มีศาสนา ๒. เป็นผู้ดี ๓. เป็นผู้มีความรู้ มีสติปัญญาตามสมควร ทั้ง ๓ อย่างนี้จะทำให้เกิดแก่เราได้อย่างไร เช่นการเป็นผู้ดี การเป็นผู้ดีที่เขาเข้าใจกันคือเกิดจากตระกูลสูง มีฉะนั้นต้องเป็นผู้มีมืออยู่บนกองเงินกองทอง แต่ผู้ดีของเราคือผู้ที่หนักเอาเบาสู้ มีความประพฤติดี เข้มแข็ง อดออม สุจริตและกล้าหาญ เป็นต้น นี้แหละถึงจะเรียกว่าผู้ดี ถูกต้องตามพระราชประสงค์ สิ่งทีกล่าวแล้วเป็นสมบัติของผู้ดีทั้งสิ้น อีกประการหนึ่ง โรงเรียนต้องการให้เธอเป็นผู้มีสติปัญญาตามสมควร จึงได้จัดหาครูดีๆ มาฝึกสอนเธอ แต่ถ้าเธอเกียจคร้านและไม่ปฏิบัติตามที่ครูสั่งสอน ย่อมไม่เกิดผลอะไรขึ้นได้ การเป็นผู้ดีต้องมีเกียรติเป็นสำคัญ ถ้าเราอยากจะหนีโรงเรียนจะหนีเมื่อไรก็หนีได้ แต่เราอยู่กันด้วยเกียรติ ไม่ได้อยู่กันด้วยมีรั้วรอบขอบชิดคอยกันพวกเธอ การหนีโรงเรียนขอคำขับว่าอย่าทำ จับได้จะถูกลงโทษอย่างหนัก โรงเรียนไม่ยอมทำโทษพวกเธอ แต่ถ้าเธอไม่เชื่อฟังโรงเรียนก็ต้องทำ เพื่อตัดเนื้อร้ายออกเสียไม่ให้ลุกลามอีกต่อไป เธอจะเป็นใครก็ตาม ถ้าไม่รักเกียรติของตัวเองแล้วผลร้ายจะมาถึง

ตัวเธอเอง

การที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์จะให้พวกเธอเป็นผู้ดีนั้น ก็เพื่อจะให้พวกเธอเข้าสมาคมได้โดยไม่มีที่รังเกียจแก่สังคม ความมองอาจ สง่าผ่าเผย กล้าหาญในสิ่งที่สมควรของผู้ดีนี้จะเป็นที่เกรงใจแก่ผู้ที่พบเห็นเธอ การที่มีความรู้อย่างเดียวแล้วกระทำตัวไม่เป็นผู้ดีจะไม่ทำให้คนเกรงใจนับหน้าถือตาได้ รู้ทฤษฎีแล้วต้องปฏิบัติได้ ปฏิบัติให้เคยชิน ผลดีก็จะเกิดแก่ตัวเธอ

ในสมัยก่อนๆ ถ้ามีพระราชพิธีในพระราชสำนัก พระองค์ผู้พระราชทานกำเนิดโรงเรียนมักรับสั่งให้นักเรียนไปร่วมปฏิบัติการอยู่เสมอในหน้าที่ซึ่งนักเรียนทำได้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบันก็เช่นกัน พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้พวกเราเข้าไปรับใช้สนองพระเดชพระคุณเหมือนแต่ก่อน สิ่งเหล่านี้เป็นของดีทั้งสิ้น ไม่มีโรงเรียนไหนมีโอกาสดีเช่นเรา เราได้สมาคมกับคนชั้นสูงๆ และรู้จักความเป็นไปของคนชั้นนี้ด้วย บางคนยังอายุทำอะไรคะเขินเขินเช่นนี้ไม่ดี ต้องทำตัวให้เป็นคนฝั่งพายตามลักษณะหน้าที่ของผู้ดี การที่จะทำอะไรได้ดีต้องอาศัยความเคยชิน ปฏิบัติมากๆ ก็ชินไปเอง การเคารพการระต่ออาจารย์ก็ต้องทำให้เคยชิน บางคนผ่านครูอาจารย์ไม่ทำความเคารพ ไม่ใช่ของดีเลย เวลาครูผ่านเราทำความเคารพ ใครเห็นก็ยกย่องสรรเสริญว่าเราเป็นผู้ดี การเป็นผู้ดีต้องมีศีลเป็นที่ยึดเหนี่ยวจะได้รั้งไม่ให้เกิดสิ่งที่ไม่ควรทำ บางคนฉลาดเล่าเรียนดี แต่ไม่มีอะไรเป็นที่ยึดเหนี่ยวใช้ความฉลาดในทางที่ผิดก็ไม่ดี เกิดผลร้ายแก่ตัวเอง ดังจะเล่าเรื่องให้ฟังเรื่องหนึ่ง

เมื่อครั้งผู้บังคับการเป็นอธิการบดีอยู่ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีคนงานคนหนึ่งทำงานเข้มแข็ง เรียบร้อย มีลูกมาก เงินเดือนน้อย ไม่พอใช้จ่าย ผู้บังคับการเห็นควรจะสนับสนุนคนเช่นนี้ จึงชวนมาอยู่บ้านผู้บังคับการพร้อมทั้งลูกๆ ด้วย คนนี้มีลูก ๓ คน ผู้บังคับการได้ออกเงินค่าเล่าเรียนให้แก่พวกลูกๆ ลูกคนกลางฉลาดกว่าพี่น้องเรียนสูงกว่าพี่ในขณะนั้น วันหนึ่งพ่อทำกับข้าวมีปลาชิ้นใหญ่มาให้ ผู้บังคับการฯ บอกว่า อย่าเอามาให้เลย เพราะผู้บังคับการมีพอแล้ว เขาก็บอกว่า เขาไม่ได้เสียเงินซื้อหาอะไรดอก คือเจ๊กหาปลาเข้ามาในบ้านและลูกคนที่ฉลาดหลง

ให้เจ็ทมองทางอื่นพอเพลอกก็หยิบมาให้ ผู้บังคับการจึงดูพ่อเด็กว่าสนับสนุนลูกให้
ไว้ศีลธรรมเช่นนี้ไม่ถูก ให้โทษเด็กมากกว่าให้คุณ การกระทำเช่นนี้ไม่ดี ใช้ความ
ฉลาดในทางที่ผิด ต่อมาเด็กคนนี้อยู่ชั้นมัธยม ๔ ก็ถูกไล่ออกจากโรงเรียน เพราะ
ขโมยของเพื่อนนักเรียนด้วยกัน นี่แหละผู้ที่มีความรู้เฉลียวฉลาดแต่ไม่มีอะไร
ยึดเหนี่ยวให้ใช้ความรู้ในทางที่ถูกยอมได้รับผลร้ายเช่นนี้ และสิ่งที่ยึดเหนี่ยวได้คือ
การเป็นผู้ดีนี่เอง

ดังนั้นขอให้พวกเธอเป็นผู้ดี รักษาเกียรติของตัวเอง และทำตนให้สมกับลูก
วชิราวุธฯ ถ้าเธอทำได้ความเจริญก็จะเกิดขึ้นแก่ตัวเธอเอง

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๐๐

บันทึกโดย *ปรีชา ลิมปิยากร*

วันนี้เป็นวันซึ่งทางราชการให้โรงเรียนต่างๆ หยุด เพราะเป็นวันครู จุดประสงค์ที่ทางราชการให้หยุด ก็เพื่อให้นักเรียนระลึกถึงคุณครูที่ได้กรุณาสอนพวกเขา บ้านเมืองใดเจริญได้ บ้านเมืองนั้นจำเป็นต้องมีคนที่มีการศึกษาอยู่มาก และผลที่มาแห่งการศึกษาก็ได้มาจากครู เมื่อเธอได้รับการสั่งสอนแล้วโตขึ้นก็ช่วยทำงาน นำความเจริญมาสู่ชาติเรา เนื่องจากกระทรวงเห็นความสำคัญของครู จึงได้กำหนด “วันครู” ขึ้น การที่นักเรียนมีการศึกษาย่อมมาจากครู เริ่มต้นชั้นประถมซึ่งเป็นพื้นฐาน ครูชั้นประถมก็สั่งสอนเธอเต็มความสามารถ และส่งเธอมาให้แก่ครูชั้นมัธยมต้น ครูชั้นมัธยมต้นถ่ายทอดความรู้ให้อีก จากนั้นครูชั้นมัธยมต้นก็มอบภาระนี้แก่ครูมัธยมปลาย จากนั้นครูมัธยมปลายก็ส่งให้ครูชั้นเตรียมอุดม ที่สุดก็ส่งต่อไปยังมหาวิทยาลัย ฉะนั้นครูจึงมีหน้าที่สอนเป็นตอนๆ เปรียบได้กับการสร้างบ้าน การเรียนชั้นประถมเปรียบกับการลงราก ชั้นมัธยมได้แก่การวางโครงสร้าง สุดท้ายก็เป็นตัวบ้าน เปรียบได้กับการสำเร็จมหาวิทยาลัย บ้านจะมั่นคงได้ย่อมต้องมีรากฐานดีฉนั้นใด การเรียน ก็ต้องมีพื้นดินนั้น เพราะครูต้องเห็นดีเห็นชอบในการเคี่ยวเข็ญให้นักเรียนได้ดี จึงควรที่นักเรียนจะระลึกคุณธรรมของครูในข้อนี้บ้าง ตามโรงเรียนต่างๆ เขาหยุดกัน นักเรียนอยู่บ้าน แต่โรงเรียนเรา บ้านของเธอก็คือโรงเรียนนั่นเอง ฉะนั้นวันนี้ผู้บังคับการขอให้พวกเขาทุกคนจงละเว้นการกระทำที่จะก่อให้เกิดความยุ่งยาก

ใจแก่ครู และพยายามระลึกถึงคุณของครูที่มีแก่เธอ ครั้งหนึ่งรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการได้ให้โอวาทในวันไหว้ครู ซึ่งท่านกล่าวว่าเมื่อตัวท่านยังเป็นนักเรียนอยู่ ท่านถูกครูกวตข้นมาก เพราะขณะนั้นตัวท่านเองเกียจคร้านมาก และเหตุที่ถูกกวตข้นนี้เอง ทำให้ท่านได้ตื่นทุกวันนี้ และท่านกล่าวอีกว่าพวกนักเรียนรุ่นเดียวกับท่านไม่รู้คุณครูนั้นเวลานี้ไม่เห็นใครได้ดีเลย คนที่มีความระลึกถึงคุณครูโดยมากมักจะได้ดี ไม่ต้องตกระกำลำบาก ดังตัวท่านเอง วันนี้ทางราชการให้มีการชุมนุมครูที่สนามกีฬา เพื่อให้ระลึกถึงครูที่ได้ล่วงลับไปแล้ว และให้ครูที่แก่เฒ่ามีความภูมิใจในกิจการที่ครูเหล่านั้นได้กระทำมาจนมีลูกศิษย์มาก และต่างก็ได้รับความสุขซึ่งเนื่องจากการอบรมสั่งสอนของครูนั่นเอง สุดท้ายขอให้นักเรียนจงระลึกถึงครู เพราะคนรู้คุณคนนั้นย่อมมีแต่ความเจริญ ไม่มีตกต่ำ และเวลา ๑๕.๐๐ น. ขอให้พวกเธอจงเว้นงานการอะไรเสียชั่วคราว และยืนตรงระลึกถึงคุณครู และขอให้นักเรียนที่รู้คุณครูจงประสบความสำเร็จ

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ ทอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๐

บันทึกโดย มนูญ จรูญพร

วันนี้ผู้บังคับการอยากจะพูดถึงเรื่องที่คุณคณายกนำมาเอาเรื่องของเราไปกล่าว เขานักเรียนโรงเรียนเราเป็นคนหยาบคาย ความรู้อ่อน และบิดามารดาของนักเรียนที่ไม่รอบคอบและไม่เข้าใจจุดประสงค์ของเราดีก็พลอยพูดตามไปด้วย ด้วยความจริงระเบียบการอบรมของเราเข้มงวดไม่เหมือนโรงเรียนอื่น ที่เขาว่าเราดั่งกล่าวมาแล้วเพราะเขาแปลความหมายของคำว่าผู้ดีของเราผิด การเป็นผู้ดีของเขานั้น ไม่ต้องทำอะไร เพียงแต่คอยขี้นิ้ว ครั้นให้ทำจริงๆ ก็ทำไม่ได้ แต่ผู้ดีของเราไม่ใช่อย่างนั้น เราอดทนและกล้าหาญต่อสู้ความลำบาก ไม่ใช่แต่คอยขี้นิ้วอย่างเดียว เราทำได้ทั้งเป็นผู้รับใช้และใช้คน

ส่วนเรื่องความรู้ บางคนว่าโรงเรียนของเราให้วิชาความรู้อ่อนนั้น ข้อนี้อยู่ที่ตัวของนักเรียนไม่ใช่อยู่ที่โรงเรียน นักเรียนของเราบางคนเกียจคร้าน ความรู้จืดจาง ตัวของนักเรียนเองจะต้องแก้ไขข้อนี้ นักเรียนจะต้องขยัน อดทนต่อความลำบากให้มาก ที่ว่านักเรียนของเราความรู้อ่อนนั้นจริงหรือ เช่นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๖ นักเรียนของเราสอบไล่ได้เป็นที่หนึ่งของนักเรียนทั้งหมดในประเทศไทย ในประโยคเตรียมอุดมศึกษาและผู้ที่อยู่กับเรามาถึง ๑๐ ปี ตั้งแต่อ่านหนังสือยังไม่ออก พอสอบไล่ชั้นมัธยมปีที่หกได้แล้ว ออกไปอยู่โรงเรียนอื่นสอบได้ที่หนึ่งในประเทศเมื่อ พ.ศ.

๒๔๔๐ ก็ยังปรากฏอยู่ ผู้ที่สอบไล่ได้อยู่ใน ๕๐ คนแรกของเราไม่เว้นแต่ละปี แต่ไม่ได้อยู่ในนามของวชิราวุธฯ การที่พวกเขาสอบได้ดีเช่นนั้นไม่ใช่วชิราวุธฯ วางรากฐานไว้ดอกหรือ ถ้ารากฐานวางไว้ไม่ดีแล้ว จะไปทำให้เด่นขึ้นมาในเวลาเรียนสองปีในชั้นเตรียมอุดมศึกษานั้น เป็นของทำไม่ได้ เมื่อความจริงปรากฏเช่นนี้ และมีผู้นำไปกล่าวว่าความรู้ที่อ่อนนั้น เป็นคำพูดที่หลักฐานอ่อนแอ ฉะนั้นเมื่อเธอได้ยินเขาว่าเราผิดๆ ต้องอธิบายให้เขาทราบความจริงเสียบ้าง

ผู้บังคับการอยากจะย้าถึงผลอันได้รับในการอดทน ต่อสู้กับความลำบากให้ฟังอีกครั้งหนึ่ง ไม่ต้องยกตัวอย่างอื่นไกล เอาผลอันเกิดแก่ตัวผู้บังคับการนี้แหละ คือผู้บังคับการเองเมื่อเป็นเด็ก อยู่โรงเรียนประจำคือ ราชวิทยาลัย แล้วเมื่อสำเร็จการศึกษาก็ไปศึกษาต่อ ณ ต่างประเทศ ต้องไปอยู่ในพับลึงสกุล ต้องต่อสู้ผจญกับความลำบากต่างๆ จึงรู้อิสความลำบากต่างๆ ของนักเรียนประจำดี โรงเรียนของเรา ความลำบากต่างๆ รู้สึกว่ายังมีไม่ถึงครึ่งของความลำบากในโรงเรียนต่างประเทศ ตัวอย่าง เช่นในฤดูเล่นรักบี้ ทุกคนต้องลงเล่น ไม่ว่าสนามจะแฉะเป็นโคลนอย่างไร แต่ถ้าอากาศหนาวจัด ดินแข็ง เล่นรักบี้ไม่ได้ ทุกคนก็ต้องออกไปวิ่งเป็นระยะถึง ๒๐๐ เส้น (๕ ไมล์) วิ่งไปและวิ่งกลับก็ถึง ๔๐๐ เส้น (๑๐ ไมล์) ผู้บังคับการเดี๋ยวนี้มีอายุถึง ๗๐ ปีแล้ว แต่เรื่องอนามัยไม่แพ้ใคร เพราะผู้บังคับการได้รับความลำบากและต่อสู้มาตั้งแต่เล็ก ๆ จึงทำให้ร่างกายและจิตใจแข็งแรงมาจนถึงบัดนี้ ฉะนั้นจึงได้เชิญเชิญเธอให้พวกเธออดทนต่อความลำบากนานา เพราะได้เห็นผลมามากแล้ว บุคคลใดที่ไม่มีความอดทนต่อความยากลำบาก ความเจริญจะไม่เกิดขึ้นแก่ตัวเลย ดังนั้นนักเรียนต้องแก้ไขข้อที่เขาว่าเราผิด ให้หายไปด้วย

การกระทำในสิ่งต่างๆ ของนักเรียนเท่านั้นที่ทำชื่อเสียงของนักเรียนเอง และโรงเรียนจะได้พ้นจากการดิเตียน นักเรียนต้องตั้งใจเรียนและเลิกการเกียจคร้าน ต้องอดทนต่อความยากลำบากทั้งหลาย ความเจริญจึงจะเกิดแก่ตัว

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๐๐

บันทึกโดย อูร์เคนทร์ รัชตประกร

ตั้งแต่เปิดภาคต้น วันนี้เป็นวันอาทิตย์แรกที่เรามีโอกาสพูดจากัน ปีนี้ นักเรียนเข้าใหม่มาทั้งเด็กโตและเด็กเล็ก จึงจำเป็นต้องพูดให้ทราบจุดประสงค์ที่เธอมาอยู่ ณ ที่นี้ไว้บ้าง พวกที่ฟังมาก่อนแล้วฟังอีกหลายๆ ครั้งเข้าก็จะได้ช่วยให้เธอจำได้แม่นยำขึ้นอีก เพราะฉะนั้นจึงฟังต่อไป คนที่เข้าใหม่ยังไม่ได้ฟังจะได้ฟังบ้าง การที่คุณพ่อคุณแม่ส่งเธอเข้ามาอยู่ในโรงเรียนนี้ เป็นเพราะท่านคิดแล้วท่านมองเห็นแล้วว่า เวลานี้วชิราวุธเป็นโรงเรียนเดียวเท่านั้นที่ดำเนินการปกครองอย่างปกครองตัวเอง ไม่มีโรงเรียนใดดำเนินการแบบเรา มีอยู่บ้างที่พยายามจะทำและส่งคนมาดูวิธีการของเราว่าทำอย่างไร แต่ก็ยังคงทำไม่เหมือนเราอย่างแท้จริง เวลานี้เรายังเป็นโรงเรียนเดียวที่ดำเนินการแบบนี้ ต่อไปเขาคงทำได้ เมื่อเธอมาอยู่โรงเรียนที่มีระเบียบการปกครองเช่นนี้ เธอต้องทำตัวเธอให้สมกับฐานะที่คุณพ่อคุณแม่ตั้งใจให้เธอเป็นลูกวชิราวุธ โรงเรียนเราถ้าพูดถึงประวัติของโรงเรียนแล้ว ไม่มีโรงเรียนใดที่มีประวัติเหมือนเราคือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหากษัตริย์ราช รัชกาลที่ ๖ ได้ทรงสละพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์สร้างขึ้นและพระราชทานพระบรมราโชบายในการปกครองให้โรงเรียนดำเนินมาจนทุกวันนี้ ไม่มีโรงเรียนใดในประเทศไทยที่พระมหากษัตริย์ทรงสละพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์

สร้างขึ้น เมื่อเธออยู่โรงเรียนเก่า ทำอะไรได้ตามความพอใจ แต่มาอยู่โรงเรียนนี้จะทำอย่างนั้นไม่ได้ เพราะวิธีการของเราและฐานะของโรงเรียนไม่เหมือนกัน เธอมาอยู่โรงเรียนนี้มีฐานะเปลี่ยนแปลงไปกว่าแต่ก่อน คุณพ่อคุณแม่เธอจึงส่งมาเพื่อให้เธอเป็นคนดี เมื่อเธอมาอยู่แล้วเธอก็ต้องสร้างตนให้เป็นคนดี อย่าให้ใครมาสบลู่ดูถูกการกระทำของเราได้ การที่เรามาอยู่รวมกันมากเช่นนี้ จะทำอะไรตามความพอใจอย่างทำที่บ้านไม่ได้ เพราะการทำไปอาจไม่เหมาะกับเหตุการณ์และอาจขัดแย้งกับคนอื่นอีกหลายคน เธอทำอะไรลงไปต้องเป็นไปตามกฎของโรงเรียน กฎที่โรงเรียนวางไว้อย่างไรต้องทำอย่างนั้น เธอทำอะไรผิดข้อบังคับของโรงเรียนแล้ว จะต้องมิโทษ ถ้าเป็นความผิดร้ายแรงบางทีจะได้รับโทษหนักด้วย การปกครองเรามีหัวหน้าสำหรับดูแล หัวหน้าเหล่านี้ได้อำนาจจากโรงเรียนให้ดูแลว่ากล่าวพวกเธอ เพราะฉะนั้นเขาจะสั่งให้เธอทำอะไรในทางที่ถูก เธอก็ต้องปฏิบัติตาม ถ้าเธอไม่ปฏิบัติตาม เขาอาจจะตักเตือนว่ากล่าวเธอได้ ถ้าว่าหลายครั้งไม่เชื่อเขาอาจตีเธอได้ โรงเรียนนี้ให้ปกครองกันเอง หัวหน้าเหล่านี้รู้ว่าสิ่งใดถูกและสิ่งใดผิด ดังนั้นเธอต้องอยู่ในโอวาทเขา ในเมื่อเขาตักเตือนเธอในทางที่ถูก ต่อไปวันข้างหน้าถ้าเธอทำตัวดีเธออาจได้รับอำนาจให้ปกครองรุ่นน้องๆ ต่อไป โรงเรียนนี้ไม่ได้มุ่งหวังจะให้วิชาแต่อย่างเดียว ยังอบรมและสั่งสอนเธอให้เป็นผู้บังคับบัญชาคนในเวลาข้างหน้า คือสอนให้รู้จักวิธีปกครองคน เพราะฉะนั้นถ้านิสัยของเธอเคยเกะกะเกรออย่างไรต้องเลิกมาอยู่ที่นี้เธอต้องวางตัวให้ดีถึงจะมีคนคบค้าสมาคมด้วย เมื่อทำตนเป็นคนดีแล้วเธอก็จะเป็นผู้ดีต่อไป คำว่าผู้ดีไม่ใช่เป็นผู้มีเงินมีทองมีอำนาจราชศักดิ์ บางคนมีเงินมีทองน้อยแต่ถ้าเขาประพฤติดีอาจเป็นผู้ดีได้เหมือนกัน คำว่าผู้ดีเรายังไม่พูดให้หมดในวันนี้ รอไว้คราวหน้าต่อไป เราถึงจะพูดให้ละเอียด โทษที่หนักสำหรับโรงเรียนคือการหนีโรงเรียน เพราะว่าถ้าจับได้แล้วช่วยอะไรไม่ได้เลย เธออาจถูกไล่ออกทันที เพราะฉะนั้นพวกเธอต้องพยายามช่วยกันว่ากล่าวตักเตือนอย่าให้มีการหนีได้ เพราะว่าถ้าหนีแล้วอาจจะเป็นผลร้ายแก่เธอทีเดียว หัวหน้าต้องพยายามว่ากล่าวตักเตือนด้วย

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๐๐

บันทึกโดย *กมล ลิมปิยากร*

ผู้บังคับการเคยพูดไว้ครั้งก่อนว่า ที่เธอมาอยู่ที่นี้ก็เพื่อให้โรงเรียนอบรมเธอให้เป็นผู้ดี การที่จะเป็นผู้ดีนั้นไม่ใช่ว่านี่ๆ ขึ้นมาก็เป็นได้ ทาไข่เช่นนั้นไม่ เราต้องประพฤติและวางตัวเราให้ดีจึงจะเป็นผู้ดีได้ ปีนี้มีนักเรียนเข้ามาอีก ส่วนมากเป็นเด็กเล็กและเด็กใหม่คงยังไม่ทราบว่าการเป็นผู้ดีนั้นเป็นได้อย่างไร จึงขอให้นักเรียนปฏิบัติตามที่ผู้บังคับการพูดนี้ แต่พวกที่เคยอยู่มาแล้ว ถ้ายังบกพร่องอยู่ก็ควรทำตัวให้เข้ากับคุณสมบัติและลักษณะของการเป็นผู้ดี การเป็นผู้ดีนี้มีอยู่มากมาย แต่วันนี้จะขอพูดพอเป็นเค้า ๔ อย่าง การเป็นผู้ดีนั้น ขั้นต้นก็ต้องมีกิริยาและวาจาดี เช่นเราเห็นผู้ใหญ่หรือบิดามารดาของเพื่อนที่อยู่ในคณะเดียวกันหรือโรงเรียนเดียวกันเข้าแล้ว ถึงแม้จะไม่ใช่คุณพ่อหรือคุณแม่เราก็ตาม เราควรแสดงกิริยาเคารพการระเช่นเวลาเดินก็อย่าให้เฉียด การเดินเฉียดเขาจะหาว่าไม่มีกิริยามารยาทอันเป็นผู้ดี เมื่อเห็นครูอาจารย์ เรายืนขึ้นแสดงความเคารพหรือต้อนรับ การกระทำเช่นนี้เมื่อคนทั้งหลายพบเห็นเข้าก็จะว่าเด็กนี้มีกิริยาดี มีกิริยาเป็นผู้ดี อีกข้อหนึ่งซึ่งเป็นกิริยาของผู้ดี คือต้องมีจิตใจเอื้อเฟื้อแก่บุคคลที่เล็กกว่า หรืออาวุโสน้อยกว่าหรือผู้ที่ต่ำต้อยกว่า สิ่งใดที่เราทำลงไปจะต้องตามสนองเราในเวลาข้างหน้า เช่นการทำดี ความดีก็จะกลับมาสนองเราในวันข้างหน้า ถ้าเราทำไม่ดีความไม่ดีจะต้องตอบแทนเราเช่นกัน

นิทานเรื่องหนึ่งกล่าวว่า ครั้งหนึ่งมีสิงโตตัวหนึ่งนอนหลับอยู่ในป่า มีหนูพิการตัวหนึ่งไม่รู้เรื่องราวไปวิ่งเล่นบนตัวสิงโต ทำความรำคาญให้แก่สิงโตมาก สิงโตโกรธลุกขึ้นตะครุบหนูตัวนั้นได้ หนูตกใจร้องขอชีวิตและบอกว่าไม่ได้มีเจตนาจะแกล้งและขอชีวิตแก่สิงโตโดยให้สัญญาว่า ถ้าสิงโตมีทุกข์ร้อนประการใด มันอาจสนองคุณได้บ้าง สิงโตหัวเราะและบอกว่า เจ้าตัวนิดแค่นี้หรือจะมาตอบแทนบุญคุณเราซึ่งเป็นเจ้าป่า แต่สิงโตเห็นว่าเจ้าหนูนี้พิการจึงปล่อยตัวไป ต่อมาวันหนึ่งสิงโตไปติดบ่วงนายพรานพยายามดิ้นแต่ไม่หลุด ร้องครวญครางขึ้น เจ้าหนูได้ยินก็มาและตรงเข้ากัดเชือกจนขาด สิงโตหลุดมาได้ ฉะนั้นเราเห็นได้ว่าสัตว์ตัวเล็กๆ ก็สามารถจะช่วยสัตว์ใหญ่ได้ ดังนั้นเราเห็นได้ว่าผู้ที่ต่ำต้อยก็ควรแสดงความเมตตากรุณา และความเมตตานี้จะกลับมาสนองเราได้ในวันหนึ่ง นี่ก็เป็นกิริยาของผู้ดีอย่างหนึ่งจึงควรปฏิบัติ อีกข้อหนึ่งผู้ดีย่อมมีความเมตตาต่อผู้ที่มีความทุกข์ร้อน ถ้าบุคคลใดมีความทุกข์ร้อนเราสามารถช่วยได้ต้องช่วย เช่นนิทานเรื่องหนึ่งเกี่ยวกับคนที่ช่วยบุคคลผู้มีทุกข์ร้อนคือครั้งหนึ่ง ตั้งแต่ยังมีการซื้อขายทาสอยู่ ทาสเหล่านี้ได้รับความลำบากยากแค้นมากมาย ในครั้งนั้นมีชายคนหนึ่งชื่อแอนโดคลิสเป็นทาส แอนโดคลิสได้รับความลำบากจึงได้หนีไป ตามธรรมดาเมื่อทาสหนีไปถ้าจับได้ต้องส่งศาล ศาลจะตัดสินลงโทษ อาจลงโทษถึงตายก็ได้แล้วแต่กรณี แอนโดคลิสหนีไปในป่าและซ่อนตัวอยู่ในถ้ำ อยู่มาวันหนึ่ง แอนโดคลิสได้ยินเสียงสิงโตร้องด้วยความเจ็บปวด จึงโผล่ออกมาจากถ้ำแอบดูด้วยความกลัว เห็นสิงโตตัวใหญ่ตัวหนึ่งเดินร้องขูติน เขาเห็นก็มีความกลัว แต่เห็นสัตว์มีทุกข์ร้อนก็อยากจะช่วย จึงสลัดความกลัว เดินเข้าไปหาสิงโต และเข้าไปพิจารณาดูที่ตีนสิงโตนั้นเห็นมีหนามใหญ่ที่มอยู่ที่ตึงออกมา สิงโตหายใจเจ็บเข้ามาเลียแสดงความขอบคุณและไม่ได้ทำร้าย แล้วทั้งคู่ก็อยู่ด้วยกันในถ้ำ วันหนึ่งต่างออกไปจากถ้ำแยกกันไปหาอาหาร ฝ่ายแอนโดคลิสออกมาทางหนึ่งพบกับทหารเลยถูกจับ และโดนนำตัวไปศาลถูกตัดสินให้ต่อสู้กับสิงโตตัวต่อตัว ฝ่ายสิงโตก็ถูกจับเหมือนกันและถูกขังในกรง ในการต่อสู้มีสนามเฉาะๆ กันเป็นกำแพงสูงและมีประชาชนไปดูรอบๆ เมื่อเขาปล่อยแอนโดคลิสลงในสนามประคู้หนึ่ง แล้วปล่อย

สิงโตเข้าไปอีกประตูหนึ่ง กตภาในการต่อสู้คือถ้าสามารถชนะสิงโตได้ก็เป็นอิสระซึ่งน้อยนักเมื่อสิงโตเข้าไปในสนามมันก็คารามอย่างน่ากลัว เมื่อมันเห็นแอนโดคลิสก็จำได้ แทนที่มันจะกระโดดเข้ากัด มันกลับวิ่งมาหมอบที่เท้าด้วยความดีใจ ประชาชนประหลาดใจจึงถามเรื่องราวทำไมเป็นดังนี้ แอนโดคลิสเล่าให้ฟัง ประชาชนขอให้ผู้เป็นประธานปล่อยให้ไป ทาสผู้นั้นไปอยู่กับสิงโตอีก นี่จะเห็นได้ว่าการที่เมตตาแก่คนที่ทุกข์ร้อนในวันหนึ่งจะได้รับผลตอบแทน

นักเรียนต้องรู้จักข้อหนึ่งเราอยู่ด้วยกันมากๆ เช่นนี้ สิ่งใดซึ่งไม่ใช่ของเราอย่าไปหยิบมาใช้ เราต้องแสดงความเป็นผู้ดี คือมีความซื่อ เช่นนิทานมีเล่าว่า มีช่างตัดรองเท้าคนหนึ่ง ทากินด้วยความสุจริต รองเท้าที่สร้างขึ้น ขายในราคาถูกและเอากำไรน้อย ชายคนนี้ไม่มีเงิน เป็นคนจน เขาขายได้ก็เอาเงินไปซื้อหนังมาทำรองเท้า ต่อเช่นนี้ วันหนึ่งเหลือหนังทำรองเท้าอีกคู่เดียว จึงเอาไปเก็บคิดว่ารุ่งขึ้นจะทำแล้วเข้านอน พอรุ่งขึ้นหนังนั้นก็กลายเป็นรองเท้าแล้ว ไม่รู้ว่าเกิดได้อย่างไร มีชายคนหนึ่งเข้ามาซื้อรองเท้าและก็ขายรองเท้าคู่นี้ตามราคาเดิม ชายคนนี้เห็นว่ารองเท้าดีมาก แต่ราคาถูกมาก ก็เลยให้ราคา ๒-๓ เท่าของรองเท้านั้น แก่ใจมาก เอาเงินไปซื้อหนังซึ่งสามารถทำรองเท้าได้ ๘ คู่ในวันนั้น แต่ยังไม่ทำได้ จึงเก็บเอาหนังไว้และคิดว่าพรุ่งนี้จะทำ ตกกลางคืนแอบดูว่า ใครมาทำรองเท้าให้ แอบดูอยู่จนดึก จึงเห็นชายรูปร่างเตี้ยๆ ๒ คน เดินเข้ามา แก่ก็กว่าเป็นผู้ร้ายจะมาขโมยหนัง แก่ก็ตรงเข้ามา แต่ชายสองคนบอกว่า เขาเป็นทเวดาซึ่งเห็นความซื่อสัตย์ของแก เลยมาช่วยทำรองเท้าให้เพื่อให้แก่ร่ำรวย แก่ดีใจ แล้วทเวดาก็มาช่วยเย็บให้ทุกคืน จนชายนี้ร่ำรวยเพราะความซื่อสัตย์ของแก เพราะฉะนั้น เราควรจะมีใจเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อมีความซื่อสัตย์เคารพและช่วยเหลือผู้ที่มีความทุกข์ วันนี้ก็ขอให้นักเรียนไปปฏิบัติเท่านี้ ต่อไปภายหน้าสิ่งเหล่านี้จะมาสนองตัวของตัวเอง

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมมหาวิทยาลัย

วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๐๐

บันทึกโดย สมโภชน์ วังซ้าย

การที่เราอยู่รวมกันมากๆ เราจะต้องทำจิตใจของเราให้เหมือนกับคนส่วนมาก
จึงจะอยู่ได้ เมื่อเราอยู่บ้านเราจะทำอะไรตามชอบใจก็ได้ เพราะเวลานั้นเราอยู่
ด้วยกันน้อยคน จะทำอะไรพลาดบ้าง บางทีก็ไม่ถึงกับไม่สะดวก ถ้าเป็นพี่ใหญ่พวก
น้องเกรงใจจะทำอะไรตามใจชอบบ้าง หรือบางทีก็ไม่สะดวกก็ไม่สู้กระไรนัก แต่เมื่อ
มาอยู่ด้วยกันมากๆ เช่นนี้ ถ้าเราทำอะไรลงไปไม่สะดวกแก่คนหมู่มากแล้วจะไม่แก่
ตัวเอง เพราะฉะนั้น การที่จะทำอะไรต้องใช้ความคิดความอ่านให้มากและให้รอบคอบ
สิ่งใดถ้าเราทำลงไปแล้วจะทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหายไม่ควรทำ เพราะเมื่อมีการ
เสียหายขึ้นแล้วไม่ได้เสียหายเฉพาะคนคนนั้นแต่เสียทั้งหมด การอยู่รวมกันเช่นนี้บางคน
ตกเข้าอยู่ร่วมหมู่นักเรียนที่ดีก็จะถูกดึงไปในทางที่ดี แต่บางทีตกไปอยู่ในกลุ่ม
นักเรียนที่มีความประพฤติไม่ดีอาจถูกดึงไปในทางไม่ดีได้ นักเรียนไม่ว่าโรงเรียนไหน
จะดีหมดทุกคนไม่ได้ จะต้องมิดีบ้างเลวบ้าง ถ้ามีส่วนเลวน้อยนับว่าดี โรงเรียนเรา
ไม่ใช่จะไม่มีนักเรียนดีและมีแต่เลวทั้งนั้นก็หาไม่ ส่วนมากของเราดีจึงอยู่ด้วยกัน
เรียบร้อย ในการที่เราตกเข้าไปในหมู่นักเรียนที่ไม่ดีนั้น สิ่งที่เราได้คุยได้ฟังจากพวกไม่ดี
จะซึมเข้าจิตใจเรา สิ่งใดที่เขาประพฤติเราได้เห็นสิ่งนั้นเข้าไปในจิตใจของเรา ทำให้
จิตใจของเราเสื่อมทรามไปด้วย อย่างนี้ว่าที่เราตกไปอยู่ในหมู่นักเรียนไม่ดีแล้วเราจะคงดี
อยู่ได้ หากเป็นเช่นนั้นไม่ จะต้องไม่ดีไปด้วยไม่มากก็น้อย การเข้าไปร่วมหมู่นี้แหละจะ

ต้องเลือกให้ดี ถ้าเพื่อเข้าไปรวมกับหมู่ที่ไม่ดีแล้วจะจงเราไปในทางไม่ดีด้วย จะชักตัวอย่างให้ฟังสักเรื่องหนึ่งซึ่งเป็นเรื่องจริง มีเด็กคนหนึ่งในอาฟริกาถูกพวกลิงทะเลโมนใหญ่จับเอาไปเลี้ยงแต่เล็กๆ ยังพูดไม่ได้ ลิงได้อบรมสั่งสอนตามประสาลิง จนกระทั่งโตพูดภาษาลิงได้ เด็กคนนั้นถึงมีอายุ ๕ ขวบแล้วยังพูดภาษาคนไม่ได้ เพราะไม่เคยพบมนุษย์เลย วันหนึ่งมีคณะสำรวจป่าคณะหนึ่งเข้าไปสำรวจป่า ไปถึงบริเวณที่ลิงอาศัยอยู่ ลิงฝูงนั้นพากันหนีหมดทิ้งเด็กไว้ คณะสำรวจพบเข้าก็สันนิษฐานว่าไม่ใช่ลิง เพราะมีรูปร่างเป็นมนุษย์แต่พูดกันไม่รู้เรื่อง จึงจับเอาตัวมาเลี้ยงดูอย่างมนุษย์ธรรมดา และเลี้ยงอยู่นานกว่าจะพูดภาษาคนได้ ต้องฝึกสอนทีละน้อยจึงบังเกิดผลสำเร็จ ได้ส่งเข้าเรียนหนังสือในโรงเรียน และเด็กคนนี้เรียนได้ดี เขาเลยให้เรียนตลอดไปจนเข้ามหาวิทยาลัยและทำชื่อเสียงไว้มาก กระทั่งได้เป็นศาสตราจารย์แผนกสัตวศาสตร์ของมหาวิทยาลัย เพราะเป็นผู้เชี่ยวชาญพูดภาษาลิงได้ เวลานานินิสิตไปค้นคว้าศึกษาในป่า ศาสตราจารย์คนนั้นใช้ภาษาลิงซึ่งแกยังจำได้อยู่พูดกับลิงรู้เรื่องกัน ครั้งแรกไปถึงลิงหนีหมด แต่แกใช้ภาษาลิงพูดกับพวกลิง ลิงกลับมาหมดและแกได้อธิบายให้ลิงฟังว่า พวกนี้มาศึกษาค้นคว้าไม่ได้มาทำอันตรายมาหาความรู้ เพราะฉะนั้นขอให้ลิงต้อนรับให้ดี พวกลิงเข้าใจและเข้ามาล้อมเต็มไปหมด นี่แสดงให้เห็นว่ามนุษย์แท้ๆ ไปรวมอยู่กับพวกลิง จนกระทั่งพูดภาษาลิงได้ แต่กลับพูดภาษาคนไม่ได้ ต้องมาหัดภาษามนุษย์เป็นการใหญ่ ที่ผู้บังคับการบอกว่าการอยู่ในกลุ่มแวดล้อมที่ไม่ดีก็ไม่ดีไปด้วยฉันทิ ความประพฤติของนักเรียนก็ฉันทิ การที่มาอยู่ในหมู่หลายๆ เช่นนี้จึงต้องระวังการคบเพื่อน การคบเพื่อนอาจจงเราไปในทางที่ดีทำให้เราเป็นคนดีได้ และอาจจงเราไปในทางชั่วได้ถ้าเราคบเพื่อนเลว ฉะนั้นขอให้นักเรียนผู้ที่อยู่ในชั้นสูง เป็นนักเรียนผู้ใหญ่เป็นหัวหน้าควรตรองให้ดี เธอรู้ผิดรู้ถูกแล้วจะคบเพื่อนจะปฏิบัติอะไร จะต้องดูในทางที่ดีจะเป็นศรีแก่ตัว สิ่งใดก็ตามจะเป็นความเสื่อมก็ดี ความดีก็ดี ถ้าเข้าไปฝังในจิตใจเราแล้ว เราอดแสดงออกมามากมายไม่ได้ ฉะนั้นในเรื่องจิตใจนี้เป็นของสำคัญ จิตใจดีก็แสดงออกมาในทางที่ดี จิตใจเสื่อมก็แสดงออกมาในทางเสื่อม การแสดงมีหลายทาง พูดอย่างง่าย ๆ

เช่นการแต่งตัวอย่างหนึ่งเป็นเรื่องที่แสดงจิตใจของผู้แต่งได้มากที่สุดทีเดียว เราจะสังเกตเห็นได้ถ้าผู้ใดเป็นผู้ที่มีจิตนุมนวล รักสวยรักงาม การแต่งเนื้อแต่งตัวก็เป็นระเบียบเรียบร้อย ถ้าผู้ใดมีจิตใจกระด้างกระเดื่องยังไม่ดีพอ การแต่งกายก็รุ่มร่ามไม่เรียบร้อย เมื่อเรารู้แล้วว่า การแต่งกายเป็นการแสดงนิสัยใจคอของผู้แต่งเช่นนี้แล้ว ทำไมจึงจะต้องประกาศให้คนทั้งหลายรู้ว่าจิตใจเราไม่สะอาด จิตใจเสื่อมด้วยเล่า บางคนแต่งตัวไม่ถูกเรื่องถูกราวเช่นการใส่เสื้อเป็นต้น เสื้อบางชนิดเป็นชนิดที่ใส่ไว้ในกางเกง จิตใจเราไม่สะอาดเห็นว่าการใส่ไว้ในกางเกงนั้นไม่ดีเอามาใส่ไว้ข้างนอกอันนี้ไม่ถูก แสดงว่าจิตใจของเราไม่สะอาด ไม่เรียบร้อย ฉะนั้นการแต่งตัวขอให้นักเรียนระวัง การทำตามอยู่ผู้อื่นต้องทำตามในทางที่จะเกิดความดีงามแก่เรา เพราะจิตใจของเราแสดงให้เห็นได้ดังที่พูดมาแล้ว ความรู้ได้มาจากการเห็น การเห็นมักจะโน้มน้ำจิตใจเรา ด้วยเหตุนี้ต้องคอยดูและมองจากพวกดีและดูว่าพวกนั้นแต่งกันอย่างไร แล้วจึงควรเอาอย่าง การเอาอย่างเป็นการศึกษาได้เหมือนกัน จงเอาอย่างในสิ่งที่ดี อย่าเอาอย่างที่เลว การอยู่ร่วมกันมีอีกอย่างหนึ่งคือ จะเอาแต่ใจตัวเองไม่ได้ จะต้องคิดว่าการที่เราจะทำนั้น คนอื่นเขาเห็นดีด้วยไหม รำคาญไหม ชอบไหม เราจะต้องนึกถึงข้อต่างๆ เหล่านี้ เช่นการฟังดนตรีการดูหนังและการดูละคร เป็นต้น เรารู้จุดประสงค์ของการดูการฟังแล้วว่าเป็นเช่นไร ดังนั้นอย่าทำความรำคาญให้แก่ผู้อื่น เช่นคนอื่นกำลังฟังดนตรี เราทำกิริยาไม่เหมาะสมกับที่ประชุมชนทำให้เสียงรบกวนและก่อความรำคาญแก่ผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นฟังไม่ได้โดยสะดวกเช่นนี้ไม่ดี อย่าทำ ผู้ใดได้ทำผิดไปแล้วจงรู้สึกว่สิ่งที่เราทำไปนั้นเป็นความผิดและพยายามแก้ตัวไม่ทำผิดอีก ต่อไปจะเป็นคนดีได้ ถ้าผู้ใดทำผิดไปแล้วไม่รู้ว่าสิ่งที่ตนทำลงไปนั้นผิด จะเป็นคนดีไม่ได้ ผู้ใดทำผิดแล้วไม่ทำผิดอีกก็เรียบร้อยไป เมื่อผิดแล้วไม่รู้ว่าจะผิดทำเรื่อยไป คนนั้นไม่มีหวังจะเป็นคนดีได้ ที่กล่าวมาแล้วนี้ผู้ใดได้กล่าวไปแล้วพยายามแก้เสีย ยังไม่สายเกินไป ถ้าหากผู้ใดกล่าวตัวลงไปแล้วไม่พยายามแก้ตัวทิ้งให้จมดิ่งลงไปอีก เช่นนี้ ต่อไปจะไม่มีความสำเร็จแก่ตัวได้ สิ่งเหล่านี้ขอให้จำไว้ นึกไว้ให้ดี สิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งทำให้จิตใจของเราสะอาดและ

สกปรกจนแสดงออกมาข้างนอกได้ อีกข้อหนึ่งต้องถนอมจิตใจคนอื่น อย่าเอาแต่ใจ
ของตนเป็นเกณฑ์ จะทำให้คนอื่นเขารำคาญ ข้อความที่พูดนี้ เธอเอาไปตรึงรองดู
ถ้าเธอทำได้ ประโยชน์จะเป็นของเธอเอง

เรื่องคนใจดีกับคนใจร้าย

เรื่องคนใจดีกับคนใจร้าย

เรื่องคนใจดีกับคนใจร้าย

เรื่องคนใจดีกับคนใจร้าย

เรื่องคนใจดีกับคนใจร้าย

เรื่องคนใจดีกับคนใจร้าย

เรื่องคนใจดีกับคนใจร้าย

เรื่องคนใจดีกับคนใจร้าย

เรื่องคนใจดีกับคนใจร้าย

เรื่องคนใจดีกับคนใจร้าย

เรื่องคนใจดีกับคนใจร้าย

เรื่องคนใจดีกับคนใจร้าย

เรื่องคนใจดีกับคนใจร้าย

เรื่องคนใจดีกับคนใจร้าย

เรื่องคนใจดีกับคนใจร้าย

เรื่องคนใจดีกับคนใจร้าย

เรื่องคนใจดีกับคนใจร้าย

เรื่องคนใจดีกับคนใจร้าย

เรื่องคนใจดีกับคนใจร้าย

เรื่องคนใจดีกับคนใจร้าย

เรื่องคนใจดีกับคนใจร้าย

เรื่องคนใจดีกับคนใจร้าย

เรื่องคนใจดีกับคนใจร้าย

เรื่องคนใจดีกับคนใจร้าย

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๐๐

บันทึกโดย จรูญ มหาวัจน์

เราได้พูดกันมาหลายครั้งแล้ว ถึงเรื่องความเป็นผู้ดี คนเราจะเป็นผู้ดีได้นั้น จะต้องประกอบด้วยคุณธรรมหลายอย่าง ความเป็นผู้ดีไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ที่มาจากผู้มีตระกูลสูงหรือร่ำรวยเสมอไป คนธรรมดาถ้าประพฤติปฏิบัติการดียอมเป็นผู้ดีได้ หลักของการเป็นผู้ดีมีหลายอย่าง ดังที่เคยพูดให้ฟังแล้ว วันนี้ผู้บังคับการจะได้ยกตัวอย่างการเป็นผู้ดีให้ฟังอีกข้อหนึ่ง คือการรู้บุญคุณผู้มีคุณ

วันหนึ่งประมาณ ๔-๕ ปีมาแล้ว ผู้บังคับการไปที่วัดเบญจมบพิตร ที่นั่นมีคนแก่คนหนึ่งนั่งขอทานอยู่ข้างวัด และข้างตัวมีสุนัขอยู่ตัวหนึ่ง คนแก่นี้เมื่อมีข้าวเหลือจากรับประทานแล้ว เขาให้สุนัขกิน สุนัขรู้สึกบุญคุณของคนแก่นี้ มันอุตสาห์นั่งอยู่ด้วยและหมอบอยู่ข้างๆ ไม่ยอมห่าง ไม่ว่าคนแก่นี้จะไปไหนสุนัขตัวนี้ต้องตามไปเสมอ นี่แสดงให้เห็นแล้วว่า แม้แต่สัตว์เองก็ยังมีความรู้สึกบุญคุณ

อีกเรื่องหนึ่งเป็นเรื่องระหว่างสิงโตกับทาสชาวโรมัน มีทาสคนหนึ่งหนีนายมา แล้วเข้าไปอาศัยอยู่ในถ้ำ ต่อมาวันหนึ่งสิงโตมาร้องครวญครางอยู่ปากถ้ำ ทาสคนนั้นออกมาดูเห็นที่อุ้งเท้าสิงโตมีหนามตำอยู่ จึงช่วยถอนออกสิงโตหายเจ็บ แสดงอาการขอบคุณโดยมาร่วมอาศัยอยู่กับทาสนั้น ต่อมาทาสผู้นี้ถูกจับและถูกตัดสินให้ต่อสู้กับสิงโต เมื่อถึงวันกำหนด เขาก็นำทาสผู้นั้นมาสู่สนาม ครั้นแล้วก็ปล่อยสิงโตที่เลี้ยงไว้อย่างอดๆ อยากๆ ออกมาจากกรง ด้วยความหิวกระหาย มันตั้งท่ากระโดดเข้าใส่ทาสผู้นั้นทันที แต่เป็นคราวเคราะห์ดีของทาสผู้นั้นอย่างเหลือเกิน

บังเอิญสิงโตตัวนั้นเป็นตัวเดียวกับที่เขาเคยช่วยถอนหนามออกจากอุ้งเท้าให้ พอมันเข้ามาใกล้มันเห็นเข้าก็จำได้และด้วยความรู้สึกบุญคุณ แทนที่มันจะกัดกิน มันกลับมาก้มบอບอยู่แทบเท้าเขา เมื่อประชาชนที่เข้าชมเห็นดังนั้นจึงร้องขอให้ประธานในที่นั้นสอบสวนดู ว่าเพราะเหตุใดสิงโตจึงไม่ทำร้ายทาส ทาสก็เล่าเรื่องให้ฟัง เมื่อได้ทราบสาเหตุแล้ว ประชาชนจึงขอให้ทาสผู้นี้ได้รับการปลดปล่อยให้เป็นอิสระไป เราจะเห็นได้ว่าสิงโตแม้จะขึ้นชื่อว่าเป็นสัตว์ที่ดุร้าย มันก็ยังรู้บุญคุณผู้มีคุณแก่มัน

ยังมีอีกเรื่องหนึ่ง เป็นเรื่องของสิงโตอีก เรื่องนี้เป็นเรื่องระหว่างสิงโตกับเถรฝรั่ง สิงโตตัวนี้ถูกหนามตำที่เท้าเช่นเดียวกับเรื่องแรก นอนร้องครวญครางอยู่ในป่า ตาเถรเดินมาพบเข้าก็ช่วยถอนเอาหนามออกให้ สิงโตตัวนี้รู้สึกบุญคุณก็เลยอาศัยอยู่ด้วยกันกับตาเถร ตาเถรคนนี้มีลาอยู่ตัวหนึ่งเอาไว้ใช้บรรทุกน้ำ และมอบหน้าที่ให้สิงโตเป็นผู้ดูแลให้ลากินหญ้า เวลาลาว่างงาน วันหนึ่งเพื่อยุติสิงโตไม่ได้เอาใจใส่กับลา ลาหายไป ตอนเย็นสิงโตกลับมาหาตาเถร ตาเถรนึกในใจว่า สิงโตคงกินลาเสียแล้วจึงโกรธ ดุและต่อว่าสิงโตตั้งเช่นต่อมนุษย์ แล้วจึงมอบหน้าที่ให้สิงโตบรรทุกน้ำมาใช้ยังที่พักแทนลา อยู่มาวันหนึ่งสิงโตออกไปเที่ยวหาอาหารไปพบพ่อค้าคนหนึ่งมีลาและม้าบรรทุกของมา เพื่อยุติสิงโตจำลาได้มันคำรามไล่พ่อค้าเปิดหนีไป แล้วจึงนำลากลับคืนมาให้ตาเถร ตาเถรจึงรู้ความจริงว่าสิงโตไม่ได้กินลา และลาาก็กลับมาทำหน้าที่ตามเดิม ต่อมาไม่นานตาเถรตาย สิงโตไปอยู่ป่าเสียนานไม่ทราบเรื่อง พอมาถึงมันก็เที่ยวพยายามหาตาเถร พวกลูกศิษย์ตาเถรเข้าใจอาการของสิงโตจึงบอกว่า ตาเถรตายแล้วและพาสิงโตไปยังหลุมฝังศพ พอไปถึงสิงโตก็ร้องด้วยเสียงอันดัง แล้วล้มตัวลงนอนบนปากหลุมไม่ยอมกลับ มันนอนเฝ้าอยู่ทุกวันทุกคืนยอมอดอาหารและตายตามไป นี่แสดงให้เห็นอีกว่าแม้แต่สิงโตยังรู้คุณผู้มีบุญคุณแก่มัน

เรื่องสัตว์รู้คุณยังมีอีกเรื่องหนึ่งจะเล่าให้ฟัง คือมีพรานแขกคนหนึ่งอยู่แถบเขาทิมาลี วันหนึ่งไปล่าเนื้อไม่มีใครอยู่บ้าน จึงทิ้งสุนัขซึ่งเคยไปล่าเนื้อด้วยให้อยู่บ้านเฝ้าลูกซึ่งนอนอยู่ในเปล ตอนเย็นเวลานายพรานกลับบ้าน สุนัขตัวนั้นวิ่งออกไปรับแสดงท่าทางตื่นเต้นผิดปกติ ปากและตัวของมันเปื้อนเลือดไปทั่ว นายพราน

เห็นผดสังเกตก็ตกใจ วิ่งเข้าไปดูลูกเห็นเปลเปล่าและผ้าที่นอนตกอยู่บนพื้น นายพรานเข้าใจว่าสุนัขกินลูกเสียแล้วจึงเอะอะขึ้น ลูกซึ่งอยู่นอกเปลได้ยินเสียงเช่นนั้น ตกใจตื่นร้องไห้ พอเดินผ่านพันประตูไปสักหน่อยก็พบหมาป่าตัวโตนอนตายอยู่ นายพรานเข้าใจทันทีว่าหมาป่าจะเข้ามากินลูก สุนัขตัวนั้นจึงเข้าต่อสู้เอาชีวิตเข้าแลก และกัดหมาป่าตาย

การรู้บุญคุณดังที่เล่าให้ฟังแล้ว ตามธรรมของพระพุทธเจ้าท่านเรียกว่า กตัญญู ผู้ใดซึ่งมีความกตัญญูแล้ว ก็ต้องตอบแทนดังที่สัตว์ต่างๆ ได้กระทำ การตอบแทนนี้ท่านเรียกว่ากตเวทิต คนที่จะเป็นผู้ที่ได้จะต้องมีความประพฤติด้อย่างหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า “กตัญญูกตเวทิต” นักเรียนเห็นทั้งสุนัขและสิงโตซึ่งเป็นสัตว์คู่ร้ายยังมี กตัญญูกตเวทิตได้ เราผู้เป็นมนุษย์ทำไมจะมีกตัญญูกตเวทิตไม่ได้

โรงเรียนของเราที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสร้างขึ้นโดยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ ถ้าพระองค์ไม่สร้างโรงเรียนนี้จะทรงนำเอาเงินจำนวนนี้ไปใช้จ่ายบำรุงความสุขของพระองค์ก็ย่อมจะทรงทำได้ แต่พระองค์ไม่ทรงทำ ทรงมุ่งแต่จะให้การศึกษาที่สมบูรณ์แก่พวกเธอ เพื่ออนาคตของเธอก็จะได้รุ่งเรือง เห็นไหมว่าพระองค์ทรงมีบุญคุณแก่พวกเธอเพียงไร นี่เป็นเหตุหนึ่งที่เราต้องแสดงความกตัญญูกตเวทิตต่อพระองค์ในฐานะที่พระองค์ทรงมีพระคุณแก่เรา เมื่อพระองค์เสด็จสวรรคตไปแล้ว สมเด็จพระเจ้าหลานเธอ คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบัน ได้เสวยราชสมบัติสนองพระองค์ต่อมา นักเรียนย่อมเห็นปรากฏชัดแล้วว่าพระองค์ทรงเอาพระทัยใส่ทะนุบำรุงวิชาวุฒวิद्याลัยของเราประการใด ดังนั้นพวกเราต้องแสดงความกตัญญูกตเวทิตต่อพระองค์ ซึ่งนับได้ว่ากตัญญูกตเวทิตสองต่อคือแต่พระองค์ผู้พระราชทานกำเนิดโรงเรียนและแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบันด้วย นักเรียนจงดูอย่างสัตว์ที่เล่าให้ฟัง คือเมื่อถึงเวลาจำเป็นแล้ว มันยังเอาชีวิตของมันสนองคุณผู้มีคุณแก่มันได้ เหตุไรเราซึ่งเป็นมนุษย์และเป็นผู้ดี เมื่อถึงคราวจำเป็นเราจะทำเช่นนั้นบ้างไม่ได้ เมื่อเราทุกคนตั้งใจจะเป็นผู้ดีแล้ว จงทำการกระทำอันดีของผู้ดีไว้ด้วย

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๘ กันยายน ๒๕๐๐

บันทึกโดย *อรุณเฑียร รัชตประกร*

วันนี้ผู้บังคับการจะพูดเรื่องการทำตัวให้เข้ากับสังคมได้ บุคคลที่สังคมไม่รังเกียจนั่นคือบุคคลที่ทำตัวของตัวเองเข้ากับสังคมนั้นๆ ได้ การที่จะเข้ากับสังคมได้ ต้องวางตัวให้เป็นผู้ดีและแสดงให้เห็นว่าเขาตระหนักว่าเราเป็นผู้มีการศึกษาดี โรงเรียนของเราได้อบรมการเช่นนี้ให้เธอแล้ว โดยแบ่งการปกครองออกเป็นคณะๆ แต่ละคณะมีการปกครองตัวเองโดยโรงเรียนวางหลักและจัดระเบียบไว้ให้ การที่เราอยู่รวมๆ กันเป็นคณะ เราต้องทำตัวไม่ให้เป็นที่รังเกียจของคนในคณะเดียวกัน ถ้าบางคนคิดที่จะเอาแต่ประโยชน์ส่วนตัวไม่นึกถึงคนอื่นแล้ว ก็ต้องเป็นที่รังเกียจของคนในคณะที่ตนอยู่ เช่น มีบางคนชอบลาไปโน่นไปนี่ บางทีก็จำเป็นบางทีก็ไม่จำเป็นเช่นนี้เป็นการเอาเปรียบเพื่อนในคณะของตนมาก โดยที่คิดแต่จะเอาประโยชน์ส่วนตัวฝ่ายเดียว การที่จะไม่ให้สังคมรังเกียจเรา ต้องคิดถึงประโยชน์ส่วนใหญ่ของสังคม เราจะคิดเอาแต่ประโยชน์ส่วนตัวอย่างเดียวไม่ได้ เช่นทางสมาคมเขาวางระเบียบและหลักเกณฑ์ไว้อย่างไรเรา เราต้องทำตัวให้เข้ากับระเบียบของเขาตามที่เขาวางหลักเกณฑ์ไว้ เราจะทำตามใจตัวเองไม่ได้ เช่นโรงเรียนเราเวลานี้มีสนามเล่นรักบี้ที่ใช้ได้อยู่ ๒ สนาม เราเล่นกัน ๔ คณะ เราก็ต้องแบ่งกันเล่นโดยกำหนดเวลาเล่นไว้ให้ เราต้องเล่นไปตามกำหนดเวลาที่วางไว้ จะได้ชื่อว่าไม่เอาเปรียบคนอื่นและไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว

สมาคมที่สูงๆ เขาต้องสืบสวนผู้ที่จะเข้าไปเป็นสมาชิก จนเห็นว่าผู้นั้นมีคุณสมบัติดีจริงแล้ว จึงจะยอมรับเข้าเป็นสมาชิกร่วมสังคม ผู้บังคับการเคยขอสมัครเข้าเป็นสมาชิกในสมาคมสูงแห่งหนึ่งเมื่ออยู่ประเทศอังกฤษ สมาคมนี้อาจไม่มีคนไทยเคยเป็นสมาชิกเลยสักคนเดียว มีแต่พวกคนใหญ่ๆ โทๆ ทั้งนั้น ทำไมผู้บังคับการจึงอยากเข้าไปก็เพราะว่าเป็นประโยชน์ต่อราชการที่ปฏิบัติอยู่ เพราะสมาชิกของสมาคมนั้นมีอิทธิพลอยู่ในที่ต่างๆ ถ้าเข้าไปร่วมสังคมกันได้แล้วจะได้ประโยชน์เกี่ยวกับทางราชการและเป็นประโยชน์ในการปกครองนักเรียนต่อไป แต่ก่อนที่เขาจะรับผู้บังคับการเข้าเป็นสมาชิกนั้น เขาสืบโนนสืบนี้จากผู้ที่เคยรู้จักกับผู้บังคับการว่า ผู้บังคับการมีอุปนิสัยเป็นอย่างไร มีการศึกษามาอย่างไร การที่เขาต้องถามให้ถี่ถ้วนก็เพราะว่าถ้าเขารับคนที่ไม่มีการศึกษาดีแล้วจะไปทำความรำคาญให้สมาชิกอื่น ทั้งจะเป็นที่เสื่อมเสียกับเกียรติของสมาคมของเขาด้วย การที่จะเข้าสังคมได้นั้นต้องเป็นคนใจเพื่อแผ่กว้างขวางเข้ากันกับสมาชิกอื่นได้ การสนทนากันเป็นทางหนึ่ง ซึ่งทำให้เราเข้ากับผู้อื่นได้ และการที่จะสนทนากันเพลิดเพลินได้จะต้องมีการศึกษาดีพอกัน พูดกันได้รอบด้าน คือมีความรู้รอบตัวดี เช่นเขาถามคำตอบคำเช่นนี้ไม่ช้าการสนทนานั้นก็สิ้นสุดลง เพราะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันไม่ได้ ด้วยเหตุนี้โรงเรียนจึงตระเตรียมเธอด้วยประการต่างๆ เพื่อไม่ให้สังคมรังเกียจและเข้ากับสังคมได้

การเฉื่อยชาเป็นสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่ง เช่น เขานัดให้มาพร้อมกันเวลา ๑๔.๐๐ น. เรามาเสีย ๑๔.๑๕ น. อย่างนี้เรียกว่าเราเสียนัดและเป็นคนที่ไม่ตรงต่อเวลาและเป็นคนที่มึนสั้ยเฉื่อยชาด้วย เพราะฉะนั้นทางโรงเรียนจึงฝึกหัดให้นักเรียนเป็นคนตรงต่อเวลาอยู่เสมอ เช่นมีงานทางโรงเรียนคือวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ซึ่งเป็นวันสำคัญของโรงเรียนเรา เราก็ต้องเตรียมเวลาเพื่อให้นักเรียนได้มาพร้อมกัน เช่นนัด ๑๔.๐๐ น. เราก็ควรมาก่อน ๑๐ นาที เพื่อไม่ให้คนอื่นต้องรอเราดังนี้เป็นต้น ด้วยเหตุเหล่านี้โรงเรียนจึงได้สอนเธอในเรื่องเหล่านี้ เพื่อให้นักเรียนเป็นคนที่ตั้งใจไม่รังเกียจสมตามพระราชประสงค์ของพระองค์ผู้พระราชทานกำเนิดโรงเรียน

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๐๐

บันทึกโดย สมโภชน์ วงษ์ชัย

เรื่องผู้ดี คนเราจะเป็นผู้ดีได้จะต้องมีศรัทธา มีความเชื่อมั่นในตัวเอง และมี
ศีล การเชื่อจะต้องเชื่อด้วยเหตุผล คนเราจะทำอะไรให้เกิดผลได้ต้องเชื่อตัวเองเสียก่อน
ถ้าเพื่อเราไม่เชื่อตัวเองแล้ว จะทำอะไรก็ไม่กล้าทำ มัวลิ่งเลอยู่ การนั้นก็ไม่สำเร็จ
การกระทำทุกอย่างจะต้องเชื่อตัวเองเสียก่อนว่าสิ่งนั้นจะเป็นผลสำเร็จ ถ้าไม่สำเร็จ
เราก็ต้องค้นหาว่าเหตุไรจึงไม่สำเร็จ เมื่อเราทราบเหตุแห่งความไม่สำเร็จแล้ว ต้อง
พยายามแก้ไข คนเราถ้าขาดความเชื่อมั่นในตนเองแล้วจะไม่มองอาจ ไม่กล้าหาญ ไม่
กล้าทำอะไร เมื่อเราเชื่อตัวเองว่าสิ่งที่เราทำไปนั้นไม่ผิด ความมองอาจกล้าหาญเป็น
สง่าจะบังเกิดขึ้นทันที ส่วนนักเรียนที่ไม่กล้า เช่น เห็นครูบาอาจารย์ผ่านมาทำ
กระมิดกระเมี้ยนไม่กล้าสู้หน้า นั้นเพราะว่าไม่เชื่อในตัวเองว่าตนมีความผิดหรือไม่
เมื่อพบหน้าครูแล้วไม่สู้หน้า เพราะตัวทำผิดไว้ กลัวครูจะนึกความผิดของตนได้
นักเรียนคนใดที่ไม่กล้าสู้หน้าครูบาอาจารย์ ถ้าพิจารณาถอยหลังให้รอบคอบมักพบ
ว่าเป็นผู้มีผิดความผิดเกือบทั้งนั้น การไม่สู้หน้าเพราะว่าเราไม่เชื่อใจตัวเองว่าตัวเป็นผู้
บริสุทธิ์ การกระทำบางอย่างอาจสำเร็จได้ง่ายแต่เราไม่เชื่อตัวเองไม่กล้าลองทำก็
เลยไม่สำเร็จ ทำอะไรต้องเชื่อใจตัวเองต้องลองทำดูก่อน จิตใจจึงจะเข้มแข็งองอาจ
การเชื่อตัวเองนี้ต้องมีเหตุผลประกอบด้วยและต้องเชื่อโดยเหตุผลด้วย เช่นสถาน
ศึกษา เป็นต้น บางคนได้ยินเขาพูดว่าโรงเรียนนั้นดี โรงเรียนนี้ดี หากเราเชื่อและ

ไม่ทราบด้วยเหตุผลว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้น จะถือว่าเป็นผู้มีศรัทธาไม่ได้ เพราะเป็นการเชื่อโดยไม่พิจารณาเหตุผล เช่นโรงเรียนแห่งหนึ่งเขาอยากได้นักเรียน ๕๐๐ คน เขาเอาเด็กมาพิจารณาคัดเลือกเป็นจำนวนตั้ง ๔ พัน ๕ พัน แล้วเลือกเอาเพียง ๕๐๐ คนเท่านั้น ทำไมเขาจะเลือกคนดีจากคนเป็นจำนวนพันๆ ไม่ได้ บางคนรู้เหตุไม่รู้อผล เหนือไปกับเขาบ้าง อยากเข้าไปเรียนกับเขาบ้าง บางทีวิถีสถาณะของคนไม่ดีพอ สอบเข้าไม่ได้จะกลับมาโรงเรียนเก่าก็กลับไม่ได้ เลยเสียอนาคตตัวเอง เช่นนี้เป็นเพราะขาดศรัทธาไม่ได้พิจารณาเหตุผล ได้ฟังมาว่าโรงเรียนนั้นนักเรียนสอบไล่ได้มากก็เชื่อ และนึกว่าโรงเรียนนั้นดีกว่าโรงเรียนเดิม ไม่นึกว่าการที่เขาสอบไล่ได้มากนั้นเพราะเขาคัดเลือกคนที่เก่งๆ ทั้งนั้นมาเรียน ทำไมเขาจะสอบไม่ได้หลายๆ คนที่เชื่อเช่นนั้น นับว่าเขาเชื่อโดยไม่มีเหตุผล ส่วนโรงเรียนของเรานั้นเราไม่ได้คัดกัน ความรู้อ่อนแข็งประการใดก็ให้เรียนต่อเพราะเรามุ่งให้การศึกษา มิได้มุ่งแต่เพียงความรู้ทางวิชาฝ่ายเดียว นอกจากบางคนที่ไม่มีความเตรียมอุดมจริงๆ และถนัดทางอื่นมากกว่า จึงแนะนำให้ย้ายเพื่ออนาคตของตัวเอง เพราะเห็นว่าคนที่ไม่มีหัวในการที่จะเรียนในชั้นเตรียมฯ แล้ว ควรจะไปเรียนวิชาอื่นที่ถนัดดีกว่า เพราะเราเห็นแก่อนาคตของนักเรียนและสงสารนักเรียน เพราะฉะนั้นการเชื่อโดยได้ฟังคำพูดของคนอื่นโดยไม่พิจารณาเหตุผล จึงเป็นการเชื่ออย่างมงาย พุทธศาสนาไม่ส่งเสริมการเชื่อเช่นนั้น การเชื่อที่พุทธศาสนาส่งเสริมต้องเชื่อด้วยเหตุผล ถ้าเหตุผลไม่สมควรก็ไม่เชื่อ การเรียนก็เหมือนกัน การเชื่ออย่างมงายอาจทำให้การศึกษาผิดพลาดเสียอนาคตได้ บางคนทะเยอทะยานไปสอบกับเขาบ้างแต่สอบไม่ได้ กลับมาที่เก่าเข้าไม่ได้ อนาคตที่ควรจะได้ก็เลยลดทอนไปด้วย ฉะนั้นจะเชื่ออะไรควรจะต้องไตร่ตรองดูให้รอบคอบเสียก่อนจึงจะเป็นผลดี ผู้ดีนอกจากจะมีการเชื่อแล้วจะต้องมีศีลอีกด้วย ถ้าเพื่อเธอมีศีลแล้วจะประกอบความเชื่อของเธอให้ดีขึ้น การมีศีลนั้นไม่ได้หมายความว่า เธอมีศีลห้าศีลแปด ศีลมีมากมายกายกอง ศีลก็คือความประพฤติดี คนที่มีศีลดีก็คือคนที่มีความประพฤติดีนั่นเอง เพราะฉะนั้นคนเราจะเป็นคนดีได้จะต้องมีศีลดีด้วย คนที่มีศีลดียอมไม่ทำความทุจริต เพราะศีลคอยเหนี่ยวรั้งไว้ การที่มีศีลไม่ดีหรือมีความ

ประพฤติไม่ดี ก็ยอมจะเป็นการทำลายตัวของตัวเอง คนที่มีศีลหมายความว่าต้องมีความกตัญญูด้วย ความกตัญญูมิได้หลายทางเช่น กตัญญูต่อคุณพ่อคุณแม่ เธอต้องระลึกถึงคุณแม่ของเธอให้มากเพราะคุณแม่ของเธอได้รับความลำบากมากเพียงไร ในการที่อุ้มครรภ์เป็นเวลาหลายๆ เดือน คุณแม่ลำบากคุณพ่อก็ลำบากด้วย คุณพ่อต้องพยายามหาเงินทองมาส่งให้ลูกเรียนหนังสือ เธอต้องพยายามเรียนอย่าเกียจคร้าน ถ้าเธอเกียจคร้านไม่เรียนหนังสือ เงินของคุณพ่อคุณแม่ก็เสียไปโดยเปล่าประโยชน์ และได้ชื่อว่าเธอเป็นคนอกตัญญูอีก คนอกตัญญูนี้เป็นคนที่ไม่มีความเจริญ เมื่อเธออยู่บ้านคุณพ่อคุณแม่ดูแลรักษาเธอ เมื่อเธอโตขึ้นสมควรที่จะเข้าโรงเรียน ท่านส่งเธอเข้าโรงเรียน โรงเรียนดูแลเธอแทนคุณพ่อคุณแม่ และพยายามปลูกฝัง เธอให้มีความรู้ดีมีการศึกษาดี จึงเป็นหน้าที่ของเธอที่เธอควรสนองคุณโรงเรียนโดยทำงานช่วยเหลือบ้างตามฐานะ ถ้าเธอไม่ทำก็หมายความว่าเธออกตัญญูต่อโรงเรียน การกระทำนี้ไม่ดี อีกอย่างหนึ่งผู้ที่ไม่มีความดีเป็นผู้ที่กล้าทำสิ่งที่ผิดทั้งหมด แม้เกียรติของตัวก็ไม่รัก เช่นข้อบังคับของโรงเรียนมีอย่างไรก็ไม่ปฏิบัติตาม ถ้าเธอมีศีลแล้ว จะเกิดความกล้าและละอายต่อการทำผิด ไม่กล้าทำ ศีลนี้ถ้าเธอประพฤติได้จะมีผู้ยกย่องว่าเธอมีความกตัญญู เพราะฉะนั้นขอให้นักเรียนจงเป็นผู้มีศรัทธามีศีล ถ้าทำได้สองอย่างนี้แล้วจะเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยให้เธอประสบความสำเร็จในชีวิตของเธอเอง

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๙ ธันวาคม ๒๕๐๐

บันทึกโดย ขวัญชัย เมนะเสวต

วันนี้ผู้บังคับการจะพูดถึงเรื่องเกี่ยวกับพวกหัวหน้า ซึ่งกำลังปฏิบัติงานอยู่ขณะนี้ และหัวหน้ารุ่นต่อไปว่าควรจะปฏิบัติตัวอย่างไรจึงจะเป็นหัวหน้าที่ดี สิ่งสำคัญประการแรกในการเป็นหัวหน้านั้นคือ การใช้ลูกน้อง หัวหน้าเมื่อสั่งงานลูกน้องแล้ว อย่าปล่อยปละละเลยต้องติดตามดูผลของงานนั้นด้วย เพราะถ้าหัวหน้าไม่เอาใจใส่ลูกน้องอาจจะไม่ทำงานที่สั่งนั้น งานก็จะไม่สำเร็จ แล้วลูกน้องจะเคยตัวต่อไปเมื่อจะสั่งงานที่สำคัญจริงจัง ความเคยตัวของลูกน้องอาจจะทำให้เสียการเสียงานได้ เวลาหัวหน้าสั่งงานควรสั่งในสิ่งที่ลูกน้องทำได้ เวลาสั่งควรไตร่ตรองว่างานที่สั่งนั้น ถ้าเราทำเองจะทำได้หรือไม่ ประการที่สอง หัวหน้าต้องเป็นผู้มีวินัยและเคร่งต่อวินัยด้วย เพราะถ้าหัวหน้าไม่เข้มแข็งลูกน้องก็จะไม่เข้มแข็งตาม ลูกน้องมักจะทำตามหัวหน้าเสมอ คณะใดหย่อนเนิบนาบในระเบียบแสดงว่า คณะนั้นหัวหน้าไม่เข้มแข็งพอ ความจริงการปฏิบัติตามระเบียบนั้นเป็นการฝึนใจสักหน่อยแต่ขณะเดียวกันเป็นของดี ฉะนั้นถ้าหัวหน้าตั้งใจปฏิบัติตนตามระเบียบข้อบังคับ ก็จะเป็นผลดีแก่หัวหน้าเอง และลูกน้องก็จะปฏิบัติตามด้วย ประการที่สาม หัวหน้าจะเป็นผู้ที่ขยันหมั่นเพียร ถ้าหัวหน้าขี้เกียจไม่เรียน ไม่ทำการบ้านลูกน้องก็จะทำตามความเจริญจะไม่มาสู่คณะนั้นเลย การทำเช่นนี้ขออย่าให้เกิดขึ้นเลยเป็นอันขาด เด็กที่ขยันหมั่นเพียรถึงแม้จะเห็นตัวอย่างที่ไม่ดี แต่ยังอุตส่าห์ทำความดีได้มีมากเหมือนกัน

เด็กเช่นนี้ขอชมเชย ประการที่สี่ หัวหน้าจะต้องยิ้มแย้มแจ่มใสอยู่เสมอ เวลาเดียวกันต้องไม่ให้เสียงาน คือถึงเวลาเล่นๆ ก็เล่นเป็นกันเอง ฉันทักบ่นอง ถึงเวลาทำงานก็ทำ หัวหน้าจะมัวมุ่งเอาแต่งงานอย่างเดียวไม่เล่นหัวกับลูกน้องบ้างก็ไม่ดี ประการที่ห้า หัวหน้าต้องไม่พยาบาทผู้น้อย ผู้น้อยเคยทำผิดกับเราแล้วเราเอามาทำตอบแทนกับน้องเขานั้นไม่ดี ไม่ควรทำ เมื่อผิดก็ว่าไปตามผิดลงโทษแล้วก็แล้วกัน เด็กจะเคารพยำเกรงถ้าหัวหน้าไม่มีความพยาบาท ประการที่หก หัวหน้าต้องเป็นผู้ที่หนักแน่น ไม่หุเบา เด็กบางคนชอบเก็บเรื่องของคนอื่นมาฟ้อง เด็กเช่นนี้เป็นเด็กสอพลอไม่ควรสนับสนุน แต่เมื่อเขามาฟ้องก็ต้องพิจารณาเสียก่อนว่าเป็นความจริงหรือไม่ ถ้าจริงก็ปฏิบัติไปตามสมควรแก่เหตุ ถ้าไม่จริงก็ควรเรียกตัวผู้ฟ้องมาตักเตือนเสีย ถ้าเป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณากันทันทีก็เรียกทั้งโจทก์และจำเลยมายืนยันกัน แล้วพิจารณาว่าใครถูกใครผิด เด็กที่เอาความไม่จริงมาฟ้องจะไม่กล้าสู้หน้าเลย เพราะเป็นคนขี้ลาด เด็กบางคนเมื่อเห็นเพื่อนทำความผิด ซึ่งจะทำให้เสื่อมเสียแก่หมู่คณะแล้วนำความมาบอกหัวหน้าให้ทราบนั้นเป็นการดีไม่ถือว่าเด็กเช่นนั้นเป็นเด็กสอพลอ แต่เราถือว่าเขาเป็นเด็กดีรักหมู่รักคณะ ดังนั้นหัวหน้าที่ดีต้องฟังและพิจารณาสอบสวนเสมอ ประการที่เจ็ด หัวหน้าต้องวางตัวเป็นกลางเสมอไม่ว่าจะเป็นพี่เป็นน้องของเรา เมื่อผิดก็ต้องลงโทษทันที อย่าเห็นแก่หน้า อย่างนี้กว่าเป็นน้องเราผิดก็ไม่ว่าเช่นนี้ ไม่ดีไม่ควรทำ หัวหน้าจะต้องมีความยุติธรรมมีความมั่นคงไม่ลำเอียง ประการที่แปด หัวหน้าจะต้องเป็นผู้ไม่ยอมแพ้อะไรแก่เหตุการณ์ ตามธรรมดาการกระทำทุกอย่างย่อมมีอุปสรรคมาขัดขวางไม่มากนักน้อย เราต้องไม่ย่อท้อ เมื่อมีอุปสรรคต้องฟันฝ่าไปให้บรรลุผลสำเร็จจนได้ สุภาซิดทั้งไทยและฝรั่งมีว่า “ความพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จย่อมอยู่ที่นั่น” ประการที่เก้า หัวหน้าจะต้องรับผิดชอบทุกอย่างในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น การปฏิบัติงานทุกอย่างจะต้องทำด้วยความพยายามจนสุดความสามารถ อย่าสักแต่ว่าทำไป เพื่อให้เสร็จๆ ไม่คำนึงถึงผลว่าจะดีหรือเลว บางทีผู้ใหญ่ไม่อยู่ มีเหตุการณ์กระทบกันเกิดขึ้น หัวหน้าต้องรับภาระจัดทำให้ เมื่อผู้ใหญ่กลับมาต้องรายงานสิ่งที่เราได้ทำลงไปแล้วให้ผู้ใหญ่ทราบ

จะได้พิจารณาว่าถูกหรือผิด ถ้าผิดก็จะได้รับแก้ไขได้ทันทีที่ อีกประการหนึ่ง หัวหน้าต้องมีความสัตย์ซื่อ หัวหน้าจะต้องสัตย์ซื่อต่อผู้ใหญ่ในโรงเรียน ขณะเดียวกันก็ต้องสัตย์ซื่อต่อผู้น้อยด้วย เช่น ผู้น้อยในคณะไม่รู้เหตุการณ์อะไรทั่วถึง ชอบเอาความเข้าใจผิดไปมั่วสมนินทา หัวหน้ามีความสัตย์ซื่อ เมื่อทราบว่าเป็นเรื่องนั้น ไม่จริงต้องชี้แจงให้ผู้น้อยเข้าใจ นี่เป็นการแสดงความสัตย์ซื่อต่อผู้ใหญ่ และเป็นความสัตย์ซื่อต่อผู้น้อยด้วย สิ่งเหล่านี้เมื่อหัวหน้าทราบว่าบกพร่องควรแก้ไข เสียใหม่ ส่วนผู้ที่จะได้เป็นหัวหน้าที่จะมาทำงานแทนจงจดจำไว้ปฏิบัติเพื่อนำความ เจริญมาสู่ตัวเธอและอนาคตของเธอจะแจ่มใสต่อไป เมื่อเธอปฏิบัติตามที่ผู้ บังคับการพูดนี้ ถ้าเธอจะให้โรงเรียนช่วยเหลืออะไรก็ยินดีช่วยเหลือ โรงเรียนทำ หน้าที่ทั้งคุณพ่อคุณแม่ของเธอ แม้ว่าเธอจะออกไปแล้วโรงเรียนยังติดตามเธอด้วยความ เป็นห่วงและหวังดีเสมอ เธอจะไปที่ไหนหรือทำอะไร ผู้ที่เธอจะไปร่วมงานเขามักสอบถามมายังโรงเรียน เช่นเมื่อประมาณ ๒๐ กว่าวันนี้ มีนักเรียนเก่าคนหนึ่งไป สมัครเข้าทำงานที่ธนาคารแห่งหนึ่ง เมื่อพิจารณาสอบถามแล้วเขาถามมายังโรงเรียน ว่า เด็กคนนี้เป็นคนดีไหม โรงเรียนก็ตอบเขาไปด้วยความภาคภูมิใจว่าเท่าที่อยู่กัน มาเห็นคนคนนี้เป็นคนดีเรียบร้อยไว้ใจได้เขาก็รับทันที นี่จะเห็นได้ว่า ถ้าเธอเป็นคนดี โรงเรียนจะสนับสนุนเธอเสมอ ฉะนั้นผู้ที่ยังคงเรียนอยู่ และจะรับแต่งตั้งเป็น หัวหน้าต่อไป ควรเอาเรื่องของผู้บังคับการพูดนี้ ไปคิดพิจารณาแล้วลองทำบ้าง ความ เจริญก็จะมาสู่ตัวเธอเอง

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๐๐

บันทึกโดย *กมล สิมปิยากร*

วันนี้เป็นวันอาทิตย์ต้นของปีการศึกษามีนักเรียนใหม่มาก การที่จะพูดวันนี้เป็นการพูดเกี่ยวกับนักเรียนใหม่ นักเรียนเก่าเคยฟังมาหลายหนแล้ว ถึงฟังอีกก็ไม่เสียหาย จะได้ปฏิบัติให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น นักเรียนใหม่ที่เข้ามาอยู่ในวชิราวุธนี้ ควรจะภูมิใจด้วยประการต่างๆ

ประการแรกควรภูมิใจที่เข้ามาได้เพราะว่าโรงเรียนนี้ไม่ใช่ใครอยากเข้าก็เข้าได้ ทามาได้ ขึ้นต้นต้องสอบคัดเลือกก่อน ถ้าเป็นบุตรหรือหลานปู่ของนักเรียนเก่าเข้าได้โดยไม่ต้องสอบ เพราะโรงเรียนได้เคยอบรมคุณพ่อและคุณปู่มาแล้ว เมื่อลูกพ่อหรือหลานปู่ได้รับการบรรจุแล้ว มีที่เหลืออีกเท่าไรก็สอบแข่งขันคัดเลือกกัน การสอบคัดเลือกเช่นนี้ไม่มีการได้หรือตก มีที่ว่างเท่าไร โรงเรียนก็รับให้พอกับที่ว่าง ดังนั้นเมื่อเธอได้มานั่งอยู่เวลานี้แล้วทุกคนควรภูมิใจ เพราะได้ผ่านการเลือกเฟ้นมาแล้ว

ประการที่สอง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นผู้พระราชทานกำเนิดโรงเรียนนี้ โดยพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ให้สร้างขึ้นเพื่ออบรมกุลบุตรไทยให้ได้รับการศึกษาตามแนวพระราชประสงค์ ไม่มีโรงเรียนใดในประเทศไทยที่สร้างขึ้นด้วยพระราชทรัพย์ของพระมหากษัตริย์

ประการที่สาม คือคุณพ่อคุณแม่ได้เสียสละออกเงินให้เธอมาับการศึกษา ที่นี้ จำนวนเงินเหล่านี้ถ้าคุณพ่อคุณแม่ของเธอจะนำไปหาความสุขให้ตัวท่านก็ทำได้

แต่ท่านรักพวกเธอจึงเสียสละให้เธอมาอยู่ที่นี้ เพื่อจะได้เข้ามาอยู่รับการอบรมจากโรงเรียนอันมีเกียรติ เมื่อเหตุการณ์เป็นเช่นนี้เธอต้องทำตัวให้สมเกียรติ เพราะโรงเรียนนี้มีประวัติมาดี ไม่มีโรงเรียนในประเทศไทยที่มีประวัติเช่นนี้

อีกประการหนึ่ง เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างโรงเรียนนี้ให้เป็นสมบัติของชาติแล้ว พระองค์ทรงตั้งพระทัยให้นักเรียนได้รับการศึกษาพร้อมด้วยสิ่งสำคัญ ๓ ประการคือ

๑. นักเรียนต้องมีศาสนา
๒. นักเรียนต้องเป็นผู้ดี
๓. นักเรียนต้องมีสติปัญญาความรู้

คนที่ไม่มีศาสนานั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ รับสั่งว่าเป็นคนแก้ผ้า คนที่แก้ผ้าเดินตามถนนนั้น นักเรียนรู้จักกันทุกคนแล้ว ว่าเป็นคนที่ไม่มีความละอาย คนเราเมื่อไม่มีความละอาย ไม่มีอะไรเป็นหลักยึดถือได้แล้ว จะทำสิ่งทีเลวทรามต่ำช้าร้ายกาจอย่างไร ย่อมทำได้ ฉะนั้นพระองค์จึงมีพระราชประสงค์จะอบรมนักเรียนให้เป็นคนมีศาสนา จะได้มีศีลธรรมเหนียวรั้งจิตใจ มิให้นึกคิดไปในทางที่ผิดศีล เช่น ทูจริตฉ้อโกง เป็นต้น

ผู้ที่จะเป็นผู้นั้น ไม่ใช่ว่าจะต้องเกิดมาในตระกูลสูง หรือมั่งคั่งไปด้วยทรัพย์สมบัติหาได้ ผู้ดีจะต้องเป็นผู้มีศีลธรรม ไม่ทำตนเป็นผู้มียศศักดิ์สูง ไม่เหยียดหยามผู้อื่นต้องไม่เป็นคนสำรวยหยิบหยองได้แต่ขึ้นไว้ไซคน ตัวเองทำอะไรไม่ได้ ไม่ใช่เช่นนั้นผู้ที่จะเป็นผู้ดีต้องรู้จักตรากตรำ ใจคอเข้มแข็ง กล้าผจญซึ่งหน้า และมีความอดทนต่อความลำบาก รู้จักรักหมั่นรักคณะ กล้าเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ผู้ดีจะต้องรู้จักวางตัวตามฐานะ รู้จักรับใช้และใช้คน ต้องทำตัวไม่ให้สังคมรังเกียจ

การอบรมให้มีสติปัญญาความรู้นั้นก็เพื่อจะให้เป็นที่เรียบร้อยดีดีตัวนำไปใช้ในการครองชีพในภายหน้า เพราะการประกอบอาชีพย่อมมีอุปสรรคและมีการแข่งขันกัน ผู้ใดมีสติปัญญาน้อยย่อมแพ้ผู้มีสติปัญญามาก ฉะนั้นพระองค์จึงมีพระราชประสงค์ให้เตรียมนักเรียนในโรงเรียนของพระองค์ให้พร้อม เพื่อผจญกับเหตุการณ์ซึ่งจะ

ประสบในภายหน้า

ฉะนั้น ผู้ที่จะเป็นลูกกวีวิชาวุธฯ ควรจะทราบพระบรมราโชบายไว้ แล้วปฏิบัติเพื่ออนาคตอันรุ่งเรืองของตัวเอง

รากษคือบัณฑิตนักหาสาระ

เดิม กษคือ กษัตริย์หรือ กษัตริย์

๑๑๖๗ ปีที่ ๖ ปีที่ ๖

บัณฑิตนักหาสาระ

รากษคือบัณฑิตนักหาสาระ... (The following text is extremely faint and largely illegible due to low contrast and blurriness. It appears to be a list of items or a detailed explanation of the term 'Raksh'.)

๑. ...

๒. ...

๓. ...

๔. ...

๕. ...

๖. ...

๗. ...

๘. ...

๙. ...

๑๐. ...

๑๑. ...

๑๒. ...

๑๓. ...

๑๔. ...

๑๕. ...

๑๖. ...

๑๗. ...

๑๘. ...

๑๙. ...

๒๐. ...

๒๑. ...

๒๒. ...

๒๓. ...

๒๔. ...

๒๕. ...

๒๖. ...

๒๗. ...

๒๘. ...

๒๙. ...

๓๐. ...

๓๑. ...

๓๒. ...

๓๓. ...

๓๔. ...

๓๕. ...

๓๖. ...

๓๗. ...

๓๘. ...

๓๙. ...

๔๐. ...

๔๑. ...

๔๒. ...

๔๓. ...

๔๔. ...

๔๕. ...

๔๖. ...

๔๗. ...

๔๘. ...

๔๙. ...

๕๐. ...

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๐๑

บันทึกโดย เทพจักร์ เปรุनावิน

เมื่อคราวก่อนได้บอกให้นักเรียนทราบถึงประวัติของโรงเรียน ว่าโรงเรียนเราเป็นโรงเรียนเดียวเท่านั้น ที่พระมหากษัตริย์ทรงสร้างไว้ และได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์สร้างขึ้น ไม่มีโรงเรียนใดในประเทศไทยที่มีประวัติอย่างเราได้เคยบอกให้นักเรียนทราบแล้วว่าควรภูมิใจที่ได้เข้ามาอยู่ในโรงเรียนนี้ และควรทำตัวของเธอให้สมกับอยู่ในโรงเรียนซึ่งมีประวัติเช่นนี้ พระบรมราชาไชยของพระองค์ผู้พระราชทานกำเนิดของโรงเรียนนั้นมี ๓ ประการ ขอย้ำให้ทราบอีกที่ว่า

๑. ทรงมีพระราชประสงค์ให้อบรมนักเรียนให้เป็นคนมีศาสนา
๒. อบรมให้นักเรียนเป็นผู้ดี
๓. อบรมให้นักเรียนมีความรู้ สำหรับประกอบอาชีพต่อไปภายหน้า

การที่จะให้เป็นไปตามพระราชประสงค์ ๓ ประการนี้ จะต้องมีการอบรมโดยเข้มงวดตามสมควร การอบรมนี้เป็นธรรมดาซึ่งจะต้องทำให้นักเรียนได้เคยชินกับความลำบาก ซึ่งจะได้ประสบจริงภายหน้า และจะได้รู้ทางแก้ คนเราถ้าไม่ได้ฝ่าฟันความลำบากบ้างแล้วจะลืมหืมตาไป ถ้าเรารู้จักความสุขอย่างเดียว ไม่รู้จักความลำบาก เราก็เพลินลืมหืมตาไป ประเทศที่เจริญมากแล้วกลับเสื่อมลงมาจนกระทั่งถึงขีดต่ำก็มีมาก สำหรับเราซึ่งเป็นนักเรียนต้องมีตามส่วนของเรา นักเรียนได้เรียนประวัติศาสตร์แล้วว่า พวกโรมันสมัยหนึ่งเจริญประการใด ใครจะมารบราฆ่าฟันกับ

พวกโรมันเป็นสู้ไม่ได้ทั้งนั้น และโรมันได้รุ่งเรืองมีศิลปวิทยาไว้ให้เราดูจนกระทั่งบัดนี้มากมายก่ายกอง เมื่อได้เป็นประเทศที่มีเกียรติไม่มีใครสู้ได้แล้วก็ลืมตัวไป มาบัดนี้ประเทศโรมันตรงกันข้าม เพราะฉะนั้นเราต้องอบรมนักเรียนให้นักเรียนได้รู้จักความลำบาก จะได้ไม่ลืมตัว เพราะว่ามีนักเรียนบางคนอยู่บ้านจะนึกจะทำอะไรก็ได้ จะรับประทานอาหารอย่างไรก็ได้ จะขึ้นเหลากี่ครั้งๆ ก็ได้ เพราะคุณพ่อคุณแม่มีเงินทองร่ำรวย แต่ว่ามาโรงเรียนเราไม่ยอมให้นักเรียนทำเช่นนั้น อาหารจะอร่อยหรือไม่อร่อยเราไม่ฟังเสียง เราฟังเสียงแต่ว่าสะอาดไหม เป็นประโยชน์แก่ร่างกายหรือไม่ เราฟังเสียงเท่านั้น เพื่อให้นักเรียนมีร่างกายแข็งแรง เมื่อร่างกายแข็งแรงแล้ว จิตใจก็ตามมาด้วย สติปัญญาก็ตามมา นักเรียนคนใดที่เคยกับอาหารอย่างที่มีในเหลาต่างๆมา ต้องปรับปรุงตัวให้เข้ากับเหตุการณ์ เมื่อเธอกลับไปบ้านจะขึ้นเหลากี่หนก็ได้ แต่ว่าจะต้องรู้จักและเคยชินในเรื่องเหล่านี้เวลาอยู่โรงเรียน ที่นี่เราสอนให้นักเรียนรู้จักความลำบากแต่ไม่ใช่ทรมาน นักเรียนอยากจะทำอะไรบางอย่างเวลาอยู่บ้านก็ทำได้ แต่เมื่อมาอยู่นี่อาจทำไม่ได้ เพราะผิดข้อบังคับของโรงเรียน นักเรียนอยู่บ้านจะไปดูโขนคูหนั่งเวลาใดก็ได้ แต่มาอยู่โรงเรียนเราไม่ยอมให้ไป นักเรียนต้องหัดฝึกใจ ไม่รบกวณคุณพ่อคุณแม่ให้มาลากลับบ้านวันเสาร์วันอาทิตย์ ถึงจะมาลาโรงเรียนจะไม่อนุญาตให้ไป เพราะถือว่าการอยู่ด้วยกันในวันอาทิตย์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม วันธรรมดาเรามุ่งหน้าแต่จะเรียนวิชา เรามีเวลาที่จะต้องทำอะไรเต็มไปหมด ตั้งแต่โมงเช้าถึงบ่าย ๕ โมง เพราะฉะนั้นวันอาทิตย์จึงเป็นวันที่นักเรียนจะได้ร่วมกันเล่นด้วยกันในคณะของตน เมื่อเวลาที่นักเรียนอยู่ร่วมกันก็จะได้รู้จักนิสัยใจคอกัน วันอาทิตย์เป็นวันที่เราอบรมกัน วันอื่นเราอบรมไม่สะดวกนัก นอกจากนี้แล้วนักเรียนยังได้สวดมนต์ ฟังโอวาทของครูบาอาจารย์ จะพูดจะคุยกันในห้องประชุมก็คุยไม่ได้ นักเรียนจะได้สงบจิตใจ การที่เราอยู่ร่วมกันได้กินได้เล่นด้วยกัน ได้ชกกันบ้างเห็นอกเห็นใจกันบ้างก็เป็นการดี การชกกันเราไม่ว่า ถ้าตัวเท่ากัน จะได้ปลุกใจให้เข้มแข็งเสียบ้าง การชกกันก็ต้องมีการเจ็บทั้งสองฝ่าย เมื่อเจ็บแล้วต่อไปจะได้ถนอมน้ำใจกัน แต่ถ้าอีกฝ่ายหนึ่งโตเกินสมควรมาชกกับคนที่เล็กกว่า เราไม่ยอมเด็ด

หัวหน้านักเรียนก็คงไม่ยอม เพราะถือว่าเป็นการรังแกเด็ก เพราะฉะนั้นการลาในวันอาทิตย์เราจึงไม่ให้ลา แต่ท่านผู้ปกครองบางคนชอบจะมาลาในวันอาทิตย์ อ้างว่า เพราะไม่ได้เรียนหนังสือ เธอควรจะให้ให้คุณพ่อคุณแม่ฟังว่าโรงเรียนเราไม่ได้เรียนหนังสืออย่างเดียว เรามีการอบรมกันอีก การอบรมต้องทำกันในวันอาทิตย์ ดังนั้นจึงไม่ชอบให้ใครลาในวันอาทิตย์ นี่แหละคือการอบรมในโรงเรียนวชิราวุธฯ การอบรมนี้จำเป็นต้องอบรมกัน ถึงแม้จะไม่ได้เห็นในทันทีทันใดก็ต้องทำ ต่อไปภายหน้า เธอจะรู้สึกเองว่าการอบรมนี้ ทำให้ตัวเด่นขึ้นกว่าคนอื่นซึ่งไม่ได้รับการอบรม เมื่อวานซินี้นักเรียนที่ได้รับการอบรมจากที่นี่ มาแสดงความรู้สึกว่าการที่เขาได้รับการอบรมจากโรงเรียนทำให้เขาว่างตัวถูก และได้เล่าว่า ตัวเขาได้ไปศึกษาในประเทศอเมริกาในมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย ได้รับเลือกให้เป็นหัวหน้าของนิสิตแผนกที่เขาอยู่ การอบรมเหล่านี้นักเรียนอาจมองไม่เห็นในขณะนี้เพราะฝืนจิตใจเธอ แต่ภายหน้าจะได้เห็นผลของการอบรมนี้ถ้าเธอทนได้

ที่นี้จะพูดถึงเรื่องการเรียนของนักเรียน นักเรียนทุกคนย่อมมีความหวัง ผู้ใดอยู่โดยไม่มีหวังก็ไม่ดี ความหวังนี้บางทีก็ไม่เกิดผลสำเร็จ บางทีก็เกิดผลสำเร็จ คนที่มีความหวังและอยากจะทำให้ความหวังนั้นสำเร็จ ต้องทำจิตใจของตนให้เข้มแข็งด้วย สมมุติว่าเธอเรียนอยู่ในวชิราวุธฯนี้ และอยากเป็นนายแพทย์ซึ่งมีชื่อเสียงต่อไปภายหน้า ถ้าเธอไม่ลงมือพยายามเรียนจะสอบไล่ได้อย่างไร ความหวังเป็นนายแพทย์จะล้มเหลวไป ถึงแม้ว่าเราสอบไล่ได้แล้ว บางคนไม่นึกคิดว่าการเป็นนายแพทย์นั้นมีอะไรบ้าง ขึ้นต้นการเป็นนายแพทย์ จะต้องมีความตั้งใจโอบอ้อมอารี เมตตากรุณาต่อคนไข้ ซึ่งเราหัดให้นักเรียนทำอยู่ในที่นี้ โดยตั้งให้เป็นหัวหน้า เพื่อแสดงความโอบอ้อมอารีบังคับบัญชานักเรียนที่อยู่ใต้ตน บางคนอยากเป็นนายแพทย์แต่ไม่ชอบเรียนวิชาคำนวณอ้างว่าคำนวณไม่มีประโยชน์อะไรกับการเป็นแพทย์ เช่นนี้ไม่ถูก วิชาคำนวณนี้สอนให้นักเรียนมีเหตุผลจะได้ตัดสินใจการถูก และว่าวิชาฟิสิกส์ไม่มีประโยชน์อะไรในการเรียนแพทย์ ก็ไม่ถูกอีก นักเรียนที่เรียนรู้วิชาฟิสิกส์แล้วจะได้รู้เรื่องราวในตัวคนไข้ เพราะอาการของโรคเกี่ยวกับฟิสิกส์มีมากมายก่ายกอง

เพราะฉะนั้นวิชาที่สอนที่เรียนย่อมเป็นประโยชน์แก่เธอทั้งนั้น สิ่งใดที่ไม่มีประโยชน์แล้วเขาไม่ใส่ในหลักสูตรให้เสียเวลา แม้แต่กีฬาดนตรีก็ล้วนแต่เป็นประโยชน์ทั้งนั้น อย่าท้อแท้ในการเรียน จิตใจต้องเข้มแข็ง ถ้าเธอทำอะไรที่แรกเธอนึกว่าทำไม่ได้แล้วไม่ลองไปทำอีกอันนั้นก็ไม่ได้ผลสำเร็จ ต้องลองทำดูก่อน เมื่อทำไม่ได้จึงค่อยหาทางแก้ไขว่าเป็นเพราะเหตุใดจึงไม่สำเร็จ อย่าท้อแท้ต้องทำดูก่อน ถ้าเธอทำได้สำเร็จสักอย่างสองอย่างแล้ว เธอจะมั่นใจตัวเองว่าที่นี้กว่ายากนั้น ถ้าลองพยายามทำ มันก็ไม่ยากเกินสมควร เธอก็ทำได้ เธอก็แน่ใจตัวเองขึ้นมา เมื่อแน่ใจแล้วเธอก็รู้ว่าอย่างนี้ทำได้ด้วยเหตุนี้ อย่างนั้นทำได้ด้วยเหตุนี้ แล้วต่อไปกิจการอะไรก็ทำได้ คนที่ทำอะไรไม่สำเร็จเพราะไม่เชื่อใจตัวเอง ต้องแน่ใจตัวเองเชื่อใจตัวเองแล้วสิ่งเหล่านี้มักสำเร็จ เมื่อเธอทำสำเร็จไปอย่างหนึ่งก็ทำให้เธอมีใจเข้มแข็งขึ้นในภายหน้า นี่แหละขอเตือนนักเรียนไว้ในที่นี้ พวกที่เป็นหัวหน้าก็เหมือนกัน บางคนเพิ่งเป็นหัวหน้าใหม่ๆ ขอเตือนไว้ด้วยว่ากิจการในคณะก็ไม่ต่างอะไรกับขบวนรถไฟ รถไฟจะไปถึงที่หมายได้ก็แล้วแต่เครื่องจักร ถ้ารถไฟขบวนนั้นไปถึงที่หมาย แต่เพียงรถจักรคันเดียว รถโดยสารรถบรรทุกไปไม่ถึงที่หมาย จะเรียกว่ารถไฟขบวนนั้นถึงที่หมายไม่ได้ การสำเร็จต้องไปด้วยกันทั้งขบวนจนถึงจุดหมายด้วยกัน ในคณะก็เหมือนกัน ถ้าจะให้สำเร็จมันก็ต้องไปด้วยกันทั้งคณะ จึงจะเรียกว่ากิจการของคณะนั้นสำเร็จเรียบร้อยได้ หัวหน้าเหมือนตัวรถจักร นักเรียนในคณะก็เหมือนกับรถโดยสารและรถสินค้า รถขบวนนั้นจะไปไม่ถึงที่หมายไม่ได้ ถ้าหัวรถจักรไม่นำ แต่ถ้าหัวรถจักรท้อแท้เสีย ขบวนรถยาวบรรทุกของหนัก รถไฟขบวนนั้นก็ไปไม่ถึงที่หมาย เพราะฉะนั้นหัวหน้าอย่าท้อแท้ เด็กในคณะคนใดมีความประพฤติไม่ดีแก้ไขเสีย ขอให้หัวหน้าทุกคนที่ทำหน้าที่ใหม่จงทำด้วยความเข้มแข็ง ต้องวางตัวเป็นรถจักรที่มีกำลังสูง แล้วนักเรียนเป็นรถขบวนโดยสารในคณะ จงวางตัวให้รถไฟทั้งขบวนจึงจะไปถึงจุดประสงค์ได้ การที่จะทำอะไรให้สำเร็จสมประสงค์ จะต้องมีความตั้งใจเข้มแข็งอย่าท้อแท้ และจุดประสงค์ที่หวังก็จะไปถึงได้ ขอให้นักเรียนทุกคนพยายามทำตัวให้ไปถึงจุดประสงค์ให้ได้ สมดังพระบรมราโชบาย และความเจริญที่จะเกิดขึ้นจะได้แก่ตัวเธอเอง ไม่มีใครจะได้ดีด้วยดอกไม้ใดทำดีความดีจะมีแก่ผู้นั้น

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมมหาวิทยาลัย

วันที่ ๗ กันยายน ๒๕๐๑

บันทึกโดย *ปรีชา กุลโชติ*

วันนี้ยากจะพูดกับนักเรียนสัก ๒-๓ ข้อ ในหนังสือสวดมนต์ มงคลสูตร คาทา มีอยู่บทหนึ่งกล่าวว่าการอดทนอย่างหนึ่ง การว่าง่ายอย่างหนึ่ง การเข้าถึงสมณะอย่างหนึ่ง และได้เถียงในทางธรรมอีกอย่างหนึ่ง สื่ออย่างนี้ถ้ามีในตัวบุคคลใด ก็เป็นความประเสริฐยิ่ง

ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า ความอดทนเป็นมงคลอย่างหนึ่ง คนเราถ้าไม่อดทนสติปัญญาจะไม่เกิดขึ้น ความคิดจะไม่เกิดขึ้นไม่คิดอยากจะทำอะไรทั้งสิ้น เมื่อนั้นความสำเร็จจะไม่เกิดขึ้น การอดทนถ้าอยู่ดีๆ จะเกิดขึ้นไม่ได้ เพราะไม่มีอะไรมาทำให้แสดงการอดทน ต้องมีความลำบากก่อนจึงจะแสดงการอดทนได้ โรงเรียนต่างๆ ที่เจริญแล้ววางแนวทางต่างๆ ในโรงเรียนให้เกิดอุปสรรคขึ้น เพื่อให้นักเรียนทดลองแสดงการอดทนการฝ่าฟันต่อสู้อุปสรรคเหล่านี้ โรงเรียนราษฎร์ที่เจริญแล้วซึ่งในประเทศไทยอังกฤษเรียกว่าพับลิกสกูล กระทำกันเป็นอันมากและต่างๆ กัน เราปฏิบัติตามแนวพับลิกสกูล

ในอังกฤษคนใหญ่คนโตในประเทศไทยอังกฤษมักจะเป็นผู้ที่เคยฝ่าฟันความลำบากมาแล้วจากพับลิกสกูล ง่ายๆ เช่น นายกรัฐมนตรีอังกฤษ ล้วนเป็นผู้ที่มาจากพับลิกสกูลเกือบทุกคน ลองดูถอยหลังไป ๔ คนล้วนแต่มาจากพับลิกสกูลทั้งนั้น มีน้อยคนที่ไม่ได้มาจากพับลิกสกูล พวกนี้ที่ได้เป็นใหญ่เป็นโตก็เพราะได้รับความ

ลำบากมาแล้ว แสดงการอดทนมาแล้ว ได้ความคิดความอ่านมาบำรุงสติปัญญา แล้วจึงขึ้นมาสูงเช่นนั้นได้ กิจการที่เราปฏิบัติในโรงเรียน เรามีความลำบากน้อยกว่า ในพับลิกสกูลอังกฤษมาก

ถ้าเรามีเพื่อนอยู่พับลิกสกูลอังกฤษ ลองถามเขาดูว่าระเบียบในโรงเรียน นั้นเป็นอย่างไร เธอจะได้รับตอบว่าหลักใหญ่ๆ ก็อย่างเดียวกับของเรา แต่เราอ่อนกว่าเขา ในเรื่องความลำบากและมีการต่อสู้กับความลำบากเช่นนี้ทำให้เกิดความคิด เช่นกวีของเราที่เขียนนิราศส่วนมาก เขียนเวลาจากบ้านไปทั้งนั้น เพราะเวลานั้นไม่ได้รับความสะดวกเหมือนกับอยู่บ้าน การกินนอนและความเป็นอยู่ในเรื่องอื่นๆ ไม่สะดวกตามกาละ ทำให้เกิดความคิด เช่น นิราศนรินทร์ เป็นต้น ผู้แต่งแต่งเวลาไปทัพ โรงเรียนจำต้องให้รู้สึกความลำบากบ้าง เพื่อให้นักเรียนมีโอกาสต่อสู้เรื่องการอยู่การกินและเรื่องต่างๆ อีกหลายเรื่อง เราสร้างความลำบากขึ้นเพื่อให้เกิดการอดทนจะได้ใช้ความคิด การอดทนและใช้ความคิดนี้ ถ้าเราไม่ใช้มันบ่อยๆ จะไม่มีประโยชน์จะไม่เจริญออกมา เช่น ของเราถ้าเรานอนเสียหลายเดือนไม่ใช้ จะอ่อนเพลียจนเกือบใช้การไม่ได้ นักเรียนเคยอ่านหนังสือเกี่ยวกับนักประดิษฐ์ ๗ คนมาแล้ว เห็นไหมว่าพวกนั้นได้ฝ่าฟันความลำบากมาเพียงไร และเขาได้ต่อสู้จนได้รับความสำเร็จมาประการใด ผู้ประดิษฐ์คนแรกเช่น Richard Arkwright เป็นคนตัดผมยากจน อดส่ำที่ฝ่าฟันความลำบาก จนเกิดความคิด คิดโน่นคิดนี้ ในที่สุดสามารถสร้างเครื่องปั่นด้าย และทอผ้าสำเร็จ Edison เป็นคนขายหนังสือพิมพ์ อดบ้างกินบ้าง อดส่ำที่ฝ่าฟันอุปสรรค คิดสิ่งซึ่งเป็นประโยชน์หลายอย่างมาให้เรา ใช้อยู่ทุกวัน ฉะนั้นผู้ใดต้องการความสำเร็จภายนอกก็ต้องอดทน ไม่ต้องดูอื่นไกลเลย เช่นการเล่นรักบี้ ถ้าเราจะเอาชนะเขาก็ต้องอดทน การเล่นของเราครั้งก่อนนี้ครั้งแรกพอไปได้ พอครั้งหลังความอดทนมีน้อยลงเลยป้อแป้ไป

เมื่อเรามีความอดทนแล้ว ต้องเป็นผู้ที่ว่าง่าย หมายความว่าต้องเชื่อถือสิ่งที่มีเหตุผลจึงจะเป็นผู้ว่าง่าย ถ้าเป็นผู้เอาใจตัวเองไม่ยอมฟังเหตุฟังผล และไม่ปฏิบัติตามที่ถูกที่ควรแล้ว จะไม่เป็นผู้ที่ว่าง่ายเลย การที่ไม่เชื่อถือและปฏิบัติตาม

เหตุตามผลเหล่านี้จะเป็นภัยแก่ตัวเธอเอง มีเรื่องจริงอยู่เรื่องหนึ่งในหนังสือภาษาอังกฤษ ซึ่งนักเรียนบางคนอาจเคยอ่านมาแล้ว คือครั้งหนึ่งมีกษัตริย์ครองกรุงปารีสเขียนองค์หนึ่งทรงพระนามว่า เฟรดเดอริกเดอะเกรต กษัตริย์ผู้นี้เข้มแข็งและกล้าหาญมากในการสงคราม ครั้งหนึ่งในระหว่างศึกพระองค์ทรงเดินขบวนทัพและทางที่ไปจะต้องแอบไปเงียบๆ และจู่โจมไม่ให้ข้าศึกรู้ตัว เมื่อกองทัพไปถึงประจวบกับเวลาค่ำพอดี พระองค์จึงทรงออกคำสั่งให้ดับไฟให้หมดทุกหมวดทุกกอง พอถึงเวลาพระองค์เสด็จออกตรวจตามที่פקดูว่าผู้ใดจะปฏิบัติตามคำสั่งของพระองค์บ้าง ไปพบนายทหารคนหนึ่งจุดไฟนั่งเขียนหนังสืออยู่ พระองค์ตรัสถามว่าทำอะไร นายทหารคนนั้นกราบทูลว่าเขียนจดหมายถึงภรรยา พระองค์ตรัสว่าเขียนให้จบ เมื่อจบแล้วให้เติมข้างท้ายว่า เมื่อเธอได้รับจดหมายนี้ฉันก็จะถูกยิงตายแล้ว เพราะฉันไม่เชื่อฟังคำสั่งของพระมหากษัตริย์ แล้วพระเจ้าเฟรดเดอริกก็ให้นายทหารคนนั้นไปยิงจริงๆ ทำไมพระองค์จึงทำอย่างนั้น เพราะว่านายทหารคนเดียวจุดไฟจะทำให้ข้าศึกสงสัย ถ้าเขาส่งทหารมาสอดแนมจะรู้ว่ามีกองทัพมาชุมนุมอยู่ แทนที่จะได้รับชัยชนะ ก็จะแพ้ไป คนที่ยังไม่ควรถายจะต้องตาย นี่คือความเห็นแก่ตัวไม่เป็นผู้ว่าง่าย อาจทำให้หมู่มากต้องเสียไปด้วย พระพุทธเจ้าจึงตรัสไว้ว่า ต้องเป็นผู้ว่าง่ายจึงจะเจริญ

ที่นี้จะต้องเป็นผู้เข้าถึงสมณะอีก ในสมัยโบราณครูที่เคยสอนศิลปวิทยามักจะเป็นสมณะ เราควรเข้าใกล้ครูเพื่อปรึกษาหารือ และรับคำสั่งสอนจากท่าน จะได้บังเกิดสติปัญญาความคิดและเจริญเข้มแข็งในกายหน้า ในสมัยก่อนสมณะส่วนมากเป็นครู ฉะนั้นการเข้าใกล้สมณะก็คือการเข้าใกล้ครูนั่นเอง ครูอบรมสั่งสอนให้นักเรียนทำดี สิ่งใดไม่ดีก็ห้ามเสียไม่ให้นักเรียนทำ สิ่งใดเป็นที่กวนใจครูหรือทำให้ครูได้น้อยออกน้อยใจ นักเรียนไม่ควรทำ ครูตั้งใจให้นักเรียนดี ถ้านักเรียนไม่พยายามทำแล้ว ความตั้งใจนั้นก็หมดไป การที่ครูดูนั้นเพื่อจะให้นักเรียนดี เช่นเสียดู แต่นักเรียนคงไม่ได้ยินเลยว่าเสือกินลูกของตัวเองฉันใด ครูดูถ้านักเรียนเข้ามาหาครูก็ไม่ทำอันตรายจะลงโทษก็ต่อเมื่อนักเรียนทำผิดเท่านั้น ฉะนั้นเราควรเข้าใกล้สมณะ

การโต้ปัญหาธรรมนั้น ทำให้เกิดความรู้ เช่น นักเรียนมีอะไรไม่เข้าใจควรถามครู ถ้าไม่เข้าใจแล้วเฉยเสียครูก็ไม่รู้ ฉะนั้นต้องถาม เพราะการสอนให้นักเรียนเข้าใจนั้นมีหลายวิธี การถามนั้นทำให้ครูทราบว่าวิธีที่ครูดำเนินนั้นนักเรียนยังไม่เข้าใจจะได้ใช้วิธีใหม่ แต่การถามต้องถามในทางที่ตัวไม่เข้าใจ อย่ากรู ไม่ใช่ถามเพื่อลองดีครูหรือรวน ดังนั้นพระพุทธเจ้าจึงตรัสไว้ว่า การอดทนหนึ่ง การว่างายหนึ่ง การเข้าถึงสมณะหนึ่ง และการโต้ปัญหาธรรม อีกอย่างหนึ่ง สืออย่างนี้ ถ้าผู้ใดปฏิบัติตามได้ก็จะเป็นผลดีแก่ตัวเอง

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันอาทิตย์ที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๐๒

บันทึกโดย *อนุวัฒน์ บุญยเกียรติ*

วันนี้เป็นวันอาทิตย์แรกของการศึกษาปีนี้ มีนักเรียนใหม่เป็นจำนวนไม่น้อย ฉะนั้นจึงเป็นประเพณีของเราที่จะต้องเล่าประวัติโรงเรียนให้นักเรียนใหม่ได้รู้ไว้ นักเรียนเก่าทราบคืออยู่แล้วถึงฟังอีกก็ไม่เสียหาย เพื่อว่าอะไรที่เราไม่เข้าใจแจ่มแจ้ง จะได้เข้าใจเสียอีกด้วย ถ้าเข้าใจแล้วก็ฟังไปตามปกติ นักเรียนใหม่ทราบเสียด้วย และควรจะภาคภูมิใจของตัวเอง การเข้ามาเรียนที่นี่ เข้าไม่ได้ง่ายๆ ฉะนั้นเมื่อเข้ามาได้แล้ว ควรรักษาตัวของตัวให้ตลอดรอดฝั่งไป และจงพยายามรับการอบรมเพื่อจะได้เป็นทางเจริญแก่ตัวของตัวเองในภายหน้า

โรงเรียนเราไม่เหมือนกับโรงเรียนอื่นใดในประเทศไทย เพราะเป็นโรงเรียนเดียวที่มีประวัติเช่นนี้ และเป็นโรงเรียนเดียวที่ยังคงอยู่ในประเทศไทยเวลานี้ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างขึ้นด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ ไม่ได้เอาเงินของแผ่นดินหรือเงินราชการส่วนใดมาสร้าง เงินจำนวนนี้ถ้าพระองค์ไม่พระราชทานให้สร้างโรงเรียนนี้ พระองค์จะทรงใช้ในทางอื่น ก็จะมีบังเกิดความเกษมสำราญแก่พระองค์เป็นอันมาก แต่พระองค์ทรงนึกแต่จะให้บ้านเมืองได้รับความเจริญรุ่งเรือง ให้ประชาชนได้รับการศึกษาที่ดี พระองค์เคยประทับในประเทศอังกฤษ และได้ทรงศึกษาในประเทศอังกฤษ ได้ทรงทราบขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีของเขา พระองค์จึงทรงคิดจะนำมาใช้ในประเทศเรา แต่ก่อนที่จะทรงนำการศึกษาระบบใหม่นี้มาใช้ จะต้องมีส่วนที่ที่จะฝึกฝนและอบรมให้กิจการดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย

หากพระองค์จะนำไปใช้ในโรงเรียนไปมาธรรมดา ก็จะได้ผลสมดังทรงมุ่งหมาย โรงเรียนกสินอนเท่านั้นที่เหมาะสมที่จะทำกิจการเช่นนี้ได้และเหตุนี้พระองค์จึงทรงสร้างโรงเรียนนี้ขึ้น เพื่อให้การศึกษาแก่กุลบุตรไทยตามพระราชประสงค์

ตามโบราณราชประเพณีนั้นเมื่อพระเจ้าแผ่นดินขึ้นเสวยราชสมบัติมักจะ ทรงสร้างวัดขึ้นวัดหนึ่ง เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่พระองค์และในสมัยโบราณนั้นในประเทศไทยและต่างประเทศต่างถือว่าการศึกษามาจากในวัดทั้งนั้น ฉะนั้นการที่พระเจ้าแผ่นดินก่อนๆ ทรงสร้างวัดขึ้น ก็ทรงมุ่งหมายให้เป็นสถานศึกษาด้วย แต่วัดในประเทศไทยมีมากมายพอแล้ว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงพระราชทานทรัพย์สร้างสถานศึกษานี้ขึ้น เพื่อให้การศึกษาโดยตรงดังพระราชประสงค์ และเพื่อไม่ให้เสียราชประเพณีในการสร้างวัดประจำรัชกาล ฉะนั้นโรงเรียนเราจึงเป็นโรงเรียนที่มีประวัติไม่เหมือนใคร ดังนั้นจึงขอให้พวกเธอทุกคนทำตัวให้สมกับเกียรติของเธอที่ได้มาอยู่ในโรงเรียนนี้ โรงเรียนจะดีหรือไม่ดีอยู่ที่ตัวนักเรียน ไม่ใช่อยู่ที่ตัวโรงเรียนสวยหรือสง่าแต่อย่างใด นักเรียนปัจจุบันและนักเรียนเก่าเป็นผู้ที่จะทำให้โรงเรียนมีชื่อเสียงหรือเสียชื่อเสียงได้ การทำดีก็สวยๆ ไม่ใช่ของยาก เรามีงบประมาณเราก็ทำได้ ฉะนั้นเมื่อเธอมาอยู่ที่นี้แล้วต้องทำให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ที่นักเรียนมาเรียนที่นี่ จะต้องทราบพระราชประสงค์ พระราชประสงค์ของพระองค์ผู้พระราชทานกำเนิดโรงเรียนคือ จะทรงอบรมนักเรียนให้เป็นผู้ดี ไปไหนมีคนนับหน้าถือตาเชื่อถือและคนที่ว่านี้จะต้องเป็นคนที่มีลักษณะสมควรที่จะได้รับเกียรติเช่นนั้นได้ ด้วยเหตุนี้พระองค์จึงทรงวางนโยบายไว้สามประการคือ

๑. นักเรียนต้องเป็นผู้มีศาสนา
๒. นักเรียนต้องเป็นผู้ดี และ
๓. นักเรียนต้องมีความรู้พอสมควร

การเป็นผู้ดีนั้น พระองค์มิได้หมายความว่ามิกำเนิดในตระกูลสูง มีทรัพย์ สมบัติมาก แต่ผู้ดีของพระองค์นั้นคือ ผู้ซึ่งมีเกียรติประพจน์ดีดี มีความเข้มแข็ง ไม่มีคนรังเกียจ เข้าไหนเข้าได้ ไม่เห็นแก่ตัว และมีความกตัญญูยอมเสียสละได้ เมื่อตัวอยู่

ในหน้าที่รับใช้ก็ทำตัวให้เหมาะ เมื่ออยู่ในหน้าที่จะใช้เขาก็ทำตัวให้เหมาะ ดังนี้ เป็นต้นนี่คือการเป็นผู้ดี

การทำตัวของตัวให้เป็นผู้ดี ไม่ได้อยู่ที่ว่าเธอมีความรู้ดีอย่างเดียว แต่เธอจะต้องเป็นผู้มีการศึกษาดี ความรู้ดีอย่างเดียวไม่นับว่ามีการศึกษาดี กิจการที่โรงเรียนทำก็เพื่อให้เธอมีการศึกษาดี การกีฬาทำให้เธอมีการศึกษาดี ดังนั้นนักเรียนต้องเล่นกีฬา การดนตรีก็เช่นกัน นักเรียนจึงต้องเรียนดนตรี เพราะการกีฬาและการดนตรีทำให้ประสานงานได้ ทำให้จิตใจเข้มแข็ง กล้าหาญและประณีตอ่อนโยน นี่เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการศึกษาศึกษา และยังมียุทธศาสตร์ที่ช่วยให้นักเรียนได้รับการศึกษาศึกษาดีจะต้องมีการเสียสละและอดทน อะไรที่ต้องทำถึงแม้จะยากลำบากเพียงใด แต่ถ้าเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมแล้วต้องทำ เพราะนั่นเป็นการเสียสละ อะไรที่ขัดต่อส่วนรวมเราก็อย่าทำ สิ่งเหล่านี้คือความเป็นผู้ดีและมีจิตใจเป็นสาธารณะ ฉะนั้นเราต้องพยายามทำให้จงได้ ความรู้ไม่ต้องอธิบาย เธอเรียนแล้วก็ต้องได้ความรู้ แต่เรียนแล้วพยายามมาก ก็ได้ความรู้มาก การเรียนความรู้นี้ผู้ที่ฉลาดและมาจากตระกูลที่มีอิทธิพลบางคนมักทะนงตัวและเกียจคร้าน ไม่ตั้งใจเรียนกัน อย่างนี้ไม่ได้ อยากรับเป็นผู้ดีต้องทำให้ดีเรียบร้อย การเรียนอย่านึกว่าอีกนานกว่าจะสอบไล่ เอาไว้จวนๆ ก็ได้ ไม่ใช่เช่นนั้นเราต้องพยายามเสมอ ถ้าทำเช่นนั้นปลายปีอาจไม่ได้ หากสอบได้ก็มีความรู้ไม่สมบูรณ์ ไม่ได้ประโยชน์จริงจังก่อนถึงสอบได้ก็ไม่มีผลดีในตอนปลาย หากไปเข้าสอบแข่งขันกับเขา มักจะสู้เขาไม่ได้ ทั้งนี้เพราะไม่ใช่เขาเองโง่หรือไม่ฉลาด แต่เพราะขี้เกียจต่างหาก ฉะนั้นจะเตรียมตัวเสียแต่บัดนี้ จงพยายามฟันฝ่าความลำบาก กิจการต่างๆ ต้องพยายามทำจึงจะเกิดผลดี ปีนี้โรงเรียนเปลี่ยนระเบียบใหม่ในการศึกษาและจะต้องทำจริงๆ ด้วย คือเมื่อนักเรียนที่ความรู้อ่อนแต่ไม่ถึงกับสอบตกไปไม่ไหวทีเดียว เราให้ลองเรียนในชั้นสูงโดยใช้เวลา ๑ ภาคคือภาคนี้ ถ้าเธอไปไม่ไหวถึงกับจะรังคนอื่นๆ เธอจะต้องกลับมาอยู่ในชั้นเดิม ดังนั้นเธอต้องพยายามเพื่ออนาคตของตัวเอง

ระเบียบของพัชฌาสีสกุลนี้ ตามพระบรมราโชบายต้องการให้ปกครองตนเอง

ได้ มีจิตใจเป็นของตนเอง ทำตนให้เหมาะสมกับฐานะความเป็นอยู่และตำแหน่งหน้าที่
 กฎข้อบังคับของโรงเรียนดำเนินอยู่ โรงเรียนจะไม่เปลี่ยนแปลง การให้เธอได้รับ
 ความรู้ในการสำร่ายเพื่อความสะอาดโดยไม่มีเหตุผลแล้ว ก็ไม่เป็นประโยชน์ต่อ
 เธอ เช่นอาหารที่เธอรับประทานที่บ้านอาจเป็นอาหารที่มีรสอร่อย แต่ถ้าไม่มี
 ประโยชน์แก่ร่างกายเราก็ไม่สนับสนุน เรามุ่งแต่จะให้อาหารและจัดอาหารที่เป็น
 ประโยชน์ต่อร่างกาย ถึงจะอร่อยน้อยไปไม่ถึงขนาด แต่ได้ประโยชน์ต่อร่างกาย
 เราก็จัดทำ การอาหารเป็นระบอบหนึ่งของพับลิกสกูลโดยทั่วไปในอังกฤษ ที่นี้พุดถึง
 นักเรียนใหม่ เธอมาจากบ้านใหม่ๆ เมื่ออยู่บ้านทำอะไรทุกอย่างได้ตามชอบใจเพราะ
 มีคนอยู่เพียง ๒-๓ คน ทำอะไรก็ทำได้ ไม่เดือดร้อนแก่ใคร แต่มาอยู่ที่นี่จะต้อง
 ประปนกับคนอื่นตั้ง ๓๐-๔๐ คน ในขณะหนึ่ง ฉะนั้นเธอจะคิดทำอะไรตามใจชอบไม่ได้
 เช่น ไม่ใช่วันหยุดเธอจะหยุดไม่ได้ โรงเรียนไม่อนุญาตเพราะเธอไประหว่างที่คนอื่น
 เขาไม่หยุด เธอก็จะเป็นคนที่เอาเปรียบเขามากเกินไป เช่นนั้นก็สมดังพระราช
 ประสงค์ที่จะทำให้เธอเป็นผู้ดี การหยุดเมื่อคนอื่น ๆ ไม่หยุด แสดงว่าเธอเป็นคน
 รู้มากอย่างออกมานอกหน้า การเอาเปรียบผู้อื่นไม่ดีไม่ควรทำ ฉะนั้นเมื่อเธอมาขอลา
 โรงเรียนจึงไม่ใคร่อนุญาตและมักไม่อนุญาต เพราะว่าเหตุผลไม่สมควร ถ้าเหตุผล
 สมควรก็อนุญาตให้เป็นรายๆ ไป เช่นเธอลาไปกินเลี้ยงวันเกิด ไปทอดกฐิน เหตุผล
 เช่นนี้ไม่สมควร จะไม่อนุญาต ฉะนั้นกิจการใดที่เธอเคยกระทำได้ที่บ้าน เธอจะต้อง
 เปลี่ยนใจเสียจะทำที่นี่ไม่ได้ และถ้าเธอทำตัวเอาเปรียบเพื่อนฝูงเกินไปจะไม่มี
 ใครชอบเธอ โรงเรียนเราแบ่งการปกครองเป็นคณะๆ เธอก็มีสิทธิในคณะของเธอ
 จะไปก้าวก่ายคณะอื่นไม่ได้ ถ้าต้องการจะเข้าไปคณะอื่นต้องขออนุญาตผู้กำกับคณะ
 นั้นเสียก่อน อย่าเข้าไปโดยไม่ได้รับอนุญาต ไม่ได้ เพราะจะเป็นคนขาดความคารวะ
 ต่อระเบียบ เป็นการไม่ดี ถ้าเธอจะออกนอกสถานที่ เช่นผู้ที่อยู่คณะใหญ่จะไปคณะ
 เด็กเล็กก็ต้องขออนุญาตก่อน และเมื่อไปถึงก็ต้องไปทาคูราจารย์เสียก่อน จะถือว่า
 เธอไม่ได้อยู่ในคณะเด็กเล็กแล้ว จะเข้าไปทำอะไรตามใจชอบไม่ได้อย่าทำ วันนี้พุด
 แต่พอคร่าวๆ เพียงเท่านี้

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๐๒

บันทึกโดย พิสิษฐ์ศักดิ์ สุพรรณเภสัช

เมื่อต้นภาคเราได้พูดกันครั้งหนึ่งแล้วว่าเป็นเคราะห์ดีประการใดของพวกที่หวังจะเข้ามาศึกษาในโรงเรียนนี้แล้วเข้ามาศึกษาได้ มีอีกมากเหมือนกันที่พยายามจะเข้าแต่เข้าไม่ได้ เราได้พูดมาแต่ครั้งก่อนแล้วว่า ผู้ที่อยู่ในโรงเรียนนี้จะต้องประพฤติตามระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน วชิราวุธวิทยาลัยมีธรรมหรือภาษิตประจำโรงเรียนของเราอยู่ข้อหนึ่ง ดังในบทเพลงของโรงเรียนซึ่งกล่าวว่า “สำนักนี้จึงมีคตินิยม กตัญญูประจำฝังจิตให้ รู้จักชาติศาสนกษัตริย์เป็นนัครชัย อีกรู้เสียสละได้ด้วยใจงาม” ภาษิตประจำโรงเรียนของเราเป็นอย่างไร การที่เรามีภาษิตประจำและเพียงแต่พูดเปรยๆ ไม่ปฏิบัติให้ได้ด้วยแล้ว ก็ไม่สมกับเป็นลูกวชิราวุธฯ ประเพณีของลูกวชิราวุธฯนั้น เมื่อรู้แล้วว่าอะไรดีควรทำ ต้องทำ เพียงแต่รู้แล้วไม่ปฏิบัติไม่ใช่คนจริง คนเราต้องมีกตัญญู ทำไมเราจึงต้องมีกตัญญูแก่ผู้หนึ่งผู้ใดโดยเฉพาะก็เพราะผู้นั้นมีบุญคุณแก่เรา ได้ช่วยเหลือเราด้วยประการต่างๆ เราจึงต้องมีกตัญญู การที่มีความกตัญญูคือการตอบแทนบุญคุณ ความกตัญญูจะนึกไว้ในใจไม่แสดงบ้างไม่ได้ เมื่อถึงคราวแสดงต้องแสดงออกมาให้เห็นด้วย ดังนั้นพระพุทธเจ้าได้ทรงสั่งสอนไว้ว่าคนที่มีความกตัญญูต้องมีกตเวทิตามมาประกอบด้วย การตอบแทนความกตัญญูเรามีทางที่จะแสดงได้หลายประการ สำหรับเด็กๆ ขณะที่อยู่ในโรงเรียนก็ต้องแสดงไปตามฐานะของตัวเอง ส่วนผู้ใหญ่ที่โตแล้วแม้แต่ชีวิตเมื่อถึงคราวจะต้อง

แสดงความมกัตัญญูกัสสะได้ สำหรับนักเรียนในขณะนี้ไม่ถึงกับจะต้องสละชีวิตดอก แต่เมื่อเราโตไปภายนอกเมื่อถึงคราวมีการเรียกร้องเราก็ต้องทำได้ การเสียสละเช่นนี้จะชั่งตัวอย่างง่าย ๆ มาเล่าให้ฟัง

นักเรียนได้อ่านประวัติศาสตร์มามากแล้วตอนที่สมเด็จพระมหาจักรพรรดิเสด็จออกทำสงครามชนช้างกับข้าศึก พระองค์เสียที่ถูกข้าศึกไล่มา ถ้าหากว่าพระสุริโยทัยไม่แสดงความมกัตัญญูในขณะนั้นแล้ว ก็ยากที่จะทายได้ว่าสมเด็จพระมหาจักรพรรดิจะทรงรอดชีวิตหรือไม่ อาจจะมีสวรรคตในกลางสนามรบนั้นก็ได้ พระสุริโยทัยทรงทราบแล้วว่าถ้าหากปล่อยให้ข้าศึกไล่สมเด็จพระมหาจักรพรรดิไปเช่นนั้น อาจเสียพระชนม์และทรงทราบเหมือนกันว่าถ้าพระองค์ออกไปต่อต้าน ก็จะทำให้เสียพระชนม์ชีพเช่นกัน เพราะช้างฝ่ายข้าศึกวิ่งมาด้วยกำลังเร็ว ถึงกระนั้นพระองค์ทรงตกลงพระทัยตัดสินใจออกไปขวางไว้ ช้างตัวนั้นวิ่งมาด้วยกำลังแรง แต่ช้างของพระองค์วิ่งออกไปช้ากว่า ไม่มีกำลังแรงพอถูกช้างข้าศึกชน พระองค์เสียท่าถูกข้าศึกฟันด้วยดาบและสิ้นพระชนม์บนคอช้าง นี่แสดงว่าพระสุริโยทัยได้ทรงแสดงความมกัตัญญูถึงขีด ทรงแสวงชีวิตของพระองค์เข้าช่วยพระสวามีด้วยความมกัตัญญูพระสวามีจึงทรงรอดชีวิตมาได้ด้วยความมกัตัญญูของพระองค์ การกระทำเช่นนี้ เป็นการแสดงความมกัตัญญูอย่างแรงกล้า

ตัวอย่างอีกอันหนึ่งจะเล่าให้ฟังคือ ก่อนรัชสมัยสมเด็จพระนเรศวรเสด็จขึ้นครองราชย์ ชาติไทยต้องเป็นเมืองขึ้นของพม่า ถ้าหากสมเด็จพระนเรศวรไม่แสดงความมกัตัญญูต่อประเทศไทยถึงขีดสูงแล้ว เราจะเป็นอย่างไรยากที่จะเดาได้ สมเด็จพระนเรศวรทรงแสดงความมกัตัญญูอย่างแรงกล้าแก่ประเทศชาติของพระองค์ ทรงบากบั่นต่อสู้กับข้าศึกที่มีกำลังเหนือกว่ามากมาย จนทรงนำความมีชัยตลอดจนความเป็นอิสระคืนมาให้ประเทศไทยได้อีก ในการสงครามพระองค์ต้องทรงอดทนต่อความลำบากมาก และได้ประชวรจนสวรรคต ขณะที่กำลังรุกไปในเขตแดนข้าศึก นี่แสดงว่าแม้แต่พระเจ้าแผ่นดินก็มีความมกัตัญญูต่อแผ่นดิน และประเทศชาติของพระองค์เหมือนกัน

ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย กรุงแตกอีก หากว่าเวลานั้นสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีไม่ได้ทรงแสดงความมกตัญญูอย่างแรงกล้าแล้ว ไม่ว่าเราจะเป็นอย่างไรก็เหมือนกัน การเสียกรุงครั้งหลังนี้เป็นการเสียอย่างย่อยยับทีเดียว ย่อยยับยิ่งกว่าในครั้งต้นๆ นั้นอีก แผ่นดินเวลานั้นเกือบไม่มีอะไรเหลือที่เหลือ เพราะจุดสำคัญ ข้าศึกมายึดปกครองเกือบหมด ทรัพย์สินเงินทองของประเทศชาติถูกข้าศึกยึดเอาไปมากมาย พระเจ้ากรุงธนบุรีเวลานั้นถือว่าเป็นคนไทยแล้วจะปล่อยให้แผ่นดินเป็นเช่นนั้นไม่ได้ จึงได้อุทิศสำหรับยกบั้นรวมผู้คนขึ้นต่อสู้ ชีวิตจะเป็นอย่างไรไม่นึกถึงความลำบากจะเป็นอย่างไรไม่นึกถึง ทั้งยังทำการต่อสู้อีกจนปราบปรามพม่าแตกไปได้อิสระภาพคืนมา

เมื่อเริ่มต้นกรุงรัตนโกสินทร์ข้าศึกยังไม่หยุด ยังรุกรานจะเอาประเทศของเราไปเป็นเมืองขึ้นให้ได้ และสู้รบกันอีกตลอดมาในตอนนี้ สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกสมเด็จพระรามาธิบดีที่หนึ่งแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ได้ทรงสู้รบต่อไปอีก ข้าศึกยกทัพมาหลายทัพหลายทาง เพราะต้องการจะปราบปรามให้ราบคาบยิ่งกว่าคราวกรุงศรีอยุธยานั้นอีก และด้วยความมกตัญญูต่อประเทศชาติสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าทรงยกบ้านต่อสู้ข้าศึกด้วยคนจำนวนน้อย ตีข้าศึกให้พ่ายแพ้กลับไปโดยไม่มีโอกาสรบกวานอีกได้ การที่แสดงความมกตัญญูโดยไม่นึกถึงพระชนม์ชีพของพระองค์ เช่นนี้เป็นเรื่องซึ่งตรงกับธรรมที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้ คนมีกตัญญูก็ต้องมีกตเวที เราจะเห็นได้ว่าบ้านเมืองจะมีความสุขก็เพราะพระเจ้าแผ่นดินทั้งนั้น หากพระเจ้าแผ่นดินที่กล่าวมาแล้ว ไม่แสดงความมกตัญญูเข้มแข็ง เราจะเป็นประการใด ต้องนับว่าพระมหากษัตริย์มีบุญคุณแก่เราทั้งนั้น

ที่นี้พูดถึงพวกเราในสมัยพวกเรานี้หากสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่ทรงนึกที่จะสร้างโรงเรียนของพวกเรา พระราชทานเป็นสถานศึกษาแก่เรา เพื่อให้พวกเรามีความเจริญเทียมหน้าเทียมตาประเทศอื่นๆ แล้ว เธอก็คงจะไม่ได้มานั่งอยู่ในที่นี้ สมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ทรงสร้างโรงเรียนนี้ด้วยพระราชทรัพย์ของพระองค์ทุกประการเป็นเงินส่วนพระองค์แท้ๆ ถ้าพระองค์จะทรงนำเงินจำนวนนี้ไปทำอะไร จะ

จับจ่ายใช้สอยเพื่อความสุขของพระองค์ประการใดย่อมทรงทำได้ แต่พระองค์ไม่ทรงทำเช่นนั้น พระองค์ทรงทำให้บ้านเมืองก่อน พระองค์ได้ทอดพระเนตรเห็นการศึกษาที่ดีของต่างประเทศการศึกษาของเขาเขาไม่เรียนแต่วิชาอย่างเดียว เขาอบรมนิสัยจิตใจด้วย พระองค์ทรงเห็นว่าการศึกษาที่พระองค์ทรงเห็นมาเวลานั้นยังไม่มีใครเห็นพ้องกับพระองค์ ถึงแม้ปัจจุบันนี้ผู้ที่ไม่เห็นพ้องด้วยก็ยังมี พระองค์ต้องการจะให้พลเมืองได้มีการศึกษาจริงๆ ไม่เฉพาะแต่ความรู้ จึงได้ทรงสละพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ ทรงสร้างโรงเรียนนี้ขึ้น ให้ดำเนินการศึกษาตามแนวความคิดของพระองค์และตามที่พระองค์ทรงเห็นมาจากพับลิกสกูลของอังกฤษ ดังที่พวกเธอได้รับอยู่ทุกวันนี้ ทั้งนี้เมื่อเธอได้รับการศึกษาอันแท้จริงจากที่นี่แล้ว เธอควรจะต้องมีความรู้สึกตักตัญญูต่อผู้ที่มีบุญคุณต่อเธอ ธรรมของพระพุทธเจ้าได้สั่งสอนว่าเมื่อผู้ใดเขามีบุญคุณแก่เรา เราก็ต้องตอบแทนบุญคุณเขา นี่เป็นหน้าที่ของเราลูกวชิราวุธ เมื่อเราได้รับการศึกษาจากพระมหากษัตริย์คุณของสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้ว ในฐานะที่พระองค์มีพระคุณแก่พวกเรา เราก็ต้องตอบแทน การตอบแทนในสมัยที่เธอยังเป็นนักเรียนอยู่นี้ ก็ตอบแทนไปตามฐานะของเธอและสนองพระมหากษัตริย์คุณตามที่พระองค์ทรงมีพระคุณแก่เรา เช่นมีการขอร้องให้ไปช่วยเหลือหรือไปทำอะไรในราชสำนักเราก็ควรไป เพื่อเป็นการสนองพระมหากษัตริย์คุณ การไปสนองพระมหากษัตริย์คุณ เช่นนี้ได้ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย ไม่ใช่ไปสนองพระมหากษัตริย์คุณแต่อย่างเดียว ได้ประโยชน์แก่เราด้วยเพราะเธอมีโอกาสได้รู้ได้เห็นยอมเป็นกิจการในราชสำนักและการปฏิบัติการของสมาคมชั้นสูง ซึ่งเมื่อได้รู้ได้เห็นยอมเป็นประโยชน์แก่เรา เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตไปแล้วก็มีพระอนุชา พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นทรงราชย์และทรงอุปถัมภ์โรงเรียนนี้ตลอดมาจนสิ้นรัชสมัยถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปัจจุบันนี้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้เสด็จขึ้นเสวยราชสมบัติ พระองค์ก็พระราชทานพระอุปถัมภ์แก่พวกเราและทรงใฝ่พระทัยที่จะให้เราได้รับการศึกษาตามพระบรมราโชบายของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ สมเด็จพระ

มหากษัตริราชของคณีนอกจากจะพระราชทานพระอุปถัมภ์เป็นส่วนพระองค์แล้ว พระองค์ยังทรงสืบสายเชื้อพระวงศ์อันเดียวกันจากพระองค์ผู้พระราชทานกำเนิดโรงเรียนเรือก ก็เป็นเพราะพระมหากษัตริย์ของเราทรงเสียสละทั้งสิ้น ฉะนั้นจึงนับว่าพระมหากษัตริย์ทรงมีพระคุณแก่ชาติและบ้านเมือง ฉะนั้นจึงเราจะต้องถวายความกตัญญูและจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ของเรา

นักเรียนยังคงจำได้เวลาเมื่อเรามีเครื่องดนตรีไม่พอเพียง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์นี้ก็ได้รับพระราชทานเครื่องดนตรีให้เราใช้จนพอเพียง ทั้งพระองค์ยังเสด็จมาทรงสอนนักเรียนเป็นส่วนพระองค์อีก เพราะฉะนั้นเราจึงควรแสดงความกตัญญูกตเวทิต่อพระองค์ให้สมกับที่เป็นลูกศิษย์ราชกุมาร การแสดงความกตัญญูนั้น ไม่จำเป็นที่จะแสดงเฉพาะให้ใครเห็นเสมอไป เมื่อมีคนเห็นเราก็แสดง เมื่อไม่มีคนเห็นเราก็แสดง ควรจะแสดงให้ใครเห็นตลอดเวลา เพราะการทำความดีจะมีคนเห็นหรือไม่ ไม่เป็นอะไร ความดียอมตามสนองเราตามกาลเมื่อเราทำความดี จะชักตัวอย่างให้ฟัง เชื่อว่ามีนักเรียนน้อยคนนักที่จะทราบเรื่อง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นักเรียนทราบแล้ว ว่าเป็นพระนามของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพระนามของสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง แต่ใครเป็นผู้สร้างนักเรียนคงไม่ทราบ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างขึ้นเมื่อพระองค์เสด็จขึ้นทรงราชย์ เพื่อถวายเป็นอนุสาวรีย์ของสมเด็จพระราชบิดา เวลาที่มีคนรู้น้อยว่า จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยใครเป็นผู้สร้างนั้นเพราะพระองค์มิได้ประกาศเลยว่าพระองค์เป็นผู้สร้าง ฉะนั้นจะมีใครรู้หรือไม่ พระองค์มิได้อาพระทัยใส่เมื่อพระองค์ทรงแน่พระทัยว่าพระราชมารดาจะตั้งชื่อโรงเรียนนี้จะต้องสนองพระองค์ในเวลาข้างหน้า นี่เป็นตัวอย่างว่าการทำความดีแม้จะไม่มีใครรู้เห็นก็ควรทำ เพราะเป็นการแสดงความกตัญญูของพระองค์ โดยไม่จำเป็นต้องเปิดเผย ฉะนั้นคนส่วนมากจึงไม่รู้ แต่พระองค์ทรงถือว่าพระองค์ทรงกระทำ

ความดีแล้ว ความดีนั้นย่อมตามสนองพระองค์ตลอดไป นักเรียนจงมั่นในการแสดงความกตัญญูเรื่อยไปเถิดจะมีคนเห็นก็ช่างไม่เห็นก็ช่าง เมื่อเราได้ทำความดีแล้วความดีย่อมตามสนองเรา

ทีนี้จะพูดถึงนักเรียนซึ่งมาเรียนอยู่ที่นี่คุณพ่อคุณแม่ออกเงินให้เธอคนละหลายๆ สละเงินซึ่งให้เธอมาเรียนในวชิราวุธวิทยาลัย ถ้าท่านให้เธอไปเรียนในโรงเรียนรัฐบาลท่านจะไม่ต้องเสียเงินมากเท่านี้ จะเสียเพียงเล็กน้อย แต่ทำไมท่านจึงส่งมาที่นี่ เพราะท่านอยากให้เธอได้รับการศึกษาที่ดี ท่านจึงสู้เสียสละเงินทองมากกว่าที่ท่านควรจะเสียให้เธอหากเธอไปอยู่โรงเรียนรัฐบาลถึงกระนั้นก็ตามท่านยอมเสียสละให้ลูกเพื่อให้ได้รับการศึกษาที่ดี เมื่อท่านเสียสละให้เธอเช่นนี้แล้วก็เป็นที่ของเธอก็จะต้องตอบแทนท่านด้วยความกตัญญู เพราะท่านมีบุญคุณแก่เธอตั้งแต่เธอเริ่มอยู่ในท้อง และเลี้ยงเธอมาตลอดจนโต จนได้มาเรียนอยู่ในโรงเรียนนี้นับว่าท่านมีบุญคุณแก่เธอมากความกตัญญูที่เธอจะตอบแทนท่านในขณะนี้ระหว่างเป็นนักเรียน ไม่เห็นเป็นของยากมากมายอะไรที่จะปฏิบัติไม่ได้ การกตัญญูเวลานี้เพียงแต่พยายามตั้งใจเรียนให้ดี อย่าเกียจคร้านหลบหนีการเรียน อย่าใช้จ่ายให้มากเกินไป ก็จะเป็นที่พอใจของคุณพ่อคุณแม่แล้ว ที่ของเธอก็ไม่ควรจะหลบหลีกแอบไปไหนแอบไปที่นี้ นึกว่าครูไม่เห็นไม่รู้ ไม่ใช่เช่นนั้น เมื่อเธอทำความชั่วครูจะรู้หรือไม่รู้มันก็ต้องสนองเธอ เมื่อกระทำความดีครูเห็นหรือไม่เห็น มันก็ต้องสนองเช่นกัน เหตุการณ์เหล่านี้ปรากฏบ่อยๆ ไม่ต้องรอไปนานก็มี ผู้ที่มีความประพฤติไม่ดีใจคอเหี้ยมโหดดุร้าย และการกระทำนั้นถึงไม่มีใครเห็นแต่ผลก็ตามสนองมาแล้วทันตาเห็น เธอรู้แกล้งแล้วไม่ใช่หรือ ผู้ที่ใจคอเหี้ยมโหดดุร้ายไม่มีความกรุณาปราณีต่อสัตว์ แล้วเขาได้รับผลประการใดบ้าง นักเรียนจงจำไว้ว่าหน้าที่ของเธอต้องทำตัวให้ดี เพื่อจะได้รับการศึกษาให้สูงจึงจะเป็นการแสดงความกตัญญูต่อคุณพ่อคุณแม่ บางคนยังมีน้องๆ ซึ่งจะต้องรับการศึกษาอีก ถ้าเธอเอาเงินคุณพ่อคุณแม่มาใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายเกินไปแล้วน้องๆ ของเธอมีแม่หรือ การใช้จ่ายระหว่างที่เธอเป็นนักเรียนเช่นนี้เธอต้องรู้สึกว่ ขณะนี้เธอต้องพึ่งคุณพ่อคุณแม่ต้องอาศัยเงินท่าน ถ้าไม่

จำเป็นก็อย่าใช้จ่ายซื้อของใช้ราคาแพงมากเกินไป ต่อไปข้างหน้าเมื่อเธอหาเงินได้เองแล้ว จะใช้ของมีค่าถูกแพงอย่างไรก็ได้ตามความพอใจของเธอ แต่เวลานี้ไม่ควรทำเช่นนั้น นักเรียนบางคนใช้ของเปลืองเหลือเกิน เช่นรองเท้าควรจะสวมได้พอสมควรก็เป็นนักเรียน ก็ไม่สวมกลับไปใช้รองเท้าซึ่งราคามากมายเกินจำเป็นไป เสื้อผ้าที่ใช้ก็เช่นกัน เธอไม่ระมัดระวังกันเลย ไม่ควรจะฉีกขาดก็ทิ้งเสียให้ฉีกขาดแล้วก็ไปซื้อใหม่ ไม่สมควรและไม่จำเป็นเลย เธอต้องอยู่ในความระมัดระวังในการจับจ่ายใช้สอยจึงจะเป็นการแสดงความกตัญญูต่อคุณพ่อคุณแม่ ความกตัญญูต่อคุณพ่อคุณแม่ถ้าเธอทำได้เท่านี้ในขณะยังเป็นนักเรียนอยู่ ท่านคงพอใจ

ทีนี้เมื่อเธอมาอยู่ในโรงเรียนนี้แล้วครูบาอาจารย์และสถานที่ศึกษาก็ช่วยเหลือให้เธอได้รับวัฒนธรรมได้รับความรู้ ได้รับการศึกษาอย่างดี หน้าที่ของเธอก็ควรจะแสดงความกตัญญูในฐานะที่เป็นนักเรียนของสถานศึกษานี้บ้าง เธอควรจะนึกว่าสถานศึกษาอันนี้ทำหน้าที่เหมือนบิดามารดาเธอเหมือนกัน ระหว่างที่เธออยู่นอกอกคุณพ่อคุณแม่ มาอยู่ที่นี้โรงเรียนดูแลเธอทำหน้าที่แทนคุณพ่อคุณแม่เธออบรมเธอให้เธอเป็นคนดีไปในภายหน้า เพราะฉะนั้นเธอก็ต้องแสดงความกตัญญูต่อโรงเรียนบ้างพวกเราลูกวชิราวุธฯ มีคติธรรมอย่างนั้นและภาษิตของโรงเรียนก็ว่าไว้อย่างนั้น เพราะฉะนั้นเธอต้องแสดงความกตัญญูต่อโรงเรียน อะไรที่ไม่ควรทำให้โรงเรียนหมดเปลืองก็อย่าทำให้หมดโดยใช่เหตุ นักเรียนชอบทำลายทรัพย์สินสมบัติของโรงเรียนและทำให้ของเสียหายเกินกว่าความจำเป็นไป เช่นต้นไม้หน้าหอวิทยาศาสตร์เป็นต้น เขาปลูกไว้เต็มทั้งสองข้าง นักเรียนเตะลูกหนังใส่บ้าง ดึงทิ้งเสียบ้าง ถ้าเธอไม่ทำเช่นนั้น คิดดูซิว่าเมื่อมันโตขึ้นมาจะสวยงามแก่สถานที่ประการใด ถ้านักเรียนแสดงความกตัญญูต่อสถานที่ช่วยกันอุปถัมภ์ต้นไม้เหล่านั้นอย่าไปทำลายอย่าไปรังแกมัน อย่าไปดึงอย่าไปตัดมัน ป่านนี้เราก็ได้เห็นต้นไม้เหล่านั้นสวย พอถึงเวลาออกดอกมาจะเห็นสีเหลืองงามตาเย็นตาผู้ผ่านไปมาเห็นก็รู้สึกโอ้อ่า นี่ดูซิเห็นเป็นอย่างไรบ้าง ทั้งนี้เพราะการขาดความกตัญญูอันหนึ่งซึ่งเธอไม่ได้กินไม่ได้คิด ต้นไม้เหล่านั้นที่โรงเรียนปลูกขึ้นแทนใหม่ก็โตไม่ทันกัน ต้นไม้หน้าห้องเรียนเหมือนกันปลูกไว้ที่แรกก็เท่ากัน

เมื่อหักแล้วปลูกแทนใหม่ก็ขึ้นไม่ทันกัน เธอเห็นไหม การไม่นึกคิด ทำให้ขาดความ
กตัญญูได้เพียงใด การกระทำเช่นนี้เธอจะตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม เป็นการไม่ดีทั้งนั้น
อย่าทำอีกเลย เป็นการขาดความกตัญญูไป นี่ชกตัวอย่างต้นไม้ที่เห็นง่ายๆ แต่ยังมี
อีกหลายอย่างที่นักเรียนชอบทำลายโดยไม่จำเป็น การทำลายทรัพย์สินสมบัติของ
ส่วนกลางอย่างนี้โดยเฉพาะสถานศึกษาที่มีบุญคุณแก่เธอด้วยเช่นนี้ ไม่ควรทำเป็น
อย่างยิ่ง สิ่งของต่างๆ ของโรงเรียนซึ่งสร้างไว้เป็นประโยชน์แก่เธอ เธอต้องช่วยกัน
รักษา เมื่อไม่ช่วยรักษาแล้วยังทำลายอีกเช่นนี้ไม่ดี ไม่สมกับการอบรมและฐานะ
ของลูกวชิราวุธฯ การกระทำดังกล่าวแล้วส่อไปในทางที่ขาดความกตัญญูไม่สม
ฐานะของลูกวชิราวุธฯ ลูกวชิราวุธฯจะต้องมีความกตัญญู ๓ ประการ

๑. กตัญญูต่อผู้มีคุณ

๒. กตัญญูต่อบิตามารดา

๓. กตัญญูต่อสถานศึกษา

ถ้าเธอปฏิบัติได้แล้ว ความเจริญจะต้องมีแก่ตัวเธออย่างแน่นอนไม่ต้องสงสัย

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมมหาวิทยาลัย

วันที่ ๖ กันยายน ๒๕๐๒

บันทึกโดย อาสา โภธารามิก

วันนี้เราจะสวดมนต์ในมงคลสูตรคาถาเพื่อให้เป็นมงคลแก่เธอ คาถาในมงคลสูตรคาถามีอยู่หลายหมวด ซึ่งท่านได้รวมเอาไว้ คาถาแต่ละหมวดนั้นถ้าผู้ใดปฏิบัติได้ จะเป็นมงคลแก่ตัว และตัวเองจะได้เป็นผู้ที่มีความเจริญต่อไป วันนี้ผู้บังคับการจะนำมาให้เธอฟังหมวดหนึ่ง ซึ่งกล่าวไว้ว่า อเส วนา จ พาลานํ, ปณฺทิตานญฺ จ เส วนา ปุชา จ ปุ ชนียานํ, เอตมฺมจฺ คลมฺตุ ตมฺ, แปลว่า การไม่คบคนพาล ๑ การคบแต่บัณฑิต ๑ และการบูชาคนที่ควรบูชา ๑ สามอย่างนี้เป็นมงคลอันสูงสุด ทำไมพระพุทธเจ้าจึงได้ตรัสธรรมข้อนี้ไว้ พระองค์ทรงตระหนักว่าการแวดล้อมใครถ้าเราเข้าไปใกล้และเข้าไปรวมอยู่ ย่อมจูงเราไปได้ทั้งทางดีและชั่ว เพราะฉะนั้นเมื่อเราไปคบกับพวกคนพาล ถึงแม้จิตใจเราจะไม่เป็นพาลในตอนต้นแต่นานๆ เข้า ก็จะเขวตามไปทางนั้นได้ และจะกลายเป็นคนพาลไปด้วย เมื่อพวกอันธพาลไปทำความชั่ว ถึงแม้เธอไม่ได้ร่วมลงมือด้วย แต่ถ้าพวกนั้นถูกจับกุมไปเธอก็จะติดกลุ่มเป็นคนชั่วรวมอยู่ในจำนวนนั้นด้วย ดังนั้นพระพุทธเจ้า จึงทรงเตือนไว้ให้ตีตนออกห่างจากคนพวกนี้ พวกคนพาลเธอรู้อยู่แล้วว่าเป็นคนชนิดใด ถ้าเป็นผู้ใหญ่หน่อยก็ทำการปล้นสะดม และทำผิดร้ายแรงต่างๆ นักเรียนก็เหมือนกันพวกซึ่งเราอนุโลมเข้าอยู่ในพวกพาล คือพวกที่ไม่เคารพต่อระเบียบข้อบังคับที่มีอยู่ของโรงเรียน พวกนี้เวลาเรียนหนังสือก็เกียจ ไม่ชอบเรียน หนีการเรียนบ้าง นอน

หลับในห้องเรียนเสียบ้าง ถึงเวลาทำการบ้านไม่ทำเสียบ้าง หลบออกนอกห้องก่อนหยุดเรียนบ้าง พวกนี้เราจัดอยู่ในพวกคนพาล เป็นอันธพาลของโรงเรียน เพราะประพฤติตัวนอกกฎของโรงเรียน ฉะนั้นถ้าผู้ใดรักตัว ต้องตีตนออกห่างจากพวกนี้ อันธพาลพวกนี้บางทีไม่ยอมทำการบ้าน ถ้าเธอทำไปพวกอันธพาลก็มักชักชวนไม่ให้เธอทำ เธอก็มักปฏิบัติตามเพื่อนพาลทั้งๆ ที่อยากจะเรียน เลยในที่สุดไม่ทำด้วย อีกประการหนึ่งพวกอันธพาลทำการบ้านไม่ได้ไม่เข้าใจแล้ววานให้เธอทำเธอก็ทำให้การเรียนของเธอจึงไม่ใคร่ก้าวหน้าเพราะเห็นแก่เพื่อนและเป็นผลร้ายแก่เธอเวลาสอบไล่ ทั้งนี้เป็นเหตุที่เธอคบคนพาลและการคบคนพาลจึงเป็นผลร้ายแก่เธอ เคยมีตัวอย่างจริงๆ ที่เกิดขึ้นแล้วจะเล่าให้ฟังดังนี้ นักเรียนคนหนึ่งเวลาเรียนไม่เรียนถึงเวลาสอบไล่ก็ทำไม่ได้ มีเพื่อนอยู่ในชั้นเดียวกันช่วยทำให้ ผู้ที่คบคนพาลทำเองได้แล้วสามข้อก็รู้สึกว่าได้ ๕๐% พอแล้ว ไม่ตกแล้ว จึงเขียน ๓ ข้อที่ทำได้ด้วยลายมือของตัวเองแล้วส่งให้เพื่อนคนพาลไป ฝ่ายเพื่อนพวกนั้นได้รับจากเพื่อน ๓ ข้อแล้วยังไม่พอใจทำเพิ่มลงไปอีกข้อหนึ่งด้วยลายมือของตัวเอง ครูผู้ตรวจสงสัยเพราะคนเดียวลายมือผิดกัน ก็เกิดไต่สวนและได้ความว่าเพื่อนทำให้สามข้อ ตัวเองทำเพิ่มอีกข้อหนึ่งจึงได้เป็นสองลายมือ เพราะฉะนั้นผู้ที่ทำให้เลยพลอยตกไปด้วยเพราะคบคนพาลนั่นเอง เพราะฉะนั้นการที่คบคนพาลถึงแม้อยู่ในโรงเรียนก็ดี ไม่ควรทำการนั้น ไม่ควรเข้าไปพัวพันด้วย ด้วยเหตุนี้พระพุทธเจ้าจึงทรงสั่งสอนไว้ว่า อย่าเข้าไปใกล้คนพาล เพราะจะทำให้เราเป็นพาลไปด้วย ทีนี้จะเล่าเรื่องให้ฟังอีกเรื่องหนึ่ง มีนกสาธิตาสองตัว เมื่อโตพอจะเลี้ยงตัวเองได้แล้วมีผู้มาจับไป พวกโจรจับไปตัวหนึ่ง พวกฤๅษีจับไปตัวหนึ่ง ตัวที่ถูกพวกโจรจับไปชอบพูดจาหยาบคายต่างๆ และพูดในคำที่ไม่ควรจะพูดต่อหน้าประชาชน เพราะได้ยินได้ฟังคำหยาบคายเหล่านั้นดังที่กลุ่มนั้นพูดกัน นกตัวนี้ก่อนที่จะไปอยู่กับพวกโจรก็ไม่รู้เรื่องราวอะไรแต่ได้ตกไปอยู่กับพวกคนพาล ได้ยินได้ฟังพวกคนพาลพูดอยู่เสมอเลยพูดตามไปด้วย

ฝ่ายนกอีกตัวหนึ่งไปอยู่กับบัณฑิต จะพูดอะไรก็ล้วนแต่อ่อนหวานน่าฟังพูดแต่สิ่งที่เป็นมงคลทั้งสิ้น ใครได้ยินได้ฟังก็รู้สึกชอบนกสาธิตาตัวนี้มาก ทั้งนี้เพราะ

ได้สิ่งดีกับผู้มีศีล ฟังคำพูดที่เป็นมงคลเสมอจนติดตัว เพราะฉะนั้นการคบคนพาล เป็นของไม่ดีการคบบัณฑิตเป็นของดี เพราะพวกนั้นเป็นผู้รอบรู้ด้วยวิชาการต่างๆ และเป็นผู้ที่ตั้งอยู่ในศีลธรรม เมื่อเราเข้าไปใกล้ ได้ยินได้ฟังได้เห็นสิ่งดีๆ ต่างๆ ที่พวกบัณฑิตเขาทำก็ซึมเข้าไปในตัวเราบ้างไม่มากก็น้อยดังเช่นนกสาลิกาที่เล่าให้ ฟังนั้น

ยังมีอีกเรื่องหนึ่งที่ผู้บังคับการจะเล่าให้เธอฟัง สามเณรคนหนึ่งบวชอยู่กับ พระซึ่งเป็นผู้รอบรู้ศีลธรรมเป็นอย่างดี ท่านสั่งสอนศีลธรรมให้แก่เณร สอนให้เป็นผู้มีจิตใจโอบอ้อมอารีมีความเมตตากรุณาต่อสัตว์ อยู่มาวันหนึ่งมารดาของเณรนั้นป่วย เณรไปลาพระซึ่งเป็นอาจารย์จะไปเยี่ยมมารดา พระตรวดดูโชคชะตาของเณร ก็ทราบบว่า เณรนั้นชะตาถึงฆาต ไม่มีโอกาสจะได้กลับมาอยู่ร่วมกันอีก ก่อนที่จะจาก ไปพระรูปนั้นจึงสั่งสอนศีลธรรมต่างๆ นานา ให้แก่เณรอีกเป็นครั้งสุดท้าย ระหว่าง ทางที่เณรเดินไปนั้นไปพบหนองน้ำแห่งหนึ่งน้ำแห่งมาก และในหนองนั้นมีลูกกบ คางคกและปลาตัวเล็กๆ มากมายคั้นอยู่ในหนองนั้น และจะต้องตายในไม่ช้า เมื่อ เณรนั้นเห็นภาพของสัตว์เหล่านั้นซึ่งนอนรอความตาย เกิดมีความสงสารขึ้นมา จึงลงไปดักลูกสัตว์เหล่านั้นขึ้นมาแล้วนำไปปล่อยในที่ที่มีน้ำมากๆ สัตว์เหล่านั้นก็รอด ตายเพราะความเมตตากรุณาของเณรนั้น แล้วเณรก็เดินทางต่อไปจนถึงบ้านมารดา เมื่อเยี่ยมเยียนมารดาเสร็จแล้วก็รีบเดินทางกลับมาหาพระผู้เป็นอาจารย์ เมื่อพระ เห็นเณรยังมีชีวิตอยู่ก็แปลกใจมาก จึงถามเณรว่าไปตามทางได้ทำอะไรบ้าง เณรก็ เล่าให้ฟังจนตลอด พระองค์นั้นจึงทราบบว่าเณรนี้เป็นผู้ที่มีจิตใจเมตตากรุณาต่อชีวิต สัตว์ กรรมดีอันนั้นก็ส่งเสริมให้มีอายุยืนต่อไป

นี่แหละนักเรียน ตามที่เล่าให้เธอฟังนี้เพื่อชี้ให้เธอเห็นว่า การอยู่ใกล้กับ บัณฑิตได้ผลอย่างไร บัณฑิตย่อมสั่งสอนแต่กรรมงามความดีให้เสมอ อีกข้อหนึ่งที่ พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ว่า การบูชาคนที่ควรบูชานั้นเป็นมงคลแก่เรา การบูชานี้คือ การเคารพคารวะผู้ที่มีบุญคุณต่อเรา เมื่อคราวก่อนได้พูดแล้วว่าผู้ที่มีความเคารพ คารวะนั้น เป็นการแสดงคนเป็นผู้ที่มีความกตัญญูอีกด้วย เช่น เห็นครูอาจารย์เดินมา

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมมหาวิทยาลัย

วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๐๒

บันทึกโดย *ธีรภัทร สิริกาญจน์*

วันนี้จะพูดกันถึงเรื่องหน้าที่ หน้าที่มีหลายอย่างถ้าพูดกันให้ละเอียดจะยืดยาวทุกคนถ้าไม่รู้จักรักความสำคัญของหน้าที่จะไม่มีความสำเร็จ เหตุการณ์ต่างๆ อันไม่ชอบธรรมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้ก็เพราะการไม่รู้จักหน้าที่ ถ้าบุคคลต่างๆ ทำตามหน้าที่ดีแล้วเหตุการณ์ที่ชั่วร้ายจะไม่บังเกิดขึ้นเพราะฉะนั้นหน้าที่จึงเป็นสิ่งสำคัญ เช่นบุคคลที่มีหน้าที่ดูแลทุกข์สุขของประชาชน ถ้าไม่เหลียวแลว่าประชาชนมีความเดือดร้อนประการใด มัวแต่กอบโกยหาผลประโยชน์ส่วนตัวเสีย การงานในหน้าที่ก็เสียไปประชาชนก็ไม่ได้มีความสุข บางคนมีหน้าที่หาผลประโยชน์ให้ส่วนรวม แทนที่จะดูแลให้ผลประโยชน์งอกงาม กลับไปเบียดบังยกยอกเสีย เพราะไม่รู้จักหน้าที่ซึ่งควรจะทำ ผลประโยชน์นั้นจะร่วงโรยทรุดโทรม ผลร้ายจะเกิดขึ้น จะไม่มีผลดีอะไรเกิดขึ้นเลย เรื่องเหล่านี้จะไม่พูดถึงในวันนี้ จะพูดถึงหน้าที่ของนักเรียนที่จะต้องปฏิบัติในระหว่างนี้พวกเธอย่อมรู้อยู่แล้วว่า มาอยู่ที่นี้เพื่อจะสร้างอนาคตอะไรที่จะทำให้อนาคตของเราดีเราอย่อมจะทำสิ่งนั้น อย่าไปทำสิ่งที่ทำให้เสียอนาคต เช่นเราจะเรียนหนังสือ อย่ามัวคิดว่าอีกตั้ง ๕-๖ เดือนจะถึงเวลาสอบ ไม่ต้องดูหนังสือก็ได้ เอาไว้อีก ๓-๔ วัน ไกลๆ จะสอบจึงค่อยดู อย่างนี้หมายความว่าเราไม่ทำหน้าที่ปล่อยให้ความประมาทเข้ามาแทรกแซง การเรียนหนังสือจะถือว่าเรียนอยู่ในห้องเรียนเพียงเท่านั้นไม่ได้ การเรียนเช่นนั้นไม่ได้ประโยชน์เต็มที่ เพราะครูที่สอนก็เพียง

แต่ชี้แนวทางให้ว่าควรทำอะไร แล้วเราจะต้องเอาคำสอนมาดัดแปลงใช้เรียนเอาเองนอกห้อง เช่นการทำแบบฝึกหัด ครูบอกทางให้ว่าข้อความเช่นนั้นต้องทำอะไร ถ้าเพื่อเราไม่ทำแบบฝึกหัดต่อจากนั้นไปอีกประโยชน์จากนั้นก็ไม่ได้เต็มที่ไม่ว่าของเขี้ยวชาญ การเรียนในห้องเรียนเท่านั้นไม่สามารถจะทำให้เราได้รับความรู้มากพอถึงกว้างขวางได้ ต้องอาศัยมาเรียนนอกห้องแล้วไปไต่ถามครูในห้องถึงข้อความที่เราดัดแปลงใช้แล้วยังขัดข้องอีก ก็จะได้ผล การทำอะไรอย่าประมาท การประมาทเป็นเครื่องทำให้เสื่อมอนาคต ดั่งนิทานซึ่งใช้สอนเด็กๆ เรื่องเต่ากับกระต่าย ซึ่งทุกคนย่อมรู้อยู่แล้วว่าผลเป็นอย่างไร กระต่ายซึ่งวิ่งเร็วกว่าเต่า แต่กลับแพ้เต่า เพราะความประมาทเรื่องนี้เขาใช้สอนเด็กๆ แต่เป็นคติซึ่งพวกเราควรสนใจ

หน้าที่ของพวกเราอีกอย่างหนึ่งคือว่าเวลานี้พวกเรามีการงานต้องทำมากมาย ยิ่งนัก และต้องออกไปปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นด้วย การมีงานทำมากมาย นี่เป็นการดีสำหรับเราเพราะเป็นการฝึกหัดไปในตัวว่าทฤษฎีของเรามีอยู่แล้ว นำไปปฏิบัติได้ผลเพียงไรโรงเรียนของเราเป็นโรงเรียนของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เราได้รับพระบรมราชูปถัมภ์โดยตรง ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของราชสำนักได้ เมื่อมีกิจการอะไรในราชสำนักเราได้เข้าไปสนองพระเดชพระคุณในกรณีสำคัญต่างๆ เพราะฉะนั้นกิริยามารยาทอันดีงามของราชสำนัก เราก็ได้รับโอกาสปฏิบัติเนืองๆ เมื่อเราไปปะปนกับโรงเรียนอื่นๆ บุคคลอื่น คอยมองอยู่เสมอว่านักเรียนของโรงเรียนในพระบรมราชูปถัมภ์มีกิริยามารยาทผิดแปลกกับที่อื่นอย่างไร ดังนั้นเราต้องทำให้คนอื่นเห็นว่า เราเป็นผู้ซึ่งหนักเอาเบาสู้ง ถึงคราวจะแสดงเกียรติเราก็แสดง ถึงคราวเราจะขึ้นนั่งเราก็ขึ้น ถึงงานแบกหามเราก็ทำได้ เช่นนี้จึงถือว่าเราปฏิบัติหน้าที่ การบรรเลงดนตรีที่แล้วมา เขาให้เราแสดงในร่มบนอัฒจันทร์ แต่วันต่อไปเราต้องออกไปอยู่กลางแจ้ง เรารู้หน้าที่ของเราดี ฉะนั้นเราต้องทำตัวให้ผู้อื่นเห็นว่ามี ความเข้มแข็ง เช่นเวลาหยุดบรรเลงอย่างนั่งเป็นอันขาด เพราะทำให้เสียระเบียบแถว และทำให้เขานึกว่าเราเป็นคนทวิบาท อ่อนแอ เราต้องเข้มแข็งถึงเหนือก็ทนเอาเพราะทุกคนก็เหนียวด้วยกันทั้งนั้น แต่เราต้องแสดงให้คนอื่นเห็นว่า เราเป็นข้าในราชสำนักต้อง

แสดงเกียรติของเราไว้เสมอถึงเหน้อยก็ต้องสู้ เพื่อแสดงให้เห็นว่ามีความอดทน และเวลาเดินแถวเราต้องเดินร่วมกับโรงเรียนอื่น เขาจะแสดงความอ่อนแออย่างไร ข้างเขา แต่เราต้องไม่ทำงทำให้เป็นตัวอย่าง การมีกิริยามารยาทและระเบียบวินัย เป็นของดี แต่เราต้องแสดงตัวให้ถูกตามโอกาสด้วย เพราะถ้าเราทำตัวให้เห็นว่าเรามีจิตใจดีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แต่ถ้าการปฏิบัติของเราไม่เหมาะสมแล้วจะไม่เกิดผลและอาจถูกตำหนิตติเตียนได้ดังเรื่องที่จะเล่าให้ฟังนี้ มีชายคนหนึ่งท่าทางภูมิฐานนั่งอยู่ที่ชายทะเล ขณะนั้นเกิดอยากสูบบุหรี่ขึ้นมา แต่พอดีไม่มีไม้ขีดไฟ ล้วงกระเป๋าขึ้น กระเป๋านี้ก็ไม่ได้ ชายอีกคนหนึ่งนั่งอยู่ใกล้ๆ เห็นเข้าจึงพูดว่า “คนฐานะอย่างท่านจะมีไม้ขีดไฟติดกระเป๋า เอ้า เอานี่นะ” แล้วก็โยนไม้ขีดไฟให้...

นี่เป็นการตั้งใจและปรารถนาดี แต่การกระทำไม่เหมาะสม ความตั้งใจที่จะแสดงให้เห็นว่าเป็นผู้ที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียไปด้วยเพราะฉะนั้นการตั้งใจ จะมีเพียงไรก็ตามจะต้องกระทำให้เหมาะสมด้วย จากตัวอย่างที่เห็นนั้นนอกจากจะไม่ได้รับความขอบคุณแล้ว ทำให้ผู้ถูกกระทำรู้สึกอย่างไรยากที่จะเดาถูก สมดังสุภาษิตของฝรั่งที่ว่า “การตั้งใจ บางทีก็ถ่างทางไปสุนรก”

เพราะฉะนั้นการแสดงกิริยามารยาทของเรา ถึงจะตั้งใจอย่างไรก็ตาม ต้องทำให้เหมาะสมจึงจะเป็นของดี ในวันที่เราจะไปสมโภชข้างสำคัญ ขอให้เราสำรวมกิริยามารยาทให้ดี เพราะจะต้องผ่านผู้ใหญ่โตมากด้วยกัน โรงเรียนเราได้เคยไปร่วมงานเช่นนี้แล้วถึง ๒ ครั้งคือในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวครั้งหนึ่งและในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวอีกครั้งหนึ่ง จึงเตือนไว้งานสมโภชข้างสำคัญเช่นนี้เป็นประวัติศาสตร์ของโรงเรียนเรา และขอให้ระลึกว่าเราเป็นนักเรียนของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ต้องรักษาหน้าที่ไว้เสมอ และต้องรักษาเกียรติของเราไว้ วันนี้ขอพูดเพียงเท่านี้

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๐๓

บันทึกโดย *ณรงค์ศักดิ์ ตัณฑพานิช*

วันนี้อาจจะเป็นวันสุดท้ายสำหรับนักเรียนบางคน จึงอยากจะพูดและตักเตือนไว้บ้าง เพื่อจะเป็นประโยชน์ให้เธอนำไปสร้างอนาคตต่อไป พวกที่จากไปนี้อาจจะเป็นพวกที่สอบไล่ได้สำเร็จตามหลักสูตรหรือผู้ที่จะออกไปศึกษาต่อที่โรงเรียนอื่นหรือผู้ที่โรงเรียนเห็นว่าอยู่ต่อไปจะทำลายเกียรติของโรงเรียน การพูดวันนี้จึงเป็นการเตือนครั้งสุดท้ายซึ่งพวกเขาจะได้รับจากโรงเรียน

โรงเรียนทำหน้าที่เหมือนบิดามารดาของเธอเวลานี้ เธอทำดีหรือไม่ดีก็ตามเมื่อออกไปแล้วเธอทำดีโรงเรียนพลอยดีใจด้วย เมื่อทำความไม่ดีก็พลอยโทมนัสไปด้วย เพราะเธออยู่ในอกมานานแล้วย่อมมีความเป็นห่วง คนที่ทำไม่ดั้นนั้นเชื่อว่าจะไม่ดีเสมอไป อาจกลับตัวทำให้ตนร้ายปลายดีก็ได้ ถ้าทำได้เช่นนั้นย่อมมีความเจริญได้ ความคิดของคนเราจะเปลี่ยนจากการเรียนหรือการปฏิบัติก็ตาม บางทีความแจ่มแจ้งยังไม่เกิดขึ้นในขณะนั้น แต่อาจเกิดภายหลังก็ได้ เพราะฉะนั้นผู้ที่ทำไม่ดีไม่ต้องเสียใจจงพยายามปฏิบัติตัว เมื่อได้สำนึกแล้วอาจกลับตัวเป็นคนดีได้ สมองคนบางที่เจริญเร็วช้ากว่ากัน บางคนเจริญเร็วเรียนเก่งแต่เล็ก บางคนเจริญช้าเมื่อเติบโตแล้วเจริญก็มีมีตัวอย่างเช่น เมื่อผู้บังคับการเรียนอยู่กับเพื่อนคนหนึ่งที่ยังอังกฤษ เวลาเรียนเพื่อนคนนั้นไม่เก่งกาจอะไรนัก บางครั้งทำแบบฝึกหัดไม่ได้ผู้บังคับการเคยช่วยก็มี ต่อมาเขาไปเข้ามหาวิทยาลัยมีการศึกษาสูงขึ้น สมองเจริญรวดเร็วขึ้น ตอนนี้อยู่เรียนเก่งจน

เป็นผู้มีชื่อเสียงที่สุดในโลกคนหนึ่งในทางวิทยาศาสตร์

การอบรมของโรงเรียนของเราตามพระบรมราโชบาย คืออบรมให้เธอเป็นมนุษย์ที่สังคมไม่รังเกียจและยอมรับเข้าอยู่ในวง จะไปเข้าที่ไหนก็เข้าได้ ฉะนั้นถ้าเธอประพฤติตามที่โรงเรียนสั่งสอนไปแล้วไม่ต้องกลัวว่าจะเข้ากับเขาไม่ได้ โรงเรียนทำทางให้เธอแล้ว ขอให้ปฏิบัติตามที่สั่งสอนเถิด แต่เมื่อสั่งสอนไปแล้วและเธอไม่ปฏิบัติถึงจะสอนอย่างไรก็ได้ผล ด้านกีฬาโรงเรียนได้เตรียมให้เธอแล้วทั้งด้านประสานงานและด้านสังคม ต่อไปจะไปเข้าที่ไหนก็รู้จักประสานงาน รู้จักถ่อมตัว และวางตัวให้เหมาะสม ถ้าทำตัวเป็นคนอวดดีก็จะไม่ประสบผลสำเร็จตามความต้องการ ฉะนั้นเธอจะต้องรู้จักวางตัวและประสานงานให้ดีจึงจะบรรลุผลสำเร็จได้ นอกจากนี้การกีฬายังช่วยให้มีร่างกายสมบูรณ์อีก การมีร่างกายสมบูรณ์เป็นสิ่งสำคัญ ถ้าร่างกายไม่สมบูรณ์จะทำการใดๆ หรือศึกษาวิชาใดๆ จะไปไม่ได้โดยสะดวก การกีฬาสังคม เช่น แบดมินตัน เทนนิส สควอช เหล่านี้ เธอได้รับการอบรมไปพอควรแล้ว จงทำตัวให้อ่อนโยน นุ่มนวล เข้มแข็ง ให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ต่อไป จะได้เป็นตัวของตัวเอง

การทำอะไร จะให้ถูกใจคนทุกคนไม่ได้ เพราะคนมีจิตใจต่างกัน สิ่งใดที่เราทำถ้าเราคิดว่าถูกแล้วจงทำต่อไป แต่ถ้าเราทำผิดและมีคนส่วนมากไม่เห็นด้วย แก้ได้โดยไม่เสียหลักควรแก้ ไม่ควรทำต่อไป ไม่มีคนใดในโลกนี้ที่ทำอะไรไม่ผิด แต่เมื่อรู้แน่ว่าผิดแก้เสียจึงจะดี งานที่เธอจะทำต่อไปต้องมีอุปสรรค และเธอต้องแก้อุปสรรคนั้นให้สำเร็จ จึงจะเป็นคนมีความสามารถและมีความเจริญต่อไป

กิจการต่างๆ ที่ได้รับมอบหมายให้ทำก่อนทำ ต้องคิดทบทวนให้แน่เสียก่อน จึงลงมือทำเมื่อเราแน่ใจแล้ว ความแน่ใจนี้แหละจะแก้อุปสรรคที่เกิดขึ้นได้ ถ้าเธอมีความมั่นใจในตัวเอง การที่คิดจะทำอาจเป็นผลสำเร็จ

การที่เธอจะเข้าสอบไล่ในสองวันนี้ก็เหมือนกัน ต้องอ่านโจทย์สัก ๓ เที้ยว ถึงนึกว่าเข้าใจแล้วก็อย่ารีบด่วน อ่านอีกจนแน่ใจจึงลงมือทำ ความมั่นใจตัวเองเป็นทางหนึ่งซึ่งเกิดความเจริญได้

วิชาทุกอย่างที่โรงเรียนสอน เป็นแต่เพียงชี้ทางให้ และแนะให้ว่าเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ เมื่อเธอได้เรียนในห้องเรียนแล้วต้องมาอ่านทบทวนและทำแบบฝึกหัด ภายหลังด้วยตนเอง การเรียนจึงจะเกิดผล การเรียนที่เธอจะต้องปฏิบัติเมื่อไปจากโรงเรียนแล้วเป็นการปฏิบัติตามใจตัวเอง ไม่มีใครมาบังคับให้เธอทำการบ้านเหมือนดังที่โรงเรียน ถ้าเธอใจคอไม่เข้มแข็งหนักแน่นพอ มีแต่เพลินการสังคัม การเรียนก็ไม่เกิดผล การสังคัมสำคัญเหมือนกัน จะไม่นำพาเสียเลยไม่ได้ ฉะนั้นเธอจะต้องแบ่งเวลาให้เหมาะและต้องทำใจแข็ง อย่าให้การสังคัมมาทำลายการเรียนได้ ต้องกะเวลาให้เหมาะจึงจะดี

การคบเพื่อนในสถานศึกษาสูงเป็นการสำคัญ ถ้าเธอตกเข้าไปในหมู่ดี จะช่วยอนาคตของเธอได้มาก การเข้าสังคัมเธอจะต้องมีวาจาและมารยาทให้งดงาม เพราะสองอย่างนี้ อาจทำให้คนหมั่นใส่เราหรือยกย่องเราได้ เธอต้องแสดงให้เขาเห็นประจักษ์ด้วยการปฏิบัตินี้ ให้เขารู้ว่าเธอมาจากวชิราวุธวิทยาลัย การแสดงความเคารพการระต่อผู้ใหญ่ นั้น เมื่อเธอทำลงไปแล้วไม่มีใครติเธอออก มีแต่เขาจะชม ยกไว้แต่ผู้ที่มีใจยาบช่าเท่านั้น จึงจะว่าเธอ ขอให้เธอจำคำสั่งสอนของโรงเรียนไปใช้เถิดจะเอาตัวรอดได้

ในด้านการเรียนเธอควรจะภาคภูมิใจในเกียรติของเรา คือในปีการศึกษา ๒๕๐๐ นักเรียนชั้นเตรียมอุดมปีที่ ๒ ของเรา เข้าสอบ ๔๔ คนและสอบไล่ได้ ๔๐ คน คิดเทียบได้ถึงร้อยละ ๙๓ เศษ ในจำนวนผู้ที่สอบไล่ได้นี้ เข้าเรียนในมหาวิทยาลัยต่างๆ เกือบทุกคน การเปรียบเทียบต่างๆ ต้องเปรียบเทียบด้วยมาตรฐานเดียวกันและเขามักถือส่วนร้อยเป็นเกณฑ์ สมมุติว่าเราสอบประโยคเตรียมอุดมศึกษาได้ ๔๐ คน และเข้าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ ๑๐ คน เราถือว่าเข้าได้ร้อยละ ๒๕ ถ้าอีกแห่งหนึ่งเขาสอบไล่ได้ ๔๐๐ คน ถ้าจะเทียบเป็นส่วนร้อย ๒๐๐ คนจึงจะเท่ากับเรา เธอเคยเห็นบ้างไหมว่าโรงเรียนใดแห่งเดียวมีคนสอบเข้าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ถึง ๒๐๐ คนดังนี้ เป็นต้น

ฉะนั้นขอเธอจงไปด้วยดีเถิด พยายามทำตัวให้เป็นเกียรติแก่วงศ์ตระกูล

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๐๔

บันทึกโดย ธัสดล บุณนาค

วันนี้เป็นวันแรกแห่งปีการศึกษาของเรา มีนักเรียนใหม่มาเข้าเป็นจำนวน ไม่น้อย พวกนี้เมื่อเข้ามาอยู่ที่นี้แล้วจะรู้ฐานะของตัวเองว่าจะต้องทำอะไร เด็กที่เข้ามาอยู่ในโรงเรียนนี้จะต้องวางตัวเป็นเด็กของในหลวง เพราะเรามีเพลงประจำโรงเรียนของเรา และทางการเราอยู่ในราชสำนัก เป็นข้าราชการ เป็นเด็กของในหลวง เพลงประจำโรงเรียนของเราก็บอกอยู่แล้วว่า เราเป็นเด็กของในหลวง ฉะนั้น เมื่อเราเป็นเด็กของในหลวง เป็นข้าของในหลวง เราจะทำเลอะเทอะไม่ได้ โรงเรียนอื่นเขาจะอย่างไรช่างเขา เราทำอย่างไรเราไม่ได้ เพราะโรงเรียนเขาไม่มีฐานะเหมือนเรา เพราะฉะนั้นเราจึงควรประพฤติตนให้สมกับที่เป็นข้าของในหลวง

การที่เธอได้เข้ามาอยู่ในโรงเรียนนี้ ไม่ได้เป็นการเข้ามาอย่างง่ายๆ เธอก็รู้สึกตัวอยู่แล้วว่าก่อนจะเข้าได้ต้องสอบต้องคัดเลือกกัน ผู้ที่อยากจะเข้ามาอยู่แต่เข้าไม่ได้ ก็มีเป็นจำนวนไม่น้อย เธอจึงเป็นพวกที่เคราะห์ดี ดังนั้นจึงควรวางตัวให้เป็นคนเรียบร้อย เธอทุกคนที่เข้าใหม่นี้มีหน้าตาดี น่ารักน่าเอ็นดูและสะอาดสะอ้าน แต่การที่มีสิ่งดีดังกล่าวแล้วเท่านั้นยังไม่พอ ต้องมีความประพฤติดีด้วย การที่เธอมีหน้าตาน่ารักนี้ เป็นบุญของเธอส่วนหนึ่งแล้วที่ได้ทำมา เมื่อเธอได้ทำมาแล้วและบุญของเธอที่ได้ทำมาได้สนองให้เธอมีฐานะดี หน้าตาดีเช่นนี้ เธอควรจะทำความดีต่อไปจะได้ดียิ่งขึ้น การที่มีฐานะดีหน้าตาดี แต่ความประพฤติไม่ดีนั้น ใช้ไม่ได้ การที่

เธอเข้ามาอยู่ในโรงเรียนนี้เพราะเธอมีความรู้ดีเพียงแค่นี้ไม่ได้ เหมือนอย่างเช่นเรามีเงินที่คุณพ่อคุณแม่ให้มาอยู่ในกระเป๋าเรา ๒๐ บาท แต่เราไม่พยายามทำดี คุณแม่และคุณพ่อก็ไม่ให้อีก เธอใช้ไปหมดแล้วจะทำอย่างไร นี่ก็เหมือนกัน ความรู้ที่เธอได้เรียนมาดีแล้ว และเธอไม่พยายามเรียนต่อไปอีก ความรู้ที่ได้มาก็จะหมดลงทีหลังก็จะเสื่อมลงจนถึงปลายปีก็สอบไล่ตก เพราะฉะนั้นจึงพยายามเรียนต่อไป การเรียนนั้นไม่ใช่กินกว่าอีกนานกว่าจะสอบไล่ ไม่ใช่อย่างนั้น การเรียนต้องเรียนให้เข้าใจตั้งแต่ต้นทีละเล็กทีละน้อย ถ้าหากเธอไม่เรียนแม้แต่ขี้เกียจ เธอก็ต้องสอบไล่ตก

เด็กในหลวงนั้น ต้องประพฤติตนเป็นผู้ดีจึงจะเป็นเด็กในหลวงได้ การเป็นผู้ดีนั้นไม่ใช่เนื่องจากคุณพ่อคุณแม่มีเงินทองหรือมีอิทธิพลมาก มีตำแหน่งในราชการสูง คนเช่นนั้นอาจจะไม่ใช่ผู้ดีก็ได้ ผู้ดีนั้นขึ้นอยู่กับ การกระทำดีและความประพฤติดีจึงจะเรียกว่าผู้ดี การเป็นผู้ดีเกิดจากการแต่งตัวอย่างหนึ่ง รัฐบาลเห็นแล้วว่าคนที่แต่งตัวไม่เรียบร้อยนั้นมีจิตใจเป็นอันธพาล มีจิตใจไม่เรียบร้อย เป็นคนสะเพร่า เป็นคนไม่เอางานเอาการ เช่น การใส่เสื้อเชิ้ตดอกแขน และการปล่อยชายเสื้อไว้นอกกางเกงนี้ เป็นอาการของคนเกเร เมื่ออยากจะใส่เสื้อแขนสั้นก็ซื้อเสื้อแขนสั้นมาใส่ เมื่ออยากจะใส่เสื้อแขนยาวก็ซื้อเสื้อแขนยาวมาใส่ ถ้าใส่แขนยาวแล้วพับแขนขึ้นนั้น ไม่สุภาพเรียบร้อย อย่าทำ การพูดจาก็เหมือนกัน ผู้ดีควรพูดจาด้วยความสุภาพ ไม่ควรใช้วาจาหยาบคาย ไม่ควรใช้คำว่า มึงกู ยิ่งต่อหน้าคนแล้ว ควรใช้วาจาสุภาพ เขาจะได้เห็นที่เราเป็นผู้ดี สมเป็นเด็กของในหลวง ดังนั้นการเป็นผู้ดีจึงต้องประพฤติดีและมีวาจาดี พร้อมทั้งมีมารยาทดีอีกด้วย อย่างเช่นในวันอาทิตย์มีผู้ใหญ่และผู้ปกครองมาเยี่ยมโรงเรียนเรา ถึงไม่ใช่คุณพ่อคุณแม่เราก็ต้องแสดงการเคารพ อย่าเดินเฉียดกรายไปไม่ดี ควรจะทำตัวให้สุภาพอ่อนน้อม อีกอย่างหนึ่งที่ขอเตือนคือ ถ้าเห็นคนเดินมา เขาจะเดินอย่างไร แต่งตัวดูดีอย่างไร ไม่ใช่หน้าที่ของเราที่จะไปทักท้วงติเตียนว่าเขา การทำเช่นนั้นไม่ใช่ผู้ดี ยิ่งถ้าเป็นผู้หญิงด้วยแล้ว ก็ยิ่งไม่ควรใหญ่ การแต่งเนื้อแต่งตัวนั้นเกิดจากจิตใจของเขา เขาจะแต่งอย่างไรก็ช่างเขา เราเองแต่งตัวของเราให้สุภาพก็แล้วกัน มารยาทเช่นนี้ เป็น

มารยาทอันหนึ่งที่อยู่ในข้อของผู้ดี อีกอย่างหนึ่ง ทรัพย์สินสมบัติที่อยู่ในคณะก็เป็นทรัพย์สินสมบัติของเราเหมือนกัน เราเป็นนักเรียนในคณะ คณะก็เหมือนบ้านของเรา เมื่อเราอยู่บ้านเราไม่ชอบทำลายทรัพย์สินสมบัติของบ้าน เวลานี้เรามาอยู่โรงเรียนเราก็ไม่ควรทำลายทรัพย์สินสมบัติของโรงเรียนเช่นกัน เมื่อเธอมาอยู่โรงเรียนควรจะพยายามทำตัวให้เข้ากับเพื่อนฝูงให้ได้ ถ้าหากเธอทำตัวเข้ากับเพื่อนฝูงไม่ได้ เขาก็จะล้อเลียนเธอ จะทำให้เธอไม่สบายใจไม่ได้รับความสุข เธอต้องทำตัวให้เข้ากับเขาให้ได้ เธอจะทำตัวเหมือนอยู่ที่บ้านไม่ได้ ระเบียบใดที่คนอื่นเขาทำ ถึงเธอไม่ชอบทำเธอก็ต้องทำ เพราะเธอต้องนึกถึงส่วนรวม ต้องถือส่วนรวมเป็นใหญ่ ขอเตือนอีกอย่างหนึ่งคือ อย่าเล่นรังแกกัน คนโตจะรังแกคนเล็กไม่ได้ คนที่รังแกเด็ก เป็นคนที่ขี้ฉลาดเห็นเด็กตัวเล็กกว่าสู้ไม่ไหวก็รังแกเอา ต่อไปถ้าคนที่โตกว่าเห็นเธอรังแกเด็ก เช่นนั้นก็รังแกเธอบ้าง เธอจะอย่างไร เธอก็สู้ไม่ไหว และจะเจ็บตัวเปล่าๆ และเธอจะไปฟ้องใครก็ไม่ได้ ไม่มีใครเขาเห็นด้วยกับเธอหรอก ดังนั้นจึงขอให้เธอจงละทิ้งนิสัยอันนี้และอย่าประพฤติดต่อไป สิ่งที่คุณมานี้ขอให้เธอจงจำไว้ และประพฤติตามให้สมกับที่เธอเป็นเด็กกวีราวุธ และเป็นข้าของในหลวงด้วย

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมมหาวิทยาลัย

วันที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๐๔

บันทึกโดย วันชัย ประภานนท์

วันนี้ก็ล่วงเข้ามาจนเกือบปลายปีแล้ว และวันนี้อาจจะเป็นวันสุดท้ายสำหรับที่จะมาคุยกับนักเรียนที่จะสอบไล่ในเร็ววันนี้ เพราะฉะนั้นก็จะพูดรวบยอดถึงปัญหาที่เราได้อบรมกันมาตั้งแต่ต้นปี เพื่อให้เธอไปไตร่ตรองและพิจารณาดูอีกเป็นครั้งสุดท้าย เพื่อจะได้วางตัวให้เหมาะสมกับสถาบันและสถานที่ที่เธอจะเข้าไปอยู่ต่อไปตามพระบรมราโชบายขององค์ผู้พระราชทานกำเนิดโรงเรียนว่าจะต้องทำให้เธอเป็นคนมีศาสนา เป็นผู้ดี และเป็นผู้ที่มีสติปัญญา จุดประสงค์ก็คือ ให้เธอเป็นคนที่ดีเข้าไหนเข้าได้ และวางตัวให้เหมาะสมต่อสังคม ทำไมพระองค์จึงจะให้เธอเป็นคนมีศาสนา เพราะว่าเมื่อเรามีศาสนาเราได้ฟังคำสั่งสอนของผู้ที่ประกาศศาสนาในธรรมต่างๆ ผู้ที่มีธรรมมีศีลแล้วเป็นผู้ที่เกลียดความชั่วไม่กล้ากระทำความชั่ว ความชั่วนี้เธอก็รู้แล้วว่ามันเป็นอย่างไร คนใดเกลียดความชั่วแล้วไม่กระทำ คนนั้นก็จะเป็นผู้ที่เจริญต่อไป ธรรมต่างๆ เหล่านี้สอนให้เธอเป็นคนรู้จักรักหมุ่รักคณะ นี่เป็นข้อหนึ่งในธรรมของพระองค์ จุดประสงค์ขององค์ผู้พระราชทานกำเนิดโรงเรียนก็คือ จะทำให้เธอเป็นคนรักหมุ่รักคณะ การปกครองที่ดี การกีฬา และการดนตรีที่ดี พระองค์ได้แยกไว้หมดทีเดียวเป็นคนละๆ เพื่อจะให้เธอรักคณะของเธอ และเธอก็จะได้มีจิตใจรักสถาบันศึกษาต่อไป

สถานศึกษาจะเจริญได้มีอยู่ ๒ อย่างคือ นักเรียนปัจจุบัน และนักเรียนเก่า

ถ้านักเรียนปัจจุบันทำตัวเลวไม่อยู่ในข้อบังคับระเบียบวินัยแล้วสถาบันนั้นจะไม่เจริญ จะมีคำตำหนิติเตียนว่ากันต่างๆ เมื่อเธอได้เรียนสำเร็จไปแล้ว เธอไปวางเนื้อวางตัวเป็นที่นิยมชมชอบมีหน้ามีตามีคนเชื่อถือยกย่องก็ยกย่องว่าโรงเรียนเราเจริญ การที่จะดูว่าสถาบันใดเจริญไม่ได้ดูที่อาคารตึกเรียน ดูที่ผลปฏิบัติของนักเรียนปัจจุบันอันหนึ่ง และนักเรียนเก่าอันหนึ่ง ตัวอย่างเช่น งานวชิราวุธานุสรณ์คราวที่แล้วมาเป็นต้น ซึ่งจัดโดยนักเรียนเก่าเพียงหยิบมือเดียว และงานก็เป็นงานสังคมที่ทรูหราและใหญ่โตที่สุดในรอบปีทีเดียว เพราะว่ามีนักเรียนเก่าของเราที่มีหน้ามีตาและเป็นที่นิยมชมชอบจากสถานที่สำคัญต่างๆ ดังนั้นเขาจึงมีอิทธิพลพอที่จะปิดถนนเพื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ เปิดงาน และทำการอะไรสะดวกสบายโดยไม่ต้องมีอุปสรรค นี่ก็เป็นเพราะนักเรียนเก่าได้รับการอบรมไปเป็นอย่างดีจากโรงเรียนนี้ ส่วนนักเรียนปัจจุบันก็พยายามตั้งใจเรียน เมื่อเรียนสำเร็จแล้วเธอก็จะได้ไปสอบแข่งขันไปต่างประเทศ เช่นนักเรียนของเราคนหนึ่งซึ่งสำเร็จการศึกษาไปจากโรงเรียนเมื่อปีกลายนี้เอง ได้เข้าไปสอบแข่งขันชิงทุนไปประเทศอังกฤษ ผู้ที่สอบมีจำนวน ๕๐ คน แต่นักเรียนของเราสอบได้เป็นที่หนึ่งของทั้งหมด ผลก็คือได้ไปศึกษา ณ ต่างประเทศ โรงเรียนเราพลอยได้รับชื่อเสียงไปด้วย

นี่จะพูดถึงผู้ที่จะออกไปในเร็ววันนี้ เธอก็ได้รับการอบรมสั่งสอนมาหลายปีแล้ว เมื่อเธอออกไปแล้วก็อยากให้เห็นเธอได้ดีเหมือนพ่อแม่เมื่อลูกโตแล้วก็อยากจะทำลูกฝังให้มีเหย้ามีเรือน ลูกจะดีหรือไม่ก็ถือว่าเป็นลูก เมื่อออกไปแล้วก็อยากให้เห็นได้ดี เพราะฉะนั้นเมื่อเธอออกไปเธอมองหน้าที่ประกาศชื่อเสียงของโรงเรียน เราจะเข้าไปศึกษาต่อในมหาวิทยาลัย เรามีจำนวนน้อยไม่เหมือนโรงเรียนอื่นๆ เราไปจำนวนน้อยก็เพราะว่าเข้าสอบไล่จำนวนน้อย และสอบไล่ได้จำนวนมากในจำนวนน้อย เพราะฉะนั้นเมื่อเราเข้าไปได้น้อยก็นับว่ามากพอที่เป็นเกียรติแก่โรงเรียน เมื่อเธอเข้าสถาบันต่างๆ ได้แล้ว พยายามให้มีความสามัคคีต่อกันและกัน จงร่วมใจกัน เห็นใครทำอะไรดีต้องดักเตือนว่ากล่าวกัน อย่าให้เสียชื่อเสียงโรงเรียนเราได้ นอกจากนั้นเราจะต้องช่วยเหลือกิจการของสถานศึกษานั้นด้วย ทำให้เขาเห็นว่าเราได้รับการ

อบรมมาดี และจะต้องทำตัวให้เป็นคนรู้จักเหตุและผล เช่นเขามีข้อบังคับมาเธอจะต้องรู้ด้วยว่าเหตุใดเขาจึงมีข้อบังคับนั้น เมื่อเรารู้เหตุแล้ว เราก็ควรจะทำตามมันก็จะเกิดผลดี เขาจะได้รู้ว่านักเรียนวิชาธุระเป็นผู้รู้จักเหตุผล

และอีกข้อหนึ่งเธอจะต้องรู้จักประมาณตน อย่าทำอะไรให้เกินกำลังของตัวเอง ถึงแม้จะเป็นผลดี แต่ถ้าเราทำเกินกำลังก็จะไม่เกิดผลแก่เราเลย สมมุติว่าเราได้เงินจากผู้ปกครองเพียงเดือนละ ๑๐๐ บาท ใ้ไปใช้จ่ายที่นั่น ถ้าเพื่อเขามาขอความช่วยเหลือจากเรา ถึงแม้สิ่งนั้นจะเป็นสิ่งดี และเราก็ให้เขาไปจนเกือบหมดหรือหมดเลย ความยุ่งยากก็จะเกิดแก่ตัวเธอในภายหลัง และความเจริญก็จะไม่เกิดแก่ตัวเองด้วย เมื่อเธอเข้าไปเข้าพวกเข้าฝูงกับเขาแล้ว เธอจะต้องรู้จักเวลาของตัวเอง เช่นเมื่อเขากำหนดว่าจะมีอะไรที่ไหนเวลาอะไรแล้วเราต้องไปตามมันด อย่าให้คนหมู่มากมาคอยคนหมู่น้อย เราลูกวิชาธุระต้องรู้จักภาระที่จะต้องทำ อย่าไปทำอะไรให้ขวางหูขวางตาคนส่วนมาก สมมุติว่าคนหมู่นิ่งพูดเรื่องศาสนาที่เราไม่ได้นับถือ อย่าไปขัดจังหวะหรือคัดค้านเขา เราเอาไว้พูดเมื่อจะถึงเวลา ซึ่งจะทำให้บาดหมางกันระหว่างศาสนาเปล่าๆ ซึ่งเป็นของไม่ดีเลย เมื่อเธอออกไปแล้วโรงเรียนก็คอยเฝ้าดูเธอว่าเธอมีความเจริญหรือเสื่อมอย่างไร เป็นห่วงเหมือนกัน ทั้งลูกที่ดีและไม่ดี ถึงลูกไม่ดีก็อยากให้ได้ดี และอีกประการหนึ่งจงเอาคำสั่งสอนของโรงเรียนไปคิดดู ก็จะทำให้มีประโยชน์แก่เธอภายหลัง และขออวยพรให้เธอเจริญยิ่งขึ้นไปอีก เมื่อพวกเก่าไปแล้ว พวกใหม่ก็ต้องปรับปรุงตัวขึ้นมา พยายามจำสิ่งที่ดีซึ่งเขาทำมาแล้ว แล้วเราต้องทำตาม โบราณเขาว่า “กรุงศรีอยุธยาไม่สิ้นคนดี” ฉันทใด วิชาธุระก็คงเป็นไปได้อันนั้น เมื่อคนดีไปแล้วคนที่เหลืออยู่ ก็ต้องพยายามปรับปรุงตัวขึ้นมาให้เขายกย่องว่าวิชาธุระไม่สิ้นคนดี โรงเรียนพยายามสั่งสอนเธอให้เป็นคนดี ถ้าไม่เชื่อฟังและทำชื่อเสียงของโรงเรียนเสื่อมเสีย ก็ต้องพยายามให้ออกไปเสีย การทำเช่นนี้อย่าว่าแต่โรงเรียนเลย แม้แต่พระพุทธเจ้าท่านก็ยังทำเลย จะเล่าเรื่องให้เธอฟัง

มีพราหมณ์คนหนึ่งเป็นผู้ฝึกหัดม้าเก่ง พราหมณ์ได้ไปเฝ้าพระพุทธเจ้าในวันหนึ่ง พระพุทธองค์ก็ถามพราหมณ์ว่า “เธอมีวิธีหัดม้าอย่างไร” พราหมณ์ก็พูดว่า

“ที่แรกก็หัดละเอียดบ้างที่หลังก็หัดหยาบบ้าง เมื่อไม่ได้ก็ต้องฆ่ามันเสียเพื่อไม่ให้เป็นตัวอย่างแก่ม้าที่เหลืออยู่นั้น” แล้วพราหมณ์ก็ย้อนถามพระพุทธรองค์ว่า “พระองค์ทรงสอนสาวกมามากมาย สาวกได้สำเร็จทุกองค์ไหม” พราหมณ์ก็ถามอีกว่า “แล้ววิธีสอนของพระองค์เป็นอย่างไร” พระพุทธเจ้าตอบว่า “ก็เหมือนของท่านนั่นแหละ ละเอียดบ้างหยาบบ้าง คนไหนไม่เชื่อฟังก็ฆ่ามันเสียเหมือนกัน คืออับเปทีออกไปเสียจากสำนักของพระองค์ ผู้นั้นเมื่อไม่ได้อบรมสั่งสอนจากพระองค์ก็เหมือนตายทั้งเป็นนั่นเอง”

นี่ก็อย่างเดียวกัน โรงเรียนสอนเธอมานมนานแล้ว คนไหนไม่เชื่อฟังก็ต้องฆ่าเสียไม่มีอะไร นี่แหละเมื่อเธอฟังแล้วควรเอาไปไตร่ตรองดู ความสำเร็จก็จะมีแก่เธอต่อไปในภายหน้า

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๐๕

บันทึกโดย *ศุภชัย อิงคุณานนท์*

ต้นปีการศึกษาย่อมมีนักเรียนเข้ามาใหม่เป็นจำนวนมาก เรามักจะเล่าประวัติของโรงเรียนให้นักเรียนใหม่ๆ ได้ทราบการเป็นมาของโรงเรียน เราได้เล่ากันมามากมายแล้ว แต่สำหรับพวกที่เข้าใหม่ ไม่ทราบว่าการศึกษาที่เข้ามาอยู่ในโรงเรียนนี้เป็นอย่างไร และควรวางตัวอย่างไร โรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างขึ้นด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ ไม่เกี่ยวข้องกับเงินส่วนใดส่วนหนึ่งของราชการ การที่ทรงสร้างโรงเรียนนี้ขึ้นก็เพื่อพระราชทานให้ใช้เป็นที่สำหรับให้การศึกษาแก่ประชาชนชาวไทย ตามปกติเมื่อพระเจ้าแผ่นดินเสด็จขึ้นทรงราชย์มักจะทรงสร้างวัดขึ้นเป็นอนุสรณ์ประจำรัชกาล การสร้างวัดก็เพื่อจะใช้เป็นสถานศึกษา บัดนี้วัดมีมากมายก่ายกองแล้ว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่า การสร้างโรงเรียนก็เพื่อเป็นสถานที่ให้การศึกษาเหมือนกัน ดังนั้นพระองค์จึงทรงดำริว่า สร้างโรงเรียนเสียเลยดีกว่าจะได้ประโยชน์โดยตรง และจะเป็นการรักษาราชประเพณีในการสร้างวัดด้วย โดยเหตุผลเช่นนี้จึงทรงสร้างวชิราวุธวิทยาลัยขึ้นแทนวัด การสร้างวชิราวุธวิทยาลัยขึ้นนี้ พระองค์ได้กระทำทั้งสองอย่าง คือ สร้างขึ้นเพื่อรักษาราชประเพณีประการหนึ่ง และเพื่อเป็นสถานศึกษาโดยตรงตามหลักของการสร้างวัด ซึ่งเป็นที่นิยมกันในสมัยนั้น อีกประการหนึ่ง เพราะฉะนั้นโรงเรียนนี้จึงเป็นโรงเรียนซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงสร้าง และทรงสร้างด้วยทรัพย์

ส่วนพระองค์พระราชทานเป็นสถานศึกษาแก่ประชาชนคนไทย ไม่มีโรงเรียนใดในประเทศไทยที่มีประวัติอย่างโรงเรียนเรา เมื่อเธอเข้ามาอยู่ในสถานที่ซึ่งแปลกกว่าที่อื่น และมีเกียรติด้วยเช่นนี้ก็เป็นที่เกียรติแก่ตัว ฉะนั้นเราจะต้องทำตัวให้สมกับการมีเกียรติ และให้สมกับเกียรติของโรงเรียน เธอรู้อยู่แล้วว่าการที่จะเข้าโรงเรียนนี้เข้าได้ไม่่ง่ายนัก และที่เธอเข้ามาได้นั้นนับว่าได้รับการพิจารณาอย่างเข้มงวด เพราะฉะนั้นเมื่อเข้ามาด้วยความดีแล้วเราจึงทำตัวของเราให้ดีต่อไป โรงเรียนของเราไม่เพียงแต่ให้ความรู้แก่นักเรียนเพื่อให้สอบไล่ได้อย่างเดียว แต่ให้การศึกษาด้วย นี่เป็นพระบรมราโชบายของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว การศึกษาต้องมีอะไรหลายๆอย่างมาประกอบกันรวมทั้งความรู้ด้วย เมื่อรวมกันแล้วจึงเป็นการศึกษา สิ่งที่ประกอบให้เกิดการศึกษาสมบูรณ์มีหลายอย่าง เช่น การกีฬา การสอนระเบียบ ประเพณีต่างๆ การดนตรี และการสอนวิชาความรู้ เป็นต้น แต่ละสิ่งรวมกันเข้าจึงเรียกว่าการศึกษา การมีความรู้อย่างเดียว แต่บกพร่องในด้านอื่นๆ เรียกว่า “ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด” ดังนั้นเมื่อเข้ามาอยู่ในที่นี้แล้วต้องตั้งใจรับการศึกษา ปีนี้เราเข้มงวดกวดขันมากขึ้นและจะมากขึ้นทุกๆ ปี พวกที่ขึ้นมาอยู่ในชั้นเตรียมใหม่ต้องเตรียมตัว เพราะการสอบไล่ประโยคเตรียม ทางการจะเอาความรู้ทั้งสองปีมารวมกันสอบ เช่นในปีที่สองก็ต้องสอบความรู้ของปีที่หนึ่งด้วย ดังนั้นเธอจะต้องพร้อมและจะต้องพยายามเรื่อยไป ขอให้นักเรียนนึกอยู่เสมอว่า โรงเรียนเรากำลังกำเนิดขึ้นมาอย่างไร ใครเป็นผู้ให้กำเนิดโรงเรียนนี้ และเมื่อเธอมาอยู่ที่นี่แล้วจะต้องทำตัวอย่างไร เธอจะต้องพยายามเรียนวิชาต่างๆ พยายามหาการศึกษา เพราะสิ่งเหล่านี้จะทำให้เธอวางตัวถูกและเกิดความเจริญในภายหน้า

ที่นี้ขออำทวนระเบียบอีกครั้ง คือวันอาทิตย์มีแขกมาในโรงเรียนมาก รวมทั้งผู้ปกครองของเธอและผู้อื่นซึ่งมาเยี่ยมเยียน ฉะนั้นจึงควรแต่งตัวให้สมกับที่เป็นนักเรียนนวิชาวุธฯ การแต่งตัวในวันอาทิตย์ให้แต่งเหมือนอย่างวันเรียนธรรมดา แต่ถ้าจะไปเล่นกีฬาซึ่งทางคณะฝึกซ้อม ให้ขออนุญาตผู้กำกับคณะแล้วจึงเปลี่ยนเครื่องกีฬา การอยู่ในโรงเรียนใครอยู่คณะไหน เวลาว่างเรียนก็อยู่ในคณะนั้น อย่าได้

พยายามก้าวกายรุกล้ำเข้าไปในคณะอื่น แต่ละคณะมีป้ายปิดแสดงเขตไว้แล้ว แต่ถ้า
มีกิจธุระต้องไปขออนุญาตผู้กำกับคณะก่อน เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงเข้าไป เมื่อ
หมดกิจธุระแล้วให้รีบกลับ จงรักษาระเบียบ ให้เข้มแข็ง ผู้ที่มีระเบียบดีคือผู้ที่มี
วัฒนธรรมสูง

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมมหาวิทยาลัย

วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๐๕

บันทึกโดย ศุภชัย อิงคุสานนท์

ภาคนี้เป็นภาคที่ออกหน้าออกตาอยู่มาก เพราะฉะนั้นจึงจะขอเอาเรื่องราวที่เราพูดกันมาแล้วมาสอนซ้ำอีก และถ้าพวกเธอทำได้ตามที่ได้สอนกัน ผลสำเร็จก็จะบังเกิดแก่เธอ สิ่งที่ยากจะพูดวันนี้ก็คือความตั้งใจ ความตั้งใจนั้นแม้มีอยู่ในตัวใครแล้วมุ่งทำ โดยมากมักสำเร็จ เมื่อบังเกิดความตั้งใจขึ้นแล้ว ก็จะต้องพยายาม จะต้องหาทางที่จะทำให้เกิดผลสำเร็จขึ้น อย่างเช่นเธออยากจะได้รับประทานอาหารสักอย่างหนึ่ง ถ้าเพียงแต่นึกอยากจะได้รับประทานอาหารสักอย่างหนึ่ง แล้วอาหารนั้นเดินเข้าปากเธอเช่นนั้นหามิได้ เธออยากรับประทานอาหาร ถ้าอาหารนั้นมีอยู่แล้วในเรือนของเรา เราต้องหยิบมาตั้ง ผลสำเร็จจึงจะเกิดขึ้น ถ้าหากอาหารที่เราต้องการไม่มี เราก็ต้องทำขึ้น ถ้าเรามีความตั้งใจอย่างเดียวว่าจะทำสิ่งนี้สิ่งนั้นแล้ว จะบันดลให้ผลสำเร็จมาถึงอย่างนั้นไม่ได้ เราจะต้องทำขึ้น เช่นสมมุติว่าเธออยากจะได้อาคารสักหลังหนึ่ง เงินเราก็ไม่มี เราก็ต้องหาทาง ไม่ใช่ทางโกงและทุจริตเขา ทางที่หามานั้นต้องเป็นทางกุศลทางสุจริต เราทำสำเร็จมาหลายอย่างแล้ว เช่นเธออยากได้อาคารสักหลังหนึ่งเพื่อเป็นที่เรียนของเด็กเล็ก เงินก็ไม่มี เราก็ต้องหาทางโดยการค้าขายเครื่องเรียน นักเรียนก็อุตสาหะพยายามสนับสนุนมาซื้อของในโรงเรียนเราก็ได้กำไรเล็กๆ น้อยๆ และอุตสาหะสะสมจนได้สร้างอาคารเรียนขึ้น ทั้งนี้เพราะความตั้งใจและร่วมมือของพวกเธอ ความตั้งใจเมื่อมีขึ้นแล้วก็หาทางทำเพื่อให้

บังเกิดความสำเร็จ ที่นี้ต่อมาเราอยากจะได้ตึกของเด็กเล็ก ๒ และ ๓ อีก เพราะของเดิมเก่าเดิมที่ไม่ปลอดภัยไม่สมกับเกียรติของโรงเรียน เธอก็เห็นเองว่าตึกเด็กเล็ก ๒ กำลังสร้างอยู่ ซึ่งทั้งนี้ก็เพราะความตั้งใจของเรา แต่เท่าที่ทำมานี้ยังไม่พอ ความจำเป็นยังมีอีก เช่น หอวิทยาศาสตร์ของเรายังไม่ทันสมัย เราก็หาทางไปจนได้รับพระกรุณาของเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาฯ ประทานเงินมา จนได้สร้างขึ้นมา ที่นี้หอสมุดที่ใช้อยู่ แต่ก่อนมีตึกไม่เหมาะสมและไม่ดีพอ เราก็อยากได้หอสมุดสักหลัง ก็มีผู้ใจบุญเขาสร้างให้ เราก็ได้หอสมุดขึ้นมา แต่เมื่อได้หอสมุดขึ้นมาแล้ว หนังสือของเราในห้องสมุดยังไม่สมบูรณ์ที่จะให้นักเรียนใช้ จึงอยากให้นักเรียนเรียนให้คุณพ่อคุณแม่ทราบ หนังสือที่เหลืออยู่ที่บ้านหรือมีข้าๆ หลายเล่มขอให้ส่งมาให้โรงเรียนใช้ค้นคว้าได้จะดี ผลสำเร็จของความตั้งใจก็จะเกิดขึ้น

เมื่อได้หอวิทยาศาสตร์ขึ้นมาแล้วเครื่องใช้เก่าใช้ไม่ได้ เราได้รับเงินประทานมาอีก เราจึงสั่งเครื่องวิทยาศาสตร์ไปเป็นเงินเกือบแสน แต่ถึงกระนั้นก็ยังไม่สมบูรณ์ก็หาทางทำต่อไปอีกเพื่อให้สำเร็จผลขึ้นมา เวลานี้บริษัทเซลล์ให้เครื่องวิทยาศาสตร์แก่โรงเรียนต่างๆ ในภูมิภาคถึง ๘ จังหวัดใหญ่ๆ เป็นเงินจำนวนมาก เราก็ติดต่อไปยังบริษัทเซลล์ ขอให้เขาช่วยเหลือ เพราะยังมีโรงเรียนนี้อีกแห่งเดียวเท่านั้น ในประเทศไทยซึ่งจัดตามระบอบพับลิคสกูลในอังกฤษ บริษัทเซลล์เป็นบริษัทอังกฤษ บางทีจะมีทางที่สนับสนุนการศึกษาในระบอบนี้ บริษัทเซลล์ยินดีและได้ส่งเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ ๒ คนมาดูกิจการของโรงเรียนและเขาพอใจ เมื่อเขาได้เห็นเครื่องมือเครื่องใช้ซึ่งชำรุดทรุดโทรมโดยมาก เขาให้เราทำบัญชีสิ่งที่ต้องการไปยังเขา เราก็ให้ครูผู้ควบคุมหมวดวิทยาศาสตร์ทำบัญชีไปซึ่งเป็นเงินหลายหมื่น เขาก็ตกลงแต่ต้องรอเวลาที่จะส่งมาจากต่างประเทศ นี่แสดงให้เห็นว่า เมื่อเรามีความตั้งใจอะไรแล้วต้องพยายามหาทางจึงจะเกิดผลสำเร็จ พวกเธอก็เช่นกัน เธอต้องการจะสอบไล่ได้ เธอต้องเรียน ต้องหาทางสนองความตั้งใจของเธอจนบังเกิดผลสำเร็จ ขอบอกอีกครั้งว่า ความพยายามตั้งอยู่ที่ไหน ความสำเร็จย่อมมีอยู่ที่นั่น ที่ท่านกล่าวไว้เช่นนั้นมิใช่ว่า เมื่อมีความตั้งใจแล้ว ความสำเร็จจะบังเกิดขึ้นเองหามิได้ เมื่อมีความตั้งใจ

จะต้องหาทางทำ ผลสำเร็จจึงจะบังเกิด เวลาอยู่ในห้องเรียนเธอหลับเสียบ้าง ไม่ตั้งใจฟังครูสอนบ้าง แล้วจะได้ความรู้อะไร แล้วจะนำไปสู่ความสำเร็จได้อย่างไร เมื่อเธออยู่ในห้องเรียน ไม่ฟังครูสอน เมื่อเธอไม่ได้ฟังก็ไม่รู้จะเอาอะไรมาคิด เวลาเธอเรียนอยู่ในห้อง ครูจะชี้ทางให้เธอนำไปคิด เมื่อเธอคิดแล้วและเกิดความฉงนลังเล ยังเข้าใจไม่แจ่มแจ้งก็ต้องไปถามครู เมื่อครูได้อธิบายแจ่มแจ้งแล้ว เราจะได้เขียนลงไป เพราะฉะนั้น ความตั้งใจที่จะทำให้ผลสำเร็จเกิดขึ้นในการเรียนเธอจะต้องมีการฟัง มีการคิด การถาม และการเขียน

การที่เราจะทำอะไรเหลวไหลมาแต่ต้นจนถึงบัดนี้นั้น ยังไม่สายเกินไปสำหรับที่เธอจะกลับตัวใหม่ แต่ถ้าเธอปล่อยไปโดยไม่แก้ไข จนสายเกินไปแล้วจะแก้ไขไม่ได้ บางคนเรียนไม่เก่งในชั้น มีความรู้อ่อน ไม่มีผู้นิยมเธอ ต้องการจะเป็นวีรบุรุษชั้นบ้าง ต้องการจะให้นักเรียนในชั้นนิยม เธอรวนครูเสียบ้างนอนหลับเสียบ้าง แสดงให้ผู้อื่นเห็นว่าเธอเก่งครูไม่กล้าทำอะไร ทำไปนอกทางเพื่อให้ผู้อื่นนิยมในทางอันธพาลเช่นนั้น ไม่เกิดผลสำเร็จดอก ที่ผู้บังคับการพร่ำสอนเธอนี้ก็เพราะอยากจะทำให้เธอได้รับผลสำเร็จ และเมื่อบังเกิดผลสำเร็จแล้วใครได้ดี ดังนั้นเมื่อผู้บังคับการสอนและเธอมีความตั้งใจอยากจะได้ดีจะปฏิบัติตามผู้บังคับการสอน หรือครูบาอาจารย์สอนเธอก็ต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตาม เพราะพวกนี้ไม่ได้สอนให้เธอผิดทำนองคลองธรรม แต่สอนให้เธอเดินทางถูก ตั้งใจดีแก่เธอทุกคน เวลานี้ยังไม่สายเกินไป รีบแก้ตัวเสีย เธอเกรงกันมาภาคหนึ่งแล้ว เปลี่ยนทางเสีย ผลสำเร็จอาจจะมาถึงเธอได้ เวลานี้โรงเรียนช่วยเธออยู่มากแล้ว คือในชั้นสูงๆ เราได้แบ่งแยกห้องออกไป ทั้งนี้เพื่อเป็นการช่วยพวกเธอให้เดินไปสำเร็จในปลายทาง คือพวกหนึ่งสมควรเรียนไปด้วยกันได้ และมีโอกาสจะสอบไล่ได้อยู่มาก อีกพวกหนึ่งเป็นพวกอ่อนที่โรงเรียนแบ่งออกไปเช่นนั้นจะเกิดประโยชน์ด้วยกันทั้งสองฝ่าย สมมุติว่าเธอไม่เรียนรวมกัน พวกที่เก่งครูสอนเข้าใจ ครูก็สอนก้าวหน้าไปได้เร็ว พวกหนึ่งที่มีความรู้อ่อนเมื่อครูสอนไม่เข้าใจ ถ้าเรียนรวมกันย่อมรังแกไม่ก้าวหน้าไปได้เร็วตามสมควร แต่เมื่อแบ่งแล้วความรู้ของแต่ละพวกไล่เสียกัน ก็พอไปด้วยกันได้ไม่เหนียวรั้งกัน

พวกความรู้้อ่อนถ้าเธอดังใจจริงย่อมถึงผลสำเร็จเหมือนกัน เพราะฉะนั้นที่แยกออกมานี้ก็เพื่อจัดระดับอันจะเป็นผลดีแก่เธอเอง เธอต้องพยายามเรียน เวลานี้ยังไม่สายเกินไปนัก ความตั้งใจอาจนำผลสำเร็จมาให้เธอได้เหมือนกัน ดังเช่นโบราณว่าต้นคดปลายตรงยังดีกว่าต้นตรงปลายคด

ขอซ้ำอีกทีว่าความตั้งใจ ถ้าจะให้บังเกิดผลสำเร็จเธอจะต้องขวนขวาย และต้องหาทางทำให้เกิดความสำเร็จ และขอบอกอีกทีว่าการกลับตัวนั้นเดี๋ยวนี้ยังไม่ช้าเกินไปที่จะกลับไปเดินทางถูก เธอเคยอ่านในหนังสือเรียนเรื่องกามนิตแล้ว องคุลิมาลเป็นโจรที่โหดร้าย ฆ่าคนตั้ง ๔๔๔ คน กำลังจะหาอีกคนหนึ่งให้ได้ ๑,๐๐๐ คน มีความตั้งใจจะให้ได้ผลสำเร็จ แต่ความตั้งใจในผลสำเร็จอันนั้นไม่ใช่ผลสำเร็จที่ดี แต่บังเอิญไปพบพระพุทธเจ้าเข้า พระพุทธเจ้าอบรมสั่งสอนองคุลิมาล ว่าความตั้งใจขององคุลิมาลจะทำให้เกิดผลสำเร็จนั้นไม่ใช่ผลสำเร็จที่ดี เพราะฉะนั้นให้เลิกทำและหาผลสำเร็จในทางอื่นเถิด พระองค์ทรงชี้แจงผลสำเร็จในทางดีให้องคุลิมาลฟัง องคุลิมาลเลื่อมใสและกลับตัวมาปฏิบัติในทางธรรมะที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอน ก็บังเกิดผลสำเร็จจนได้เข้านิพพาน เพราะฉะนั้นการอะไรที่เธอรู้ว่าผิดขอให้กลับตัวแล้วผลสำเร็จจะเกิดแก่เธอ ผลสำเร็จอันนี้ไม่มีใครได้รับนอกจากตัวเธอเอง เพราะฉะนั้นจงพยายามตั้งใจ เมื่อผู้ใดตั้งใจดี ขอผลสำเร็จจงบังเกิดแก่เธอทุกคน

โอวาทของท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๐๕

บันทึกโดย *เจษฎา วาทิน*

นักเรียนทุกคนที่เข้ามาอยู่ในนี้ต่างมีชื่อว่าลูกวชิราวุธฯ ทุกคน จะดีจะเลวก็ลูกวชิราวุธฯ เมื่อจะทำกิจการอะไรที่มอบหมายให้ก็เป็นหน้าที่ของลูกวชิราวุธฯ ที่จะทำจะสูงจะต่ำไม่สำคัญ เพราะผู้ที่ให้ทำได้พิจารณาแล้วว่าสิ่งไหนเหมาะแก่ใคร สมมติว่าคณะใช้นักเรียนปีที่ ๑ ที่เข้ามาใหม่ทำหน้าที่กวาดคณะ นักเรียนปีที่ ๑ ต้องทำการทำเช่นนั้นไม่ได้หมายความว่าเลวทรามต่ำช้าเลย ฉะนั้นการงานสิ่งใดที่รับมอบหมายให้ทำ หน้าที่ของลูกวชิราวุธฯ มีอย่างเดียวคือทำให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ไม่ควรรังเกียจ นักเรียนบางพวกอยู่คณะที่ทำด้วยอิฐ บางพวกอยู่คณะซึ่งทำด้วยไม้ เราก็ไม่รังเกียจ และไม่ถือว่าคณะไม้เลวกว่าคณะอิฐ เมื่อเราได้เข้ามาอยู่ในบริเวณนี้ก็เรียกว่าลูกวชิราวุธฯ ลูกวชิราวุธฯ อยู่ได้ทุกแห่งไม่ใช่เรื่องดีเลวและน้อยเนื้อต่ำใจ ฉะนั้นเมื่อเราจะทำอะไรเราจะต้องทำด้วยจิตใจที่เป็นลูกวชิราวุธฯ คนเรานั้นเกิดมาไม่เหมือนกันทุกคน คนที่เคยทำความดีมาในชาติก่อนๆ จึงได้เกิดมาเป็นมนุษย์มีลักษณะหน้าตาสมบูรณ์ทุกประการ ต่างกันอยู่ที่ว่าคนใดได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่อะไรก็ทำอย่างนั้น ผู้บังคับการก็ดีเมื่อพูดถึงการเป็นมนุษย์ก็เหมือนกับเธอ ครูที่สั่งสอนก็เหมือนกับเธอเมื่อครูได้รับมอบหมายไปจากโรงเรียนให้ทำหน้าที่อย่างไรรู้ก็ทำไปเช่นนั้น อบรมว่ากล่าวเธอไป หน้าที่ของเธอเมื่อสิ่งใดที่ ครูสอนดีต้องจำไปปฏิบัติ ไม่มีหน้าที่ที่จะมารวน คำว่ารวนไม่ควรมีในจิตใจของลูกวชิราวุธฯ ผู้บังคับการ

ก็เหมือนกัน ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ให้อบรมให้เธอเป็นผู้ดี เมื่อออกจากโรงเรียนไปแล้วจะเข้าไหนให้เข้าได้ เมื่อไม่ฟังคำสั่งสอน ดูบ้าง ตีบ้าง ตามกรณี การรับมอบหมายหน้าที่นี้ผู้บังคับการไม่เคยย่อท้อ และไม่เคยหลีกเลี่ยงหน้าที่ที่จะทำให้เธอเป็นผู้ดีเลย เมื่อผู้บังคับการได้รับมอบหมายให้ทำอย่างไรก็ทำอย่างนั้น หน้าที่ของเธอมีแต่ทำตามทีที่สั่งสอน เมื่อเธอทำตามทีที่บอกการงานทั้งหลาย ก็สำเร็จได้ด้วยความร่วมมือเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เมื่อทางโรงเรียนเห็นใครพอจะทำการงานไม่เสื่อมเสียได้ จะเป็นประโยชน์แก่โรงเรียน ก็ให้ผู้นั้นทำตามทีที่เห็นสมควร หน้าที่ของเธอจงร่วมมือกันทำ ได้ทราบกันโดยมากแล้วว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์จะให้พวกเราไปเล่นรักบี้แข่งขันกับโรงเรียนในประเทศนิวซีแลนด์ อีก ๒-๓ เดือนข้างหน้า ผู้ที่โรงเรียนจะให้ไปก็ต้องเป็นผู้ที่มีฝีมือมีความประพฤติดี พร้อมทั้งจะร่วมมือร่วมใจไม่ไปทำอะไรให้เสื่อมเสียเกียรติของโรงเรียน การไปครั้งนี้ก็ไปประกาศเกียรติและเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศ เพราะฉะนั้นผู้ที่จะไปจึงต้องเลือกเฟ้นเพื่อจะได้รักษาเกียรติของเรา เธอจะต้องพยายามทำตัวให้ดีจะนึกว่าเล่นดีแล้วโรงเรียนจะต้องเลือกไป ห้ามมิได้ถ้าเล่นดีอย่างเดียวแต่ไม่รู้จักร่วมมือจะนำชัยชนะมาได้อย่างไร การที่จะทำชื่อเสียงได้ต้องร่วมมือกัน เพราะฉะนั้นผู้ใดถือตัวว่าเก่งไม่รู้จักร่วมมือ ย่อมนำชื่อเสียงกลับมาไม่ได้ การเล่นรักบี้เมื่อถึงคราวจะส่งลูกแล้วไม่ยอมส่ง จะเอาชื่อเสียงแต่คนเดียว โอกาสที่จะได้ชัยชนะก็เลยพลาดไป ฉะนั้นเมื่อเราหมดหน้าที่ของเราแล้ว เราควรปล่อยให้คนอื่นทำบ้าง กิจกรรมบางอย่างบางทีโรงเรียนไม่บอกให้เธอทำ หน้าที่ของเธอควรเข้ามาช่วยเหลือ ใครที่ช่วยเหลือโรงเรียนย่อมได้รับความช่วยเหลือจากโรงเรียนตอบแทน เราจะต้องสร้างความสามัคคี ความสามัคคีย่อมเกิดจากการร่วมมือช่วยกัน ฉะนั้น การไปประเทศนิวซีแลนด์ต้องมีความสามัคคี เมื่อเธอช่วยเหลือโรงเรียนดี โรงเรียนก็ช่วยเหลือเธอ การทำอะไรร่วมมีกรรมตอบสนองทั้งดีและไม่ดี ดังจะเล่าเรื่องให้ฟัง เรื่องหนึ่ง ยังมีเด็กเลี้ยงควายคนหนึ่ง เด็กคนนี้เคยทำดีมาในชาติก่อนๆ จึงได้เกิดมาเป็นมนุษย์ แต่ทว่าเป็นเด็กเลี้ยงควาย ควายตัวนี้เป็นควายเกกมะเทรกกะ จะให้ทำ

อะไรก็ตามที่ไม่ทำ เด็กจึงโกรธและชอบผูกทึงไว้ไม่เอาธูระ วันหนึ่งไฟไหม้ป่าควายหนีไม่ได้ เด็กมีหน้าที่จะช่วยแก้เชือกซึ่งผูกไว้ แต่ไม่ช่วยเพราะตัวไม่ชอบควาย พอไฟไหม้มาถึง ไฟร้อน ควายหนีไม่ได้จึงตาย การที่ควายตายเป็นความผิดของเด็ก แทนที่เด็กจะช่วยก็ไม่ช่วย เด็กคนนั้นได้ทำความเลวทรามเรื่อย ๆ ซาดินหน้าเด็กไป เกิดเป็นอีกาครั้งหนึ่งเกิดไฟไหม้ป่าขึ้น ไฟไหม้ยอดไม้ที่ทำรังหมด อีกาดำนี้มีทางจะบินหนีไฟลมไปไม่บิน กลับบินผ่านกองไฟ ไฟเลยไหม้ตกลงมาตาย เวลานั้นพระอรหันต์ผ่านมา ๗ องค์ ได้เห็นเหตุการณ์เข้าจึงสงสัย เมื่อมาเฝ้าพระพุทธเจ้าจึงทูลถามเรื่องที่เกิดขึ้น พระพุทธเจ้าทรงนั่งนึกถึงชาติก่อนของอีกาดำนี้จึงเล่าให้ฟังว่า อีกาดำนี้ชาติก่อนได้ทำบาปเอาไว้ดังข้างต้น กรรมจึงได้ตามสนองนี้แหละเมื่อเราทำได้ทำอะไรไปแล้ว จะต้องได้ตอบสนองทั้งดีทั้งเลว เพราะฉะนั้นจึงทำความดีไว้เกิดวันหนึ่งจะต้องได้รับการตอบสนอง

ทีนี้จะกลับมาพูดถึงเรื่องการเข้มงวด ผู้ใดซึ่งได้รับมอบหมายหน้าที่ไปแล้ว เมื่อเธอทำไม่ได้ขอให้บอกว่าทำไม่ได้ แต่เมื่อรับรองว่าทำได้ต้องปฏิบัติไปตามหน้าที่ ซึ่งเธอได้รับมอบหมาย จะเล่าเรื่องให้ฟังอีกเรื่องหนึ่งเป็นเรื่องจริง เมื่อครั้งผู้บังคับการยังเป็นนักเรียนอยู่ เวลานั้นเป็นนักเรียนผู้ใหญ่แล้ว มีเพื่อนที่เป็นนักเรียนผู้ใหญ่คนหนึ่ง วันหนึ่งนักเรียนผู้ใหญ่คนนั้นผู้กำกับคณะเรียกไป เมื่อเขากลับมาก็ทำหน้าที่แล้ว บอกกับพวกเราว่า ตั้งแต่บัดนี้ต่อไปเราเห็นจะเล่นสนุกกันอย่างแต่ก่อนไม่ได้อีกแล้ว เพราะผู้กำกับคณะตั้งให้เป็นหัวหน้าเสียแล้ว ทีนี้เรารู้กันเวลาอยู่ในที่ซึ่งอยู่ด้วยกันมาก เราไม่เล่นกันอย่างธรรมดา เวลาเขาสั่งให้ทำอะไรเราก็ทำ แต่เวลาอยู่กันโดยลำพังเราเล่นกันแบบเพื่อน หัวหน้าคนที่พูดถึงนี้เป็นคนเข้มงวด แม้แต่น้องของตัวเองเมื่อทำความผิดก็เขียน พวกเราจึงถามว่าทำไมทำเช่นนั้น เขาบอกว่าถ้าคนอื่นทำผิดเขาต้องเขียน ฉะนั้นเมื่อน้องเขาทำผิดก็ต้องเขียนเช่นกัน ที่เล่ามานี้เป็นเรื่องจริง น้องทำผิดบอกไม่ฟังก็ต้องเขียนเหมือนกับคนอื่นทุกประการ ที่เล่าให้ฟังนี้เป็นเรื่องของการรักษาหน้าที่ ยังมีอีกเรื่องหนึ่งซึ่งเป็นเรื่องจริงเหมือนกัน คือพระเจ้าเฮนรี่ที่ ๔ แห่งประเทศอังกฤษ เมื่อยังเป็นมกุฎราชกุมารมีเพื่อนเกเรไม่น้อย

ครั้งหนึ่งเพื่อนถูกจับฐานเกเร ตูลาการตัดสินให้จำคุก เจ้าชายเฮนรี ซึ่งไปฟังการพิจารณาในศาลอะอะซัน และวิ่งไปขอกผู้พิพากษาแล้วก็พูดว่า ผู้พิพากษาศัดสินจำคุกเพื่อนของมกุฎราชกุมารไม่ได้ ผู้พิพากษาจึงตัดสินจำคุกเจ้าชายนั้นหนึ่งเดือนพร้อมกับสั่งสอนว่า นี่พ่อหนุ่ม วันหนึ่งท่านจะต้องเป็นพระเจ้าแผ่นดิน แต่ตัวท่านเองไม่เคารพกฎหมายแล้วจะปกครองประเทศต่อไปอย่างไรได้ ท่านทำร้ายข้าพเจ้าในศาล ซึ่งข้าพเจ้าเป็นตุลาการ และได้รับมอบหมายมาจากพระราชบิดาของท่าน ให้มาดูแลทุกข์สุขของประชาชน เมื่อข้าพเจ้าทำตามหน้าที่ของข้าพเจ้าแล้ว ท่านจะมาอ้างอำนาจพระราชบิดาของท่านอย่างไร ข้าพเจ้าจำเป็นต้องจำคุกท่าน ไม่ใช่เพราะท่านทำร้ายข้าพเจ้าที่ต้องทำเช่นนั้นเพราะท่านดูหมิ่นพระเกียรติของกษัตริย์ เมื่อพูดแล้วจึงส่งมกุฎราชกุมารเข้าคุก ๑ เดือน

พอพระเจ้าแผ่นดินทรงทราบเข้าก็พอพระทัย รับสั่งว่า แหมตุลาการอย่างนี้ดีเหลือเกิน เป็นคนเข้มแข็งไม่กลัวเกรงอะไรหมด เจ้าชายก็ดีเช่นกัน เมื่อทำผิดแล้วก็ยอมรับผิด

ต่อมาเมื่อเจ้าชายเฮนรีได้ขึ้นครองราชย์ ผู้พิพากษาคณันน์ร้อนตัวเพราะตัวได้เคยตัดสินจำคุกพระองค์ จึงนำไปลาไปถวายต่อพระเจ้าเฮนรีขอลาออกจากหน้าที่พระเจ้าเฮนรีพอเห็นผู้พิพากษาก็ทรงยินดี เมื่อทรงรับใบลาออกก็รับสั่งไม่ให้ตุลาการลาออกจากหน้าที่ ให้คงรักษาหน้าที่ต่อไปทั้งรับสั่งต่อไปว่าต่อไปถ้าพระองค์มีโอรสเกรก็ขอให้มิตูลาการเช่นนี้มาช่วยปราบไว้ ผู้พิพากษาคณันน์ก็ได้รับความยกย่องในเกียรติคุณมากมาย นี่ก็แสดงว่าผู้ที่เข้มงวดตรงต่อหน้าที่และรู้จักผิดชอบเป็นของดี นักเรียนก็เหมือนกันเมื่อเวลาผู้บังคับการเรียกตัวไปเมื่อทำผิด ผู้บังคับการได้ไต่สวนได้หลักฐานเพียงพอแล้วจึงเรียกไปถามเพื่ออยากจะรู้ว่าเธอกล้าไหม มีใจคอเข้มแข็งและเป็นผู้รู้จักผิดถูกไหม เธอจะรับหรือไม่รับก็ถูกทำโทษ ถ้ารับโทษหนักก็เบาลง หรือโทษเบา ก็จะได้รับผ่อนผัน แต่ถ้าไม่รับยิ่งโดนมากขึ้นเป็นสองต่อเพราะว่าทำผิดแล้วยังพูดปดอีก เพราะฉะนั้นเมื่อเราทำผิดรับผิดชอบเสียดีกว่า จะได้ผ่อนจากหนักเป็นเบาลง จงทราบไว้ด้วยว่าแต่ไปไม่เข้าโรงเรียนต้องมีการออกหน้า

ออกตาหลายอย่างในเรื่องที่จะแสดงกิจการของเรา การดนตรี เวลานี้เป็นของสำคัญที่จะรอดได้ การร้องเพลงเราต้องการจะร้องให้เขาฟังว่าร้องภาษาอังกฤษได้ เพราะฉะนั้นเมื่อไปเรียนดนตรีจึงพยายามอย่าหนี เช่นอย่างเมื่อวานขึ้นนี้ เมื่อครูไม่มาและครูผู้ช่วยบอกเลิกแล้ว เมื่อเราไม่ต้องเรียนก็กลับคณะ อย่าไปยุ่มยามในห้องสมุดเมื่อยังไม่ถึงเวลา พอเห็นผู้บังคับการก็วิ่งเข้าตึกพยาบาลบ้างไปทางสนามบ้าง ทำตัวเป็นลิงหลอกเจ้าเช่นนี้ไม่สมเกียรติของลูกกวชิราวุธ ที่หลังอย่าทำอีก พวกที่เรียนดนตรีก็เหมือนกันเวลาไปก็ไปให้พร้อมกัน การออกหน้าออกตาในรอบปีครั้งนี้เป็นงานใหญ่ที่สุด แยกจะมามาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จมาทอดพระเนตรกิจการของเรา เมื่อเราทำอะไรไม่พร้อมกันก็ไม่เชิดชูเกียรติ จึงพยายามร่วมมือกันทำให้ดี เพลงของโรงเรียนเธอร้องอยู่เนืองๆ ว่า “สำนักนี้จึงมีคติธรรม กตัญญูประจำฝังจิต...” เช่นนี้เป็นต้น เมื่อเราแสดงออกมาด้วยวาจาแล้ว ทำไมจึงไม่ปฏิบัติ เธอต้องพร้อมที่จะแสดงความกตัญญูต่อโรงเรียน การร่วมมือร่วมใจกันเท่ากับเป็นการแสดงความกตัญญูต่อโรงเรียนเหมือนกัน ทำไมถึงเรียกว่ากตัญญู เพราะว่าเธอมีหน้าที่ทำให้เรียบร้อยได้ และนำเกียรติมาสู่โรงเรียนได้ คนที่ตอบแทนบุญคุณ แก่ผู้ที่มีบุญคุณคือโรงเรียน โดยนำเกียรติมาสู่โรงเรียนได้นับว่าเป็นคนมีกตัญญู ถ้าเธอรู้จักร่วมมือมีความสามัคคีร่วมกัน จะทำอะไรก็เกิดผลและเป็นเกียรติได้ จงทำเช่นนี้เสมอไปจะมีความเจริญ ไม่ว่าเธอจะอยู่ที่ไหนเข้าสังคมใด มีคนยื่นมือรับเธอ เกียรติของโรงเรียนจะทวีขึ้นหรือลดลงอยู่กับการกระทำซึ่งพวกเธอกระทำทุกๆ วันนี่ ที่พูดมานี้จงจำไว้และคิดดู และจงช่วยกันกระทำความเจริญจะมีแก่ตัวเธอและโรงเรียนของเธอเอง

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๐๖

บันทึกโดย *ถาวร พินิจชอบ*

อดิศักดิ์ เทมอยู่

นักเรียนทราบกันแล้วว่าเมื่อปลายภาคที่แล้ว เราได้เดินทางไปทำการศึกษาในต่างประเทศและเป็นการศึกษาทางภูมิศาสตร์ และปลูกฝังมิตรภาพแก่ประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง เราได้แสดงการกีฬาและได้ไปดูกิจการ ขณะที่ได้ไปพำนักอยู่และนำสิ่งที่ได้พบเห็นมาเล่าให้เธอฟัง สิ่งที่เราได้ไปพบเห็นและได้ไปพักรวม ๓ แห่งคือ ๑ พักที่ป็นังที่ชื่อว่า Penang School แห่งที่ ๒ พักที่กัวลาลัมเปอร์ เมืองหลวงของประเทศมลายู พักอยู่โรงเรียนที่ชื่อว่า Victoria Institution ครั้งที่ ๓ มาพักอยู่ที่ The Malay college ในกัวลางังซาร์ ซึ่งเป็นโรงเรียนเจ้าภาพของเรา ในโรงเรียนแรกนั้นเราไม่ได้พบเห็นอะไรมากนัก เพราะว่ามันนักเรียนเขาไม่ได้มากลมเกลียวสนิทสนมกันเหมือนกับเราไปที่ The Malay College ที่ The Malay College นั้นเป็นสถานที่พักนักเรียนซึ่งเป็นมิตรใกล้ชิดกันอย่างมาก นักเรียนที่นั่นอายุก็ใกล้เคียงกับเราและฐานะก็ไม่แตกต่างกันกับเรา เป็นผู้ที่มาจากตระกูลสูงและฐานะดีใกล้เคียงกับเรา การปกครองภายในโรงเรียนเขาแบ่งเป็นคณะเหมือนกัน แต่แบ่งเพียงในนามเท่านั้น นักเรียนเขามีประมาณ ๖๐๐ คน ซึ่งเป็นจำนวนที่เท่าๆ กับเรา และกินนอนทุกคนเหมือนอย่างเรา การแบ่งของเขาก็เพื่อการศึกษาเท่านั้น เพราะต้องการให้มีจำนวนไล่ๆ กัน รวมทั้งในด้านความรู้และความสูงต่ำทางร่างกาย เวลารับประทานอาหารรับประทานรวมกันในห้องใหญ่หมดทั้ง ๖๐๐ คน แต่มีที่ที่สะกิดใจอย่างหนึ่งซึ่งอยากให้เห็นพวกเราทำได้อย่างเขา คือหัวหน้าของที่นั่นดีมาก นักเรียนเกรง

กลัวหัวหน้าเท่ากับกลัวครู และบางที่จะกลัวเกรงหัวหน้ามากกว่าครูบางคนเสียอีก หัวหน้าที่ทำหน้าที่ในวันหนึ่งๆ เขาปลัดเวรกันทำ มีครูคนหนึ่งเป็นผู้ควบคุมการเวร และมีหัวหน้าประจำเวร มีผู้ช่วยในพวกหัวหน้าที่มีอาวุโสต่ำๆ ลงมาตามสมควร เวรหนึ่งก็มีครูคนหนึ่งกับหัวหน้าที่เป็นอาวุโสคนหนึ่ง และผู้น้อยอีก ๔ คน หัวหน้านี้ตรวจดูเหตุการณ์ภายในโรงเรียนตลอดทั้งวัน มีสมุดเล่มหนึ่งสำหรับบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเวลาที่ตัวเองเวรทั้งดีและไม่ดี หากสิ่งไรไม่ดีที่จะต้องแก้ไขหัวหน้าที่จัดการ ถ้าเกินอำนาจก็รายงานครูเวรที่อยู่เวลานั้น และจัดการกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเวลานั้นตามแต่รูปของเหตุการณ์ที่จะต้องแก้ไข เหตุการณ์ทั้งหมดได้บันทึกลงในสมุดเล่มใหญ่ซึ่งบันทึกเหตุการณ์ประจำวัน และเหตุการณ์ทั้งหมดนี้ก็รับรู้ในหมู่พวกที่อยู่เวรด้วยกัน ตอนเช้าอาจารย์ใหญ่ก็ดูเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเวรที่แล้วมา และเวรนี้ก็จะส่งให้เวรต่อไป เวรต่อไปก็ทำเช่นเดียวกัน หัวหน้าทำโดยไม่เห็นแก่หน้า เมื่อทำเช่นนี้แล้ว ลูกน้องก็เกรงกลัว ถ้าหัวหน้าเข้มแข็งต่อสู้กับเหตุการณ์ แม้จะเข้มงวดไปสักหน่อยก็ไม่เป็นไรขอให้จริงจังเหมือนกันหมดทุกคน การที่เข้มงวดกับพวกหนึ่ง แต่ไม่เข้มงวดกับพวกของตัวเองก็ไม่ถูก หัวหน้าเช่นนี้ก็ใช้ไม่ได้ ถ้าจะเข้มงวดก็ให้เข้มงวดตลอดไปทุกคน หากไม่เข้มงวดสม่ำเสมอไป พวกลูกน้องก็ย่อมจะกระด้างกระเดื่อง เพราะเห็นว่าหัวหน้าไม่ยุติธรรม กิจการจะเรียบร้อยหรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับหัวหน้าเป็นส่วนใหญ่ หัวหน้าทำตัวดีลูกน้องก็เกรงใจ ครูอยู่ห่างหน่อย หัวหน้าอยู่ใกล้ชิดกัน มีหัวหน้าคอยแก้ไขช่วยเหลือกันแล้ว เหตุการณ์ก็เป็นไปง่ายยิ่งกว่าครูเข้ามาเสียอีก เมื่อหัวหน้าเข้มแข็งและพร้อมใจกันกระทำจะทำให้กิจการชื่อเสียงของโรงเรียนดี ฉะนั้นการที่จะไปยกคนนี้ไม่ต้องทำ แต่คนนั้นต้องทำ ไม่ได้ เมื่อต้องการผลดีแล้วจะต้องตัดผลส่วนน้อยออก จะให้ส่วนน้อยไปทำลายส่วนใหญ่ไม่ได้ เช่นถ้าหัวหน้าเห็นนักเรียนบางคนทำกิจการที่จะเกิดความเสื่อมเสียแก่โรงเรียนแก่คณะแล้ว หากไม่ว่ากล่าวตักเตือนห้ามปรามหรือลงโทษก็จะลามต่อไป และผลที่สุดก็จะทำกันหมดทั้งคณะและความเสื่อมเสียก็จะตกอยู่กับโรงเรียนและคณะ การสร้างความดีนั้นทำได้ยากมาก กว่าที่จะสร้างกันได้เช่นเรานี้ก็กินเวลานานมากทีเดียว เราช่วยกันออก

ทั้งกำลังกาย และความคิดฝ่าฟันมาจนถึงขนาดนี้แล้วก็ได้เกียรติยกย่องว่าวีรบุรุษ
 เรียบร้อย ทำงานมีชื่อเสียงดี แต่ถ้าเพื่อหากว่าเราไม่รักษาชื่อเสียงอันนี้ ซึ่งเป็น
 เกียรติส่วนกลางทำอะไรเป็นที่เสียหายย่อมทำลายเกียรติส่วนกลาง ทุกคนมีหน้าที่ที่
 จะเทิดเกียรติให้สูงเด่นขึ้นไป ถ้าเราทำอะไรเหลวไหลเลอะเทอะมันก็จะเป็นการ
 ทำลายเกียรติ ผู้ใดที่ทำลายสมบัติส่วนกลางเช่นนี้ไม่มีความเจริญ ฉะนั้นเกียรติ
 ส่วนกลางนี้ต้องช่วยกันพยายามรักษาอย่าทำลาย กิจการในโรงเรียนครูได้ช่วยกัน
 ออกกำลังแรงออกกำลังความคิด เสียเงินส่วนตัวเพื่อจะสร้างสมบัติส่วนกลางให้เธอ
 เพื่อจะได้ปลูกฝังให้เธอมีหน้ามีตา มีความเจริญและเพิ่มพูนสติปัญญาความคิด สิ่ง
 ใดที่เขาตั้งอกตั้งใจทำเช่นนี้แล้ว เราไม่ควรจะไปทำลาย ควรช่วยกันรักษา ย่อมเห็น
 แล้วว่า ตามคณะต่างๆ ต่างอุตสาห์ลงทุนทำส่วนกันทุกคน ใช้ความคิดและใช้เงิน
 ส่วนตัว ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการศึกษาอันดีแก่เธอ เช่น ต้นไม้คณะต่างๆ เป็นสมบัติส่วนกลาง
 หน้าที่ของเธอต้องช่วยรักษาสมบัติส่วนกลางอย่าให้คนอื่นนอกคณะมาทำลายได้ ใน
 ทำนองเดียวกันเราก็อย่าทำลาย เพื่อแขกเขามาเห็นเข้าเขาจะได้ชมว่าโรงเรียนเรา
 ได้บำรุงการศึกษาและสร้างคุณสมบัติ ความอบอุ่น และการอบรมได้ดีเพียงใด นี่
 เป็นกิจการสำคัญอันหนึ่งในเรื่องการศึกษา ฉะนั้นจงช่วยกันรักษาอย่าทำลายสิ่งใดที่
 รุ่งที่ท่ามาดีควรจะตามอย่างและที่ไม่ดีก็ไม่ควรเอาอย่าง ฉะนั้นขอให้ทุกคนพยายาม
 อดทนต่อสู้ฝ่าฟันกับเหตุการณ์อย่าได้เห็นแก่ตัวและอย่าทอดทิ้ง เมื่อเรามีความตั้งใจ
 อยู่ที่ไหน ความสำเร็จย่อมอยู่ที่นั่น ข้อสำคัญต้องใจแข็งหนักแน่น สิ่งทีกล่ามานี้ขอ
 ให้พวกเธอจำและนำไปคิดดู สิ่งไรที่ผู้อื่นทำได้ เราก็กต้องทำได้ เหตุฉะนี้หัวหน้าเรา
 ต้องเข้มแข็ง ทำตัวให้เป็นตัวอย่าง ไม่ว่าใครจะเป็นญาติหรือสนิทกันเพียงไร เมื่อทำ
 ผิดต้องว่ากล่าว หากใครดื้อรั้นไม่เชื่อฟังโรงเรียนก็จำเป็นต้องลงโทษ การเคารพ
 การวะเราสอนกันอยู่เสมอ เราจึงควรทำให้ดี เมื่อคนอื่นเห็นเขาจะพูดว่า โรงเรียนนี้
 มีมารยาทดี และเธอก็เป็นผู้ได้เกียรติอันนี้ ดังนั้นอย่าแสดงความกระด้างกระเดื่อง
 แก่ครูซึ่งเป็นการไม่ดีแก่เธอ พวกเธอที่โตๆ และที่เป็นหัวหน้าจงนำเอาไปคิดและจง
 ปฏิบัติตามนั้น ความสุขสวัสดิ์ก็จะมีแก่เธอทั่วทุกคน

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๐๗

บันทึกโดย อมร จันทวิมล

ตามธรรมดาคนเราถ้าจะมาอยู่ที่ใดต้องรู้ประวัติของสถานที่ที่เรามาอยู่ สำหรับนักเรียนเก่าที่รู้แล้วจงฟังไว้ เพื่อจะได้เพิ่มเติมจากที่ลืมาครั้งก่อนได้ และนักเรียนใหม่ ก็ต้องเป็นของใหม่ ซึ่งเราจะรู้เพิ่มขึ้นพยายามจำจะได้รู้ว่าเรามีเกียรติเพียงใด ที่ได้เข้ามาอยู่ในสถานที่เช่นนี้ ฉะนั้น ต้องทำตัวของเราให้มีเกียรติสมกับเกียรติของสถานที่

ตามโบราณราชประเพณี เมื่อพระเจ้าแผ่นดินเสด็จขึ้นทรงราชย์ พระองค์จะทรงสร้างวัดขึ้นวัดหนึ่ง เพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งรัชกาล ในสมัยนั้นการศึกษาของประชาชนอยู่ที่วัด จุดมุ่งหมายของพระมหากษัตริย์ที่ทรงสร้างวัดขึ้น เพื่อใช้วัดเป็นสถานศึกษาของพลเมือง และสำหรับอบรมนิสัยใจคอพลเมืองให้เป็นคนดี

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นทรงราชย์ ทรงพระราชดำริว่าวัดในประเทศไทยมีมากมาย และการศึกษาไม่ค่อยอยู่ในวัดอย่างสมัยโบราณ จะสร้างวัดขึ้นอีกก็ไม่ได้ประโยชน์เต็มที่ ฉะนั้นพระองค์จึงพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ สร้างโรงเรียนขึ้นเพื่อให้พลเมืองได้รับการศึกษาดี มีความรู้จะได้รักษาวงศ์ตระกูลของตนให้รุ่งเรืองตลอดไปพระองค์ทรงมีพระคุณแก่พวกเธอมาก ไม่มีโรงเรียนใดในประเทศไทยเรา ซึ่งพระเจ้าแผ่นดินพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ให้สร้างขึ้น นอกจากโรงเรียนของเรา เมื่อสร้างโรงเรียนขึ้นแล้ว ทรงรำพึง

ว่าการให้นักเรียนเรียนแต่หนังสืออย่างเดียว จะได้แต่ความรู้ บางทีคนที่มีความรู้แต่ไม่มีศีลธรรมมั่นคงพอที่จะรักษาไว้ และนำความรู้ของตนไปใช้ผิดทาง ฉะนั้นต้องให้มีการศึกษาเพื่อเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งจิตใจไว้ ไม่ให้ใช้ความรู้ในทางที่ผิด การเรียนในห้องเรียนไม่พอต้องประกอบด้วยเรื่องอื่นๆอีก เมื่อรวมกันแล้วจะได้เกิดการศึกษาขึ้น เช่น โรงเรียนเราให้นักเรียนเล่นกีฬา เพื่อให้มีความอดทน กล้าหาญ และสามัคคี อีกทั้งสอนให้นักเรียนเล่นดนตรีเพื่อให้มีจิตใจนึมนวล อ่อนโยน ประณีต รู้จักความสวยงาม และรวมกำลังกันประสานเสียงดนตรีให้ไพเราะ น่าฟัง และยังสอนในเรื่องศีลธรรมกับเรื่องอื่นๆ อีก การที่เราแบ่งนักเรียนออกเป็นคณะๆ ก็เพื่อให้รู้จักรักหมู่รักคณะ และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน นักเรียนจะได้วางตัวถูก เพราะฉะนั้นพวกที่เข้ามาใหม่ๆ เช่นนี้ต้องระวัง เราใช้นักเรียนด้วยกันปกครองกันเอง นักเรียนเหล่านี้ทำหน้าที่ผู้ปกครองเธอ ดูแลทุกข์สุขและช่วยเหลือเธอ เขามีหน้าที่ว่ากล่าวตักเตือนเธอ ไม่ให้ทำผิด เมื่อทำผิดแล้วจะได้สั่งสอนให้ทำถูก และหน้าที่ของเธอต้องเชื่อฟังเขา เราต้องรอให้ถึงเวลาของเราบ้าง เมื่อถึงเวลาแล้วเราจะได้ทำให้ถูก ถ้ารุ่นพี่เราเขาทำอย่างนั้นๆ ถูกดี เราจะได้ทำตาม สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดการศึกษา เรามีคติของเราว่า ผู้ที่มาอยู่ที่นี้ ต้องมีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ เช่น โรงเรียนนี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสละพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์สร้างขึ้น และภายหลังทรงบำรุงกิจการของโรงเรียนให้มีฐานะมั่นคงตามคติของเรา เราต้องมั่นคงในความกตัญญูจงรักภักดีต่อพระองค์ ครั้นเสด็จสวรรคตแล้วหน้าที่ของเราต้องสนองพระเดชพระคุณของผู้ที่สืบสายเชื้อพระวงศ์มาให้เห็นปรากฏ คนใดถึงแม้จะยากจนเมื่อตกทุกข์ได้ประการใด ก็ควรมีความกตัญญูอยู่ การตกทุกข์ได้ยากเป็นของชั่วคราวต่อไปก็คงลืมหน้าอ้าปากได้ แต่ความกตัญญูเป็นของสำคัญซึ่งทุกคนต้องมี การที่จะมีความกตัญญูนี้ ต้องมีการอบรมกัน ให้ระลึกถึงผู้มีบุญคุณเสมอ

ขอเตือนนักเรียนผู้ใหญ่อีกสักหน่อย หน้าที่ของเธอต้องช่วยกันดูแลทุกข์สุขของลูกน้องและช่วยเหลือเมื่อเขาเดือดร้อน อีกทั้งว่ากล่าวตักเตือนเขาเมื่อทำผิด เธอจะต้องปฏิบัติให้เรียบร้อย ให้เขาได้รับการอบรมที่ดี ถ้าเขาทำผิดจะเป็นการ

เสื่อมเสียแก่คณะและเกียรติของโรงเรียนก็ต้องห้าม ไม่ต้องกลัวใครนินทา ดังมี
สุภาษิตโลภนิตินทหนึ่งท้าวชื่อว่า ผู้ใดห้ามไฟไม่ให้มีควันได้ ผู้ใดห้ามพระอาทิตย์และ
พระจันทร์ไม่ให้ส่องแสงได้ ผู้ใดทำอายุมากกลับน้อยได้ ผู้นั้นก็ห้ามการนินทาได้
ขอให้จำสุภาษิตบทนี้ไว้ด้วย

นักเรียนใหม่ ขอให้ทราบประวัติของโรงเรียนไว้ จงประพฤติตนให้เข้ากับ
คติของโรงเรียน และให้สมเกียรติของโรงเรียนด้วย วันนี้จะขอเตือนนักเรียนเพียง
เท่านี้

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๐๗

บันทึกโดย อภิพร ภาษวัฒน์

นักเรียนบางคนทราบแล้ว บางคนยังไม่ทราบถึงพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ผู้พระราชทานกำเนิดวชิราวุธวิทยาลัยว่า พระองค์มีพระบรมราโชบายประการใด ผู้ที่ทราบแล้วก็ฟังอีก จะได้ยึดถือมันคงยิ่งขึ้น พระบรมราโชบายมี ๓ ประการ คือ

๑. อบรมให้นักเรียนมีศาสนา
๒. ให้เป็นผู้ดี
๓. ให้มีวิชาความรู้ตามสมควร

พระองค์ไม่ได้ทรงกำหนดว่า นักเรียนจะต้องมีศาสนาอะไร เพราะพระองค์ถือว่าศาสนาทุกศาสนาสอนให้คนเป็นคนดี ไม่ทรงเหยียดหยามศาสนาใด เขามีความเห็นอย่างไร ประพฤติอย่างไร ปฏิบัติอย่างไร ก็แล้วแต่ผู้ที่มีความศรัทธาในศาสนาต่างๆ และรับสั่งว่า ผู้ที่ไม่มีศาสนาเหมือนคนแก้ผ้า ไม่มีอะไรปกปิด ไม่มีเครื่องยึดเหนี่ยวและรับสั่งต่อไปอีกว่า ผู้ใดจะนุ่งผ้าก็ได้ นุ่งใส่รองเท้าก็ได้ หรือจะนุ่งกางเกงก็ได้ ขออย่างเดียวอย่าแก้ผ้าก็แล้วกัน

การที่ทรงวางไว้ว่าจะอบรมให้พวกเธอเป็นผู้ดีนั้น ผู้ดีของพระองค์ไม่ได้หมายความว่า ผู้ที่มีตระกูลสูงหรือมีตระกูลที่มีอิทธิพล และทรัพย์มั่งคั่งสมบูรณ์ ผู้ดีของพระองค์หมายความว่า ต้องเป็นคนที่มีกิริยา มีมารยาท รู้จักตราครุฑและ

กล่าวหาญ ชื่อตรง กตัญญูกตเวที รู้จักใช้คนและรับใช้คน

ส่วนวิชาความรู้ คนเราต้องมีตามสมควรแต่วิชาความรู้อย่างเดียวยังไม่เรียกว่า การศึกษาที่สมบูรณ์ ต้องมีสิ่งอื่นประกอบอีกด้วย ถ้าขาดอย่างใดอย่างหนึ่งก็ไม่สมบูรณ์ เช่น เรียนหนังสือดีแต่ไม่มีศีลธรรม ความรู้ที่ได้ก็ไม่เกิดประโยชน์ คนที่ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอดเป็นของไม่ดี เพราะฉะนั้นต้องมีสิ่งอื่นประกอบอีกตามพระบรมราโชบายข้างต้น จึงจะนับว่ามีการศึกษาดี

ทำไมจึงต้องมีศาสนา ศาสนาสอนให้เป็นคนดีมีศีลธรรม ชื่อสัตย์ต่อหน้าที่ ไม่คดโกง บุคคลที่จะเจริญหรือไม่เจริญแล้วแต่กรรมคือการกระทำ ด้วยเหตุนี้ทุกคนต้องมีศาสนา การกระทำจะดีหรือไม่ดีต้องตอบสนองเองไม่ช้าหรือเร็ว การทำดีและทำชั่วไม่อาจที่จะลบล้างกันหมดไปได้ กรรมเป็นของสำคัญ ชาวฮินดูชาวคริสต์ที่เรามองเห็นอยู่ในปัจจุบันนี้ก็เนื่องจากกรรมของคนบางคน บางคนทำไว้ดีมากในกิจกรรมต่างๆ ในบ้านเมือง ฉะนั้นกรรมดีก็สนอง ได้เกียรติ ได้รับความยกย่อง แม้แต่ถึงอนิจกรรมแล้วกรรมก็ตามสนองให้ได้รับเกียรติสูงใหญ่ ครั้นเมื่อหมดกรรมดีกรรมชั่วก็ตามสนองดังที่เธอทราบ คนที่เกิดมาบางคนก็ตีบริบูรณ์ บางคนก็เกิดมาพิการมีอนามัยไม่สมบูรณ์ นี่คือกรรมที่กระทำไว้ตามสนอง เพราะฉะนั้นนักเรียนจงพยายามทำ ความดีไว้ ทำความดีมากความดีก็สนองมาก

ในวันนี้ขอกล่าวเรื่องมารยาทบางอย่างของนักเรียนบ้าง เช่นมารยาทในการรับประทาน การรับประทานต้องระวังมารยาทในเมื่อรับประทานกับคนชั้นสูงพวกนั้น เขาจะดูว่าเรารับประทานเป็นไหม เรามาจากไหน เขาจะดู ฉะนั้นเราต้องทำตัวให้เข้ากับสถานการณ์ การรับประทานได้ถูกตามมารยาทนั้น ต้องกระทำให้งดงามเรียบร้อยเป็นสง่าด้วย โรงเรียนพยายามหาสิ่งของให้ใช้ตามแบบสมาคมชั้นสูง แต่ราคาพอสมควรแก่ฐานะ ของเหล่านี้บางคนใช้ไม่เป็นเราต้องหัดใช้ให้เป็น การอาบน้ำเราหัดให้นักเรียนใช้ฝักบัวเธอควรใช้อย่างถูกแบบ ไม่ใช่ใช้ไม่เป็นแล้วเอาไปโยนทิ้ง เราต้องหัดให้เคย เมื่อไปต่างประเทศบางแห่งเขาไม่ใช้ขันตักน้ำอาบ เขามีอ่างน้ำนอน แต่เราทำไม่ได้เพราะนักเรียนมาก เราจึงพยายามจัดหาฝักบัวไว้ให้ใช้

เธอต้องปรับปรุงตัวให้เข้ากับสังคมต่างๆ ให้ได้ เช่นเวลาสละผม ฝักบัวเป็นของดีที่สุด เครื่องใช้ในคณะที่จัดไว้ มีเก้าอี้ชุดพอเหมาะสมอย่าทำลายเสีย สิ่งที่ไม่ควรพึงอย่าทำให้พัง ทำเช่นนี้ไม่ดี เราอยู่ด้วยกันต้องมีความรับผิดชอบร่วมกัน ทุกๆ สิ่งที่มีอยู่ต้องช่วยกันรักษาสິงนั้นๆ ไว้ เพราะเป็นหน้าที่ของเรา คณะก็เหมือนบ้านเครื่องใช้ในบ้านเมื่อหักพังเสียหายก็ต้องเสียเงินซ่อมแซมหรือซื้อใหม่ เรื่องหน้าที่นี้มีเรื่องจริงจะเล่าให้ฟัง นักเรียนในพับลิกสกูลบางแห่ง มีกางเกงกระเป่า ๒ ข้าง เวลาหนาวเอามือซุกกระเป่าสบาย นักเรียนใหม่ห้ามเอามือใส่กระเป่าโดยเย็บเสียหมด พออยู่ได้ ๑ เทอมตัดออกให้ใช้ ๑ กระเป่า อยู่ได้ ๒ เทอม ตัดอีกกระเป่า พอเทอม ๓ ก็ใช้ได้สบายทั้ง ๒ กระเป่า ถ้าใครทำไม่ถูกเอามือใส่กระเป่าทำตะเข็บขาด คนอื่นเห็นก็ช่วยกันห้าม ผู้ทำผิดก็อาย เพื่อความรักหมักรักคณะรักษาขนบธรรมเนียม เราต้องทำหน้าที่ต้องช่วยกันห้ามเด็กคนทำผิด อีกเรื่องหนึ่งมีหญิงไทยไปซื้อตัวตุลละครผู้ชายฝรั่งคนหนึ่งมาถึงยีนแทรกซ์ข้างหน้าผู้หญิงไทย แต่พอถึงที่จะซื้อตัวคนข้างหลังกระซอกให้มาอยู่ปลายแถว ผู้แทรกซ์ที่ไม่กล้าพูด เพราะกลัวโดนประท้วงตั้งแต่ตั้งนั้นนักเรียนเห็นใครทำผิด ต้องทำหน้าที่ช่วยกันห้ามปราม ถ้าไม่ช่วยห้ามคนนั้นก็แค่ตัวจะเสียคน คนที่เป็นเพื่อนกันรู้แล้วว่าเพื่อนทำผิดแต่ไม่ช่วยห้าม คนนั้นไม่ใช่เพื่อนแท้ เพราะไม่ทำหน้าที่ ผิดคุณสมบัติของเพื่อนดี

การที่คนต่างชาติทำอะไรไว้ว่าจะดีหมดหาไม่ได้ บางทีก็ไม่สมควรในสถานที่บางแห่ง พระองค์ผู้พระราชทานกำเนิดโรงเรียนนี้ พระราชทานกระแสพระราชดำรัสไว้ว่า สิ่งใดที่เหมาะสมสำหรับประเทศหนึ่ง ไม่จำเป็นจะเหมาะสมกับประเทศเรา ถ้าของเขาดีเรานำมาดัดแปลงก็จะเหมาะสม ถ้าเราเอามาทั้งดุ้นๆ ก็ไม่เหมาะสมให้โทษประเทศไทยมีวัฒนธรรมของเราเอง เวลานี้มีครูฝรั่งมาสอน ครูฝรั่งมานั่งบนโต๊ะสอนซึ่งเขาเห็นว่าเหมาะสมและสะดวกแก่เขา ในประเทศของเขาไม่ถือกัน สำหรับเราไม่เหมาะสมไม่ต้องตามอย่างฝรั่งนั่งไขว่ห้าง อันเป็นธรรมเนียมของเขา วัฒนธรรมเราไม่นิยมเช่นนั้น ต่อหน้าผู้ใหญ่วัฒนธรรมของเรามีอย่างใดเราทำอย่างนั้น ถ้าเราทำยอมมีคนยกย่อง เราใช้ไหวเวลาพบกัน แต่บางคนใช้เขย่ามือ ดูช่างเคอะเขินเสียนี้กระไร

เพราะเราไม่ได้ทำกัน ไปทำเขาก็ไม่แนบเนียน ทำได้ไม่เรียบร้อย การเคารพ
ขนบประเพณีของเรานี้เป็นพระราชประสงค์ของพระองค์ผู้พระราชทานกำเนิด
วชิราวุธวิทยาลัย โรงเรียนหาทางให้เธอปฏิบัติตามพระราชประสงค์จะได้เข้ากับ
สังคมได้ พระองค์ไม่โปรดคนเข้าสังคมไม่ได้ เมื่อเราออกจากวชิราวุธวิทยาลัยผู้นิยม
นับถือเรา ก็เพราะเราวางตัวดี วชิราวุธฯเข้าไหนต้องเข้าได้ต้องให้ได้รับความยกย่อง
จึงจะงดงาม ถ้าเธอทำตามพระบรมราโชบายได้แล้ว ความเจริญก็จะมีแก่เธอ

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๐๗

บันทึกโดย พิสันต์ ทัศนาศูชลี

วันนี้อยากจะยกพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่เคยรับสั่งไว้ว่า “พวกเอ็งก็เหมือนลูกข้า ถ้าเผื่อว่าเอ็งทำอะไรดี ข้าก็พลอยดีใจด้วย พวกเอ็งทำอะไรเสีย ข้าก็พลอยโทมนัสเสียใจด้วยที่มีลูกไม่ดี” เพราะฉะนั้นเมื่อพระองค์รับสั่งไว้อย่างนี้แล้ว ทั้งผู้บังคับการก็เป็นผู้ได้รับกระแสพระราชดำรัสอันนี้มา ก็มาตักเตือนนักเรียนไว้ว่า ผู้ที่พระเจ้าอยู่หัวซึ่งพระราชทานกำเนิดโรงเรียนทรงรับสั่งยกย่องเราไว้ว่าเป็นอย่างนั้น เราต้องวางตัวอย่างไรจึงจะสมกับที่รับสั่งว่าพวกเอ็งเหมือนกับลูกข้า เพราะฉะนั้นผู้ที่จะทำตัวของเราให้สมกับที่ทรงรับสั่งไว้เช่นนั้นแล้วก็ไม่มีอะไร ขอให้พอใจความอย่างหนึ่งก็คือว่าจะต้องรู้จักหน้าที่ของตัวคนเราจะดีจะชั่วนั้นส่วนใหญ่ก็อยู่ที่ปฏิบัติตามหน้าที่ ถ้าทุกคนรู้จักหน้าที่ของตัวเองแล้วก็เป็นคนดี ถ้าไม่รู้หน้าที่ของตัวเอง มันก็เอาดียาก นี่แหละการที่จะรู้จักหน้าที่ทำอะไรต่างๆ ต้องรู้หน้าที่ของเราจะอย่างไร หน้าที่ของเราเวลานี้ที่จะทำเราต้องรู้ว่าเราจะต้องมาเล่าเรียน การที่จะมาเล่าเรียนนั้นนอกจากจะทำให้เป็นไปตามกระแสพระราชดำรัสแล้ว เรายังทำตัวของเราให้มีความมกตัญญูกตเวทิต่อคุณพ่อคุณแม่ของเราอีกว่า ท่านได้อุทิศทรัพย์เสียเงินเสียทองให้เรา และเราต้องทำตัวอย่างไรถึงจะสมกับที่ท่านตั้งใจ

บางคนมาแล้ว เรียนหนังสือแล้ว ไม่ยอมเรียน นี่มันน่าเกลียดเหลือเกิน

ที่เดียว ไม่เรียน กลางคืนก็ไม่ทำการบ้าน เทียวไปทำอะไรที่ไหนต่างๆ นานาแล้วคนอื่นจะทำก็ยังไม่ไปขัดขวางเขาเสียอีก เช่นอย่างเวลาในห้องเรียนก็เหมือนกัน คนอื่นเขาอยากเรียน เราไม่อยากเรียนก็อย่าไปกวนเขา ไม่อยากเรียนเราก็อยู่เฉยๆเสีย นอนหลับก็ได้ในห้องเรียน แต่เวลาผู้บังคับการไปเห็นเข้าก็ต้องโดนละ เพราะฉะนั้นถ้าครูเขาตี เรอนอนหลับเขาก็เตือน ถ้าครูไม่ตีเขาไม่เอาใจใส่กับเรา เมื่อเวลาเรานอนหลับเขาก็ปล่อย ผลเสียก็ตกอยู่กับเราเอง ถ้าเพื่อทำอย่างนั้นเขาให้เรียนหนังสือแต่เรอนอนหลับในห้องเรียนมันก็ไม่รู้หน้าที่ เราจะทำตามสะดวกไม่ได้ การรู้จักหน้าที่นั้นมันเป็นการลำบากสักหน่อยหนึ่งซึ่งทำยาก แต่ก็ไม่ใช่ว่าทำไม่ได้ ทำได้แต่ต้องฝืนการที่ไม่ทำตามหน้าที่ง่ายนิดเดียวแหละ เช่นอย่างตอนเช้าเวลานี้ อากาศออกค่อนข้างจะหนาว เพียงแต่ไม่ตื่นขึ้นมามันก็ทำได้ ถ้าเพื่อเธอจะทำตามหน้าที่เธอต้องฝืนใจต้องหนาว ก็ต้องลุกขึ้นมา เพราะเป็นหน้าที่ของเราต้องตื่นตามข้อบังคับของโรงเรียน เราจะตื่นไม่ทันหรือตื่นสายไป หรือไม่ตื่นเสียเลย เช่นนี้มันก็ไม่ทำตามหน้าที่

การที่ทำตามหน้าที่ตามพิบัติสกุลเขาสอนไว้ให้รู้จักหน้าที่มีหลายอย่าง การสอนนั้นไม่ใช่เป็นการทรมานหรือเป็นการลดเกียรติ หรือแสดงว่าต่ำต้อยประการใด แต่แสดงให้เห็นหน้าที่ของตัว เช่น อย่างว่าที่เคยเล่าให้ฟังแล้ว แต่เล่าอีก บางคนก็เคยฟังแล้ว บางคนก็ยังไม่เคยฟัง ที่เมืองฝรั่งการที่จะเดินเอามือใส่กระเป๋า ๒ ข้าง ในประเทศที่หนาวเช่นนั้นมันก็สบายดี แต่ทว่าเมื่อเข้าใกล้หรือเดินผ่านผู้ใหญ่ จะต้องไม่เอามือใส่กระเป๋า อาการเช่นนี้เขาสอนให้นักเรียนรู้จักหน้าที่ เช่นนักเรียนเข้าใหม่ในปีแรกเขาเย็บกระเป๋ากางเกงหมด ๒ ข้าง ไม่ให้เอามือใส่เข้าไปได้ ให้รู้หน้าที่ของตัวเมื่อยังไม่ถึงหน้าที่อย่าเพิ่งเอามือใส่กระเป๋า ถ้าเพื่อคนอื่นเขาทำเขาทำได้ เพราะเขาพันหน้าที่ไปแล้ว พอพันเทอมแรกไป เขาตัดที่เย็บปากกระเป๋ากางเกงออกข้างหนึ่ง พอพันอีกเทอมไป เมื่อเทอมปลายปีเขาจึงตัดที่เย็บปากกระเป๋าออกให้ทั้ง ๒ ข้าง เท่านั้นก็จะแสดงให้เห็นเธอรู้ว่าเธอไม่ถึงหน้าที่ไม่ถึงคราวของตัวอย่าไปใช้นะ นี่เขาไม่ได้ทรมานหรืออะไร เป็นแต่สอนนักเรียนสะกิดใจนักเรียนถึงเรื่องเล็กๆ น้อยๆ เหล่านี้ เพราะฉะนั้นการที่เอามือใส่กระเป๋าเวลาที่นักเรียนยังไม่รู้ขนบธรรมเนียมไป

พูดกับผู้ใหญ่มั่นใจไม่ตี ถึงแม้เขาเปิดกระเป่าให้แล้วข้างเดียวเขาก็ยังไม่ให้เอามือใส่
อยู่นั่นเอง ถ้า ๒ ข้างก็ยังไม่ให้ใส่อยู่นั้นเองเป็นแต่สอนให้รู้ว่าการเอามือใส่กระเป่า
ไม่ตี เมื่อเธอรู้น้ำที่แล้ว เมื่อถึงคราวเธอไม่ทำก็ยอมได้

ที่เมืองฝรั่งเวลาเดินไปโรงเรียนก็ไม่ได้มีคณะใกล้ๆ โรงเรียนเหมือนอย่างเรา
คณะส่วนมากอยู่นอกโรงเรียนทั้งนั้น บางคณะต้องเดินไป ๑๕ นาที บางคณะ ๑๐ นาที
บางคณะก็ ๕ นาที แล้วแต่ว่าคณะอยู่ใกล้หรือไกลโรงเรียน ถ้าเป็นเด็กใหม่ปีแรก
เดินกลางถนนไม่ได้ ให้เดินริม Foot Path เสมอไป แต่ทว่าใครขึ้นไปเดินเข้า พวก
นักเรียนผู้ใหญ่ก็ช่วยกันปราบไล่ลงไป เมื่อนักเรียนอื่นรู้หน้าที่ก็สอนพวกรุ่นน้องให้รู้
หน้าที่ของตัวเอง ตัวมีแค่นี้เอาแค่นี้ อย่าให้มากเกินไป พอพ้นปีที่ ๑ แล้วถึงจะเดิน
กลางถนนได้ แต่ทว่าเมืองไทยเราไปเดินกลางถนนเช่นนี้เข้ารถก็จะทับเอา แต่
พับลิกสกูลดีๆ ไม่ได้ตั้งอยู่ในเมืองหลวงตั้งอยู่ในต่างจังหวัดเจียบๆ ทั้งนั้น แม้ว่าจะ
อยู่ต่างจังหวัดก็ไม่ได้อยู่ในตัวเมืองพอวันอาทิตย์เขาก็ปล่อยให้นักเรียนออกเที่ยวนอก
โรงเรียนได้ แต่ต้องเข้าไปเดินในทุ่งนาออกเดินตามถนนใหญ่ไม่ได้ ไปก็ต้องไปเป็น
พวกๆ เวลานั้นนักเรียนคนไหนเดินคนเดียว เราก็มองเห็นได้ว่านักเรียนคนนั้นการสังคมน่า
ไม่มีใครอยากคบด้วยและตัวก็ไม่อยากคบใครด้วย เพราะฉะนั้นจะไม่เห็นเลยที่
นักเรียนเดินคนเดียว

การที่เข้าไปอยู่ในโรงเรียนเช่นนั้น เราก็ต้องรู้หน้าที่ของเราด้วย ทำตัวของ
เราให้เหมาะให้เข้ากับสถานการณ์ เราไม่อย่างทำสิ่งไรถ้าเพื่อสิ่งนั้นคนส่วนมากเขาทำ
แล้วมันอยู่ในระเบียบของโรงเรียนเราก็ต้องทำเมื่อทำไปเคยเข้าๆ ที่นี้ก็เคยชินในทาง
ที่ดีตัวก็ทำดีเสมอไป วันนี้อยู่ชมเชยนักเรียน เธอรู้น้ำที่ของเธอดี นั่งฟังผู้บังคับการ
พูดโดยไม่เอะอะ ถ้ารู้หน้าที่อย่างนี้ต่อไปความดีก็จะเป็นของเธอเอง

ที่นี่พูดถึงเฉพาะในโรงเรียนเรา การออกไปนอกบริเวณ จะเป็นนอกถนน
ใหญ่ก็ดี ไม่เหมาะสมกับนักเรียนเช่นเราที่จะออกไป ที่ของเราก็ได้ให้ความบันเทิง
พอเพียง เดินอยู่ในนี้ คุยกันอยู่ในนี้ เล่นกันในนี้ ไม่จำเป็นจะต้องออกไปนอก
โรงเรียน อีกประการหนึ่งสนามหลังขอย่าไปเป็นอันขาด นอกจากจะไปเล่นกีฬา

เมื่อเล่นกีฬาเสร็จแล้วกลับ จะไปหาครูก็มาขออนุญาตผู้กำกับคณะเสียก่อน ถ้าออกไปเมื่อเห็นเข้าแล้วจะผิด นี่แหละขอให้รู้หน้าที่ของตัวเอง หน้าที่ของตัวเองเป็นแบบนี้ ต้องเชื่อฟังข้อบังคับของโรงเรียน

ตามปกติสมบัตินักเรียนชอบทำลายเหลือเกิน อย่างต้นไม้ปลูกไว้สวยๆ แยกไปใครมาจะได้ดู มีคนเอาไม้ไปฟันมันเสียบ้าง ไปริดมันเสียบ้าง ให้มันน่าเกลียดเสียอย่างนั้นแหละไม่ได้ ไม่รู้จักหน้าที่ของตัวเอง หน้าที่ของตัวเองเป็นลูกศิษย์ครูฯ ต้องถนอมสิ่งที่เป็นสมบัติส่วนกลางของลูกศิษย์ครูฯ ในคณะก็เหมือนกันของบางอย่างมันไม่น่าทำลายก็ไปทำให้มันเสียหายชำรุดหักพังไป แยกไปใครมาพาเขาเข้าไปดูเขาเห็นเข้าก็จะนึกว่าโรงเรียนดีฯ ทำไมจึงมีลักษณะอย่างนั้นหรือเป็นอย่างนั้น แสดงว่านักเรียนก็ต้องมีจิตใจเป็นอย่างนั้น

การที่เธอทำลายทรัพย์สินสมบัติส่วนกลางเสียโดยไม่จำเป็น เธอไม่ทำหน้าที่หลายประการ ประการสุดท้ายเธอไม่ทำหน้าที่ของเธอเพื่อคุณพ่อคุณแม่ด้วย เพราะของที่เสียหายไปเราจะต้องซ่อมต้องเปลี่ยนต้องซื้อ ก็ต้องคิดกับนักเรียนเพราะว่าถ้ามันเสียหายไปโดยความจำเป็นหรือโดยกาละหรือเทศะแล้วก็ไม่เป็นไร ถ้าของชำรุดทรุดโทรมโดยที่ยังไม่ถึงคราว เมื่อไม่ได้คนทำก็ต้องคิดเฉลี่ยจากนักเรียนทั้งหมด และการคิดเฉลี่ยนี้ก็ต่อเอาทรัพย์สินสมบัติของคุณพ่อคุณแม่ของเธอมาใช้โดยไม่จำเป็น ทำอย่างนี้เรียกว่าไม่รักษาหน้าที่ ไม่รู้จักหน้าที่ และอีกหลายอย่างที่เรารู้หน้าที่และทำได้ดี เช่น งานวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน การแสดงบนหอประชุมและการแสดงข้างล่าง ร้องเพลงสวดมนต์ทำอะไรได้ดีมากเท่านั้นยังไม่พอต่อไปต้องทำอีก แล้วก็ไปแสดงที่วังสราญรมย์ก็ได้เรียบร้อย ปฏิบัติสมหน้าที่ของลูกศิษย์ครูฯ เมื่อเธอจะทำอะไรก็นึกไว้เสมอว่า “เอ็งเหมือนลูกข้า”

อีกอย่างหนึ่ง เธอไม่ค่อยจะรู้หน้าที่ของตัวเองและสมกับที่เป็นลูกศิษย์ครูฯ คือไม่ห่วงไวดคล้องแคล้วพอ ทุกคนต้องรู้หน้าที่ของตัวเองว่าจะทำอะไร ที่นี้เมื่อเวลาทำก็ทำได้พร้อมกัน เช่น การหัดกายบริหารที่จะต้องถวายตัวใน ๒ เดือนข้างหน้า เมื่อทุกคนรู้หน้าที่ว่าตัวเองต้องทำอะไรในการฝึกหัด จะต้องยกมือยกแขนอย่างไร เวลา

ทำก็พร้อมกัน เมื่อเธอไม่รู้หน้าที่มีวแต่คอยดูคนหน้าว่าเขาจะทำอะไร มันก็ไม่พร้อมกัน การรู้หน้าที่ของเราก็ทำให้เกิดความพร้อมเพียงงดงามได้ เวลาไปไหนอย่างหนึ่ง หน้าที่ของเราที่จะแสดงให้คนอื่นที่เขาเฝ้ามองอยู่ซึ่งเขาวิจารณ์ในใจของเราด้วยว่า เราเป็นคนอย่างไร เพราะฉะนั้นเวลาไปไหนด้วยกันมากๆ พอลงจากรถแล้วอย่างเงอะงะ เมื่อคู่มือจากรถแล้วทุกคนต้องเข้าแถว เราจะต้องขึ้นไปบนอัฒจันทร์ ออย่ารีๆ รอๆ กันอยู่ คนอื่นเขาเห็นว่านักเรียนพวกนี้จะทำอะไรไม่เข้าใจ ต้องมีคนอื่นมาบอก สิ่งเหล่านี้เราต้องรู้หน้าที่ของเรา เช่น เราจะไปแสดงดนตรี ร้อยอยู่แล้วว่าจะเข้าแถวอย่างไร พอลงจากรถก็เข้าแถวเรียงไว้ บอกไปจะได้ไปได้ คนเขาเห็นก็รู้ว่าพวกนี้รู้ระเบียบดี การมีระเบียบดีหมายถึงการรู้หน้าที่ของตัวเองนี้แหละพูดเอาไว้อย่างนี้ การรู้หน้าที่ยังมีอีกมากมาย เราจะทำอะไรให้เหมือนคนอื่นเขาทำไม่ได้ เพราะในหลวงไม่ได้ไปรับสั่งพวกนั้นว่า “เอ็งเป็นลูกข้า เอ็งทำดีข้าก็ดีใจ เอ็งทำไม่ดีข้าก็เสียใจ” เพราะฉะนั้นเขาทำอะไรช่างเขา เราไม่ทำ เราทำอะไรถูกอะไรไม่ถูก อะไรดีอะไรไม่ดี ฉะนั้นต้องรักษาเกียรตินี้ไว้ ต่อไปนี้เราจะมีงานกระทำให้ใหญ่ๆ หลายอย่าง หนึ่งในงานที่พระเจ้าอยู่หัวเสด็จมาพระราชทานประกาศนียบัตรและรางวัล เราจะต้องซ้อมของเราให้เป็นระเบียบเรียบร้อย การเข้าเจ้าเข้านายจะอย่างไร จะเข้าไปรับพระราชทานของทำอย่างไร ต้องฝึกหัด ถ้าไม่ได้ฝึกหัดแล้วเข้าไปก็ไม่เคย เราฝึกเราซ้อมลำบากหน่อยก็ไม่เป็นไร ยิ่งซ้อมมาก ก็ทำได้สวยงามดี ฉะนั้นถ้าไม่ซ้อมเลยคนนี่เข้าไปทำอย่างนั้น คนนั้นเข้าไปทำอย่างนี้ ก็งุ่มง่ามๆ ไม่สมเกียรติ ในหลวงจะเสด็จ ก็ในราวมีนาคม ในเดือนมกราคมพระองค์ก็ไม่ว่าง พระเจ้าแผ่นดินนอร์เวย์จะเสด็จ พวกเรามีหน้าที่ต้องไปต้อนรับราชอาณาจักรนอร์เวย์ของพระเจ้าอยู่หัว ดนตรีจะต้องเตรียมเพลงสรรเสริญพระบารมีนอร์เวย์ไว้ ในราวเดือนกุมภาพันธ์พระเจ้ากรุงสวีเดนจะเสด็จ เราก็ต้องเตรียมเพลงสรรเสริญพระบารมีไว้อีกเหมือนกัน เราจึงกะงานของเราในราวกลางเดือนมีนาคม พวกที่พันการสอบไล่ มศ.๕ แล้วก็จะหยุดกลับบ้าน แต่ทว่าเมื่อตัวอยากจะมาช่วยโรงเรียนก็มาได้ มาช่วยกันหัดช่วยกันซ้อมในหน้าที่ที่จะแสดง แต่ถ้าจะไม่ซ้อม

ก็ได้ ถ้ามาก็เป็นความดีของเธอที่มาช่วยเหลือโรงเรียน ครั้งสุดท้าย งานสำคัญๆ ใน
 เถอมนี่ก็มี ๓ อย่างนี้แหละ แต่จะมีอะไรอีกก็ต้องดูต่อไป การสรรเสริญพระบารมี
 อย่างคราวที่แล้วมา มกุฎราชกุมารมีผู้ป่วนฟัง ถึงกับหยุดรถแล้วโยกพระ
 พักตร์ออกมา ฟังนักเรียนสรรเสริญพระบารมีผู้ป่วน เมื่อหยุดรถพอแล้วก็โบกมือให้
 นักเรียนอีก ที่จะเล่นต่อไปอีกก็เหมือนกัน เล่นให้พริกพร้อม ให้คนทั้งหลายเขาเห็น
 เราต้องเดินผ่านแถวนักเรียนอีกหลายโรงเรียนที่อยู่ในแนวเดียวกับเรา ฉะนั้นเดิน
 ต้องให้เป็นสง่า ขอทุกคนจงช่วยกันรักษาหน้าที่ก็จะไม่มีอะไรเสียหาย และจะ
 เป็นความดีของเธอเองทั้งนั้น หน้าที่ของเราเวลานี้ต้องจำกระแสพระราชดำรัส
 “เอ็งเป็นลูกข้า” แล้วเราก้ทำหน้าที่ของเราได้สมกับที่ “เอ็งเป็นลูกข้า”

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๐๘

บันทึกโดย *ดาวฤกษ์ สินธุณิษฐ์*

นักเรียนทั้งหลาย ผู้บังคับการเพิ่งจะกลับจากไปดูงาน ณ ประเทศอังกฤษ เมื่อวานนี้เอง มาเห็นนักเรียนอยู่กันพร้อมหน้าก็ดีใจ มีนักเรียนใหม่เข้ามาหลายคน ผู้บังคับการขอแสดงความยินดีที่เธอมาอยู่ร่วมกัน

นักเรียนเก่าอยู่กันมาหลายปีแล้ว ถึงกระนั้นก็ยังยินดีที่จะได้ร่วมกันนำความเจริญมาสู่โรงเรียนต่อไป นักเรียนใหม่ที่เข้ามานี้ไม่ได้เข้ามาง่ายๆ เข้ามาได้ด้วยความลำบาก เพราะฉะนั้นเธอจะต้องพยายามทำตัวให้เรียบร้อย จะได้สมกับความลำบากที่เธอผ่านเข้ามาได้ ถ้าเธอทำตัวเหลวไหล จะไม่สมกับความลำบากที่พยายามฝ่าฟันเข้ามา นักเรียนเก่าขอให้ตั้งหน้าตั้งตาเรียนไป อย่าคิดว่าอีกนานถึงจะสอบไล่ ต้องหมั่นเพียรเรียนเสมอๆ คะแนนที่เธอทำทุกวันนี้จะไปรวมกับเวลาสอบไล่ปลายปี ถ้าเธอทำได้ไม่ดีจะไปติดกำลังเธอ แต่ถ้าเธอทำได้ดีก็ไปช่วยเธอในเวลาสอบไล่ปลายปีต่อไปนี่ก็จะเล่าเรื่องให้ผู้บังคับการได้ไปดูงานมาให้ฟังพอเป็นสังเขป ที่ไปคราวนี้เพื่อจะไปดูว่าพับลิกสกูลต่างๆ ณ บัดนี้เขาทำกันอย่างไร เพราะไม่ได้เห็นมา ๔๐ กว่าปีแล้ว และเพื่อจะจำเอาวิธีที่ดีๆ ของเขามาปรับปรุงพวกเราให้ดีถึงขนาดของเขาบ้าง จะได้เป็นที่เชิดหน้าชูตาแก่พวกเรา

ผู้บังคับการออกจากกรุงเทพฯ ไปหยุดพักที่โลโร ๓ วัน แล้วเดินทางต่อไปยังกรุงโรมในประเทศอิตาลี ออกจากกรุงโรมไปเมืองเนเปิลในอิตาลี เมืองนี้เป็น

เมืองที่ผู้คนชมว่าสวยงาม จากเนเปิลไปซอเรนโตแล้วย้อนมาโรมใหม่ จากโรมไปเวนิส เมืองที่นักเรียนเคยเห็นจากรูปภาพแล้ว คือเป็นเมืองที่พลเมืองใช้เรือในการจราจร เรือมีลักษณะคล้ายๆ เรือแจวของเรา วิถีแจวเหมือนกับการแจวของเรา แต่เขาทำท่าทางฝั่งผายน้อย และคนแจวแต่งตัวดี ออกจากเวนิสไปอยู่ที่เมืองนีซในฝรั่งเศสภาคใต้ เมืองนี้เป็นเมืองทูลูซา ในฤดูหนาวผู้คนชอบมาพักเพราะเป็นเมืองที่มีอากาศอุ่น ตั้งอยู่ริมทะเลเมดิเตอร์เรเนียน จากเมืองนีซไปแมดริดเมืองหลวงของสเปน และได้ไปดูการแทงวัว ผู้บังคับการเชื่อว่าการแทงวัวซึ่งเห็นมา น้อยคนนักที่จะได้เห็นเช่นนั้น ตามธรรมดาคนยั้ววัวและล่อวัวให้ไล่ แล้วคอยแทงเมื่อถึงโอกาสเหมาะ แต่ที่ผู้บังคับการได้ไปเห็นนั้นไม่ใช่แค่คนดักแทงวัวฝ่ายเดียว แต่วัวขวิดคนด้วย คนที่ถูกวัวขวิดนี้เป็นคนที่มีฝีมือดีคนหนึ่ง เขาล่อวัวคอยหาโอกาสแทงล่อไปล่อมาเกิดพลาดทำเท้าไปเหยียบผ้าล้มลง วัวเลยวิ่งเข้ามาขวิดโยนขึ้นไป พอดีมีคนมาช่วยล่อวัวไปอีกทางหนึ่ง จึงรอดไปเพียงนั้น สักครู่มีคนออกมาประกาศเป็นภาษาอังกฤษว่า "Seriously injured" ซึ่งแปลว่าบาดเจ็บสาหัส แต่ต่อมามีคนโจษกันว่าตาย บางคนว่าถูกตัดขา การแทงวัวนี้ชาวสเปนนับเป็นกีฬาศิลปะอย่างหนึ่ง แต่เป็นกีฬาที่พวกเรานับถือพุทธเรียกว่าทารุณ เพราะคนเป็นฝ่ายทำร้ายข้างเดียว วัวไม่มีโอกาสจะสู้ คนพอเห็นเลือดวัวก็เป็นลมไปหลายคน แต่บางคนชอบมากและถือว่าเป็นกีฬาสำคัญสำหรับประเทศ คนแทงวัวเหล่านี้บางคนได้เงินค่าจ้างมาก คนที่มีฝีมือเก่งมากในการแทงวัวเป็นเศรษฐีไปหลายคน เผอิญวันที่ผู้บังคับการไปดู คนฝีมือดีเกิดพลาดทำจึงถูกวัวขวิด ผู้บังคับการจึงว่าน้อยคนนักที่จะได้เห็นเช่นนั้น หลังจากนั้นก็ออกจากสเปนมายังปารีส จากปารีสไปลอนดอน อยู่ที่ลอนดอน ๓ อาทิตย์กว่า ขากลับออกจากลอนดอนมาเมืองเจนีวาในประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ออกจากเจนีวาก็มาเวียนนาเมืองหลวงของประเทศออสเตรีย และจากออสเตรียก็จะเดินทางมาเมืองเบรุตในประเทศเลบานอน และกลับกรุงเทพฯ เพราะที่ดีคือผู้บังคับการต้องมาเปลี่ยนเครื่องบินที่กรุงโรม และรอเครื่องบินจากปากีสถานที่จะมารับ คนโดยสารวันนั้นมีแต่ครอบครัวของผู้บังคับการ ๓ คนเท่านั้นที่จะขึ้นจาก

กรุงโรมไปเมืองเบรุต แต่บังเอิญเครื่องบินที่จะมารับผู้บังคับการเกิดตกที่ไคโรก่อนที่ จะมาถึงโรม คนตายทั้งหมด ๑๒๒ คน เคราะห์ของเรายังดีสักหน่อย แต่ก็หวุดหวิด มาก คือถ้ามันไม่ตกเสียก่อน มารับผู้บังคับการแล้วไปตก ก็เห็นจะไม่สนุกเหมือนกัน เมื่อเครื่องบินลำนั้นตก เราก็ต้องค้างที่โรม หลังจากนั้นจึงขึ้นเครื่องบินอีกลำตรง มายังกรุงเทพฯ จึงได้มายืนพูดกับนักเรียน ณ ที่นี้

ผู้บังคับการได้ไปเห็นพิภลิสกุลดีๆ ในประเทศอังกฤษมาหลายแห่ง จะ เล่าให้นักเรียนฟัง ผู้บังคับการไปที่นั่นได้ไปเข้าโบสถ์กับเขาด้วย ในวันอาทิตย์มีการ สวดมนต์ นักเรียนของเขา ๗๐๐ คน เข้าไปนั่งในโบสถ์เจียบกริบ ไม่มีเสียงใครพูด เเลยจนนิดเดียว พอถึงเวลาสวดมนต์ก็สวดไป สวดเสร็จแล้วก็นั่งลงฟังพระเทศน์ เมื่อพระเทศน์เสร็จแล้วเขาก็แยกกันเดินออกเป็น ๒ ตอน พวกหนึ่งออกข้างหน้า อีกพวกออกข้างหลังอย่างเป็นระเบียบ ไม่มีใครลัดแถวเลย เขามีหัวหน้าคอยควบคุม ดูแลเหมือนอย่างของเรา หัวหน้าเหล่านั้นยืนดูอยู่ เมื่อออกมาจากโบสถ์แล้ว ก็เล่น กันคุยกันอย่างธรรมดา แต่เมื่อเข้าโบสถ์ซึ่งเป็นสถานที่เคารพเขาเจียบ ขอนี้น่าชมเชย มากทีเดียว และนอกจากนี้ผู้บังคับการได้ไปดูโรงเรียนแห่งหนึ่ง ซึ่งผู้บังคับการเคย อยู่เมื่อ ๖๐ ปีมาแล้ว ผู้กำกับคณะคนหนึ่งได้ค้นดูเรื่องของผู้บังคับการเคยไปอยู่ เขา พบหลักฐานหมดทุกอย่าง ตั้งแต่วันแรกที่เข้าไปได้ทำอะไรบ้าง ช่วยเหลือกิจการอะไร ต่างๆ เหล่านี้เขามีหลักฐานละเอียด และผู้บังคับการได้บอกกับเขาว่าอยากดูที่ที่เคย หลับนอน เขาก็ให้หัวหน้า ๒ คนพาไป เป็นหัวหน้าใหญ่คนหนึ่งกับรองหัวหน้าอีกคน หนึ่ง ได้พาไปดูห้องนอนตลอดจนห้องทำงานและอื่นๆ จนหมด หัวหน้าที่พาไปนั้น เป็นคนที่อยู่ในสังคมชั้นสูง มีศักดิ์เป็น Lord เป็นลูกผู้ดีมีสกุล ผู้บังคับการได้ไปค้าง อยู่ที่โรงเรียนนั้นด้วย และได้แลเห็นความเจริญของเขาหลายอย่าง ซึ่งของเราน่าจะ ทำได้ ไม่ต่ำต้อยกว่าเขา วัฒนธรรมประเพณีของเราก็สูง ฉะนั้นพวกเราควรรักษา ระเบียบ อย่าได้เห็นแก่ตัว ต้องเห็นแก่ชื่อเสียงของโรงเรียน และปรับปรุงตัวให้เข้า กับสถานะได้ถูกต้อง พยายามตั้งใจทำดีจะได้เป็นที่เชิดหน้าชูตาของโรงเรียนและ วงศ์ตระกูลของตัวเอง

นักเรียนของเราที่ผู้บังคับการพาไปด้วย ๒ คน เข้าโรงเรียนได้ดี ได้เข้าเรียนในพับลิกสกูลดีชั้นดีแห่งหนึ่งของอังกฤษชื่อ Marlborough College ครูใหญ่ต้อนรับเป็นอย่างดี และให้เข้าอยู่ในชั้นสูงสุดของเขา แต่ว่าจะต้องเรียนอยู่กับเขา ๒ ปี เพื่อฝึกภาษาอังกฤษ แล้วจึงจะเข้ามหาวิทยาลัยต่อไป บัดนี้เรามีโรงเรียนพับลิกสกูลดีชั้นดีของอังกฤษหลายแห่งแล้ว ซึ่งยินดีจะรับนักเรียนของเราเข้าในโรงเรียนของเขา ต่อไปถ้าใครสอบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ ได้ และมีความประพฤติดีถ้าอยากจะไปศึกษาต่อ ณ ประเทศอังกฤษ ผู้บังคับการยินดีจะจัดการให้ ถ้ายังมีความสามารถพิเศษในด้านกีฬาหรือดนตรีด้วยแล้ว ยิ่งดีขึ้นมาก

ขอให้นักเรียนทุกคนจงมีความสุขความเจริญ พยายามทำตัวให้เรียบร้อยจะได้เป็นกำลังของประเทศชาติต่อไปภายหน้า

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๐๔

บันทึกโดย *เชาวพันธ์ ราชพิทักษ์*

วันนี้เพิ่งเปิดเทอมมาใหม่ๆ ฉะนั้นยังจะไม่พูดถึงเรื่องการอบรมต่างๆ แต่จะเล่าถึงเหตุการณ์ที่เราได้ทำมา ระหว่างที่พวกเธอหยุดกันนี้ ทำไมจึงนำเหตุการณ์นี้มาเล่าให้ฟัง เพราะว่าในวันที่มีการแข่งขันรักบี้ประเพณีระหว่าง The Malay College กับ วชิราวุธวิทยาลัยที่ประเทศมาเลเซียนั้น มีการแสดงจิตใจและนิสัยของลูกวชิราวุธฯ ให้ปรากฏแก่บุคคลทั้งหลายที่ได้เห็นการแข่งขัน ดั่งนั้นจึงได้นำเอามาเล่าสู่กันฟัง ก่อนอื่นพูดกันถึงกิจการทั่วไปเสียก่อน เนื่องด้วยเวลานี้มีอันธพาลอยู่มาก และเล่ห์เหลี่ยมของอันธพาลนี้มีอยู่หลายอย่างหลายประการ ทางรัฐบาลรู้สึกเป็นห่วงพวกนักเรียน เพราะได้มีเหตุการณ์เกิดขึ้นแล้วและเกิดขึ้นหลายครั้งแล้วด้วย จึงขอดักเตือนนักเรียนไว้ว่า ถึงแม้จะถือว่าเราเป็นเด็กโตแล้ว มีจิตใจและกำลังเข้มแข็งแล้วก็ตาม แต่บางครั้งอาจเสียที่อันธพาลพวกนี้ได้เหมือนกัน เพราะเล่ห์เหลี่ยมทางชั่วร้ายต่างๆ ของเขามาก เรายังไม่ทันเขา เราไม่ได้อบรมสั่งสอนกัน รัฐบาลจึงเตือนนักเรียนไว้ว่า การที่ใครจะมาชวนไปเที่ยวในที่ซึ่งไม่เคยไปหรือในเวลาไม่สมควร ถึงแม้ผู้นั้นจะรู้จักกันบ้างก็ตาม อย่าได้ไปเป็นอันขาด นอกจากว่าจะแน่ใจจริงๆ ถ้าพลาดพลั้งไปพวกนั้นเอาเธอไปจีบเล่นทรัพย์หรือพาเธอไปจีบเล่นทรัพย์คนอื่น เธออาจถูกจับรวมไปโดยไม่รู้ตัว ฉะนั้นบางครั้งเธอเองอาจถูกล่อลวงไปให้ถูกจับเรียกค่าไถ่ และบางทีอาจทำร้ายร่างกายจนถึงแก่ชีวิตก็ได้ ฉะนั้นควร

ตระหนักไว้ ถ้าไม่ใช่คนสนิทกันไม่ควรไปเด็ดขาด

การไปมาเลเซียของคณะรักบี้เรา เริ่มออกจากกรุงเทพฯ วันที่ ๒๖ สิงหาคม โดยรถไฟสายใต้ไปลงที่หาดใหญ่ ถึงหาดใหญ่ในวันที่ ๒๗ และเดินทางต่อด้วยรถยนต์ถึงปีนังในเย็นวันนั้นเอง พวกเราค้างที่ปีนัง ๑ คืน และรุ่งขึ้นอีกวันหนึ่งจึงได้ทำการแข่งขันกับโรงเรียนปีนังพริสกูล โรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียงดีมาก เป็นโรงเรียนเก่าที่สุดในปีนัง แต่ผู้เล่นยังปฏิบัติไม่ต้องตามกฎของนักกีฬา นัก ทำให้พวกเราได้รับบาดเจ็บโดยไม่จำเป็นถึงกับลงเล่นไม่ได้ในคราวต่อไปหลายคน อย่างไรก็ตามที่เราชนะไปได้ด้วยคะแนน ๑๙ ต่อ ๓

วันรุ่งขึ้นเราไปยังกัวลาลัมเปอร์ ซึ่งเป็นเมืองที่ The Malay College โรงเรียนที่เป็นเจ้าภาพของเราตั้งอยู่ ค้างคืนที่นั่น รุ่งขึ้นเช้าเดินทางไปกับกัวลาลัมเปอร์ ในฐานะแขกของผู้จัดการธนาคารกรุงเทพซึ่งอยู่ที่นั่น ทั้งนี้ด้วยความเอื้อเฟื้อของท่านนายกสมาคมนักเรียนเก่าวชิราวุธ คือ พลเอกประภาส จารุเสถียร ผู้สั่งให้ธนาคารรับรองเรา และเขาได้ต้อนรับเราสมเกียรติของลูกวชิราวุธ ที่นั่นได้ทำการแข่งขันกับโรงเรียนชื่อว่า Victoria Institution โรงเรียนนี้เล่นด้วยมารยาทดีกว่าที่ปีนัง ครั้งแรกขณะที่เขายังมีกำลังอยู่ เราทำคะแนนได้ ๑๐ ต่อ ๓ เท่านั้น ซึ่งนับว่ายังไล่เสียกันอยู่ ครั้งหลังฝ่ายเขาหมดกำลังลง เราทำได้อีก ๒๔ จุด จึงชนะเขาไป ๓๔ ต่อ ๓ จุด การที่เราชนะเขาด้วยคะแนนมาก ทำให้เขาหมดกำลังใจ จึงขอเตือนนักเรียนว่า การเป็นนักกีฬาต้องสู้เสมอจนถึงที่สุด การท้อใจหมดกำลังใจ ไม่สู้ ไม่ใช่นิสัยของนักกีฬา นักกีฬาต้องเล่นเต็มที่เสมอ ไม่ว่าแพ้หรือชนะ กำลังใจเป็นสิ่งสำคัญของการเล่นกีฬา ถ้ากำลังไม่ดี ถึงแม้ฝีมือดีก็ทำให้การเล่นตกไป ต้องฝึกซ้อมให้พร้อมเพรียงอยู่เสมอ

เมื่อออกจากกัวลาลัมเปอร์ ก็มาถึงมาเลย์คอลเลจอีกในวันที่ ๓ และในวันที่ ๖ เราจึงแข่งกับคู่สำคัญของการเดินทางครั้งนี้ มาเลย์คอลเลจได้มาดูการเล่นของเราที่เล่นมาแล้วทั้ง ๒ ครั้ง และได้วางแผนการแก้กลวิธีของเราได้หมด แต่ในที่สุดเราก็ชนะเขาไปได้ด้วยไหวพริบ ความพร้อมเพรียง และจิตใจนักสู้ของลูก

วชิราวุธฯ เราทำการแข่งขันสามครั้ง ชนะอย่างงดงามทั้ง ๓ ครั้ง
ในเทอมนี้เรามีงานสำคัญหลายประการที่จะต้องทำ ประการที่หนึ่งคือการ
รับเสด็จในการพระราชทานผ้าพระกฐินวัดเบญจมบพิตร ประการที่สอง การถวาย
บังคมพระบรมรูปทรงม้า ประการที่สามคือ งานพระราชพิธีวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน
ซึ่งต้องการฝึกซ้อมทั้งนั้น วงดนตรีทุกวงต้องฝึกซ้อมให้เข้มแข็ง เพื่อให้งานของเรา
ดำเนินไปด้วยดี

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมมหาวิทยาลัย

วันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๐๔

บันทึกโดย *สุเมธ ธรรมสโรช*

วันอาทิตย์นี้เป็นวันแรกที่เราใช้หอประชุมตั้งแต่ซ่อมแซมใหม่ ฉะนั้นแต่บัดนี้ไปจะสวดมนต์อธิษฐานใจด้วยกันในที่นี้ เรื่องที่พูดกับเธอในวันนี้เป็นเรื่องที่เธอรู้อยู่แล้วทั้งนั้น แต่ว่าจะปฏิบัติหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับตัวเธอ เราพูดซ้ำๆ กันไปอีกให้ชินหูไว้ เมื่อเคยชินแล้วทำได้จะเป็นทางดี คนที่จะติดต่อนั้นจะไม่มี ความชั่วเสียเลย ทั้งหมดยอมไม่ได้ จะต้องมีความชั่วบ้าง แต่ให้มันน้อยที่สุด และเมื่อรู้ว่าชั่วแล้วไม่ทำต่อไปจะเอาตัวรอดไปได้ ถ้าไม่มีความดีมีแต่ความชั่ว จะเอาตัวรอดได้อย่างไร ความชั่วไม่ใช่เรื่องที่เราจะเว้นไม่ทำไม่ได้ เป็นเรื่องที่เราเว้นได้แต่เราไม่เว้น เราทำไม่ได้ เพราะเราไม่ทำ เมื่อเราจะทำก็ทำได้ สมมุติง่าย ๆ เช่นนักสูบบุหรี่ซึ่งเคยติดบุหรี่ชนิดหนึ่ง ถึงเวลาขาดครวหาบุหรี่ชนิดนั้นไม่ได้ก็อดไปสูบบุหรี่ชนิดอื่นได้ ถ้าคนนั้นทำใจของตัวเองให้แข็งพอบางทีอดได้เลย บางคนเมื่อหนุ่มๆ เป็นนักเรียนในมหาวิทยาลัยต่างประเทศเคยสูบบุหรี่ชนิดหนึ่ง เวลากลับเมืองไทยบุหรี่ชนิดที่ถูกคอเขาไม่มีขายในเมืองไทยเขาเลยอดบุหรี่อย่างนี้เป็นต้น นี่แสดงว่าเขาตั้งใจจะอดเขาก็อดได้ เมื่อไม่ได้สิ่งที่เขาพอใจจะใช้ คนที่บอกว่าอดไม่ได้และเว้นไม่ได้นั้นไม่จริง ความจริงคือไม่อยากจะอดไม่อยากจะเว้น ความชั่วใดที่เรายากจะละเว้นไม่ทำยอมเว้นได้ แต่ต้องทำให้ใจให้เข้มแข็ง การเสพสุราก็อีกอย่างหนึ่ง คนบางคนเมื่อหนุ่มๆ ดื่มสุรามากและดื่มสุราแรงๆ พออายุมากเข้าเขาได้สำนึกว่าการดื่มสุรานั้นเป็นการบั่นทอนกำลัง ไม่

ดีแก่ร่างกาย ไม่ดีต่อการต่างๆ เขาก็หยุดได้ บางคนไม่หยุดทำตัวเป็นคนสำมะเลเทเมา นั่น เป็นเพราะเขาไม่อยากจะหยุด ถ้าอยากหยุดยอมหยุดได้ นักเรียนที่เรียนในโรงเรียนถ้าใจไม่เข้มแข็งมีสิ่งอื่นคอยช่วย ในโรงเรียนเรามีข้อบังคับนี้แหละเป็นเครื่องช่วย ข้อบังคับ บังคับให้หยุดทำความชั่ว เราควรจะหยุดได้ เช่นเวลาพระมาแสดงธรรมเทศนา ท่านให้รับศีลและเธอรับศีลทำแล้ว ท่านห้ามไม่ให้ทำลายชีวิต โรงเรียนมีข้อบังคับห้ามยิงนกในโรงเรียน เพราะเป็นของไม่ดีสำหรับเด็ก การทำเสียงปึงดังตึงตึงในโรงเรียนเป็นเรื่องอุกฤษฏ เป็นเรื่องไม่ดีสำหรับกิจการในโรงเรียน ใครเขาได้ยินเสียงปึงเข้าทำให้เกิดความคิดไปในทางไม่ดีทั้งสิ้น การยิงนกโรงเรียนมีข้อบังคับห้ามเธอไว้เด็ดขาดแล้ว เป็นการบังคับใจไม่ให้เธอกระทำอีกต่อหนึ่ง เมื่อเธอยังบังคับใจตัวเองไม่ได้ โรงเรียนช่วยบังคับให้อีก การอยู่ด้วยกันมากอย่างนี้ ข้าวของไม่ใช่ของเรา ถ้าเราไปหยิบของเขามาใช้ไม่ดีเป็นเรื่องผิดใจกัน ควรจะนึกถึงใจเพื่อนฝูงบ้าง เขาหามาเขาต้องการจะใช้ของเขา ถ้าเราไปข่มเหงเขาเอาของของเขามาใช้เช่นนี้ไม่ดี นี่เข้ากับศีลห้า บางข้อที่พระท่านสอนไม่ให้กระทำ การพูดปดเป็นอีกข้อหนึ่งซึ่งอยู่ในศีลห้า การกระทำบางครั้งนักเรียนไม่ควรจะพูดปด ไม่ควรจะทำอะไร คนใดทำผิดแล้วโรงเรียนถาม ถ้าตอบรับโดยซื่อบาน บางทีโทษหนักเป็นโทษเบา บางทีโรงเรียนตักเตือนสั่งสอนแล้วยกโทษก็มี การพูดปดเป็นการแสดงความขลาดของคนพูด คนใดซึ่งมีความกล้า กล้ารับในสิ่งที่ทำผิดและต่อไปไม่ทำอีก ครูบาอาจารย์ก็เห็นใจ ข้าวของในโรงเรียนทำไว้เพื่ออบรมนิสัย เพื่อนักเรียนจะได้เห็นสิ่งที่สวยที่เป็นระเบียบ ตัดตาตัดหูพวกเธอให้ระลึกแต่สิ่งดีงาม เมื่อไปเห็นสิ่งที่ประโยชน์ทำให้เกิดการศึกษาดี นักเรียนไม่ควรจะทำลายลงเสีย โรงเรียนทำไว้สำหรับอบรมจิตใจเธอ โรงเรียนได้ลงทุนมากมาย เพื่อให้บังเกิดความสวยงามในจิตใจ เมื่อเธอพบเห็นสิ่งสวยงามเสมอๆ จะช่วยอบรมจิตใจเธอไปวันละเล็กละน้อย จะไ้ดังดงามนุ่มนวล กิจการที่เราทำเกิดจากจิตใจ ถ้าจิตใจดี การที่เธอทำออกมาก็ดี จิตใจต่ำการที่เธอออกมาที่ต่ำไม่ดี เพราะจิตใจมันต่ำไปยังร่างกาย ให้ทำสิ่งไม่ดี ผลจึงได้ไม่ดี เด็กโตบางคนชอบรังแกเด็กเล็ก ถ้าจิตใจเธอดีเธอจะเห็น

ว่าการทำเช่นนั้นเป็นของไม่ดี จิตใจเป็นของสำคัญซึ่งมองไม่เห็นแต่สิ่งออกมาได้ให้คนนั้นทำอย่างนั้นอย่างนี้ ถ้าจิตใจสั่งให้ทำก็ทำดี ถ้าจิตใจสั่งให้ทำชั่วก็ทำชั่วก่อนอื่นเธอต้องฝึกจิตใจของเธอให้ใสสะอาด ผลงานจะได้ดี ความชั่วมีอยู่มากมายหลายประการ ถ้าจิตใจไม่ดีก็จะสั่งออกมาให้ทำไม่ดี เช่นอยู่ในห้องเรียนจิตใจเรารู้สึกอีกคนอื่นว่าคนนี้เรียนดีกว่าเราแล้วเราจะทำอย่างไรถึงจะดีกว่าเขาได้ ช่างจิตใจของเธอก็อยากจะดีเหมือนกัน แต่เธอดีในทางหนังสือไม่ได้ก็ทำให้เธออยากดีทางอื่น ลองดีครูบ้าง รวนครูบ้าง เพื่อให้พวกในชั้นเห็นว่าเธอเก่ง (ในทางที่ผิด) การกระทำเช่นนั้น ผู้ที่จิตใจทราบดีเห็นว่าเก่ง แต่อีกพวกหนึ่งจะเห็นว่าเธอเลว เมื่อกระทำจนเคยชินโรงเรียนรู้อีกถึงคราวที่จะต้องทำให้เสียอนาคตเท่านั้นเอง การกระทำเช่นนั้นเป็นการริษยาชดที่เดียว เพราะเธอเองเรียนไม่ได้ก็ไม่อยากให้คนอื่นเรียนได้ รวนครูให้ครูสอนไม่ได้ นี่แหละคือจิตใจชั่ว จิตใจดีเมื่อมีขึ้นกับตัวเราแล้วจะต้องฝึกซ้อมปฏิบัติเสมอจนเคยชินเป็นนิสัย กิจการใดที่ไม่มีการซ้อม ถึงแม้จะดีอยู่แล้ว เมื่อไม่มีการซ้อมถึงเวลาปฏิบัติก็ได้ผลไม่เต็มที่ การซ้อมนี้ไม่จำเป็นต้องซ้อมกันมากนักคนซ้อมคนเดียวก็ได้ กิจการต่างๆ ที่เราทำ ทำไมเราจึงต้องซ้อม การซ้อมก็เพื่อจะให้เกิดความพร้อมเพรียง รู้ทางซึ่งกันและกัน กิจการใดที่ไม่ได้ซ้อมเช่นการกีฬา เป็นต้น ถ้าเราขาดซ้อมจะหวังชัยชนะเสมอไปไม่ได้ กิจการที่ต้องออกสนามมีคนมากต้องซ้อมทั้งนั้น ถ้าไม่ได้ซ้อมจะต้องเสียใจ จะไม่ได้ความยกย่องจากผู้ดู จึงขอสรุปเตือนไว้ว่าความชั่วใดๆ ที่บอกว่าละเว้นไม่ได้ ไม่จริง การได้หรือไม่ได้อยู่ที่ใจเรา ถ้าเราอยากจะทำดี ก็ละเว้นความชั่วได้ การละเว้นความชั่ว ต้องฝึกใจให้แข็ง ฝึกกล้า จึงจะทำให้ระเบียบวินัยเหล่านี้ช่วยเธอได้ การใดที่ไม่มีระเบียบวินัยจะไม่เจริญ จะไม่เกิดผลสำเร็จระเบียบวินัยดีจะเกิดขึ้นได้ต้องมีการซ้อม ต้องซ้อมกันอยู่เสมอ ฉะนั้นถ้านักเรียนคนใดเป็นคนมีระเบียบวินัยละความชั่วได้ ความสำเร็จก็เกิดขึ้นแก่ตัวเธอ ถ้าเธอใจแข็งพอและกว้างขวางพอความเจริญจะเกิดขึ้น เพราะฉะนั้นเมื่อโรงเรียนเปิดเข้าที่เข้าระเบียบแล้ว จงทำตัวของเธอให้เข้าที่ให้มีระเบียบเช่นกัน นักเรียนจงดูชีววาอาคารต่างๆ ในโรงเรียนของเราสวยงามประการใด เครื่องใช้ไม้สอยเหมาะสม

กลมกลืนกับสถานที่ประการใด ทั้งนี้ก็เพื่อประกอบกิจกรรมอันดีงามให้เกิดสติปัญญา ความคิดเห็นที่ดี จิตใจจะได้นุ่มนวลเป็นกุศลและมีระเบียบ โรงเรียนอุตสาหกรรมถึงเพียงนี้ ฉะนั้นนักเรียนทุกคนจงพยายามสนองความตั้งใจดีของโรงเรียน ละเว้นความชั่ว ความเจริญก็จะมาสู่ตัวเอง การหนีโรงเรียนเป็นความชั่ว ถ้าโรงเรียนจับได้จะต้องมีโทษหนัก แต่โรงเรียนเชื่อใจนักเรียนว่าจะไม่หนี ถ้าเธอทำลายความเชื่อถือ ความไว้วางใจแล้ว จะมีประโยชน์อะไร ฉะนั้น อย่าทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่เธอเลย คนที่เตือนเราเพราะเขาหวังดีต่อเรา เพราะเขาเห็นโลกมากกว่าเรา เขาเตือนเราก็ควรเชื่อเขาบ้าง ถ้าเธอทำตามคำเตือนแล้ว ความดีก็จะได้แก่เธอ สิ่งไรทำแล้วไม่เกิดผลดีแก่เธออย่าทำ เธออยู่ในโรงเรียนและโรงเรียนนั่นคือ สถานที่ซึ่งผู้ใดเข้าไปอยู่แล้วจะทำอะไรตามใจชอบไม่ได้ ซึ่งหมายความว่าต้องทำตามกฎที่โรงเรียนวางไว้

ภาคนี้เป็นภาคสำคัญ เรามีกงานต้องทำอีกมาก การกีฬาก็ยังไม่ได้แข่งขันกัน ยิ่งค้างอีกหลายประเภท ยังต้องจัดการรับเสด็จ ซึ่งเป็นงานเกียรติยศ และออกหน้าออกตาของโรงเรียน ในที่สุดเธอจะต้องสอบไล่ประจำปี ฉะนั้นเธอจะต้องพร้อมและต้อนรับเหตุการณ์อันจะพึงมีในเร็ววันนี้ ด้วยการร่วมมือร่วมใจกันทุกคน และความ สำเร็จอย่างงดงามก็จะมาสู่พวกเรา โดยไม่ต้องสงสัย

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๑๐

บันทึกโดย ฉัตรชัย วงศ์ทองศรี

วันนี้เป็นวันเริ่มต้นปีการศึกษาใหม่ของวชิราวุธวิทยาลัย โรงเรียนยินดีต้อนรับนักเรียนทุกคนทั้งเก่าและใหม่ แต่ก่อนอื่นต้องกล่าวให้นักเรียนได้สำนึกซ้ำอีกว่าตัวมีฐานะอย่างไร วชิราวุธวิทยาลัยของเราไม่เหมือนกับโรงเรียนอื่นๆ โรงเรียนอื่นรัฐบาลสร้างบ้าง เอกชนสร้างบ้าง แต่วชิราวุธวิทยาลัยของเรา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานกำเนิดขึ้นเพื่อเป็นอนุสาวรีย์ที่ระลึกในรัชกาลของพระองค์ โดยปกติพระเจ้าแผ่นดินทุกพระองค์ทรงสร้างอนุสาวรีย์ขึ้นมาเป็นที่ระลึกของรัชกาล และโดยมากมักจะเป็นวัดเพื่อให้เกิดการศึกษาแก่ประชาชน แต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นว่าวัดมีมากมายแล้ว จึงสร้างวชิราวุธวิทยาลัยขึ้น เพื่อให้การศึกษาโดยตรงทีเดียว และพระราชทานบรมราชูปถัมภ์ในการใช้จ่ายของโรงเรียนด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ตลอดมา ในฐานะเป็นโรงเรียนของพระองค์ เมื่อพระองค์เสด็จสวรรคตแล้ว โรงเรียนนี้ก็ยังคงเป็นพระราชมรดกตกทอดมาถึงพระมหากษัตริย์ที่ทรงราชย์สนองพระองค์ต่อมาทุกพระองค์ ฉะนั้นวชิราวุธวิทยาลัยจึงเป็นราชสมบัติของพระเจ้าแผ่นดินตลอดมาจนบัดนี้ จนตลอดกาล

เมื่อการณเป็นเช่นนี้ ฐานะของเราลูกวชิราวุธวิทยาลัยจึงไม่เหมือนที่อื่น ดังนั้น เมื่อผู้ที่เข้ามาศึกษาในสถานที่นี้มีฐานะไม่เหมือนกับผู้อื่น จึงต้องทำตัวให้สมฐานะ คือ ต้องทำตัวให้เป็นไปในทางดีเสมอ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่

หัวรับสั่งไว้ว่า เด็กในโรงเรียนนี้เปรียบดังบุตรของพระองค์ท่าน ถ้าลูกทำดีพอกี่ยินดี แต่ถ้าลูกทำไม่ดีพอกี่เสียใจ เพราะฉะนั้นนักเรียนวชิราวุธวิทยาลัยจะต้องระลึกถึงกระแสพระราชดำรัสนี้ทุกคน และทุกคนต้องทำดีเพื่อสนองพระราชประสงค์ของพระองค์ท่าน โรงเรียนอื่นเขาทำอะไรเป็นเรื่องของเขา แต่เราต้องทำตามแบบแผนของเรา การอบรมลูกวชิราวุธวิทยาลัย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระบรมราโชบายให้โรงเรียนปฏิบัติ ๓ ประการ คือ

๑. ต้องอบรมให้เป็นผู้มีศาสนา
๒. ต้องอบรมให้เป็นผู้ดี
๓. ต้องอบรมให้เป็นผู้มีความรู้

การมีศาสนานั้น เราทำกันอยู่แล้ว และวางตัวให้อยู่ในศาสนาทุกประการ อย่างน้อยเราก็อธิศีล ๕ ทุกวัน และเป็นสิ่งที่ทุกคนพึงปฏิบัติได้ คนที่มีศีล ๕ ประจําใจแล้ว มักจะเป็นผู้มีสัมมาคารวะ และเป็นผู้ที่ผู้อื่นจะนับถือไว้วางใจได้

การที่คนจะเป็นผู้ดีต้องเป็นผู้ที่เข้มแข็ง อดทน มีความพากเพียร ต่อสู้ เหตุการณ์ต่างๆ เพื่อให้ชาติบ้านเมืองเจริญ และต้องไม่กลัวความลำบาก ต้องเป็นนักสู้เสมอเพื่อเหตุผลและความเจริญของชาติ และต้องเป็นผู้มีกตัญญูทุกเวที ฉะนั้นวชิราวุธวิทยาลัยจึงได้บัญญัติข้อนี้ไว้ในเพลงของโรงเรียนว่าต้องเป็นผู้มีความกตัญญู ขณะนี้เธอยังเป็นนักเรียนอยู่ เธอมีทางจะแสดงความกตัญญูได้ โดยการปฏิบัติตามที่ครูสั่งสอน เชื่อฟังผู้ใหญ่และปฏิบัติตามกฎข้อบังคับของโรงเรียน เท่านั้นก็เป็น การแสดงความกตัญญูได้ทางหนึ่งแล้ว โรงเรียนนี้สอนให้เธอรูจักและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม อย่าเห็นแก่ตัวเอง จนทำให้โรงเรียนและคนอื่นๆ พลอยเสียหายไปด้วย การที่เธอมาอยู่โรงเรียนนี้ก็เพื่อจะได้รับการฝึกให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย ฉะนั้นกฎข้อบังคับของโรงเรียนนักเรียนทุกคนต้องปฏิบัติตามไม่ว่าจะพอใจหรือไม่ เมื่อเราหัดลำบากเสียตอนเด็กๆ แล้ว เมื่อโตขึ้นเราจะได้สบาย เราต้องต่อสู้กับความลำบาก เพื่ออนาคตของเราในภายภาคหน้า เมื่อกระทำได้ตามนี้ก็เป็น การได้รับการอบรมให้เป็นผู้ดีได้ตอนหนึ่งแล้วจงพยายามทำ

การเริ่มต้นเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่ง ถ้าเริ่มต้นดีแล้วต่อไปอาจจะดี คนเราที่
แสวงความเจริญ เวลาทำอะไรเขาต้องเริ่มต้นให้ดีไว้ก่อน จึงจะเป็นมงคล ฉะนั้น
ตอนนี้เป็นเวลาเริ่มต้นปีการศึกษาในวชิราวุธวิทยาลัย เธอต้องเริ่มต้นให้ดีไว้
ก่อน แล้วความดีต่างๆ จะได้ตามมาเพื่อให้ดีตลอดไป

ขอให้นักเรียนจงประเดิมให้ดี และทำดีเรื่อยๆ ไป ความดีทั้งหลายก็จะตก
อยู่กับเธอเองในที่สุด

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๘ กันยายน ๒๕๑๑

บันทึกโดย *วิทวัส มรรคดวงแก้ว*

อุจจุพล จารุตามระ

วันนี้เป็นวันอาทิตย์แรกของภาคปวารณา ผู้บังคับการขอถือโอกาสพูดเรื่อง การมาโรงเรียนของนักเรียน

เหตุใดต้องมาโรงเรียน ในเมื่ออยู่บ้านเธอก็เรียนได้ ที่ต้องมาก็คด้วยเหตุการณ์ เปลี่ยนไป เพราะเมื่อเธอโตขึ้นคุณพ่อคุณแม่ไม่มีเวลาที่จะสั่งสอนเธอได้ จึงส่งเธอ มาโรงเรียน จุดประสงค์ที่ให้อยู่ในโรงเรียน ก็เพื่อให้รู้จักระเบียบ ทำงานให้เป็นระเบียบ และให้ปฏิบัติตัวเป็นที่พึ่งของตัวเองได้ คนเราจะทำอะไรต้องให้เหมาะสมกับวัย เธอ จะต้องรู้จักทำตัวให้เข้ากับกาลและเทศะ ถึงแม้ว่าในปัจจุบันเธอมีทรัพย์สมบัติพอ แต่เมื่อไม่มีวิชาความรู้ไว้ป้องกัน ทรัพย์นั้นอาจจะหมดไปไม่ช้าก็เร็ว ถ้าทรัพย์สมบัติ หมดตอนเธออายุมากแล้ว และเธอไม่มีกำลัง ไม่มีสติปัญญาหาทรัพย์มาเพิ่มเติม เธอจะอย่างไร เธอจะลำบาก การที่เธอมาเล่าเรียนก็เพื่อจะปรับปรุงตัวของเธอ ให้มีสติปัญญาความรู้ เพื่อหาทรัพย์สมบัติมาเพิ่มเติม เมื่อทรัพย์บกพร่องเกือบหมด ไป ทั้งนี้เพื่อจะได้มีความสุขในอนาคต

ทรัพย์นั้นมีอยู่ ๒ ชนิด ชนิดแรกเป็นทรัพย์ที่มองเห็นอยู่ มีตัวมีตน ซึ่งอาจ จะหมดไปได้โดยที่มีอำนาจซึ่งเราไม่สามารถป้องกันได้มาทำลายลงเช่น ภัยสงคราม เป็นต้น คนที่เป็นเศรษฐีอยู่วันนี้อาจยากจนลงได้ภายในเวลาสงคราม หรือใช้จ่าย

ฟุ่มเฟือยไม่ถูกทางก็จนได้ แต่ยังมีทรัพย์อีกชนิดหนึ่งเมื่อมีอยู่ในตัวแล้วจะไม่มีวันหมด ทรัพย์ชนิดนี้เรียกว่า “อริยทรัพย์” ทางที่จะแสวงหาต้องประกอบกัน ๗ ทางด้วยกันคือ

๑. ศรัทธา คือ ความเชื่อ
๒. ศีล คือ ความตั้งใจที่จะประพฤติดี
๓. ทิริ คือ การเกลียดความชั่ว
๔. โอดัปปะ คือ การหนีความชั่ว
๕. สุตตะ คือ การฟังที่เป็นประโยชน์
๖. จาคะ คือ การบริจาคซึ่งเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม หรือแก่บุคคลซึ่งมีทุกข์ และให้ไปในทางที่ชอบ

๗. การมีปัญญาความรู้

การมีศรัทธานั้น ถ้ามีแล้วสามารถบันดาลให้เราทำอะไรที่มีประโยชน์ได้หลายอย่างเช่น โรงเรียนนี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงได้ไปเห็นการปกครองนักเรียนของนักเรียนต่างประเทศมา เขาปกครองกันได้อย่างดี และฝึกหัดให้นักเรียนทำตัวของตัวเองให้เป็นประโยชน์อย่างที่เราทำอยู่ขณะนี้ เมื่อพระองค์ทรงพิจารณาแล้วว่าของเขาดีจริง จึงได้ทรงสร้างโรงเรียนนี้ขึ้นด้วยความศรัทธา ผู้ที่มีศรัทธาแล้วจะหาอริยทรัพย์ต้องมีศีล คือ ความตั้งใจที่จะทำดี ศีลที่พระองค์ทรงวางไว้ให้ปฏิบัติมีอยู่ ๓ ประการ คือ

๑. ให้มีศาสนา
๒. ให้เป็นผู้ดี การจะเป็นผู้ดีและให้คนนับหน้าถือหน้านั้น จะต้องมีการปฏิบัติประจำใจตน สังคมยอมรับ
๓. ให้มีวินัยและความรู้

โรงเรียนที่จะดีได้ต้องมีวินัยดี ในปัจจุบันผู้มีการศึกษา เฟื่องเสียงเห็นแล้วว่าวินัยมีความสำคัญมาก ดังนั้นโรงเรียนจึงอบรมวินัยของนักเรียนโดยเข้มงวด โรงเรียนของเราแม้ขณะนี้จะมีวินัยดีแล้ว ก็ยังจำเป็นต้องอบรมกันอีก เช่น โรงเรียน

อื่นเขาตีกันเมื่อเลิกกีฬาแล้วเพราะเขานิยามว่ากีฬาแพ่แต่คนไม่แพ่ สำหรับโรงเรียนของเราที่ไม่ไปตีกับเขา ไม่ใช่เพราะว่าขี้ขลาด แต่เรารู้ว่าสิ่งไหนควรทำ สิ่งไหนไม่ควรทำ ถ้าเกิดสงครามขึ้น ประเทศชาติอยู่ในภาวะคับขันก็ลองดูซิว่า ลูกศิษย์ของเราจะสู้หรือไม่ เรื่องของวินัยนี้ชาวอังกฤษเล่ากันมาเรื่องหนึ่งว่า ในสมัยพระเฮนรี่ที่ ๔ ยังทรงเป็นมกุฎราชกุมารอยู่ พระองค์มีนิสัยเกรมมากและคบเพื่อนเลวเกือบทั้งสิ้น วันหนึ่งพวกเพื่อนของพระองค์กระทำผิด ถูกตำรวจจับไป และถูกพิพากษาโทษให้จำคุก ๑ ปี ขณะนั้นมกุฎราชกุมารทรงฟังคำพิพากษาอยู่ด้วย จึงลุกขึ้นไปตบกรรมการผู้พิพากษาและรับสั่งว่า ทำไมตัดสินให้จำคุกเพื่อนของพระองค์ ๑ ปี กรรมการผู้พิพากษาเลยตัดสินให้จำคุกมกุฎราชกุมาร ๑ เดือนพร้อมทั้งตักเตือนว่าการที่ลงโทษให้จำคุกนั้น ไม่ใช่เพราะท่านตุลาการโกรธว่าถูกตบ ที่ลงโทษไปนั้นก็เพราะมกุฎราชกุมารทูลพระเกียรติของพระมหากษัตริย์ ที่ทรงตั้งตุลาการผู้นี้ให้เป็นผู้พิพากษา การที่พระองค์ทรงปฏิบัติเป็นคนไม่มีระเบียบเช่นนี้ เมื่อเป็นพระเจ้าแผ่นดิน จะทรงปกครองแผ่นดินให้ราบรื่นอย่างไรได้ เมื่อมกุฎราชกุมารได้ฟังความเช่นนั้นก็รู้สึกพระองค์ว่าทรงกระทำผิด จึงทรงรับโทษตามคำตัดสิน ครั้นต่อมาเมื่อมกุฎราชกุมารขึ้นเสวยราชย์ ตุลาการผู้ตัดสินให้จำคุกมกุฎราชกุมารรู้สึกร้อนตัวขึ้นมาที่ยืนโบล่าออก มกุฎราชกุมารจึงสั่งให้ไปเฝ้าและตรัสว่า ถ้าท่านตุลาการไม่ตัดสินให้จำคุกพระองค์ในครั้งนั้นแล้ว พระองค์คงยังไม่รู้สึกพระองค์และคงทรงประพฤติกเลาทรามอยู่ จะปกครองไพร่ฟ้าให้เป็นสุขได้อย่างไร ขอให้ท่านตุลาการจงครองตำแหน่งอันมีเกียรติต่อไป พระองค์ทรงหวังว่า ต่อไปถ้าพระองค์มีโอรสเกร ก็ขอให้มิตตุลาการเช่นนั้นมาช่วยปราบด้วยเถิด ตั้งแต่นั้นมา พระเจ้าเฮนรี่ที่ ๔ ก็ทรงปกครองไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินด้วยความเข้มแข็งเป็นสุขตลอดมา

การทำดีนั้น นักเรียนจงพยายามทำให้สม่ำเสมอเถิด กรรมดีจะสนองวันหนึ่งไม่ช้าก็เร็ว ไม่ชาตินี้ก็ชาติหน้า ขอนักเรียนจงมีความสุขสวัสดิ์ในการประเดิหมภาคใหม่นี้

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๑๒

บันทึกโดย *สัจเดช ต้นวัฒนธรรม*

วิทยา พุกกะณะเสน

เทอมนี้ก็เป็นเทอมที่เรามีฐานะมาก และมีการงานออกหน้าออกตามากมายหลายอย่าง ดังนั้นเราจึงต้องเริ่มเตรียมตัวเสียตั้งแต่บัดนี้ เมื่อถึงเวลาจริงเราจะได้พรักพร้อมจะได้เป็นเกียรติส่งแก่โรงเรียนของเรา การสวดมนต์นี้เป็นอันหนึ่งที่เราจะละเลยไม่ได้ เราจะต้องสวดให้ถูกจังหวะ เมื่อถึงเวลาจะได้ไม่ต้องซ่อมมาก การสวดมนต์ต้องสวดซ้ำๆ และให้ชัดเจน การทำวัตรนี้มีจังหวะของตัวเอง เพราะฉะนั้นเราต้องศึกษาจังหวะให้ถูกรวมทั้งอักขระด้วย ถ้าสวดถูกแล้ว จะเป็นสง่าแก่ตัวเรา และโรงเรียน เพราะแสดงว่าเราสวดมนต์เป็น

อีกไม่ถึงเดือนก็จะถึงเวลาฝังงาน หมู่นี้ฝนตกชุกจะซ่อมอย่างจริงจังไม่ได้ ต้องรีบเร่งซ่อม จึงจะเป็นระเบียบเรียบร้อย วันที่ ๒๓ ตุลาคม เป็นวันสำคัญที่ต้องเดินแถวให้คนดู เมื่อเขาดูแล้วต้องให้เขาชมเรา การซ่อมเคลื่อนที่มีเวลาน้อย ทุกคนต้องช่วยกัน การดนตรีเป็นการออกหน้าอีกอันหนึ่ง

ก่อนที่เราจะไปประเทศมลายู เราได้เข้าเฝ้ากราบถวายบังคมลาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระบรมราโชวาทที่พระราชทานในวันนั้น ผู้ที่ไปได้ทราบแล้ว ส่วนผู้ที่ไม่ได้ไปควรจะทราบไว้ด้วย รับสั่งว่าอย่าทำตามอย่างในสิ่งที่ไม่ควรทำตาม เห็นใครทำอะไรช่างเขา เขาทำได้ เราทำไม่ได้ เขาไม่เหมือนพวกเราในเรื่องโรงเรียน

และฐานะ เราต้องตามอย่างเมื่อสมควรแก่ฐานะของเรา พระองค์รับสั่งเรื่องการไปประเทศมลายูนี้ การไปครั้งนี้จะต้องเห็นสิ่งทั้งหลายมากมาย ซึ่งแปลกไปจากเรา อะไรก็ควรทำตาม สิ่งใดไม่ก็ไม่ควรทำตาม

เรื่องการไว้ผม เราได้เตรียมไปถวายตัวในวันนั้น ไม่มีใครมีผมยาวเกินกว่าที่พระองค์รับสั่งตักเตือนไว้ เป็นอันว่ารอดตัวไป เรื่องการไว้ผมยาวนี้รับสั่งว่าไม่เห็นมีดีอะไรสักอย่าง ฝรั่งเศสทำข้างเขา ถึงฝรั่งเศส เขาก็ไม่ทำตามหมด มีส่วนน้อยเท่านั้นที่ทำ ส่วนใหญ่เขาไม่ทำกัน ส่วนน้อยที่ทำก็เป็นเพราะฐานะของตัว พวกที่มีจิตใจทรามเห็นสิ่งดีเป็นของทราม พวกที่มีจิตใจดีก็เห็นของดีเป็นของที่ควรทำตาม เราไม่จำเป็นต้องทำตามผู้อื่นทุกอย่างไป การไว้ผมยาวก็ได้ชักตัวอย่างมาให้นักเรียนฟังมากแล้ว รายละเอียดนักเรียนทราบแล้ว และควรจะจำไว้ด้วย การไว้ผมยาวไม่ต้องด้วยพระราชประสงค์และไม่ใช้ลักษณะของเรา พวกเราควรไว้ผมสั้น พวกที่แต่งเครื่องแบบไม่มีใครเขาไว้ผมยาว เพราะเขานิยมรักษาตัวเขาให้เหมาะสมกับเครื่องแบบ เหตุใดเล่าเราจึงไม่ทำเช่นนั้น

เพราะฉะนั้นการตัดผมก็ต้องให้ถูกตามลักษณะสังคมนั้นๆ สุภาชิตโบราณ ก็กล่าวไว้ว่า จะเข้าที่ไหนก็ทำตามอย่างนั้น มันผิดสังเกตก็รู้ ถ้าอยู่ในกรุงโรมก็ทำตามแบบโรมัน อย่าไปทำอย่างอื่น โรงเรียนหรือสังคมที่เรามาอยู่ร่วมกับเขาแล้ว เขาทำอย่างไรเราก็ควรทำตามอย่างนั้น ถ้าเห็นเขาทำไม่ดีก็ควรปลีกตัวออกมา การตัดผมของนักเรียนก็เพื่อให้เป็นสง่าเป็นเกียรติสมฐานะเรา แต่ก็แล้วแต่จิตใจ ถ้ามีใจทรามก็อยู่ด้วยกันไม่ได้ ถ้าเราเห็นไม่ถูก ก็ควรยับยั้งเสีย

เรื่องการเอาอย่าง มันอาจจะต้องทำบ้าง แต่ไม่ใช่เอาอย่างทุกสิ่งไป สิ่งใดที่เหมาะสมของเขาจะเหมาะสมกับเราทุกอย่างไปก็ไม่ได้ บางอย่างที่เขาว่าดี แต่มันก็ไม่เหมาะสมกับเรา จึงต้องมาดัดแปลงใช้ มาพูดถึงเรื่องภาษา พวกที่เรียกตัวว่ามีการศึกษาและเข้าในสมาคมชั้นสูงได้ เขาต้องทำตัวในการพูดให้เหมาะสม ดังที่ว่า สำเนียงบอกภาษา กิริยาบอกสกุล สังเกตจากหัวหนามานำสวดมนต์แจ้วๆ ส่วนมาก ๙ ใน ๑๐ คน บางคนรู้ตัวก็กลับได้ บางคนไม่รู้ตัว ก็ว่าเพลินจนเคยตัว ในการ

พูดอักษรกล้ำก็ต้องพยายามหัดให้มันได้ และหัดให้เคย ฝรั่งเศสเหี้ยมกันมาก ในเรื่องอักษรกล้ำ ส่วนมากพวกชั้นต่ำ พูดอักษรกล้ำไม่ได้ แต่พอเข้าที่มีการศึกษาสูง เขาก็สามารถดัดแก้ไขได้ ดังนั้นการเอาอย่างในหลวงท่านพระราชทานพระกระแสรับสั่งให้เราทราบว่าการไปนี้จะได้ไปเห็นสิ่งต่างๆ ก็จำในสิ่งดีของเขามาใช้ ไม่จำเป็นต้องทำตามเขาหมดทุกประการ ถ้ามันดีเข้ากับประเทศของเราได้ ก็รับมาทำตาม ถ้าเขาดีอยู่บ้างก็ดัดแปลงมาใช้

ครั้งสงครามโลกครั้งที่ ๑ สิ้นสุดลง คนชั้นต่ำมั่งมีขึ้นมาก คนชั้นสูงก็ทรุดยากจนลงไปมาก เมื่อคนชั้นต่ำร่ำรวย เขารู้ตัวเขา เขาก็หัด ว่าต้องอยู่ในสังคมชั้นสูงอย่างไร เขาเองยัง 모르ลักษณะและการเป็นอยู่ของสังคมชั้นสูงเป็นอย่างไร คนพวกนี้ทั้งหญิงและชายได้ไปรับจ้างทำงาน จะให้เงินเดือนหรือไม่ให้ก็ไม่ว่า เพียงแต่ขอให้ไปอยู่ในบ้านของคนชั้นสูง ซึ่งก็ไปอยู่ในฐานะเป็นคนใช้ เพื่อที่จะได้รู้เรื่องในสังคมชั้นสูงพอได้ความรู้ว่าเขาทำอะไรบ้างก็ออกไป เรายอยู่ในฐานะของเรา สูงกว่านั้นทำไมจะหัดไม่ได้ การจะเป็นใหญ่เป็นโตต้องรู้หน้าที่ตั้งแต่ต่ำมาหาสูง สูงมาหาต่ำ จะได้รู้ว่าคนชั้นสูงทำอะไร คนชั้นต่ำทำอะไร และควรจะยกย่องใครเพียงใด บางคนยกย่องเร็วเกินไปจนเสียคน ฉะนั้น ถึงเวลาสมควรยกย่องจึงยกย่อง ถ้าไม่สมควรก็ไม่ยกย่อง การปกครองคนต้องรู้หน้าที่ของตัวเอง ตั้งแต่หน้าที่ของเราจนถึงชั้นต่ำด้วย เป็นพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ต้องการหัดให้พวกเรารู้จักงานสูงและต่ำ จะใช้คนก็ใช้ให้เป็น จะทำเองก็ทำให้ถูก ที่เธอเข้ามาอยู่นี้ก็ต้องทำตามที่พระองค์ท่านพระราชทานไว้คือ

๑. ทำให้เธอเป็นคนมีศาสนา
๒. ต้องเป็นคนซื่อตรง
๓. เป็นผู้ศรัทธาปกครองคน เข้าสมาคมชั้นสูงได้ และ
๔. ต้องมีความรู้พอสมควร

เราต้องการให้เธอเป็นผู้นำ และการเป็นผู้นำต้องมีคุณสมบัติสมควรมาก่อนจะเป็นผู้นำที่ดี นี่แหละเป็นนโยบายของโรงเรียนและเป็นพระบรมราชโองบาย

ของพระองค์ผู้พระราชทานกำเนิดโรงเรียน และเมื่อเราไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท พระองค์รับสั่งเตือนถึงเรื่องการปฏิบัติของเราว่าควรระวังตัวอย่างไร เมื่อเธอรู้พระบรมราโชบายแล้ว รู้ความประสงค์รัฐอุดมหมายของโรงเรียนแล้ว ขอให้เธอทำไป ประโยชน์ที่จะได้ในที่สุด คือ ได้แก่พวกเธอเอง

ขอให้นักเรียนจงระวังตัว เพราะงานของเราตอนนี้มีมาก ช่วยกันเตรียมทีละเล็กทีละน้อยตั้งแต่บัดนี้ไป ถึงเวลาจะได้ไม่ต้องซ่อมมาก เช่น การสวดมนต์ เรามีเวลาสวดมนต์อีกไม่กี่ครั้งแล้ว เพราะฉะนั้น เวลาสวดมนต์ตามปกติก็ต้องตั้งใจเตรียมตัวไว้ให้ดี เพราะมีเรื่องต้องทำมาก การดนตรีต่างๆ การแข่งขันกีฬาระหว่างคณะ ต้องวางแผนการและคิดไว้ให้ดีแต่บัดนี้ไป

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๒๐

บันทึกโดย ไวยากร พิทักษ์โสฬสพิตร

วเรศ นพจินดา

วัลลภ พรเรืองวงศ์

วันนี้เป็นวันอาทิตย์แรกของปีการศึกษา ๒๕๒๐ และก็ในวันแรกที่ได้มาปราศรัยกับนักเรียนทั้งหลายที่ได้มาอยู่บนหอประชุมนี้ บัดนี้ได้ตั้งต้นปีใหม่แล้ว พวกที่อยู่มาก่อนก็มีอาวุโสขึ้นมาอีก ๑ ปี อีกพวกก็ไม่เชิงเป็นนักเรียนใหม่ เพราะได้ข้ามฟากมาอยู่คณะในแล้วและอีกพวกหนึ่งไม่เคยมาอยู่เลยก็ได้เข้ามาอยู่ในสถาบันนี้ อยู่ไม่ถึงสัปดาห์เรื่องคิดถึงบ้านคิดถึงบิดามารดาก็คงเพลาลงบ้างแล้ว วันนี้บิดามารดามาเยี่ยมเป็นกำลังใจให้เราได้ศึกษาต่อไป

ประเภทที่มีอาวุโสแล้วบางคนก็ได้รับการกระทำหน้าที่หัวหน้า เมื่อได้รับหน้าที่แล้วก็ควรทำให้สมกับความไว้วางใจ ส่วนพวกที่อยู่ก่อนซึ่งจะเรียกว่าพวกพี่ ก็คงไม่ผิดอะไรและน่าจะทำความดีให้เหมือนพี่ ควรช่วยในฐานะที่เป็นพี่น้อง ไม่ควรข่มเหงรังแกกัน นั่นไม่ใช่วิธีการต้อนรับน้องใหม่ ควรต้อนรับเขาด้วยความโอบอ้อมอารี บอกเขาว่าควรจะทำอะไรบ้างเรามีทุกข์สุขอะไรมาปรึกษาหารือกับเราในฐานะผู้มีอาวุโสสูงกว่าก็เท่ากับยกย่องนับถือเราอยู่แล้ว จึงควรจะทำให้สมกับเป็นที่ผู้มีอาวุโสกว่า ก็ดีก็เตือนเขา เมื่อเขาเตือนผู้เยาว์กว่าก็ควรรับฟังด้วยจะได้อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

เมื่อออกจากโรงเรียนนี้ เรายังต้องพึ่งพาอาศัยกันอีก ไม่ต้องการให้ความรู้สึกไม่เป็นมิตรอยู่ในสมอง อาจจะพึ่งพากันอย่างราชสีห์กับหนูในนิทานอีสป เราเข้ามาอยู่ในสถาบันอันมีเกียรติ ควรประพฤติให้เหมาะสม ไม่ประพฤติตามใจชอบ ขอดเตือนพวกมาใหม่ไม่ใช่จะทำอะไรก็ได้ ต้องทำตามระเบียบวินัยทำตัวให้เหมาะสม ไม่ใช่ประพฤติตามใจชอบ โรงเรียนให้การศึกษ สอนให้มีความสามารถ รู้จักพึ่งตัวเอง รู้จักพึ่งครูบาอาจารย์ อยู่บ้านเรามีเสรีภาพ แต่มาอยู่ร่วมกันที่นี่ต้องทำตามระเบียบวินัย จะทำอะไรก็ต้องนึกถึงส่วนรวม

มีโอกาสได้รับการศึกษาเต็มที่ก็ควรถือโอกาสสรวบไว้ มีแล้วใช้ให้เป็นประโยชน์ กฎไม่มีใครชอบ แต่วางไว้สำหรับคนส่วนใหญ่จะได้มีระเบียบเรียบร้อย จะได้เป็นคนมีการศึกษา รู้จักแบ่งเวลา มีระเบียบวินัยคิดเป็นนิสัย เมื่อได้รับภาระหน้าที่อะไรก็ควรปฏิบัติตาม ไม่ใช่อำนาจในทางที่ผิด หัวหน้าที่ต้องอยู่ในระเบียบวินัย

บิดามารดามาเยี่ยมตั้งแต่เวลา ๑๐.๐๐ น. ถึง ๑๖.๐๐ น. เท่านั้น เมื่อหมดเวลาเยี่ยมแล้วก็มีการที่จะทำต่อไป เวลามาเยี่ยมก็นำอาหารมารับประทานกัน เมื่อรับประทานเสร็จแล้วก็ช่วยกันรักษาความสะอาดเก็บกวาดเสียให้เรียบร้อย ที่สำหรับทิ้งมีอยู่แล้วควรทิ้งให้เป็นทาง และเวลานี้ทางบ้านเมืองพยายามฝึกให้ประชาชนรักษาความสะอาดไม่ทิ้งสิ่งของลงบนถนนหรือในที่สาธารณะขอให้นักเรียนเริ่มฝึกนิสัยรักษาความสะอาดเสียตั้งแต่บัดนี้ เพราะของเล็กๆ น้อยๆ ต้องฝึกแต่เด็กๆ

การแต่งกายไม่ควรคาดเข็มขัดไว้ได้สะตือ หรือสวมเสื้อออกนอกกางเกง ไม่สวมกางเกงสั้นขึ้นมากครึ่งท่อนแบบชาวทะเล ให้สวมกางเกงยาวถึงตอนเหนือหัวเข่า ตัดผมให้เรียบร้อยไม่ปล่อยให้ยาวถึงต้นคอ จะออกไปนอกสถานที่ไม่ต้องอายุ เครื่องแบบของโรงเรียน อยู่ที่นี่ต้องมีเครื่องแบบของโรงเรียน เครื่องแบบนี้เป็นแบบที่พระเจ้าพระราชทานกำเนิดโรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัยทรงพระราชทานให้เราเราทุกคนควรจะภาคภูมิใจ ควรจะเทิดทูนไว้ ที่กล่าวมานี้ขอให้ทุกคนปฏิบัติตามด้วย

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๒๐

บันทึกโดย วรวิทย์ วิสูตรชัย

เป็นธรรมเนียมทุกๆ ปีของวชิราวุธวิทยาลัย ที่วันอาทิตย์แรกของการเปิดภาคการศึกษา ผู้บังคับการจะให้โอวาทแก่นักเรียนทุกคน ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย สำหรับปีการศึกษา ๒๕๒๐ นี้ ท่านผู้บังคับการขอให้โอวาทเกี่ยวกับพุทธศาสนาและมนุษยชน

นับเป็นโอกาสอันดีที่วันอาทิตย์แรกของปีการศึกษา ๒๕๒๐ คือ วันนีตรงกับวันวิสาขบูชานี้เป็นวันสำคัญทางพุทธศาสนา คือ เป็นวันประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานของพระพุทธเจ้าวันนี้จึงถือว่าเป็นวันสำคัญทางศาสนาของพุทธศาสนิกชนเมื่อศาสนาพุทธมีพระรัตนตรัย ศาสนาอื่น เช่น ศาสนาคริสต์ก็มีคำว่ารัตนตรัยเหมือนกันแต่เรียกอย่างอื่น และประกอบด้วย พระบิดา พระบุตรและวิญญานซึ่งก็มีอยู่ในประวัติของพระเยซู ในประวัติศาสตร์ของพระเยซู นั้นปรากฏว่ามีช่วงขาดหายไปประมาณ ๕-๗ ปี โดยมีได้กล่าวหาว่าพระเยซูไปไหน มีผู้ค้นคว้าพบว่าพระเยซูเดินทางมาเผยแพร่ศาสนาคริสต์ ซึ่งมีแหล่งกำเนิดที่ตะวันออกกลางโดยมาเผยแพร่จนถึงประเทศอินเดีย ซึ่งในขณะนั้นพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมาก เมื่อพระเยซูไปถึงอินเดียจึงได้ศึกษาพุทธศาสนา และเลื่อมใสมากจึงได้ตั้งรัตนตรัยทางคริสต์ พระรัตนตรัยจึงเป็นสิ่งที่เราควรยึดถือปฏิบัติ ซึ่งสามารถปฏิบัติได้โดยไม่ต้องบวช คือ ถือศีลห้า ศีลแปด ศีลสิบ บางคนต้องการศึกษาพุทธศาสนาจึงไปบวชเรียน แต่

นักเรียนยังไม่ต้องถึงกับบวช เพียงแต่ประพฤติตนให้เป็นคนดีมีธรรมะ ซึ่งทุกคนก็สามารถปฏิบัติได้ ขนาดสัตว์ที่อยู่ในป่ายังเอามาเลี้ยงจนเชื่องและฝึกหัดให้มีระเบียบวินัยได้ เช่นช้างที่เมืองเพชรบุรี มีช้างเผือกอยู่ ๓ เชือก ซึ่งแต่ก่อนอยู่ในป่าและมีคนจับมาเวลานี้กำลังฝึกหัดให้เชื่องมีวินัย เพื่อเข้าพิธีสมโภชช้าง ซึ่งกินเวลาหลายชั่วโมง ฉะนั้นคนเราซึ่งเป็นสัตว์ประเสริฐ ก็ควรจะปฏิบัติตนให้เป็นคนดีได้ ซึ่งที่จริงแล้วเคยมีผู้สันนิษฐานว่าแต่ก่อนคนเราเคยเป็นสัตว์ คือมีไส้ตั้งใช้สำหรับย่อยอาหารจำพวกเซลลูโลส คือพวกหญ้า และใบไม้ต่างๆ ต่อมาไม่ค่อยได้ใช้จึงหดเหลือเพียงนิดเดียว และมีตอนปลายกระดูกสันหลังก็มีกระดูกงอกออกมา ซึ่งสันนิษฐานว่าแต่ก่อนคนเรามีหาง ต่อมาไม่ได้ใช้ทำอะไรจึงหดไป คนเรายังมีส่วนเหมือนสัตว์อีกคือเมื่อเกิดได้ ๐-๒ ปี ก็เริ่มคลานเหมือนกับสัตว์ ๔ เท้า เดิมทางวิทยาศาสตร์มีทฤษฎีที่ว่าคนมาจากลิง และมีลิงอยู่ชนิดหนึ่งซึ่งมีลักษณะเหมือนคนมากคือเดิน ๒ ขา มีคนพยายามจับแต่ก็จับไม่ได้ เพราะจับยากมากเนื่องจากลิงชนิดนี้วิ่งไวมาก คนเราซึ่งเป็นสัตว์ประเสริฐก็ควรจะอยู่ร่วมกันอย่างมีระเบียบวินัยเพื่อจะได้อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข และเมื่อเราเป็นคนดีก็จะเป็นผลดีต่อตัวเราด้วย

ฉะนั้นวันนี้จึงถือเป็นโอกาสดีของผู้บังคับการที่ได้มาพูด ซึ่งตรงกับวันวิสาขบูชา ฉะนั้นจึงขอให้ทุกคนตั้งตนเป็นคนดีแต่แรก เราทุกคนซึ่งเป็นพุทธศาสนิกชนจึงควรปฏิบัติตนให้ดี และความสำเร็จจะเกิดแก่ทุกคน

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมมหาวิทยาลัย

วันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๒๑

บันทึกโดย *เขาวนบุลย์ คงพลศิลป์*

ในการที่จะไปประเทศสิงคโปร์ในครั้งนี้นั้น อยากจะให้ผู้ที่ไปทราบเกี่ยวกับประเทศสิงคโปร์ก่อน

สมัยก่อนที่สิงคโปร์จะได้เป็นเอกราชนั้น ตนกู อับดุลรามาน นายกรัฐมนตรีมาเลเซีย มีความเห็นว่า การที่จะปกครองสิงคโปร์นั้น ทำได้ลำบากอย่างยิ่ง เพราะประชาชนบนเกาะสิงคโปร์ เป็นชาวจีนส่วนมาก คือประมาณร้อยละ ๗๖ ของประชากรทั้งหมด เป็นคนมลายูเพียงร้อยละ ๑๖ นอกนั้นเป็นชาวต่างชาติอื่นๆ เช่น อินเดีย ลังกา และชนบทรรมนิยมต่างๆ ของชาวจีนแปลกแตกต่างกว่าคนมาเลเซียมาก ท่านจึงได้ตัดสิงคโปร์ออกไป ดังนั้นสิงคโปร์จึงได้กลายเป็นประเทศเอกราช เกาะสิงคโปร์มีพื้นที่ประมาณ ๕๒๗ ตารางกิโลเมตร ประเทศสิงคโปร์มีความสะอาดมาก และมีความมีระเบียบ เช่นรถยนต์ก็จะวิ่งตามกฎจราจรอย่างเคร่งครัด ใครทิ้งขยะหรือบ้วนเสมหะลงในที่สาธารณะ ก็จะโดนปรับอย่างแรง

มารยาทคือการแสดงออกทางกาย วาจาที่เรียบร้อย การกระทำหรือการมีมารยาทดี เราก็จะสามารถทราบได้เองว่า อะไรดี อะไรไม่ดี

การแสดงวาจามีหลายแบบ เช่น ในการเชียร์กีฬา ก็ควรจะใช้คำที่สุภาพเรียบร้อย ไม่เอะอะโวยวาย ในการสังคมชั้นสูงนั้น เวลาที่คุยกันแม้ผู้ที่คุยกับเราเป็นชาวต่างชาติ เราก็ควรใช้ภาษากลาง เพราะเป็นมารยาทที่ดีอย่างหนึ่ง ในการ

รับประทานอาหารก็เช่นกัน เช่นถ้าหากเราอยู่ในประเทศของเรา เราก็จะใช้ช้อนส้อมในการตักอาหาร แต่หากเราไปอยู่ในประเทศทางด้านตะวันตก เราก็จะใช้มีดกับส้อม เช่นในอังกฤษเขาจะใช้มีดตัดอาหารมือขวา ในขณะที่เดียวกันก็จะใช้ส้อมในมือซ้าย จิ้มอาหารเข้าปาก แต่ในประเทศอเมริกา เขาจะใช้มือขวาตัดอาหารเป็นชิ้นๆ ให้หมด แล้วเอามือวางก่อนจึงค่อยใช้ส้อมจิ้มอาหารรับประทาน การตัดแยมทาขนมปังก็เช่นกัน คือมีประเพณีของแต่ละประเทศไม่เหมือนกัน เช่น ในอังกฤษเขาจะใช้มีดตัดแยมหรือเนยทาขนมปัง แต่ในฝรั่งเศสจะใช้ช้อนตักแยมหรือเนยทาขนมปัง ผู้บังคับการเคยถูกตีมือในสมัยที่ไปเรียนในประเทศอังกฤษและต้องใช้มีดตัดแยมทาขนมปัง แต่พอไปอยู่กับครอบครัวคนฝรั่งเศสใช้มีดอย่างเดิม จึงถูกเจ้าของบ้านทำโทษ อีกประการหนึ่งก็คือการคายอาหารที่เราไม่ต้องการ หากจะบ้วนลงไปในงานก็จะเป็นที่น่ารังเกียจ ดังนั้นจึงมีวิธีการที่ได้สอนไว้คือ ให้คายใส่ผ้าเช็ดปากโดยทำที่ว่าจะเช็ดปาก แล้วจึงเอาผ้าเช็ดปากไปสะบัดเอาอาหารออกได้โต๊ะ บางทีหากเราไปต่างประเทศ อาหารที่ฝ่ายเจ้าภาพนำมาให้ไม่เป็นที่ถูกปากของเรา หากฝ่ายเจ้าภาพเขาสังเกตการรับประทานอาหารของเราอยู่ เราก็ควรจะรับประทานพอเป็นพิธีไม่ให้เป็นที่น่าเกลียด เช่นตอนที่นายกรัฐมนตรีไปเมืองจีน เจ้าภาพนำตุ๊กแกซึ่งปรุงเป็นอาหารมาให้รับประทาน ท่านก็ไม่อยากรับประทาน แต่ฝ่ายเจ้าภาพได้ตักเอาดับตุ๊กแกซึ่งถือว่าเป็นของดีที่สุดมาให้ ท่านจึงจำใจต้องรับประทาน เพราะฝ่ายเจ้าภาพคอยถามความอร่อยอยู่

การจับมือของชาวยุโรปก็มีธรรมเนียมเช่นกันคือต้องบีบให้แน่น แต่ต้องรีบปล่อย และการกระทำเช่นนี้ถือว่าเราต้องการจะมิตรกับเขาอย่างจริงจัง

กิจกรรมารยาทที่จะแสดงออกนั้นมีอยู่มากมาย ไม่สามารถบรรยายได้หมด แต่ขอให้ผู้ที่จะไปสิงคโปร์ในครั้งนี้ศึกษามารยาทที่ดีของประเทศนั้นไว้เพื่อว่าเขาจะไม่ดูถูกเราว่าเป็นชาติที่ยังไม่เจริญ สิ่งเหล่านี้แม้จะเป็นเรื่องเล็กน้อย แต่ก็สำคัญ ฉะนั้นการจะไปสิงคโปร์ครั้งนี้ ก็ควรทำแต่สิ่งที่ดี อย่าไปพูดคำหยาบคาย อย่าส่งเสียงเอะอะโวยวาย อย่าทำสิ่งที่คนในประเทศนั้นไม่ทำ เพราะจะทำให้เขามองเราในแง่ไม่ดี

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๒๑

บันทึกโดย วรวิทย์ วิสุตรชัย

ณัฐพงศ์ ทรัพย์เย็น

เป็นประเพณีของวชิราวุธวิทยาลัยที่แต่ละเดือนจะมีการเก็บคะแนนประจำเดือนและส่งใบคะแนนกับท่านผู้บังคับการบนหอประชุม หลังจากนั้นท่านผู้บังคับการก็จะให้โอวาทเป็นประจำ สำหรับคราวนี้ท่านผู้บังคับการได้ให้โอวาทความว่า :-

การที่มาส่งใบคะแนนนี้สำคัญ นักเรียนบางคนอาจจะคิดสงสัยว่าส่งไปทำไม การกระทำก็ต้องมีทั้งเหตุและผลควบคู่กันไป เราส่งใบคะแนนเพื่อเป็นเครื่องวัดผลการเรียนของแต่ละคน เราควรจะทราบที่เราทำคะแนนได้ขนาดไหน และควรจะเปรียบเทียบทั้งพิจารณาว่า เราควรจะอย่างไรจึงจะได้ส่งใบคะแนน ครูที่สอนก็คนเดียวกัน เรียนเหมือนกัน สอบข้อสอบเหมือนกัน แต่ทำไมเราจึงไม่ได้เท่ากับคนอื่นที่ได้คะแนนสูง ผู้ที่สอบได้ที่รั้งๆท้ายไม่ควรจะย่อท้อ เราก็มีมันสมองเหมือนกัน เรียนห้องเดียวกัน เราต้องสู้อดทนขยันขันแข็ง พยายามชนะให้ได้ด้วยความขาวสะอาด ไม่ใช่อาวุธลับคือเอาตำราแอบมาดูและคัดลอกลงบนข้อสอบ สมมติว่าถ้าสอบได้ดีด้วยการทุจริต การที่ได้เช่นนั้นก็ไม่น่าภูมิใจ การเล่าเรียนก็เป็นกีฬาประเภทหนึ่งเป็นประเภทที่ต่างคนก็ต่างทำแต้ม ต่างคนต่างทำ เช่นพวกยิงธนู ตีกอล์ฟ ฯลฯ เราทุกคนในชั้นต่างก็เรียนเหมือนกันแต่ทำไมเราทำไม่ได้เท่าคนอื่นเราต้องคิดพิจารณาตัวเอง อาจจะเป็นเพราะไม่ตั้งใจเรียนเอาหูไปนาเอาตาไปไร่ ไม่ฟังครู เราควรจะสำนึกว่า

หน้าที่ของเราก็คือเรียนหนังสือ และทดแทนคุณของบิดามารดา การศึกษานี้เป็นมรดกที่บิดามารดาให้ไว้ คนเราถ้ามีทรัพย์แต่ไม่มีวิชาก็ไม่อาจจะรักษาสมบัตินั้นไว้ได้

ฉะนั้นหน้าที่ของเราก็คือตั้งใจเรียน มีความรับผิดชอบซึ่งก็จะตามมาเอง ถึงเวลาเล่นก็เล่น ต้องสู้เขาด้วยความสุจริต มานะอดทน ไม่ใช่ไปทุจริตเขา เมื่อได้ชัยชนะมากก็จะรู้สึกภูมิใจ และเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ เราเมื่อถึงเวลาสอบจึงควรพยายามทำเต็มที่ให้ได้มากด้วยความสุจริต พยายามยิ่งๆ ขึ้นไปแล้วความสำเร็จ ความสุขความเจริญก็จะบังเกิดขึ้นตามมา

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๓ ธันวาคม ๒๕๒๑

บันทึกโดย วรวิทย์ วิสูตรชัย

ณัฐพงศ์ ทรัพย์เย็น

บัญชา บำรุง

เมื่อวันอาทิตย์ก่อนได้มีงานพิธีวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ซึ่งเป็นงานประจำของทุกปี ในวันนั้นไม่ใช่เป็นวันที่สนุกสนานร่าเริง แต่เป็นวันที่เศร้ามากสำหรับประชาชนชาวไทย เพราะเมื่อ ๖๐ ปีที่แล้ว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต สาเหตุที่พระองค์เสด็จสวรรคตนั้นนักเรียนคงไม่ทราบแน่ชัด ผู้บังคับการก็เพิ่งทราบมาไม่นานนี้เอง

เมื่อประมาณ ๓ ปีมาแล้ว มีพวกนักทัศนาวจรชาวต่างประเทศได้มาขอชมพระบรมมหาราชวัง และมีคนอังกฤษมาต้องการจะพบกับหัวหน้าที่ควบคุมพระบรมมหาราชวัง จึงมีคนพามาหาผู้บังคับการ คนอังกฤษคนนั้น จึงบอกว่าเขาเป็นหลานของนายแพทย์ที่มาถวายการรักษาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เขาอยากจะทำเอกสารเกี่ยวกับการถวายการรักษาให้ผู้บังคับการเพื่อจะได้ทูลเกล้าฯ ถวายพระเจ้าอยู่หัว เอกสารนี้เป็นสมุดปกแข็งปกทำด้วยหนังสวยงามมาก รายงานการประชวรของรัชกาลที่ ๖ ในขณะนั้นเกือบ ๖๐ ปีมาแล้ว ปู่ของเขาที่มาถวายการรักษาชื่อ เมินโนเซล ได้ตัดข้อความที่แถลงการณ์เกี่ยวกับอาการประชวรของรัชกาลที่ ๖ จากหนังสือพิมพ์ที่ออกในสมัยนั้นคือ บางกอกไทม์ ในตอนแรกนั้น

นายเมนโนเซลไม่ได้ถวายนการรักษา แต่ต่อมาพระอาการของรัชกาลที่ ๖ ไม่ดีขึ้นอีกเลย ถึงแม้จะได้มีการตั้งคณะแพทย์ขึ้นถวายนการรักษาแล้วก็ตาม เมื่อมีการประชุมแพทย์จึงได้ตกลงให้เชิญหมอเมนโนเซลมาอยู่ในคณะแพทย์ด้วย หมอเมนโนเซลซึ่งเดิมทำงานอยู่ที่โรงพยาบาลกลางจึงเข้ามาในพระบรมมหาราชวังเวลา ๔ โมงเย็น เพื่อจะรอเข้าเฝ้าฯ แต่พระองค์ทรงบรรทมอยู่ จึงรอรอจนถึงยามหนึ่งจึงได้เข้าเฝ้าฯ และดูอาการของพระองค์ จากนั้นจึงออกมาประชุมปรึกษากับคณะแพทย์ คณะแพทย์เล่าว่า เวลาพระองค์เสวยพระกระยาหาร ทรงอืดอืดพระนาภีและทรงอาเจียนออกมาแพทย์จึงทรงถวายสวนพระองค์ทรงพระบังคนหนักออกมานิดหน่อยและรู้สึกสบายขึ้น แต่เมื่อพระองค์ทรงเสวยอะไรก็ทรงอาเจียนอีกทั้งยังทรงปวดพระนาภี (ท้อง) มากขึ้นทุกที แพทย์จึงต้องถวายมอร์ฟีนให้พระอาการถึงดีขึ้น เมื่อพระองค์ทรงรู้สึกว่พระอาการทุเลาแล้วพระองค์ทรงอยากเสวยพระกระยาหารพอเสวยเข้าไปก็ทรงอาเจียนอีก หมอเมนโนเซลจึงถวายนตรวจและบอกคณะแพทย์ว่าต้องถวายนการผ่าตัดภายใน ๒๔ ชั่วโมง แต่การที่จะถวายนการผ่าตัดกับพระมหากษัตริย์นั้นจะต้องประชุมปรึกษา เจ้านาย, ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ก่อน หมอเมนโนเซลบอกว่าต้องรีบถวายนการผ่าตัด พระองค์ทรงผ่าตัดไส้ติ่งที่ประเทศอังกฤษมาครั้งหนึ่งแล้วเกิดมีพังผืดชั้นบริเวณลำไส้ เนื้อลำไส้จึงพับอาหารจึงเดินไม่ได้ แต่พอถวายนการสวนนั้น จึงมีพระบังคนหนักเล็กน้อย พระองค์ไม่ได้ทรงเป็นไส้ตันอย่างที่เข้าใจกัน ในที่สุดจึงอนุมัติให้ถวายนการผ่าตัดได้ หมอเมนโนเซลจึงบอกขั้นตอนการผ่าตัดให้คณะแพทย์ที่คอยดูอยู่ และเมื่อทำการผ่าตัดก็เป็นไปตามที่บอกทุกขั้นตอนแต่ขณะนั้นไส้เน่าเสียหมดแล้ว หมอเมนโนเซลบอกว่าถ้าถวายนการผ่าตัดตอนที่แก้บอกแต่แรก ก็รับรองได้ว่าหายได้ หมอเมนโนเซลได้เขียนรูปพระนาภีระบายสีเขียวๆ คล้ำๆ แสดงว่าเน่าแล้วไว้ด้วยรายละเอียดต่างๆ อยู่ในสมุดเล่มนั้นหมด คนที่มาเขาเป็นหลานของ หมอเมนโนเซล เขาบอกว่ามาเพื่อจะได้มอบไว้ เผอิญท่านผู้บังคับการได้มีโอกาสได้อ่าน จึงได้นำมาเล่าให้ฟังเพื่อจะได้ทราบเรื่องราวเกี่ยวกับพระองค์ผู้พระราชกําเนิดสถาบันศึกษานี้ เรื่องนี้จึงนับได้ว่าเป็นประวัติศาสตร์เรื่อง

หนึ่ง และสมุดเล่มนี้ปัจจุบันได้นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายพระเจ้าอยู่หัวแล้ว

งานบำเพ็ญพระราชกุศลวันที่ ๒๕ พฤศจิกายนนี้ในสมัยอดีตผู้บังคับการ เคยบำเพ็ญเป็นงานประจำปี เป็นกิจการภายในของโรงเรียน อดีตผู้บังคับการเห็นว่าควรจะให้จัดให้มีเกียรติยิ่งขึ้น ในสมัยนั้น ๓๐ ปีมาแล้วได้เชิญผู้สำเร็จราชการในสมัยนั้นคือกรมพระยาชัยนาทนเรนทรซึ่งเป็นประธานผู้สำเร็จราชการแผ่นดินมา และกรมพระยาชัยนาทนเรนทรทรงเห็นว่าควรจะให้จัดให้เป็นเกียรติแด่รัชกาลที่ ๖ จึงทรงกำหนดว่างานนี้เป็นงานพระราชพิธีและเสด็จพระราชดำเนินประจำปีตั้งแต่นั้นมา แต่ในระยะนี้รัชกาลที่ ๙ ประทับอยู่ต่างจังหวัดและทรงมีภารกิจมากจึงได้ทรงให้ผู้แทนพระองค์เสด็จมาแทน

ขอให้ทุกคนตั้งใจปฏิบัติภารกิจของตนเองให้ดี ทำตัวให้สมกับเป็นลูก วชิราวุธฯ ไปที่ไหนก็จะมีแต่คนชื่นชอบ ถึงแม้ออกไปแล้วก็ควรจะทำดีตนให้ดี สำหรับในขณะนี้เมื่อนักเรียนก็ควรตั้งใจเรียน ถึงเวลาเรียนก็เรียน ถึงเวลาเล่นก็เล่น เพื่อจะได้สมดังพระราชประสงค์ของรัชกาลที่ ๖ และเพื่อความเจริญรุ่งเรือง ความสำเร็จที่จะบังเกิดขึ้นแก่ตนเอง

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมมหาวิทยาลัย

วันที่ ๗ มกราคม ๒๕๒๒

บันทึกโดย *สีปดระกุล ป.เทวารุช*

สารีชต์ รัตนาวะดี

ทุกๆ วันอาทิตย์ โรงเรียนไม่ปิดเราก็ได้อาราธนาพระมาเทศน์อบรมสั่งสอนให้เราเป็นคนดี นั่นก็ไม่มีปัญหาอะไรกับทุกคน ทุกคนคงต้องการจะเป็นคนดีประพฤติตนตามที่คนดีควรกระทำแต่ผู้ที่ไม่ใช่ผู้ที่ทำอะไรไม่ได้เลย ไม่ใช่อย่างนั้น คำที่ว่าผู้ดีนั้นก็ทราบอยู่แล้ว มีอะไรบ้างไม่ต้องมาชี้แจงกันอีก และแล้ววันนี้เป็นวันอาทิตย์แรกเปิดเทอมก็ให้ผู้บังคับการมาให้โอวาทให้คิดว่าเราลองเปลี่ยนอิริยาบถสักหน่อย คือไปเห็นไปพบอะไรมาก็มาเล่าสู่กันฟังให้บรรยากาศมันค่อยสบายใจแทนที่จะมาอบรมสั่งสอนกันที่ทำอยู่ทุกวัน ตามห้องเรียนและคณะ วันนี้ก็นึกว่าจะมาเล่าอะไรให้ฟังบ้างเล็กน้อย คือเมื่อตอนสิ้นปีก็มีนักเรียนที่ได้ไปเล่นรักบี้ที่หาดใหญ่หลายคน บางคนก็มีบ้านอยู่แถวนั้น และสิ่งที่น่าสังเกตอยู่อย่างก็คือบริเวณรอบๆ หาดใหญ่มีสวนยางอยู่ไม่ใช่น้อย สวนยางนี้ฉันก็ไม่ทราบว่านักเรียนรู้ไหมว่าเขาปลูกต้นยางเขานำมาทำเป็นยางรถยนต์ได้อย่างไร ต้นยางไม่มีตามภาคเหนือแต่ทางภาคใต้ของประเทศเราและมาเลเซียเต็มไปหมดเลย แต่ในมาเลเซียนี้เขามากเพราะต้นยางต้องการฝนมาก ต้นยางจะขึ้นได้ต้องมีฝนมาก ยางในซีกโลกทางตะวันออกเฉียงใต้ไม่มีเริ่มเกิดมาอยู่ในประเทศบราซิล และต้นยางนี้พันธุ์ดีๆ ทั้งนั้น แต่ที่นี้มนุษย์เราก็พยายามเผยแพร่ไปในที่ต่างๆ เราคงทราบว่าเขาทำสวนยางกัน

อย่างไร พอดันยางโตพอแล้วถึงจะกรีดย้ำอย่างสีข้าวๆ เหนียวๆ ออกมาที่ละหยด แล้วเอาถ้วยมารองไว้แต่ที่นี้มีหลายร้อยหลายพันต้น มันก็ได้มาเป็นน้ำยางใสๆ ข้าวๆ อันนี้เป็นตัวกำเนิดของยาง แต่ยางน้ำใสข้าวๆ นี้ที่จริงเป็นโปรตีน บางอย่างก็กินได้ บางอย่างก็กินไม่ได้ บางอย่างก็กินได้มีสองชนิด โปรตีนพืชบางอย่างเรากินได้อย่างถั่ว ส่วนโปรตีนสัตว์ก็รู้อยู่แล้วว่ากินได้ ที่นี้โปรตีนมีสมบัติอยู่อย่างถ้าเอากรดอ่อนๆ ใส่ลงไปมันจะรวมตัวแข็ง ที่นี้เขาจะเอากรดน้ำส้มสายชูเอาใส่ลงไปใต้น้ำยางพอดึๆ ให้ได้ปริมาณแล้วเอาพายคน แล้วโปรตีนในน้ำยางจะติดพายออกมาเป็นก้อนๆ เหนียวๆ ที่นี้จับบีบๆ ได้แล้ว แล้วคนมันจนหมดออกมา อันนี้เป็นสมบัติของโปรตีนอีกอย่างหนึ่ง ที่นี้เราจะทำยางจึงจะกินกึ่งพลา ใครเคยรับประทานกึ่งพลา ก่อนจะรับประทานกึ่งพลา ก็เอากึ่งมาปอกเข้า เนื้อกึ่งดิบที่ใสที่แหละมีโปรตีนอยู่เต็มไปหมด คราวนี้เราจะทำยางจึงจะกินกึ่งพลา ก็เอามะนาวบีบใส่ชะก่อนแล้วทิ้งไว้ สักประเดี๋ยวก็เห็นเนื้อใสๆ ของกึ่งนี้ขาวด้านขึ้นมา แล้วคนเราคิดว่าจะสุกแล้วแต่ที่จริงไม่ได้สุก ถึงแม้จะเป็นเนื้อข้าวๆ ก็ตาม นี่ก็เป็นสมบัติของโปรตีนอีกอย่างหนึ่งกล่าวคือเมื่อโดนกรดจะรวมตัวกันขึ้น คล้ายๆ กับว่ามันสุก ในทำนองเดียวกันกับน้ำยางเมื่อเติมกรดลงไปจะได้ยางเหนียวๆ มีสีเหลือง เมื่อเสร็จขั้นตอนนี้แล้วก็เอาไปรีดเป็นยางแผ่น เราเรียกว่ายางพารา ต่อไปก็นำไปใช้ประโยชน์ตามต้องการโดยนำไปเคี้ยว... ขอย้อนกล่าวถึงประวัติศาสตร์โดยอ้างถึง นายกู๊ดเยียร์ ซึ่งนักเรียนรู้จักในนามของ ชนิดยางรถยนต์ นายกู๊ดเยียร์ แกเป็นคนทดลองเกี่ยวกับยางนี้ขึ้นมาด้วยความบังเอิญกล่าวคือ แกทำกำมะถันหกไปอยู่ในเบ้าที่กำลังเคี้ยวยาง ในบัดดลยางก็เกิดแข็งขึ้นมา ก็เลยเอามาดูเห็นว่ามันแปลกดี ก็เลยเอากำมะถันใส่ไปมันก็กลายเป็นสีดำแกก็ลองเอาไปใช้เป็นยาง ที่นี้ก็ใส่เข้าไปอีกยางก็แข็งเป็กลุย เลยเอาไปทำเป็นกล่องแบตเตอรี่สำหรับใช้จ่ายไฟฟ้าให้แก่รถยนต์หรืออื่นๆ จนนับไม่ถ้วน ผลงานนี้สำเร็จลงได้เพราะความบังเอิญของนายกู๊ดเยียร์ และไม่เพียงแต่กล่องแบตเตอรี่เท่านั้น มนุษย์ยังนำหลักการของนายกู๊ดเยียร์มาใช้อีกหลายอย่างเช่น ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมการทำยาง เป็นต้น มนุษย์ผลิตสิ่งของขึ้นมาใช้โดยการทดลองอย่าง

บังเอิญหรือไม่ก็ได้จากการผิดพลาดของมนุษย์นั่นเอง ตัวอย่างเช่น มีชาวสวีเดนคนหนึ่งแกก็ทำวัตรระเบิด ซึ่งไว้สำหรับระเบิดภูเขาในยุคบุกเบิกประเทศ แกก็ทำการค้นคว้าหาวัตรระเบิดแกก็ได้วัตรระเบิดมาชิ้นหนึ่งเรียกว่า ไนโตรกลีเซอลิน ไนโตรกลีเซอลิน สำหรับใช้กับคนที่เป็โรคหัวใจได้ เมื่อเกิดอาการอัดแน่นทำท่าจะตาย ยาชนิดนี้ใช้ระงับได้

ถ้านักเรียนเคยได้ดูหนังควบอยและเห็นบรรทุกขวดน้ำมันอยู่ในนั้น ถ้าโยนไปก็ระเบิดแล้วก็แตกค้นคว้าอยู่มันอันตราย ถ้าจะไประเบิดภูเขาต้องบรรทุกมันไป ถ้ากระเทือนอีกก็ระเบิดขณะที่แกทดลองอยู่แกไปปิดถูกขวดเข้าขวดตกลงมาแกก็คิดว่าระเบิดแน่ แต่เผอิญมันตกลงไปอยู่บนดินที่แกขุดมา ลักษณะคล้ายดินสอพอง ซึ่งดินชนิดนี้มันดูไว้จะทำโยนอะไรก็ได้ เอาไปขว้างก็ไม่ระเบิดแต่ถ้าจุดหรืออัดแก๊สเข้าไปก็ระเบิด ถ้าเรานำไปปั้นเป็นก้อนเรียกว่าโดนาโมค พวกระเบิดเขาเรียกว่าขนมไก่แต่จริงมันเป็นหลอดเป็นแท่งกลมห่อกระดาษไว้แล้วมีขนวนเป็นสายออกมาแล้วนำไปต่อกับไฟหรือแก๊ส แกเป็นมหาเศรษฐีแกพบระเบิดอันนี้แกชื่อ โนเบล ผู้คิดวิธีระเบิดขึ้นแต่ไม่ระเบิดสังหารกันแต่ไว้สำหรับบุกเบิกภูเขา ผิดกับระเบิดปรมาณูซึ่งร้ายแรงกว่า เราก็มไม่เคยเห็นได้แต่เคยอ่านพบ เพราะถ้าใครได้พบเห็นก็คงจะไม่มีชีวิตรอดอยู่ ลูกแรกระเบิดทั้งเมืองที่อิโรซิมา อิโรซิมาหายไปเลย อีกลูกหนึ่งที่นางาซากิแต่มันเป็นเพียงส่วนเดียว เพราะคนทิ้งทำพลาดโดยเจตนาเพราะไม่รู้ถึงฤทธิ์ระเบิด เขาทดลองกันต่อไปจนได้ระเบิดไฮโดรเจนบอมบ์ อเมริกาเป็นประเทศที่ทำการทดลอง เขาไปทดลองที่เกาะในมหาสมุทรแปซิฟิกแห่งหนึ่งแล้วนำเอาเรือรบเก่าๆ ที่เหลือมาจากสงครามโลกมาทดลอง แล้วลองทิ้งระเบิดลงมาว่าจะเป็นอย่างไร เมื่อถึงวันทดลองก็นำระเบิดแล้วห้อยลงมาไว้บนหอคแล้ววิ่งไปหลายสิบลไมล์ แล้วกดสวิทซ์ให้ระเบิดตกลงมา พอระเบิดก็มีควันเป็นรูปเห็ด พอระเบิดเสร็จเรือก็หายไปหมด พอได้เวลาอันควรก็ส่งประธาน้ำไปดูว่าเรืออยู่ที่ไหน พอประธาน้ำขึ้นมาบอกว่าไม่มีสักลำ เขาก็ประหลาดว่าหายไปไหนจึงให้เครื่องบินขึ้นไปเก็บอากาศบนนั้น ปรากฏว่ามีผงเหล็กมากมายเรือเมื่อถูกระเบิดแล้วหลอมเป็น

เหล็กหลอมแล้วเดือดลอยขึ้นไป เกาะที่ทำการทดลองชื่อว่าเกาะบิกินี ก็มีคนทั่วไปเอาไปตัดเป็นชุดอาบนํ้าสำหรับสตรี เสื้ออาบนํ้าชนิดนี้ก็มีนิดเดียวเลยให้ชื่อว่าบิกินี คนที่ระเบิดไม่ได้มีคนเดียวแต่ประสานงานกันหลายคน แสดงว่าถ้าประสานกันเป็นปึกแผ่นช่วยกันปัญหาใดก็คงจะแก้ได้ แต่มีคนหนึ่งชื่อ บอร์ ซึ่งมีส่วนช่วยเหลือและลงทุนในงานนี้มาก แต่แกกลับเสียใจมากเพราะมนุษย์เอาความสำเร็จนี้มาประหารกันไม่ใช่ให้ถูกต้อง แต่ถึงกระนั้นประเทศเดนมาร์กก็ให้เกียรติเขามาก ผลสุดท้ายถึงกับสร้างห้องทดลองให้ ผู้บังคับการได้มีโอกาสตามเสด็จไปประเทศเดนมาร์กและได้มีโอกาสสัมผัสมือกับบุคคลชั้นนำของโลก และตอนที่รับประทานอาหารได้นั่งติดกับภรรยาของเขา หลอนบอกว่าสามีได้เสียใจมากที่ค้นพบการทําระเบิดนี้แทนที่จะตั้งใจแต่ถึงอย่างไรถ้านายบอร์ไม่ค้นพบคนอื่นก็ค้นพบ เมื่อเกิดสงครามเยอรมันต้องการตัวนายบอร์มากเพราะมีส่วนในการสร้างระเบิดมากด้วย เมื่อเยอรมันบุกเดนมาร์กก็ทัพหน้าก็รุกจะเข้าไปจับตัวแก แต่เชอียอังกฤษรัฐตัวเข้าก็จับตัวไปก่อนโดยให้หนังเครื่องบินทิ้งระเบิด แต่เครื่องบินนั่งได้เพียง ๔-๕ คน จึงต้องให้นายบอร์ไปนั่งปลายท้าย คือที่ปืนท้ายเครื่องบิน ๕ นาทีหลังจากนายบอร์ออกมากองทัพอากาศก็ไปถึงพอไปถึงอังกฤษก็ไปเปิดประตูท้ายเห็นนายบอร์นั่งขัดแข็งอยู่ในนั้นต้องเอาไปผิงไฟให้ได้รับความร้อนไม่นานก็ถูกนำไปอเมริกาเพื่อไปคิดทําระเบิด ในอเมริกาได้ยุคที่บุกเบิกประเทศ พวกสถาปนิกและวิศวกรแปลเครื่องมือไปไม่ไหวจึงให้แขกอินเดียในอเมริกาได้แบกไป พวกแขกพอเดินไปก็เด็ดใบไม้กินไป แล้วก็บ้วนทิ้งทำให้พวกแขกมีกำลังที่จะยกของ พอพวกนั้นไปกินมั่งรู้สึกขม แต่ทำให้มีแรงขึ้นจึงได้ไปทำการทดลอง ได้ตัวยาโคเคน ต้นของมันชื่อว่าโคก้า แต่คนเรากลับเอาไปใช้ในทางที่ผิดกลับมาไปทำเป็นยาเสพติดเช่นเดียวกับฝิ่น ฝิ่นนี้เขาทำได้โดยปลุกดอกป๊อปปี้ออกปลุกแก่พอกลีบก็ร่วงไป ช่างในมันก็กริดเอาออกมาแต่อย่างนี้ไม่ใช่โปรตีนนํ้ายางอีกชนิดหนึ่งนี่คือตัวฝิ่น นำไปตากให้แห้งแล้วก็เหนียว แล้วนำไปเคี้ยวได้เป็นซีฝิ่น ความจริงได้ฝิ่นแล้วแต่ฝิ่นแยกซีฝิ่นเหนียวๆ ออกมาเราจะได้มอร์ฟินๆ นี่สมัยที่ได้มาทางแพทย์ดีใจกันมากเพราะสามารถระงับความเจ็บปวดได้ แต่ในที่สุดก็ใช้เป็น

ยาเสพติด พอมอร์ฟินโดนอากาศก็จะเสียได้ มนุษย์ก็เอาน้ำส้มสายชูใส่เข้าไปได้ เป็นเกลือดีสีขาวคือ เฮโรอิน ยานี้ร้ายมาก ครั้งแรก-ครั้งที่สองไม่เป็นไร แต่ครั้งที่สามก็ติดทำให้เกิดปฏิกิริยาขึ้นในเส้นเลือด ถ้าติดแล้วหายยากมากไม่ว่าจะเป็นมอร์ฟินหรือเฮโรอิน ในทำนองเดียวกับนิโคตินมันก็คล้ายๆ กันกับมอร์ฟินแต่มันน้อยกว่ามาก นิโคตินมักจะอยู่ในบุหรี่และเช่นเดียวกันกับคาเฟอีนซึ่งมีอยู่ในกาแฟ สารพวกนี้กินมากๆ จะไปทำลายประสาททำให้มีความรู้สึกสดชื่น คาเฟอีนอันนี้มีอยู่ในใบชา มากกว่ากาแฟ ชาวตะวันตกจึงนิยมกินชามากกว่ากาแฟ แต่อย่างไรก็ตามคาเฟอีนหรือนิโคตินก็ยังมีผลร้ายกาจน้อยกว่าเฮโรอินหลายเท่าตัว เพราะฉะนั้นจึงอย่าไปลองเด็ดขาด ยาพวกนี้มันจะเข้าไปแทรกในเส้นเลือดในประสาทติดแล้วหายยากมาก

มียาอีกชนิดหนึ่งชื่อ โคโรฟอร์ม ซึ่งค้นพบโดยบังเอิญเมื่อสุบตมเข้าไปแล้ว จะทำให้ไม่รู้สีกตัวเลยหลับสนิท เมื่อค้นพบแล้วก็ดีใจใหญ่ จะได้ช่วยให้คนไข้ผ่าตัด ไม่มีความรู้สึกเจ็บปวดแต่อย่างใด ซึ่งนับว่ามีประโยชน์มาก

เอาละ นี่ก็พูดมานานพอสมควรแล้ว จึงขอยุติเพียงแค่นี้

โอวาทท่านผู้บังคับการ

ในพิธีไหว้ครูและแต่งตั้งหัวหน้านักเรียน

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๒๒

บันทึกโดย *สันติ วีระเศรษฐกุล*

โรงเรียนได้แต่งตั้งพวกเธอเป็นหัวหน้าแต่ละคณะ การแต่งตั้งหัวหน้านี้ก็
เป็นประเพณีที่เราได้ยึดถือต่อเนื่องกันมาหลายสิบปีแล้ว เมื่อไหว้ครูเสร็จ ก็มีการ
แต่งตั้งหัวหน้านักเรียนแต่ละคณะต่อหน้าพระพักตร์พระมหากษัตริย์ ทั้งสามรัชกาล
ครู อาจารย์ และนักเรียนที่ชุมนุมอยู่ ณ ที่นี้ การที่เธอได้รับหน้าที่เป็นหัวหน้า หน้าที่
ที่ต้องปฏิบัติอะไรบ้างนั้น เมื่อสักครู่นี้เธอก็ปฏิญาณแล้วว่าทำอะไรบ้าง แต่ฉันก็
ขอให้ทบทวนที่เธอได้สัญญาไว้สักครู่นี้ มีอะไรบ้าง เช่นจะปฏิบัติตามหน้าที่ และจะ
ดูแลทุกข์สุขของนักเรียนร่วมคณะ

คนเราทุกคนก็มีหน้าที่กันทุกคน หน้าที่ของเราก็คือเรียนก็ต้องเรียน หา
วิชาความรู้ใส่สมองของเรา แล้วก็สอบไล่ให้ได้เลื่อนชั้นไปทุกคน จนกระทั่งเรามี
อาวุโสพอ ทางโรงเรียนก็จะมอบให้มีความรับผิดชอบ การทำหน้าที่เราต้องสำนึกอยู่
เสมอว่า เมื่อภาระเป็นเช่นนี้แล้ว ต้องปฏิบัติตามระเบียบที่โรงเรียนได้มีไว้ การทำ
หน้าที่โดยบางทีก็ไม่สะดวกสบาย ต้องเสียสละ เช่น ตื่นนอนก่อนนักเรียนในคณะ
ดูแลเรื่องไฟฟ้า เป็นต้น ไม่ใช่ว่าเมื่อเป็นหัวหน้าแล้วจะมีอภิสิทธิ์ เขานอนกันเรายัง
ไม่นอน อันนี้ไม่ใช่หน้าที่ของเราอันพึงปฏิบัติ หน้าที่ของหัวหน้าที่ดีแล้ว แน่ละเรา
ย่อมไม่สามารถทำให้ทุกคนพอใจเราได้ แต่เราต้องยึดถือกฎของโรงเรียนเป็นสำคัญ

โดยไม่มีให้ใครได้เปรียบหรือเสียเปรียบ

มีสุภาษิตอังกฤษซึ่งแปลแล้วได้ความหมายในทำนองที่ว่า การเป็นหัวหน้า นั้นไม่สามารถทำให้ทุกคนพอใจเราได้ เช่นเราตัดสินอะไรลงไป ย่อมมีคนหนึ่งแพ้ อีกคนหนึ่งชนะ

จะสังเกตได้ว่า โรงเรียนเราสวยงามตา ในเมื่อสถานที่สวยเราควรจะรักษา ความสะอาด บางคนชอบไปเด็ดดอกไม้ แบบนี้เป็นการทำลายควรปล่อยให้มันอยู่ บนดิน และร่วงลงมาเองตามธรรมชาติ อีกประการหนึ่ง เมื่อหยุดพักวันอาทิตย์ ก็ต้องมีภาชนะใส่อาหารมา ชอบเดินกินกันแล้วก็ทิ้งให้รก เราควรฝึกให้มีตะกร้าไว้ เราก็ควรทิ้งให้ลงตะกร้า

เมื่อคราวเปิดเทอม คุณครูอรุณได้ไปเกาหลีได้ไปเห็นทางโรงเรียนที่นั่น พานักเรียนออกไปปิกนิกหรือไปดูกิจกรรมเป็นกลุ่มๆ เมื่อเด็กเหล่านั้นเห็นเศษ กระดาษที่ตก ก็รีบเก็บแล้วนำไปทิ้งในภาชนะทิ้งขยะไว้ เราก็ควรทิ้งลงตะกร้า

เวลานี้คณะสรวุฒยมัยอาจจะขลุกขลักเพราะกำลังรื้อสร้างคณะใหม่ เราได้ จัดโต๊ะใต้หอประชุมไว้สำหรับให้ผู้ปกครองมาเยี่ยม และคณะอื่นก็ไม่ควรมายุ่ง อีก อย่างขอให้ตรงเวลากันบ้าง เวลาดนตรี ๑๔.๐๐ นาฬิกาไม่ใช่ให้ครูเขานั่งรอ ๑๐ นาที ๑๕ นาที อย่าให้เวลาผ่านไปโดยไร้ประโยชน์ เพราะเวลานั้นมีค่า ขอเตือนไว้เท่านี้

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมมหาวิทยาลัย

วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๒๒

บันทึกโดย *วิรงค์ พัฒนกำจร*

เราก็ได้เรียนกันมาเทอมหนึ่งแล้ว แล้วก่อนหยุดเทอมก็ได้มีการทดสอบวิชาที่เล่าเรียนไปของภาคแรก ตอนนั้นพวกเธอก็ได้พักผ่อนกันพอสมควร และส่วนมากก็ได้ทราบผลสอบกันมาบ้างแล้ว ซึ่งก็มีทั้งผู้ได้คะแนนดีและไม่ดี

วันนี้จะพูดถึงเรื่องว่า ทำไมคะแนนถึงห่างกันมาก ระหว่างคนได้ที่หนึ่งกับคนที่ได้ที่สุดท้าย ทั้งๆ ที่มีสมองเหมือนกัน การเรียนก็ได้เรียนเท่าๆ กัน ฉะนั้นผู้บังคับการคิดว่าความตั้งใจเรียนของแต่ละบุคคลไม่เท่ากัน เวลาครูสอนบางคนก็หลับ บางคนก็เล่น บางคนก็ตั้งใจฟัง พวกที่หลับหรือพวกที่เล่นก็ไม่รู้เรื่องว่าครูสอนอะไรไป เมื่อเป็นเช่นนี้บ่อยๆ ครั้นเข้า การเรียนที่สะสมมาก็จะน้อยกว่าพวกที่ตั้งใจเรียนในห้อง ผลการสอบจึงเป็นดังที่เห็น

คราวหน้าพวกที่คะแนนไม่ดีก็ขอให้ปรับปรุงตัวเสียใหม่ คือ ในเวลาเรียนอย่าหลับอย่าเล่น หมั่นศึกษาเล่าเรียน ทำคะแนนให้ได้ชั้นกว่าเดิม ส่วนพวกที่ทำคะแนนได้ดีแล้วเพราะความเพียร ก็ขอให้รักษาความเพียรนี้ไว้อย่าประมาท เพราะความประมาทเป็นบ่อเกิดแห่งความพินาศ และพวกที่ได้คะแนนดีด้วยการทุจริตในห้องสอบนั้น ก็ขอให้คิดตรึกตรองให้ดีว่า การที่เธอทำคะแนนได้สูงเพราะการทุจริตนั้นเหมาะสมหรือไม่ การทุจริตในห้องสอบไม่สามารถวัดขีดความสามารถของพวกเธอได้ และถ้าพวกเธอประมาทว่าครูจะไม่รู้ไม่เห็นว่าเขาเอาวิชาเข้าไปใน

ห้องสอบ ถ้าครูจับได้เธอก็จะเสียเกียรติ และเป็นผลให้อาจถูกปรับโดยไม่ให้สอบวิชานั้น

ว่าถึงการประมาท ผู้บังคับการจะขอยกตัวอย่างให้ฟัง เมื่อคราวแข่งลอนนัเทนนิสวิมเบิลดัน ซึ่งฝ่ายหนึ่งนำไปสองเซตก็คงเกิดความประมาทคิดว่าตนจะชนะ แต่ในที่สุดก็ถูกตีตื้นขึ้นมาเรื่อยๆ จนตัวเองต้องแพ้ไป นี่แหละคือผลแห่งความประมาท แต่ผู้การขอย้ำว่าเธอไม่ควรจะทุจริตในการสอบ แม้ว่าครูจะไม่รู้ไม่เห็น

ที่จริงโรงเรียนของเราจะหนีออกไปเมื่อไหร่ก็ได้ มันอยู่ที่ตัวของเธอเองว่าจะมีความกลัวไหม มีความละอายบ้างไหม คือพวกเธอก็ต้องมีทริโอตดับปะกันบ้าง ชีวิตคนเรสมันมีค่าน้อยลง เพราะคนเราส่วนมากขาดธรรมข้อนี้ เพราะฉะนั้นอยากจะขอให้ทุกคนยึดถือธรรมข้อนี้ไว้บ้าง

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๒๓

บันทึกโดย พิชัย โฮสท์

ในขณะนี้เรายังไม่ได้ตั้งหัวหน้า แต่เขาก็ได้ทดลองทำหน้าที่มาพักหนึ่ง เมื่อ
เทอมก่อนแล้วมาภาคนี้เขาก็จะต้องรับหน้าที่เป็นต่อเลย และถ้าเหมาะสมก็จะได้มี
การแต่งตั้งเป็นทางการไปที่หลัง นักเรียนบางคนอาจจะไม่ทราบ บางคนอาจจะ
ทราบก็ได้ว่าที่นี่เขาแบ่งออกเป็น ๗ คณะ เด็กเล็ก ๓ คณะ ในเด็กโตมี ๔ คณะ
เมื่อก่อนนี้เราเรียกคณะนี้ก็คือคล้ายๆ กับที่วัดใหญ่ก็มีเป็นคณะ ๑ คณะ ๒ เป็นต้น
สมัยหนึ่งที่เราเคยเรียกคณะตามชื่อของผู้กำกับคณะ คณะหลวงนั้น คณะพระนี่
คณะพระยานั้น ก็ยังบรรดาศักดิ์อยู่ ที่นี้ผู้กำกับคณะไม่ได้อยู่ตลอด ออกไปคนใหม่ก็
เข้ามา ก็เปลี่ยนชื่อให้ใหม่เป็นคณะโน้นคณะนี้ แล้วก็นักเรียนที่ออกไปก็ไม่รู้กัน บาง
คนก็บอกว่าอยู่คณะหลวง ก. อีกคนหนึ่งก็บอกว่าอยู่คณะพระ ข. ที่จริงก็อยู่คณะ
เดียวกันแต่ไม่รู้ เพราะฉะนั้นอดีตท่านผู้บังคับการ ก็ได้ตั้งชื่อเสียเลย คณะต่างๆ
ชื่อที่ใช้นั้นก็เป็นที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว คณะ
จิตรลดาที่ประทับก็อยู่ตรงนี้ คณะดุสิตกับพระราชวังดุสิตก็อยู่ที่นี่ คณะพญาไทก็
เคยมีที่ประทับของท่านอยู่ที่นั่น ที่นี้ก็ที่ประทับต่างจังหวัดก็มีที่นครปฐม อะไรอย่าง
นี้ก็เป็นชื่อคณะ ที่นี้ก็นักเรียนออกไปก็รู้กัน แล้วก็แต่ละคณะก็มีสีประจำคณะ นี้ก็
เป็นกำเนิดของคณะชื่อต่างๆ เวลาเราเข้ามาอยู่ นี้ก็คล้ายๆ กัน ถ้าเราจะไปบวชก็จะ
ต้องมีการขานนาค โคนศิระะโคนคิ้วตามประเพณี เช่นเดียวกับที่เราเข้ามาในนี้ก็

ต้องตัดผมก่อนไว้ผมยาวไม่ได้ เพราะที่นี้เป็นระเบียบมีข้อกำหนดที่ว่าจะต้องตัดผมให้สั้นอยู่ราวๆ สัก ๒ เซนติเมตร ก็เป็นที่น่ายินดี มองดูแล้ว ก็ได้ทำตามระเบียบ ๑ ข้อ ต่อไปถ้าเราจะบวชก็ต้องห่มจีวรนุ่งกางเกงไม่ได้ นอกจากจะเป็นพระจีน ถ้าเราจะเป็นพระไทย ก็ต้องห่มจีวร ก็เหมือนกับเราก็มีเครื่องแบบของเรา นุ่งกางเกงสั้น มีเสื้อนอกมีแผงคอ มีหมวก ที่เข้าระเบียบเมื่อเข้าระเบียบแล้ว ก็เช่นเดียวกันพระท่านก็ฉันทเพล ภายหลังเที่ยงแล้วก็ฉันทไม่ได้ เราก็เหมือนกันตื่นเช้าขึ้นท่านก็ต้องทำวัตร ทำวัตรถึงเวลาท่านก็ต้องเข้าโบสถ์เหมือนกัน เราก็ต้องทำวัตรซึ่งเราทำเสร็จเมื่อกี้ พระท่านแบ่งเป็นเวลาเราแบ่งเป็นเวลาเหมือนกัน เพราะความเป็นระเบียบ พุทธศาสนานั้นเป็นที่มึระเบียบถึงเวลาจะนอนก็นอน ถึงเวลาตื่นก็ตื่น ไม่ใช่จะทำตามชอบใจก็ได้ นี่เรามาอยู่รวมกันเป็นส่วนรวม จะต้องเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน เอาตามใจไม่ได้ เราต้องมีระเบียบ ถึงเวลานอนก็นอนถึงเวลารับประทานอาหารก็รับประทาน ไม่ใช่ว่าถึงเวลานอนฉันจะรับประทานขึ้นมา ถึงเวลาเล่นฉันจะนอนจะทำไม่ได้ คนเดียวพอยู่บ้านจะทำอะไรก็ทำไป แต่ถ้าเวลาอยู่ที่นี่ต้องทำตามระเบียบ เราต้องรู้จักแบ่งเวลาที่เราไม่ได้เป็นนักกีฬาที่มโรงเรียนจะทำอะไรก็ได้ เราจะต้องมีหิริโอตตปละ คือความละอายแก่ความทุจริต ไม่ใช่ว่าจะเป็นหัวหน้าและจะเยียนตีอย่าถือว่าเราจะอาวุโสกว่าแล้วจะเตะจะตอยเขาได้นะ ให้ตักเตือนก็พอ เพราะฉะนั้นเราอยู่ด้วยกันเราก็ต้องมีความเมตตาปรานีเขา คณะจึงจะรุ่งเรือง

โอวาทท่านผู้บังคับการ

ในพิธีไหว้ครู

แสดง ณ หอประชุมชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๒๓

บันทึกโดย สารัชต์ รัตนาวะดี

นักเรียนชิราวุธฯทั้งหลายเพิ่งเสร็จจากการไหว้ครู พิธีไหว้ครูนี้เป็นพิธีอัน
ดีงามของไทย ซึ่งรักษาไว้นานแล้ว เวลาเราไหว้ครูนั้นไม่ใช่ทำอย่างเล่นๆ หรือ
ทำอย่างเชยๆ ควรตั้งใจทำให้จริงจัง การแสดงอะไรก็แล้วแต่ เช่น รำละคร ชกมวย
กระบี่กระบองต้องมีพิธีไหว้ครูทั้งนั้น นักเรียนได้แสดงออกถึงความกตัญญูต่อผู้มี
พระคุณแล้ว ในที่นี้ขอเติมบิดามารดาเข้าด้วย เพราะท่านเป็นครูคนแรกของเรา
เมื่อเราเกิดมานั้นพ่อแม่ก็เป็นคนสอนให้พูด เมื่อโตขึ้นแล้วก็ส่งให้โรงเรียนสั่งสอน
ครูบาอาจารย์ท่านสั่งสอนให้เรามีความรู้ ทำไมเราต้องมีความรู้ เพราะเรามีความรู้
เมื่อเติบโตใหญ่ขึ้นจะได้นำความรู้นี้ไปพัฒนาประเทศชาติ ชาติจะเจริญได้ต้องอาศัย
คนมีความรู้ มีการศึกษา ประเทศไหนๆ เขาก็มีโรงเรียนกันทั้งนั้น โรงเรียนก็ต้อง
อาศัยครูบาอาจารย์เพื่อสอนวิชา เมื่อเรากลับไปคณะก็ยังมีกรอบรมบ่มนิสัยกันอีก
ส่วนโรงเรียนไปกลับนั้นก็สอนวิชาให้ แต่ไม่ค่อยจะมีเวลาอบรมบ่มนิสัย โรงเรียนเรา
นั้นได้ดำเนินตามพระราโชบายของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว คือไม่
ให้มีแต่วิชา แต่ต้องมีระเบียบวินัย และนิสัยที่ดี เมื่อออกไปแล้วเราอาจเป็นหัวหน้า
แผนก หัวหน้าอำนาจการ ฯลฯ ดังนั้นเราต้องฝึกเป็นตัวของตัวเองตั้งแต่บัดนี้
ฝึกอบรมไม่ใช่ให้คนอื่นมาจูงไป เช่น ขวนไปเที่ยว ทำไมเราต้องตามเขาไปด้วย ถ้า

ถามก็บอกว่ากลัวเสียเพื่อน ทำไมเราไม่จูงจุมกเขากลับมา แนะนำเขาให้รู้ว่าอะไรถูกอะไรผิด ครูบาอาจารย์จะนั่งคุม ๒๔ ชั่วโมงต่อวันนั้นไม่ได้ เราต้องอบรมตัวเราเองจริงอยู่เราหว่านเมล็ดพืชไปเราก็หวังผล เรารดน้ำ แต่ก็มีบางเมล็ดที่ไม่ขึ้น เมื่อเราทำอะไรนั้นให้นึกถึงสถาบันบ้าง ปลาเนาตัวเดียว همینไปหมดทั้งข้อง เมื่อออกไปแล้วอย่าทำอะไรให้เสียชื่อเสียงสถาบัน อย่างคนไทยไปต่างประเทศทำอะไรผิด ฝรั่งเศสจะเหมาว่าคนไทยเป็นอย่างนี้หมด อย่างเครื่องแบบที่เราใส่ไม่มีใช้ใครๆ ก็ใส่ได้ ต้องมีพระราชบัญญัติขึ้นมาเมื่อเราใส่เครื่องแบบออกไปคนข้างนอกก็จะรู้ว่าเรามาจากไหน

วันนี้เรามาแสดงความกตัญญูต่อครูบาอาจารย์และแก่ผู้พระราชทานกำเนิดโรงเรียนเรา คนเราจะเจริญต้องมีความกตัญญูนึกถึงผู้มีพระคุณ ความประพฤติของเรานั้นอย่าทำให้เสื่อมเสียมาถึงสถาบัน อย่างน้อยขอให้รักษาเกียรติและชื่อเสียงของสถาบันบ้าง ปีที่แล้วเราสามารถเข้ามหาวิทยาลัยได้คิดเฉลี่ย ๗๐% ครูบาอาจารย์ท่านสอนเรานั้นให้ตั้งใจเรียน ไม่ใช่หลับ เล่น ท่านก็หมดกำลังใจสอน ถ้าเราตั้งใจครูบาอาจารย์ก็ปลื้มใจเมื่อเห็นผลออกมาดี ที่เราเรียนนี้เพื่อหวังจะศึกษาสถาบันให้สูงขึ้นไปอีก ประเทศชาติต้องการคนมีความรู้ มันไม่เหนือความสามารถของเราเลย ไม่ใช่คิดว่าเอาแค่สอบได้ก็พอ ถ้าเราตั้งใจตั้งแต่เดี๋ยวนี้ ความสำเร็จก็จะเกิดแก่ตัวเรา

ท้ายนี้ก็ขอให้พรแก่นักเรียนทุกคน ให้ประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตั้งใจทำ ต้องประพฤติตนให้ดี และขอให้มีความเจริญความสำเร็จยิ่งๆ ขึ้นไป

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๓

บันทึกโดย พิชัย ไสลท์

รชฎ ไตรโสภณ

วันนี้เป็นวันเปิดภาคที่ ๒ ผู้บังคับการก็มาปราศรัยต่อนักเรียนที่มาประชุม
อยู่ที่นี่ เมื่อวันพฤหัสบดีที่แล้วมานี้ ก็จะได้เห็นประกายซ์ ที่เรามีการรับมอบหนังสือต่างๆ
๑๐๐ กว่าเล่ม รัฐบาลออสเตรเลียเขามีจิตใจศรัทธาให้แก่โรงเรียนเรา ก่อนๆ นี้
รัฐบาลออสเตรเลีย ก็มีงบประมาณทุกปี สำหรับเผยแพร่วัฒนธรรม และการเป็น
อยู่ของประเทศของเขา การเผยแพร่เขาก็ทำด้วยการมอบหนังสือซึ่งเกี่ยวกับ
ประเทศของเขาในด้านต่างๆ ในสถาบันการศึกษา เพราะถือว่าพวกที่อยู่ในสถาบัน
การศึกษานั้น เป็นผู้มีปัญญา ความคิด การศึกษา ที่นับว่าเจริญก้าวหน้าพอสมควร
เขาเคยมอบให้แก่มหาวิทยาลัยต่างๆ แต่มาครั้งนี้เป็นครั้งแรก ที่เขาเห็นว่า ทำไมจะ
ต้องมอบแต่เฉพาะมหาวิทยาลัย โรงเรียนก็มอบได้เหมือนกัน อยู่ในดุลพินิจ อยู่ใน
สิทธิที่เขาจะทำได้ จะมอบให้กับสถาบันใดเขาก็สามารถทำได้ เขาทำได้นั้นก็มีผู้แทน
ของรัฐบาล คือเอกอัครราชทูตที่ประจำในประเทศไทย แล้วเขาก็มีตำรับมอบให้แก่
โรงเรียนเป็นครั้งแรก โรงเรียนในกรุงเทพฯก็มีถมไป เขาใหญ่กว่าเรามากมาย มี
นักเรียนเป็นพัน เรามีเพียง ๗๐๐ กว่า โรงเรียนที่เป็นของรัฐบาลก็มี โรงเรียนเอกชน
ก็มี มีนักเรียนมากมาย ทำไมเขาจึงมอบให้แก่เรา อันนี้ก็ขอทบทวนเสียหน่อย ทำไม
ไม่ใช่ว่าโรงเรียนของเรา มีที่ทางสวยงาม โรงเรียนอื่นเขาก็มีใหญ่กว่าเรามาก ถ้า

เช่นนี้ที่จะเกิดการคิดเห็นอันนี้ของรัฐบาลออสเตรเลียขึ้นมา ก็เนื่องจากข้าราชการของเขา ก็ได้เล่นกีฬาสควอชซึ่งสถานทูตเขานิยมนับถือมาก จนกระทั่งสถานทูตที่เขาสร้างขึ้นใหม่มีคอร์ตสควอชอยู่ในบริเวณสถานทูต เพราะว่าข้าราชการของเขาชอบเล่นแล้วก็ได้มาพบปะเล่นอยู่เสมอกับบุตรชายของผู้บังคับการ ก็สนิทสนมกันขึ้นมา แล้วก็มีการเชิญเขามาเล่นที่คอร์ตใหม่ๆ ของเราบ้าง แล้วเขาก็ได้พบปะกับนักเรียนเก่าของเราที่เล่นกีฬาประเภทนี้เป็นประจำ ก็เกิดเลื่อมใสในบุคลิกลักษณะของนักเรียนเก่าของเราขึ้นมา เมื่อได้มาเห็นสถานที่ของโรงเรียนนี้เข้าก็เลื่อมใส ก็มีดำริว่าเอาละเปลี่ยนเสียบ้าง จะมอบให้แก่โรงเรียนนี้บ้าง ก็เพราะว่าโรงเรียนเราที่ออกไปแล้ว เราได้ให้การอบรมในด้านที่เป็นผู้ดี เราพยายามอบรมให้นักเรียนทุกคนในโรงเรียนนี้เป็นผู้ดี ทีนี้ ตามที่พระองค์ผู้ที่พระราชทานสถาบันแห่งนี้ ท่านมีดำริว่า “คนที่เป็นผู้ดีนี้ไม่ได้หมายความว่าเหยียบขี่ไก่ไม่ฝ่อ อดหยิ่ง จองหอง พุดกับใครไม่ได้ ต้องพุดกับคนในฐานะเดียวกัน คำว่าผู้ดีของพระองค์มีความหมายว่า เป็นสุภาพบุรุษที่มีกิริยา มารยาทงาม เข้าที่ไหนได้ทั้งนั้น นักเรียนบางคนอาจจะได้พบปะกับฝรั่งคนที่อยู่พักในตึกรับรองของเรา เขาส่งมาให้อยู่กับบ้านเรา เขาส่งมาให้เป็นผู้ฝึกกรีกบ์แล้วเขาก็สอนรักบี้ทั่วไป ไม่ใช่เฉพาะแต่โรงเรียนของเรา เขาได้ออกมาดูเราซ้อมบ้าง เขาแนะนำวิธีเล่นให้บ้าง เขาคอนนี้เป็นนักเรียน “พับลิกสกูล” ที่มีชื่อเสียงอยู่ในอังกฤษ เรียกว่าโรงเรียน “ไฮสเบอร์” โรงเรียนนี้คนไทยหลายคนได้เคยไปอยู่มาแล้ว ได้ทำชื่อเสียงเอาไว้มาก นายฝรั่งคนนี้ได้การอบรมจากพับลิกสกูล มาจึงเข้ากับคนไทยทุกคนได้ แม้อาหารที่แกไม่เคยรับประทานแกก็รับประทานได้ โรงเรียนเราก็สอนอบรมนิสัยให้เหมือนกับนายคนนี้เหมือนกัน อบรมเพื่อจะให้เข้ากับคนอื่นได้ ต่อหน้าเป็นอย่างไร ลับหลังก็เป็นอย่างนั้น นี่ก็เป็นนิสัยอันหนึ่งของผู้ดีประเทศไทยได้เลิกทาสไปนานแล้ว ประเทศอเมริกาก็เลิกทาสตั้งนานแล้ว แต่โรงเรียนวชิราวุธนี้ยังไม่เลิกทาส เช่น เด็กที่อ่อนกว่าเรา เราก็ไปข่มเหงเขา ใช้ทำโน่นทำนี่ ในตอนกลางคืนแทนที่เขาจะได้พักผ่อนบ้าง เพราะร่างกายของเขากำลังเติบโต ใช้ไปตบยุง ดึงคืนแทนที่เขาจะทำการบ้าน ก็ให้ซักเสื้อผ้าบ้าง ขอกาแฟ

บ้าง นวดบ้าง ใช้คนเหมือนทาส เขาเลิกทาสไปตั้งนานแล้ว ประเทศที่เขาเจริญแล้ว เขาไม่มีทาส โรงเรียนของเราก็เจริญแล้ว ทำไมยังไม่เลิกทาส ตี ๒ ตี ๓ ใช้ให้ไปกวาดห้องที่บ้าง ห้องอื่นบ้าง จริงอยู่ในสมัยหนึ่งเราเคยโดนใช้บ้าง ก็เรื่องอะไรที่เราจะทำตอบแทนไป คนที่เขาใช้ให้เราตบยุงตอนเด็กๆ เขาก็ออกไปแล้ว ทำไมเราจึงต้องแก้แค้น เรื่อย่าถือว่าเป็นประเพณี แม้จะเป็นประเพณีเราก็เปลี่ยนได้ ดังนั้นเราควรจะเปลี่ยนตามกาลสมัย ตนเป็นที่พึ่งของตน เลิกทาสเสีย ไม่ต้องบอกว่าคณะไหนทรอก ทุกคนะนั่นละ เลิกได้แล้วตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ให้เขามีเวลาดูหนังสือ ทำการบ้าน ให้เขาได้พักผ่อนบ้าง วันนีวันที่ ๗ กันยายน ๒๔๒๓ เป็นวันที่วชิราวุธวิทยาลัยเลิกทาส ไม่มีการตบยุงหรือนวดกันอีกแล้ว เลิกทาสได้แล้วตั้งแต่บัดนี้เวลานี้ ณ ที่นี้เป็นต้นไป

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๒๔

บันทึกโดย พิชัย โฮสต์

รชฎ ไตรโสภณ

วันนี้ก็เป็นวันอาทิตย์แรกของภาคปวารณา และนักเรียนก็คงจะได้พักผ่อนกันมาพอสมควรแล้ว และในอีกไม่นานก็จะมี การสอบปลายภาคขึ้นอีก ฉะนั้นก็ควรจะใช้เวลาที่มีอยู่ท่อนหนังสือ ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ จึงควรรับผิดชอบตัวเองกันได้แล้ว เดือนนี้ก็เป็นเดือนกันยายน ซึ่งเป็นเดือนที่ ๔ ของปี ซึ่งอีก ๓ เดือนก็จะหมดปีไปอีกปีหนึ่ง เราจะตั้งต้นศักราชใหม่ในปี ๒๕๒๕ เป็นปีที่กรุงรัตนโกสินทร์หรือกรุงเทพมหานครนี้ จะมีอายุครบ ๒๐๐ ปี และจะมีการสมโภชฉลองกรุงกัน ที่เราชาวไทยมีกรุงเทพฯ อยู่จนครบ ๒๐๐ ปีนี้ ก็ด้วยความปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๑ จนถึงรัชกาลปัจจุบัน และอีกประการหนึ่ง ในปลายปีนี้โรงเรียนของเราจะมีอายุครบ ๗๑ ปีในวันที่ ๒๙ ธันวาคม ที่โรงเรียนของเราอยู่ได้ถึง ๗๑ ปีนี้ เราได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้เราได้มีการศึกษา และมีโรงเรียนที่สวยงามเช่นนี้ ในสมัยก่อนๆ แต่ละคณะก็มีชื่อคณะตามชื่อผู้กำกับคณะ แต่อดีตท่านผู้บังคับการได้มีดำริให้มีการตั้งชื่อคณะขึ้นอย่างเช่นคณะผู้บังคับการนี่ก็เป็นธรรมเนียมอย่างหนึ่งของพัชฌิกสกุล จะต้องมีคณะผู้บังคับการขึ้น และชื่อคณะต่างๆ นี่ก็เป็นชื่อของพระตำหนัก ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เคยเสด็จฯไปประทับอยู่ เช่นคณะจิตรลดาภิเษก

เป็นชื่อพระตำหนักของพระองค์ และในปัจจุบันก็เป็นประทับของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบัน ซึ่งได้ต่อเติมขยายขึ้นเรื่อยๆ ที่คณะจิตรคาได้ชื่อว่าคณะจิตรลดา ก็เพราะอยู่ใกล้พระราชวังนี้นั่นเอง ส่วนคณะดุสิต ก็ในบริเวณรัฐสภา ในสมัยหนึ่งเคยเรียกพระราชวังดุสิตฯ จนปัจจุบันก็ยังใช้อยู่ สนามจันทร์, นันทอุทยาน, สราญรมย์ นี่ก็เป็นประทับของพระองค์ทั้งนั้น คณะพญาไท ในโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าก็เคยมีวังพญาไทเป็นที่ประทับของพระองค์เหมือนกัน และต่อมาก็ได้เปลี่ยนแปลงไป จากวังพญาไทก็เป็น โฮเต็ลพญาไท (ในสมัยนั้นยังไม่มีคำว่าโรงแรม) และก็เปลี่ยนมาเป็นสถานีวิทย์กระจายเสียงแห่งประเทศไทย และก็เป็นเสนาธิราช คือโรงพยาบาลทหาร และต่อจากนั้นท่านผู้อำนวยการโรงพยาบาลทหารก็ได้เปลี่ยนชื่อมาเป็น โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าจนทุกวันนี้ ตามที่ท่านผู้อำนวยการโรงพยาบาลเสนาธิราชได้เปลี่ยนชื่อ โรงพยาบาลมาเป็นโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าก็เพราะท่านมีความคิดว่าท่านได้มาทำงานในสถานที่ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ท่านควรหาสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาทดแทนพระมหากรุณาธิคุณ ท่านก็เลยมีความคิดว่าควรจะเปลี่ยนชื่อ จากโรงพยาบาลเสนาธิราชมาเป็นโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า นี่ก็คือความกตัญญูของท่านผู้อำนวยการของโรงพยาบาล พวกเราก็เช่นกัน เมื่อได้เข้ามาศึกษาในสถานที่แห่งนี้ เราก็ควรที่จะมีความกตัญญู ต่อพระองค์ผู้พระราชทานกำเนิดของโรงเรียนนี้ เราต้องรักษาเทิดทูนชื่อวชิราวุธวิทยาลัยเอาไว้ อย่าทำให้เสื่อมเสียถึงสถาบันได้ ขอฝากไว้เท่านี้

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๒๖

บันทึกโดย *ชาย สังขเวส*

วรรณท์ ดุงคะมณี

จักรพันธ์ จินตกานนท์

วันนี้เป็นอาทิตย์แรก ตามธรรมเนียมของเราผู้บังคับการก็มาให้โอวาทแก่นักเรียนทั้งหลาย นักเรียนบางคนทีเพิ่งจากบ้านมา เรามายอยู่ในชีวิตใหม่ในโรงเรียน บางคนก็อยู่นานแล้ว แล้วก็รู้สึกอึดอัดมากขึ้น บางคนก็มีหน้าที่ควบคุมนักเรียนที่คณะของตนหรือหัวหน้านั่นเอง การเป็นหัวหน้านั้น จะต้องรับผิดชอบ ไม่แต่เด็กภายในคณะของตนต้องเป็นหูเป็นตาให้ผู้กำกับคณะด้วย หัวหน้าต้องประพฤติตนให้สมกับผู้กำกับคณะได้มอบหมายเอาไว้เพราะฉะนั้นเราต้องทำตัวเป็นตัวอย่างให้น้องๆ ทำตาม ถ้าทำตัวไม่เป็นตัวอย่าง ใครเล่ามันจะไม่ทำ มันก็ต้องทำตามในสิ่งที่ไม่ดีเหมือนกัน ผู้กำกับคณะทำไม่ไหวหรอก เลยต้องให้พวกโตๆ ช่วยดูแลด้วย มีอะไรขาดก็เรียนท่านผู้กำกับคณะตัวว่าใครออกนอกกลุ่มออกทางก็ไม่จำเป็นที่จะต้องใช้กำลังโดยมิชอบ ถ้าเด็กทำผิดก็ไม่ควรเสียงเพราะมันไม่พึงปรารถนา เราจะใช้ไม้เรียวลงโทษกับใครนั้นไม่ได้ อันนี้ก็รู้กันอยู่แล้ว ทุกครั้งก็เตือนกันไป ถ้าจะคิดล้างแค้นเพราะตอนเด็กๆ เคยถูกลงโทษ นั่นไม่ถูก ควรจะแก้ไขปรับปรุงกันเสียตั้งต้นศักราชใหม่ถึงแม้ครูบาอาจารย์ไม่เห็น แต่ผีसांगเทวดามีเห็นรู้แล้วก็สังค์ดศีลธรรมมี และมันต้องปรากฏขึ้นมา คนที่ได้ลงมือไปก็จะได้รับการลงโทษ แล้วแต่กรณีหนักเบาแค่ไหน ถ้า

ไม่ทำแล้วความสุขความสบายก็จะมีแก่ตัวเราและผู้อื่นควรจะต้องเตือนหรือบอกแก่ผู้
 กำกับคณะ พวกหัวหน้าไม่มีสิทธิอำนาจทำร้ายเขาได้เลย ครั้งนี้ขอเตือนเอาไว้ไว้ละ ถ้า
 เราไม่ใช่แต่ไปบังคับให้คนอื่นใช้มันไปกันใหญ่เป็น ๒ ต่อ เราชี้ขาดไม่กล้าดำเนินการ
 แล้วโทษว่าคนนั้นทำเราไม่ได้ทำ อย่างนี้มันบาป ๒ เท่าเลยนะ แต่เรามีหน้าที่ดูแล
 ทุกข์สุขในคณะของเรา แต่บกพร่องแล้วปรึกษากัน เขาจะทำการบ้านก็ให้ไปซักของ
 ต่างๆ มันเลิกทาสแล้วนะ ตั้งแต่รัชกาลที่ ๕ เพราะฉะนั้นก็ไม่ให้ใช้ในการเช่นนี้
 ควรทำเองเสียบ้าง ถ้าทำอะไรเป็นส่วนรวมมันไม่เป็นไร เช่นวันอาทิตย์มีการล้าง
 คณะกันขึ้น ก็ช่วยกันทำไม่เป็นไร ถ้าเป็นสิ่งที่ควรจะทำไม่ควรจะเอาแต่ใจตัวเองเลย
 อยู่กันมากๆ เราต้องมีการอดทน อยู่ที่บ้านจะทำอะไรก็ได้ตามอารมณ์ แต่ที่นี่ไม่ได้
 ทำอะไรตามอารมณ์ของเรานั้นไม่ได้ มีระเบียบเขาต้องทำอะไรเราต้องทำเช่นนั้น
 อดทนหลายอย่างมากเพราะโรงเรียนของเรามีระเบียบอยู่ ฝืนระเบียบไม่ได้ ถ้าไม่มี
 ระเบียบวินัยมันจะยุ่งไปหมด เราต้องฝึกหัดตัวเองด้วย ถ้ามีระเบียบแล้วไม่ใช้มันก็
 ไม่มีประโยชน์อะไรเลย เรามีบริเวณมากมายแล้วต้องรักษาให้มีความร่มเย็น สะอาด
 เราได้รับประทานอะไรแล้วทิ้งกระดาษมากมายไปหมด มีตะกร้ามากมายหัดใช้เสียบ้างซิ
 เราควรจะหัดเสียเขามีที่เก็บทิ้งให้ทิ้งไปซิ มีอีกประการหนึ่งก็คือ การทำลาย
 ทรัพย์สินของโรงเรียน แทนที่จะรักษากลับทำลายเสีย ข้อนี้ไม่ควรมีในโรงเรียน
 วิชาวุธฯ เลย เก้าอี้ที่นั่งอยู่นี้ทำไมใช้สิ่งคมกรีดข้างหน้าให้มันขาดได้ มีความจำเป็น
 อะไร ทำไมถึงต้องมีสมมงอย่างนี้ ควรจะล้างสมมงได้แล้ว กระจกอินดอร์นี้เตะ
 ฟุตบอลให้มันแตกเสีย จงรักษาเอาไว้อย่าทำลายของทรมายาก เพราะฉะนั้น ถ้าเรา
 มีแล้วควรจะรักษาไว้ เหมือนต้นไม้เด็ดทำไมเสียเปล่าๆ เรามีการศึกษา เราควรจะใช้
 ให้ถูก อย่างนี้มันเกี่ยวกับเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาเลย วันพุธนี้เราก็จะให้เธอกลับ
 บ้าน เวลาเรียนจบคาบสุดท้ายแล้ว เนื่องจากวันพฤหัสบดีเป็นวันวิสาขบูชา วันนั้น
 เป็นวันสำคัญมากสำหรับพวกเราที่เป็นพุทธศาสนิกชน วันวิสาขบูชานี้เป็นวันที่
 ระลึกถึงการประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานขององค์สมเด็จพระศาสดา เป็นวันที่
 สำคัญมากสำหรับคนทั่วโลกที่นับถือพุทธศาสนา ผู้บังคับการเคยตามเสด็จพระบาท

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไปอินโดนีเซียแล้วก็บังเอิญวันที่เสด็จฯ นั้นตรงกับวันวิสาขบูชาพอดี แล้วพระองค์ก็ได้เสด็จฯ ไปที่บุโรพุทโธ ซึ่งเป็นสถานที่เก่าแก่มาก พุทธศาสนาจากประเทศอินเดียไปถึงชวา หรืออินโดนีเซียประเทศนี้ในกลางใจของเกาะนี้มีพุทธสถานี่มีที่มาสร้างไว้ แล้วอยู่จนกระทั่งทุกวันนี้ แต่ก็มีขำรุคทรุคไทรุม แต่ทางองค์การยูเนสโก และองค์การอื่นๆ เสียหาย ถ้ามีสถานี่อย่างนี้อยู่ในโลกก็จัดการซ่อมแซมเป็นการใหญ่ พุทธศาสนิกชนก็ยังมีอยู่ในเกาะนี้ ได้ไปบ้นยอดของบุโรพุทโธนี้แล้วร่วมกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเราได้ทำพิธีทางพุทธศาสนาระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย บ้นยอดเจดีย์ที่สูงสุดของพุทธศาสนาอันนี้ด้วย แล้วถ้าเราจะทำผิดอะไร คราวนี้ก็ขอให้กลัวกรรมเสียบ้าง สิ่งที่ไม่สุจริต ถ้าเราทำผิดสางก็จะเห็นทุกสิ่งทุกอย่าง ถ้าใครมีหิริโอตตบปะแล้วจะเจริญมากทีเดียว เรื่องอะไรที่จะทำควรจะนึกดูก่อนว่าถูกไหม อย่าขโมย ควรพึงพอใจในสิ่งที่ตนมี ถ้าอยากจะได้อะไรก็ควรหาเงินซื้อเองไม่ควรขโมย บางสิ่งบางอย่างไม่ต้องรอชาติหน้า ทรอกชาตินี้อาจจะเป็นก็ได้ อันนี้ต้องบังคับจิตใจตัวเอง ไม่ใช่ขโมยเอา แต่สิ่งหนึ่งของคนอื่นขโมยเราไม่ได้ก็คือความรู้ เพราะฉะนั้น มีอะไรควรรักษาเอาไว้ วิชาความรู้นั้นก็ควรรักษาเอาไว้ อีกประการหนึ่งวิชาความรู้ขโมยกันไม่ได้ แต่เราอาจจะขายได้ เราจ้างเขาไปสอนพิเศษเขาก็ขายเราแล้ว คงจะสอนอย่างง่าย ๆ แต่ถ้าขายความรู้โดยมิชอบก็มี เช่นจ้างไปสอบแทนก็มี จะเข้าที่นั่นที่นี้ เราต้องขายในทางถูก ไม่ใช่ขายอย่างผิดๆ ฉะนั้นเราคงจะทำให้โรงเรียนของเราเจริญได้ และความเจริญจะตกอยู่กับโรงเรียนเราเสมอ

โอวาทท่านผู้บังคับการ

ในพิธีไหว้ครูและแต่งตั้งหัวหน้า

ณ หอประชุมโรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๒๖

บันทึกโดย *ชาย สังขะเวส*

วรรณท์ ดุงคะมณี

ปิลันธน์ สภานนท์

“สำนักนี้จึงมีคตินิยม กตัญญูประจำฝังจิตให้” เมื่อไม่นานมานี้เธอก็ร้องเพลงนี้ไป กตัญญูคืออะไร เปิดพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้คำอธิบายไว้ว่า “กตัญญู คือการรู้ถึงคุณผู้ทำให้เราแก่เรา” นี่แหละความกตัญญู แต่กตัญญูเป็นนามธรรม ไม่มีตัวไม่มีตน สัมผัสสลับกล่าวไม่ได้ แต่ทุกคนควรจะมีไว้อย่างยิ่ง ทุกรูป ทุกเพศ มิได้จำกัดว่าอย่างไร แต่ทุกคนควรจะต้องมีไว้ฝังใจ แล้วก็วันนี้เราก็ทำพิธีไหว้ครู การไหว้ครูนั้นเป็นประเพณีอันดีงามของชาติไทยเรา แล้วก็ป็นชาติเดียวในโลกนี้ ที่มีพิธีอันนี้ประจำของชาติ มีมานานแล้ว แล้วก็กระทำกันตั้งแต่สถาบันศึกษา อนุบาลขึ้นไปจนถึงมหาวิทยาลัย นายร้อยเหล่าต่างๆ ก็พึงกระทำกันทุกสถาบัน ในต้นปีการศึกษานี้มักจะทำกันในวันพฤหัสบดีวันครู ที่จริงการกระทำการไหว้ครูในวันพฤหัสบดี เมื่อเกี่ยวโยงไปถึงโหราศาสตร์ ดาวนพเคราะห์ คือดาวจูปิเตอร์ ดาวดวงนี้เป็นดาวที่นับถือกันว่าสงบเสงี่ยมเรียบร้อย ให้ความรู้ความสามารถต่างๆ แก่บุคคลที่มีอยู่ในนี้แล้วดาวนพเคราะห์ดวงนี้ก็ตรงกับวันพฤหัสบดีของเราเลยถือว่า เป็นดาวที่ให้ความรู้ความสงบต่างๆ เราก็เลยถือเอาดาวพระเคราะห์อันนี้เป็นวันพฤหัสบดี การแสดงออกถึงการกตัญญู ขอให้คิดไว้ว่า กตัญญูนั้นคือ

อะไร การไหว้ครูก็คือการกตัญญูต่อครูที่ได้มอบความรู้ให้แก่เรา สำหรับสถาบันนี้ ตั้งแต่ประณม ๓ ไปจนกระทั่งสำเร็จ มีเวลาเป็น ๑๐ ปี ในระยะนี้ก็ค่อยๆ อยู่เป็นตอนตลอดมา ครูท่านสั่งสอนมาตลอด แต่ความกตัญญูนั้นไม่ได้จำกัดแต่ครูเท่านั้น บิดามารดาของเราเป็นครูคนแรกที่เราเกิดมาที่แรก ครูอาจารย์คนแรกของเราคือ บิดามารดา เลี้ยงเรามาโดยตลอด ฉะนั้น บิดามารดามีบุญคุณมากเหลือเกิน ท่านไม่ต้องการอะไรนอกจากให้เราเรียนให้ดีที่สุด นี่แหละความกตัญญูที่เรามอบให้บิดามารดาได้ดีที่สุด เราควรทำให้บิดามารดาปลื้มใจ เราได้มาเรียนสถาบันนี้ ใครที่ให้กำเนิดสถาบันแห่งนี้ก็คือ รัชกาลที่ ๖ ฉะนั้นเราต้องมีความกตัญญูต่อท่านให้มากที่สุด โดยการรักษาชื่อเสียงโรงเรียนไว้ พระองค์ตั้งขึ้นมาก็อยากจะให้เป็นโรงเรียนตัวอย่าง โดยการเอาแบบฉบับมาจากประเทศอังกฤษ บางโรงเรียนอยู่มาจนถึง ๕๐๐ - ๖๐๐ ปี พระองค์ตั้งใจไว้ว่าถ้าเราจะได้เป็นผู้นำได้นั้น ต้องมีความรับผิดชอบมากมาย ฉะนั้นพระองค์จึงเห็นว่า จะอบรมบ่มนิสัยให้คนเป็นคนจิตใจชาวสะอาด เมื่อเราได้มาศึกษาในโรงเรียนนี้ ก็ต้องให้ชื่อเสียงของโรงเรียนนี้รักษาไว้ ถ้าไม่มีพระองค์ท่าน คำว่า โรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย ก็คงไม่มีขึ้น แต่เมื่อมีมาแล้วก็ต้องรักษาเอาไว้ เพราะโรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนของพระมหากษัตริย์ ไม่ใช่ธรรมดา วันนี้เป็นวันดี ได้ทำความกตัญญู ออกมาด้วยวาจา และกาย แต่ใจนั้นไม่ทราบว่าจะคิดอย่างไร แต่เธอต้องมีจิตใจจริงด้วย ไม่ใช่หน้าไหว้หลังหลอก ความดี ความมงคลต่างๆ ควรมีแก่ตัวเรา ฉันทได้แต่งตั้งหัวหน้าต่อหน้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ดังนั้น เธอต้องเคร่งครัดต่อคำพูดด้วย ไม่ใช่พูดไปปล่อยๆ รักษาคำที่เธอปฏิญาณเอาไว้ด้วย “รู้รักษาดี ศาสนกษัตริย์ เป็นมิตรชัย อีกรู้เสียสละได้ด้วยใจงาม” เราเป็นหัวหน้าแล้ว ต้องรู้จักเสียสละด้วยใจงามโดยการตื่นก่อนนอนที่หลัง ตื่นก่อนต้องเปิดคณะก่อน ก่อนนอนก็ต้องคอยปิดไฟให้เรียบร้อย เป็นหัวหน้ามันไม่ถ่วงนะ ยากมาก เด็กๆ บางคนต้องตื่นมาขงกาแฟหรืออื่นๆ ให้พี่ พอดตกกลางคืนก็ต้องนอนที่หลัง ต้องมานั่งซักผ้าอะไรมากมาย เวลาที่เป็นของเขาเองไม่มี ไม่ได้ อย่างนี้มันไม่ใช่ของดี เลิกเสียนะ เลิกเสีย เหาละ ฉันทขอพูดแค่นี้ ขอให้เธอทั้งหลาย จงทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดแล้วกัน

ส่วนหนึ่งของคำกล่าวต้อนรับ นิสิตปริญญาโท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เนื่องในโอกาสมาเยี่ยมโรงเรียน

ณ ห้องสื่อการศึกษา วิชาวุธวิทยาลัย

วันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๒๘

บันทึกโดย บุญญฤทธิ์ วิเชียรพันธุ์

วรรณท์ ตุงคะมณี

การปกครองภายในโรงเรียนของวิชาวุธวิทยาลัยนี้ในประเทศอังกฤษเขาเรียกว่า พับลิกสกูล แต่รัชกาลที่ ๖ ไม่นำวิธีการของเขามาทั้งหมด อะไรที่นำมาแล้วใช้ได้เป็นประโยชน์ต่อประเทศสยามก็จะใช้แบบนั้น พระองค์จึงตั้งโรงเรียนนี้ขึ้นมาเรียกว่าโรงเรียนมหาดเล็กหลวง เดิมก่อนจะสร้างเป็นตึกกรมอาคารต่างๆ นี่ก็เป็นหลังคาจาก สำหรับพระองค์ประทับที่สวนจิตรลดา ก็เสด็จฯ มาเป็นประจำ มาเยี่ยมโรงเรียนคูกิจกรรมต่างๆ แล้วก็มาทรงซ่อมละคร จนกระทั่งโรงเรียนเติบโตขึ้นมาและขยายขึ้นมาเรื่อยเป็นลำดับ ชื่อวิชาวุธวิทยาลัยนั้นมาเปลี่ยนเอาเมื่อพระองค์ท่านได้เสด็จสวรรคตไปแล้ว แล้วในรัชกาลต่อมา ทรงเห็นว่าเมื่อพระเชษฐาธิราชทรงสร้างโรงเรียนนี้มา เพื่อที่จะเป็นพระบรมราชานุสรณ์จึงเปลี่ยนชื่อจากโรงเรียนมหาดเล็กหลวงมาเป็นวิชาวุธวิทยาลัย นี่เป็นที่มาของโรงเรียนนี้อย่างคร่าวๆ โรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนประจำ เราจึงมีวิธีแบ่งเด็ก ท่านก็ทรงสร้างหอพักนักเรียนที่ซึ่งนักเรียนจะกินอยู่หลับนอน แบ่งเป็นคณะมีอยู่ ๔ มุมของโรงเรียนข้างในนี้ และแต่ละคณะก็มีชื่อ ชื่อนั้นเป็นชื่อพระตำหนักของรัชกาลที่ ๖ มีชื่อต่างๆ กัน หัวมุม

ทางเข้าถนนราชวิถีนั่น เราก็ตั้งมูมนั้นเป็นคณะจิตรลดา เพราะอยู่ใกล้กับพระตำหนักจิตรลดาอยู่แล้ว ถัดมาอีกมูมหนึ่งตรงข้ามกับเขตดุสิต เราตั้งชื่อว่าคณะพญาไท สมัยหนึ่งท่านมีพระตำหนักอยู่ที่โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าเดี๋ยวนี้มีพระตำหนักของสมเด็จพระพันปีหลวง เวลาถึงฤดูค่านาท่านก็เสด็จฯ ลงมาดำด้วยพระองค์เอง สมัยนั้นเป็นทุ่งนาทั้งนั้น มีพระตำหนักอยู่ พระตำหนักนั้นเป็นเรือนไม้พอมมาถึงมีการโยกย้าย บ้านเมืองเจริญเติบโตขึ้นทีหลัง ก็ต้องรื้อเรือนนี้ เมื่อรื้อแล้วก็นำมาสร้างอยู่ที่คณะเด็กเล็ก เป็นเรือนที่ผู้กำกับคณะพักอยู่ อีกมูมหนึ่งทางด้านเขาดิน เรียกว่าคณะดุสิต ที่เรียกว่าคณะดุสิต เพราะว่าตั้งแต่บริเวณเขาดินลงไปถึงสวนสุนันทานั้น เป็นเขตพระราชวังดุสิต โรงเรียนการเรือนสมัยก่อน พระราชวังนี้กินเนื้อที่มากมาย ที่นี้มามีอีกมูมหนึ่งเป็นมูมที่มีเรือนผู้บังคับการอยู่ จึงเรียกว่าคณะผู้บังคับการ คณะเด็กเล็กก็มี คณะสนามจันทร์ นันทอุทยาน สราญรมย์ มีอยู่ ๓ คณะ ก็แบ่งนักเรียนกันไป แต่ละคณะก็มี ๑๐๐ กว่าคน ทุกคณะมีนักเรียนเรียนตั้งแต่ชั้น ม.๑-ม.๖ คละกันไป เวลาเรียนหนังสือก็มาเรียนที่ตึกเรียน คือ ที่ตึกขาวหรือตึกขาวมงกุฎ เวลารับประทานอาหาร นักเรียนก็กลับไปรับประทานอาหารที่คณะของตน เราเริ่มต้นเรียนเวลา ๗.๑๐ น. นักเรียนต้องตื่นนอนเวลา ๖ โมง อาบน้ำแต่งตัวเสร็จเรียนหนังสือ ๑ คาบ เมื่อจบคาบที่ ๑ แล้วก็กลับไปรับประทานอาหารแต่เช้า คาบหนึ่งก็ประมาณ ๕๐ นาที จากนั้นประมาณ ๘.๓๐ น. ก็ต้องขึ้นหอประชุม แต่หอประชุมกำลังทำการซ่อม แต่ย้งดีที่มีอินดอร์ฯ อยู่ จึงตัดแปลงมาใช้เป็นที่ประชุมนักเรียน และจะเรียนไปจนกระทั่ง ๑๑.๓๐ น. จบคาบนั้นแล้วก็จะรับประทานอาหารว่าง ๒๐ นาที ก็เรียนต่อไปจนกระทั่ง ๑๓.๒๐ น. เป็นอันจบคาบที่ ๖ แล้วก็รับประทานอาหารกลางวัน จากนั้นก็มีกิจกรรมนอกเวลาเรียน เช่น ช้อมดนตรีหรือจะมีกิจกรรมอื่นๆ ก็แล้วแต่จะทำ พอ ๑๖.๐๐ น. ก็ลงสนาม เล่นกีฬาทั้งหมดราวๆ ๑๘.๐๐ น. อาบน้ำรับประทานอาหารค่ำแล้วก็อยู่ตามคณะของตน จนกระทั่งถึงเวลานอน ขณะที่อยู่ในคณะก็ดูหนังสือ ทำการบ้าน ทบทวนวิชาต่างๆ ที่ครูสอนมา ก่อนจะนอนมีการสวดมนต์กันในแต่ละคณะ ส่วนตอนเช้านั้น สวดมนต์

ร่วมกันทั้งโรงเรียน ทางศาสนานั้นเราถือว่าเป็นเรื่องสำคัญอันหนึ่ง เพราะฉะนั้น การสวดมนต์ไหว้พระจะมีประจำทุกเช้าและทุกคืนก่อนนอน ส่วนในวันอาทิตย์ที่อยู่ โรงเรียน ก็จะอาราธนาพระมาแสดงพระธรรมเทศนา หรือปาฐกถาธรรม แต่จะให้ มีกิจกรรมทางศาสนา ทุกวันอาทิตย์ โดยจะมีการทำวัตร แล้วจึงมีการแสดง พระธรรมเทศนาหรือปาฐกถาธรรม แล้วแต่โอกาสจะมี การศาสนานั้นเราถือว่าเป็น กิจวัตรสำคัญอันหนึ่ง จะเห็นได้ว่าประเทศที่เจริญแล้ว หรือที่ไม่เป็นสังคมนิยม ศาสนานั้นเป็นสิ่งสำคัญมาก โรงเรียนในประเทศอังกฤษโดยเฉพาะ จะมีแบบนี้เช่นเดียวกับของเรา ถึงแม้ว่าประเทศสังคมนิยมเอง ท่านก็คงจะสังเกตเห็น เช่น ประเทศโปแลนด์ ซึ่งเป็นประเทศสังคมนิยมอยู่แต่ชาวโปแลนด์ในเวลานี้นับถือ ศาสนาอย่างเคร่งครัดและเอาจริงเอาจัง ทั้งที่เป็นประเทศอยู่ใต้การปกครองระบอบ สังคมนิยม และไม่ทราบที่ท่านเคยติดตามหรือเปล่าว่ามีเรื่องปะทะกันเสมอเกี่ยวกับศาสนาในประเทศโปแลนด์ ตามโรงเรียนในโปแลนด์นั้นเขาเอาไม้กางเขนไปติด ไว้ในห้องเรียน แต่ทางการไม่ยอม บังคับให้เอาออกให้หมด แต่ทางโรงเรียนต่างก็ ยังดื้อ มีไม้กางเขนติดอยู่ในห้องเรียน ท่านก็คงทราบอยู่แล้วว่ามีกรณีไม่ลงตัวกัน ระหว่างทางฝ่ายปกครองกับทางโรงเรียน ทั้งๆที่เป็นโรงเรียนสังคมนิยมเขายัง นับถือศาสนา ทำไมเขาทำกัน ก็เพราะว่าจิตใจนั้นบังคับกันไม่ได้ เพราะฉะนั้นชาว โปแลนด์จึงไม่ยอมเป็นอันขาด ยังนับถือศาสนาอย่างเคร่งครัด แล้วประเทศเรามี เสรีภาพหมดทุกอย่าง ด้านศาสนาเราก็สามารถที่จะนับถือศาสนาอะไรก็ได้ เพราะ ฉะนั้นทางโรงเรียนถือว่าเป็นความสำคัญอันหนึ่งในด้านเกี่ยวกับศาสนา นี้ เรามี หนังสือสวดมนต์ หนังสือสวดมนต์นี้เราพิมพ์เป็นเล่ม โดยท่านเจ้าคุณศาสนโสภณ ได้ทำไว้ให้นานแล้ว เวลานี้ท่านเป็นสมเด็จพระญาณสังวร เวลาสวดมนต์เราก็สวด เป็นภาษาบาลี แต่เมื่อสวดมนต์เป็นภาษาบาลีแล้ว นักเรียนก็น่าจะทราบและเข้าใจ ว่าสวดเรื่องอะไร ว่าอย่างไรบ้าง เพราะฉะนั้นท่านจะเห็นว่า ในหนังสือสวดมนต์ ของเรามีคำแปลเป็นภาษาไทยไว้อีกด้านหนึ่ง ตรงข้ามกับด้านภาษาบาลี และเมื่อ เวลาสวดกันเป็นภาษาบาลีแล้วก็ต้องแปล อันนี้ท่านเจ้าคุณวัดเบญจมบพิตร ซึ่งเป็น

เพื่อนบ้านกับเรา มีอะไรก็ต้องนิมนต์ท่านมาเทศน์ ท่านก็สนใจในเรื่องทางศาสนา ท่านก็เลยบอกว่า เวลาสวดมนต์ต้องแปล นักเรียนจะได้ทราบว่าสวดอย่างไร เป็นอย่างไร แปลว่าอะไร บางทีก่อนนี้ไปถาม นโม ตสฺสฯ แปลว่าอะไรยังไม่ทราบเลย เพราะฉะนั้นทุกบทที่จะสวดนั้นก็ต้องแปลเป็นภาษาไทยด้วย ดังนั้น เราจึงเน้นว่า การศึกษากับการศาสนาต้องไปด้วยกัน และเพื่อจะให้นักเรียนมีความก้าวหน้าต่อไป ต้องมีศาสนาด้วย พระองค์ท่านเองก็เน้น เป็นพระบรมราชาบายบายว่าต้องมี พระธรรมเทศนาอยู่เป็นประจำ อันนี้เป็นจุดสำคัญของเรา ด้านการปกครองนั้น เราให้ปกครองกันเอง มีการแต่งตั้งหัวหน้า แต่หัวหน้าจะลงโทษนักเรียนที่อยู่ได้ บังคับบัญชาไม่ได้ ลงโทษนั้นหมายถึงว่าจะไปเขียนตีเขาไม่ได้ ลงโทษให้หัวหน้า ๕ ที ๑๐ ทีก็แล้วไป แต่การถูกต้องตัวเขานี้เราไม่สนับสนุนและห้ามเด็ดขาด เรื่องเขียนตีนั้นก็ยังมีอยู่ในโรงเรียน ประเทศที่พัฒนาแล้วก็ยังมีอยู่ ยังใช้อยู่ โดยเฉพาะในประเทศอังกฤษ ผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษากล่าวว่าต้องใช้ ต้องมี เลิกไม่ได้ แต่ประเทศอเมริกาผมไม่ทราบ โรงเรียนเราก็มี กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ทำได้ แต่ต้องอยู่ในขอบเขต มีครูบาอาจารย์ที่รับผิดชอบเต็มที่ ดังนั้น เราจึงไม่ยอมให้นักเรียนเขียนนักเรียนด้วยกัน ถึงแม้ว่าจะเป็นหัวหน้าก็ตาม เป็นผู้รักษาระเบียบของโรงเรียน แต่เมื่อมีนักเรียนทำผิดร้ายแรงจะต้องรายงานให้ผู้กำกับคณะทราบ ถ้าโทษที่ทำนั้นรุนแรงผู้กำกับคณะก็จะเป็นผู้วินิจฉัยว่าจะลงโทษอย่างไร แต่ก็จะมี ความสามารถที่จะปกครองนักเรียนที่อยู่ได้ การปกครองของเขาได้ ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ ถ้าปกครองนักเรียนมาก ๆ ถ้าไม่มีระเบียบหรือระเบียบอ่อนไม่มีวินัยก็ไปไม่รอด ยิ่งอยู่กันมากๆ แบบนี้ ระเบียบเป็นของที่สำคัญมาก เราต้องมีระเบียบวางไว้ เมื่อวางระเบียบไว้แล้วก็ต้องใช้ระเบียบ การจะมีระเบียบก็ต้องมีวินัยเสียก่อน ถ้ามีวินัยใช้ระเบียบมันก็ไม่ยากอะไร แต่ถ้าไม่มีวินัยแต่มีระเบียบ มีหรือไม่มีก็เท่ากัน ก่อนอื่นนักเรียนที่นี้ต้องมีวินัย เราต้องอบรมให้มีวินัยก่อน ถ้ามีวินัยแล้วทำอะไรก็ทำได้ ตั้งแต่เด็กอายุ ๔-๕ ขวบ เราก็ต้องพยายามฝึกให้ดูแลตัวเอง

เหตุที่เรารับนักเรียนประถมปีที่ ๓ ก็เพราะว่าเขาต้องดูแลตัวเองได้

แล้วก็จะให้พวกเขาอยู่ในระเบียบวินัยตั้งแต่เด็กๆ มันก็ไม่ยากถ้าเขายอมรับ แต่ก็ยังมีปัญหาอยู่บ้างเหมือนกัน เช่น นักเรียนประถมปีที่ ๔ ประถมปีที่ ๕ แก่ก็มักจะบ่นว่าจะทำอะไรก็ต้องเข้าแถว เพราะแกอยู่สบายที่บ้านมาแล้ว อาจจะเป็นเพราะว่าแกเป็นลูกโทนหรือว่ามีพี่น้องเป็นผู้หญิงอะไรเช่นนี้ ทำอะไรก็สบาย อยู่ที่บ้านทำได้ตามความพอใจ แต่พอมาอยู่ที่นี้ถึงเวลาอะไรจะทำอะไร ก็ต้องทำร่วมกันพร้อมกัน พ่อแม่ส่งแกมาให้อยู่ในระเบียบวินัย แกอยู่ที่บ้านคือ ก็มาให้โรงเรียนฝึกเสียบ้าง เราก็บอกว่า ที่นี้ไม่ใช่โรงเรียนตัดสันดาน ส่งมาฝึกระเบียบวินัย ส่งมาให้ตัดสันดาน เราไม่รับ บางคนก็อยู่ได้ บางคนอยู่ไม่ไหวมีปัญหามากมาย เมื่อเขายอมรับระเบียบแล้ว พอโตขึ้นมาอยู่ประถม ๖ เขาก็จะถือว่าเป็นของธรรมดาแล้วมันก็จะติดตัวไป ทำอะไรก็สบายใจ ทางโรงเรียนก็พอใจ อันนี้สำคัญมากก่อนจะทำอะไรต้องมีวินัย วินัยเวลานี้ประเทศเราหย่อนมาก ดังนั้นเราอยู่ในนี้เราจึงต้องการให้มีวินัย อยู่กันมากๆ ถ้ามีระเบียบวินัย ก็ทำอะไรได้สะดวก อีกอย่างหนึ่งนักเรียนอยู่กันมากๆ ปัญหาที่มากเหมือนกัน เพราะฉะนั้นนักเรียนต้องมีความอดทน อดทนนั้นไม่ได้หมายถึงอดทนทางร่างกาย ต้องแข็งแรง, เล่นกล้ำม, ฟิต ไม่ใช่เช่นนั้น ต้องอดทนหลายอย่างเมื่ออยู่กันมากๆ ก็ต้องอดทน ยกตัวอย่างเช่น อยู่ที่บ้านจะทำอะไรก็ทำได้ ที่นี้ยังมีคนอื่นอีกจึงต้องมีความอดทน ต้องนึกถึงคนอื่นบ้างนึกถึงแต่ตัวเองไม่ได้ อดทนทางจิตใจ เช่น ๖.๓๐ น. ตื่นนอน นอนก้ำกัງสบายต้องตื่นแล้วต้องทนเอา อยู่บ้านตกเย็นกินข้าวเสร็จเที่ยวไป Skate เสร็จแล้ว Disco แล้วอยู่ที่นี้ไปไม่ได้ ดังนั้น จึงมีความอดทนทางจิตใจ นอกจากนั้นยังต้องอดทนทางอื่นอีกมากมาย เพราะฉะนั้นมาอยู่รวมกันแบบนี้ต้องรู้ว่าไม่ได้อยู่คนเดียว คนอื่นก็มีอีก รับประทานอาหารจะเล่นกินแต่แกง กินแต่กับให้หมดคนเดียวมันไม่ได้ ดังนั้นเราจึงฝึกให้เขาอยู่ในระเบียบวินัยรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ทั้งนี้ก็ต้องเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีขนมอะไรก็บอกกันให้กิน นอกจากนั้นอีกอย่างหนึ่งก็คือ กีฬา ก็ต้องเรียนต้องเล่นไว้ให้สุขภาพแข็งแรง ส่วนบางคนที่ไม่สบายเป็นโรคหัวใจหรือโรคประจำตัวบางอย่างก็ต้องงด แต่เขาพยายามจะมาอยู่โรงเรียนนี้ เราก็ต้องผ่อนผันให้เล่นกีฬาเบาๆ ลง มีคนถามเสมอว่าทำไม

โรงเรียนนี้เล่นรักบี้ โรงเรียนอื่นไม่เห็นมีเล่นกันเลย โรงเรียนวชิราวุธฯ เล่นจนทุกคนเล่นไม่ได้ ไม่มี นอกจากโรงเรียนราชวินิตฯ ภ.ป.ร. แข่งกันก็มีเรา ๒ โรงเรียนนี้เล่นกันทำไมเราไม่เล่นฟุตบอลเหมือนโรงเรียนอื่นบ้าง ผมจึงจะขอเรียนให้ทราบ ว่า ทำไมเราจึงเล่นรักบี้ เพราะว่าเล่นได้หลายคน ต้องมีการปะทะกัน จึงเท่ากับสอนให้เด็กมีกล้าหาญ และกล้าไป Tac กับคนอื่น ในขณะที่เดียวกันก็กล้าที่จะสู้เขาด้วย แล้วยังช่วยให้ร่างกายแข็งแรง อีกประการหนึ่ง เมื่อมีการปะทะกันแล้วก็จะมีการเล่นสกปรกกันได้ ถึงแม้ว่ากติกาจะมีอยู่ แต่มันก็เล่นชอนกันได้ เราไม่สนับสนุนให้ทำอย่างนี้กับผู้ที่เราเล่นกีฬาด้วยกัน นี่ก็ถือว่าจะต้องมีความอดทน อยากรจะเตะเขาเหลือเกินแต่จะไปเตะเขาไม่ได้เป็นอันขาด กีฬาประเภทนี้จึงช่วยบังคับจิตใจเป็นอย่างดี ต้องเล่นกันแบบสุภาพบุรุษเล่นกัน ไม่ใช่เล่นกันแบบสกปรกเอามือเอาหมัดยึดกันไปอย่างนี้ เราไม่สนับสนุนเด็ดขาด เราไปเล่นที่อื่นใครจะเล่นยังงี้ก็ตามเราจะไปโกรธไม่ได้เป็นอันขาด ถึงจะเล่นเก่งยังงี้หากไปโกรธเขาก็ไม่จำเป็นที่จะอยู่ที่มโรงเรียน และนี่ก็เป็นการฝึกวินัย หัดให้ตัวเราเองมีความสุจริตในกีฬา ให้เป็นนักกีฬา เรามีการแข่งขันทั้งภายในและภายนอก นอกจากนี้เรายังมีการแข่งขันรักบี้ประเพณีระหว่างโรงเรียนเรากับมาเลย์คอลลิจของมาเลเซียโดยผลัดกันเป็นเจ้าภาพ เราแข่งกันมาเกือบ ๒๕ ปีแล้ว นี่ก็คือหลักการของโรงเรียนโดยคร่าวๆ

โอวาทท่านผู้บังคับการ

เนื่องในพิธีเปิดการอบรมนักเรียนอาวุโสวิชารัฐวิทยาลัย
ณ บ้านพิชัยญาติ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
วันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๒๙
บันทึกโดย สมาคมหนังสือพิมพ์

ขอบคุณอาจารย์ชาญชัยที่ได้เชิญผู้บังคับการมาให้โอวาท และได้อำนวยความสะดวกให้มีการอบรมนี้ขึ้นมาได้ นักเรียนอาวุโสทั้งหลาย เราได้มาประชุมกันนี้ก็เพื่อที่จะได้รับการอบรมและชี้แจงในหลักกิจกรรมในฐานะที่เป็นนักเรียนอาวุโส ที่จะนำไปปฏิบัติกับนักเรียนรุ่นน้องๆ ที่อยู่ในคณะของเรา ในวาระต่อไป ข้อสำคัญที่เรามีการอบรมจะได้ฟังแนวความคิดจากวิทยากรหลายๆ คน และผู้กำกับคณะแต่ละท่าน ซึ่งมีความคิดเห็นและแต่ละท่านก็ได้ประสบปัญหาในกิจการบางอย่างที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียน และในเรื่องนี้เราก็จะได้นำมาตีแผ่กัน พร้อมทั้งแก้ไขกันให้เรียบร้อย

การที่เราจะเป็นหัวหน้านักเรียนนั้น นักเรียนอาจจะไม่ทราบว่า จะมีปัญหาอะไร เราจะมีวิธีการแก้ไขปัญหาอย่างไร การที่เราจะเป็นผู้นำของคนทั่วไป ซึ่งตรงตามพระบรมราโชบายของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่อยากจะฝึกอบรมให้นักเรียนเป็นผู้ดี เป็นสุภาพบุรุษ และต่อไปจะได้เป็นผู้นำของประเทศชาติในอนาคตต่อไป การที่เราจะเป็นผู้นำนั้น เราจะต้องเป็นผู้ที่คิดริเริ่มก่อน และก็ไม่มีอะไรดีเท่ากับการริเริ่มในโรงเรียน เพราะโรงเรียนของเราพิเศษกว่าโรงเรียนอื่นๆ คือเราต้องอยู่ร่วมกันตลอด ๒๔ ชั่วโมง รวมทั้งนักเรียนอาวุโสด้วย โดยธรรมชาติแล้วสิ่งมีชีวิตทั้งหลายต้องมีผู้นำ ไม่ว่าสัตว์หรือคนก็ตาม สถาบันนี้ รัชกาลที่ ๖ สร้างเอา

ไว้ เพื่อบ่งให้นักเรียนเป็นผู้นำที่ดีในอนาคตต่อไป อย่างเช่นประเทศที่พัฒนาแล้ว ในประเทศอังกฤษเขาปกครองกันแบบ “พับลิกสกูล” มีอยู่สมัยหนึ่งอังกฤษมีเมืองขึ้นแทบทั่วโลก เขาต้องการผู้นำไปปกครองประเทศ ในแต่ละประเทศ ลองพิจารณาประเทศอินเดีย พลเมืองมีประมาณร้อยล้านคน และตกเป็นประเทศราชของอังกฤษ ชาวอังกฤษประมาณสามแสนคน ปกครองแยกประมาณ ๔๕๐ ล้านคนได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย พอปล่อยให้มันเป็นอิสระ อันดับแรกก็เกิดการแยกศาสนา กัน อิสลามพวกหนึ่ง ฮินดูพวกหนึ่ง จึงได้เกิดประเทศปากีสถาน โดยมีประเทศอินเดีย คั่นกลาง พอปล่อยให้มันเป็นอิสระภาพ แยกก็ตีกันตายทุกวัน อันนี้ทำไมตอนพวกอังกฤษปกครองอยู่จึงไม่ตีกัน พวกชาวอังกฤษเขาฝึกกันมาตั้งแต่อยู่ในโรงเรียน ซึ่งปกครองแบบ “พับลิกสกูล” และต่อไปในอนาคตประเทศของเรา ก็ต้องการผู้นำที่ดีเหมือนกัน ดังนั้น เราจึงต้องมีการอบรมเพื่อที่จะไปปกครองนักเรียนรุ่นน้องๆ ให้อยู่ในกฎของระเบียบวินัย และนี่เองเป็นจุดประสงค์ในการจัดการอบรมนี้ขึ้น การที่เราจะไปปกครองรุ่นน้องๆ นั้น ประการแรกเราต้องเข้าใจว่าเขาเหล่านั้น ไม่ใช่ทาสของเรา แต่เขาเป็นน้องๆ ของเรา มีอะไรก็ช่วยเหลือกันเท่าที่จะช่วยเหลือได้ ในคณะของแต่ละคนก็ต้องปกครองให้อยู่ในกฎระเบียบนั้นไว้ ถ้าเราไม่มีระเบียบวินัย ทำอะไรก็ไม่มีความสำเร็จได้ เราจึงต้องมีระเบียบ จึงต้องมีการเขียนเอาไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้ทุกคนทราบ และเป็นหลักฐานเอาไว้ เพราะบางคนอ้างว่าไม่ทราบระเบียบ เราจึงต้องมีสมุดสีขาวที่ออกมาเมื่อปีก่อนนี้ ไม่ว่าเธอจะเล่นกีฬาเธอก็ต้องมีระเบียบวางไว้ก่อน เมื่อมีระเบียบก็ต้องรักษาระเบียบโดยการมีวินัย โดยเฉียบขาดนี้เป็นสิ่งสำคัญมาก แล้วจึงจะดำเนินการต่อไปได้ ระเบียบของบ้านเมืองก็มี เรียกว่า “กฎหมาย” หากทำผิดกฎหมายก็ต้องขึ้นโรงขึ้นศาลกัน เช่นเดียวกัน ถ้าหากทำผิดกฎระเบียบของโรงเรียน ก็ต้องมีการพิจารณากันในระดับผู้กำกับคณะนี้เป็นวิธีที่จะดำเนินงานกัน และปัญหาต่างๆ อาจเกิดขึ้น ตัวอย่างเช่น การที่เด็กมีไข้ปรอทขึ้นสูง ถ้าเราเป็นหมอที่ละเอียด เราต้องศึกษาว่าทำไมปรอทขึ้น เราต้องดูสาเหตุและหาวิธีการแก้ไข เพื่อจะให้ปรอทนั้นลดลงให้ได้ นักเรียนบางคน

เรียนดี แต่ต่อมาการเรียนก็ลดลง อันนี้ก็ต้องเป็นหน้าที่ของผู้กำกับคณะ จะต้องวินิจฉัยว่าทำไม จึงเป็นเช่นนั้น อันนี้ก็ต้องถามหัวหน้า อาจเป็นเพราะพ่อแม่มีปัญหาแยกทางกันอยู่ และกระทบจิตใจต่อผู้เป็นบุตร ครูนั่นอาจไม่ทราบ แต่คนที่ เป็นหัวหน้าอาจรู้ คนที่เป็นหัวหน้าต้องพิจารณาให้รู้สาเหตุ ไม่ใช่ว่าพอคะแนนตกก็ บอกว่าชี้เกียจ ปัญหาที่เกิดขึ้นอาจเป็นเรื่องธรรมดา มีปัญหาเป็นลำดับไป เราจะ แก้ไขได้อย่างไร วิธีต่างๆ ก็จะนำออกมา แล้วก็หาวิธีปรึกษาหารือกัน บางสิ่งบาง อย่างเราไม่ทราบก็ต้องเชิญผู้กำกับคณะแต่ละท่านมาชี้แจงบรรยายให้นักเรียน ทราบว่า ปัญหาต่างๆ มีอะไรต่ออะไร ที่ยังไม่พบและไม่ทราบสาเหตุ และระเบียบ บางอย่างเราก็ยังไม่ทราบ ซึ่งผู้กำกับคณะจะได้พูดให้ฟังต่อไป

โอวาทท่านผู้บังคับการ

เนื่องในการเปิดปีการศึกษา ๒๕๒๔

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๒๔

บันทึกโดย *วรรณท์ ตุงคะมณี*

นักเรียนทั้งหลาย วันนี้เป็นวันอาทิตย์แรกของปีการศึกษา ๒๕๒๔ ก็เป็นประเพณีที่เราทำกันมา คือ วันอาทิตย์แรกท่านผู้บังคับการจะขึ้นมาให้โอวาท ตักเตือน และสั่งสอนแก่นักเรียน สำหรับนักเรียนที่เพิ่งจะเข้าโรงเรียนนี้ใหม่ๆ นั้น การดำเนินชีวิตก็จะเปลี่ยนไป แต่ก่อนนั้นเขาอยู่กับคุณพ่อคุณแม่ที่บ้าน ทำอะไรก็ได้ตามสบาย แต่เดี๋ยวนี้ต้องมาอยู่โรงเรียนประจำ ห่างจากสายตากันพ่อคุณแม่ ตอนแรกนี่ก็อาจจะตื่นเต้นบ้าง เพราะมีระเบียบต่างๆ ที่ไม่เคยปฏิบัติก็ต้องปฏิบัติ ส่วนนักเรียนที่เคยชินกับระเบียบแล้ว เธอก็ต้องคอยตักเตือนอบรมสั่งสอน บอกเขาให้ทำอะไรอย่างไร ที่ไหน เพื่อให้เขาทราบดียิ่งขึ้น ส่วนนักเรียนที่เพิ่งย้ายเข้ามาอยู่ในคณะเด็กโต ระเบียบและกฎเกณฑ์ต่างๆ นั้นก็ยิ่งเหมือนเดิม แต่เราจะเป็นตัวของเราเองมากขึ้น ไม่มีครูคอยดูแลใกล้ชิดเหมือนก่อน แต่อยู่ในความดูแลของนักเรียนอาวุโส นักเรียนคณะโตนี้ต้องระลึกอยู่เสมอว่า เรามีระเบียบในการปฏิบัติ ถ้าใครไปอยู่โรงเรียนนายร้อยหรือโรงเรียนรวมเหล่าแล้วเขามีระเบียบในการปฏิบัติมากกว่านี้มาก ส่วนโรงเรียนเราก็มีระเบียบเหมือนกัน แต่ไม่เข้มงวดถึงขนาดนั้น แต่เราก็ต้องรู้ว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ เมื่อเรามีระเบียบแล้วเราก็ต้องมีวินัยด้วย ความมีวินัยนี้เป็นสิ่งสำคัญมาก นักเรียนอาวุโสนั้นต้องคอยตักเตือน อบรม สั่งสอนให้รู้ถึง

ระเบียบพร้อมทั้งความเป็นอยู่ของเขา และเมื่อมีวินัยแล้วก็ต้องมีความอดทน ความอดทนที่ว่านี้ไม่ใช่อดทนในการวิ่งรอบสนามฟุตบอล ๑๐-๒๐ รอบ แต่ความอดทนในที่นี้หมายถึงสมมุติว่าเธอไม่ยอกตื่นนอนตอนเช้าๆ แต่ระเบียบเขาระบุให้ตื่นนอนตอนเช้า ดังนั้นเธอจึงต้องตื่นขึ้นมาให้ได้ หรืออีกอย่างหนึ่ง การที่เธอแต่งตัวตามอำเภอใจตอนอยู่ที่บ้านนั้นไม่มีใครเขาว่า แต่ถ้าเธอเข้ามาอยู่ในโรงเรียนแล้วเธอต้องแต่งตัวอย่างที่แต่งอยู่นี้ พอถึงเวลาขึ้นหอประชุมเธอก็ต้องขึ้น เธออยู่ที่บ้านเธอจะทำอะไรก็ได้ แต่พออยู่ที่นี้เธอต้องมีความอดทน บางคนถูกยั้วบ้าง ล้อบ้าง ตามธรรมดาแล้วเราไม่เคยถูกใครล้อเลย แต่ถ้าอยู่เป็นหมู่คณะแล้ว เวลาเรามีอะไรที่เขาเห็นว่าน่าล้อ เขาก็จะยั้วหรือล้อบ้าง เพราะเราอยู่คณะเดียวกัน คนที่ถูกล้อก็อยากจะเตะหรือต่อย แต่เราก็ทำไม่ได้ ดังนั้นเราจึงต้องอดทน การรับประทานอาหารนั้นบางคนอยากกินอย่างโน้น บางคนอยากกินอย่างนี้ บางคนกินผักไม่เป็นหรือเผ็ดหน่อยก็ไม่ได้ โรงเรียนไม่สามารถทำอาหารให้ถูกปากนักเรียนทุกคนได้ แต่อาหารที่เรากินทุกวันนี้ถูกต้องตามหลักโภชนาการทุกอย่าง ประกอบด้วยไขมัน โปรตีน และคาร์โบไฮเดรต ดังนั้น เราจะเลือกรับประทานอาหารไม่ได้ ที่นี้โรงเรียนไม่ใช่โรงแรม ดังนั้นเมื่อมีอะไรกินก็ต้องกินเข้าไป นี่ก็ต้องอาศัยการอดทนอีกเหมือนกัน พี่ๆ เขาบอกให้เราวิ่ง ถ้าไม่เกินความสามารถของเรา เราก็ต้องอดทนวิ่งไป สุขภาพนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด เมื่อมีสุขภาพที่ดีแล้ว สมองก็จะเจริญขึ้นอีกด้วย เด็กในที่นี่ระดับสมองของแต่ละคนนั้นเท่ากันหมด แต่อยู่ที่ว่าเราจะนำมันออกมาใช้หรือเปล่านั้นเอง ความรู้ในสมองของแต่ละคนนั้นไม่มีใครสามารถขโมยหรือจี้ไปได้ จึงถือได้ว่าเป็นสมบัติอันมีค่ามากอย่างหนึ่ง แต่ในระยะยาวนั้น เราอาจจะถ่ายทอดความรู้ให้แก่เธอได้ แต่ต้องเป็นไปในลักษณะค่อยๆ ถ่ายทอด ส่วนตัวเธอเองก็ต้องค่อยๆ รับความรู้กันไป จะแบบทีเดียวหมดเลยนั้นเป็นไปไม่ได้ การรับรู้นี้เหมือนกับค่าจ้างในการทำงานต่างๆ หรือหมายถึงเงินเดือนของแต่ละคน ไม่ใช่เงินเดือนออกทีเดียวคนๆ นั้นรวยเป็นมหาเศรษฐีเลย คนทุกคนก็ต้องสะสมเงินทีละเล็กทีละน้อย เพื่อใช้จ่ายในชีวิตในอนาคต เช่นเดียวกับเวลาเราได้อยู่โรงเรียน เราก็ต้องหมั่นอ่านหนังสือสะสม

ความรู้ที่ละเอียดที่ละน้อย เราจะได้สบายในอนาคต

การกระทำอะไรที่เป็นปึกแผ่นนั้นเป็นสิ่งที่ดี จะกระทำการอะไรก็ให้นึกถึง
 วิชาวุฒิชัยเอาไว้ การพูด กิริยาท่าทาง ซึ่งอยู่ในเครื่องแบบวิชาวุฒิชัย
 เราต้องสำรวมเอาไว้เพื่อรักษาชื่อเสียงของโรงเรียน เราต้องประพฤติปฏิบัติให้สม
 กับเกียรติที่ได้รับพระราชทาน โรงเรียนอื่น ๆ นั้นเขาพยายามดัดแปลงนิดๆ หน่อยๆ
 เกี่ยวกับเครื่องแต่งตัวให้คล้ายกับชุดพระราชทานของเรา มีหลายต่อหลายแห่ง
 ที่เดียว ซึ่งเราจะเห็นได้ในวันวางพวงมาลาที่พระบรมรูปทรงม้า ในเมื่อเป็นเช่นนี้
 เราซึ่งมีสิทธิ์เต็มทีในการที่จะใส่ก็ต้องประพฤติตัวให้สมกับเครื่องแต่งกายอัน
 ทรงเกียรตินี้ คนเราถ้าอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม แล้วใครคนหนึ่งทำอะไรในสิ่งที่ไม่ดีแล้ว
 คนอื่นๆ ที่ได้พบได้เห็นเขาก็จะเหมียวว่ากลุ่มนั้นไม่ดีทั้งกลุ่มเลย คนในสมัยนี้ชอบ
 เห็นอะไรแล้วก็เหมียวไปหมด ดังนั้นเวลาเราจะทำอะไรก็ตามต้องสำรวมเอาไว้
 อย่าให้คนอื่นเขาคิดว่า “เด็กวิชาวุฒิชัย เป็นอย่างนี้ไปหมดหรือ” ดังสุภาษิตที่ว่า
 “ปลาเน่าตัวเดียว ทำให้ปลาทั้งเข่งเหม็นไปหมด” ฉะนั้นไม่ว่าเราจะไปไหนมาไหน
 ควรสังวรไว้เถิดว่า “ความเป็นวิชาวุฒิชัยอยู่ในตัวเราอยู่เต็มตัว” ประเทศใดที่
 มีประชาชนอยู่ในระเบียบวินัยแล้ว ประเทศนั้นก็จะเป็นประเทศที่มีระเบียบ ความ
 สงบเรียบร้อยก็จะเกิดขึ้น แต่เขาต้องฝึกให้ประชาชนของเขา มีวินัยตั้งแต่เป็นเด็ก ๆ
 ตัวอย่างประเทศอังกฤษ ประเทศนี้มีโรงเรียนประจำอยู่เป็นจำนวนมากทีเดียว
 ดังนั้นประชาชนที่จบมาล้วนแต่เป็นคนมีวินัยทั้งสิ้น ตอนผู้บังคับการเรียนอยู่ประเทศนี้
 ก็พอดีตรงเข้ากับการเกิดสงครามโลก ผู้บังคับการเห็นทหารแจกหน้ากากกันไอพิษ
 ให้กับประชาชนทุกคน ไม่ว่าจะถือสัญชาติใดๆ ก็ตาม นี่เป็นสิ่งแรกที่เขาแจกตอน
 เกิดสงคราม และเขาได้ตั้งระเบียบจนอาจจะถือได้ว่าเป็นกฎหมายเลยทีเดียวว่า
 “ไม่ว่าประชาชนจะออกไปไหนก็ตาม ต้องนำหน้ากากกันไอพิษติดตัวอยู่เสมอ ไม่ว่า
 จะออกไปไหนข้างนอกบ้าน หรือชมมหรสพก็ตาม” แล้วถ้าคนไหนลืมก็ต้องกลับไป
 เอาให้ได้ ประชาชนก็ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ถ้าเขาเข้าไปในที่ไหนแล้วไม่ได้นำ
 หน้ากากนี้ไป เขาจะไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าที่เดียว ถ้าหากมีการทิ้งระเบิดเกิดขึ้น

ทุกคนจะได้รับความปลอดภัย เพราะใส่หน้ากากกันพิษ คนไหนไม่มีก็จะอันตรายเนื่องจากสูดไอพิษเข้าไป แล้วเมื่อคนอื่นเห็นแล้วก็จะเสียขวัญกำลังใจ และนี่ก็เป็นการยุติธรรมที่สุดแล้ว การเสียสละอย่างอื่นนั้นเป็นต้นว่า เวลาตกลงไปในน้ำแล้วเพื่อนคนหนึ่งเกิดถังออกซิเจนเกิดการขัดข้อง หายใจไม่ออกเราก็ยอมเสียสละอากาศของเราให้เขาบ้าง อาจจะเป็นไปในรูปของการผลักดันสุดท้ายใจ เช่นนี้นับว่าเป็นการเสียสละที่ควรยกย่องนับถือเป็นอย่างยิ่ง แต่ถ้าเสียสละในรูปของหน้ากากกันไอพิษแล้ว เป็นสิ่งที่ไม่ควรทำ เขามีระเบียบให้ปฏิบัติแต่ไม่ยอมทำตามเองก็ยอมเป็นความผิดของตัวเอง ผู้บังคับการขอฝากประโยคไว้ประโยคหนึ่งว่า “การเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมนั้น เป็นสิ่งที่ควรกระทำอย่างยิ่ง”

ผู้บังคับการก็ขอฝากไว้แค่นี้ก่อน ไว้วันหลังมีอะไรก็จะมากล่าวอีก และนักเรียนจะทำอะไรก็ตามขอให้เริ่มต้นด้วยความมานะอดทน และเป็นสิ่งที่ดีที่ถูกต้องแล้วความสำเร็จของงานนั้นก็จะเป็นไปแล้วครึ่งหนึ่ง ส่วนอีกครึ่งหนึ่งนั้นมันขึ้นอยู่กับ การกระทำของตัวเองเท่านั้น

โอวาทท่านผู้บังคับการ

ในพิธีแต่งตั้งหัวหน้านักเรียน

วันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๒๙

บันทึกโดย บุญญฤทธิ์ วิเชียรพันธ์

วันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๒๙ เวลาประมาณ ๑๐.๓๐ น. นักเรียนแต่ละคณะ แต่งเครื่องแบบพระราชทาน พร้อมทั้งคณาจารย์ทั้งปวงสวมครุยวิทยฐานะต่างพากันทยอยขึ้นหอประชุมเพื่อประกอบพิธีสำคัญของวชิราวุธวิทยาลัยอันเป็นประเพณีที่สืบเนื่องมาช้านาน นั่นคือพิธีแต่งตั้งหัวหน้านักเรียน

เมื่อท่านผู้บังคับการมาถึง ครูและนักเรียนยืนตรงทำความเคารพและพิธีแต่งตั้งหัวหน้านักเรียนก็ได้เริ่มต้นขึ้น หัวหน้านักเรียนที่ได้รับแต่งตั้งทุกคนยืนเข้าแถวตามลำดับคณะต่อหน้าท่านผู้บังคับการ ผู้กำกับคณะ คณาจารย์และนักเรียนทั้งปวงเพื่อกล่าวคำปฏิญาณ

ท่านผู้บังคับการได้ถามผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งว่า

“เธอทราบหรือไม่ว่า หัวหน้าจะต้องปฏิบัติตนอย่างไร”

ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งตอบว่า

“ผมทราบดีแล้ว และขอปฏิญาณต่อพระพุทธรูป พระบรมรูป ท่านผู้เป็นประธาน ท่านผู้บังคับการ ท่านผู้กำกับคณะ ครูและนักเรียนทุกคนว่า

๑. ผม (ออกชื่อผู้ปฏิญาณ) จะรักษาระเบียบและวินัยโดยเคร่งครัด และทำหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย เพื่อนำความดีมาสู่คณะ และนำเกียรติมาสู่วชิราวุธวิทยาลัย

๒. ผมจะดูแลทุกข์สุขของนักเรียนร่วมคณะ ให้เป็นไปตามที่ชอบ

๓. ผมจะว่ากล่าวนักเรียนร่วมคณะ ให้ประพฤติตนให้เหมาะสม จะได้เป็นกำลังของประเทศชาติต่อไป”

ท่านผู้บังคับการได้กล่าวแต่งตั้งผู้ปฏิญาณตนขึ้นเป็นหัวหน้าและมอบเครื่องหมายหัวหน้าให้ เป็นเข็มลงยาสีน้ำเงินรูปพระบรมนามาภิไธยย่อ ว. ภายใต้อพระมหามงกุฎบนแถบแพรสีเหลืองมีริ้วดำ ผู้กำกับคณะได้ประดับเข็มหัวหน้าให้ที่อกเสื้อด้านซ้ายเหนือกระเป่า เสร็จแล้วหัวหน้านักเรียนที่ได้รับการแต่งตั้งใหม่เข้าแถวที่เดิม รับฟังโอวาทจากท่านผู้บังคับการ ซึ่งมีใจความดังนี้

“ขอแสดงความยินดีแก่นักเรียนทั้งสี่คณะ ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นหัวหน้าของแต่ละคณะ

การที่เราได้รับการแต่งตั้งเป็นหัวหน้าคณะนั้นนอกจากจะเป็นเกียรติแก่ตัวเองแล้ว ก็ยังเป็นเกียรติแก่บรรดาผู้ปกครอง คุณพ่อคุณแม่เรา เธอบางคนก็จะอยู่กับเราอีกไม่นานก็จะจากกันไป การที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นหัวหน้าคณะที่เราอยู่นั้นก็ถือว่าเป็นเกียรติที่โรงเรียนจะสามารถให้แก่พวกเราได้ และเมื่อเป็นหัวหน้าแล้ว ไม่ว่าจะจะไปสมัครงานหรือไปเรียนที่ไหนต่อไป เมื่อเขาทราบข่าว เรามาจากโรงเรียนอันมีเกียรตินี้และได้รับการแต่งตั้งเป็นหัวหน้า ก็จะทำให้เรามีภาคภูมิใจกว่าคนอื่นๆ บ้างเล็กน้อย

การที่เราได้เป็นหัวหน้าคณะนี้ก็ไม่ใช่ว่าเป็นเรื่องเล็ก เราถือว่าเป็นเรื่องใหญ่ เพราะเมื่อก่อนเธอได้ปฏิญาณต่อหน้าพระบรมรูปสามรัชกาล และนอกจากนั้นแล้วเธอได้ปฏิญาณต่อหน้าครูบาอาจารย์ทั้งหลายที่ได้มาชุมนุมกัน ณ ที่นี้ เธอปฏิญาณแล้วอย่าถือว่า พูดพล่อยๆ ตั้งมาแล้วก็แล้วกันไป ขอให้เธอทบทวน ๓ ข้อที่ได้ให้ไว้เมื่อก่อนนี้ แล้วก็ได้ปฏิญาณต่อหน้าพระบรมรูปสามรัชกาลด้วยกัน ความศักดิ์สิทธิ์ที่เราได้ปฏิญาณไว้ ที่ได้ถวายไว้เมื่อก่อนนี้ ขอให้เธอไปทบทวนเวลาว่าง ขอให้ทบทวนว่า เราได้ทำอะไรไปบ้าง ๓ ข้อนี้ และก็ขอให้ปฏิบัติตามที่ได้ปฏิญาณไว้ ไม่ใช่พูดไปพล่อยๆ แล้วก็ลืม มีอะไรเป็นสัญลักษณ์ว่าเราได้เป็นหัวหน้าแล้วก็ขอให้รักษาไว้

ของอันนี้ศักดิ์สิทธิ์ มีพระนามาภิไธยตรงหน้าอกนี้ เราขอพระราชทานมาเป็นสัญลักษณ์ที่เราจะให้แก่เธอได้ ขอให้รักษาไว้ เมื่อออกไปจากที่นี่แล้วขอให้เทิดทูนเก็บรักษาไว้ แล้ววันหนึ่งอาจจะให้ลูกหลานเรารู้ว่า คุณพ่อได้มาเป็นหัวหน้าในโรงเรียนนี้

การที่จะเป็นหัวหน้าต้องมีความเสียสละ เสียสละความสบายของตัวเองก็ได้บอกไว้หลายครั้งหลายหนแล้ว เราจะต้องเสียสละบางสิ่งบางอย่าง เช่น เราจะต้องนอนที่หลัง ตื่นก่อนคุณแลแทนผู้กำกับคณะในบางสิ่งบางอย่าง เช่น ดับไฟ ปิดหน้าต่างก่อนจะนอน ใส่กลอนใส่กุญแจดูให้เรียบร้อย นี่คือนอนที่หลัง แล้วก็ตื่นก่อน เมื่อเราตื่นมาแล้ว พอถึงเวลาก็เข้าไปดูลูกน้องของเราในคณะเดียวกัน เข้าไปดูให้เขาตื่น คอยปลุกคอยดูให้เขาแต่งตัวให้เรียบร้อย ให้เสร็จทันเวลาที่เขาคณะตั้งขึ้นไปเรียนหนังสือ แต่ถ้าเราอนเสียเอง ไม่ตื่นเสียเอง เราจะไปรู้ได้อย่างไรว่าคนอื่นเขาสอนหรือเปล่า คนที่อยู่ในคณะน้องๆเราตื่นหรือเปล่า พอเขาเห็นที่ยังไม่ตื่นเขาก็ถือโอกาสบ้าง เมื่อเรามาอยู่โรงเรียนประจำ ฉันก็ได้บอกไปเมื่ออาทิตย์ที่แล้วนี่เอง เมื่อเรามาอยู่กันมากๆ อย่างนี้ ก่อนอื่นเราจะต้องจัดระเบียบไว้ เมื่อมีระเบียบไว้แล้วเราก็จะต้องมีวินัยเพื่อจะรักษาระเบียบอันนั้นไว้ได้ เพราะฉะนั้นเมื่อเรามาเป็นหัวหน้าสมบูรณ์แล้ว ปฏิบัติให้สมบูรณ์ด้วย คุณแลทุกข์สุขของน้องที่อยู่ในคณะเดียวกัน คุณแลทุกข์สุขนี้ไม่ใช่จะใช้เขาเรื่อย แล้วก็ไม่ต้องดูแลทุกข์สุข มีแต่จะใช้เขาให้ทำโน่นทำนี่ ไม่พอใจก็ไปเตะเขา ไปทำร้ายร่างกายเขา อย่าให้มันเกิดขึ้น เราปฏิบัติแล้ว ถ้าเขาทำผิดกฎของคณะก็ตักเตือนเขา บอกเขาไม่ต้องใช้กำลังกับเขา

แต่ฉันก็ตั้งใจอยู่อย่าง ได้เห็นว่าพวกเรารุ่นนี้เอาใจใส่ดี ฉันเห็นตื่นแต่เช้าแล้วก็นำพวกที่จะแข่งกรีฑาออกไปวิ่ง ก็นำคุณ ไม่ใช่ว่าปลุกเขาให้ตื่นแล้ว ให้เขาวิ่ง เราเอามือโพล่หลังแล้วยืนดู แล้วก็คอยบอก เร็วๆ ชี แล้วก็คอยเตะเขาเวลาเขาผ่านไป แต่นี่ฉันไม่เห็น ฉันเห็นเธอนำเมื่อจะให้เขาวิ่ง เรานำเพื่อให้เขาตาม คุณแล้วก็ตีเหมือนกัน เห็นอย่างนั้นฉันก็สบายใจ อย่างนี้กว่าฉันไม่เห็นอะไรต่ออะไร ฉันเห็นอยู่เสมอ ฉันก็เตือนเธอมามากต่อมากแล้ว เมื่อวันอาทิตย์นี้ก็ให้โอวาทอะไรกันมากเพราะเตรียม

ไว้แล้วว่าจะแต่งตั้งเป็นหัวหน้า ก็ไม่จำเป็นจะต้องพูดอีก เราเองย่อมรู้ยู่่ว่าอะไรมันผิดอะไรมันถูก แล้วก็ขอให้เธอมองมีความเจริญก้าวหน้าต่อไป และที่เธอได้ปฏิญาณไว้ขออย่าว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์มี และก็ขอให้ยึดมั่นที่เราได้บอกฉันเมื่อครั้งไปพบทวนว่าอะไรบ้างและก็ปฏิบัติตาม ความสุขความเจริญก้าวหน้าของเธอจะตามมาทีหลัง

ที่นี้ไหนๆ ได้ให้คำปราศรัยตักเตือนหัวหน้าไว้แล้ว สำหรับนักเรียนอื่นๆ ที่นั่งอยู่ในหอประชุมนี้ ก็ได้ฟังเป็นประจักษ์พยานด้วยว่า โรงเรียนได้ตั้งนักเรียนที่มายื่นต่อหน้าฉันนี้เป็นหัวหน้าสมบูรณ์แบบแล้ว ให้เธอเห็นไว้ว่าทุกคนเป็นไม่ได้ เราจะมาแต่งตั้งนักเรียนชั้นสูงสุดทุกคนเป็นหัวหน้าคนละนั้นไม่ได้ เราก็ได้พิจารณากันแล้วว่า ผู้ที่เหมาะสมคือบุคคลเหล่านี้ที่ได้รับภาระดูแลคณะของตนแทนผู้กำกับคณะ เป็นหูเป็นตาช่วยกันดูแลทุกข์สุขของเราที่อยู่ในคณะ

ที่วันหนึ่งตัวเราเองก็จะได้รับเกียรติอันนี้ บางคนก็ไม่ช้าไม่นาน บางคนก็อีกหลายปี แต่กว่าจะได้รับเกียรติอันนี้มาอยู่ที่ตัวเราเองจะต้องประพฤติตัวให้เหมาะสมผู้กำกับคณะจะได้เห็นว่า เป็นผู้มีความประพฤติดีเหมาะสมที่จะเป็นหัวหน้าคนละ เป็นหูเป็นตาแทนผู้กำกับคณะบางชั้นบางตอน เราก็คอยดูเขาไว้เขาเป็นพี่ที่ดีหรือไม่เขาได้ให้คำปฏิญาณแล้วว่าเราจะดูแลทุกข์สุขของเรามาตั้งประชุมกันอยู่ ณ ที่นี้ฉันเชื่อว่าเขาทำจริง เพราะเขาปฏิญาณไว้ ไม่ใช่ต่อหน้าฉันและต่อหน้าคณะอาจารย์เท่านั้น ที่สำคัญที่สุด เขาได้ปฏิญาณต่อหน้าพระบรมรูปสามรัชกาล เพราะฉะนั้นเชื่อว่าเขาจะปฏิบัติตามคำปฏิญาณได้ แล้วเราก็ดูตัวอย่างที่ดีของเขา ในวันหนึ่งเราจะต้องมารับผิดชอบดูแลคณะของเรา ถ้าเราประพฤติในทางที่ชอบในทางที่ดีวันนั้นจะต้องมาถึงเราบ้าง

วันนี้วันดี เป็นวันพฤหัสบดี เราเลือกวันพฤหัสบดีซึ่งเราถือเป็นวันครู เป็นวันที่เกี่ยวกับครูบาอาจารย์ เกี่ยวกับการศึกษา เราเลือกวันนี้เป็นฤกษ์ เป็นนิมิตอันดีที่จะมาแต่งตั้งหัวหน้าให้สมบูรณ์กันเสียที แล้วก็ขออย่าอีกทีว่า ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งขอให้มีความสุขความเจริญก้าวหน้าต่อไปในอนาคต จะทำอะไรต่อไปก็ขอให้ประสบความสำเร็จ และเมื่อได้รับความสำเร็จแล้ว ให้ระลึกถึงว่า เรามาจากไหน นึกถึง

สถาบันที่ให้การศึกษแก่เรา เมื่อเรารู้จักสำนึกบุญคุณ รู้จักกตัญญู ก็จะมี ความเจริญ ผู้ใดไม่รู้จักกตัญญูก็ยากที่จะประสบความสำเร็จและเจริญก้าวหน้า นอกจากสถาน ศึกษาแล้วก็ครูบาอาจารย์ที่ให้การศึกษแก่เรา ให้ความรู้วิชาการต่างๆ แก่เรา นึก กตัญญูอย่างนี้ได้แล้วเราก็จะมี ความเจริญ สวัสดิ์”

หลังจากนั้น นักเรียนทุกคนร้องเพลง “เราเด็กในหลวง” และเพลง “สรรเสริญ พระบารมี” เป็นอันเสร็จพิธี

โอวาทท่านผู้บังคับการ

เนื่องในวันไหว้ครู

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันพฤหัสบดีที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๓๐

บันทึกโดย จิรยุทธ สินธุ์พันธ์

ในวันนี้เป็นวันไหว้ครูซึ่งเป็นผู้มีพระคุณต่อเรา ไม่ว่าจะเป็นครูเลข ครูภาษาก็มาอยู่ที่นี้ ครูทุกคนมีพระคุณต่อเธอ แต่ครูคนแรกของพวกเขาเธอก็คือพ่อแม่ พ่อแม่ของเธอสั่งสอนเธอ ให้ความรัก สอนให้เราพูดให้เรากิน ครูคนแรกจึงมีพระคุณมากมายเหลือเกิน เธอลองนึกดูสิ พระคุณของพ่อแม่เธอมีมากขนาดไหน ครูคนที่สองของเธอคือครูอนุบาลเป็นครูที่มีความสำคัญรองลงมา เพราะเป็นครูผู้ซึ่งปูพื้นฐานให้แก่เธอ สอนให้เขียน ก, ข, ค หรือ ABC สอนเธอเขียนหนังสืออ่านหนังสือ คิดดูสิที่เธอเขียนภาษาอังกฤษ เลข ภาษาไทย วิทยาศาสตร์ ได้ไม่ใช่เพราะครูอนุบาลหรือ ไม่ใช่เพราะครูอนุบาลจับมือเธอสอนหรือ เพลงไหว้ครูที่เธอร้องๆ กัน ไม่ใช่ว่าสักแต่มาร้องๆ ไป ควรจะร้องออกมาจากจิตใจด้วยว่าเธอนับถือครูแค่ไหน ครูของเธอไม่ต้องการทองคำ เงินนะ ท่านต้องการให้เธอเติบโตเป็นคนมีความรู้และมีการงานทำ ขอให้เธอลองคิดว่าครูของเธอมีพระคุณแค่ไหน เมื่อเราจบชั้นอนุบาลแล้ว เราก็จะต้องไปเรียนต่อในชั้นประถม มัธยม และอุดมศึกษาต่อไป ความสำคัญของครูก็จะเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ

ในสมัยนี้การจบปริญญาแน่นแทบจะไม่ได้ประโยชน์ คนที่จบออกมาเตะฝุ่นมีมาก ดังนั้นเราต้องถือโอกาสนี้แสวงหาความรู้ใส่ตัวเองให้มากที่สุด เพื่อจะได้ออก

ไปสู่กับคนข้างนอกอีกมากมาย เธอจึงพยายามอย่าให้โอกาสนี้ผ่านไปอย่างไรประโยชน์ ถ้าเราต้องการจะทำให้ชีวิตของเรารุ่งเรือง เหมือนกับนักเรียนเก่าที่มาพูดบนหอประชุม เธอต้องพยายามตั้งใจเรียนเอาไว้มากๆ

การมีความกตัญญูกตเวทินั้น นับได้ว่าเป็นสิ่งประเสริฐมาก การตอบแทน บุญคุณของคนนั้นเป็นสิ่งที่ไม่เสียหาย ครูทั้งหลายที่นั่งอยู่ข้างหลังนี้ท่านก็มีความ อุปการะแก่เรา โดยมอบความรู้และระเบียบวินัยแก่เรา ดังนั้นเมื่อครูถ่ายทอดความรู้ให้แก่เรา เราก็จะต้องเก็บและรักษามันให้ดีที่สุด และในอนาคตเธอก็อาจจะ ถ่ายทอดความรู้ให้กับคนอื่นๆ ได้อีกด้วย

สุดท้ายนี้ฉันขอให้เธอทั้งหลาย จงมีความสุข ความเจริญหลายๆ เท่าที่ฉันได้ ตั้งใจเอาไว้ ต่อไปในอนาคตทุกๆ คน

โอวาทท่านผู้บังคับการ

เนื่องในวันส่งใบคะแนนบนหอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันเสาร์ที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๓๐

บันทึกโดย โสภาส นุ่มนาค

นักเรียนทั้งหลายวันนี้ก็เป็นวันส่งใบคะแนนฉันขอแสดงความยินดีกับนักเรียนที่ได้ส่งใบในวันนี้ ส่วนพวกที่ยังไม่ได้มาส่งใบคะแนนในวันนี้ก็ต้องพยายามกันให้มากขึ้น อยากรู้เห็นใบคะแนนที่ส่งมาแล้วมีคะแนนเท่ากันหมด แต่มันก็เป็นไปไม่ได้ แต่เราก็ต้องพยายามให้คะแนนนั้นต่างกันเล็กน้อย พวกที่คะแนนข้างล่างๆ ก็พยายามให้มากขึ้นเรื่อยๆ ในเวลาเรียนก็พยายามตั้งใจ อย่าหลับ สิมตาแล้วก็อย่าลืมนิเทศด้วย สิมตาแล้วต้องได้ผล ก็เพื่อตัวของเธอเอง เธอก็จะสอบใหญ่อีกครั้งหนึ่ง ต้องพยายามอย่าคิดว่าอย่างไรเธอก็สอบได้ ตกก็ซ่อม พ่อแม่เราส่งให้เธอมาเรียน เมื่อออกจากสถานอันศักดิ์สิทธิ์ มีเกียรตินี้จะได้ไปอย่างภาคภูมิใจ

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมมหาวิทยาลัย

วันอาทิตย์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๐

บันทึกโดย จิรยุทธ์ สินธุ์พันธ์

เดียมศ เสนีวงศ์ ณ อยุธยา

วันนี้สวดมนต์ดีเหลือเกิน สมกับเป็นวันอาทิตย์สุดท้ายของพวก ม.๖ พวกเขาจะไปมหาวิทยาลัย ซึ่งก็เป็นสิ่งที่ดี ที่จะได้นำการศึกษาที่ได้รับมาจากโรงเรียนนี้ไปใช้ประโยชน์ในการที่ได้รับการอบรมให้เป็นผู้ดี ผู้ดี คือ ผู้ที่มีจิตใจสุจริต ขาวผ่องสะอาด สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมรอบข้างได้ ควรที่จะระลึกว่าที่ได้รับการศึกษา ตั้งแต่ ป.๓ - ม.๖ นั้นเราได้วิชาความรู้เท่าที่เราศึกษา มีความรู้อย่างเดียวไม่พอ ต้องมีความประพฤติดีด้วย ต้องประคับประคองไปด้วยกัน มีวิชาความรู้เพื่อในอนาคตจะได้รู้เหตุผลและได้รับความรู้ที่สูงขึ้นไป และมีไว้ประดับตนเพื่อให้ดียิ่งขึ้นไปอีก ฉะนั้นเราต้องมีความรู้และมีความประพฤติดี เมื่อออกไปแล้วจะได้รู้ว่า ได้รับการอบรมมาจากโรงเรียนนี้ ถ้าทำไม่ได้เขาจะว่าเอาได้ ที่รู้เพราะเรามีความเคารพนบนอบต่อผู้ใหญ่ แต่งตัวเรียบร้อย ไม่ใช่เราดูหมิ่นโรงเรียนอื่น การอยู่รวมกันนั้นก่อนอื่นเราต้องมีระเบียบวินัย ไม่มีโรงเรียนไหนอบรมนักเรียนให้เป็นก๊วย นักเลง มีแต่อบรมให้เป็นผู้ดี เราต้องมีระเบียบ เราอยู่มาจนชิน ระเบียบวินัยนั้น ม.๖ ก็ได้ทำหน้าที่ที่โรงเรียนมอบหมายให้อย่างดีแล้ว จะไปเข้าที่ไหนก็มีอิสรภาพมากขึ้น แต่เขาก็มีระเบียบที่เธอจะต้องปฏิบัติตาม ที่เป็นระเบียบอีกชั้นหนึ่ง เธอจะโตจาก boy เป็น man เมื่อเป็นขึ้นมาแล้ว เธอก็ยังต้องรักษาระเบียบ ที่ไหนๆ ก็มีระเบียบทั้งนั้น

ถึงจะเป็นมหาวิทยาลัยก็เถอะ จะไปอยู่ที่ไหนก็มีทั้งนั้น แม้ว่าจะเป็นมหาวิทยาลัย
 เคมบริดจ์ที่ผู้บังคับการอยู่ที่เดอะ ที่เคมบริดจ์นั้นนะ ถ้าไปถามว่ามหาวิทยาลัยอยู่ที่
 ไหน ไม่มีใครเขาตอบได้หรอก ก็มันมีทั้งนั้น เพราะมันเป็นเมือง มหาวิทยาลัยเขา
 ที่มีระเบียบว่า เมื่อเลยสี่ทุ่มไปแล้วปิดประตูใหญ่ ถ้าจะเข้าก็ต้องโดนปรับพอเป็นพิธี
 ห้องสมุดที่นั่นนะ ๒ ยาม ยังเปิดอยู่เลย แต่เขามีระเบียบว่า พอกกลางคืนเดินอยู่ใน
 นั้นต้องใส่เสื้อครุยสวมหมวก ไอ้หมวกเหลี่ยมๆ ที่สวมกับเสื้อครุยนะ จะเดินเล่นก็
 ต้องใส่ ถ้าไม่ใส่ก็โดนอาจารย์ที่มีเวรเดินตรวจรอบเมือง พร้อมกันกับผู้คุมสวมเสื้อ
 ดำ กางเกงลาย เดินเข้าช่องนั้น โพล์ช่องนี้ ไปโน่นมานี้ โพล์ช่องนั้น ผลุบช่องนี้
 วิ่งหนีไม่ทันก็โดนปรับ ห้ามสูบบุหรี่เวลาใส่เสื้อครุย โดนปรับทั้งหมด ๓ อย่าง
 ๑ ปอนด์ ไม่ใส่เสื้อครุย ไม่ใส่หมวก สูบบุหรี่ เจ้าฟ้าชายชาร์ลส์ มกุฎราชกุมาร
 แห่งอังกฤษ ที่เสด็จมาเมืองไทยเมื่อ ๒-๓ วันมานี้ ก็เคยอยู่ที่นี้ พระเจ้าปู่ของท่าน
 พระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ ๕ ก็เคยอยู่ที่นี้ เมื่อเป็นนักศึกษาอยู่ท่านเคยโดนปรับทั้งหมด
 ๒ - ๓ ปอนด์ เพราะอาจารย์มาแล้วหนีไม่ทัน ท่านเคยให้สัมภาษณ์ไว้อย่างนั้น
 เพราะไม่สวมหมวก และสูบบุหรี่ เขาก็มีระเบียบ เมื่อเราไปอยู่ที่ไหนก็ต้องเคารพตัว
 ระเบียบของเขา ซึ่งผู้บังคับการก็หวังว่าทุกคนที่ออกไปคงทำได้ และอีกประการ
 หนึ่งที่ไม่ควรขาด คือความกตัญญูต่เวทิต่อครูที่สอนตั้งแต่ ป.๓ - ม.๖ ควรมีความ
 กตัญญูต่อครูที่ช่วยให้เรามีความสำเร็จ เราควรจะระลึกถึงความดีของครู และ
 สถานศึกษาที่ได้รับการศึกษามา รู้สึกถึงบุญคุณของสถานที่นี้ บางคนอาจไปแล้ว
 กลับมาจะขอให้โรงเรียนรับรองให้ว่าจบการศึกษาจากโรงเรียนนี้ ในเมื่อเขาสอบไล่
 ไม่ได้ เมื่อมีความต้องการใช้ขึ้นมาโรงเรียนก็ทำให้ไม่ได้ เพราะจะเสื่อมเสียแก่
 โรงเรียน แต่รับรองได้ว่าเรียนชั้น ม.๖ ที่นี้ ในเมื่อสอบไล่ไม่ได้ก็ออกให้ไม่ได้ จะมา
 ทวงบุญคุณว่าเล่นรักบี้ให้โรงเรียน ก็ถ้าโรงเรียนไม่สอนเธอจะเล่นเป็นหรือ เขาก็ว่า
 โรงเรียนไม่นึกถึงบุญคุณที่เขาทำให้โรงเรียน เพลงของพวกเราก็มีเนื้อว่าให้มีความ
 กตัญญู พันเพของพวกเราบางคน ปู่ย่าตายายสมบัติมาก ไข้ไปโดยไม่ระลึกถึง
 บุญคุณของปู่ย่าตายายเดี๋ยวก็หมด ฉะนั้นความกตัญญูเป็นสิ่งจำเป็น ควรนึกถึงว่า

ที่ไหนให้เราที่นั่นเป็นที่แรก ฉะนั้นชั้น ม.๖ ที่จะจากไปนี้ ถ้าทำดีนั้น เราจะไปไหนก็ไปตาม จงระลึกถึงที่นิวชิราวุธวิทยาลัย จงรักษาชื่อเสียงของที่นี่ ให้ความมกตัญญูต่อที่นี้ เมื่อโตแล้ว ก็ต้องให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชารักษาระเบียบไว้ บางทีเธออาจจะได้มาเรียนอยู่ที่นี้ มาเล่าชีวิตในสมัยนี้ให้น้องๆ ฟัง บางทีถึงตอนนั้นฉันอาจจะไม่เหลือแล้วก็ได้ แต่ที่เคยมาเรียนอยู่ที่นี้ฉันฟังทั้งนั้นแหละ ฝากไว้ด้วยว่าเมื่อมาเล่าให้น้องๆ ในวันหน้า นี่ก็เหลืออีกไม่กี่วัน จงทำดีให้ตลอด อีก ๖ วัน ๕ วัน ให้มันเต็มเม็ดเต็มหน่วยหน่อย จะไปที่ไหนก็ตามเดี๋ยวนี้การศึกษาของไทยนั้นน้อยยากจะไปเข้าที่ไหน ก็ขอให้สมความปรารถนาของเธอด้วยเถอะ จะเข้าที่ไหนขอให้เข้าได้สมใจ ปรารถนาอันใดก็ให้สมปรารถนา

สุดท้ายนี้ขอให้อำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยจงทรงดลบันดาลให้เธอสำเร็จการศึกษาที่เธอต้องการในอนาคต

โอวาทท่านผู้บังคับการในวันไหว้ครู

แสดง ณ ทอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย
วันพฤหัสบดีที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๓๑

พิธีไหว้ครูเป็นพิธีที่มีมานานและถือเป็นประเพณีอันดีงามของชนชาติไทย พิธีไหว้ครูนั้นไม่เฉพาะเพียงการไหว้ครูผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ในทางวิชาการเท่านั้น แต่รวมไปถึงการไหว้ครูผู้ฝึกสอนทางศิลปะและทางด้านกีฬา เป็นต้นว่า มวยไทย ฟันดาบ ดนตรี ซึ่งไทยได้ปฏิบัติกันมาช้านานแล้ว

พิธีไหว้ครูเป็นการแสดงความระลึกถึงผู้มีพระคุณแก่เรา ครูคนแรกของเรา คือ แม่และพ่อ ท่านให้ทั้งความรักและการอบรมสั่งสอน ครูคนที่สอง คือ ครู ผู้ให้ความรู้นับตั้งแต่ชั้นพื้นฐานจนถึงชั้นอุดมศึกษา ฉะนั้นจึงถือว่าบุคคลทั้งสองนี้มีพระคุณแก่เรา สมควรที่เราจะต้องตอบแทนคุณท่านด้วยการแสดงความกตัญญูให้สมกับเนื้อหาของเพลงมหาวชิราวุธ ที่นักเรียนได้ร้องไป

การมีความกตัญญูกตเวทินั้นนับว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด นักเรียนต้องมีความอดทน ยอมรับว่าเราเป็นศิษย์ ครูจึงจะมีกำลังใจสอนเรา นักเรียนจะต้องแสดงความเคารพครูทั้งกายวาจาใจ ความรู้ที่ครูถ่ายทอดให้นับว่าเป็นสมบัติอันมีค่า เราจะต้องเก็บรักษาไว้

ในด้านการแต่งตั้งหัวหน้าใหม่ในวันนี้ ท่านผู้บังคับการได้ให้โอวาทกับผู้เป็นหัวหน้าใหม่ โดยกล่าวถึงระบบการปกครองของโรงเรียนว่า

โรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนในระบบพับลิคสกูลตามแบบของอังกฤษ ที่เป็นเช่นนี้เพราะในยุคนั้นประเทศทางยุโรปมีการล่าอาณานิคมกันมาก อังกฤษก็เป็น

ประเทศหนึ่งที่อยู่ด้วย อังกฤษต้องหาวิธีการปกครองคนให้สามารถอยู่ร่วมกันได้เอง วิธีการปกครองของอังกฤษมีลักษณะพิเศษ คือ ปล่อยให้มีการปกครองกันเองอย่างอิสระ ดังนั้น อังกฤษจึงตั้งโรงเรียนแบบนี้ขึ้นเพื่อฝึกให้นักเรียนรู้จักการปกครองในลักษณะนี้ เพื่อที่จะนำไปใช้ในการปกครองประเทศ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ได้ทรงเห็นถึงคุณประโยชน์ในข้อนี้ ทรงตั้งโรงเรียนวชิราวุธขึ้น เป็นสนามฝึกให้นักเรียนไทยรู้จักปกครองตนเอง ครั้นเมื่อจบจากโรงเรียนนี้ไปก็จะได้เป็นส่วนหนึ่งในการปกครองบ้านเมืองได้อย่างถูกต้อง มีระเบียบวินัย เป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบ เพราะฉะนั้น ผู้ที่เป็นหัวหน้าใหม่ในที่นี้ จึงมีหน้าที่จะต้องเสียสละที่จะทำงานเพื่อส่วนรวม มิใช่เป็นการแสดงว่าตนนั้นจะมีอภิสิทธิ์เหนือใคร หัวหน้ามาจากคำภาษาอังกฤษว่า Prefect แต่ถ้าเปลี่ยนให้เป็น Perfect ได้ ก็นับว่าเป็นหัวหน้าที่สมบูรณ์แบบ หัวหน้าจะต้องเป็นตัวอย่างกระทำในสิ่งที่ดีและถูกต้อง มีความรับผิดชอบ ดูแลน้องๆ ให้อยู่ในระเบียบวินัยของโรงเรียน ไม่ใช่ใช้น้องอย่างทาส หัวหน้าจะต้องประพฤติตนให้เหมาะสมกับการเป็นนักเรียนของวชิราวุธวิทยาลัย

ในตอนท้าย ท่านผู้บังคับการได้ย้ำถึงการเป็นผู้ที่มีความเสียสละ และมีความกตัญญูกตเวทิตาเป็นที่ตั้ง ซึ่งสิ่งนี้เป็นหัวใจสำคัญที่จะส่งเสริมให้นักเรียนมีความเจริญก้าวหน้าต่อไปในอนาคต

โอวาทท่านผู้บังคับการในวันไหว้ครู

เนื่องในวันส่งใบคะแนนผลการศึกษภาคต้น ปีการศึกษา ๒๕๓๑

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

บันทึกโดย อาณัฐ ด้อย

เราก็ได้สำเร็จการศึกษาไปอีกชั้นหนึ่ง เราก็ควรจะรู้ว่าเรานั้นไปถึงไหนแล้ว
ได้แค่ไหนแล้ว ก็ขอแสดงความยินดีต่อผู้ที่นำใบคะแนนมาส่งท่านผู้บังคับการ ผู้ที่ยัง
ไม่ได้ก็ขอให้พยายามกันต่อไป แล้วก็ขอให้เปลี่ยนหน้าคนที่ส่งใบเสียบ้าง “มีความ
พยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จก็จะตามมา” ท่านผู้บังคับการอยากให้ทุกคนนำใบมา
ให้ท่านผู้บังคับการ แต่มันก็เป็นไปไม่ได้ ฉะนั้นผู้ที่ยังไม่ได้ก็ขอให้พยายามกันต่อไป

โอวาทท่านผู้บังคับการในวันไหว้ครู

เนื่องในวันเปิดภาคเรียน

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันอาทิตย์ที่ ๔ กันยายน ๒๕๓๐

บันทึกโดย จิรยุทธ์ สินธุพันธุ์

พัฒนศักดิ์ สายเขมะ

ท่านผู้บังคับการได้พูดถึงเรื่องสมเด็จพระสังฆราชสิ้นพระชนม์ ซึ่งเมื่อวานนี้ท่านผู้บังคับการก็ได้พานักเรียนไปถวายพวงหรีดแด่สมเด็จพระสังฆราช พระศพท่านก็อยู่ที่วิหารวัดราชบพิศฯ การที่พระศพไปอยู่ที่วิหารวัดราชบพิศฯ นี้ก็เพราะพระประสงค์ท่าน พระวิหารนี้ก็ยังสร้างไม่เสร็จ เหลือตรงหน้าต่างบานเดียว เพิ่งทำเสร็จ ทำเท่าไรๆ ก็ไม่เสร็จ จนท่านสิ้นพระชนม์ ท่านผู้บังคับการก็ได้พูดถึงเรื่องสมัยท่านเป็นนักศึกษาที่อังกฤษ ตอนนั้นได้เกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ขึ้น ซึ่งอังกฤษทำสงครามกับเยอรมัน ก่อนที่อังกฤษจะประกาศสงคราม อังกฤษได้ตกลงกับฝรั่งเศสจะประกาศสงครามโลกพร้อมกัน ตอนนั้นท่านผู้บังคับการไม่ได้กลับบ้าน เวลาปิดก็กลับไม่ได้ เพราะสมัยนั้นไม่ไห้กลับบ้าน ท่านผู้บังคับการได้เล่าต่อว่า ทางฝ่ายเยอรมันก็ได้ประกาศสงครามโลกบ้าง โดยนาย ฮอดอล์ฟ ฮิตเลอร์ นำพรรคขึ้นมาเป็นใหญ่ ขณะนั้นเยอรมันยังไม่พินตัวจากสงครามโลกครั้งที่ ๑ เงินเฟ้อมาก จนไม่มีค่าอะไร เหมือนกระดาษ ก็มีกรวางขายตามถนนเป็นที่ระลึก ซึ่งท่านผู้บังคับการก็ได้ซื้อไว้ สมัยนั้นการค้าของเยอรมันเป็นของชาวอิว ท่านผู้บังคับการมีเรื่องตลกของชาวอิวที่ตลาดแกมโก้ง คือ มีชาวเยอรมันถนัดขายไปหาด้วยชาสำหรับ

คนนัดช้ายไปหาที่ร้านๆ ก็ไม่มี จนไปถึงร้านของชาวยิว ชาวยิวบอกว่ามีพรุ่งนี้ให้มาเอา แต่ชาวเยอรมันจะเอาวันนี้ เขาก็เลยเอามาให้โดยหันหุ้จบไปทางซ้าย ชาวเยอรมันก็เลยซื้อหมดทั้งร้าน เมื่อฮิตเลอร์ขึ้นมาเป็นใหญ่ก็พัฒนาเยอรมัน ตอนนั้นฮิตเลอร์เกลียดยิวเข้ากระดูกดำมาก คนชาวเยอรมันจะตายอยู่แล้ว ชาวยิวกลับยิ่งรวยฮิตเลอร์ถามประชาชนว่าจะเอาเนยหรือเอาปิ่น ถ้าเอาเนยประเทศก็เป็นอย่างนี้เรื่อยๆ ไป ถ้าเอาปิ่นประเทศจะเข้มแข็งขึ้น ประชาชนตอบพร้อมกันว่าเอาปิ่น จนกระทั่งมีสงครามกลางเมืองที่สเปนในสมัยพระเจ้าจอร์จที่ ๑๓ สเปนไม่สามารถต้านทานกำลังคอมมิวนิสต์ได้จึงถอยไปที่แอฟริกาเหนือ นายพลแพงโคลไปขอให้เยอรมันช่วยเหลือ ทางฝ่ายเยอรมันก็ยอมตกลง และถือโอกาสทดลองใช้อาวุธใหม่ที่คิดค้นขึ้น นายพลแพงโคลก็บุกขึ้นไปเรื่อยๆ จนถึงกรุงเมดริด ล้อมไว้ ๔ วันก็ยึดได้ เมื่อ ค.ศ. ๑๙๓๖ ต่อมาฮิตเลอร์ได้ลองฉีกสัญญาแวร์ซายเป็นฉบับแรก สัญญาเขียนไว้ว่า กองทัพเยอรมันไม่สามารถข้ามแม่น้ำไรน์ได้เป็นอันขาด แต่ฮิตเลอร์เข้าไปเฉย ฝรั่งเศสยังไม่พร้อมก็เลยยังไม่เอาเรื่อง ฮิตเลอร์ได้ใจไปบุกบ้านเกิดตัวเองที่ออสเตรีย ทางออสเตรียสู้ไม่ไหวก็บุกไปเรื่อยๆ พอเห็นทางยุโรปไม่สู้ก็บุกไปเรื่อย อยากจะเป็นเจ้ายุโรป ฮิตเลอร์คิดว่าตัวเองมีบารมีจึงบุกไปตีโปแลนด์ จนอังกฤษทนไม่ได้บอกให้หยุด ถ้าไม่หยุดจะมีสงครามฟ้าแลบเกิดขึ้น พอตีโปแลนด์ได้ ๑๖ วัน พอวันที่ ๒๐ อังกฤษก็ประกาศสงคราม เยอรมันก็บุกเข้าเบลเยียมและบุกต่อไปถึงฮอลแลนด์ แล้วถึงไปแคนาดาก็ยึดได้หมด แล้วก็ไปได้ฝรั่งเศส พอไปนอร์เวย์ก็ต้องรบใหญ่จนยึดได้ ต่อจากนั้นท่านผู้บังคับการก็เล่าเรื่องที่ท่านไปเยอรมัน มีญาติเป็นทูตอยู่ที่เบอร์ลิน วันที่ ๓๐ เมษายน ค.ศ. ๑๙๓๔ วันเกิดฮิตเลอร์มีการสวนสนามเป็นเวลา ๔ ชั่วโมง ปิดท้ายด้วยพลร่ม ตอนที่บุกนอร์เวย์ก็ใช้พลร่ม ตอนนั้นเป็นหน้าหนาวมีหิมะเต็มไปหมด นำเครื่องบินขึ้นไป ๕๐๐ ฟิตก็ปล่อยพลร่มลงในหิมะ ไม่มีใครตาย บาดเจ็บ ก็สามารถยึดท่าเรือนาวิกได้ ตอนที่เยอรมันบุกอังกฤษเป็นหน้าร้อนฤดูใบไม้ผลิ ที่อังกฤษเลื่อนเวลาไป ๑ ชั่วโมง เรียกว่า Saving Time นักเรียนไทย ๓-๔ คนกลัวมาก หลบอยู่กันใต้โต๊ะ เสียงระเบิดทำให้ประสาท

เสีย เป็นการข่มประสาทของเยอรมัน ช่องแคบอังกฤษกว้างเพียง ๒๐ ไมล์เท่านั้น ตีไม่ได้หันไปตีทางอื่น เยอรมันมีอิตาลีเป็นพันธมิตร ไปตีกรีซ กองทัพกรีซมีไม่เท่าไรแต่สู้ไม่ได้ เยอรมันก็ต้องไปช่วย เพื่อนเยอรมันอีกหนึ่งคือญี่ปุ่น ญี่ปุ่นก็ไปบุกสหรัฐอเมริกาที่เพิร์ลฮาร์เบอร์ ลงท้ายญี่ปุ่นก็رابไป ทางยุโรปทางเยอรมันก็ดับไป บารมีวาสนาไม่ถึงอย่าไปเล่น วาสนาของฮิตเลอร์ก็ดับไป ญี่ปุ่นโดนลูกมทาประลัย ๒ ลูก ลูกแรกไฮโดรเจนบอมบ์ที่ฮิโรชิมา ลูกที่ ๒ ยูโทเนียมบอมบ์ที่นางาซากิ สงครามก็หยุดด้วยเพียงเท่านี้ เดียวนี้จะมีใครกล้าทำสงคราม เขามีลูกมทาประลัยด้วยกันทั้งนั้น ไม่มีใครบอกได้ว่าร้ายแรงขนาดไหน พวกที่แพ้สงคราม เยอรมัน ญี่ปุ่นไม่มีวาสนา ถึงเวลาก็มาเอง อย่าไปแข่งกับมัน ลงท้ายก็มีผลอย่างนี้ ถ้าเราจะ เป็นหัวหน้าต่อไปควรสร้างบารมีด้วยศรัทธา วาสนาถึงก็ได้เป็นเอง ท่านผู้บังคับการ ได้จับคำปราศรัยของท่านแต่เพียงเท่านี้ และได้สรุปเรื่องของท่านที่พูดมาเรื่อง วาสนาว่าอย่าไปแข่งกับใคร มีก็มาเอง และควรสร้างด้วยความศรัทธา

โอวาทท่านผู้บังคับการ

ในวันส่งใบคะแนนและรับเครื่องหมายสามารถทางกีฬา

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๓๒

บันทึกโดย พิชณุ ตูจันดา

ขอแสดงความยินดีกับนักเรียนที่ได้ถือใบคะแนนในวันนี้ ซึ่งแสดงถึงความสามารถในการเรียน และผู้ที่ได้รับเครื่องหมายสามารถ อันแสดงถึงความสามารถพิเศษ ซึ่งจะนับก็ได้ว่าเป็นการเรียนอย่างหนึ่งเหมือนกัน ส่วนคนที่ยังไม่ได้หรือไม่มีโอกาสก็อย่าท้อถอย จงพยายามต่อไปเพื่อที่จะได้รับเกียรติอันนี้ และในโอกาสวันกลับบ้านคราวนี้ เลยถือโอกาสบอกให้ทราบเลยว่า ในวันที่ ๓ กุมภาพันธ์นี้เป็นวันทหารผ่านศึก จึงอยากให้พวกเราคิดระลึกถึงพวกเขาบ้าง ในความเสียสละและความกล้าหาญของพวกเขา จนพวกเราสงบสุข มานั่งกันที่นี่ได้อย่างสบายนั้น ก็เพราะพวกเขาพลีชีพตัวเองป้องกันประเทศและคนในชาติ พวกเราจะช่วยเหลือและให้กำลังใจเขาได้ก็คือช่วยกันบริจาคทรัพย์หรือสิ่งของคนละเล็กละน้อย หรือชื่อของที่ระลึก คือดอกป๊อปปี อันที่จริง อันที่จริงดอกป๊อปปีนั่นก็คือดอกฝิ่น เป็นเรื่องแปลกมากที่ว่า ทำไมเอายาเสพติดมาเป็นสัญลักษณ์ของทหารผ่านศึก แต่ที่จริงมันมีเรื่องราว คือเมื่อสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๑ ในประเทศฝรั่งเศส ในตำบลเฟรนดิซซ์เยอร์มันได้บุกเข้าโจมตีที่ตำบลนี้มีดอกป๊อปปีขึ้นออกดอก ออกใบ สีสดใส สวยงามเต็มเนินงดงามมาก ที่จริงแล้วดอกป๊อปปีไม่ใช่จะสกัดฝิ่นได้ทุกชนิด เราจะไม่คิดว่ามันเป็นต้นตอของสิ่งเสพติดอะไรพวกนั้น มันก็เป็นเพียงดอกไม้ธรรมดาๆ ชนิดหนึ่ง

เท่านั้น เมื่อเยอรมันบุกเข้าโจมตี ก็มีการต่อสู้กันดุเดือดและเข้มข้นทุกเวลา เมื่อสงครามเสร็จสิ้นโดยที่เยอรมันไม่สามารถโจมตีฝรั่งเศสได้สำเร็จ สิ่งที่เหลือนั้น ความสวยงามได้จากตำบลนี้ เหลือไว้เพียงซากศพและฝุ่นฟุ้งตลบ เราจึงถือว่าดอกป๊อปปี้เป็นสัญลักษณ์ของทหารผ่านศึก และชาวอังกฤษได้นำดอกป๊อปปี้สีแดงเป็นสัญลักษณ์จนเป็นที่แพร่หลายกันในสากล ฉะนั้น พวกเราจึงควรจะเสียสละบางอย่างบริจาคให้กับพวกเขา เพื่อตอบแทนบุญคุณของพวกเขาที่มีต่อพวกเรา

โอวาทท่านผู้บังคับการ

เนื่องในวันเปิดภาคเรียนวิสาขะ ปีการศึกษา ๒๕๓๒

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

บันทึกโดย สุพัฒน์ เพ็ญภักตร์

เนื่องในวันนี้เป็นวันอาทิตย์แรกของปีการศึกษานี้ จึงมีการให้โอวาทเพื่อเป็น สติรมงคลแก่นักเรียน ซึ่งมีโอวาทดังนี้ว่า นักเรียน ป.๓ ที่เข้าใหม่ป็นีมีถึง ๑๒๖ คน พวกนี้ต่างไม่รู้จักกฎระเบียบวินัยของโรงเรียน เขาเพิ่งจากพ่อแม่มาอยู่ร่วมกับเพื่อนๆ อีกพวกหนึ่งก็คือพวกเด็กเล็ก ย้ายเข้ามาอยู่เด็กโน เมื่อก่อนเขามีครูแม่บ้านดูแล พอ เข้ามาอยู่เด็กในพวกที่ต้องปกครอง พวกรุ่นพี่ควรว่ากล่าวตักเตือนรุ่นน้องด้วยวาจา ท่านผู้บังคับการจึงยกพระบรมราโชวาทว่า ผู้เป็นผู้ดี ไม่ใช่เป็นเพียงผู้มีวัฒนธรรม เรา มาอยู่โรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นผู้ สร้างมา เราช่วยกันรักษา ไม่ใช่จะทำลาย ปีหน้าโรงเรียนจะมีอายุครบ ๕๐ ปี ทาง โรงเรียนจะบูรณะอาคารให้ดีขึ้น รุ่นน้องจะได้มีที่เรียนที่สวยงาม การเรียนเป็นสิ่งที สำคัญ เรามาเพื่อแสวงหาความรู้ การอบรมของเราไม่เหมือนที่อื่น เราอยู่กันมากๆ ต้องมีระเบียบ สรุปลโอวาทท่านผู้บังคับการ ทุกคนต้องเป็นผู้ดีและเป็นสุภาพบุรุษ ทุกคนต้องมีระเบียบ เพื่อให้คนข้างนอกมองเห็นความมีวินัยของพวกเราได้

โอวาทท่านผู้บังคับการเนื่องในพิธีไหว้ครู และแต่งตั้งหัวหน้า

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย
วันพฤหัสบดีที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๓๒
บันทึกโดย *เจษฎา ไยมุง*

เมื่อ ๒๕๓๒ นี้ โรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัยได้จัดให้มีพิธีไหว้ครูและพิธีแต่งตั้งหัวหน้าขึ้น ท่านผู้บังคับการได้ให้โอวาทเนื่องในพิธีไหว้ครูไว้ว่า ถ้าเราไม่มีครูเราก็ไม่มีความรู้ ครูคนแรกของเรา คือ พ่อแม่ ท่านเป็นคนให้กำเนิดเรามา ท่านอบรมเลี้ยงดูเราและยังสั่งสอนพื้นฐานที่ดีงามให้เราตั้งแต่เล็ก ต่อมาเมื่อโตขึ้นเราก็มีครูคนที่สอง ซึ่งท่านผู้นี้ท่านเป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้เรา ให้มีอนาคตที่ดี เราจึงควรทดแทนบุญคุณท่าน ฉะนั้น การจัดวันไหว้ครูขึ้นมาก็เพื่อระลึกถึงบุญคุณของคุณครูที่ได้อบรมและสอนเรา นอกจากนี้ ท่านผู้บังคับการได้กล่าวเตือนผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นหัวหน้าแต่ละคณะไว้ว่า เมื่อได้เป็นหัวหน้าและกล่าวคำปฏิญาณต่อหน้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์บนหอประชุมแล้ว ก็ควรทำให้ได้อย่างที่ปฏิญาณไว้ การเป็นหัวหน้าคณะถ้าจะให้เด็กศรัทธาและเคารพรัก ต้องไม่ใช่กำลังความป่าเถื่อนเข้าควบคุมนักเรียน รุนน่องให้เข้าระเบียบ ถ้าทำอย่างนี้เด็กจะไม่เคารพและเกลียดหัวหน้ารุ่นพี่ ควรจะรักเตือนและว่ากล่าวรุ่นน้องเมื่อทำผิดครั้งแรก ถ้าไม่เชื่อก็ลงโทษตามความเหมาะสม

ในตอนท้าย ท่านผู้บังคับการได้สรุปโดยย้ำเน้นให้นักเรียนรำลึกถึงคุณของพ่อแม่ที่เลี้ยงเรามา และโตขึ้นต้องตั้งใจเรียนเพื่อให้ครูผู้สอนมีความปลื้มใจ และมี

กำลังใจพอจะสอนต่อไป สอนเรื่องการแต่งตั้งหัวหน้า เมื่อได้เป็นหัวหน้าคณะแล้วไม่ควรใช้กำลังต่อเด็ก ควรใช้ความเมตตาเข้าช่วยเพราะอาจทำให้เด็กไม่เกลียดและเกรงใจ หัวหน้าคณะต้องประพฤติตัวเป็นที่รักของคนทุกคนในคณะและต่อไปในอนาคต

จงทำดีด้วยใจ

และจงอย่ากลัวใคร

จงทำดีด้วยใจ

และจงอย่ากลัวใคร

คำสอนของข้าพเจ้า... (The following text is extremely faint and largely illegible, appearing to be a continuation of the speech or a list of points. It contains some recognizable words like 'จงทำดีด้วยใจ' and 'และจงอย่ากลัวใคร' which are repeated in the header area.)

โอวาทท่านผู้บังคับการ เนื่องในวันเปิดภาคปวารณา

แสดง ณ หอประชุมโรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย
วันอาทิตย์ที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๓๒

นักเรียนควรระลึกถึงภาระหน้าที่ของนักเรียนว่าต้องตั้งใจเล่าเรียน ไม่ควร
จะหนีเรียน ควรจะเชื่อฟังครูเพื่อจะเตรียมพร้อมในการสอบเพื่อทดสอบความ
รู้ความเข้าใจที่เรียนมา ควรจะตั้งใจที่จะทำข้อสอบ ไม่ทุจริต ควรจะหมั่นดูหนังสือ
อย่าปล่อยให้ความเกียจคร้านมาเกาะติดตัว มันจะทำให้ลายการเล่าเรียน เมื่อจะรู้สึก
ขี้เกียจ ควรจะสลัดความขี้เกียจนั้นทิ้งไป ควรจะตั้งสติในการศึกษาเล่าเรียนเพื่อจะ
ได้ไปช่วยประเทศชาติได้

ในตอนท้าย ท่านผู้บังคับการได้เล่านิทานให้ฟังมีใจความดังนี้ คือ มีพระ
มหากษัตริย์องค์หนึ่งได้ฟังคำสั่งสอนของพระเจ้าทองเป็นประจำไม่เว้นแม้กระทั่ง
ตอนนอน มีอยู่คืนหนึ่งมีคนจะปองร้ายท่านในตอนที่ท่านนอน ท่านจึงท่องคำสั่งสอน
ของพระเจ้าทองที่มีผู้ปองร้ายป็นเข้ามาท่านก็ท่องไปเรื่อยๆ จนใจได้ยิบว่า ทำอะไร
ทำอะไรอยู่ ทำอะไรให้เห็น เห็นว่าทำอะไร โจรจึงหนีไป และท่านผู้บังคับการก็บอก
แก่นักเรียนว่า เอาคาถานี้ไปคิดเป็นการบ้าน

โอวาทท่านผู้บังคับการ

แสดง ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๓๓

บันทึกโดย พิสิษฐพงศ์ เปรมปรีดิ์

พิธีไหว้ครูเป็นการเคารพนับถือครูบาอาจารย์ เรามีการไหว้ครูในเรื่องต่างๆ
ทำไมถึงมีการไหว้ครู อันนี้ก็เกิดจากความกตัญญูผู้ให้วิชา เราได้แสดงออกว่าเรา
กตัญญู อันนี้เราควรระลึกอยู่เสมอ ถ้าเราไม่ได้ทำความดี ก็ถือเป็นคนอกตัญญู
พระองค์ท่านได้ประทานทรัพย์ เพื่อให้เราได้การศึกษาและมารยาท ไปที่ไหนก็มีคน
ยกย่อง ในห้องเรียนก็แบบหนึ่ง การศึกษามีความรู้ มีความสำเร็จ ควรระลึกไว้ อีก
หน่อยจะมีคนยกย่อง มีความเจริญก้าวหน้า ควรระลึกถึงความกตัญญู อันนี้ครูบา-
อาจารย์ก็คือผู้ให้ความรู้ สั่งสอนเรา ครูไม่หวังร้าย และมีอาจารย์ดูแลไม่ให้เราทำผิด
อยู่ในขอบเขต อาจารย์ที่นั่งอยู่ในที่นั่งนี้ไม่มีครูคนใดหวังร้าย มีแต่หวังดี ท่านพยายาม
ตะล่อมเราไม่ให้ออกนอกกลุ่มนอกรทาง เราจะได้รำลึกต่อไปเป็นสิ่งที่ดีต่อเรา เราจึงต้อง
ไหว้ท่าน และเรายังมีพิธีแต่งตั้งหัวหน้าจากทุกคณะ เขาทราบไหมว่า หัวหน้าต้อง
ปฏิบัติอย่างไร คนที่ได้รับแต่งตั้งทุกคนตอบว่าทราบ

เราต้องพัฒนาอยู่เสมอ เรามีการพัฒนา เราได้เชิญพรหมณ์มาทำน้ำ
พระพุทธมนต์เพื่อให้เราทำพิธี สมเด็จพระสังฆราชให้พรต่างๆ ในพิธีปีละครั้ง
น้ำนี้ก็ทูลเกล้าฯ ถวายในหลวง น้ำนี้เก็บไว้ในวัดพระแก้ว พิธีบางอย่างจึงเอาออกมา
น้ำนี้ไม่ใช่ น้ำก็อก ศักดิ์สิทธิ์มาก ท่านได้ใช้น้ำนี้ ท่านไปวัดพระแก้ว แล้วท่านเปลี่ยน
เครื่องทรงพระแก้วมรกต ขึ้นบันไดที่ชันมาก น้ำสรงพระแก้วมรกตมีคนแย่งกัน

ยังใช้สำหรับพระแก้ว พอเปลี่ยนแล้ว พระองค์ก็ทรงนำด้วย แล้วพระราชทานคนที่มาเข้าเฝ้า เพื่อจะได้นำศักดิ์สิทธิ์ ขอให้รักษาคำพูดไว้ เธอทราบดีแล้ว ไม่จำเป็นต้องทบทวน คำว่า สัจจะ มันมีความสำคัญมาก สัจจะต้องรักษาไว้ คนที่ไม่มี สัจจะจะไม่น่านับถือ ขอให้ทบทวนอีกครั้ง ช่วยตักเตือนน้องให้ทำดีๆ ไม่ใช่ตักเตือนด้วยเท้าหรือหมัด พูดให้เขารู้ รักษาความเป็นธรรม คุณพ่อคุณแม่เขาส่งมาเล่าเรียน ไม่ใช่เป็นทาส เรียกไปนวด ใช้ไม่ได้ ขอให้รักษาไว้ คอยดูแลคณะ นอนก็ปิดหน้าต่าง ปิดประตูทุกบานในคณะ เป็นภาระของหัวหน้า โรงเรียนไม่มียามเดิน ใครเข้ามาก็เข้าได้ แต่ระวังจะไม่ปลอดภัย คอยดูแลความสงบในโรงเรียน ความสุขก็จะมีมาในตัวเรา วันนี้ปฏิบัติดี สอนสนามก็ดี ได้คำชมว่าดี วันนี้ทั้งวงดนตรี ก็เรียบร้อย

ขอความดีและหัวหน้าจงเจริญ พวกนักเรียนก็ขอให้เจริญ นานจะมีสักครั้ง ขอให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อไป

โอบาทผู้บังคับการ

ISBN 974-7215-58-6

ที่ปรึกษา	ศาสตราจารย์ ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช นายจักรพันธ์ โปษยกฤต
บรรณาธิการ	นางพนิต อालะพล
ฝ่ายข้อมูล	นางสาวสุนันทา ควรมียม
ออกแบบปก	นายสถิตย์ ธรรมเจริญ
ผู้ประสานงาน	นางสาวสุนันท์ แก้วเก่า

